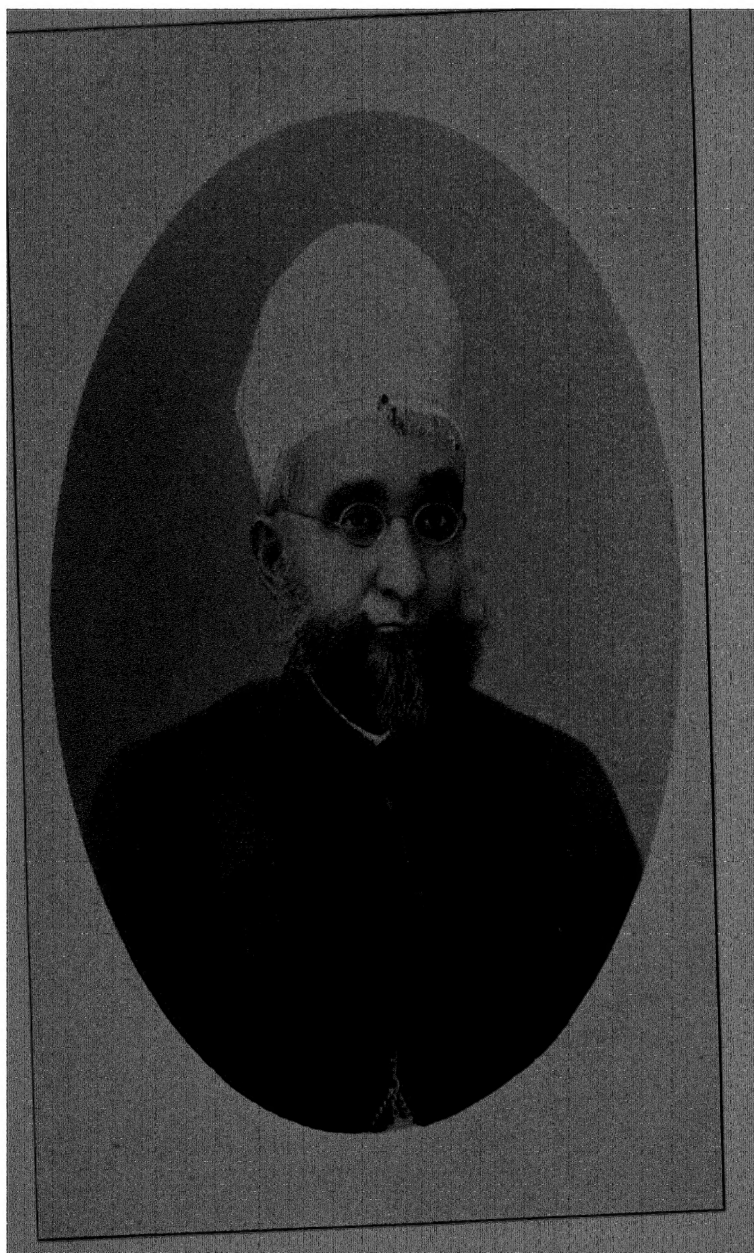

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_232121

UNIVERSAL
LIBRARY

اب غزینک بہادر مولف و مصنف

اللعجب

جامع الفاظ مفردة و مركبة اصطلاحی و استعمال فارسی و امثال متوہای عجم مترجم بلسان
مقدّمین و متاخرین و معاصرین عجم و برای ہر یک لفظ ترجمہ یا محاورہ
زبان اردو مع اسناد کلام زبان دانان ہند

جلد ہشتم

مولفہ خانہ شمس العلماء مولی احمد عبد الغیر ناظمی (نواب خلیفہ ہند) و ولیفہ بخت
سرکار آصفیہ

جميع حقوق این تالیف وقف عام است پانصد
نسخہای این کتاب کہ طبع میشود از اہم وقف کردہ ایم ہر کس
اختیار دارد کہ چاہد قومی خدمت بجا اعلان کہ بر آخر کتاب چاہد ہست ازین منتفع شود
۱۳۳۳ ہجری مطابق ۱۳۲۲ شمسی

عزیر المطابع حیدر آباد دکن

اغراز و شکرانہ اغراز

اغراز (۱) میں اپنی اس تالیف کی اعلیٰ کامیابی پر خداوند کریم کا شکر گزار ہوں۔ اور یہ بات میرے لئے باعث افتخار ہے کہ اس کا نام میرے آقاے ولی نعمت حضور پر نور بندگانِ عالی متعالی مدظلہ العالی کے مبارک تخلص کو اپنے سر پر لئے ہوئے ہے اور اس کا آغاز آپ ہی کی مبارک جوہی پہل سالہ کی تقریب میں ہوا

(۲) میں ہنر اسلسنی لارڈ مشوبالقا بھم گورنر جنرل ہند کا شکریہ ادا کرتا ہوں کہ آپ نے براہِ عنایت مجھ کو اجازت عطا فرمائی کہ میں اس کتاب کا ڈومی کمشن آپ کے نام نامی سے کروں۔ صاحب ریڈنٹ حیدر آباد بیدار مرسلہ نشان مورخہ ۲۴ جون ۱۹۰۹ء مجھ کو اطلاع دیتے ہیں کہ ہنر اسلسنی آپ کا شکریہ ادا کرتے ہیں کہ آپ نے ان کو ایسی عالمانہ تالیف میں انکی یادگار قائم ہو کر کا موقع دیا۔

بسم الله الرحمن الرحيم

الله المحمد که نوبت به اشاعت بیستمین جلد این کتاب رسید و این دومی جلد است که بعهد بیمنت میهد
 آقای ولی نعمت ما (قدر قدرت سلیمان شوکت - علی حضرت جنوری پر نور آصف جاه سابع نظام
 نظام الدوله نظام الملک میر عثمان علیخان بهادر فتح جنگ جی بی - ایس - انی فرمانروا
 سلطنت حیدرآباد دکن صانعه الله عن الشرور و الفتن ادام الله اقباله و ضاعف اجله) علیه
 اشاعت پوشیده مؤلف حقیر را بدرگاه فلک بارگامش باریاب کرد و باریاری چشم
 التفاتش که همه دان و سر پاقدردان علوم و فنون است ما را بدرجه رساند که شرمده نهال
 دل ما را شاداب کرد.

۲۰
 (۲) همدین سال منظر بضعف پیری و کثرت مشاغل علمی و حفظ صحت خود و مجلس حفظان صحت حیدرآباد
 بنا چاری الوداع گفتیم و همه اوقات خود را نذر تالیف و اشاعت این کتاب کرده ایم تا پس از
 عدالت ما باز بجائی رسیدیم که در هر سالی یا رای اشاعت دو تا جلد این کتاب داریم
 و باین توجه آقای ولی نعمت ما شبانه روز مصروف و دلداده همین گاییم.

جمال ذات را در پرده چشم حقیقت بین
 ندیدم هیچ خبر نوک خدنگی در دل از چشمش
 شهید ناز بر جان بازی داشت مکن نازی
 من از نیرنگی دنیای دون غافل نیم بجان
 تعجب بر وجود خوشیتن کردم پس مردن
 بهار عمر محبوب دکن بنگر که آخر شد
 نگاه عالمی بر جانشینش بود سرتاسر
 چه عثمان سلطنت را نه جهان دار و جهانانی
 چه منت نه اند و بارے نه در چشم است آثار
 بگلزار دکن از آبیار یهله ذات او
 سمند حکمرانی زیر ران او چپ را نبود
 بچشم من می گنج ز هفت اقلیم سلطانی
 برآمد تا بنامش قرعه فال جو اندودی
 ستم گاران سرکش سخت جانان خاجورا
 بمیزان دو چشمم تا کشیدم سد عدیش را
 به بیداری نه نیم از چه خواب بخت بیدارش
 به آب و تاب روی روشنش خورشید تابان

سلم رشته با حسن خوبان بهان دیدم
 مگر در چشم زو جسته تیری از کمان دیدم
 هزاران بیل تیغ نگه را نیم جان دیدم
 که رنگ خوشیتن گاهی چنین گاهی چنان دیدم
 بجا ک گو ر خود آلوده مشقت اتخوان دیدم
 ولاد و طرقة اینش بگلشت جهان دیدم
 بجد الله که عثمان غنی را حکمران دیدم
 خوشا من همچو سلطان نعمیم الامت ان دیدم
 بجز دست گهر باری که چشم از او نهان دیدم
 بهارین موسمی در عین هنگام خزان دیدم
 که با او بخت و دولت فتح و نصرت همیآ
 نظام الملک تا در کشور هندوستان دیدم
 سرگردن کسان همواره بر این آستان دیدم
 بدست دار و گیر شهنه اونیم جان دیدم
 با معان منظر یک پله ذاتش گران دیدم
 که ذات شاه را بیدار در خواب گران دیدم
 ز تاب چشمه خود آب حسرت در دهان دیدم

بنیگام تماشا میچشم او چشم من
 میان سرفرازان جهان و سربند ما
 من از تشخیص ذات خویش تن عاجز شدم
 بر اوراق دکن هرگز ندیدم چون تو سلطان
 بر اورنگ دکن حاشا که باشد چون تو نقاد
 سبق بر دست جوش حرمت برگر خیمت
 ز آب و آتش روی تو شد حلم و غضب روشن
 بشمشیر تو بنهادند سر صد آهنگین جانان
 سرشک گوهرین همواره از چشم صدف بریزد
 بچشم آمد فلک را تا علوی رتبه عالی
 بکار و بار ملک کار پردازان دولت را
 جزای حسن خدمت میدی صد گونه بالاتر
 جز آنکه از پامردی هم دردی ندانست
 پسند آمد بهدست گبک را همانی شامین
 شدیستم صفاتی را که باشد خاصه شامان
 بلند از طاق کسری شد مقام نصفت ذات
 چرا نبود وزیر فوج را بر لشکرت مانع

به بین سعد وورش در کوکب صد قرینم
 بچشم دور بین و سرق زمین و آسمانم
 که نقشت در دل و دل را به تصویرت نهاد
 بعالم گرچه بسیار از صفات پاستان دیدم
 نقوش عهد آصف جاه تا غفران مکان دیدم
 که بخیر زمین ابرطیس آسمان دیدم
 میان بزم و رزم آبتنی در میان دیدم
 بتدبیر تو دار الحرب را دار الامان دیدم
 ز ابر دست تا دریای جودت بکیران دیدم
 زمین زیر پایت را بفرق فرقدان دیدم
 بحسن انتخابت از مشاییر زمان دیدم
 سزای کیفر کردار را کمتر از آن دیدم
 تو انار الفی کپاری هر نا توان دیدم
 صد آهوار جلیس هیلوی شیر زیان دیدم
 بنام این دو که در ذات همایونت همان دیدم
 که فخر الملک را هم پایه نوشیوان دیدم
 که بهرام فلک را در جگر نوک سنان دیدم

<p>معین مذہب خلق است تو اوار الله فضل صفای جوهر محبت چو روشن کرد نظم را متاع دولت مدح تو کرد آن گونه ستغنی هنر شد در قوافی عیب من بهر ردیف اینجا نمودم تا قبول بندگی در بارگاه تو خبر دارد دلم از خوان یغای نیاکانت شهادت ادب و حریمه نطق است اولی تر خمشوی را پسندیدم بحسن اختصار اینجا و لا سحر بیا تم کرد تا عقد اللسان ما را فراز آمد و دستم پیش او بهر دعا کرد خداوند انکه بدارش ز زخم چشم بد بیان خداوند ابکام او زند هر آسمان دور</p>	<p>که اعیان ملل در حشش رطب اللسان دیدم رخ حسن طلب در مرقه حسن بیان دیدم که منطق خویش را در بهر سخن گوهر نشان دیدم که نظم خویش را منت پذیر شاگان دیدم به پیری خویشتن را مالک بخت جوان دیدم که خاص و عام را بر یک بساطت بینا دیدم که یک دیباچه مدح تو بیرون از بیان دیدم که تطویل سخن بر خاطر نازک گران دیدم دعای دولت و اقبال شه را خضر جاد دیدم اجابت را با استقبال او از سر روان دیدم دعا که چشمش را ب حفظ خلق همچون پاسبان دیدم که ناکامان عالم را بدوش کاهران دیدم</p>
--	---

ز هر صفر گره ده چند کرد و در گره بند
شمار مدت سالش که در سال روان دیدم

ذکر این کرده اند و از بیان معنی و محل	ناخدا در کشتی ماگر نباشد گو مباحث
استعمال ساکت - مؤلف عرض	مقصود از استعمال این مثل آنست که
گفت که فارسیان این مثل را با ظہار	مارا وسیلہ کے درکار نیست و با خدا
توکل زنند و از ناخدا درین جا	کار است و بس (اردو) خدا سے
حاکم کشتی مراد است چنانکہ از	کام ناخدا سے کیا کام؛ بالکل اس مثل کا چھپ
مصرع اول پیدا است یعنی (ع)	ہے جو دکھنیوں کی زبان پر یہ مقصود توکل سے

باصحر بقول شمس کبر خائے معجزہ لغت فارسی است بمعنی احمق دیگر کے از محققین
فارسی ذکر این نکرد - باید دانست کہ صاحب منتخب (باصحر بجائے مہملہ) را بمعنی نادان
آوردہ و صاحب محیط و منتہی الارب ہم ذکر باصحر بمعنی نادان کردہ پس بخراسان نباشد
کہ کاتب شمس بزیادت نقطہ تحریف کرد و مؤلف بے تحقیق لغت عربی را فارسی نوشت
و خیال کردہ باشد کہ با بمعنی تقابل است حیف است کہ لغات فارسی بچہ تصرّفہ افتادہ
(اردو) احمق - بقول امیر - عربی - بیوقوف - نادان - بے عقل - (کیف ۵)
ایکدم آپ مین آئین تو بڑے احمق مین پوکس پرستان مین رہا کرتے مین دیوانہ عشق کو
باصحر بقول برہان بفتح ثالث و سکون رائے بے نقطہ و زائے نقطہ دار (۱) نام قصبہ
ایست در خراسان - صاحب رشیدی بذکر معنی بالا گوید کہ بعضے گفتہ اند ناحیہ ایست
بارض خراسان کہ باخواف مذکور می شود - صاحب سروری گوید کہ نام شہر است ہر
و بقول ناصری نام قصبہ ایست از خراسان در طرف مشرقی ہرات واقع و سکناں ہل

ہزارہ و از آنجاست شیخ سیف الدین از مشائخ صوفیہ صاحبان جامع و جہانگیری و
سراج و شمس و مؤید و اند ہم ذکر این کرده اند۔ مؤلف عرض کند کہ خرز لغت عبرت
و بقول منتخب معنی و وقتن موزہ و کفش و مشک و خزان پس جادار د کہ این معنی در وجه
تسمیہ این دخلہ دارد کہ این قصہ بصناعی چرم مشہور و ممتاز باشد و اللہ اعلم اندر مقصود
کلمہ بامعنی ہفتیش (اردو) با خرز فارسی مین خراسان کے مضافات مین سے ایک
قصہ کا نام ہے۔

(۲) با خرز۔ بقول برہان نام گوشہ باشد از چہل و ہشت گوشہ موسیقی۔ صاحب مؤید
فرماید کہ نام پردہ سر و داست۔ صاحب جامع گوید کہ نام پردہ ایست از چہل و ہشت
پردہ موسیقی۔ صاحب سروری بحوالہ شرفنامہ آور وہ کہ نام گوشہ ایست از چہل و
گوشہ لغات (امیر خسرو) کہ لغات ترائند وہ گاہ کا یافتہ در عرصہ با خرز راہ کا
صاحبان رشیدی و جہانگیری و سراج و ناصر و شمس و اند و ہفت ہم ذکر این کہ
مؤلف عرض کند کہ خراں نیست کہ اسم جامد فارسی زبان گیریم (اردو) فارسی
مین با خرز موسیقی کے اڑتالیس پردوں مین سے ایک پردہ کا نام ہے۔ افسوس ہے کہ
اس کا ترجمہ اصطلاحی معلوم نہ ہو سکا۔

با خرس در حوالہ رفتن | مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر و بہار و اند با غیر جنس
داشتن و عذاب کشیدن (شیعہ اثر) | با چنین خرسی بفرمان تو رفتم در حوالہ
ورنہ سو دایم دماغ این تماشا ہا نہ داشت | مؤلف گوید کہ حوالہ بضم اول بقول

غیاث چیز کی کہ در آن غلہ پر کردہ بر خرو یا بونہند و بمعنی دلق و نوعی از پارچہ در شست
 کہ درویشان پوشند نیز آمدہ بمعنی لفظی این مصدر اصطلاحی ظاہر است و معنی بیان
 صاحبان تحقیق کنایہ باشد۔ (اردو) اپنی غیر جنس سے ہم صحبت ہونا بصدیت میں شکار

باخرس در جوال شدن اصطلاحات بے قیل و قال؛ (ملاحظہ شریف
 اصطلاحی۔ بقول بحر و بہار و اسند بوشقا درانی) در حق شاعران
 مرادف (باخرس در جوال رفتن) بدی کردن یا بہت باخرس در جوال
 کہ گذشت (ملاحظہ فرمائے) چو باخرس شدن (اردو) دیکھو باخرس
 نتوان شدن در جوال یا دہر شوہ در جوال رفتن۔

یاخرہ اصطلاح۔ بقول صاحب بول چال بمعنی جہاز دخانی باشد مؤلف گوید کہ
 خرہ در فارسی زبان بقول صاحب برہان بفتح اول و ثانی و خفائے ہا ہجوم و اندھا
 خلق کہ از جانی بدشوار گذرند و بضم اول و فتح ثانی و اظہار ہا۔ بمعنی نور مطلقاً اعم از
 پر تو چراغ باشد و آتش و آفتاب و بضم اول و فتح ثانی باتشدید صدا و آوازے کہ
 بسبب گشتن از گلو و بوقت خوابیدن از بینی مردم بر آید (الح) پس کلمہ بادرین اصطلاح
 بمعنی ہمدیم اوست یعنی خرہ دارندہ و بدینوجہ کہ روے مرکب دخانی قندی کلان می باشد
 کہ روشنی اوتا دور کار می کند و آلہ دخانی کہ وسیلہ نقل و حرکت آنست آوازے ہم
 می زند و ہجوم و ازدحام ہم در دست معاصرین عجم آن را بدین نام موسوم کردند و دیگر چہ
 (اردو) دخانی جہاز۔ صاحب آصفیہ نے (دخان) کے ذیل میں ذکر فرمایا ہے

دخانی - بقول آصفیہ - عربی - دہوین کا - وہ چیز خوب چاب یا دہوین کے زور سے چلے
جیسے دخانی جہاز یا کل وغیرہ ۔

باخرن [بمعنی راہنر] باشد و این لفظ زر رشتہ اگر طلبہ نفس باخرن یا سر رشتہ من از
مرکب است از باخ کہ بمعنی راہ گذشت سقیار اورم پر محققین فارسی زبان گراہین بر لغت
وزن کہ امر حاضر است از مصدر زرد باخ کردہ اند (اردو) راہنر بقول آصفیہ فارسی
اسم فاعل ترکیبی است (خاقانی ۵) اسم مذکر شمار قراق شیراڈاکو راہ مار قیطاع الطریق

باخسہ بقول برہان و جامع و سروری و رشیدی و ناصری و سراج باسین بے نقطہ
بروزن باغچہ (۱) راہی باشد بغیر از راہ متعارف خانہ کہ از آن راہ نیز آمد و رفت
توان کرد - صاحبان جہانگیری و شمس و اندہم ذکر این کردہ اند - مؤلف گوید کہ
حقیقی این باغچہ باشد کہ بمعنی سوم می آید و آن مبذل این است و حقیقت تبدیل ہند
مذکور و این درے را مجازاً می گفتند کہ و راے در خانہ بسوے خانہ باغ می بود - مثلاً می
کہ : پردگیان را از باخسہ داخل خانہ کن : یعنی از درے کہ میان خانہ و باغچہ واقع و رفتہ
رفتہ ہر در خانہ را باخسہ نام شد کہ و راے راہ متعارف باشد - (اردو) گھر کا دروازہ
دروازہ جو خانہ باغ میں واقع ہو یا کسی اور جانب جس سے خاص ضرورتوں پر آمد و رفت
کیجائے جیسے بعض مکانات میں صدر دروازہ کے سوا ایک اور دروازہ زمانہ سواروں
کے لئے ہوتا ہے -

(۱۹۹۲)

(۲) باخسہ - بقول برہان بمعنی نشتر حجام نیز آمدہ - صاحب ناصری فرماید کہ آن را

شست نیز خوانند۔ صاحبان جهانگیری و رشیدی و جامع و انند و شمس ہم ذکر این کرده
 مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان گیریم و جادار د کہ مجاز معنی اول باشد معنی
 شکافی کہ در لے منافذ حقیقی انسان بذریعہ نشتر کنند و مجازاً نشتر را ہم بہ همین نام موسوم
 کردند چنانکہ در باغچہ را باغچہ نام کردند۔ (ار دو) نشتر۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر
 نشتر کا مخفف۔ فصد کھولنے یا زخم حیرنے کا نوکدار اوزار۔ ذکت۔ (غالب ۵)
 گرچہ ہون دیوانہ پر کیون دوست کا کھاؤں فریب، آستین میں دشنہ پنهان ہاتھ میں نشتر
 (۳۴) یاخسہ۔ بقول سراج بجا کہ قوسی معنی فضائی کہ در پیش دہلیز واقع شود و فرماید کہ حالا
 عوام بلکہ خواص بجائے یاخسہ باغچہ استعمال کنند و در شیراز بغایت متعارف است
 چنانکہ ساحت خانہ را خواہ سبز باشد یا نباشد باغچہ گویند و اصل آن یاخسہ است۔
 دیگر کسے از محققین فارسی ذکر این نکرد۔ مؤلف عرض کند کہ باغچہ بہ خائے معجمہ غن
 غین معجمہ لغت ترکی است بمعنی باغ خورد مرکب از باخ کہ بمعنی باغ است و چہ
 کلمہ تصغیر۔ فارسیان خائے معجمہ را یہ غین معجمہ بدل کردہ باغچہ کردند چنانکہ صرخ و پھر
 و بعضے بر آنند کہ اصل این در فارسی باغسا بود باغ بمعنی خودش و سا بمعنی مثل و شبہ
 پس معنی حقیقی باغسا مثل باغ و خانہ باغ را بدین نام موسوم کردند کہ در صحن خانہ ملی باشد
 پس بقاعدہ مذکورہ بالا غین معجمہ بہ خائے معجمہ بدل شد و الف بہ ہائے تہوز چنانکہ
 اپتون و پتیون و این فارسی قدیم است و متاخرین آنرا باغچہ گفتند و مجازاً ساحت
 خانہ را ہم اگرچہ در ان باغ نباشد یاخسہ نامیدند (ار دو) صحن مکان۔ مذکر

بقول آصفیہ۔ انگن۔ انگنائی۔ مؤلف عرض کرتا ہے کہ اگر صحن میں درخت اور
چمن بھی ہو تو اسکو خانہ باغ کہتے ہیں۔ مذکر۔ صاحب آصفیہ نے خانہ باغ کا بھی ذکر کیا ہے
باختتامہ بقول صاحب ضمیمہ برہان ترجمہ لقب باشد دیگر کے از محققین فارسی ذکر
این نکرد مؤلف عرض کند کہ سنج بقول غیاث بالفتح کلمہ الیت بمعنی خوشا کہ بوقت
خوش آمدن چیزی گویند و بقول منتخب لغت عربت بہ تشدید خای معجمہ بمعنی پسندیدہ
شدن و بزرگ شدن پس عجبی نیست کہ فارسیان بالف زائد بعد موقدہ و زیادت ہائے نسبت
در آخر باختتامہ لقب را گفته باشد بمعنی چیز پسندیدہ و بزرگ کہ منسوب بنام است و کنایہ از لقب
واللہ اعلم۔ (اردو) لقب۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر۔ وہ نام جسمین موسوم کی مدح
یا ذم ہو۔ وہ نام جو مدح اور ذم پر دلالت کرے۔ یا رنام۔ وہ وصفی نام جو کسی صفت خاص
یا عزت وغیرہ کے سبب پڑ گیا ہو۔ جیسے کلیم اللہ موسی علیہ السلام کا لقب خداے تعالیٰ کے
ساتھ ہم کلام ہونے کے باعث پڑ گیا۔ (ناسخ ۵) یہ اس کے ہے ساعدون کا عالم کہ
جس نے دیکھا ہوا وہ بیدم و نیام تیغ قضاے مبرم لقب ہے قاتل کی آستین کا
با خود بر نیامدن | مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر بمعنی بے اختیار شدن۔ صاحب التند
ہم سبب اے غیاث ذکر این کردہ۔ مؤلف گوید کہ کنایہ باشد (اردو) بے اختیار ہونا
کہہ سکتے ہیں صاحب آصفیہ نے بے اختیار کا ذکر فرمایا ہے۔ فارسی۔ بے بس۔ بے قابو۔
مجبور۔ ناچار۔

با خود حرف زدن مصدر اصطلاحی۔ صاحب بحر فرماید معروف کہ آنرا حدیث النفس	
---	--

(۱۱۹۹)

گویند دیگر کئے از محققین مصادر ذکر این نکرد
 مؤلف گوید کہ بین کنایہ باشد (اردو) **با خود کار داشتن** | مصدر اصطلاحی۔
 دل ہی دل میں کہنا۔ بقول آصفیہ دل کے اندر بمعنی از کار خود غرض داشتن و بخود مشغول
 خیال کرنا۔ چکے چکے کہنا۔
با خود حساب کردن | مصدر اصطلاحی ذوق نازش بر تماشائے گل رخسار داشت و

(۱۱۹۹)

قریب بمعنی حدیث النفس است فرق ہمین قدر
 کہ در اینجا بعض حدیث محاسبہ باشد پس (اردو) اپنے کام سے کام رکھنا کہہ سکتے
 محاسبہ النفس توان گفت یعنی خود حساب
 خود گرفتن (ظہوری ۵) اگرچہ خرجی می کخم
 با خود حسابی کردہ ام پودہ چہ دارم طاقت
 آرام و بخوابیم بہت (اردو) دل ہی دل میں ہوتے۔ اور یہ قولہ حال ہے مصدر مذکور سے۔

یا خور | بقول برہان و جامع بروزن کا فور (۱) نام جد ابراہیم علیہ السلام است کہ پدر
 تاریخ و پسر ساروغ باشد گویند کہ سکہ درم در زمان او بہم رسید۔ صاحبان اندوخت
 ہنرمندان شان مؤلف گوید کہ لغت سریانی زبان باشد وجہ تسمیہ این متحقق نشد۔
 (اردو) با خور حضرت ابراہیم علیہ السلام کے دادا کا نام ہے۔

(۲) با خور۔ بقول شمس بجوالہ زفا نگویا آن پانزدہ روز کہ در سال سخت گرم بود و چنانکہ
 مؤید فرماید آن پانزدہ روز کہ در سال سخت گرم باشد ہر چند این منقول از زفا نگویا

لیکن نزد صاحب تاج وغیرہ باخور باخا خطاست صحیح باخور است بجائے حطی۔ دیگر کسے
از محققین فارسی ذکر این نکرد۔ مؤلف عرض کند کہ تصحیف کا تبین است و بغوری
محققین۔ بیان ماخذ این بر باخور گذشت (اردو) دیکھو باخور۔

باخور ان بقول شمس لغت فارسی است	عرض کند کہ زیادت الف و لون فرید علیہ با
مراد ف باخور و باخور کہ گذشت دیگر کسے	میتوان گرفت لیکن مجرّب بیان صاحب شمس
از محققین فارسی ذکر این نکرد مؤلف	سند استعمال اعتبار را نشاید (اردو) دیکھو باخور

باخویش بقول برہان و جامع و بحر و ناصری و ہفت و اند کہ بر ثالث و سکون واو
معدولہ و تحتانی و شین قرشت (۱) سرآب فرو بردن و غوطہ خوردن صاحب سراج
بحوالہ برہان ذکر این کردہ فرماید کہ باین معنی تصحیف باخوش ببائے فارسی باشد چنانکہ
باید مؤلف عرض کند کہ باخوش بہ بائے عربی ہم ہمہرین معنی آمدہ و ماخذش ہمدرد
نہ کور شود اگر سند استعمال این پیش شود تو انیم عرض کرد کہ مبدل باخوش باشد کہ غین
مجموعہ بجائے بمعبرہ بدل شد همچون تاغ و تاخ و تحتانی زائد گیریم چنانکہ ببت و بتیت و
جاوار کہ بلحاظ معنی لفظی باخویش کنایہ گیریم کہ کلمہ با بمعنی معیت است مراد ف باخور
یعنی غوطہ خوری۔ عالم تنہائی وار دو دیگر کسے با او نہی باشد (اردو) غوطہ کھانا۔
قوطہ خوری حاصل بالمصدر۔ نوٹ۔

(۲) باخویش بقول برہان و بحر و ہفت و اند و جامع بمعنی تنہائی ہم بہت۔ صاحب
ناصری فرماید کہ بمعنی تنہائی و بخود مشغول بودن۔ خان آرزو در سراج بحوالہ برہان

ذکر این کرده فرماید کہ این معنی مجاز است مؤلف گوید کہ چون گوئیم کہ معنی لفظی این تنہائی را ظاہر نکند و صاحب
 این راضی بخوش گفته کہ معنی بخود و بهوش می آید پس باید کہ معنی باخویش بهوش دارندہ و باهوش گرییم و این
 بیان اوست و ما را بمتحققین اول الذکر اتفاق است بطر بیان ناصری ای معنی را پیدا کرده است شتاق ندیم
 (ارو) تنہائی بقول آصفیہ فارسی اسم مؤنث خلوت اکیدارینا۔

(۱۹۹۲)

باخویش آمدن مصدر اصطلاحی معنی بخود خراب می دو شیم (ارو) خود بخود آنا۔
 آمدن است چنانکہ طہوری فرماید (۵) مستی کرنا آپ می آپ آنا صاحب آصفیہ نے خود بخود
 نیست کہ باخویشتن آید غری است طہوری کہ کا ذکر کیا ہے۔

باخه | بقول برہان و جامع و ناصری بفتح ثا ت کا سہ پشت و لاک پشت را گویند و بقول صاحب سرو
 و سراج معنی سنگ پشت صاحب مؤید گوید کہ جانوریت آبی در غایت شہرت کہ آزارنگ پشت و کشف
 نیز نام است صاحب غیاث ذکر این کرده فرماید کہ این لفظ ترکی است صاحبان رشیدی و جہانگیری شمس
 و اندہم ذکر این کرده (امیر خسرو ۵) ضربت گز نہنگان سپاہت دروغا خصم را چون باخہ سر در سینه
 پنهان می کنند (ولہ ۵) بسا پر دل نہنگ از تیغ کینہہ کہ فرزدید چون باخہ بسینہ مؤلف عرض کند کہ
 صاحبان کثر لغات ترکی ازین لغت ساکت نمیدانیم کہ صاحب غیاث چگونہ این را ترکی نوشت باہی حال
 اسم جامد است و اغلب کہ لغت فارسی زبان باشد صاحب محیط تصدیق قول مامیکند و بر باخہ گوید کہ اسم
 فارسی سنگ پشت است و برنگ پشت گوید کہ اسم فارسی است و نیز لغت فارسی کشف و باخہ و شیرازی
 لاک پشت و عبری سلحفاۃ و یونانی قریفل و بقول و مستوریدوس تلفظ و ترکی تساغہ و ہندی کچھو گویند
 و نوع بزرگ نہری آنرا در نواح بغداد و قافا مانند حیوانیت معروف بری و بحری و نہری طبیعت بحری و

آن گرم و تر در اول و بری آن گرم خشک با بجلہ مزاج آن گرم است خصوصاً بیضہ آن و آنچه در جوف سنگ
بری است مجموع آنرا از شکم بر آورده بوزن تا سفید گردد و بار و غن کا و سوده و خرقة بدان آلوده بر سر ط
مصحح گذارند بمقیہ چرک و التمام و منع از سعی کند و منافع بسیار دارد (ار دو) کچھو بقول آصفیہ
ہندی۔ اسم ندر۔ سنگ پشت۔ کچھو۔ کاسہ پشت۔ باخہ۔ ایک لمبی گردن کے دریائی جانور کا نام جو اپنے
سر کو نکالتا اور دھڑلین چھپا لیتا ہے اسکی ہڈی کی ڈھال اور کھلونے وغیرہ بھی بنتے ہیں۔

باد بقول برہان و اندر وزن شاد (۱) معروف است کہ یکے اچھا عنصر باشد صاحب مؤید
فرماید کہ معنی ریح معروف صاحبان رشیدی و سروری و جہانگیری و نامری و جامع و سراج شمس و ہما
بر معروف قانع صاحب سخندان گوید کہ لفظ فارسی است و سنکرت وات گویند مؤلف عرض کند کہ لغت
سنکرت از لفظ وات ساکت بخیاں ما باد اسم جامد فارسی زبان باشد و صاحب کسر کہ محقق ترکی زبان
صراحت این کرده و جا دارد کہ مبتدل باو گیریم کہ بقول صاحب ساطع بہ و او آخر عوض وال مہملہ زبان کسر
باد را گویند عجیبی نیست کہ فارسیان و اورا بہ وال مہملہ بدل کردہ باد گردند همچون بیو و بید اندر بیو و تہ باد را
توان گفت (خواجہ شیراز) باد بر زلف تو آمد شد جهان برین سیاہ پائیت از سودا زلفت بیش از تو فیر
پ (ار دو) ہوا بقول آصفیہ فارسی۔ اسم مؤنث۔ باد۔ باو۔ پون۔ بیار۔ بیال۔ باو۔ وایو۔ وائین (غالب
۵) بھوکے نہیں ہیں سیر گلستان کے ہم ولے کیونکہ نہ کھائیے کہ موہی بہار کی پ

(۲) باد بقول برہان نام روز بہت و دوم از ہر ماہ شمسی باشد و فرماید کہ نیک است درین روز نور بدین و
نوپوشیدن و براسپ نسوار شدن صاحب مؤید فرماید کہ روز دوم از ہر ماہ شمسی را نام است صاحبان جامع
ورشدی و سروری و نامری و جہانگیری و اندر و ہفت مہربان برہان و صاحبان شمس و سراج ہمزبان مؤید

(زرتشت بہرام ۵) فلک داد مر باب اور اباد کا بہنگام آبان مہ روز بادہ مؤلف عرض کند کہ نظر بر آفتاب
 محققین اہل زبان یعنی صاحبان جامع و ناصری و سروری بابرہان اعتبارش کنیم و آنچه صاحبان مؤید و سرور
 و شمس نوشتہ اند بخیرین نباشد کہ کاتبین لفظ بست را ترک گردند و لفظ دوم باقی ماند اسم جان فارسی زبان باشد
 و عجیبی نیست کہ در وجہ تسمیہ این یکی را از معانی متعدّدہ باد کہ می آید دخلی باشد یعنی جاوارد کہ روز بست و دوم
 بدنیو جبہ باد موسوم کردہ باشد کہ درین روز بر اسب نوسوار شدن نیک است چنانکہ بالا گذشت
 و اسب را ہم باد گویند کہ برخی یازدہم این می آید و اللہ اعلم (ار دو) فارسی میں باد ہر ماہ شمسی یا ہر چہ
 (۳۳) باد بقول برہان و جامع نام فرشتہ است موکل بر تزویج و نکاح و تدبیر و مصالح روز باد بدو تعلق
 دارد صاحبان ناصری و رشیدی و جہانگیری و سروری و شمس و سراج و انند و ہفت ہم ذکر این کردہ اند
 مؤلف گوید کہ بخیرین نیست کہ بجای گفتہ باشد (اسا و افی ۵) ہمیشہ تابو دایش رشن مہر و سرور و چنانکہ
 ازین بہرام رام باشد و باد (ار دو) فارسی میں باد اوس فرشتہ کا نام ہے جس کے پس و فایس کوئے خیال میں تاریخ مذکور کا انتظام
 (۳۴) باد بقول برہان کنایہ از حرف و سخن باشد صاحب رشیدی بذیل استعارات فرماید کہ بعضی سخن و مطلق صد ابا
 صاحب سراج ہرمان رشیدی صاحبان جامع و ناصری و جہانگیری و انند و ہفت ہم ذکر این کردہ اند (استاد چمنی)
 (۵) خداوندی کہ او چون باد گردی پائین و آسمان آید بگفتار پڑ مؤلف عرض کند کہ مبدل بات باشد
 کہ لغت سنکرت است بقول صاحب ساطع بئوت سخن و کلام پس تاے فوقانی بدل شدہ وال مہملہ
 ہ چون زرتشت و زردشت (ار دو) بات بقول آصفیہ ہندی اسم بئوت گفتگو بویچا
 گفتار مکالمہ یکلام روز قرہ محاورہ بولی زبان قیل و قال -
 (۵) باد بقول برہان و ناصری و جامع و رشیدی و جہانگیری و مؤید یعنی تیج چنانکہ میگوئی بردست باد

یعنی ہیچ است و از اساده سند آرد (۵) رہبرت اول از چہ باد بود و رسد آنجا کہ باد باد بود و (جوہری)
 (۵) روز و صالم باد شد بیت فراق آباد شد و او تم سید اوشد گشتہ خرامک کار از ان سہ (خواجہ حافظ ۵)
 پیش صاحب نظران ملک سلیمان باد است ہر ملک آنست سلیمان کہ ز ملک آباد است ہر مؤلف عرض
 کند کہ مجاز معنی اول است و این استعارہ باشد کہ ہوار لاشی خیال کنند (اردو) ہیچ بقول آصفیہ -
 فارسی محدود ہر طرف - لاشی - کچھ نہیں (ظفر ۵) خوبان جہان کا ہر تو گیا محو تماشا ہر جکی کہ کمر
 ہیچ ہر جہا کہ دہان ہیچ ہر صاحب آصفیہ نے لفظ ہوا کے تیسویں معنی پر فنا نیست محدود کا ذکر کیا
 (ظفر ۵) ایک دم پر پوانہ بانہ حباب ہر دم کو دم بھر میں یاں ہوا دیکھا ہر بعض محاورات اردو میں ہوا انھیں بنوین
 (۶) باد بقول برہان کنایہ از تند و تیز ہم است - صاحبان رشیدی و ناصری و جامع و جہانگیری و سراج
 و انسجم ذکر این کردہ اند (حکیم اسدی ۵) بگفت این و پس پورکین باد کرد و سبک دست زین گرز
 پولاد کرد (حکیم ازرقی ۵) تو ان کریم نہادی کجا گنہ گاری ہر باد ختم تو ہر گز نہ دید باد افراہ ہر مؤلف
 عرض کند کہ ابن ہم مجاز معنی اول است و تندی و تیزی از صفات ہوا است و باد مجازاً بمعنی تندی
 و تیزی ہم متعل شدہ است چنانکہ در سند حکیم ازرقی گذشت (اردو) تند بقول آصفیہ (فارسی)
 تیز آپ ہی نے لفظ ہوا کے بیسویں معنی پر تیز رفتار کا ذکر کیا ہے - تندی و تیزی بھی اردو میں متعل ہے -
 (۷) باد بقول برہان و جہانگیری مدح و ثناء نیز گویند - صاحبان رشیدی و ناصری و جامع و سراج و انسجم
 ہم ذکر این کردہ اند مؤلف گوید کہ طرز بیان شان تفرقہ انداز خیال است مقصود انیت کہ لفظ باد را فارسیان
 بمعنی وصف و خوبی استعمال کردہ اند چنانکہ حکیم طبرانی گوید (۸) مگر کند بلبل بالجان در مر اور باد چیت باد اہل و خد
 عرش در فرقان کند بخیاں باد بمعنی اسم جاد فارسی زبانت (اردو) تعریف بقول آصفیہ عربی - اسم نعت

(۸) باد بقول برهان بمعنی آه و ناله هم آمده است. صاحبان جامع و رشیدی و جیهایی
و ناصری و سرورنی و سراج و انس و هفت هم ذکر این کرده اند (حکیم سنائی ۵)
بر ره کر بلا چو استادی و بر کشیدی ز درد دل بادی و مؤلف گوید که این هم
مجاز معنی اول است که در آه و ناله هم باد بیرون می آید و فرو می رود (ار ۹ و ۱۰) و دیکو
(۹) باد بقول برهان نام گنج دوم است از جمله هشت گنج خسرو پرویز و گنج باد
همین است صاحب جهانگیری گوید که نام گنجی است از گنجهای خسرو پرویز و آنرا
باد آور دین می گفتند. صاحب رشیدی فرماید که باد تنها بدین معنی نیت بلکه گنج باد آور
و گنج باد صیح باشد. صاحبان جامع و انس هم ذکر این کرده اند. صاحب سراج هم
بحواله رشیدی ذکر این کرده مؤلف گوید که حیف است که سند استعمال پیش نشد
و اگر بنظر آید تو انیم عرض کرد که مخفف باد آور باشد که می آید (ار ۹ و ۱۰) و دیکو باد آور کی تعنی
(۱۰) باد بقول برهان و جامع و جهانگیری بمعنی نخوت و غرور و خود بینی صاحب سرورنی
فرماید که کنایه باشد از کبر و نخوت صاحب رشیدی گوید که بمعنی تکبر و نخوت (باد بر تو)
است نه مطلق باد چنانچه بعضی گفته اند خان آرزو در سراج تذکر قول رشیدی
فرماید که باد مطلق بدین معنی استعمال نمی شود بلکه جائیکه معنی تکبر از آن اراده کرده اند
لفظ دماغ یا سروت یا سیر یا دم مذکور می شود چنانکه درین مصرع خاقانی (ع) آن باد
که در دماغ شان هست (ملک الشعر اطالب آملی ۵) آثم که طغان شاه سرم کبر نژاد
است و تخمیر بر و تم همه از عنصر باد است (فردوسی ع) همین را ند چون شیر باد

و فرماید کہ ازین جهت باد سر بمعنی تنگبر در برہان آورده۔ صاحبان ناصری و مؤید
و شمس و اندیم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند کہ مجرد استعمال باد ہم بمعنی تنگبر
آمده چنانکہ (ع) ہفت اختربنی آب را کہ خاکیان خون می خورد با ہم آب بر آتش زخم
ہم باد ایشان بشکنم بواجبکہ این ہم مجاز معنی اول است کہ استعارہ باشد کہ غرور و تکبر
ہم بادیت در دماغ (ارو) تکبر بقول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ برای ظاہر کرنا
غرور گھمنڈ۔ انیت۔ ہماہمی۔ رعوت۔ صاحب آصفیہ نے لفظ ہوا کے اٹھارون
معنی پر سخت و غرور کا ذکر کیا ہے۔ صاحب تذکیر و تانیث نے مذکر کہا ہے۔
(۱۱) باد۔ بقول برہان اسپ را نیز گویند کہ بعربی فرس خوانند۔ صاحبان جامع و ریاضی
و سراج ہم ذکر این کرده اند چنانکہ خسرو گوید (ع) فرود آمد ز پشت باد چون باد پاولہ
ع) چو شہ دید آن دو باؤنگ بستہ پؤ مؤلف گوید کہ این ہم مجاز معنی اول است
استعارہ۔ کہ اسپ ہم مثل باد سیر می کند و زود میرود (ارو) دیکھو اس کے دوسرے
(۱۲) باد۔ بقول برہان و ناصری بمعنی شراب صاحبان جامع و مؤید و شمس و اندیم
ذکر این کرده اند و خان آرزو در سراج فرماید و برہان ہم کہ بدین معنی مخفف بادہ مو
عرض کند کہ درست گوید چنانکہ گیاه و گیا و گواہ و گوا (ارو) دیکھو ابن العنب۔
(۱۳) باد۔ بقول وارستہ بمعنی ضراط مستعل۔ مؤلف گوید کہ مجاز معنی اول است
کہ گوز ہم بادیت حیث است کہ وارستہ سند این را بر لفظ (بارخانہ) حوالہ کردو
بجائش ایفاء و وعدہ نکرد و جواد کہ مبدل پا د باشد کہ بائے فارسی بقول صاحب

ساطع لغت سنسکرت است مذکر تیز۔ بائے فارسی را بعر بی بدل کردند همچون تپ
 و تب و اسب و اسب (اردو) پاد بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم مذکر۔ گوز
 ریج۔ باد شکم۔ باو۔ آپ ہی نے لفظ ہوا کے چوتھے معنی پر اس کا ذکر کیا ہے۔
 (۱۴) باد۔ بقول بہار کلمہ ایست کہ در محل دعا استعمال کنند و بدین معنی مخفف بوا باشد
 از عالم شواد و فرماید کہ باد افریدی علیہ آن و جائز است کہ کلمہ مذکور را حذف کنند
 اگر قرئہ دالہ باشد چنانچہ چشم بد و رجاے چشم بد و رباد و امثال آن و نیز بمعنی
 باشد و برین قیاس بادی بیاے خطاب و بادید بصیغہ جمع بمعنی باشی و باشد لیکن
 این لفظ را نازک خیالان حال و دقت نشان این عصر از تشاد م انکارند و حق بجانب
 ایشان است۔ صاحب مؤید گوید کہ بمعنی (بودہ باشد) نیز آید۔ چنانکہ در دعا مؤلف
 عرض کند کہ صاحب مؤید بحقیقت این غور نموده صاحب تحقیق القوانین بر الف دعا گوید
 کہ بنا بر حصول مفهوم دعا در صیغہ واحد غائب فعل مضارع معروف پیش حرف اخیر آورده
 شود چنانکہ بلفظ بوا و دوا و دوا و رسا ناد و گردانا و چون برائے تخفیف از بوا بعد دوا
 کردن ضمہ با و نقل کردن فتح و او بران۔ و او را حذف کردند با و باقی ماند مستقل
 جہو رہین لفظ مخفف است (میرزا طاہر وحید) منزلت باد و مبارک بادہ است
 در جام باد و کامران باشی بجام تاز عالم نام باد (میر محمد عرفی) دشمنست خستہ باد
 کو بعبث و جاد و بابلش در افسون باد (والہی قتی) غشیں برقیب بعد قتلیم
 تا بر تو حلال باد و غم (اردو) ہووے۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ باشد یا

کا ترجمہ اب اسکے بجائے ہو جوتے ہیں۔

(۱۵) باد بقول بہار معنی صدمہ و آسیب و فرماید کہ این معنی حجاز است صاحب
اندر فرماید کہ از ہمین معنی متعلق است باد پشت دست و باد تازیانه و باد تنگ
و باد تیر و باد خامہ و باد رکاب و باد مرج و باد شم و باد سنگ و باد سیلی و باد شمشیر
و باد گرز و باد نگاه (سحر کاشی ۱۵) از باد پشت دست تو بر سینه جهان و باد آسمان
فتادہ یکبار از قضا (شانی تکلوس ۱۵) آندم قیامت کہ آری بخت و خیر از با
تازیانه چو آتش سمندر اید (ابن سینا ۱۵) باد چو سیمرخ کہ طوفان نبرد از جالش و نہ چو
کنجشک کہ افتد بدم باد تنگ (ظہوری ۱۵) باد تیرت نچو دل را نواخت و رو
ظہوری در جگر پیکان شکن (امیر خسرو ۱۵) بگاہ مدح تو از باد خامہ خسرو و زہار
زلزلہ در خواب گاہ خاقانیت (مولانا نظری ۱۵) آب سنان و باد رکابش بروی دنیا
و بستر در فضا و بشت اعترالها (محمد قلی سیلی ۱۵) موے عدد کہ راست شد از
باد مرج تو و اطہار زہر چون سردندان مار کرد و (طغرا ۱۵) بیابان نوری کہ از باد شم
و پریشان کند جادہ را نہ چو دم (شوکت ۱۵) گلشن عیش آب و رنگی دار داز موج چون
و غنچہ میا چو گل از باد سنگم بشکند (ظہوری ۱۵) پشت کشت بباد سیلی و پروا
کہ شتہ چراغ است (حاجی محمد جان قدسی ۱۵) چنان باد شمشیر دستی فشانند کہ در
خرمن عمر بادی نماند (وحشی ۱۵) ز باد گرز تو بہرام را شود در عتہ و ز عکس تیغ تو
خورشید را شود خفقان (والہ ہروی ۱۵) اگر می ترسی از باد نگاه بوالہوس والہ و

پروانہ حرث شمعہاے این شستان کن پ (ارو) دیکھو آسیب کے دوسرے معنی
 (۱۶) باد۔ بقول سراج بمعنی مرض نیز آمدہ چنانکہ باد فرنگت و سرخ باد۔ صاحب
 غیاث گوید کہ باد نام مرضی کہ از فساد خون پیدامی شود و تن از آن می پاشد و بمعنی
 جوشش خون کہ آنرا سرخ باد نیز گویند صاحب اندھم بحوالہ غیاث ذکر این کردہ
 مؤلف عرض کند کہ مالفط باد را بمعنی مرض نمی گیریم و ماخذ خان آرزو مرض
 باد سرخ و باد فرنگ است و درین ہر دو نام باد بمعنی اول اوست کہ گذشت
 یعنی مرضی کہ ابتدائش از آب و ہوائے فرنگ است آن را باد فرنگ نام نہادہ اند
 و مرض دیگر کہ بسبب اختلاف ہوا و اغہاے سرخ بر بدن پیدامی شود سرخ باد و باد سر
 نام دارد و جواد رکہ درین اسمائے ہر دو امراض لفظ باد را بمعنی آسیب گیریم
 کہ بر معنی پانزدہم گذشت و محققین زبان دان ازین معنی ساکت و معاصرین عجم بزرگ
 ندارند (ارو) مرض۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر۔ روگ۔ دکھ۔ آزار۔ بیماری
 علالت (مومن ۷) ظاہر آزار کچھ غرض نہا پڑ لاغری کے سوا مرض نہ ہا
 (۱۷) باد۔ بقول سراج بمعنی شدت و بسیاری نیز خفا کہ گویند فلانی را باد دشنام گرفتہ
 یا باد تازیانہ و فرماید کہ ظاہر این مجاز است مؤلف عرض کند کہ دیگر کسے از محققین
 فارسی ذکر این نکرد و بخیاں این ہم متعلق بمعنی پانزدہم است کہ گذشت۔ قتال (ارو)
 زیادتی۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مؤنث۔ کثرت۔ افراط۔ بہتات۔ افزونی۔ شدت
 (۱۸) باد۔ بقول صاحب رہنما کہ بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار آوروہ بمعنی

بیڈن است کہ نام شہرے باشد مؤلف گوید کہ باڈمن در جنوب انگلستان شہر است
و معاصرین عجم بہ تبدیل دال ہندی بال حملہ و حذف سین آنرا باڈ نام نہادہ اند دیگر پیچ
(ارو) معاصرین عجم شہر باڈمن کو جو جنوب انگلستان میں واقع ہے باڈ کہتے ہیں۔

باد آبستنی اصطلاح بقول اندکجوالہ
فرہنگ سکندر نامہ لغت فارسی است
بمعنی بادی کہ درخت را بارور کند۔ دیگر
کہ از محققین فارسی ذکر این نکرد مؤلف
عرض کند کہ موافق قیاس است کہ از ذریع
آبستن درختان ہوا ہم ذریعہ ایست کہ
سفوف گل نر را بہ گل مادہ میرساند و ہمین
است ذریعہ بارور شدن درخت عالم
نباتات گفتہ اند کہ بعض از اقسام درختان
نر و مادہ باشد چنانکہ تھل و تھلہ و بعض درختان
را شاخہ ہست و شاخہ مادہ و بزمانہ باروری
ہر دو گل بر آرد و در ہر یک گل سفوف بالائی
آن مائل بہ شیرینی باشد و گسان بر آن جمع
شوند و می خورد پس سفوف غیر شیرین کہ تہ آن

باشد و رپاے گسان می گیرد و چون از درخت
یا شاخ نر فارغ شدہ بہ درخت یا شاخ مادہ
می نشینند و مشغول بخوردن سفوف شیرین می
گردد و چون باڈ کہ در پائے شان است
بخورد می کشد و درخت بارور می شود و ہمچنین
سفوف گل درخت یا شاخ نر بوسیلہ ہوا منتقل
می شود و بہ گل درخت یا شاخ مادہ و ہمین ہوا را
(باد آبستنی) نام است (ارو) وہ ہوا
سے درختوں میں پھیل آوین۔

باد آبلہ اصطلاح بقول برہان آبلہ ہلاک
کنندہ را گویند و بحر علی حدری خوانند صاحب
سروری فرماید یعنی آبلہ ہلاک کنندہ و باد اولہ
نیز گویند۔ صاحب مؤید بجوالہ ادات آورد
کہ بمعنی ہلاک کنندہ باشد و آن را باد اولہ و

<p>باد آتشین محلب اصطلاح بقول</p>	<p>باد لوط خوانند۔ خان آرزو در سراج گوید</p>
<p>اند بخوالہ بہار کبیریم و سکون خائے مجھے و فتح</p>	<p>کہ معنی مرض آبلہ کہ مرض جدری باشد و فریاد</p>
<p>لام و سکون موقدہ لغت فارسی است کنایہ</p>	<p>کہ در سروری و غیرہ معنی آبلہ ہلاک کنندہ</p>
<p>باشد از آفتاب مؤلف گوید کہ حیف است</p>	<p>گفتہ و این اصلے ندارد چہ کہ باد معنی مرض است</p>
<p>کہ در نسخ موجودہ بہار این اصطلاح را نفیتم</p>	<p>چنانکہ گفتہ شد۔ صاحبان بحر و جامع ہمزبان</p>
<p>دیگر کے از محققین فارسی ذکر این نکرد و شد</p>	<p>برہان۔ و صاحبان اند و ہفت ہم ذکر این</p>
<p>پیش نشد و معاصرین عجم ہم بر زبان نداشتند۔</p>	<p>کردہ اند۔ مؤلف عرض کند کہ حقیقت سرخ</p>
<p>معنی لفظی این بادے کہ پنجہ آتشین دارد پس</p>	<p>باد و باد سرخ و باد فرنگ بضم معنی باد</p>
<p>جاء دارد کہ خطوط شعاعی را از پنجہ آتشین کنایہ</p>	<p>بیان کردہ ایم پس باد آبلہ قلب اضافت</p>
<p>گیریم و باد را معنی سوش یعنی فرشتہ۔ باقی</p>	<p>آبلہ باد است کہ پیدامی شود و رہد و مرض</p>
<p>بدون سند استعمال این کنایہ را تسلیم نمی کنیم</p>	<p>بالا و این علامت اشتداد مرض باشد گویند</p>
<p>(اردو) دیکھو آفتاب کے دوسرے معنی۔</p>	<p>بر آمدن این آبلہ مہلکت است و معنی مہلکت</p>
<p>باد آفراہ اصطلاح بقول برہان بافا</p>	<p>و لفظ این اصطلاح نیست۔ طرزیان محققین</p>
<p>و رے قرشت بروزن آرا نگاہ (۱)</p>	<p>بغلطی اندازد آنکہ باد آبلہ را جدری گفتہ</p>
<p>معنی عقوبت و جزائے گناہ و مکافات بدی</p>	<p>بحقیقت پے بردہ اند (اردو) مرض باد</p>
<p>باشد۔ صاحب اند فرماید کہ بالف ممدود</p>	<p>فرنگ اور سرخ باد میں جو آبلے جسم مرضیہ</p>
<p>و سکون فاو رے مہلہ بالف کشیدہ و بہا</p>	<p>پیدا ہوتے ہیں او کو فارسیوں نے باد آبلہ کہا،</p>

<p>فراخ است کہ خائے معجمہ بہ ہائے ہوز بدل شد چنانکہ خاک و ہاک بمعنی تخم مرغ پس فراہ معنا مرادف فراخ و بلند باشد و باقیقت فراخ بہ برافراخ نوشتہ ایم و (باد فراخ) و مبدلش (باد فراہ) اسم مفعول ترکیبی بمعنی بلند شدہ در ہوا و مجازاً آویختہ در ہوا و اشا بطرف عقوبتی کہ مجرمان راست و جہراے گناہ و مکافات و جادار و کہ فراہ را مبدل فراہ گیریم کہ زائے ہوز ہم بہ ہائے ہوز بدل می شود چنانکہ کوز پشت و کوہ پشت و برآز و براہ اندر بنصورت همان ترکیب درست می شود کہ بالا گذشت (اردو) برائی کی سزا مؤنث بہ برائی کا بدلاہ مذکرہ</p>	<p>زودہ بمعنی مکافات بدی بہ صاحبان رشیدی و ناصری و سراج و ہفت ہم ذکر این کردہ اند صاحب سروری بذیل باد فراہ ذکر این کنند و از استاد می سند آرد (۵) بجای نہی باد اش نیکی پجائے ہر بدی باد آفرامی پ (آخر سیکتی ۵) اے کردہ سعی مکرمت خوا عدل تو پاداش خوار مدہ باد آفرام را پ صاحب سفرنگ ہم ذکر این کردہ مؤلف گوید کہ آفرام بجایش گذشت بمعنی طعمی کہ بہ محبوسان نپزند و باد بمعنی صدمہ و آسیب کہ بر بمعنی پاتر و ہمیش مذکور شد پس آنچه فریاد الف اول آفرام را مدودہ گرفتہ اند لب و حج مقامی است و بمعنی کہ استعمال این اصطلاح</p>
<p>(۴) باد آفرام بقول برہان باد فر را نیز فرید علیہ (باد فراہ) گیریم و معنی لفظی این آنختہ در باد و مجازاً بمعنی عقوبت و مکافات بدی کہ اہل عجم مجرمین را بیاویند مخفی مباد کہ فراہ مبدل</p>	<p>کردہ اند مجاز است و بس و جادار و کہ این فرید علیہ (باد فراہ) گیریم و معنی لفظی این آنختہ در باد و مجازاً بمعنی عقوبت و مکافات بدی کہ اہل عجم مجرمین را بیاویند مخفی مباد کہ فراہ مبدل</p>

از آن ظاهر شود. صاحب رشیدی فرماید
 که بدین معنی باد فرو باد فره آمده صاحب
 بزرگ این گوید که آن را فره نیز نام است
 خان آرزو در سراج فرماید یعنی بازیچه اطفال و
 بهندی بھری گویند لیکن بدین معنی باد فرو باد
 است چنانکه باید. صاحبان اند و مفت هم
 ذکر این کرده اند مؤلف گوید که باد فره باد فره
 باد فره. باد فره. باد افراه. (باد بر. موحده).
 (باد پر به بایه فارسی چهارم) باد فرنک به فتح
 (نون). هر یک مرادف (باد افراه) باشد اصل آن
 باد پر است مرکب از باد و پر که امر حاضر است
 از پدیدن. اسم فاعل ترکیبی معنی بر باد پر زده
 و مجازاً چوبکی را نام نهاده اند که طفلان ریمان
 بر آن بچند و از دست گذارند تا در زمین
 گردان شود و بهند کشند گویند و باد بر بهر
 موحده مبدل این که بایه فارسی موحده
 بدل شود چنانکه تپ و تب و جادارد که برآ
 بموحده امر حاضر از مصدر برآون گیریم و زیادت
 کاف تصغیر (باد برک) بمعنی کاغذ باد هم می آید
 و باد فره فایه چهارم هم مبدل است که بایه
 فارسی به فابدل شود چنانکه سپید و سفید و زیادت
 و زفان اما باد فره را بایه معنی معنی بادرن
 بزرگ هم آمده و باد فره زیادت بایه موز
 آخر مرادف این ولیکن در تعریف این خصیتی
 است که ترجمه آن در هند بھری باشد
 که بجای خودش می آید و باد افراه بایه دوم
 و ششم فرید علیش و در باد افراه الف و صلی
 هم در اول فراه زیاده کرده اند و نتیجه لب و
 لهجه مقامی است که آفراه بموده آفراه شد
 و باد فرنک که می آید مبدل باد پر نک و مخفف
 باد پر نک باشد که کاف تصغیر بر باد پران
 و باد فران زیاده کرده اند و بخت هر یکی بجا
 خودش می آید. بایه باد افراه مخصوص است
 به پوست پاره (ار دو) بھری که بقول آصفیه

<p>ہندی۔ اسم مؤنث۔ گول اور چھوٹی سی پھرتی کہ آن گنجی کہ قیصر روم از ترس پرویز چندی کشتی یا پیرانے کی چیز گئی۔ چکنی۔ گھرنی۔</p>	<p>ہندی۔ اسم مؤنث۔ گول اور چھوٹی سی پھرتی کہ آن گنجی کہ قیصر روم از ترس پرویز چندی کشتی یا پیرانے کی چیز گئی۔ چکنی۔ گھرنی۔</p>
<p>باد آمدن استمال۔ صاحبان بحر و بہار شد و نام آن گنج باد آور د نہاد۔ صاحب</p>	<p>باد آمدن استمال۔ صاحبان بحر و بہار شد و نام آن گنج باد آور د نہاد۔ صاحب</p>
<p>سروری و ناصری ہم بر باد آور حوالہ باد آور داده ویر باد آور دو جہ تسمیہ متذکرہ بالا شتہ</p>	<p>سروری و ناصری ہم بر باد آور حوالہ باد آور داده ویر باد آور دو جہ تسمیہ متذکرہ بالا شتہ</p>
<p>صاحبان جامع و جہانگیری و رشیدی و بحر و شمس و اندیمہ ذکر این کردہ اند (حکیم فردوسی</p>	<p>صاحبان جامع و جہانگیری و رشیدی و بحر و شمس و اندیمہ ذکر این کردہ اند (حکیم فردوسی</p>
<p>(۵) دگر گنج کش نام باد آور است پو فر او دروزیور و گوہر است ہا مؤلف عرض</p>	<p>(۵) دگر گنج کش نام باد آور است پو فر او دروزیور و گوہر است ہا مؤلف عرض</p>
<p>نام کند کہ باد آور د مخفف و قلب آور دہ باد و باد آور اسم مفعول ترکیبی است (اردو)</p>	<p>نام کند کہ باد آور د مخفف و قلب آور دہ باد و باد آور اسم مفعول ترکیبی است (اردو)</p>
<p>باد آور فارسی میں خسرو پر ویز کے دوسرے حصینہ می فرستاد اتفاقاً باد کشتی را بگول</p>	<p>باد آور فارسی میں خسرو پر ویز کے دوسرے حصینہ می فرستاد اتفاقاً باد کشتی را بگول</p>
<p>(۲) باد آور۔ بقول برہان و جہانگیری نام شد و باین نام موسوم گشت۔ صاحب مؤید</p>	<p>(۲) باد آور۔ بقول برہان و جہانگیری نام شد و باین نام موسوم گشت۔ صاحب مؤید</p>
<p>در عہ در نہایت خفت و سبکی کہ ہشت در فرماید بہان باد آور دو بر باد آور د فرماید</p>	<p>در عہ در نہایت خفت و سبکی کہ ہشت در فرماید بہان باد آور دو بر باد آور د فرماید</p>

زمین ریگ بوم و دامن کوه باروید و خارش	اسم فارسی است و آن را کنکر سفید نیز گویند
انبوه شود و گل آن بنفش و سرخ و سفید هم	و برومی و فنیقی و بسریانی گمات و بعلری شوکتی
می باشد و تخمش خشک می ماند و بعلری شوکتی	که معنی او خار سپید است و بعضی گویند که
البیضا خوانند صاحب مؤید بر باد آورده	بهندی جو اساو و دهاها گویند و بعضی شکامی
باد آورده و بر باد آورده و حواله قنیه فرما	را باد آورده می دانند و می گویند شکامی اسم
که بادال موقوف دارونی است که آن را	عربی آنست و حق آنست که دو جنس قریب
خاک سپید نیز گویند بتا زیش شوکتی البیضا خوانند	هم اند نه عین و باد آورده شبیه نجا خشک
و بهندی جوان گویند صاحب سروری	الا این در سفیدی شدید تر و خارهای این
هم بر باد آورده و حواله باد آورده و بر باد آورده	در از تر از آنست و چون گیاه آن خشک
فرماید که نام گیاهی است که در کوها روید	گرد و بسبب سبکی وزن آن باد آن را
و بتازی آنرا شوکتی البیضا خوانند و چون	بر کند و پرگنده نماید و لهذا آن را باد آورده
این گیاه در وزن بغایت سبک باشد	مانند فنبه آن دامنهای کوه و ریگز را
آن را باد آورده گویند صاحبان ناصری و جامع	گرم و خشک در اوّل و گویند در دوم
و بحر و رشیدی و اند و شمس هم ذکر این کرد	و در آن قوت محکمه و مفتحه ملطفه و منقیه است
اند صاحب محیط بر باد آورده فرماید که بفتح	و آن مدربول و حیض و مفتحت حصاة و
بای مؤخره و الف و سکون دال مهمله و تاء	نافع عمر البول و تب بلغمی که نه و متولد از
همزه و فتح و او و سکون راء مهمله و دال مهمله	رطوبت معده یا ضعف آن و تب سوداوی

واستسقا ویرقان است و منافع بی شمار
 وارد و ذکر بعض خواصش بذیل اقتنائوتی
 ہم گذشت (اردو) دیکھو اقتنائوتی -
 (۳۴) باد آور - بقول برہان نام موضعی است
 نزدیک شہر واسطہ - صاحب رشیدی
 بذکر این فرماید کہ اصح آنست کہ باد رویہ
 موضعی است حوالی بغداد و خان آرزو
 در سراج بذیل باد آور و فرماید کہ نام موضعی
 نزدیک واسطہ و بعض گویند اصح آنست
 کہ باد آور موضعی است در حوالی بغداد و
 چون واسطہ نیز نزدیک بغداد است ہر دو
 صحیح باشند - صاحب مؤید بذیل باد آور
 حوالہ باد آور داده و بر باد آور و ذکر این
 معنی کردہ - صاحبان جہانگیری و ناصری و
 جامع و اندہم ذکر این کردہ اند مؤلف
 عرض کند کہ نسبت وجہ تسمیہ این قیاس
 می خواہد کہ وجود این مقام بطوفان باد ظا
 شدہ باشد کہ چون باد - خاک را بہرہ آثار
 موضعی ظاہر شد کہ مدفون بود و پس از ان
 آباد گردید و بدین اسم موسوم و اللہ اعلم
 بحقیقہ احوال - (اردو) ایک موضع گاہ
 باد آور ہے جو شہر واسطہ کے قریب ہے -
 (۳۵) باد آور - بقول برہان نام نوائی است
 از موسیقی - صاحبان جامع و رشیدی و ناصری
 و جہانگیری و مؤید و بحر و شمس و اندہم ذکر
 این کردہ اند حیف است کہ وجہ تسمیہ این
 متحقق نشد بخیاں ما این نوا ہم صفتی داشتہ باشد
 چنانکہ دیکت را گویند کہ آتش افروز و پس
 ہمچنان بخیاں شان اثر این نوا - باد رامی ارد
 (اردو) باد آور فارسی مین موسیقی کہ ایک
 نوا کا نام ہے جسکا اردو نام متحقق نہ ہو سکا -
 (۵) باد آور - بقول برہان کنایہ از چیزی باشد
 کہ مفت و بے تعب بدست آید - صاحب ناصری
 فرماید کہ کنایہ از دولت بے زحمت بدست آمدہ

صاحبان جامع و مؤید و اندھن زبان برہان صاحب
 بحر ہم ذکر این کردہ۔ مؤلف گوید کہ از قبیل مذکور شد و صاحبان مؤید و اندھن و سہفت
 اب آورده که بجایش گذشت (اسم مفعول ترکیبی) ہم ذکر این معانی کرده اند و صاحبان رشیدی
 (۱۹۹۰) فارسی میں باد آور اور اوس چیز کو کہتے ہیں جہاں گیری بر چہار معنی اول الذکر قانع صاحب
 ہیں جو سفت اور بغیر زحمت کے حاصل ہو سراج مشفق با صاحبان رشیدی و جہاں گیری
 گویا ہوا پر اڑ کر آئی ہوئی چیز۔ صاحب بحر ہن زبان جامع و نامری۔ صاحب
 (۶) باد آور۔ بقول مؤید نام آن گنج کہ کخیفر سروری بر معنی اول و دوم قانع صاحب شمس
 شاہ تسلیم گو در زکر دہبت خیرات دیگر بر باد آور و حوالہ باد آور داده و بر باد آور
 کے از محققین فارسی ذکر این نکرد مؤلف ذکر معنی اول و دوم و چہارم کردہ و ہم او
 عرض کند کہ اگر وجود این معنی متحقق شود متعلق لفظ (باد آور و) قائم کردہ فرماید کہ بادل
 باشد یعنی پنجم (۱۹۹۰) فارسی میں باد آور موقوف دار و نیست کہ آن را خاں سفید نیز
 اوس خزانہ کا نام ہے جسکو کخیفر و نے گو در زکر دہبت خیرات متحقق در کتابت است
 کو خیرات کرنے کے لئے دیا تھا۔ و بس و ما حقیقت ما خد این بر معنی اول باد آور
 باد آور و اصطلاح بقول ہان بروزن بالا اگر بیان کردہ ایم۔ و آنچه صاحب محیط بر باد آور
 معنی باد آور است کہ بوئہ خار شو کہ البیضا نوشتہ نقلش بر معنی دوم (باد آور) کردہ ایم
 و نوائی از موسیقی وغیرہ باشد۔ صاحبان (عماد فقیہ ۱۵) آزار در دل تو باشد در دہ
 جامع و نامری ذکر باد آور و باد آور دہر و خاک بر فرق گنج باد آور و (منجیک ترمذی)

<p>است و تدریجی مقتضی حدوث و تجدد و این دو از تجدد و این و محلیات همه بر کران مؤلف عرض کند که باد یعنی حرف و سخن هم بجایش گذشت و حرف آهنگ همان صوت گویندگی است که تبیین چاکدست صوت و نفس را صوت و نقش نوشته اند مراد باد نوا که می آید و بحث کال این چهار آنجا کنیم (ارو) و یکم باد نوا۔</p>	<p>از مصدر آهنجیدن که معنی کشیدن گذشت پس این اسم فاعل ترکیبی است یعنی کشنده باد و کنایه از دریکچه هوا دار۔ (ارو) و ده دگر یا روشن دان جو تازه هوا کی آمد و رفت کے لئے بناتے ہیں۔ مذکر۔</p>
<p>نوشته اند مراد باد نوا که می آید و بحث کال این چهار آنجا کنیم (ارو) و یکم باد نوا۔</p>	<p>باد آهنگ اصطلاح بقول برهان کبر ثالث صوت و نقش خوانندگی و گویندگی</p>
<p>باد آهنگ بقول شمس لغت فارسی است که در محل دعا استعمال نمایند صاحب مؤید فرمایند</p>	<p>را گویند و بقول صاحب بحر باضافت صوت و نقش خوانندگی و گویندگی۔ صاحب جامع</p>
<p>دعا مرغایه است و معنی آن بواو باشد و چون دعا بخطاب کنند بادی گویند و معنی</p>	<p>فرماید که کبر دال نقش و معنی خوانندگی است ناصری هم بجا که برهان ذکر این کرده و صاحب</p>
<p>صاحب هفت گوید که در مقام دعا آرنند و مقام آن آخر کلام است</p>	<p>سفرنگ آورده که باب مؤخره بالف و کثر آن باشی است۔ صاحب هفت گوید که دال ابجد و دالف و فتحه های هوز و سکون</p>
<p>صاحب اند هم بران مؤید (خواجہ شیراز)</p>	<p>نون و کاف فارسی یعنی آواز و صوت باشد (فقره دساتیر) گفتار یزدان باری نیست</p>
<p>اگر چه جام باشد پرمی بدوران شما مؤلف عرض کند که نوکر باد بر معنی چهار و هشت کرده ایم</p>	<p>و باد آهنگ در نبود یعنی کلام خدا آید و صوتی نیست چه صوت مخرج و محل را خوا</p>

<p>و بخوان نیست که الف زائد است در آفرش - باد ابرنگ اصطلاح - بقول برهان (اردو) دیکھو باد کے چودھویں معنی - کہ بذیل باد ابرنگ آورده مرادف باد ابرنگ</p> <p>باد اباد استعمال - بقول ناصری کہ بذیل کہ می آید دیگر کسی از محققین فارسی ذکر این نکرد باد - آورده مکرر یعنی ہر چہ می شود بشود چنانکہ مؤلف گوید کہ ذکر ماخذ (باد ابرنگ) پیش فرخی گفته (۵) چنان نمود ملک را کہ رہ بد مذکور شود و این بمعنی خود است یعنی فارسیاں چپ است پڑ برفت سوی چپ و گفت ترجیح را (بادہ برنگ) گفته اند مقصود آنست ہر چہ باد اباد پڑ و حافظ گوید (۵) شراب کہ رنگ آن مثل بادہ باشد ہاے چہارم عیش نہان چسیت کار بے بنیاد پڑ و ہم بر بدل شد بالف چنانکہ ہمیون و ایون - صف رندان و ہر چہ باد اباد پڑ صاحب شد (اردو) دیکھو باد ابرنگ -</p>	<p>بذیل باد بحوالہ ناصری این را آورده دیگر کسی از محققین فارسی ذکر این نکرد مؤلف عن کند کہ این از قبیل دما دم بالف اتصال است کہ در میان دو کلمہ آمدہ افادہ معنی اتصال کند یعنی (باشد و باشد) (بود و ہو) ہم می گویند (چنانکہ گذشت) صاحب ناصری بود (باد و باد) استعمال این بالفظ (ہر چہ) فرماید کہ بروزن پالامنگ بفتح اول و کاف می شود و بدون آن از نظر ما گذشت (اردو) فارسی در آخر بمعنی ترجیح است و فرماید کہ جو ہو سو ہو -</p>
<p>باد ارننگ اصطلاح - بقول برهان</p> <p>راے قرشت و سکون نون و کاف فارسی</p> <p>ترنج را گویند و آن میوہ است معروف</p> <p>کہ پوست آن را مر تا سازند و آن را (بادہ) می گویند (چنانکہ گذشت) صاحب ناصری</p> <p>فرماید کہ بروزن پالامنگ بفتح اول و کاف</p> <p>فارسی در آخر بمعنی ترجیح است و فرماید کہ</p> <p>آن را بخذف الف دوم (باد رنگ) نیز</p>	<p>راے قرشت و سکون نون و کاف فارسی</p> <p>ترنج را گویند و آن میوہ است معروف</p> <p>کہ پوست آن را مر تا سازند و آن را (بادہ) می گویند (چنانکہ گذشت) صاحب ناصری</p> <p>فرماید کہ بروزن پالامنگ بفتح اول و کاف</p> <p>فارسی در آخر بمعنی ترجیح است و فرماید کہ</p> <p>آن را بخذف الف دوم (باد رنگ) نیز</p>

گویند کہ فی آید) و رنگ آن زرد شود۔ صاحب
جامع و اندوہفت ہم ذکر این کرده اند مو
عرض کند کہ معنی لفظی این رنگ شراب دان
کہ باد مخفف بادہ یعنی شراب ہم آمدہ و جاد
کہ الف چہارم در (باد بزرگ) مبدل ہا
ہووز باشد یا زائد و این ہر دو موافق قی
است۔ و ذکر خواصش بذیل باتس گذشت
(ارو) دیکھو باتس۔

باد از دماغش بیرون رفت مثل
صاحبان خرنیۃ الامثال و امثال فارسی
ذکر این کردہ اند و لیکن از بیان معنی و محل
استعمال ساکت۔ مؤلف گوید کہ فارسیان
بمعنی غرور از سر رفتن و دور شدن مخفی ہباد کہ باد
بمعنی غرور و نخوت بر معنی دہش گذشت و سند
بر مصدر اصطلاحی (بادور سر ہدون) از کلام میر خسرو فی
(ارو) غرور سر سے دفع ہونا۔ دور ہونا۔

بادا شش بقول برہان بروزن آواش مکافات و جزاے نیکی را گویند و فرماید کہ
باباے فارسی ہم آمدہ است۔ صاحب جامع فرماید کہ بابای فارسی و عربی معنی مکافات
نیکی باشد۔ خان آرزو در سراج ذکر این باباے عربی کردہ فرماید کہ در برہان ہمان جزاے
نیکی لیکن مشہور باباے فارسی است۔ صاحب ناصری گوید کہ معنی مکافات و جزاے نیکی معروف
است و باباے پارسی معروف تر و اصح و فرماید کہ آن را پاداشن بزیادتی نون در آخر نیز گفتہ اند

و پاداشت یا تائے قرشت نیز آمده و پادش بخذف الف دوم نیز دیده شده بخلاف
 باد افراه که مکافات بدی است۔ صاحبان جامع و اند و هفت هم ذکر این کرده اند مؤلف
 عرض کند که به تحقیق ما اصل اسم جامد به بائے فارسی و فوقانی و ر آخر (پاداشت) است
 و مخفف آن پاداش و پادش و در پادش نون آخر زائد باشد چنانکه گذارش و گذارش
 و بائے فارسی موحده بدل شود همچون تپ و تب و اسپ و اسب۔ صاحب برهان بر
 (پاداش) گفته که بقول بعض معنی مطلق مکافات است خواه مکافات نیکی باشد یا بدی بنحی
 ما همین تعمیم معتبر است باعتبار معنی حقیقی که پاد سبیل مجاز معنی آخر هر چیز و داشت حاصل
 و اسم مصدر داشتن معنی حاصل و قبضه و از همین معنی حقیقی پاداشت کنایه باشد از نتیجه
 چیزی که اختیار کرده انسان است و تخصیص معنی بعض محققین محتاج سند باشد (ارو)
 پاداش بقول آصفیه (فارسی) اسم مؤنث۔ بدلہ۔ عوض۔ مکافات۔

<p>پاداشن بقول سروری بدل مہملہ و شین بمعنی بروزن نادادن بمعنی جزائے نیکی است ضد باد افراه کہ جزائے بدی است مؤلف عرض کند کہ مبدل پاداشن است کہ ی آید و فرید علیہ پاداش کہ گذشت ما حقیقت این</p>	<p>یہ پیش دران معدن پاداشن (جمال الدین عبدالرزاق ۵) و گرہ لذت مشغولی احتدام است آن و جنب ز خواب برائی بروز پاداش (ارو) دیکھو پاداش۔</p>
<p>پاد افراه اصطلاح۔ بقول برهان و سراج و رشیدی و جامع و جہانگیری و ناصری و اند بروزن ماہ در ماہ معنی پاد افراه است کہ</p>	<p>را بذیل پاداش ذکر کرده ایم۔ (شاه ناصری) آن کن از طاعت و نیکی کہ نداری شرم بچون</p>

<p>(۱) خرا و مکافات بدی باشد و (۲) بازیچہ صاحب آصفی ذکر این کرده و از بیان معنی است اطفال را نیز گویند۔ صاحب سروری است و از سند پیش کرده اش معلوم می شود که مکافات معنی اول فرماید که عقوبت و مکافات را گویند بدی کردن باشد (معنی نیشاپوری) و فرماید که این ضد پاداش است و آن را باد آفره و باد آفره و باد آفره نیز گویند۔ و ذکر دوم نکرد و همچنین صاحبان مؤید و غیاث۔ کامون کی سزا دینا۔ بدلہ لینا۔</p>	<p>مؤلف عرض کند که ما حقیقت این را بر باد آفره بودن مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی ذکر این کرده و از بیان معنی ساکت۔ و از سند پیش کرده اش چنان مفهوم می شود که بوقوع آمدن مکافات بدی واصل شدن پاداش و شستن پاداش (نہوری ترشیزی) کرده ہم بباد آفره (۱) دی بتوزندہ سنت و نکرده مارا پڑ بجدائی مباد پاد آفره (۲) پاداش پڑ وی بتوزندہ اسم باد آفره پڑ برای کا بدلہ لینا۔</p>
<p>(۲) ز شیر کین بتانہ بشیر شاد و (۳) ز آب گرد بر آرد بباد آفره (۴) و (۵) دیکھو باد آفره۔ باد آفره بودن مصدر اصطلاحی۔ برای کا بدلہ لینا۔</p>	<p>صاحب آصفی ذکر این کرده و از بیان معنی ساکت۔ و از سند پیش کرده اش چنان مفهوم می شود که بوقوع آمدن مکافات بدی واصل شدن پاداش و شستن پاداش (نہوری ترشیزی) کرده ہم بباد آفره (۱) دی بتوزندہ سنت و نکرده مارا پڑ بجدائی مباد پاد آفره (۲) پاداش پڑ وی بتوزندہ اسم باد آفره پڑ برای کا بدلہ لینا۔</p>

<p>ہائے موقدہ بالالف مقصورہ</p> <p>بہاؤ افروہ اصطلاح بقول برہان و ناصری و جملہ</p> <p>جہانگیری بخذف الف سوم بمعنی باد افراہ است</p> <p>کہ (۱) مکافات بدی و (۲) فر فرک اطفال</p> <p>باشد۔ مؤلف گوید کہ ضربین نیست کہ تخفف</p> <p>باد افراہ است و مابحث این بر باد افراہ</p> <p>گروہ ایم کہ مجدد و چہارم گذشت۔ (اسی)</p> <p>(۵) من از یک گناہ از گشتہ ز راہ ہا قدام</p> <p>باد افروہ صد گناہ ہا (فردوسی ۵) باد افروہ</p> <p>این گناہ ہم گیر ہا توئی آفریندہ ماہ و تیر ہا (ارو)</p> <p>و یکھو باد افراہ کے دونوں معنی۔</p> <p>باد افروہ اصطلاح بقول مؤید چوکی تشید</p> <p>را گویند کہ بچکانش رشتہ در ان گذارند و</p> <p>در کشاکش آرنڈ تا بگردش در آید و صد ہا</p> <p>از ان ظاہر شود بہندش لٹو مانند دیگر کسی</p> <p>از محققین فارسی ذکر این نکرد۔ مؤلف</p> <p>عرض کند کہ معنی لفظی این چیز ہے کہ ہوا برو ملکوت</p> <p>دارد و ہوا افسر اوست یا تاج ہوا دارد و</p>	<p>بہاؤ افروہ اصطلاح بقول برہان و ناصری و جملہ</p> <p>جہانگیری بخذف الف سوم بمعنی باد افراہ است</p> <p>کہ (۱) مکافات بدی و (۲) فر فرک اطفال</p> <p>باشد۔ مؤلف گوید کہ ضربین نیست کہ تخفف</p> <p>باد افراہ است و مابحث این بر باد افراہ</p> <p>گروہ ایم کہ مجدد و چہارم گذشت۔ (اسی)</p> <p>(۵) من از یک گناہ از گشتہ ز راہ ہا قدام</p> <p>باد افروہ صد گناہ ہا (فردوسی ۵) باد افروہ</p> <p>این گناہ ہم گیر ہا توئی آفریندہ ماہ و تیر ہا (ارو)</p> <p>و یکھو باد افراہ کے دونوں معنی۔</p> <p>باد افروہ اصطلاح بقول مؤید چوکی تشید</p> <p>را گویند کہ بچکانش رشتہ در ان گذارند و</p> <p>در کشاکش آرنڈ تا بگردش در آید و صد ہا</p> <p>از ان ظاہر شود بہندش لٹو مانند دیگر کسی</p> <p>از محققین فارسی ذکر این نکرد۔ مؤلف</p> <p>عرض کند کہ معنی لفظی این چیز ہے کہ ہوا برو ملکوت</p> <p>دارد و ہوا افسر اوست یا تاج ہوا دارد و</p>
---	---

(۷) آب رُسْت کُند بند شود هم تگ باد باد راست بنفشار و باران گردد و حساب آصفی از چمن سبز مصدر (باد افشردن) قوت از من نغزاید نه قوت باد و صاحب آصفی قائم کرده و سهو کرده زیرا که مضارع افشردن بقیشره باشد نه بنفشار و (ارو) بخار کو چو نوا باد افکندن اندر بروت | مصدر هونا - گهنند مین آنا - اترانا شیخی مین آنا اصطلاحی - بهار بذیل باد و بروت افکندن (ارو) مغرور هونا - بقول آصفیه تنکبیر فرماید که کنایه باشد از مغرور و تنکبیر بودن (مصحفی ۷) قوط الف ت سے مری با و خیال فاسد و اندیشه تباہ کردن - و از جلال بگرتی ہی گئی پا چون چون چاہا او نھین سند آورده که از ان (باد افکندن اندر بروت) پیدا است مخفی مباد که تنکبیر ان سر تا و دنیا بقول آصفیه غرور کرنا - بروت خود را به چنید و بلند کنند چنانکه سر اینٹھنا - گهنند کرنا - اگر نا -

با و احم | بقول صاحب ضمیمہ برہان (۱) معروف است و آن مغزی باشد که خورند بہار گوید کہ ترجمہ لوز باشد - صاحب مؤید بحوالہ شرفنامہ و صاحبان آند بہار و شمس ہم ذکر این کرده اند - صاحب تحقیق الاصطلاحات فرماید کہ رسم برہمہ ہند است کہ آثر بروت موتی اندازند چنانکہ امیر خسرو دہلوی فرماید (۷) سیہ با و احم را بہر سو میفکن در منظر بازی بگنبدارش کہ روزی بر سر تابوتم اندازی

و نیز فرماید که امیر علاء الدوله قزوینی مؤلف تذکره نفائس المآثر گوید که بهر خسر و شیخ سعدی
 را در یافته این بیت را بر شیخ خواند اگر چه ملاقات امیر خسر و با شیخ سعدی به ثبوت نرسیده
 اما آوردن امیر علاء الدوله (که ولایت زنجان این بیت را با این نقل دلالت دارد که
 این رسم در بعضی اقوام ولایت هم بوده باشد) صاحب سخندان فرماید که با دال هم فظ
 فارسی است و به سنسکرت با تام گویند صاحب محیط فرماید که اسم فارسی است
 و عبری توز و یونانی امعدالیا و در انگریزی آمنت نامند و آن ثمری است معروف
 بستانی و صحرائی و کوهی می باشد و هر واحد از آنها شیرین و تلخ شیرین را عبری توز الحلو
 نامند و از آن روغن می گیرند و مغز نقش از هر سه قشر را خام و بریان کرده می خورند
 و انواع نقل و حلویات از آن ترتیب می دهند و بعضی انواع بادام را پوست باریک و
 نازک می باشد که بدست شکسته و جدا می گرد و آن را بادام کاغذی می گویند مغز آن لطیف تر
 و لذیذ تر از نوع صلب آن و در هندی نیز با اسم بادام معروف است و نزد هندیان
 گرم است و چرب و دافع باد و مولد منی و تقوی و بقول اهل یونان معتدل در حرارت
 و برودت مائل بر طوبت و گویند گرم و تر و در اول و آن مفتوح و حافظ قوت هاست و غذا
 معتدل دهد و بدن را فربه سازد و غیر المضم است و نافع سرفه خشک و نفث الدم
 و حرقة البول و ملین شکم و زیاده کننده منی و جوهر دماغ و باه است چون بانبات یا
 فانیذ بخورند و تقوی با صره و ملین حلق و با انجیر جهت قولنج نافع و منافع بسیار دارد و مورد
 عرض کند که بخمال مافرس است که فارسیان بقاعده تبدیل از لغت سنسکرت گرفته اند

بہ تبدیل فوقانی ہا دال مہملہ چنانکہ سنہورہ و دہنورہ و توت و تود۔ (ظہوری ۵) مگر عتاب
 برخوان مدار انظر افشاندی پو کہ در بزم تعرض زہر از بادام می روید پو (اردو)
 بادام۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ ایک سیوہ کا نام ہے جو کابل کی طرف سے آتا ہے
 (۲) بادام۔ بقول صاحب ضمیمہ برہان کنایہ از چشم محبوب و معشوق ہم ہست۔ صاحب
 مؤید فرما کہ کنایہ چشم شادان را نیز گویند۔ سنذین بر معنی اول از این خبر و گذشت۔ صاحب
 بہار و انس و ہفت ہم ذکر این کردہ اند و می فرمایند کہ گاہے بر چشم محب نیز اطلاق کنند
 (درویش والہ ہروی ۵) محبت پیشہ را از گریہ منع از دوستی نبود پو شود زین روغن بادام
 ترتیب و باغ او پو مؤلف عرض کند کہ بخیاں ما استعارہ بادام بخیم مخصوص از چشم محبوب
 نیست و در کلام والہ ہروی روغن بادام استعارہ از اشک چشم است (اردو) فارسی
 مین بادام بطور استعارہ معشوق کی آنکھ کو کہتے ہیں۔ امیر نے آنکھ کے تشبیہات میں بادام
 کا ذکر فرمایا ہے (ناسخ ۵) آنکھیں بادام میں زرخندان سیب پو قد جانان ہر سیوہ دار
 (۳) بادام۔ بقول صاحب ضمیمہ برہان چاک گوش اسپ را نیز گویند۔ صاحب شمس
 ہمزبان او۔ دیگر کے از محققین فارسی ذکر این نکرد۔ مؤلف عرض کند کہ اگر سند
 استعمال این بدست آید تو انیم عرض کرد کہ استعارہ باشد نظر بر تشبیہ وضع آن (اردو)
 فارسی میں بادام گھوڑے کے کان کے سوراخ کو کہتے ہیں۔

بادام توأم استعمال بقول صاحب تحقیق باشد (شفیعاے اثر شیرازی ۵) فلک	الاصطلاحات (۱) بادامیکہ درود و مغر از رشک گذار و بحال خود و ہمد را پو
---	---

<p>کنا یہ از ترک و ترکیده ہم بہت حساب است و ما حقیقت این استعارہ بر معنی دوم بادام دو مغربیان کردہ ایم (حکیم انوری) باشد۔ مؤلف عرض کند کہ بادام دو مغرب بہیت مجموعی شکل یک بادام کلان می نماید و شکافی در میان باشد چون از شکاف جدا</p>	<p>کند و متغیر پیدا می شود پس فارسیان چیزی ترکیده را استعاره بادام دو مغرب نام نهادند حیف است کہ سداستعمال پیش نشد (اردو) ترک۔ موت۔ ترخا ہوا۔</p>
<p>بادام زنجیر اصطلاح۔ بقول بہار بابت فربہ می باشد و فرماید کہ آن را دانه زنجیر نیز گویند صاحب بحر فرماید کہ باضافت یکم حلقہ زنجیر را گویند و راستہ گوید کہ خردہ زنجیر کہ آن را دانه زنجیر نیز نام است۔ صاحب انند ہم زبان بہار (امیرزا مغر فطرت) دماغ خشک ما را روغن بادام زنجیری بخورید کہ این دیوانہ عاقل می تواند شد۔</p>	<p>مؤید فرماید یعنی ترقیدہ است از غایت پری و پر بودن صاحب ہفت گوید یعنی بادام ترقیدہ از غایت پری۔ صاحب شمس گوید کہ معنی ترقیدگی است از غایت پری۔ صاحب انند ہم زبان مؤید۔ مؤلف عرض کند کہ طرزیان محققین در غلطی اند از د فارسیا چون چیزی را ترکیده مینند گویند کہ بادام</p>

مرکب اضافی است و کنایہ از گرہ زنجیر
 بہ شکل بادام می باشد (اردو) بادام
 زنجیر۔ فارسی میں اوس گرہ کو کہتے ہیں
 جو دو حلقوں کے درمیان ہوتی ہے۔
 بادام ساقی اصطلاح۔ بقول مؤید یعنی
 بلکہ بمعنی حقیقی خود است (اردو) معشوق
 کی آنکھ۔ مؤنث۔ جناب امیر مغفور نے آنکھ
 کے تشبیہات میں بادام اور بادام تلخ۔ بادام
 کاغذی۔ نقل بادام کا ذکر کیا ہے بادام سیاہ
 بھی کہہ سکتے ہیں۔

چشم معشوق صاحب بحر فرماید کہ بمعنی چشم ساقی باشد
 صاحب ہفت گوید کہ کنایہ باشد از چشم معشوق
 صاحب انند ہر بان مؤید۔ مؤلف گوید
 کہ مرکب اضافی است و بادام در اینجا بمعنی
 دوش کہ گذشت (اردو) معشوق
 کی آنکھ (مؤنث)
 از محققین فارسی ذکر این نکرد و مؤلف
 عرض کند کہ مرکب توصیفی است بمعنی حقیقی
 و بر توقع تعزیت۔ رنگ سیاہ بر بادام کند۔

بادام سیاہ اصطلاح۔ بقول بحر (۱) کنایہ
 از چشم معشوق۔ صاحب انند ہر بان نش۔ سند کالے بادام۔ یعنی وہ بادام جس پر کالا رنگ
 این بر بادام سیاہ می آید کہ مخفف این است کرتے ہیں اور عجم میں تابوت پر پھینکتے ہیں یہ
 مؤلف گوید کہ رنگ اصلی بادام سیاہ رسم غالباً ہنود سے لی گئی ہے۔

نیست بدین وجہ کنایہ شد از چشم بار و زنجیر
 ضرورت ندارد کہ بادام را بمعنی چشم گیریم
 اصطلاح۔ بقول بہار مراد
 بادام سیاہ بہر دو معنی شمس سند معنی اول

<p>از کلام امیر خسرو بذیل معنی اول بادام گذشت. چنانچه غیاث نقل برداشت. و برای معنی دوم از مولوی جامی سند آرد (۵) چشم تو جادوست یا آهوست یا صیاد خلق یا یاد و بادام سیاه یا نرگس شہلاست این ک (۱۱) (۱۲) دیکھو بادام سیاه کے دونوں معنی۔</p>	<p>بادام شکر فشان اصطلاح۔ بقول صاحب جهانگیری کہ در خاتمہ کتاب آورد کنایہ از چشم گریان باشد دیگر کہ از محققین فارسی ذکر این نکرد مؤلف گوید کہ شکر فشان صفت بادام و کنایہ از اشک است کہ فشان اشک شیرین و شکرین ہم گفتمہ اند کہ بحالیش گذشت حیفاست کہ سند استعمال پیش نشد (۱۳) (۱۴) چشم گریان۔ روتی ہوی آنکہہ نوشت بادام شگوفہ شدن مصدر اصطلاحی بقول بحر و مؤید معنی چشم۔ گریان شدن صاحب اند ہم ذکر این کرده فرماید کہ کنایہ</p>
<p>باشد از گریان شدن چشم مؤلف گوید کہ حیف است کہ سند استعمال پیش نشد و لیکن خلاف قیاس نیست کہ بادام بر معنی دوش بمعنی مطلق چشم گذشت و شگوفہ شدن کنایہ توان گرفت از گریان شدنش کہ شگوفہ بقول بہار معنی مطلق گل آمدہ و جاد اورد کہ بادام را درین اصطلاح بمعنی حقیقتش قرار دیم و مجموعہ را کنایہ گیریم (۱۵) (۱۶) رونا تپوں آصفیہ۔ گریہ کرنا۔ آنسو بہانا۔ زاری کرنا اشک باری کرنا۔ بلکنا۔</p>	<p>بادام شگوفہ فشان اصطلاح بقول برہان و جامع کنایہ باشد از چشم گریان شمس بخواہ صاحب حسن ذکر این کرده فشان کہ معنی چشم گریان و اشک ریزان باشد صاحبان رشیدی و بحر و اند و ہفت ہم ذکر این کرده اند مؤلف گوید کہ در اینجا بادام بمعنی دوم دوست و شگوفہ استعلا</p>
<p>بادام شگوفہ فشان اصطلاح بقول برہان و جامع کنایہ باشد از چشم گریان شمس بخواہ صاحب حسن ذکر این کرده فشان کہ معنی چشم گریان و اشک ریزان باشد صاحبان رشیدی و بحر و اند و ہفت ہم ذکر این کرده اند مؤلف گوید کہ در اینجا بادام بمعنی دوم دوست و شگوفہ استعلا</p>	<p>بادام شگوفہ فشان اصطلاح بقول برہان و جامع کنایہ باشد از چشم گریان شمس بخواہ صاحب حسن ذکر این کرده فشان کہ معنی چشم گریان و اشک ریزان باشد صاحبان رشیدی و بحر و اند و ہفت ہم ذکر این کرده اند مؤلف گوید کہ در اینجا بادام بمعنی دوم دوست و شگوفہ استعلا</p>

باشد از اشک حیف است که سندا استعمال
 پسته اش بنخواست می رسد و شکر و تخم
 پیش نشد ولیکن موافق قیاس است (اردو) وار و از بادام کوهی تلخ و صاحب شمس فرزند
 و کیهو بادام شکر فشان - که همان بجرک - صاحب محیط بر بادام کوهی
 بادام شکوفه کردن **مصدر اصطلاحی** فرماید که اسم بندق است و بر بندق
 بقول بجر گریه کردن و اشک ریختن - صاحب گوید که بضم با و سکون نون و ختم دال مجهله
 خیمه بر بان فرماید که کنایه باشد از گریه کردن و قاف معرب از فندق فارسی است و
 و گریان شدن و اشک ریختن مؤلف گوید بعربی طبعوز نامند و آن را فندق و بادام
 که صراحت حقیقت این بر (بادام شکوفه شدن) کشمیری و بادام سه گوشه و بادام کوهی
 گذشت (اردو) و کیهو بادام شکوفه شدن - نیز گویند و یونانی فیلیفیا و قرو دانا نامند
 بادام کوهی استعمال بقول مؤید هشتم و آن ثمر درخت عظیم کوهی است و در صحرا
 فارسی قسمی از بادام است که در کوهها و بستانها نیز بندرت می روید و مخصوص
 پیدا شود بغایت گرم و ترش است - بسیار سرد است و ثمر آن سه پهلوی
 صاحب تحقیق الاصطلاحات فرماید که بادام بدوی و مغر تازه آن سفید و کهنه آن مائل
 تلخ خود رو که در کوهستان پیدا شود و آن را بزروی و باد نهیست بسیار و مانند مغر بادام
 ارژن براسه فارسی و آرجن بحیم تازی دوپاره و بالاسه آن پوست نازک سرخ
 گویند پوست آن توز است که بر کمان چنبد مائل به تیرگی و بعد کمال رسیدن شکسته
 میرزا صائب گوید (ه) ترک من کنز مغر آن را تناول می نمایند و آن بقول شیخ

<p>ماہل بقدری حرالت و بیوست اندک است و گویند که آن گرم در آغاز اول و خشک در اول آنست و بقول شیخ از آن صغیر پیدا شود و در آن قبض زیاد تر از آنست که در جوز و در آن نفخ و تولید ریا ح در اسفل شکم</p>	<p>است و بقول بقراط خوردن این زیاد کثرت جوهر دماغ و مقوی آن بهر آنکه غذاے دماغ بسیار و بد و بستی است و منافع بسیار دارد (ارو) جنگلی بادام - مذکر صاحب آصفیه فندق پر فرمایید که عربی - اسم مؤنث -</p>
<p>(الف) بادامن کسے دامن خود را گرہ بستن (ب) بادامن کسے گرہ بستن</p>	<p>مصدر اصطلاحی - بهار ذکر (ب) کرده در بیان معنی بر معنی</p>
<p>فاتح و صاحب اندمزمز بانث و از میر حسن و سنا آرد (س) غنچه می رفت از چمن گل چون بد و پیوند داشت که بست محکم دامن خود را گرہ باندنش و مؤلف عرض کند از سند پیش کرده اش تصدیق (الف) می شود و معنی مانع رفتن شدن نه (ب) مدعی است است و گواہش چیست - (ارو) دامن گیر بونا - بقول آصفیه مزاجم و متعرض بونا - بادامه بقول برهان و سروری و رشیدی و اند و جامع و جهانگیری و هفت و سر فارسی - بفتح میم (۱) پیلہ ابریشم را گویند و بعضی گفته اند بادامه مرکب از بادام و پاکه اف تشبیه می کند - و از اینجا است که پیلہ ابریشم را باعتبار مشابهت بادام بادامه خوانده اند مؤلف گوید که ماے نسبت بهم توان گرفت - (ارو) پیلہ - بقول آصفیه فارسی - اسم مذکر - گویہ ابریشم -</p>	<p>(۲) بادامه - بقول برهان و سروری و رشیدی و اند و جامع و جهانگیری و هفت معنی</p>

نگین و مہر انگشتر ہم (خسرو ۵) تختی پیش ہر چشمی ز چشم خسرو ت شہی ڈ پسندہ نیت
آخر بریکی خاتم و بادامہ پ خان آرزو و در سراج فرماید کہ نگین و مہر انگشتری کہ بصورت
بادام بود و آن را در عرف حال مہر بادامی گویند و بقول ناصری یعنی نگین و مہر انگشتری
ونگینی کہ بصورت بادام باشد و انگشتری ایلچی را باعتبار شباهت بادام بادامہ گفتہ اند
و شباهت بادام و چشم واضح است مؤلف عرض کند کہ بہ ہائے نسبت آخرہ (اردو)
انگوٹھی کا نگینہ اور مہر اور وہ نگت جو بادامی ہو باعتبار شکل ۔ مذکور ۔

(۳۴) بادامہ ۔ بقول برہان و جامع چشم مانند ہے باشد کہ از طلا و نقرہ سازند و بر کلاہ
طفالان دوزند ۔ و بقول سروری از مس و غیر ہم نیز و بقول فرہنگ رشیدی گلی کہ بر
کلاہ کو دکان از طلا و نقرہ و ابریشم دوزند و بقول رشیدی و سراج چشم آسا از فلزات
کہ چشم زخم را بر کلاہ طفلان دوزند ۔ صاحب جہانگیری فرماید کہ مردم بزرگ از طلا و مہر
سازند ۔ و مردم فقیر از نقرہ و مس و کشیدہ دوزی ہم و بقول ناصری گلی کہ بر کلاہ کو دکان
از طلا و نقرہ و ابریشم دوزند و چون اغلب آن شبیہ پیدہ کثر ابریشمی از یکدیگر نکستہ است
و بادام و چشم نیز مشابہت دارد باین اسم موسوم شد و نیز چشم آسا از فلزات برائے
دفع چشم زخم (خاقانی ۵) آن غنچہ ہائے نستہ بادامہ ہائے کتر شدہ ز زرقاضہ درو
چون کرم پیلیہ مضمر پ (امیر خسرو ۵) از بسکہ بر کلاہش برد و ختم دو دیدہ پ بادامہ
بر نشاندم بر پستہ کلاہش پ مؤلف گوید کہ اخیر این ہم ہائے نسبت است پ (اردو)
چاندی اور سونے یا ریشم اور مقیش کے بادامی پھول جو بچوں کی ٹوپی پر پیئے جاتے ہیں

اور بعض لوگ منظر بد سے بچانے کے لئے تانبے۔ لوہے وغیرہ کے پھول بھی ٹانکتے ہیں (۴) بادامہ۔ بقول برہان درشیدی واند وجامع و جہانگیری و ہفت و سراج و ناصر خال گوشتی را ہم گفتہ اند و آن آرخ مانند لیست کہ بیشتر از بشرہ مردم بنیاد پد یعنی سیفی (۵) میان ابر و بادامہ سیاہ چنانکہ بقبضہ بروہ کی تیر سیلہ یا پیکان یا مولف عرض کند کہ منظر بشا بہت این خال گوشتی با بادام زیادت ہاے نسبت بدین نام موسوم کردند (اردو) بقول فرنگ آصفیہ بتا یا مساء۔ (ہندی) اسم مذکر۔ (سنسکرت) مین ستا بہ تشدید و بلا تشدید جائز مگر استعمال بالتشدید ماخوذ از ماس یعنی گوشت (۱) وہ سخت کالا سا بقدر نخود بڑا ہوا دانہ جو اکثر جسم انسان پر ہو جاتا اور کچھ تکلیف نہیں دیتا ہے۔ (۵) بادامہ۔ بقول برہان و جامع و جہانگیری و ہفت۔ ہر دانہ و حلقہ زنجیر را نیز گویند و بقول سروری و مؤید و سراج و ناصر و واند ہر دانہ از انجیر۔ مولف عرض کند کہ اختلافی کہ میان محققین بالا واقع شدہ تعجب خیز است حیف است کہ نہ استعمال پیش نشد تا تصفیہ این اختلاف می کردیم۔ زنجیر و انجیر لفظاً مشابہ یکدیگر است جا دارد کہ الف را از اے ہمزہ دانستہ باشند یا بالعکس آن ولیکن بعضی از محققین آخر الذکر اعتراض بر برہان ہم کردہ اند و اصرار دارند بر معنی انجیر خیال ما این است و معاصرین عجم ہم با اتفاق دارند کہ دانہ و حلقہ زنجیر درست است کہ مشابہ بادام می باشد برخلاف این انجیر یا بادام شباهتی ندارد و وجہی نیست کہ انجیر را کہ اسم خاص دارد مشابہ بادام قرار دادہ بہ بادامہ موسوم کنند۔ باقی حال حالا بہر دو معنی بر زبان

معاصرین عجم متروک (ارو) حلقہ زنجیر زنجیر کا حلقہ۔ مذکر۔ دائۃ الجبر۔ مذکر۔

(۶) بادامہ۔ بقول برہان و جامع و ہفت رقعہ و پلیتہ رانیز گوید کہ درویشان بر خرقہ دوزند و خرقہ مرقعہ را ہم گویند۔ یعنی خرقہ کہ از پارہ ہائے رنگین فراہم دوختہ شدہ باشد۔ و بقول سروری و رشیدی دانند و سراج و ناصری مرقع درویشان باشد کہ از چند رنگ ہم دوختہ باشند۔ و بقول بوید آن خرقہ کہ از پر کالہ ہائے سگوشہ یا چہار گوشہ خرد و خرد کردہ بدوزند برائے نشان و زیبائی مؤلف گوید کہ در اینجا ہم ہائے نسبت است در آخر کہ ہر پارہ سگوشہ بعد از دوخت مشابہ بادام می باشد و مجازاً این قسم خرقہ را ہم نام شد و آنچه مجر و خرقہ را بدین اسم موسوم کردند ہم بر سبیل مجاز است (ارو) صاحب آصفیہ نے گدڑی پر لکھا ہے کہ۔ ہندی۔ اسم مثنوی فقیر وں کا جبہ جس میں رنگ برنگ کے پیوند لگے ہوئے ہن۔ زندہ۔ بادامہ۔ گودڑ کا لباس۔ اور گودڑ پر فرمایا ہے۔ اسم مذکر۔ کپڑوں کی دھجیان۔

(۷) بادامہ۔ بقول برہان و سروری و بوید و رشیدی و جامع و سراج جسے از ابریشم با نظامی و تعریف نامہ کسرئی بہ ہرام گور نوشتہ (۵) مغربا پوست آن بھی نامہ کہ مغربا و پوست بادامہ ہم بر و نش طراز دیا کار ہم در و نش چراغ روغن دار ہا مؤلف گوید کہ بخیاں مادرین شعر بادامہ معنی سوم اوست کہ گذشت صاحب غیاث این را قسمی از پارچہ نصیس گفتہ و نوعی از ابریشم کہ ہنوز آن از ہم کشادہ باشد و بقول ہفت قسمی از صریح پس مقصود محققین اول الذکر از اجمال (جسے از ابریشم) همان باشد کہ

صاحب غیاث اصرار بخش کردہ و بدین وجہ کہ بادامہ بمعنی پیدہ ابریشم بر معنی اولش گذشت
 فارسیان مجازاً ابریشمی را ہم بدین نام موسوم کرده باشند (نظامی ۵) ایکہ تریبہ
 خوش جامہ نخبیت و حکم بر ابریشم و بادامہ نسبت (۶) (ار ۱۰) ریشمی کپڑا - مذکر -
 (۸) بادامہ - بقول برہان و جامع و مہفت ہر جنس مطبوع را نیز گفته اند مؤلف عرض کند
 کہ این ہم مجاز باشد ہائے نسبت بر بادام کہ بادام مطبوع عام است - حیث است کہ
 سند استعمال پیش نشد (ار ۱۰) ہر چیز جو مطبوع اور پسند خاطر ہو - موث -

<p>بادامی (۲) بقول اند - بمعنی خواجہ سرا معروف دیگر کہ از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف عرض کند کہ خلاف قیاس نیست در ہند ہم ہمین معنی معروف است کہ زرد مائل بسرخی را گویند تحتانی آخر برائے کشیدہ را آلت تناسل کوچک ترمی شود بقدر بادام نسبت است (ار ۱۰) بادامی - بقول آصفیہ (ار ۱۰) بادامی بقول فرنگ آصفیہ وہ خواجہ بادام کے رنگ کا سرخی مائل زرد ہلکا زرد جس کا عضو تناسل نہایت چھوٹا ہو -</p>	<p>بادامی بقول اند یکسر نیم رنگی است معروف دیگر کہ از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف عرض کند کہ خلاف قیاس نیست در ہند ہم ہمین معنی معروف است کہ زرد مائل بسرخی را گویند تحتانی آخر برائے کشیدہ را آلت تناسل کوچک ترمی شود بقدر بادام نسبت است (ار ۱۰) بادامی - بقول آصفیہ (ار ۱۰) بادامی بقول فرنگ آصفیہ وہ خواجہ بادام کے رنگ کا سرخی مائل زرد ہلکا زرد جس کا عضو تناسل نہایت چھوٹا ہو -</p>
--	--

بادان بقول برہان و سروری و رشیدی و جامع و سراج و ناصری بروزن نادان
 (۱) مخفف آبادان کہ نقیض خراب باشد - مؤلف عرض کند کہ الف اول حذف
 شد و الف و نون آخر - زائد کہ فرید علیہ آباد است (ار ۱۰) دیکھو آبادان -
 (۲) بادان - بقول برہان و مؤید و مہفت بمعنی پاداش و خزانے نیکی ہم آمدہ - صاب

جامع بر مطلق پاداش قانع مؤلف عرض کند کہ باوان مخفف و مبدل پاداش است
 کہ بائے فارسی عبری بدل شد و شین معجم را تخفیف کرد و تخفیف این باخراے نیکی منحصر
 بر سداستعمال است حیفاست کہ پیش نشد۔ (اردو) بدلہ۔ بقول فرنگ آصفیہ۔
 عربی۔ اسم مذکر۔ پلٹا۔ معاوضہ۔ عوض۔ عوضہ۔ پاداش۔ اجر۔ مکافات۔
 (۳۴) باوان بقول اندوناصری یکہمی بودہ از شاگردان جمشید جم در حکمت معروف
 و باروان حکیم از شاگردان اول بودہ و سخنان ایشان در نامہ باستان آمدہ و برخی
 دیدہ ام دیگر کسے از محققین ذکر این نکرد (اردو) ایک حکیم کا نام فارسی میں باوان
 تھا جو جمشید جم کے شاگردوں سے گزرا ہے۔

باوانخیر بقول برہان ورشدی و مؤید و جامع و زباد انخیر بید انگختند کہ ز خود رائی زبید انخیر
 اند و جہانگیری و سراج نوعی از دخت انخیر است و سر ساختند صاحب محیط بر بید انخیر فرما
 کہ بیش از ہبہ در خان میوہ دہد۔ و انخیر آن کاواک کہ اسم فارسی است و بشیر از می گفت و عبری
 و پر باد می باشد۔ و بقول شمس نام دخت خست خرق و بہ ترکی کرچک و بیونانی قنیق فیقی
 معروف کہ ہندیان آن را آرند گویند قہوسار قوس۔ سو سو قیروس۔ فسقی فسقین
 و بقول سروری بجا کہ کشف اللغات نام دخت ولسیانی قلما و برومی قیروس۔ طر و طون۔
 معروف کہ بید انخیر نام دارد۔ و معنی پری و ہندی آرند گویند و نوعی باشد۔ سفید
 آن بادشکن باشد چہ انخیر معنی شکندہ و و سرخ مائل بہ کہودی و سرخ قوی تر از
 سوراخ کتند آمدہ (خاقانی ۵) کہ زبا پای سعید۔ در اکثر بلاد ہندی روید۔ بہترین آ

بحریت۔ گرم و خشک در آخر دوم گویند کھچین رہے آفت اربنڈ پر ہا
 در سوم دروغن آن گرم زیادہ از تخم آن بادان فیروز استعمال۔ بقول برہان و
 جالبینوس گفتہ کہ تخم بیدانخیر مہل است سروری و رشیدی و اندو جامع و جہانگیری
 آثاروغن آن تند و لطیف تر از زیت ساد و ہفت و سراج و ناصری نام شہر اردبیل است
 و آن را در انگریزی کسٹرائل گویند بالجملہ مغز و چون فیروز آن شہر را بنا کر دہان نام موسوم
 تخم آن محتل و جالی و ملین عصب و مہل قوی ساخت چہ بادان یعنی آبادان است مؤلف
 و منافع بیشمار دارد (الخ) مؤلف عرض کند کہ فک اضافت و مخفف آبادان
 کہ بیدانخیر مالہ بادانخیر است و معنی لفظی بادانخیر فیروز باشد۔ (ارو) بادان فیروز کہ
 چنانکہ در ابتدائے بحث مذکور شد (بادشکن) شہر اردبیل کا نام ہے جسکو فیروز شام نے بنا
 و این نام منظر بر خواص او ہذا مذکور کہ ریاہ را کیا تھا جو اپنے بانی کے نام سے موسوم ہوا۔
 بشکند و اسہال آرد۔ (ارو) ارنڈ۔ بادانگیری اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و
 بقول امیر ہندی۔ مذکر۔ ایزنڈ۔ بیدانخیر شمس و رشیدی و اندو جامع و جہانگیری و
 اس درخت کے پتے چوڑے ہوتے ہیں۔ ہفت و سراج و ناصری (۱) نام گلے است
 اور جڑ بہت کمزور۔ اسکے بیجوں کی گرمی کہ ہر گاہ فرارحان خوانند کہ غلہ را از گاہ جدا
 اور اس کا تیل نہایت دست آور اور کنند و باد نباشد آن گل را بدست مالند و
 امراض بار دہ کو مفید ہے (انشاء) یا برگ آبرا ہو پاشند بادیم رسد مؤلف
 سد اسہاگ کی مہندی رچا کرے پتے پھین عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و معنی

حقیقی این پیداکننده باد و عجبی نیست که بوسه
تلخ این موار اشل آتش بسوزد چون خلا پیدا
شود بر اے پرکردنش هوا حرکت آید چنانکه
قریب مشعل و مقام آتش زده هم موامی وزد
خیال مابنی بر قیاس است و محققین خواص الا
بتحقیق خود اثر این گل را نه نوشته اند و صاحب
محیط هم ذکر این نکرده (ارو) باد انگیزند
ایک پھول کا نام ہے کہ جب اوسکو ہاتھ سے
مکڑ ہوا پر اوڑا دیتے ہیں تو جکم خدا ہوا چلنے لگتی ہے
(۲) باد انگیز بقول اند و ناصری بمعنی چیرا
نفاخ نیز توان گفت مؤلف عرض کند
کہ بمعنی حقیقی است یعنی پیداکننده نفاخ (ارو)
نفاخ بقول آصفیہ عربی نفع کرنے والا پست
مین مویا پیدا کرنے والا بادی۔
باد و بادک اصطلاح بقول رہنمائے لست
کاغذ باد مؤلف عرض کند کہ مراد باد ک
کہ می آید یعنی کاغذ باد کہ بوسیله رشتہ بر موامی
باد بمعنی ہواست و بادک مرکب از باد و کاف
تصغیر و باد و رین مرکب مبدل باش کہ امر
حاضر است از باشند کہ شین مجہد بدل شد
بہ دال مہملہ چنانکہ کوشاب و کود آب پس
(باد باد) اسم فاعل ترکیبی است بمعنی باشندہ
باد و معنی حقیقی (باد بادک) چیزی کو چک کہ
بر بادی باشد و کنایہ از باد پر کہ بالا مذکور
شد۔ (ارو) پتنگ بقول آصفیہ ہندی
اسم مذکر۔ کاغذ باد کنگوا۔
اصطلاح بقول اند بخوانہ فرنگ
فرنگ بمعنی بادکش مراد باد باز کہ بہ رے
ہوز در آخر ہم می آید۔ دیگر کسے از محققین
فارسی ذکر این نکر و معاصرین عجم ہم بر زبان
نذارند مشتاق سند استعمال باشیم و بطاہر
اسم فاعل ترکیبی است کہ بار امر حاضر است
از مصدر باریدن بمعنی بریز و معنی لفظی این
ریزندہ باد۔ پس این اسم بر اے بادکش۔

<p>جہت سرعت سیر۔ مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم ہم بزربان دارند و صاحب بول چال ہم ذکر این کرده بخیاں ما این مر است از باد کہ بمعنی ہوا است و بان کلمتہ کہ افادہ معنی فاعلی کند ہچو باغبان و گہبان سجت این ہدیرین باب می آید پس معنی لفظی باد بان نگہدارندہ باد و کنایہ از پردہ کہ بر تیر کشتی باد را نگہ دارد و بوسیلہ آن کشتی بسوی منزل مقصود میر میکند و بقول سروری و سلج خیمہ کشتی (حکیم خاقانی) کشتی زر ہم کنون آمد پدید کا نیک ایک باد بان بر کرد صبح و (میر مغزی) (۵) اندر و خواص فکر ت گوہر آورده بکف و اندر و تلاح دولت بر کشیدہ باد بان و۔ (میرزا معر فطرت) (۵) باد چشم مستی شوخ دارم اضطراب اشب و کہ رنگ خوش بر کشتی می باد بان بند و (ابوالفرج رونی (۵) باد بان بر کشیدہ باد صبا کہ معتدل گشت</p>	<p>خلاف قیاس نیست و لیکن مشتاق نہ تامل باشیم (اردو) باد کش۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ نیکھا۔ باد زن۔ باد یار اصطلاح۔ بقول اند۔ بجوالہ فرنگ فرنگ بمعنی باد کش۔ مؤلف عرض کند کہ باختن و بازیدن بمعنی بازی کردن و دادن و بخشیدن آمدہ پس باز امر حاضر است از ہمین مصدر و ترکیب آن بالفظ باد اسم فاعل ترکیبی است بمعنی باد بخشنده و کنایہ از باد کش۔ دیگر کہ از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مشتاق نہ استعمال باشیم۔ (اردو) دیکھو باد یار۔ باد بان اصطلاح۔ بقول برہان و جامع و جہانگیری و ہفت و ناصری۔ باباے ابجد۔ بروزن آسمان پردہ باشد کہ بر تیر کشتی بند و بقول رشیدی چادر کشتی و بقول مؤید جامہ کہ بر رخ باد نہند و در جہاز کشتی بندہ از</p>
---	--

باز طبع مواء (صائب ۵) محل جان را به
 منزل بقیاری می برد و بادبان کشتی دل
 دست بالا کردن است و (ولد ۵) کشتی
 از بادبان برآر و پرده آه دل را کند سبقت
 و (اردو) بادبان - بقول آصفیه - هم
 مذکر - پال - و پرده جو مواء بهرنے کے واسطے
 ناو یا جہاز پر لگاتے ہیں تاکہ جلدی چلے -
 (۴) بادبان - بقول برهان و هفت و سراج
 تیرکشی را نیز گفته اند مؤلف عرض کند
 که این مجاز است و در حقیقت بادبان
 چیز دیگر است که ذکرش بر معنی
 اولش گذشت و قائم کرده می شود بر
 تیرکشی - فارسیان مجازاً تیر را هم بادبان
 گفته باشند - صاحب سراج فرماید که
 اغلب که این غلط باشد و معاصرین عجم بدین
 استعمال نمی کنند - حیف است که سند استعمال
 پیش نشد (اردو) مستول بقول آصفیه
 پرنگالی - اسم مذکر - بادبان - بستون کشتی
 یا جہاز - تیرکشتی -
 (۳) بادبان - بقول برهان و رشیدی
 و اند و بہار و جامع و هفت دست زیر و
 دست بالاے قبار را هم گویند - کہ از دو طرف
 بر زیر بغل چپ و راست بسته می شود و
 بقول جہانگیری و سراج و ناصری پرده قبا
 باشد کہ بر زیر سینه واقع می شود و آن را از
 جانب راست بچپ و از چپ بجانب راست
 می بندند و دست زیر و دست بالا گویند
 مؤلف گوید کہ این ہم مجاز معنی اولست و
 معاصرین عجم بدین معنی استعمال نمی کنند - (حکیم
 سنائی ۵) خوب نبود عیسی اندر خانہ پس
 در بادبان و از برائے تو تیا سنگ
 سپاهان داشتند و بادبان درین شعر
 بمعنی دست بالاست کہ فارسیان کاجیب
 ازومی گرفتند (اردو) بالا بر - بقول آصفیه

اردو ہم مذکر۔ انگر کے کا وہ حصہ جو پیش کی
سے نکلا ہوا ہوتا ہے۔

(۵) بادبان۔ بقول برہان و ہفت۔ کنایت
از شخص سبکروچی باشد کہ بامردم موانست

(۶) بادبان۔ بقول برہان ورشیدی ہفت
و بہار و اند و ناصری استین و گریبان

بقول جامع۔ کنایہ از مردم خوش سلوک مؤلف
قبار اہم گفتہ اند۔ و بقول سروری و مؤلف

بقول جامع۔ کنایہ از مردم خوش سلوک مؤلف
سر استین و گریبان (ارزقی ۵) زابلیہ

عکس او چون نور بردست افکند پست
نام موسوم کردند۔ حالا معاصرین عجم بر زبان

بیرون کردہ پنداری کلیم از بادبان و ہیکم
ارزقی ۵) دست از ضریر سبز پوشید

کرشہ پیر غنبر استیش و پر مشک بادبان
مؤلف عرض کند کہ این ہم مجاز معنی اول

مؤلف عرض کند کہ این ہم مجاز معنی اول
است (اردو) دیکھو استین و گریبان

بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ مرکب
از گری و بان۔ کپڑے یا جامہ کا وہ حصہ

جو گلے کے نیچے رہتا ہے (اسیر ۵) آزر
کیون ہو جائے سے باہر ہو کس لئے چو لی

گئی کہ گریبان پھٹ گیا پ

(۶) بادبان۔ بقول صاحب بول چال کاغذ
و پردہ کہ روے دریچہ قائم کنند و بدین معنی

استعمال معاصرین عجم است (اردو) وہ
پردہ یا کاغذ جو دریچوں کے منہ پر قائم کیا جا

بادبان اختصار اصطلاح۔ بقول برہان
و بحر و شمس ورشیدی و اند و ہفت و ناصری

و جہانگیری و جامع (۱) کنایہ از آسمان و (۲) دولت برکشیدہ بادبان پ (ارو) جہاز
 عرش و کرسی مؤلف عرض کند کہ بادبان یا کشتی پر بادبان قائم کرنا۔ پرده لگانا۔
 بمعنی حقیقی خودش بمعنی ہوادار است و انحصار بادبان بستن | مصدر اصطلاحی بحساب
 صفت اوست و کنایہ باشد از فلک۔ برا آصفی ذکر این کردہ از بیان معنی ساکت مؤلف
 معنی دوم طالب سند باشیم (خاقانی ۵) عرض کند کہ مرادف بادبان برکشیدن است
 چون آہ عاشق آمد صبح آتشین مغیرہ سیما کہ گذشت (مشہدی ۵) بیاد چشم بست
 آتشین زد در بادبان اخضر (ارو) شوخ دارم اضطراب امشب پاکہ رنگ شو
 (۱) دیکو آسمان (۲) عرش بقول آصفیہ برکشتی من بادبان بندہ (ارو) دیکھو
 عربی۔ اسم مذکر۔ تحت الہی۔ کرسی حق تعالی بادبان برکشیدن۔
 جس کا بیان شرعاً جائز نہیں ہے مگر کہتے بادبان چرخ | اصطلاح بقول بحر شمس مہتاب مؤلف
 ہیں کہ ایک سرخ یا قوت ہے جو خدا کے عرش عرض کند کہ کنایہ باشد کہ چرخ را از سفینہ تشبیہ دادہ و
 کے نور سے درخشان ہے۔ بادبان چرخ مہتاب را کفہ حیف است کہ نہ استعمال
 بادبان برکشیدن | مصدر اصطلاحی پیش شدہ مرکب اضافی (ارو) بقول آصفیہ فارسی
 صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت اسم مذکر۔ چاند کی روشنی۔
 مؤلف عرض کند کہ بادبان قائم کردن بر بادبان گردانیدن | استعمال۔ صاحب
 تیرکشتی باشد (مغزی نیشاپوری ۵) اندر آصفی ذکر این کردہ از بیان معنی ساکت مؤلف
 غواض فکر ت گویہ آورده کفہ اندر و گویہ کہ معنی بادبان ساختن و بادبان کردن

و قرار دادن است -

بادبانی | بقول رنہا (۱) سفینہ کہ بزور ہوا

در کشتی عمر کند و اہم دو کار یک گاہ شادی

بادبانی وقت اندہ لنگری پڑ (ارو) (۱)

راہ رود بمعنی لفظی این منسوب بہ بادبان و کشتی یا ناؤ کاروانہ ہونا (۲) بادبانی کرنا۔
تحتانی آخرہ برائے نسبت است و بس مؤلف کشتی یا ناؤ چلانا۔

باد بخود انداختن | مصدر اصطلاحی بحیرہ

عرض کند کہ جادارد کہ (۲) بیایے صدی

اند و آصفی (۱) کنایہ از مغرور و متکبر ہون

ہم گیریم و سندان بر بادبانی کردن می آید

و خیال فاسد و اندیشہ تباہ کردن۔ صاحب

بمعنی کشتی رانی (ارو) (۱) پرده کا جهاز

بہا عجم ہم ذکر این کردہ مؤلف گوید کہ متکبر

نکر۔ یعنی وہ جهاز جو صرف پر دون کی مدد سے

از کتبہ و غرور بخود می بالند و سرفرازند و این

چلے زمانہ سلف میں انھیں جهازوں پر

چنانست کہ گویا ہوا در ایشان داخل شدہ

در یائی سفر ہوتا تھا۔ (۲) جهاز رانی۔ نوشتہ

است۔ مخفی مباد کہ باد بمعنی نخوت و غرور و

بادبانی کردن استعمال۔ بقول روزنامہ

خود بینی ہم بر معنی ہمیش گذشت و لمحات این معنی

(۱) روانہ شدن۔ مؤلف گوید کہ صاحب

معنی لفظی این مصدر اصطلاحی غرور بخود انداختن

روزنامہ پابند استعمال معاصرین عجم است

و مغرور شدن است (ارو) ہوا باند ہونا

حقیقی این (۲) کشتی راندن و سفینہ رانی

بقول آصفیہ غرور کرنا۔ ڈینگ مارنا (ظفر

کردن است پس معنی اول مجاز باشد خصوصیت

دیکھو ہوا باند ہونا پنی کہ ایک دم میں پڑا

سفینہ و امثال آن (انوری ۷) آسمان

خافو فقام مثل حباب ہوگے پڑ ہوا میں بھرا

بقول آصفیہ غرور و سخت میں مست ہونا (مہر) ۵
 بس اکدم کے لئے ساری نمائش ہے جباہوں کی
 ہو یا میں بہر کے یہ کم طرف بھی کتنا ابھرتے ہیں
 ہوا پر دماغ ہونا بھی انھیں معنوں میں متعل
 (دیکھو فرنگ آصفیہ)

و معنی لفظی این مصدر اصطلاحی با کنایہ کہ بر باد
 بخود انداختن (گذشت تعلق ندارد پس این
 را بر قول مجرب بہار بدون وجود سند استعمال
 ننوائیم کردہ معاصرین عجم ہم بر زبان ندارند
 (اردو) دیکھو باد بخود انداختن۔

۳) باد بخود انداختن۔ بقول بحر از ناز بالید
 مؤلف گوید کہ ناز ہم از قسم غرور است
 ومن وجہ با معنی اول متعلق (اردو) ہوا
 باندہنا۔ بقول آصفیہ اترانا (دیکھو باد بخود اندا
 ختن کے پہلے معنی) ناز کرنا۔ بقول آصفیہ۔ اترانا فخر
 کرنا۔ ناز ان ہونا۔ خھر کرنا (تصویر ۵)
 حسرتیں دل کی بر آئین دم سہل کیا کیا ناز کرتا
 تھا نزاکت سے وہ قاتل کیا کیا
 باد بخود بالیدن | مصدر اصطلاحی -
 بقول بہار مرادف باد بخود انداختن حیف است
 کہ سند استعمال پیش نشد و دیگر محققین فارسی زبان
 ہم ازین ساکت و بالیدن بمعنی متعدی نیامدہ

۲) باد بخود کردن۔ بقول بحر و بہار و وارستہ
 کہ کنایہ از ناز بالیدن مؤلف عرض کند کہ
 مرادف معنی دوم باد بخود انداختن کہ گذشت

<p>ووجہ کنایہ ہمد زانجا نذ کور شد (اردو) دیکھو بادی (اردو) (الف) ۲۰۱۔ دیکھو بخود انداختن کے دوسرے معنی۔ بخود انداختن (۳) ہوا مٹھی میں بند کرنا (الف) بادی امان کردن مصدر اصطلا (دیکھو۔ آب بہ پرویز سمیون) (ب) زلف بقول بحر و اندو غیاث و وارستہ (۱) کتا کا ہوا پیر اثر نامہ ناز و نخرہ کرنا۔</p>	<p>ووجہ کنایہ ہمد زانجا نذ کور شد (اردو) دیکھو بادی (اردو) (الف) ۲۰۱۔ دیکھو بخود انداختن کے دوسرے معنی۔ بخود انداختن (۳) ہوا مٹھی میں بند کرنا (الف) بادی امان کردن مصدر اصطلا (دیکھو۔ آب بہ پرویز سمیون) (ب) زلف بقول بحر و اندو غیاث و وارستہ (۱) کتا کا ہوا پیر اثر نامہ ناز و نخرہ کرنا۔</p>
<p>باز غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن بظہور آمدن (درویش و آلہ ہروی ۵) بریا و ہدخر من بس صبر و سکون را بزلافت چوز نیرنگ کند بادی امان پڑ مؤلف عرض کند کہ معنی اول و دوم مرادف (بادی بخود انداختن) (ب) بادی امان کردن زلف اسید است (اصطلاح بقول برہان و بحر و شمس و اندو جامع و ہفت مردم بے حاصل و پچھا و بقول سروری و مؤید بحوالہ شرفامہ بے فائدہ و بے حاصل و بقول رشیدی و جہانگیری جیسے و بقول بہار ہرزہ کار (ابن یسین ۵) تکیہ بر چار چیز می نکی ہا کہ شوی زین امید بادیست ہا برو فاع زین تعصب عام ہا خوبی امر و تواضع مست ہا مؤلف عرض کند کہ از سند ابن یسین مصدر (بادیست شدن) اسید است</p>	<p>باز غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن بظہور آمدن (درویش و آلہ ہروی ۵) بریا و ہدخر من بس صبر و سکون را بزلافت چوز نیرنگ کند بادی امان پڑ مؤلف عرض کند کہ معنی اول و دوم مرادف (بادی بخود انداختن) (ب) بادی امان کردن زلف اسید است (اصطلاح بقول برہان و بحر و شمس و اندو جامع و ہفت مردم بے حاصل و پچھا و بقول سروری و مؤید بحوالہ شرفامہ بے فائدہ و بے حاصل و بقول رشیدی و جہانگیری جیسے و بقول بہار ہرزہ کار (ابن یسین ۵) تکیہ بر چار چیز می نکی ہا کہ شوی زین امید بادیست ہا برو فاع زین تعصب عام ہا خوبی امر و تواضع مست ہا مؤلف عرض کند کہ از سند ابن یسین مصدر (بادیست شدن) اسید است</p>
<p>باز غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن بظہور آمدن (درویش و آلہ ہروی ۵) بریا و ہدخر من بس صبر و سکون را بزلافت چوز نیرنگ کند بادی امان پڑ مؤلف عرض کند کہ معنی اول و دوم مرادف (بادی بخود انداختن) (ب) بادی امان کردن زلف اسید است (اصطلاح بقول برہان و بحر و شمس و اندو جامع و ہفت مردم بے حاصل و پچھا و بقول سروری و مؤید بحوالہ شرفامہ بے فائدہ و بے حاصل و بقول رشیدی و جہانگیری جیسے و بقول بہار ہرزہ کار (ابن یسین ۵) تکیہ بر چار چیز می نکی ہا کہ شوی زین امید بادیست ہا برو فاع زین تعصب عام ہا خوبی امر و تواضع مست ہا مؤلف عرض کند کہ از سند ابن یسین مصدر (بادیست شدن) اسید است</p>	<p>باز غرور و (۲) رعنائی و (۳) امر غیر ممکن بظہور آمدن (درویش و آلہ ہروی ۵) بریا و ہدخر من بس صبر و سکون را بزلافت چوز نیرنگ کند بادی امان پڑ مؤلف عرض کند کہ معنی اول و دوم مرادف (بادی بخود انداختن) (ب) بادی امان کردن زلف اسید است (اصطلاح بقول برہان و بحر و شمس و اندو جامع و ہفت مردم بے حاصل و پچھا و بقول سروری و مؤید بحوالہ شرفامہ بے فائدہ و بے حاصل و بقول رشیدی و جہانگیری جیسے و بقول بہار ہرزہ کار (ابن یسین ۵) تکیہ بر چار چیز می نکی ہا کہ شوی زین امید بادیست ہا برو فاع زین تعصب عام ہا خوبی امر و تواضع مست ہا مؤلف عرض کند کہ از سند ابن یسین مصدر (بادیست شدن) اسید است</p>

<p>کہ معنی آن ناکام شدن است۔ تحقیقی کہ از مجرود (باد بدست) معنی هیچکارہ گرفته اند۔ ہم فاعل ترکیبی است و بطحا معنی لفظی این کنایہ جیسے پاس پیسہ نہ ہو۔ تہید است۔</p>	<p>باشد از هیچ و ناکام کہ باد بدست نمی آید و خوا گرفت (اردو) هیچکارہ۔ بقول آصفیہ فارسی لایعنی۔ بے فائدہ۔ ناکارہ۔</p>
<p>(۴) باد بدست۔ بقول صاحب مؤید گرفت (اردو) قسیدہ بمعنی سخی دیگر کہے از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و حیف است کہ سند</p>	<p>(۲) باد بدست۔ کنایہ از ناکامی (حافظ) غفا شکار کس نشود دام باز چین و کانی ہمیشہ کہ سخی را چیرے بدست باقی نمی ماند و کنایہ تو ہم باد بدست است دام را پ (اردو) ناکام قیاس کرد و وجود سند استعمال۔ (اردو) بقول آصفیہ فارسی۔ اسم مؤنث نام ادوی سخی بقول آصفیہ عربی۔ صفت قیاس۔ خدا محرومی۔ ناکامیابی۔</p>
<p>استعمال پیش نشد۔ من وجہ خلاف قیاس نیست باد بدست است دام را پ (اردو) ناکام قیاس کرد و وجود سند استعمال۔ (اردو) بقول آصفیہ فارسی۔ اسم مؤنث نام ادوی سخی بقول آصفیہ عربی۔ صفت قیاس۔ خدا محرومی۔ ناکامیابی۔</p>	<p>(۳) باد بدست۔ بقول برہان و بحر و شمس و سروری و مؤید و رشیدی و جامع و جہانگیری تہید است و مفلس مؤلف گوید کہ ناکام ہم توان گفت (شیخ اوحسی) شوریدہ</p>
<p>باد بدست پیوون مصدر اصطلاحی بقول اندک کوشش بے فائدہ کردن مؤلف گوید کہ شتاق سند استعمال ہائیم کہ دیگر کہے از محققین</p>	<p>دلائیم نہ ہتیار نہ مست و گسرتہ و پائتہ و ہوا ٹپٹی مین بند کرنا۔ (دیکھو آب پر و زیر پیوون) باد بدست شدن مصدر اصطلاحی بمعنی</p>
<p>باد بدست شدن مصدر اصطلاحی بمعنی</p>	<p>ہم باد بدست و یارب توبہ ہر آنچہ می باید</p>

<p>ناکام شدن و بے نتیجہ گردیدن سندا استعمال این از ابن یسین بر معنی اول (باد بدست گشت (اردو) ناکام ہونا۔</p>	<p>می آید۔ بائے فارسی بحر بی بدل شد چنانکہ اسپ واسب و ماخذ این ہمد را بخاند کور شود (اردو) دون کی لینے والا۔ بقول آصفیہ۔ ڈینگ مانیو</p>
<p>باد بر اصطلاح۔ بفتح سوختہ دوالم بقول برہان و بحر و اند و جامع و ہفت و سراج و ناصری کاغذ باد را گویند مؤلف عرض کند کہ قلب بر باد است یعنی چیزی کہ بر باد می باشد ترجمہ علی التریج و جادارد کہ مبتدل (باد پر۔ بہاے فارسی) ووم) گیریم کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پیران بر ہوا۔ کہ بائے فارسی با عربی بدل شود ہمچون اسپ واسب و تپ و تب (اردو) کتند باد (اردو) بقول آصفیہ مبتد پتنگ۔ دیکھو باد بادک۔</p>	<p>شیخی گھارنے والا۔ (۳) باد بر بصم بائے ابجد۔ بقول برہان و بحر و شمس و مؤید و اند و سراج چیزے را گویند کہ از چوب تراشند و اطفال ریمانی در ان چیند و از دست رہا کنند تا بر زمین گردان شود مؤلف گوید کہ اسم فاعل ترکیبی است از مصدر بریدن یعنی برندہ و قطع کندہ باد (اردو) بقول آصفیہ مبتد اسم مذکر۔ پھر کی۔ ہاتھی دانت یا سنگ یا</p>
<p>(۴) باد بر۔ بقول برہان و بحر و سوری و اند و جامع و ہفت و سراج و ناصری کہے را گویند کہ ہمد روز فخر کند و مضب خود بر دم عرض نماید و بیچ کار از و نیاید فخر و خود را و بخمال یا مبتدل باد پر باشد کہ بہاے فارسی</p>	<p>(۳) باد بر۔ بقول برہان و بحر و سوری و اند و جامع و ہفت و سراج و ناصری کہے را گویند کہ ہمد روز فخر کند و مضب خود بر دم عرض نماید و بیچ کار از و نیاید فخر و خود را و بخمال یا مبتدل باد پر باشد کہ بہاے فارسی</p>

<p>برون و معنی لفظی این برزہ باد یعنی دور کشت نفع: (اردو) نفع دور کرنے والا۔ بحر بر زبان نذرند مجر و قول صاحب شمس اعتبار سے نذرند و خیال ما نیست کہ (باد بر قدم خاک زد) را کہ می آید صاحب شمس تصحیف در لفظ و معنی این چنین نوشت (اردو) دیکھو (باد بر قدم خاک زد) باد برو اصطلاح بقول شمس و مؤید و اند فانی و ناچیز مؤلف گوید کہ ترکیبا از قبیل (گا و خورد) است یعنی چھری کہ باد اور اتر کنایہ از معدوم و لیکن سند استعمال این از نظر نگذشت و معاصرین بحکم بر زبان نذرند و دیگر محققین اہل زبان ہم ساکت (اردو) لفظی ترجمہ ہوا لیکنی ہوا ہو گئی۔ صاحب آصف نے ہوا ہونا ہوا ہونا پر لکھا ہے معدوم ہونا۔ فنا ہونا۔ دفعۃً منظر سے غائب ہونا۔ باد بر خاک قدم زد اصطلاح بقول شمس باد بر سر نشستن مصدر اصطلاحی حسب معنی خدمت بشیر کنائید و دیگر محققین فارسی</p>	<p>برون و معنی لفظی این برزہ باد یعنی دور کشت نفع: (اردو) نفع دور کرنے والا۔ باد بر آتش و میدان مصدر اصطلاحی بقول بہار بحکم کنایہ از افروختن آتش صاحب آصفی ہم ذکر این کردہ مؤلف گوید کہ بہ تحقیق ماتد کردن آتش باشد (ظہوری) اگر نے و باد بر آتش بسوزد تر و خشک در آ (اردو) آگ بھڑکانا۔ باد بر خاستن مصدر اصطلاحی صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف گوید کہ وزیدن باد باشد (باقراشی) چو آہ از دل کشیدم ریخت یکسر پنبہ داغم چون باد بر خیزد گل و سرین فرو ریزد (اردو) ہوا چلنا بقول آصفیہ فعل لازم ہوا کا لہرانا ہوا کا روان ہونا۔ باد بر خاک قدم زد اصطلاح بقول شمس باد بر سر نشستن مصدر اصطلاحی حسب معنی خدمت بشیر کنائید و دیگر محققین فارسی</p>
---	---

گوید کہ وزیدن باد بر سر باشد و این در حقیقت (۲) (باد بر قدم خاک زد) - بقول مؤید و
 (باد نشستن بر چیزی) است یعنی وزیدن باد ہفت و اند - بسیار خوار گردانید - یعنی تکبر او
 بران چیز (علی خراسانی ۵) جاے بر تاش را بر پائے خاک زد مؤلف گوید کہ پائے کسی
 نیست از ان حلقہ موی یا بر سر زلف چلیپا آلودہ بنجاک بودن علامت پیادہ روی
 تو چون باد نشست (ارو) ہوا سر چلید و خوار می آنت و کبر را درین دخلی نیست
 باد بر قدم خاک زد | مقولہ - بقول مؤیدہ جادارو کہ این مقولہ را بمعنی (بسیار خوار و ذلیل
 حوالہ ادا ت و ہفت و اند (۱۱) خدمت بسر شد) گیریم ولیکن بدون سند استعمال این
 کنانید - مؤلف گوید کہ خاک بر پائے خدتیان کنایہ را پسند نمی کنیم (ارو) خاک چھانا -
 علامت آنست کہ خدمت بسیار کردہ اند و سرگردان پھراہ تباہ و برباد ہوا صاحب
 از شئی بسیار قدم آلودہ بنجاک می شود - آنچه فرسنگ آصفیہ نے (خاک چھانا) کا ذکر کیا ہے
 (باد بر خاک قدم زد) بقول شمس گذشت باد برک | اصطلاح - بقول سروری و جاسق
 متعجیف ہمن باشد لفظاً و معنی قیاس می خورد و جہانگیری کاغذ باد باشد مؤلف عرض کند
 کہ کنایہ از (خدمت بسیار بجا آورد) باشد - کہ چنان باد بر کہ گذشت کاف تصغیر در آفرین
 حیف است کہ محققین بالاسند استعمال پیش زیادہ کردہ اند - بیان ماخذ ہمد را بجا کردہ ہم
 مکررند معاصرین عجم بزبان ندارند - طالب و جادارو کہ این مبتدل باد برک باشد کہ
 سند باشیم (ارو) بہت کام کیا بہت بکاف فارسی می آید - کاف فارسی عبری بدل
 خدمت کی - شد چنانکہ کند و کند (ارو) دیکھو باد بر

(ج ۲)

باد بر کشیدن | مصدر اصطلاحی - یعنی عرض کرد که به فتح باے دوم و سکون را
 آه بر کشیدن است و سند این بر معنی ششم
 باد گذشت و باد یعنی آه همد را بخاند کور -
 (اردو) دیکھو آه بر کشیدن -
 باد برگ | اصطلاح - بقول بحر کاغذ باد - دیگر کے
 از محققین فارسی ذکر این نکرد اگرند آه
 پیش شود و کاف فارسی به ثبوت رسد توانیم
 (اردو) دیکھو باد برگ -

باد بزرگ | اصطلاح - بقول انند داروئی است که مہندش باد بزرگ گویند و بادا
 نیز صاحب محیط بر (بزرگ کابلی) گوید که اسم فارسی است و آن را بزرخ و (آبرخ
 زیادت الف) و (برنق - بقاف) نیز گویند و این همه معرب بزرگ است و ہندی
 (بامی بزرگ) گویند و آن دانه ایست بقدر دانه ماش و اقسام آن چینی و کابلی و ہندی
 و سندھی و ہر واحد از اینها بزرگ و کوچک و ہر دو در و مغز آن سپید و یا اندک تلخی
 گویند بوی آن تلخ است و بہترین آن کابلی کوچک مائل بخری - مغز مقشر آن متعل - گرم و
 خشک در سوم و گویند گرم و خشک در آخر دوم - خاصیت این عجیب است در شفا طوٹا
 و قلع بلغم از مفاصل و اخراج آن از امعاء - مخرج و مستهل بلغم غلیظ و سودا و اخلاط لزجہ
 مفاصل و نافع اوجاع آن و منافع بسیار دارد و مؤلف عرض کند کہ بقول آصفیہ -
 باد بزرگ بہ دس ہندی - تخمی است کہ دفع ریہ و بلغم کند پس فارسیان این را مغز

کردند یعنی ترجمہ ہاؤد فاکا باد باشد و اسے ہندی را بعر بی بدل کردند دیگر ہیچ (اردو) ہاؤد بڑنگ۔ بقول آصفیہ (ہندی) اسم مؤنث ایک قسم کا تخم ہے جو دفع ریح و بلغم کے واسطے مفید ہے (بڑنگ کا بی) صاحب ساطع نے (بائی بڑنگ) کو سنکرت کہا ہے۔ اور فرمایا ہے کہ بائی اور ہاؤد دونوں سنکرت میں ریح کو کہتے ہیں۔

(۳) یاد بڑنگ۔ بقول صاحب شمس مراد ف پرنگ۔ و بر پرنگ فرماید کہ ہاؤل کمسور و ثانی مفتوح شمیر گوہر دار بود و ثانی کمسور نوعی از خلعت بود کہ آن را برنج خوانند دیگر کہے از محققین فارسی زبان باونیت معاصرین عجم پر زبان ندارند۔ اعتبار را شاید کہ این مرکب اصطلاحی موافق قیاس ہم نیست و سنا استعمال ہم پیش نشد (اردو) دیکھو پرنگ۔

<p>یاد بروت اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و عمل بغیتی مبنی پر (اردو) دیکھو باد کے دوین</p> <p>(۲) باد بروت۔ بقول برہان و بحر و جامع و ہفت بسکون ثالث مردم صاحب تکبر و خداؤ و تکبر و غرور مؤلف عرض کند کہ مغروران و متکبران بروت خود را بلند کنند چنانکہ با ترکیبی است بمعنی باد در بروت دارندہ و بلند کنند و باوجہ بایش بمعنی غرور ہم گذشت کہنا یہ از مغرور کہ مغروران دائما بروت خود را بلند (نظامی ۵) شمع کہ نہ از تو نور گیرد از بلند دارند چنانکہ در ہوا بلند شود و باد بمعنی غرور باد بروت خود بیرد (شیخ شیراز ۵) اے ہم آمدہ حیف است کہ سنا استعمال پیش نہ شد باد بروت و نخوت اندر مبنی پر آن روز کہ اندر (اردو) مغرور۔ متکبر۔</p>	<p>یاد بروت اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و عمل بغیتی مبنی پر (اردو) دیکھو باد کے دوین</p> <p>(۲) باد بروت۔ بقول برہان و بحر و جامع و ہفت بسکون ثالث مردم صاحب تکبر و خداؤ و تکبر و غرور مؤلف عرض کند کہ مغروران و متکبران بروت خود را بلند کنند چنانکہ با ترکیبی است بمعنی باد در بروت دارندہ و بلند کنند و باوجہ بایش بمعنی غرور ہم گذشت کہنا یہ از مغرور کہ مغروران دائما بروت خود را بلند (نظامی ۵) شمع کہ نہ از تو نور گیرد از بلند دارند چنانکہ در ہوا بلند شود و باد بمعنی غرور باد بروت خود بیرد (شیخ شیراز ۵) اے ہم آمدہ حیف است کہ سنا استعمال پیش نہ شد باد بروت و نخوت اندر مبنی پر آن روز کہ اندر (اردو) مغرور۔ متکبر۔</p>
--	--

<p>جوانہ جہانگیری یعنی باد صبا گفتمہ۔ و جوانہ سامانی گوید کہ باد برین باد جنوب است کہ صبا آن مطلع پھیل باشد یا مطلع ثریا و آن ضد باد شمال است کہ آن را باد فرو دین خوانند و جوانہ رشیدی گوید کہ حق آنست کہ باد برین باد شمال است و فرماید کہ باد صبا کہ معنی باد برین نوشتہ اند باد لیست کہ چون رو بقبلہ کنند از پشت وز درین صورت ہمہ باد صبا باشند لیکن در واقع باد شرقی را گویند و باد فرو دین باد دبور است و بعضی باد صبا نوشتہ اند چنانکہ قوسی گفتمہ و از شعر شمس فخری معلوم می شود کہ باد برین باد دبور است (۵) بزیر جرح برین</p>	<p>باد برہ اصطلاح بقول برہان و ناصر و جامع بفتح بائے ابجد نام روز بیت و دوم بہمن ماہ باشد گویند ہفت سال در ایران باد نیاد و در این روز شبانی پیش کسری آئید گفت کہ دوش آن مقدار باد آمد کہ موے بر تن گو سفندان بخیبید پس در آن روز نشا کر دند و خوشحالی نمودند و باین نام شہرت یافت مؤلف گوید کہ برہ بفتح بائے ابجد بچہ گو سفند را گویند مرکب اضافی است بہ تک اضافت و متعلق بواقعہ کہ بالاند کور شد (اردو) فارسیوں نے باد برہ با میون بہمن کا نام رکھا ہے۔</p>
<p>فرانت پڑسوی غرب نیار دوزید باد برین پڑس استناد جہانگیری بہ بیت مذکور برائے معنی صبا غلط محض و ہم او بر باد فرو دین جوانہ سامانی فرماید کہ باد شمال است چنانکہ باد برین باد جنوب و حق آنست کہ باد فرو دین باد جنوب</p>	<p>باد برین اصطلاح بقول برہان و شمس و سروری و مؤید و رشیدی و جہانگیری و جامع و ہفت باد صبا را گویند کہ باین شرق و شمال وزدہ صاحب برہان گوید کہ بقول بعضی باد دبور است خان آرزو در سراج</p>

<p>باد بسینہ خوردن مصدر اصطلاحی بمعنی</p>	<p>است و باد برین باد شمال چہ قطب شمالی</p>
<p>دم بند شدن - صاحب روز نامہ بحوالہ</p>	<p>بلند است و قطب جنوبی پست و نیز باد جنوب</p>
<p>سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار ذکر این کردہ</p>	<p>مضر است بخلاف باد شمال و آخر مہ نسبت</p>
<p>فرماید کہ باد بسینہ می خورد یعنی اے دم بند</p>	<p>تحقیق خود می گوید کہ باد فرو دین بسکون و او</p>
<p>می شد - مؤلف گوید کہ کنایہ باشد (ارو)</p>	<p>باد جنوب باشد و مقابل آن باد برین (شمس</p>
<p>دم گھٹنا - بقول آصفیہ - سانس رکنا - انقباض</p>	<p>فخری ۵) باد خلق شد در باغ وستان و دم</p>
<p>نفس ہونا - دم بند ہونا - (بحر ۵) زلفین</p>	<p>عیسی بود باد فرو دین و مؤلف عرض کند کہ</p>
<p>برین جو یار کی برہم تمام شب پک گھٹتا رہا</p>	<p>با تحقیق خان آرزو اتفاق داریم و سند اول</p>
<p>باد بقیض می کند مثل صاحب محبوب الا</p>	<p>کہ برخلاف این تحقیق است غیر از تسلیح مصنفین</p>
<p>ذکر این کردہ گوید کہ مراد ف (آب دریا بہ</p>	<p>تقطعی برین بہ یا یون نسبت منسوب بہ است</p>
<p>کیل مشیت می پماید) کہ گذشت - مؤلف</p>	<p>و بقول محققین فارسی زبان برتر و بلند و</p>
<p>گوید کہ باد بقیض ہرگز بند نمی شود و ارادہ آن</p>	<p>فرو دین مقابل آن و صبا بادی کہ از طرف</p>
<p>کردن مرکب امر لغو شدن باشد (ارو)</p>	<p>مشرق و زرد قاتل (ارو) شمالی ہوا صبا</p>
<p>ہوا سٹھی مین بند کرتا ہے - دیکھو آب بریں</p>	<p>آصفیہ نے باد صبا پر فرمایا ہے کہ (ف - ع)</p>
<p>بستن و آب ہر و یو پیو دن -</p>	<p>اسم مؤنث - صبح کے وقت کی گوشہ شمال و</p>
<p>باد مہشت مثل صاحب انند</p>	<p>مشرق کی ہوا جس سے غنچے کھلتے ہیں بہشت گئی</p>

(ب) بادبشت پیودن	ذکر (الف)	دیکھو آب بر لیمان بستن :-
کرده گوید کہ امر لغو و بے فائدہ و بذیل آن	(الف) باد بود	مصدر اصطلاحی صاحبان
(ب) را آورده فرماید کہ کوشش بیفائدہ و امر	(ب) باد بودن	مؤید و هفت و اند ذکر
لغو کردن است - مؤلف عرض کند کہ	(الف) کرده گویند کہ بمعنی (میچ نبود) و صاحب	(الف) بمعنی بے حاصلی است - صاحب جمالی
ذکر این در ضمیمہ خود کرده (محمد غالی)	بجز و ضمیمہ برہان نسبت (ب) فرماید کہ بمعنی	دنیا برد خواہی دین درست ہا این ہر دو بنا
فلک بندہ تست ہا در داود ریحا کہ ازین	کند کہ میچ بودن و میچ نبودن ہر دو یکی است	مؤلف عرض
مور دور و پا خاکست مرابسر و بادبشت	مقصود از لاشی بودن است و این کتا	ہا و جادارد کہ شخص بے حاصل و لغو را
بادبشت گوئیم کہ اسم فاعل ترکیبی است و	(مصدر ب) و بفتح واو مضارع آن پس ضرورت	بہ شود (الف) بہ سکون واو ماضی مطلق از
(ب) مرادف (آب بر لیمان بستن) باشد	نداشت کہ با وجود بیان مصدر ذکر اشتقاق	کہ گذشت و این کنایہ ایست دیگر کہ محققین
فارسی زبان ذکر این نکرده - ولیکن خلاف	میچ ہونا - لاشے ہونا -	قیاس نیست و معاصرین عجم اتفاق دارند -
(الف) باد بہار	اصطلاح - (الف) باد	(ب) باد بہار
کہ بموسم بہار وزد و باد	شمالی کہ ذکرش بر باد برین گذشت مرکب	(ب) ہوا متھنی من بند کرنا -

<p>اضافی (ظهوری ۵) خوش آنکه باد بهار وصال افشاند پازنخل گلشن امید ما خزان ۶ (صائب ۵) درین ریاض چو صائب ز غنچه چسبان شو پازگر کثائی باد بهار را درین ۶ و (ب) بای نسبت مرادف الف (ظهوری ۵) (۵) خشک در حبیب جان از غیرت زند دارم پاز که از باد بهاری خاطر ستانی دارد ۶ (ارو) الف - وب - دیکو باد برین - باد بهشت اصطلاح - مرکب اضافی - باشد از باد صبا (ظهوری ۵) دل ز باد بهشت بود ارد پاز که بخار بهشت رود دارد ۶ (ارو) دیکو باد برین - باد بیز اصطلاح - بقول سروری معنی باذن و عبری مروحه (خجند ۵) باد بیزی که کسی بر من بسیار زند پاز ضعیفی چو گیس باد بر پیکر من پاز مؤلف گوید که اسم فاعل ترکیبی است از مصدر ریختن - معنی مباد که میخند بقول بحر با</p>	<p>فارسی معنی پرویز که دن آمده و بقول صاحب موارد بای سوتده هم (ارو) دیکو باد بیز باد بیزان اصطلاح - بقول صاحب بحر باد زن و (۲) سیانجی و (۳) کفیل مؤلف عرض کند که مرید علیه باد بیز که گذشت و باد بیز که بجای خودش مذکور شد مخفف این باشد و ذکر این هر سه معانی مبر را بجا کرده ایم (ارو) دیکو باد بیز اصطلاح - بقول برهان و سروری و جامع و رشیدی و مؤید مروحه - مسعود سعد فیل گوید (از سروری ۵) راست گوی که باد رفقارش پاز خاستت از دو باد بیز گوش ۶ بهار سندان از شیخ شیر از آورده (۵) شیر بصاعت برگس چند آنکه تنی می کند پاز باد بیزن همچو من در دست و میر اند گس پاز در سراج فرماید که اصل این (باد بیزن) بود و استحالی از جهت اشباع در آن زیاده شده مؤلف گوید که بنحیث اصل این (باد زن) است -</p>
---	---

اسم فاعل ترکیبی یعنی زنده باد و موحده راز آمد
می گیرد و تحتانی را بر اسم اشباع ولیکن بخلاف
باد نیز اصل است۔ اسم فاعل ترکیبی از مصدر
سختن و نون در آخرش زیاده کرده اند چنانکه
گذارش و گذارشن۔ دیگر هیچ (ارو) و کیونیا
باد بیش وز اصطلاح۔ بقول صاحب بنفک
کبر دال مملوای تند وزنده مؤلف
عرض کند که وز ام حاضر است از مصدر
وزیدن۔ پس (بیش وز) اسم فاعل ترکیبی است
وصفت باد (ارو) تند و تیز موال مؤنث
باد یا اصطلاح۔ بقول برهان و جامع و مؤید و
غیاث باباے فارسی بالف کشیده (۱) کنایه
از سریع التیر و تیز تک و تند رو باشد و اکثر
صفت اسپ واقع شود و بقول بحر و آریسته (ارو) وہ در یکجای سوراخ جو هوا کے رخ
حلم اسپ است (انوری ۵) در آتش پر قائم کریں۔
گرد نعل من ز غشی باد پائے او باد باب دیدہ جو یا باد یا لا اصطلاح۔ بقول شمس باباے دوم
خاک نعل مکرانش و صاحب سروری بر تیز فارسی چیزے کہ بدان شراب صاف کنند چنان

اند بجاوہ فرہنگ فرنگ گوید کہ لغت فارسی
 است بمعنی پالوئے شراب۔ مؤلف عرض کند
 کہ پالا بقول برہان بمعنی صاف کننده۔ و باد
 بمعنی شراب مخفف بادہ بجایش گذشت و حقیقت
 این است کہ پالا امر حاضر است از مصدر
 پالاؤن کہ بقولش بمعنی صاف کردن می آید
 پس باد پالا اسم فاعل ترکیبی است بمعنی صاف
 کننده شراب (ارو) شراب صاف
 کرنے کا آلہ۔ مذکر۔ چھلنی۔ چھنی۔ مونت۔
 باد پائے اصطلاح۔ بقول بہار۔ ہر چیز
 تند و تیز و عموماً و اسب خصوصاً (باقر
 کاشی) شوق نگر کہ دل ز پے خیزد و کہ سر آن از دیوار عمارت بیرون باشد۔ مؤلف
 بیشتر رسد نامہ بدست اگر دہم نالہ باد چا گوید کہ حیف است کہ سند استعمال پیش نشد
 را، مؤلف عرض کند کہ خبرین نسبت کہ
 تختانی زائد بر لفظ باد پا زیادہ کردہ اند۔
 (ارو) دیکھو باد پا۔
 باد پیر اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و ناصر
 و جامع وزشیدی۔ بائے فارسی (۱) بروزن
 و معنی دوم باد براست و آن شخصی باشد کہ
 پیوستہ حرفہائے دلیرانہ گوید لیکن کاری ازو
 نیاید صاحب رشیدی صراحت فرماید کہ کسی کہ
 فخر کند و منصب خود بر مردم عرض نماید کہ بھرجی
 فیش گویند و فرماید کہ بعضی برائے این معنی با
 موحده دوم استعمال کنند۔ مؤلف عرض کند
 کہ بخمال مخفف باد پران است کہ می آید و حقیقت
 ماخذ ہمدرا سخاوند شود پس باید کہ بفتح بائے فارسی
 خوانیم (ارو) دیکھو باد بر کے دوسرے معنی
 (۲) باد پر بقول برہان و جامع چوبی را گویند
 کہ سر آن از دیوار عمارت بیرون باشد۔ مؤلف
 بخمال قلب پر باد باشد بضم بائے فارسی
 یعنی پر از باد یا پر شدہ از باد و جادار د کہ
 پر را امر حاضر پریدن گیریم کہ بضم اول بمعنی
 پر شدن آمدہ (اسم مفعول ترکیبی) و کنایہ از چوبی کہ

سراں از دیوار عمارت بیرون باشد و از سر عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است مبتدل
جانب ہوا بر و رسد معاصرین عجم بر زبان باد بر باشد کہ موحده دوم گذشت چنانکہ
ندارند (اردو) وہ لکڑی جس کا سر عمارت تب و تپ و ماخذ آن ہمدرا آئینہ کور
سے باہر نکلا ہوا ہو۔ (اردو) دیکھو بادبر کے تیسرے معنی۔

(۳۳) بادپر۔ بقول برہان چوہی کہ دوسر (۵) بادپر۔ بقول ناصری کاغذ بادراگوینہ
آن در دیوار عمارت نصب کنند۔ مؤلف مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است
گوینہ کہ مبتدل (بادبر۔ بے عربی) باشد معنی یعنی پرندہ برہوا پس باید کہ یہ فتح بائے فارسی
برندہ باد کہ باکل است در بیان باد۔ خوانیم (اردو) دیکھو بادبر کے پہلے معنی۔
(اسم فاعل ترکیبی) حیف است کہ سند استعمال (۶) بادپر۔ بقول رشیدی۔ مراد بادفر
پیش نشد معاصرین عجم بر زبان ندارند (اردو) و بادفر۔ و بادپرک۔ معنی باذن بزرگ
وہ لکڑی جو اسکی دونوں جانب سے دیوا کہ از سقف خانہ آویزند و فرماید کہ بعضے با
عمارت میں نصب کی گئی ہو۔ مؤنث۔ دوم راہم عربی گیرند مؤلف عرض کند
(۳۴) بادپر۔ بقول برہان و ناصری و جامع کہ اسم فاعل ترکیبی است معنی پرکنندہ و
چوہی کہ طفلان ریمان بران چنچ و از دست مملو کنندہ ہوا کہ پریدن بالضم معنی پر و مملو
گذارند تا بر زمین گرہان شود۔ صاحب گردن آمدہ پس باید کہ بضم بائے فارسی
رشیدی فرماید کہ بعضے این لفظ را بدین معنی خوانیم (اردو) نیکھا دیکھو باہر ان۔
باباے دوم تازی استعمال کنند مؤلف (۷) بادپر۔ بقول صاحب رشیدی چوہی

یا چرمی مدور کہ میان آن سوراخ کنند و رسیان
در آن گذارند و چون بکشند گبروش در آید
و بعر بی آن را خذروف خوانند و
فرماید کہ بعضی بے دوم را هم عربی گیرند۔
مؤلف عرض کند کہ جزین نیست کہ بعضی پر با
باشد بضم بے فارسی (اردو) پھر کی۔
بقول آصفیہ گول اور چھوٹی سی پھر نی یا پھر نی
یا ویران اصطلاح۔ بقول برہان بہ تشدید
راے قرشت (۱) یعنی بادبر است (موقوفہ کہ گذشت) و بقول مؤید کے راگویند کہ ہمہ
دوم (۲) و آن شخصے باشد کہ پیوستہ از خود گوید
صاحب جامع بذیل بادپر ذکر این کرده و
بقول ناصری کہے کہ دعوی بے معنی کند و باہن
خود را شجاع داند و بقول سروری کنایہ باشد از
خوشامد گوے و کہے کہ اقوالش ہمہ بے افعال
باشد و بقول صاحب رشیدی خوشامد گویان۔
(بالف و نون جمع) چنانکہ پھوری گوید (۳)
در کوے تو پر و از کنان بلبل و قمری پگل آباد
سرو ہوا دار ندارد و پامعنی مباد کہ درین شعر
بمعنی واحد است نہ جمع و بقول بہار کنایہ از
خوشامد گوی و لاف زن (مخلص کاشی) (۴)
این آہ کشان در دل افسردہ بہ تزییر کہ در
دعوی آتش نفسی باد پر اند (شفیع اثر) (۵)
ہر کجا باد پرانیت درین جزو زمان ہامیان
سنگ قناعت چو فلاخن دارد و صاحب
بحر فرماید کہ معنی خوشامد گوی و مرادف باد پر
راے قرشت (۱) یعنی بادبر است (موقوفہ کہ گذشت) و بقول مؤید کے راگویند کہ ہمہ
دوم (۲) و آن شخصے باشد کہ پیوستہ از خود گوید
صاحب جامع بذیل بادپر ذکر این کرده و
بقول ناصری کہے کہ دعوی بے معنی کند و باہن
خود را شجاع داند و بقول سروری کنایہ باشد از
خوشامد گوے و کہے کہ اقوالش ہمہ بے افعال
باشد و بقول صاحب رشیدی خوشامد گویان۔
(بالف و نون جمع) چنانکہ پھوری گوید (۳)
در کوے تو پر و از کنان بلبل و قمری پگل آباد
سرو ہوا دار ندارد و پامعنی مباد کہ درین شعر
بمعنی واحد است نہ جمع و بقول بہار کنایہ از
خوشامد گوی و لاف زن (مخلص کاشی) (۴)
این آہ کشان در دل افسردہ بہ تزییر کہ در
دعوی آتش نفسی باد پر اند (شفیع اثر) (۵)
ہر کجا باد پرانیت درین جزو زمان ہامیان
سنگ قناعت چو فلاخن دارد و صاحب
بحر فرماید کہ معنی خوشامد گوی و مرادف باد پر

<p>معنی بیان کردہ برہان حقیقت معنی لفظ راہی (۳) بادپران۔ بقول ناصری بازیچہ است معنی لفظی این پرانندہ باد یا بر باد پرانندہ۔ اسم طفلان را۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان فاعل ترکیبی است از پرانیدن و کنایہ باشد ذکر این معنی نکرد۔ مؤلف گوید کہ خلاف از لاف و گراف کہ سخنان ہوائی گوید کہ قیاس نیست ہمین معنی بر معنی چہارم باد پر بے تحقیق و خلاف اصلیت باشد و خوشامگذشت و صراحت ماخذ ہمد را بنجا کردہ ایم کردن ہم داخل آنست و باد بمعنی سخن ہم گذشت و این فرید علیہ آنست (اردو) دیکھو باد و باد پر کہ ہمین معنی گذشت مخفف این نہ این (بہر دو بائے موقدہ) کے تیسرے معنی۔</p>	<p>معنی بیان کردہ برہان حقیقت معنی لفظ راہی (۳) بادپران۔ بقول ناصری بازیچہ است معنی لفظی این پرانندہ باد یا بر باد پرانندہ۔ اسم طفلان را۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان فاعل ترکیبی است از پرانیدن و کنایہ باشد ذکر این معنی نکرد۔ مؤلف گوید کہ خلاف از لاف و گراف کہ سخنان ہوائی گوید کہ قیاس نیست ہمین معنی بر معنی چہارم باد پر بے تحقیق و خلاف اصلیت باشد و خوشامگذشت و صراحت ماخذ ہمد را بنجا کردہ ایم کردن ہم داخل آنست و باد بمعنی سخن ہم گذشت و این فرید علیہ آنست (اردو) دیکھو باد و باد پر کہ ہمین معنی گذشت مخفف این نہ این (بہر دو بائے موقدہ) کے تیسرے معنی۔</p>
<p>مصدر اصطلاحی (الف) باد پرانیدن صاحب آصفی ذکر (ب) باد پرانی (ج) باد پرانی کرد (الف) کردہ از معنی</p>	<p>فرید علیہ آن۔ (اردو) خوشامدی۔ دو کی لینے والا۔ ڈینگ مارنے والا۔ (دیکھو باد پر کے دوسرے معنی)</p>
<p>(۳)۔ بادپران۔ بقول صاحب ناصری بمعنی ساکت مؤلف عرض کند کہ (۱) خوشام کاغذ باد۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان کردن (۲) لاف و گراف زدن است ذکر این نکرد۔ خلاف قیاس نیست و تحقیق و سندش ہمان کہ بر معنی اول باد پران گذشت مؤلف فرید علیہ باد پر بالف و نون زائد و (ب) بقول بحر و راستہ (۱) مرزہ گوی کہ باد پر ہمین معنی بر معنی تخیل گذشت و صراحت و لاف زنی و (۲) خوشام کردن مؤلف ماخذ ہمد را بنجا کردہ ایم یعنی پرندہ بر ہوا (۳) عرض کند کہ حاصل بالمصدر (الف) باشد دیکھو باد پر (بہر دو بائے موقدہ) کے پہلے معنی و بس (شفیع اثر ۵) ہر کجا باد پرانی است</p>	<p>(۳)۔ بادپران۔ بقول صاحب ناصری بمعنی ساکت مؤلف عرض کند کہ (۱) خوشام کاغذ باد۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان کردن (۲) لاف و گراف زدن است ذکر این نکرد۔ خلاف قیاس نیست و تحقیق و سندش ہمان کہ بر معنی اول باد پران گذشت مؤلف فرید علیہ باد پر بالف و نون زائد و (ب) بقول بحر و راستہ (۱) مرزہ گوی کہ باد پر ہمین معنی بر معنی تخیل گذشت و صراحت و لاف زنی و (۲) خوشام کردن مؤلف ماخذ ہمد را بنجا کردہ ایم یعنی پرندہ بر ہوا (۳) عرض کند کہ حاصل بالمصدر (الف) باشد دیکھو باد پر (بہر دو بائے موقدہ) کے پہلے معنی و بس (شفیع اثر ۵) ہر کجا باد پرانی است</p>

درین فروزان پیمان سنگ قناعت گوز دادن مؤلف گویند (۳) بمعنی خوشامد
 چو فلاخن دارد و ارسته فرماید که (۳) ضرا کردن هم زیر که خوشامد در معنی (ب)
 زدن هم مؤلف عرض کند که مقصودش از داخل است و بر باد پیران هم گذشت
 ضراط زنی باشد که حاصل بالمصدر ضراط زد که خوشامد گور گفته اند (مطافرا) غیر سرنا
 است و دیگر بیچ خان آرزو در چراغ هدایت گلوش ساز دیگر کوک نیست و از نه انبان شکم چون
 بر هرزه گوئی و لاف و گراف قانع و جادارد باد پیرانی کند (۱) (ار دو) (الف) (۱) خوشامد کرنا
 که در سند شفیع اثریای وحدت گیریم اندر ^{نقد} (۲) لاف مارنا (ب) (۱) لاف زنی به پوده گوئی و
 سند مذکور متعلق باین معنی نباشد و (ج) (ع) (۲) خوشامد (۳) گوز مارنا گوزاژانا (حاصل بالمصدر)
 بحر (۱) هرزه گوئی و لاف و گراف نمودن و (ج) (۱) لاف مارنا (۲) گوز مارنا - پادنا -
 (۲) گوز زدن و بقول بهار باصطلاح او باشد (۳) خوشامد کرنا -

باد پروا | اصطلاح - بهر ذوال مهله - بقول صاحب شمس - سلطان - دیگر کسی از محققین
 فارسی زبان ذکر این نکرد و سند استعمال هم پیش نشد و معاصرین عجم هم بر زبان ندارند
 مؤلف عرض کند که همین لغت به واوششم بعضی دال مهله بمعنی دیگر می آید ولیکن
 آنچه صاحب شمس به دال مهله ششم بمعنی سلطان نوشته اعتبار را نشاید بے توجهی صاحب
 شمس یا غلطی کاتبین در بسیاری از لغات این قسم تصرف کرده - خدایش بامزد
 (ار دو) و دیکو باد پروا -

باد پرک | اصطلاح - بقول صاحب شمس - کاغذ باد باشد - صاحب رشیدی این را

مرادف باد پر گفتم کہ گذشت و صراحت پیش
بر باد پر مذکور یہ مؤلف گوید کہ ما بر باد پر
کہ یکاف فارسی گذشت ہمین معنی را معہ ماخذ
بیان کرده ایم و جادار د کہ این را مبدل
آن گیریم کہ موحّدہ ببای فارسی بدل شود کہ در آن گذر گاہ باد بود۔ صاحب نامری
و تبدیل کاف عربی ہم بہ کاف فارسی آمدہ
چنانکہ تب و تب و کند و کند و ہمین لغت
بہ ہمین معنی بہ موحّدہ دوم و کاف عربی ہم کند
(اردو) دیکھو باد پر۔ کے پہلے معنی۔

باد پروا اصطلاح۔ بقول صاحب شمس لغت
فارسی است بمعنی باد پرک۔ دیگر کے از محققین
فارسی زبان ذکر این نکرد و سندا استعمال ہم
پیش نشد و تبدیل کاف بہ واو ہم نیامدہ پس
خبرین نباشد کہ بے تحقیقی صاحب شمس یا تصحیف
کاتبین این لغت را قائم کرد (اردو) دیکھو
باد پرک۔

باد پروا اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و جامع
و ناصر می و رشیدی و جہانگیری و سراج بفتح
بے فارسی و سکون رائے قرشت و واو
الف کشیدہ (۱) خانہ را گویند کہ باد گیر داشتہ
باشد و بعض محققین مطلق جابے را ہم گفتمہ
صراحت کنند کہ این را باد خوان و باد خن و
باد خون ہم گویند مؤلف عرض کند کہ پروا
بقول برہان بفتح اول و سکون ثانی و واو بہ
الف کشیدہ بمعنی طاقت و رغبت و سیل و
سر و برگ و پرواز آمدہ پس این اصطلاح اسم فاعل ترکیبی
بمعنی پرواز باد دارندہ یا سیل و طاقت باد دارندہ و سر و
باد دارندہ و کنایہ از خانہ و جایکہ در آن باد گیر یا گذر گاہ باد
(اردو) وہ مکان جس میں روشن دان یا دیڑھچہ
(۲) باد پروا۔ بقول برہان و سراج گذر گاہ باد
و روزنی کہ بچت آمدن باد گذارند صاحب ہروی
گوید کہ روزنیکہ در عمارت بطرف باد نہند
و صاحب رشیدی فرماید کہ گاہی دو چوب شکل

صلیب دران گذارند تا حیوانات درو نیانید ہم ازین کنایہ پیدا شود یعنی کسی کہ بے پروا
صاحب جهانگیری برائے این معنی از خاقانی سند تفاوت اشیا را خیال نمی کند و اختیار ندارد
آورده (۵) ز خط استوا و خط محور بفلک (اردو) گھوڑے اور گدھے کو ایک سمجھنے
راتا صلیب آید ہویدا کو زتلیشی کجا سعد فلک والا۔ اچھے اور برے میں فرق نہ کرینا۔ بے پروا
راست و تبریع صلیب باد پروا و باد سرد گر باد پرہ اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و سرور
راہب اندر دیر ہر قل ہا کند تسبیح این ابیات و سراج و ناصری بفتح بے فارسی و رائے مشت
غراہ مؤلف عرض کند کہ ماخذے کہ برنی تراشہ چوب را گویند کہ در وقت تراشیدن
اول بیان کردہ ایم متعلق باہم معنی ہم باشد چوب بریزد۔ صاحب رشیدی این را مراد
(اردو) وہ روزن یا دریچہ یا روشندان باد پر گفتم کہ ذکرش ہمد را بنا کردہ ایم صاحب
جو مول کے لئے بناوین۔ جامع بذیل باد برہ (کہ بہر دو موعده گذشت)

(۳۴) باد پروا بقول برہان و بحر و جامع متفق با برہان۔ مؤلف عرض کند کہ ہاے
بمعنی بے تفاوت یعنی شخصی کہ پیش او ہمہ چیز ہوزور آخر برائے نسبت است یعنی منسوب
ساوی باشد و بقول ناصری شخص بے پروا بہ باد پر۔ مقصود اینست کہ چنانکہ کاغذ بادور
مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم با صاحب ہوامی پر دمچیان تراشہ چوب ہم در ہوامی پر
ناصری اتفاق دارند و معنی لفظی این توجہ بہ دیگر ہیج۔ (اردو) لکڑی کا بڑا درہ جوارہ
ہو ادا رندہ کنایہ از بے توجہ۔ مخفی مباد کہ کشتی کے وقت گرتا ہے۔ مذکر۔

پروا بمعنی توجہ آمدہ و جادارد کہ معنی اول النذر باد پران اصطلاح۔ بقول صاحب ضمیمہ ہا

<p>خوانند و فرماید کہ در صراح ترجمہ دبور باد پس پشت گفته و در تاج اسامی معنی دبور باد کہ سوے قبلہ آورده پس باد پس پشت بدین طریق بود کہ روسوی مشرق آورده باشد و آنرا باد غربی نیز گویند چنانکہ در صراح معنی صبا (باد برین) می گویند و در تاج اسامی ترجمہ صبا آورده کہ بادیکہ از پس پشت آید چون روی قبلہ آری۔ صاحب اند نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ (باد پس دست) را مرادف (باد پس پشت) گرفتن خلاف قیاس است۔ دیگر محققین فارسی زبان ازین کت وسند استعمال ہم پیش نہ شد و معاصرین عجم بر زبان ندارند تصحیف است دیگر بیج۔ (ارو) دیکھو باد پس پشت۔ باد پشت دست اصطلاح۔ بقول صدمہ پشت دست است (سنجر کاشی)۔ از باد پشت دست تو برینہ جهان پانہہ آسمان</p>	<p>کنایہ از خوشامد گوی۔ دیگر کہ از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف گوید کہ همان باد پیران باشد کہ برائے مہملہ گذشت غلطی کتابت بیش نیست کہ مہملہ را منقوطہ کرد۔ (ارو) دیکھو باد پیران کے پہلے معنی۔ باد پس پشت بقول بحر و ضمیمہ برہان و ہفت و انند باد غربی را گویند کہ بعربی خوانند صاحب ہفت صراحت کردہ کہ مکسر وال مہملہ و ضم بائے فارسی است۔ ضد صبا مؤلف عرض کند کہ دبور بقول منتخب بافتح باد پس پشت یعنی بادیکہ از مغرب بطرف مشرق وز خلاف صبا و ازین جہت صبارا قبول گویند پس استعمال این بمعنی حقیقی است (ارو) پچھوا۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم مؤنث دبور۔ باد قبلہ۔ پچھم کی ہوا۔ باد پس دست اصطلاح۔ بقول مؤید بادی کہ از سوی قبل آید و بتازیش دبور</p>
---	--

<p>فتادہ بہ یکبار بر قفا صاحب اند نذیل باد ذکر این کرده بخیاں مؤلف باد ویرجا بمعنی پانزدہم اوست (اردو) پشت دست کا صدمہ۔ مذکر۔ اٹے ہاتھ کا دھکا۔ ہمانست کہ عبری ارجوحہ نام دار و بضم باد پچ اصطلاح۔ بقول برہان و جامع و بحر ہمزہ و سکون را و ضم جمیم و سکون وا و و فتح بروزن مار چرچ ریسمانی کہ در ایام عید جشن از جانی آویزند و زنان و کو دکان بران نشینند و در ہوا آیند و روند و فرماید کہ بہ این معنی بجای حرف ثالث زلے نقطہ دار آمدہ و کنایہ از ارجوحہ کہ باد را طے کند ہم آمدہ۔ صاحب ناصری بذکر این فرماید کہ (اردو) جھولا۔ اسم مذکر۔ دیکھو اورک۔ بعضے این را اورک گویند۔ خان آرزو در سراج نوشتہ کہ بکرمانی این را کو آچو با صفہائی پنجولی و در ادات الفضلا باز پچ آورده بنرای مجملہ۔ صاحب سروری بذکر این گوید کہ در بعض زبانہا کا خوانند مراد باز پچ (الو المثل ۵) ز تاک خوشہ فروشتہ و ز باد توان پچ ہندوانی بر باد پچ باز گیرد بردل (اردو) ہوا بھر جانا۔</p>	<p>صاحب رشیدی فرماید کہ درین شعر باد پچ بمعنی ریسمان طناب باز ان معلوم می شود صاحب تحقیق الاصطلاحات فرماید کہ این ہمانست کہ عبری ارجوحہ نام دار و بضم باد پچ اصطلاح۔ بقول برہان و جامع و بحر ہمزہ و سکون را و ضم جمیم و سکون وا و و فتح حای مہملہ مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی چچہ باد بمعنی طی کتندہ باد کہ چچیدن بمعنی نور دیدن و طے کردن آمدہ و کنایہ از ارجوحہ کہ باد را طے کند (اردو) جھولا۔ اسم مذکر۔ دیکھو اورک۔ باد پچیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر و بہار۔ معروف۔ صاحب آصفی از معنی ساکت۔ مؤلف عرض کند کہ (باد پچیدن در چیزے) پر شدن باد است دران چیز چنانکہ شیخ شیراز گوید (۵) چو باد اندر شکم سجد فرو ہل پ کہ باد اندر شکم بارست بردل (اردو) ہوا بھر جانا۔</p>
---	---

بادپیرا اصطلاح۔ بقول مؤید چوکی باشد
 کہ بچکان بدان بازی کنند۔ دیگر کے از
 محققین فارسی زبان ذکر این نکره مؤلف
 گوید کہ اگر سند استعمال پیش شود تو انیم عرض
 کرد کہ اسم فاعل ترکیبی است از مصدر
 پیرستن و معنی لفظی این صاف و پاک کنند
 باد (اردو) نشو۔ مذکر۔ دیکھو باد افسرہ۔
باد پیش اصطلاح۔ بقول بحر و ضمیمہ برہان
 و شمس باد شرقی کہ عبری قبول خوانند۔
 ہفت کبر و ال مہملہ نوشتہ فرماید کہ باد صبا
 مؤلف گوید کہ مرکب اصنافی است و
 فارسیان بفت اضافت بر زبان دارند
 و مقابل باد پس پشت است و اشارہ این
 ہم در آنجا مذکور (اردو) باد صبا۔
 مؤنث۔ دیکھو باد برین۔
باد سیم اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و جامع
 و مؤید۔ بابائے فارسی (۱۱) مردم مغلس و
 لا آباالی مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل
 ترکیبی است بمعنی بے حاصل و ناکام معنی
 کہ کہ باد را پیماید حاصلی نیاید و ذکرش بمعنی
 پنجم می آید پس این کنایہ باشد از مغلس۔
 (خواجہ شیراز) چو با حریف نشینی و بادہ
 پیائی بویا آرمحبان بادپیرا بویا جادارد
 کہ از زمین سند معنی چہارم ہم گیریم (اردو)
 مغلس۔ بقول آصفیہ۔ نادار۔ بے زر۔ دیکھو
 باد بدست۔ لا آباالی۔ بقول آصفیہ۔ عربی نذر
 بے خوف۔ بے ہاک۔ دلیر۔ (وزیر)۔
 ملاوے لب سے لب ساقی لگا دے منہ
 سے منہ ساقی پڑین رند لا آباالی ہوں تو
 مست لا آباالی ہے پڑ آپ ہی نے لفظ لا آبا
 پر۔ غافل۔ بے پروا۔ بے شرم کا بھی ذکر کیا۔
 (۲) بادپیم۔ بقول برہان و بحر و جامع و مؤید
 بے فائدہ گوے و دروغ گوے۔ بہار بر باد
 پیمائے گوید کہ ہرزہ گوی و ہرزہ کار مؤلف

<p>عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پائیدار باد کنایہ از کسی کہ کار بے فائدہ و بے حاصل کند و دروغ گویم داخل همین معنی است۔ (ارو) سیاح۔ بقول آصفیہ عربی سیاحت آنکہ بر معنی خجہ خامہ فرسائی کردہ اند پے بہ کرنے والا۔ جہان گرد۔ سیر کرنے اور پھر نے حقیقت نبرہ اندسند این از استاد لیبی والا۔ اسم مذکر۔</p>	<p>عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پائیدار باد کنایہ از کسی کہ کار بے فائدہ و بے حاصل کند و دروغ گویم داخل همین معنی است۔ (ارو) سیاح۔ بقول آصفیہ عربی سیاحت آنکہ بر معنی خجہ خامہ فرسائی کردہ اند پے بہ کرنے والا۔ جہان گرد۔ سیر کرنے اور پھر نے حقیقت نبرہ اندسند این از استاد لیبی والا۔ اسم مذکر۔</p>
<p>بہم را بخامی آید (ارو) فضول باتین (۵) باد پیما۔ بقول سرور می بیفائدہ و بی حاصل کرنے والا۔ جھوٹا۔</p>	<p>بہم را بخامی آید (ارو) فضول باتین (۵) باد پیما۔ بقول سرور می بیفائدہ و بی حاصل کرنے والا۔ جھوٹا۔</p>
<p>(۳۳) باد پیما۔ بقول برہان و بحر جامع مؤید کنایہ از اسپ و استر و شتر تیز رفتار مؤلف گوید کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پائیدار باد و کنایہ از سبک سیر و تیز و مرادف باد پا کہ گذشت ولیکن اسپ و استر و شتر تیز رفتار را نام نباشد بلکہ صفت شان حریف است کہ سداستعمال پیش نشد (ارو) را بمعنی بیفائدہ گو آورده و این موافق قیاس دیکھو باد پا کے پہلے معنی۔</p>	<p>(۳۳) باد پیما۔ بقول برہان و بحر جامع مؤید کنایہ از اسپ و استر و شتر تیز رفتار مؤلف گوید کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پائیدار باد و کنایہ از سبک سیر و تیز و مرادف باد پا کہ گذشت ولیکن اسپ و استر و شتر تیز رفتار را نام نباشد بلکہ صفت شان حریف است کہ سداستعمال پیش نشد (ارو) را بمعنی بیفائدہ گو آورده و این موافق قیاس دیکھو باد پا کے پہلے معنی۔</p>
<p>(۳۴) باد پیما۔ بقول برہان و بحر جامع مؤید مردم سیاح و بیابان گرد مؤلف گوید کہ (۶) باد پیما۔ بقول شمس و مؤید بمعنی شراب خواہ</p>	<p>(۳۴) باد پیما۔ بقول برہان و بحر جامع مؤید مردم سیاح و بیابان گرد مؤلف گوید کہ (۶) باد پیما۔ بقول شمس و مؤید بمعنی شراب خواہ</p>

<p>مؤلف عرض کند که مخفف بادیه پیا باشد بخند باے تیز که باد یعنی شراب گذشت - اسم فاعل ترکیبی است بمعنی پیا سیده شراب و کنایه شراب خوار (اردو) شراب خوار - شرابی سیاحت - شراب خوری - موثر -</p>	<p>چرخ مینائی؛ (نظامی) زحل از دلو باقی زائی؛ خصم را داده باد پیمائی؛ (اردو) مفلسی - دروغ گوئی - بے حاصلی - تیز رفتاری سیاحت - شراب خوری - موثر -</p>
<p>باد پیا شدن مصدر اصطلاحی - بمعنی کار بے حاصل کردن و مرکب کار بے کار شدن (صائب ۵) چون صنوبر باد پیا گر سر پایا دل شود پیا سیه مقصود بیبهاست است از و حاصل شود؛ (اردو) بے نتیجه کام کرنا - هوا ستمی مین بند کرنا - دیکھو آب پیرو پیروں -</p>	<p>باد پیمودن مصدر اصطلاحی بقول برهان و بجز مؤید (۱) کنایه از کار باے بے نفع و و سپوده و بیفایده کردن (۲) سخن غیر تحقیق گفتن (۳) شراب خوردن - صاحبان سرور و رشیدی و جهانگیری و شمس بر معنی اول قاف (سروری ۵) پدر مدتی آهن سرد کوفت و تودر باد پیمودنی صبح و شام؛ مؤلف</p>
<p>باد پیمائی اصطلاح - بزیادت یا بے مصدر و آخر شامل باشد بر همه معانی مصدری گذشت در همین مصدر باشد که این اصل باد پیا (ظهوری ۵) مدعی راننده بسی صلی حاصل نشد؛ باد پیمائی از و در بادیه پیمائی سباد؛ (وله ۵) یکی در باد پیمائی یکی در بادیه پیمائی؛ چنین بود است دائم راه و جموٹ بولنا - بے فایده کام کرنا - تیز چلنا -</p>	<p>عرض کند که هر قدر معانی که بر لغت (باد پیا) است و آن اسم فاعل ترکیبی و امر حاضر این محققین بالاتفاق کرده اند و بر معنی باد پیا غور نفرموده اند (اردو) مفلس مونا - بادیه پیمائی؛ چنین بود است دائم راه و جموٹ بولنا - بے فایده کام کرنا - تیز چلنا -</p>

(ج ۱)

(ج ۲)

سیاحت کرنا۔ شراب پینا۔

باشد از اینجاست کہ اہل سیستان این را با تخم

باد تازیانہ اصطلاح بہار ذکر این کرد نام نہادند یعنی تخمی کہ باد شکم را نافع۔ قلب

از معنی ساکت مؤلف گوید کہ مرگب اضافت تخم باد و بعضی از معاصرین برانند

است بمعنی حقیقی یعنی ہوائی کہ بضرب تازیانہ کہ چون خست بادیان گل برآرد و ثمر پیدا کند

بحرکت آید (شانی تکلوس) آن دم قیامت بشکل تخم درخوشہ ہا جاگیرد و چنان نازک باشد

است کہ آری بحبت و خیر باد تازیانہ کہ از ہوا بریزد۔ پس ہمین است وجہ تسمیہ

چو آتش سمن را پد (اردو) وہ ہوا جو کوہ این والله اعلم (اردو) دیکھو اقوامارٹون

کے ضرب سے متحرک ہو۔ مؤنث۔

باد تخم اصطلاح۔ بقول برہان و جامع و

سروری و ہفت بروزن چار تخم رازیانہ کہ از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و صاحب

را گویند کہ بادیان باشد صاحب محیط ذکر اند بذیل باد ذکر (۲) کردہ۔ ہر دو محققین

این کردہ حوالہ بادیان کند و بر بادیان فریاد از ابن یسین سند آرنند (۵) ہجو سیرغ کہ

کہ این را در سیستان باد تخم نامند مؤلف طوفان نبرد از جالش پد نہ چون کشک کہ افتد

عرض کند کہ ماصراحت این بر (اقوامارٹون) بہ دم باد تفنگ پد بہار در مصرع دوم

کردہ ایم۔ صاحب شمس صراحت کردہ کہ این شعر (باد تفنگ) بدون لون نوشتہ و

این دار و برائے دفع باد مفید است بخیا صاحب اند (باد تفنگ) بنون نقل کرد

ما مقصودش غیر از باد شکم نیست کہ ریاح اللہ العجب چہ تصرف ہا کردہ اند۔ تحقیق ما

(بادتنگ) بادیت کہ ضرب تنگ بکرت آید گفتم اند و عموماً طوفان باد تندر یا شد و مرکب اضافی۔ محقق ہند نثر اد (ٹیک چند بہا) باد گرو۔ بادیت مخصوص کہ تعریفش بجائے این را در کلام ابن مین بجذف نون یافته خودش می آید (انوری ۷) تا بود تیرہ خا باشد کہ دست تصرف کا تبش تحریری کردہ و صافی آب کو تا بود باد تند و تیز آذر پڑا۔ بیچارہ دانست کہ (بادتنگ) ہم با ستند این شعر اصطلاح زبان فارسی است و سکوٹ محققین را اعتنا نکرد و بادتنگ را ہم نثر اد نون ذکر کرد و بخیاں او (۱) مخفف (۲) باشد آصفہ نے تند اور تیز کا ذکر فرمایا ہے۔

و بتحقیق نا (۱) اصل است و (۲) تصحیف بادتنگ بستہ اصطلاح۔ بقول بحر اسپ بہار (ارو) وہ ہوا جو ضرب بندوق سے متحرک ہو۔ مؤث۔

بادتند استعمال۔ بقول اند بجاوہ فرنگ بادتنگ بستہ صبار ابر دوکانہ زنگ بستہ بادتنگ عرض کند کہ تنگ بقول برہان مؤلف کہ برزین اسپ مضبوط کنند و دوالی کہ بدان ہند نثر اد بر معنی حقیقی غور نظر نمود۔ ہر باد تند بار بر پشت بار دار محکم سازند (الخ) بخیاں طوفان و گرد باد نباشد۔ بتحقیق ما بادے تنگ اسپ معروف است کہ بوسیلہ آن تندر کہ بہ تندی وزد آنرا بہ ترکیب توصیفی بادتند بر پشت اسپ قرار گیر و اندر مضورت

سغنی لفظی این ہوائی کہ برو تنگ بستہ باشند	سغنی لفظی این ہوائی کہ برو تنگ بستہ باشند
و کنایہ باشد از اسپ (ار و و) دیکھو آب	و کنایہ باشد از اسپ (ار و و) دیکھو آب
باد تیر اصطلاح - صاحب بہار عجم ذکر این	باد تیر اصطلاح - صاحب بہار عجم ذکر این
کردہ و صاحب اند بذیل باد این را آورده (خسرو)	کردہ و صاحب اند بذیل باد این را آورده (خسرو)
ہر دو از صراحت معنی ساکت مؤلف عرض	ہر دو از صراحت معنی ساکت مؤلف عرض
کنند کہ از قبیل باد تنگ مرگب اضافی - باشد یا سیمین آمد (ار و و) ہوا تیر چلنا - ہوا چلنا	کنند کہ از قبیل باد تنگ مرگب اضافی - باشد یا سیمین آمد (ار و و) ہوا تیر چلنا - ہوا چلنا
کہ گذشت مراد از ہوائی کہ بضرب تیر حرکت	کہ گذشت مراد از ہوائی کہ بضرب تیر حرکت
آید (س) باد تیر غنچہ دل را نواخت	آید (س) باد تیر غنچہ دل را نواخت
رو ظہوری در جگر پیمان شکن (ار و و) طبیعت مذمت آن بسیار مذکور است مؤلف	رو ظہوری در جگر پیمان شکن (ار و و) طبیعت مذمت آن بسیار مذکور است مؤلف
وہ ہوا جو تیر چلانے سے متحرک ہو - مؤنث - عرض کنند کہ بلہا دیرین (اشارہ این کردہ ایم	وہ ہوا جو تیر چلانے سے متحرک ہو - مؤنث - عرض کنند کہ بلہا دیرین (اشارہ این کردہ ایم
(الف) باد جستن مصدر اصطلاحی - مرگب اضافی است بمعنی تحقیقی - ضد باد شام	(الف) باد جستن مصدر اصطلاحی - مرگب اضافی است بمعنی تحقیقی - ضد باد شام
(ب) باد چیدن بحر عجم نسبت (الف) (ار و و) وہ ہوا جو جنوب کے سمت سے	(ب) باد چیدن بحر عجم نسبت (الف) (ار و و) وہ ہوا جو جنوب کے سمت سے
بر معروف قانع و بہار و صاحب اند ہم نسبت چلتی ہے جو اطبا کی تحقیق میں انسان کے	بر معروف قانع و بہار و صاحب اند ہم نسبت چلتی ہے جو اطبا کی تحقیق میں انسان کے
ہر دو - مؤلف عرض کنند کہ بمعنی وزیدن مخالف مزاج ہوتی ہے (مؤنث) -	ہر دو - مؤلف عرض کنند کہ بمعنی وزیدن مخالف مزاج ہوتی ہے (مؤنث) -
باد و حرکت کردن آن و در (الف) اشارہ	باد و حرکت کردن آن و در (الف) اشارہ
بہ تیزی باد برخلاف (ب) (النوری س) بحر عجم معروف - صاحب آصفی ہم ذکر این	بہ تیزی باد برخلاف (ب) (النوری س) بحر عجم معروف - صاحب آصفی ہم ذکر این
بر آستانہ قدرش قصا نیار دگفت کہ نسبت کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کنند کہ	بر آستانہ قدرش قصا نیار دگفت کہ نسبت کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کنند کہ

مرادف (باد جستن) باشد کہ گذشت (ابو الفرج) لیکون کی حرکت کی ہوا۔ مونث -

رود کی (۵) این باد منی جہد بدینجا کہ توئی **باد حکم** اصطلاح بقول اندکوالہ غیاث

این آب منی رود بجوی دیگر (ارود) **باد جستن** کبر دال و کسر حائے حطی و تشدید کاف تازی

باد چشم اصطلاح بقول صاحب شمس لغت لغت فارسی است بمعنی شہوت و باہ زنان

فارسی است یعنی پلک چشم عرب این را **جفن** و این مرکب است چہ حکم بمعنی خارش و چو

گویند مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این باد باد و روح در عروق و اعصاب اندام زن

است نازک کہ از حرکت چشم وزد۔ جادارد متلی می شود حالتی مثل خارش بہم رسید مؤلف

کنایہ از حرکت پلک چشم ولیکن استعمال **باد** عرض کند کہ باد بمعنی تندی و تیزی بر معنی

معنی بیان کردہ صاحب شمس از منظر ما گذشت گذشت پس مرکب اضافی باشد بمعنی تیزی

و دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت و خارش و آناکہ باد را بمعنی مرض گرفتہ اند چنانکہ

معاصرین عجم ہر زبان ندارند۔ استعمال بر معنی شانزدہم باد مذکور شد پیش شان معنی

این بمعنی حقیقی عیبی ندارد چنانکہ مادر کلام خود لفظی این مرض خارش باشد۔ ہا ہی حال تھا

گفتہ ایم (۵) باد چشم تو تیا سازد غبار راہ این بمعنی خاص محتاج سداستعمال است۔

راہ آب چشم ز آتش عشق تو دریا می کند معاصرین عجم ہر زبان ندارند (ارود)

مقصود ما از باد چشم درینجا ہواست کہ بحرکت عورتون کی شہوت۔ صاحب آصفیہ نے

پلک متحرک شود تا آنکہ سدا دے صاحب چل پرفرما یا ہے۔ اسم مونث۔ انگ مستی

شمس بہت نیاید اعتبار را شاید (ارود)۔ باہ۔ شہوت۔ دکن مین یہ لفظ مخصوص ہے۔

عورتوں کی شہوت کے لئے -

(۵) بگاہ موج تراز باد خامہ خسرو پانہرار

باد خام اصطلاح - بقول صاحب شمس

زلزلہ در خوا بگاہ خافانیت ہوا جادارد
لغت فارسی است و علتی است معروف کہ در اینجا باد را بمعنی صدمہ یا شدت و بیاری

کہ در حیم اسپان عارض شود۔ دیگر کے از گیریم کہ بمعنی پانزدہم و ہفدہمیش گذشت

محققین فارسی زبان ذکر این نکرد۔ مؤلف صاحب انند بیل لفظ باد ذکر (باد خامہ)

عرض کند کہ خارش اسپان را متقدّمین باد خامہ کرده است و از معنیش سکوت و زریہ

می گفتند کہ مرض بادی است کہ خارش پیدا (ار و و) وہ ہوا جو قلم کی روانی سے تحریر ہو۔

می کند و جلد و گویند کہ چون ہضم صالح نشود باد خان اصطلاح - بقول برہان و رشیدی

از ہضم غیر صالح این مرض عارض شود۔ فایز و سراج باخاے نقطہ دار بروزن آسمان آباد

صالح را پختہ و غیر صالح را خام گویند و از و گذر گاہ باد باشد مطلقا خواہ در بلندی خواہ

باد خام اشارہ بسوی همان است (ار و) درستی صاحب جامع فرمایہن خانہ کہ باد گیر دشت

گھوڑوں کی کھجلی (نوٹ) گھوڑوں کا جلد باشد بہار گوید کہ ظاہر یا اصطلاح یہکان

مرض جس سے جلد پر چٹے پڑ جاتے ہیں۔ اسفل را گویند و در اصل خانہ باد بود کہ قلب

باد خام استعمال - بہار ذکر این کرده از استعمال کرده اند مؤلف عرض کند کہ قلب

معنی ساکت مؤلف گوید کہ مرکب اضافی محض نیست بلکہ تخفیف ہم کہ اصل این (خانہ)

است بمعنی حقیقی کنایہ از بادے کہ بحرکت بود و قلب این باد خانہ و محققش (باد خان)

قلم متحرک شود کہ ہوائے نازکی است (خمیر و ہائے ہوز حذف شد (کسانی ۵) عمر چو

جهد از دست خلق پد باد چگونه جهد از باد خان پد	صاحب ناصری فرماید که صحت این چشمه مشهور
نسبت معنی بیان کرده صاحب جامع شتاق	است و صاحب جهانگیری فرماید که شیخ آذری
سند استعمال باشیم ولیکن خلاف قیاس نیت	در کتاب غرائب الدنيا و عجائب العلیا نظم
(ار و و) او در یحیه یار و شندان جوهر ک	فرموده (س) شهر قومش که دامغان دانند
لئے مکان مین بنایا جلد ۲۰ و مکان جس مین	قریہ بہت کش ہوا خوانند پد بہت مشہور
در یحیه یار و شندان ہو (مذکر)	از آن مرا از مقام پد چشمہ آب باد خوانی نام
باد خانہ اصطلاح بقول سروری و شید	ار زنی حاکف از رکوی پلید پد اندران
و شمس معنی باد گیر مؤلف عرض کند کہ اصل	افکند کسی کہ رسید از حوالی آن بر آید باد پد
باد خان و حقیقت ماخذ این ہمد را بنجا مذکور	بر کند باد خاک از آن بنیاد پد مؤلف عرض
(ار و و) دیکھو باد خان -	کند کہ بہ بایں نسبت منسوب بہ باد خان است
باد خوانی اصطلاح بقول سروری نام	یعنی چنیری کہ نسبت دارد بدریحہ ہوائی بخیا
چشمہ ایست در حوالی دامغان و مشہور است	مادرین چشمہ کان گوگرد است و آبش
کہ اگر خرقة نجس در آن اندازند طوفان باد	جوش میزند از اینجاست کہ صاحب ناصری صراحت
شود صاحبان برہان و جامع و مؤید ذکر کردہ کہ صحت این چشمہ معروف - آنکہ از	
این کردہ اند خان آرزو در سراج گوید کہ خرقة نجس این را محفوظ کردن می خوانند و	
ار باب مالک و مالک بران متفق اند و بطوفان باد می ترسانند فعل شان خالی از	
شیخ آذری در عجائب الدنيا نیز آورده	نیت نمی خوانند کہ این چشمہ معتقم را نجس و

ناپاک کند و بنی خوانند کہ کار جامہ شوی از و جلد شق شود تحقیق اطباء فرنگ آنت کہ
 گیرند مقصود شان بخراین نباشد کہ غسل بمیان بزرگی و کلانی خایہ یا از آب باشد یا لحم و
 را مخصوص باشد و بس (ار و و) حوالی صاحب غیاث بر فتن فرماید کہ نام بیماری
 و اسمان میں ایک مشہور چشمہ ہے جسکو فاریون کہ خصیہ کلان شود۔ و صاحب منتخب بر فتن
 نے بادخانی سے موسوم کیا ہے اور یہ بات گوید کہ باد و رخصیہ پیدا یڈ بالجملہ باد خایہ
 مشہور ہے کہ جو شخص اس چشمہ میں غسل کرے گا مرضی است کہ از ان خایہ کلان شود و بہ
 میج و ندرست ہوتا ہے۔ اس کا پانی پر جو انسان و بہائم عارض گرد و۔ فک اضافت
 اور غالباً اوس میں گندہک کی کان ہے۔ باشد و صراحت مزید بر (باد فتن) می آید
 باد خایہ اصطلاح بقول اندسجوالہ فرنگ (ار و و) باد خایہ بقول آصفیہ۔ فارسی۔
 فرنگ مرضی است معروف و استقار اہم اسم مذکر۔ ایک بیماری ہے جس سے فوطے
 گویند و این لغت فارسی است۔ صاحب بڑہ جاتے مین۔ فتن۔ شقاق۔ گھوڑے کے
 فرنگ آصفیہ کہ محقق زبان اردو دست فوطے بڑہنے کا مرض۔ اور ہماری تحقیق میں
 ذکر این کردہ گوید کہ فتن و شقاق را گویند اسکی تخصیص نہیں ہے۔ حساب
 تحقیق کا مرضی است۔ انسان و بہائم را آصفیہ نے فتن پر فرمایا ہے کہ اسم مذکر۔ عربی
 کہ خایہ اش بزرگ شود و بس۔ استقار ایک مرض کا نام جس سے آدمی کے خصیہ یا
 ازین مرض تعلقے نیست و شقاق ہم غیر فوطے بڑہ جاتے مین۔
 متعلق ازین۔ کہ آن مرض جلد است کہ باد خزان اصطلاح۔ مرکب اضافی است

بمعنی بادے کہ در موسم خزان وز د و خزان گردان بدان مثال کہ از کاغذ آسیا پد آرند
فصلی است از فصول اربعہ کہ ترجمہ آن بعربی کو دکان سوے بالازر بادخن پد صاحب جامع
خریف است و تعریف کمکش بجایے خودش بر معنی دوم قانع و فرماید کہ خانہ کہ بادگیر داشتہ
می آید (انوری ۵) تازند باد خزان بر شاہا باشد و صاحب رشیدی بر معنی اول صاحب
زرد و درم پد تاکند باد صبا در باغها نقش و جہانگیری بذکر معنی دوم از حکیم سنائی سند آورده
نخار پد (ارو) جاڑون کی ہوا جس سے (۵) باش تا اعضاے خود بر خود گویا بی رحت
دختون کے پتے زرد ہو کر گر جاتے ہیں۔ باد خزان پد باش تا برف نہندت نامہ سر و علن پد دانی
بھی کہہ سکتے ہیں (فی البدیہ حضرت جلیل آنگہ کین رعونت بود خواب بہشان پد دانی
جانشین امیر میائی ۵) اڑے سرتن سے آنگہ کین ترقع بود باد باخن پد بخمال ما زین
ایسے جس طرح پت جھڑ ہو گلشن میں پد کسی کی سند معنی اول پیدا است نہ معنی دوم۔ خان آرد
تبیغ مقتل میں چلی باد خزان ہو کر پڑ در سراج گوید کہ مخفف بادخان است معنی بادگیر
بادخن اصطلاح۔ بقول برہان بر وزن و جائے وزیدن باد مؤلف عرض کند کہ مابا
باد زن (۱) رکند ر باد را گویند و بادگیر (۲) تعریف بیان کردہ خان آرزو اتفاق داریم
خانہ بادگیر را ہم چہ خن بمعنی خانہ ہم آمدہ۔ بادگیر و جائے وزیدن باد ہر دو یکی است
صاحب سروری بذکر ہر دو معنی از حکیم معنی دوم و خصوصاً صراحتی کہ صاحب جامع
سند آرد (۱) وقت سحر بقطب فلک بر وجہانگیری نسبت معنی دوم کردہ بغلطی اندازد
بنات نعش پد چونانہ شکفتہ و راکستان و طن حاصل نیست کہ بادخن مخفف بادخان و

<p>جادار دکہ پرندہ مخصوص بادخوردی کشد تعریف کا ملش بر بادخورک می آید نسبت معنی دوم عرض می شود کہ مرض بادخایہ را بادخور نام کردن خلاف قیاس است سکو محققین معاصرین عجم جازت نمی دہد کہ این معنی را بدون سند استعمال تسلیم کنیم (اردو) (۱) دیکھو بادخورک (۲) دیکھو بادخایہ کا ترجمہ - بادخوان اصطلاح بقول برہان و بحر و جامع و رشیدی و (جہانگیری و ضمیمہ) باواو معدولہ بروزن شادمان کنایہ از مردم ہرزہ گوی و خوشامد گوے و معرف بہارگوئے کہ شخصیکہ انساب مردم نام بہام یاد کند بر سبیل مدح و آن را در عرف ہند بھاٹ خوانند صاحب آصفی این را کنایہ خوشامد کوئی قرار دادہ و پے بحقیقت نبرہ یا کا تمش یاے زائد را یاے مصدری کرد و آنچه بہار بھاٹ را ترجمہ ہندی قرار دادہ است</p>	<p>بادخان محقق بادخانہ باشد و بس و بادخانہ قلب اضافت خانہ باد یعنی خانہ کہ بوسیلہ آن باد حاصل شود و رگنذر باد و بادگیر نہ خانہ کہ بادگیر داشتہ اسناد استعمال کہ بالا گذشت مؤید خیال ماست (اردو) دیکھو بادخان - بادخوار اصطلاح بقول شمس لغت فارسی است (۱) نام پرندہ ایست کہ او را بادخورا نیز گویند صاحب انند بذر معنی اول فرماید کہ (۲) نیز بادخایہ را گویند صاحب آصفی بھاول بہار گوید کہ بادخور و بادخوار مرضی است مخصوص اسب مؤلف عرض کند کہ ما در بہار عجم این را نیافتیم و محققین فارسی زبان ازین اصطلاح ساکت و معاصرین عجم بر زبان ندارند البتہ بادخورک بمعنی اول می و بادخوار ہم بہمین معنی خلاف قیاس نیست اگر بسند استعمال پیش شود تو انیم عرض کرد کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بادخورندہ -</p>
---	--

<p>معاصرین هم این مصدر را مشتقاتش را بر زبان ندارند. صاحب آصفی موجد نیست ولیکن پی تحقیقت نبوده (ارو) هوا کو بلانا باد خوانی اصطلاح بقول شمس و رشیدی مرادف (باد خانی) که بدون واو گذشت دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرده هر محققین تازک خیال این را اصل خیال کرده اند و (باد خانی) را بدون واو مخففتش ولیکن محققین نه چنین است. ماصراحت ماخذ (باد خانی) هم در اینجا کرده ایم و خبر این نیست که وجود این بزیادت و او نتیجه کم غوری صاحبان شمس و رشیدی است (ارو) و بگوید باد خانی - باد خور اصطلاح بقول صاحب بحر و ضمیمه برهان بر وزن تاجور (ا) یعنی باد گیر است دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت اگر سند استعمال این بدست آید توانیم عرض کرد که اسم فاعل ترکیبی است بمعنی خورنده باد</p>	<p>غور طلب است بخیال مولف اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بیان هوایی دارنده و کنایه از هرزه گو و خوشامد گو دیگر هیچ (ارو) خوشا - هرزه گو - بقول آصفیه - فارسی پیوده گویا و باد خواندن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت و بلند اصطلاح (باد خوان) را پیش می کند مولف عرض کند که اگر (باد خوان) را امر حاضر (باد خوانان) گیریم شک نیست که این مصدر است بمعنی حقیقی طلب کردن باد ولیکن (باد خوان) که بمعانی اصطلاحی گذشت اسم فاعل ترکیبی است از مصدر (خواندن) که امر حاضرش (خوان) را با لفظ باد مرکب کرده اند پس بوسیله است (باد خوان) مصدرش قائم گرون و ادعای همه معانی مصدری داشتن که بر (باد خوان) گذشت قابل غور - از اینجاست که محققین فارسی زبان ذکر این مصدر نکرده اند و</p>
--	---

<p>یعنی ملاقی شونہ با باد و کنا یہ از گیرندہ باد و عاصم عجم بر زبان ندارد و (۲) بہ تحقیق ماضی کہ بہائیم را عارض شود کہ شکم از باد پر گردد۔ معنی لفظی این باد خورده اسم مفعول ترکیبی و کنا از مرض مذکور (میرحی شیرازی ۵) شکم از ہوا چون چرخ پر گردد و گرانی اشتہار را باد خور گرد و (ار دو) (۱) دیکھو باد خان (۲) باد چار پایون کی ایک بیماری کا نام ہے جو نفخ شکم سے عارض ہوتی ہے۔ صاحب آصفیہ نے باد خور پر فرمایا ہے کہ فارسی اسم مذکر ایک بیماری ہے جس سے گھوڑے کے بال اڑ جاتے ہن۔ ہمارا خیال یہ ہے کہ یہ اسی بیماری نفخ شکم کا اثر ہوگا۔</p>	<p>و صاحب آصفی نقل نغارش مؤلف گوید کہ سند الف) بمعنی بیان کردہ اش نیت بلکہ متعلق بہ ماضی قریب مصدر (ب) باشد۔ (میر خسرو ۵) سحر کہ غنیہ نگار باد ہا خورده در پردہ ہا بران سرخی رو بد ہوا ہی گر نہا دارد و از کلام باقر کاشی کہ ہم او آورده می کشاید کہ (ب) بمعنی کلان شدن شکم بہائم باشد گویا کہ باد خورده است و ہونہ (۵) اسپت گیرم کہ رخس رستم گرد و چون شیر بلاے ببرم گرد و ہا ہر چند کہ باد می خور و روز بروز ہا عمرش بسیار و قیمتش کم گرد و ہا بخیا ما تاج بہار است کہ باد خور را کہ بدون وال مہلہ دوم بجائش گذشت (باد خور و) شت و بر معنی کلام میر خسرو غورنگرد کہ (باد خور و) چہ معنی دارد مشتاق سداستقال باشیم (ار دو) (الف) دیکھو باد خور (ب) ہوا کھانا۔ بقول آصفیہ فرماید کہ کتاب ہوا گردن صاحب انسہن ہا چہل قدمی کرنا۔ ہوا خوری کرنا۔ صبح و شام</p>
<p>اصطلاح و (مصدر اصطلاح) بہار مذکر (الف و ب) است مخصوص و بصراحت (ب) انسان ہا</p>	<p>(الف) باد خور و (ب) باد خور و (الف) دیکھو باد خور (ب) ہوا کھانا۔ بقول آصفیہ فرماید کہ کتاب ہوا گردن صاحب انسہن ہا چہل قدمی کرنا۔ ہوا خوری کرنا۔ صبح و شام</p>

<p>سیر کرنا (واغ ۵) واغ گواب کسی گلر و سے غاغات نہیں پڑھم نے برسوں اسی گلشن کی ہوا کھائی ہے پڑ چار پاپون کا پیٹ بڑا ہونا جو علات مرض ہے۔</p>	<p>صاحب محیط برخطاف گوید کہ بفارسی پرستوک گویند و بخیال (بادخورک) طائرے غیر از پرستوک باشد کہ صفات (بادخورک) متعلق بہ وجہ تشبیہ آن در پرستوک نیست کافی آخر</p>
<p>بادخور وہ اصطلاح بقول بہار۔ مرض است مخصوص۔ دیگر کہے از محققین فارسی ذکر این نکرد و سندے کہ برائے استعمال از کلام میر خسر و پیش کردہ است ہمانست کہ بذیل (بادخوردن) نقلش کردہ ایم کہ بکار این نمی خورد۔ جز این نیست کہ بہار غور نکرد و کیفیت این مرض بر بادخور مذکور شد (ارغ)</p>	<p>برائے تصغیر باشد حیف است کہ اسم این طائر در دیگر السنہ متحقق نہ شد (اردو) بادخورک۔ فارسی میں ایک چھوٹے سے پرند کا نام ہے جو سیاہ رنگ کا ہوتا ہے اور ہمیشہ پرواز میں رہتا ہے اور اسکی غذا موم ہے ابابیل کی تعریف پرستوک پر بیان ہوگی۔ بادخور کردن مصدر اصطلاحی۔ استعمال</p>
<p>این بر بعضی دوم بادخور گذشت از قبیل گا و خور و کردن سند این ہم ہمدارنجا مذکورہ (اردو) سب کرنا باقی ہوا بادخون اصطلاح بقول برہان المعجم رابع و سکون او و لو (۱) را گنذر باد (۲) خانہ باو گیدوار۔ صاحب جامع گوید کہ مراد بادخان و بر معنی دوم قانع و بقول سروری مراد بادخن۔ سند پیش کردہ اش ہمانست کہ از کلام کئی</p>	<p>دیکھو بادخور۔ بادخورک اصطلاح بقول برہان و کچھ و جامع و سراج مرغی است سیاہ و کوچک و او پیوستہ و پرواز می باشد۔ گویند غذا او باد است و اگر در جانی نشیند دیگر نتواند برخاست و بعضی گویند ابابیل ہمانست</p>

بر باد خان گذشت کہ در مصرع دوش در با
 باد خان نقل کرده اند و در اینجا باد خون نیست
 طرز تحقیق محققین سلف کہ از یک شعر بہ تبدیل
 حروف سند و لفظ گرفتہ اند جزین نیست کہ
 کار از تحقیق نگیرند۔ صاحبان جہانگیری و
 سراج و رشیدی ہم ذکر این کردہ اند و بہ
 تحقیق مؤلف مبتدل باد خان است کہ الف دوم
 بہ واو بدل شد چنانکہ تاغ و توغ و صراحت
 ماخذ بر باد خان گذشت (اردو) دیکھو باد خان
 باد خیر اصطلاح۔ بقول صاحب ناصری
 ناحیہ ایت قریب بہ ہرات کہ مغرب آن
 باد خیس است و سبب تسمیہ کثرت باد
 و ران ناحیہ صاحب شمس فرماید کہ مغرب
 این باد خیس است بہ خائے معجمہ ہمام
 صاحبان سراج و رشیدی ہم ذکر این کردہ
 مؤلف عرض کند کہ صاحب منتخب ذکر
 باد خیس بہ غین معجمہ می کند و می فرماید کہ
 بسکون ذال معجمہ و کسر غین معجمہ وہے است
 بہ ہرات پس غلطی کتابت باشد کہ صاحب
 شمس این را بہ خائے معجمہ عوض غین منقوطہ
 نوشتہ (اردو) باد خیر ایک قریہ کا نام
 ہے جو ہرات کے قریب واقع ہے۔
 باد وادی درود دست مثل۔ بقول
 اند۔ اے ہرود دست تہی داری۔ صاحب
 مؤید (باد واری درود دست) برائے مہملہ
 ششم آوردہ بخیاں غلطی کتابت صاحب
 است و بس کہ رائے مہملہ ششم را۔ دال
 مہملہ نوشت۔ دیگر محققین زبان فارسی
 ذکر این مثل نکرده اند و معاصرین عجم ہم بر
 زبان ندارند ولیکن خلاف قیاس نیست
 (اردو) دونون ہاتھ خالی مین، یا دکن
 مین مستعمل جبکہ معنی یہ مین کہ مفلس ہے۔
 بادوار اصطلاح۔ بقول برہان و بحر وہا
 بادال ابجد بروزن خاکسار (۱) مردم بے
 تعلقت

<p>و پیچ انگار باشد و (۲) مردم متکبر و صاحب غرور و (۳) پر باد و آماس کرده و (۴) کثا از مردم دنیا دار و (۵) کے رانیز گویند کہ جن داشته باشد۔ صاحب جامع معنی چارم را ترک کرد و صاحب مؤید معنی پنجم را گذاشت۔ صاحب رشیدی فرماید کہ بمعنی پر باد (۶) است یعنی باد بدان و پیچ انگار۔ بخیاں یا مقصودش جزین نباشد کہ امر حاضر مصدر (باد داشتن) باشد کہ می آید۔ صاحب سروری بر معنی اول</p>	<p>خوب نیست مقصودش پیچکارہ باشد و باد و در معنی پنجم استعارہ از آسیب (ارو) (۱) بے شخص۔ بے کار شخص۔ آپ ہی نے پیچکارہ پر فرمایا ہے کہ۔ ناکس۔ نالائق۔ ناکارہ۔ (عاشق) ہو بر الاغری ترا تجھ سے ہوا ہم ہوے ایسے پیچکارے آج ہوا (۲) متکبر۔ مغرور۔ (۳) پھولا ہوا۔ ورم کیا ہوا۔ (۴) دنیا دار۔ (۵) آسیب جن میں مبتلا ہو (۶) سمجھ (دیکھو باد داشتن)</p>
<p>باد واری در دو دست مثل صبا شمس و مؤید ذکر این کرده اند و این بہانت کہ قبل ازین ذکرش گذشت بہ دال مہملہ عوض رے مہملہ ششم (ارو) دیکھو باد وادی در دو باد داشتن مصدر اصطلاحی۔ صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت اسناد پیش کردہ نش تعلق بہ (باد نخوت و رکھ داشتن) و (باد در سر داشتن) است کہ بجایے خودش می آید۔ دیگر</p>	<p>و سوم قانع و از شاعرے برائے این دو معنی سند آورده (۷) دلا از تکبر مشو باد و دلا ہمہ ملک این خاک را باد و ار پڑ خان آرزو در سراج بذکر مہملہ معانی نسبت معنی پنجم صحت کند کہ کسے کہ آسیب جن داشته باشد مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است یعنی دان باد و کنایہ از ہر پنج معانی بالا و آنچه صاحب برہان در معنی اول پیچ انگار گفتہ طرز بیان</p>

کے از محققین فارسی زبان ذکر این مصدر نکرده	وہ ہوا جو دامن کی حرکت سے متحرک ہو، موت۔
مؤلف گوید کہ مصدر داشتن بمعانی متعدّد	باد و بور استعمال۔ بقول برہان و بحر و ہفت
بجائش می آید و مصدر مرکب (باد داشتن) بخلاف	بضم بائے ابجد و سکون واو و راءے قرشت
قیاس نمیت ولیکن سند استعمال در کار است	بادے باشد کہ از بائین مغرب و جنوب و زرد
و نظر بر معانی متعدّدہ (بار و بار) کہ گذشت	مؤلف عرض کند کہ دو بار بقول منتخب
نی تو اینک این مصدر مرکب را شامل بر جملہ معانی	بافتح باد پس پشت یعنی بادے کہ از مغرب بطرف
مصدری آن کنیم۔ صاحب سروری کہ محقق	مشرق و زرد خلاف صبا و ازین جهت صبا
زبان دان است سندے برائے استعمال این مصدر	را قبول گویند۔ پس استعمال این در فارسی
ہم آورده کہ بر (باد و بار) مذکور شد پس نظر	بر ترکیب اضافی است و بس (ار و و) و کھو باد
بران این مصدر را بمعنی (باد شمر دن) توان	باد و بر و ت افکندن (مصدر اصطلاحی)
گرفت کہ داشتن بمعنی شمر دن آمدہ (ار و و) خوا	بقول بحر کتبہ و غرور و لاف زدن و بقول ہا
باد و دامن استعمال۔ مرکب اضافی بمعنی	خیال فاسد و اندیشہ تباہ کردن ہم مؤلف
حقیقی خود است یعنی بادیکہ بحرکت دامن متحرک	گوید کہ همانست کہ بر (باد افکندن در بر و)
شود (ظہوری) عطر کا کل ہمہ از مغرب طلسم گذشت (ار و و) و کھو باد افکندن در بر و	
جوشید باد و دامن ہمہ از آتش خس پوشم بود	باد و بر و بوق انداختن (مصدر اصطلاحی)
(و دے) ز کوئے جلوه می آید نسیم خاطر افروزی	بقول بحر بر فاستن و بر پاشدن آله تناسل
بنازم کا تشم از باد و دامن طالعی دار و بار (ار و و)	و دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرده

خلاف قیاس نیست کہ آله تناسل مشابہ ہو کہ باد بمعنی ہوج بر معنی تپش گذشت یعنی اسپ ہم
 است و بحالت نعوظ گویا باد درود داخل شد آمدہ چنانکہ بر معنی یاز و ہمیش مذکور شد و این کنایہ
 است جزین نیست کہ کنایہ باشد حیف است باشد دیگر محققین فارسی زبان ازین سکت
 سند استعمال پیش نشد (اردو) نعوظ ہونا حیف است کہ سند استعمال پیش نشد (اردو)
 صاحب آصفیہ نے نعوظ پر لکھا ہے اہم نکر (۱) مفلس ہونا (۲) گھوڑے کی باگ ہاتھ کینا
 عضو تناسل کا کھڑا ہونا۔ باد و روماع نشستن | مصدر اصطلاحی۔
 باد و روماع | بقول شمس نام شہریت | بقول بہار این استعارہ است و از صحت
 از بلا و خراسان | صاحب نوید بر (باد و روماع) | مزید سکت | صاحب آصفی فرماید کہ مراد
 بہ و اوسوم ہمین معنی نوشتہ صراحت ماخذ باد و روماع باد و روماع نشستن کہ می آید و ہر دوین
 ہمدراختا کنیم۔ دیگر کہ از محققین فارسی زبان از خرو سند و ہند (س) منت ایزد را کہ شد
 ذکر این نکرد (اردو) دیکھو باور۔ بر تخت سلطانی نشست | در روماع سلطنت
 باد و روماع | بقول بحر و جاب | باد سلیمانی نشست | مؤلف گوید کہ بمعنی ہوا
 مرادف (باد بدست) (اردو) دیکھو باد بدست | باد روماع رسیدن و چون باد را مضاف کردند بہ
 باد و روماع | مصدر اصطلاحی | سلیمان و روماع را سلطنت مقصود آن باشد
 بقول بحر و ضمیمہ برہان (۱) تہی دست و مفلس کہ ہواے سلیمانی بد روماع سلطنت رسید یعنی عہد
 بودن و (۲) عنان اسپ در دست و نشستن سلیمانی قائم شد۔ پس این کنایہ است نہ استعارہ
 مؤلف عرض کند کہ خلاف قیاس نیست (اردو) روماع میں ہوا پہنچنا۔

بادور زیر دامن داشتن	بادور سببت افگندن
مصدر اصطلاحي	مصدر اصطلاحي
بقول بحر مغرور و متکبر بودن و خیال فاسد کردن	بقول بحر و غیاث و اندک تکریم و غرور و لا
بہار گوید کہ مرادف (بادور بروت افگندن)	زود۔ دیگر محققین فارسی زبان ازین کت
کہ گذشت (خواجہ شیراز) ہر کراوز دیدہ	مؤلف عرض کند کہ سببت بقول غیاث
باران بینی اشک پذیر دامن بادور در چون	بفتح اول و ثانی و ثالث بمعنی بروت یعنی ہو
سحاب ہر صاحبان اند و آصفی ہم ذکر این کرد	لب و سجائہ فریل الاغلاط فرماید کہ بسکون دوم
اند۔ مؤلف گوید کہ ہمہ محققین بالارہمین	نوعی از تفریس باشد و در برہان و سراج
یک سند است و بس بجایال مکنایہ باشد از	بکر اول و سکون دوم آمدہ۔ پس مرادف
مرتبہ اعلی و داشتن یعنی چون بادور دامن باشد	(بادور بروت افگندن) باشد کہ گذشت
دامن بلند شود و چون بادور سحاب باشد سحاب	(اردو) دیکھو باد افگندن در بروت
ہم بلند گرد و مقصود شعرانیت کہ ہر کہ اشک	(الف) بادور
می بار و مرتبہ او ہمچو سحاب بلند باشد معنی غرور	(ب) بادور سر افگندن
و تکبر و خیال فاسد و رین شعر لطافت خیریت	(ج) بادور سر بودن
فائق۔ مخفی مباد کہ از سند پیش کردہ بہار مصدر	مؤلف عرض کند کہ (۲) متکبر ہم کہ ہم
اصطلاحی (بادور دامن داشتن) پیدا است	فاعل ترکیبی است۔ دیگر محققین فارسی از
نہ (در زیر دامن داشتن) (اردو) منہر و ساکت و (ب) و (ج) بقول بحر مغرور و	
اور متکبر ہونا۔ خیال فاسد کرنا بلند مرتبہ ہونا	متکبر داشتن و اندیشہ ہاے فاسد کردن و

<p>ریزد با مؤلف گوید کہ آنچه صاحب برہان بعد از معنی مصدری۔ صراحت فرید کردہ است متعلق باشد بہ (باد در سر) کہ اسم فاعل ترکیبی است۔ ذکر مصدر کردن و معنی اسم فاعل ترکیبی آوردن تسامح است (اردو) تست ہوائے کہ باد افگندہ در سر میروی غرور کرنا۔</p>	<p>بقول بہار مرادف باد در جدوت افگندن (خواجہ جمال الدین سلمان (ب) ۵) رستی را سر و بس رعناست اما اینک باد در سر افگندہ است یعنی با توہم بالاست نیت (میر خسرو ۵) سوے خسروین کہ خاک پاک تست ہوائے کہ باد افگندہ در سر میروی غرور کرنا۔</p>
<p>باد در سر کردن مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر بہار مرادف (باد در سر افگندن (اردو) الف (۱) غرور بیکبر۔ نگہ (۲) و داشتن مغرور بیکبر۔ (ب) و (ج) مغرور ہونا بیکبر باد در سر داشتن مصدر اصطلاحی ہوا مؤلف گوید کہ کنایہ باشد (اردو) بقول برہان کنایہ از غرور و تکبر داشتن و دیکھو باد در سر افگندن۔</p>	<p>برون ہوا بادی کہ از جوانی خود بود در سر مر (اردو) الف (۱) غرور بیکبر۔ نگہ (۲) و داشتن مغرور بیکبر۔ (ب) و (ج) مغرور ہونا بیکبر باد در سر داشتن مصدر اصطلاحی ہوا مؤلف گوید کہ کنایہ باشد (اردو) بقول برہان کنایہ از غرور و تکبر داشتن و دیکھو باد در سر افگندن۔</p>
<p>کسی را نیز گویند کہ اندیشہ ہائے فاسد کند و بقول بحر مرادف (باد در سر بودن) کہ گذشت و بقول صاحب سروری و رشیدی کنایہ از رشیدی کنایہ از بے حاصل و تہی دست و مغرور بودن (سراج الدین راجی ۵) با مفلس و بقول جہانگیری کہ در ضمیمہ کتاب آؤر در سر مدار کاش خشم ہوا برویت بجا کہ کنایہ از تہی دست یا کسی کہ کار بے حاصل کند</p>	<p>کسی را نیز گویند کہ اندیشہ ہائے فاسد کند و بقول بحر مرادف (باد در سر بودن) کہ گذشت و بقول صاحب سروری و رشیدی کنایہ از رشیدی کنایہ از بے حاصل و تہی دست و مغرور بودن (سراج الدین راجی ۵) با مفلس و بقول جہانگیری کہ در ضمیمہ کتاب آؤر در سر مدار کاش خشم ہوا برویت بجا کہ کنایہ از تہی دست یا کسی کہ کار بے حاصل کند</p>

صاحب نوید بر بے حاصل قانع - مؤلف عن
 کند که اسم فاعل ترکیبی است و (ب) بقول
 برهان و مجرب حاصل و مفلس و تهی دستی مؤلف
 عرض کند که بے حاصل و مفلس بودن عجب
 است از محققین بالا که معنی مصدری را حاصل
 بالمصدر کردند (ارو) الف - نامراد -
 مفلس - (ب) نامراد و مونا و مفلس مونا -
 (الف) باد و رکلاه افکندن | مصدر
 (ب) باد و رکلاه داشتن | اصطلاحی
 بقول بهار و آصفی مراد باد و سر افکندن
 (منظیری نیشاپوری ۵) مرا گریست کبری
 و روم از کبریاے تست و احباب از جوش
 دریا باد نخوت در کله دار و صاحبان عجم
 و وارسته هم بوسیله همین سند ذکر (ب) کرد
 اند مؤلف عرض کند که از سند پیش کرده
 ش (باد نخوت در کله داشتن) پیدا است
 طالب دیگر باشیم که مجرد (باد و رکلاه افکندن
 و داشتن) (معنی نخوت و غرور کردن) معنی
 با نخورد اگر چه باد و معنی نخوت گذشت (ارو)
 و یکم باد در سر افکندن -
 باد و رشت | (اصطلاح) بقول برهان
 و بحر و جامع و جهانگیری مراد باد در کف
 که گذشت مؤلف عرض کند که اسم فاعل
 ترکیبی است (ارو) و یکم باد در کف -
 باد و رخت نشستن | (مصدر اصطلاحی)
 بقول بهار و آصفی مراد باد در دماغ
 نشستن (که گذشت (حسین سنائی ۵)
 باد و سر پاس تو در غر خفتگان و چون
 بدستاری خواب گران نشست و مؤلف
 گوید که ما صراحت کافی بهار را نیا کرده ایم
 (ارو) و یکم باد در دماغ نشستن -
 باد و رهاون کوفتن | (مصدر اصطلاحی)
 بقول بهار کنایه از بهره گویی و بهره کاری
 صاحبان اند و آصفی هم ذکر این کرده اند

(میر خسرو) آب دیدن پر زکوب و شکن
 کوفتہ چرخ باد در ہاؤن ہاؤن مؤلف گوید کہ مرزا
 آب در ہاؤن کوفتن است (ارو) و یکھو
 ورون ہاؤن کوفتن و آب پرورن پیوند -
 (الف) باد و ڈر نام اصطلاح - (الف) بقول
 (ب) باد و ڈر نام اندو (ب) بقول برہان
 کبیر رابع و سکون زائے فارسی ہم زوہفت
 فارسی است بمعنی غلبہ و بیماری خون در اعضا
 کہ بسبب آن ریشہا و دملہا متولد گردد و صاحب
 جامع ہم (ب) را باضافت باد آورده صاحب
 ناصری نسبت (ب) فرماید کہ معنی ترکیبی این با
 زشت و بد باشد و آن سرخی مفرط است کہ
 بسبب غلبہ صفرائے محترق و خون صفراوی
 سوختہ بر روی مردم عارض شود اگر شدت
 کند آن روی ورم کند و (سرخ بادش) گویند
 و اگر شدت بیشتر دار و مقدمہ جنام است
 و اگر این خون در تن محترق شود مایہ جروح
 جوفا و خون سے عارض ہوتی ہے -

و ہا میل خواہد بود و آن را بہ تغیر و تبدیل باد و ڈر نام
 و (باد ڈر خام) و (باد ڈر کام) و (باد ڈر ہام)
 نیز گفتہ اند مؤلف عرض کند کہ مرکب تھمینی
 است از باد و ڈر و نام - ڈر بہ دال مہملہ
 و زائے فارسی بمعنی بد و زشت آمدہ پس معنی
 لفظی این بادے کہ نام بد و نام زشت دارد
 و بد نام است از دو دال مہملہ کی حذف شد
 بکثرت استعمال و کنایہ از مرضی کہ ذکرش بالا
 مذکور شد - ذکر (الف) غیر از صاحب اند
 دیگرے نکرد و بخیاں مہتصیف کتابت بیش
 نیت کہ نون و الف قبل میم حذف شد (یونی
 طبیب) آہا کہ گرفتار باد ڈر نامند اگر
 رگ نزنند در خور و شام اند و مطبوخ ہلیہ
 بعد از آن گر بخورند و در طور و طریق پختہ کار
 خام اند (ارو) ایک بیماری ہے جس سے
 مرض سرخ بادہ اور آخر پر جنام ہو جاتا ہے
 جوفا و خون سے عارض ہوتی ہے -

<p>نہاںشد کہ سزا استعمال نہ داشت و آنچه محققین</p>	<p>(الف) بادوست اصطلاح - (الف) بقر</p>
<p>اول الذکر بر (الف) معنی سوم را بخلاف حساب</p>	<p>(ب) بادوستی برهان و ناصری (۱)</p>
<p>بجرا گذاشته اند ہم بران اصول باشد ولیکن</p>	<p>مردم ہی دست و (۲) مسرف و ہرزہ خرج</p>
<p>وجود معنی مذکور از سندا (ب) کہ بذیل می آید</p>	<p>و تلف کنندہ و بقول سروری مرادف (بادوست)</p>
<p>یافتہ می شود پس وجہ نیست کہ بر (الف) ہم</p>	<p>صاحب بحرید کہ معنی اول و دوم فرماید کہ (۳) چا</p>
<p>متصدیق معنی سوم نکنیم کہ (الف) اسم فاعل</p>	<p>ہم صاحبان رشیدی و ہانگیری و بہار و چراغ</p>
<p>ترکیبی است و (ب) معنی حاصل بالمصدر</p>	<p>بر معنی دوم قانع (رفیع الدین لبنانی ۴) چمن</p>
<p>بیایے مصدری (اثر ۵) چون سد ف</p>	<p>بریزد سیم شکوفہ و زرگل پو کہ بادوست چنین</p>
<p>دل را بہر دو دست می دارم نگاہ با تا سباد</p>	<p>روز کم خور و غم سال پو (شیخ شیراز ۵) نصحت</p>
<p>از بادوستی آید از چنگم بدر پو درین شعر تنانی</p>	<p>گری گفتش اے بادوست پو بیکرہ پریشان</p>
<p>(بادوستی) را بر اے وحدت گیریم و این</p>	<p>مکن آنچه بہت پو (طالب آملی ۵) کرم نتیجہ</p>
<p>سند را متعلق بمعنی سوم (الف) قرار دہیم</p>	<p>جمعیت است ہان طالب پو چہ سود خرمین</p>
<p>و لطافت معنی در ہمین است کہ دلربائی را</p>	<p>گوہر کہ بادوست نہ پو صاحب بحر نسبت ب</p>
<p>ظاہری کند (شفا ۵) ہر کجا دریاے</p>	<p>فرماید کہ (۱) چالاک و (۲) اسراف مؤلف</p>
<p>خونی از کجا پیدا کنم پو من حریف بادوستی</p>	<p>عرض کند کہ یاے مصدری بر (الف) زیادہ</p>
<p>ہے مرگان نیتیم پو (تائیر ۵) کشاے</p>	<p>شدہ دیگر ہیچ آنچه بہار از معنی اول (الف)</p>
<p>از کرم ارغچہ دلی دانی پو کہ ہیچ باد بہاری</p>	<p>قطع نظر کرد و بادوستی را گذاشت جزین</p>

چو بادوستی نیست پادریں شعریم در (بادوستی) و سکون میم (۱) کسے کہ خود را پر از باد و نخت
 یاے وحدت است بمعنی سوش مقصود شعر وغرور کند و متکبر نشیند و قبول بحر مغرور
 اینست که یار من از غنچه دل خبر دار و باد بها و متکبر صاحب جامع بذکر معنی اول گوید کہ
 ہجو او چالاک نیست۔ (اردو) (الف) (۱) بضم ثالث (۲) غرور و نخت۔ صاحب جمہا
 مفلس۔ خالی ہاتھ (۲) سرف فضول محو و ضمیمہ خود ذکر معنی دوم کردہ فرماید کہ کنایہ
 (۳) چالاک (ب) (۱) چالاک۔ مؤنث۔ (۲) باشد از عجب و تکبر و خود ستائی و خود نمائی
 اسراف۔ مذکر۔ فضول خرچی۔ مؤنث۔ چنانکہ فردوسی گفتہ (۵) من از ابریمیم
 پادشام اصطلاح۔ بہار گوید کہ در اصطلاح بادوم پادشام کہ نرگس چراشد در صم بہار
 باد چنیزے گرفتن و صاحب اند ذکر این گوید کہ بعضے از افاضل باضافت (۳) دمہ
 بدون صراحت معنی بذیل باد کردہ مؤنث آمہگران را گفتہ اند ولیکن ظاہر آنست کہ
 عرض کند کہ حیف است کہ سند استعمال پیش نہ بدون اضافت باشد قائل چنانکہ فردوسی گوی
 و دیگر کسے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد (۵) بد آغاہ باکیدہ و بادوم و کنون است
 بخیاں ما قلب اضافت (دشنام باد) باشد و رزم بابہم (۵) علی خراسانی (۵) بود ز باد
 یعنی دشنامی کہ شہرت گیر و فاعلش معلوم حادثہ چو نائے انبان پد وجود خصم تو پیوستہ
 شتاق سند استعمال باشیم (اردو) ہوائی پر ز باد در صم پد مؤلف عرض کند کہ تا تل
 گالی۔ مؤنث۔ یہ نہ معلوم ہو کہ کس نے گالی دی کہ وہ ایم در کلام فردوسی بادوم بدون
 بادوم اصطلاح۔ بقول برہان بفتح رابع اضافت موجود است و بمعنی دمہ آمہگران

توان گرفت کہ خلاف قیاس نیست و کیلہ پیمائ (دیکھو باد انبان)	
را نام است ولیکن درہین مصرع معنی دو باد و میدن (استعمال) بقول بحر معروف۔	
ہم توان گرفت کہ غور و سخت باشد و در کلام صاحب آصفیہ ذکر (باد بر آتش و میدن) کرؤ	
علی خراسانی (باد دوم حادثہ) باضافت باد و و کنایہ از افر و ختن آتش گفتہ (ظہوری)	
اضافت دم باشد و دمہ آہنگران را اگر نے دم باد بر آتشم پوسوز و تر و خشک در	
ازین هیچ تعلق نیست۔ حاصل اینست کہ محققین آتشم پ (شفائی اصفہانی) باہمہ لب	
فارسی زبان دمہ آہنگران را باد دوم نہ گفتہ اند تشنگیہا صد چمن گل میدہم پ باد و امان اسیدی	
و سند فردوسی سکت نیست و معاصرین عجم بر گر بخار سن دم پ مؤلف عرض کنند کہ درینجا	
زبان ندارد طالب سند دیگر باشیم مخفی مباد مقصود از معنی تحقیقی است کہ لازم و متعدی	
کہ آنچه صاحب جامع برائے معنی دوم بضم ثانی ہر دو آمدہ یکی آنکہ وزیدن باد باشد چنان کہ	
گفتہ بخیاں ماتساح اوست۔ شک نیست کہ از کلام شفائی پیدا است و دوم متعدی آن	
اصل این بہ واو عطف (باد و دم) باشد معنی کہ بوسیلہ چیزی رسانیدن ہواست چنانکہ	
عجب و کبر ولیکن بحالت حذف واو عطف و میدن مورد و میدن نے چنانکہ در کلام	
ضرورت ندارد کہ دال مہملہ اول را مضموم ظہوری مذکور و حقیقت (و میدن) بجایش	
خوانیم بلکہ ساکن است بر زبان عجمیان یعنی مذکور شود کہ ماخذ آن دم است (اردو)	
اول اسم فاعل ترکیبی است (اردو) (اہنگبر ہوا چلنا۔ پھونک مارنا۔	
یغور۔ (۲) غور و تکتبر۔ نگر (۳) دہو کنی باد و میدن و رچیری (استعمال) بہار	

تذکرین کردہ برعروف قانع مؤلف گوید کہ	این جهان با پیش عاشق در طریقت کوه ناصحا
ہمان معنی متعدی است کہ بر باد و میدن	یکمیت و بہار گوید کہ مرادف باد و میدن بہت
مذکور شد و سند بہار از ہمان کلام شغائی	و بس۔ صاحب آصفی ہرنگ بہار مؤلف
است کہ در آنجا گذشت (ارو) دیکھو باد و میدن	عرض کند کہ (دویدن باد) مرادف معنی لاری
باد و دویدن (مصدر اصطلاحی) صاحب	(دویدن باد) است نہ مرادف متعدی آن
بحر عجم برعروف قانع و از علی غرسانی سند	یعنی کشایہ باشد از حرکت کردن ہوا و وزیدنش
آوردہ (س) مید و چون باد بر شیب و فواز	(ارو) ہوا چلنا۔

باد را بقول مؤید لغت فارسی است بمعنی سرخ بازہ و بقول آند و مہنت بفتح و ال و کون
 را سہ مہملہ مرضی است کہ آن را سرخ بادہ گویند۔ مؤلف عرض کند کہ جزین فیت کہ
 کاتب مطبع سرخ بادہ را سرخ بازہ نوشتہ نجیال مالت عربی است صاحب غیاث بحوالہ
 لطائف آوردہ کہ بمعنی شائبہ باشد و بدین وجہ کہ مرض سرخ بادہ آنافا تا تری کند و بر جسم
 مریض منتشر گردد و فارسیان این مرض را بدین اسم موسوم کردہ باشند (ارو) سرخ بادہ
 بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ حمزہ۔ علت سرخ۔ ایک قسم کے ورم کا نام جو اکثر خوشش
 خون سے بچوں کو ہو جاتا ہے۔ صفراوی ورم۔ وہ لال لال چٹے جو کانون کے قریب یا جسم پر پھینک

باد را بکیل مشت پیمودن (مصدر اصطلاحی)	(ارو) دیکھو باد بہشت پیمودن۔
صاحب محبوب الاشال ذکرین کردہ مؤلف	(الف) بادوران (اصطلاح)۔ (الف) بقول
گوید کہ مرادف (باد بہشت پیمودن) کہ گذشت	(ب) باد راندن بر ہمان بار اے قرشت

بروزن آسمان (۱) نام فرشتہ است کہ باد کہ طرز بیان صاحب برہان خبری و ہداز
 را حرکت دہد و از جانی بجائی برود (۲) مردم این کہ او بر قواعد فارسی قادر نیست و ما
 متکبر و صاحب نخوت و طالب سری و سرور صاحب این و آغاز تحقیق خود ہم برین
 و (۳) با وزن و مروجہ و (۴) فاعل و امر بہ اصطلاح کردہ ایم حیف است کہ سند
 این معنی ہم۔ صاحب بحر بمعنی اول و دوم استعمال معنی دوم و سوم پیش نشد کہ معاینہ
 و سوم قانع و صاحبان جہانگیری و رشیدی عجم بر زبان ندارند (اردو) (الف) (۱)
 و جامع و ناصری بر معنی اول (مولوی معنوی) فارسیوں نے اُس فرشتہ کو بادِ اَران کہا ہے
 آدمی چون کشتی است و بادِ جان پُتاکے آرد جو ہوا کو حرکت میں لاتا ہے (۲) مغرور
 بادِ اَران بادِ اَران پُخان آرزو در سراج۔ متکبر (۳) پنکھا۔ مذکر (۴) ہوا کو حرکت
 ذکر معنی اول و دوم کردہ۔ مؤلف عرض کن دینے والا اور (ہوا کو حرکت دے) (ب) کا ام
 کہ امر است از مصدر (ب) و معنی لفظی (ب) ہوا کو حرکت دینا۔ ہوا چلانا۔
 راندن و حرکت دادن باد و (الف) اسم باد را یہ بقول صاحب رشدی موضعی ہے
 فاعل ترکیبی است بمعنی حرکت دہندہ باد۔ حوالی بغداد دیگر کہے از متحققین فارسی زبان
 و کنایہ از فرشتہ کہ بر معنی اولش مذکور شد ذکر این نکر دو بخیاں مؤلف اصل این۔
 و معنی دوم ہم کنایہ باشد کہ باد بمعنی نخوت (بارویہ) باشد و او بہ الف بدل شد چوں
 و متکبر ہم آمدہ و معنی سوم ہم کنایہ کہ مروجہ۔ باد توغ و تاغ و معنی لفظی باد رویہ مقامی کہ
 را حرکت آرد۔ نسبت معنی چہارم عرض می شود بر روی باد باشد یعنی مقام ہوا دار (اردو)

بادرایہ ایک موضع کا نام ہے جو حوالی بغداد میں واقع ہے۔ مذکر۔

بادرود کے رسد کہ درودے دار و مقولہ۔ صاحبان خزینہ و محبوب الامثال و حسن ذکر این کردہ اندواز معنی ساکت مؤلف گوید کہ فارسیان این مقولہ را بجائی گویند کہ کہ حاکمی بجال در دمندی متوجہ نہ شود (ارود) دکن میں کہتے ہیں، درودی دوا ہمدرد سے ملے، اس کہاوت کا مطلب یہ ہے کہ جس کے دل میں درونہیں وہ کیا خاک ہمدردی کا بادرود کشان ہر کہ در افتاد و برافتاد مقولہ۔ صاحبان خزینہ و امثال فارسی و حسن ذکر این کردہ اندواز معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ برافتاد بقول بحر عم بجاورد فارسی یعنی نابود شدن است۔ فارسیان این مقولہ را در مذمت می خوانان استعمال کنند مقصود اینست کہ ہر کہ با شر بخواران آویزش کرد تباہ شد (ارود) دکن میں کہتے ہیں، شہرانی کی صحبت تباہی کی علامت، شہر بیون کا سات آخر برگات کا

بادرس اصطلاح۔ بقول برہان و بحر و جان و ما محققین اول الذکر اتفاق داریم۔ اسم و مؤید ہر وزن داورس خانہ را گویند کہ از فاعل ترکیبی است حیث است کہ سند استعمال چہا طرف آن باد آید و بقول شمس مرادف باندر پیش نشد (ارود) چارون سمت سے کہ می آید صاحب سروری گوید کہ مرادف باندر ہو ادر مکان جیسے (بارہ دری) جس کی باشد بہ دال مہملہ آخر و بر باد غریبہ راے ہر جانب تین تین دروازے ہوتے ہیں صاحب ہملہ آخر فرماید کہ باد غد بال ہم آمدہ مؤلف آصفیہ نے (بارہ دری) پر فرمایا ہے کہ اب عرض کند کہ تعریف ہر کی بجائش مذکور شود بارہ سے کم دروازے والے مکان پر بھی

اس کا اطلاق ہونے لگا ہے۔ مؤنث۔ خاک درگاہ ترا سجدہ خود خواہم کردہ آ رہے

بادرسا اصطلاح۔ بقول بحر یعنی سبکار دیگر کے از محققین فارسی ذکر این نکرد۔ ہوا لگنا۔ ہوا پہنچنا۔

تحقیق ماسبکبار معاصرین عجم بر زبان بادرفت مقولہ۔ بقول بحرے ضائع

نماز مشتاق سند با شیم (ارو) سبکار شد دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر

بقول آصفیہ ہکا پھلکا (مجید) قاتل نے این نکرد۔ وسند استعمال پیش نشد خیال ما

سیرے سر کو اتارا ہزار شکر ہا بار گران سے (بر باد رفت) شوق از مصدر (بر باد رفت)

خوب سبکار ہو گیا ہا سبک سر بقول آصفیہ یہ ہمین معنی درست است و جادار و کہ دین

کیمینہ فرومایہ۔ اوچھا (غالب) وہ اپنی مقولہ عجم کلمہ تر را محذوف گیریم بصورت

خونچھوڑین گے ہم اپنی وضع کیون چھوڑین وجود سند استعمال و (باد رفت) کہ می آید

ہا سبک سرین کے کیا پوچھین کہ ہم سے سرگران تعلق ازین معنی اصطلاحی ندارد (ارو)

کیون ہو ہا (سبکار بھی کہہ سکتے ہیں) ضائع ہوا۔ بر باد ہوا۔

بادرسیدن استعمال۔ صاحب آصفی بادرفتار اصطلاح بقول اتند بخوالہ فنگ

ذکر این کردہ و از معنی ساکت مؤلف عرض بفتح را و سکون فا و تائے ثناۃ فوقانی بالف

کند کہ بمعنی حقیقی است یعنی ہوا رسیدن (واقی) کشیدہ و راے مہملہ در آخر اسے کہ مثل باد

(اگرچہ بود پایے بر جاد و رخت ہا در افتد تیز رود۔ مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی

ز جاجون رسد باد سخت ہا (انوری) است بمعنی رفتار باد دارندہ و کنایہ از تیز رفتاری

و بصفت ہر تیز رفتار استعمال توان کرد و چنانکہ
 طیارہ باد رفتار و شتر باد رفتار۔ آنچه بہارین
 صفت را برائے اسب کنایہ می گردانند
 خلاف قیاس نیست ولیکن سند استعمال
 باید (ارو) باد رفتار دیکھو بادیا۔
 باد رفتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
 این کرده از معنی ساکت و سندی کہ پیش
 می کند از ان (باد بروت رفتن) پدید است
 بخیاں ماسنی لفظی این زائل شدن غور کہ با
 بمعنی غور گذشت (کمال اصفہانی) (۵)
 بر سخت آب حیات و برفت باد بروت مانند
 قوت پاد ضعیف گشت آواز پاد مخفی مباد کہ درین
 شعر (برفت باد بروت) بمعنی زائل شد تکرر و باد
 بروت بمعنی تکرر گذشت دیگر کہ از محققین فارسی
 زبان ذکر این نکرد۔ ولیکن خلاف قیاس
 نیست کہ معنی حقیقی است (ارو) غور باقی مینا
 باد رکاب اصطلاح۔ بہار ذکر این کرده
 از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مرکب
 اضافی است بمعنی بادیکہ از حرکت رکاب در
 سواری پیدا شود یا ب حرکت در آید (مولانا منظر
 آب سان و باد رکابش ز روی دین
 بستر و رفصنا و بشت اعتر الہام) (ارو)
 رکاب کی ہوا۔ مؤنث۔ بگھوڑ چڑھے اور یہ ہوا
 کے رکاب کی ہوا۔

بادرگان اصطلاح۔ بقول مؤید الفضل کہ مطبوعہ مطبع نو لکھنؤ است مرادف با یگان با
 کان فارسی معروف کہ گذشت حیث است کہ گذشت و می آید بخر با یگان کہ بقول صاحبان
 جامع و سروری و سراج بمعنی نگہدار و خزائنہ دار است۔ صاحب مؤید با یگان را ہم
 ترک کرد و بخیاں ماسنی نیست کہ بادرگان مبدل باد یگان باشد کہ ذکرش بر انب گذشت
 کہ تبدیل نون بہ رائے مہملہ موافق قیاس است همچون تان و تار۔ ولیکن محققین فارسی زبان

ازین ساکت و صاحب محیط هم ذکر این نکر و آنچه صاحب مؤید این را مرادف با یگان به
تحتانی سوم نوشته در کتابت این متصرف اهل مطبع باشد که با یگان را که بقوفانی سوم و
نون چهارم است با یگان نوشت والله اعلم بحقیقه الحال معاصرین عجم بر زبان ندارند تا
آنکه سند استعمال بنظر نیاید اعتبار را نشاید (اردو) و کیهو انب -

بادرم اصطلاح - بقول برهان و ناصر را گویند متعلق به معنی دوم - خان آرزو در
وجامع بضم راء قرشت و بفتح هم و سکون سراج بکر معنی دوم و سوم گوید که مراد از
سیم (۱) پیوده و تباہ و از کار باز مانده و رعیت بودن - عاجز گردیدن است و
(۲) کار با پیوده و عبث و (۳) مردم بے اثر گشتن می تواند که معنی رمنده بود چون
رعیت - صاحب جهانگیری با شناد کلام باد و این مجاز است - مؤلف عرض کند
استادان بر معنی دوم و سوم قانع (غرضی) که باد معنی خود است و درم بقول برهان
(۴) چون بایشان باز خورد و آسیب شاه معنی رسیدن و معنی رمه و گله گوسفند و غیره
و شهریار و جنگ ایشان بجز گشت و سحر و اجتماع و بقولش رَم به تشدید در عربی زبان
ایشان بادرم پد (صاحب فرنگ منطومه مغر نه چیز و خاک - صاحب منتخب فرماید
(۵) جلد لشکول و ان و خوش پد رام پد که رَم باضم و بفتح گریز و چاره و بالکسر
بادرم شد رعیتان را نام پد صاحب خاک و مغز استخوان و خاشاک ریزه که بر روی
مؤید گوید که سوده و از کار مانده بنحیال زمین باشد (الح) پس معنی اول اسم فاعل
ما مقصودش خبر این نباشد که چیز بے کار ترکیبی است معنی باد مغز کنایه از تباہ و بیکار

<p>و معنی دوم متعلق بہ معنی اول کہ کار ہاے وہ ہوا جو نیزہ چلانے سے حرکت کرے۔ مٹوٹ</p> <p>یہودہ و عبت و چیز بے کار راہم مجازاً بادربخوبیہ اصطلاح۔ صاحب جامع بذیل</p> <p>بادرم گفتند و حقیقت معنی سوم انیست کہ (باد رنگبویہ) ذکر این کردہ۔ مرادف آنست</p> <p>کشاورزان۔ غلہ و پیداوار کشت را بوسیله و بخیاں مامعرب (باد رنگ بویہ) کہ می آید</p> <p>باد از خس و خاشاک صاف می کنند بدین وجه۔ صاحب اندہم ذکر این کردہ صراحت ماخذ</p> <p>مجازاً رعیت و کشاورزان را بادرم نام کردند ہمد را بخا کنیم (ارو) و یکہو باد رنگبویہ۔</p> <p>ہمین است ماخذ این (ارو) (۱) تباہ کار باد رنگ اصطلاح۔ بقول برہان و جنت</p> <p>یہودہ کار شخص (۲) عبت اور یہودہ کام۔ و سراج بفتح رابع و سکون نون و کاف فارسی</p> <p>نذکر۔ بے کار چیز۔ مٹوٹ (۳) کاشتکار۔ (۱) نوعی از خیار کہ خورند۔ صاحب جہانگیری</p> <p>بادرمج اصطلاح۔ بہار ذکر این کردہ از از حکیم انوری سند آورده (۵) باہل</p> <p>از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ از قبیل پناہ کا ندرین باغ و ہر سید ہمیشہ باد رنگ</p> <p>باد تیر است و ریح بالضم لغت عرب است است و صاحب سروری از شمس فخری</p> <p>بمعنی نیزہ (طالب آملی ۵) از بادرمج ماند سند گیر و (۵) اگر بہر تسکین صفر اکیے و</p> <p>زورق ارواح بے لنگر و در آب تیغ گردد بہ لیمون مرکب کند باد رنگ و ترکیب</p> <p>کشتی اجساد طوفانی و (محمد قلی سیلی ۵) موی دست شہ و تیغ او و فلک کرد دفع غم و</p> <p>عدو کہ راست شد از بادرمج تو و اظہار آذر رنگ و صاحب رشیدی فرماید کہ خیار</p> <p>نہر چون سرزدان مار گردد و (ارو) کوچک است کہ آنرا خیار بانگ ہم گویند</p>	
---	--

صاحب محیط بر خیاب فرماید که این را بفارسی که پوست آن را مَرَبَا سازند صاحب جهانگیری
 بادرو و بادروغ گویند و بشیرازی خیاردان از منوچهری سند آورده (س) بین که دیبا
 و خیاب بالنگ و بخراسانی خیاب درنگ و به بافت رومی در میان کارگاه پادشاه دار و کار
 فارسی کارنجک و سیرانی جدار او به یونانی اندر بزرگ باد رنگ پد (مسعود سعد)
 فلو موس و فامورون و بهندی کھیرا نامند تا کیم از چرخ رسد آدرنگ پتا کے از شکوئے
 مؤلف عرض کند که ما ذکر این بر آدرنگ چون باد رنگ پد و سند این بر معنی سوم هم
 کرده ایم که مبدل همین باد رنگ است و می آید صاحب رشیدی بحواله سامانی گوید که
 وجه تشبیه این است که مثل هو الطافت و مراد از باد درینجا غبار است و معنی ترکیبی
 و مفید است برائے بعض افزه و مضرت آن غبار رنگ چه غبار زر و رنگ می باشد
 برائے بعض چنانکه هوای شمالی و شرقی و غربی و ترنج هم زرد بود خان آرزو در سراج غبار
 در افزه مختلفه اثره خاص دارد با لطافت را خیاب نقل کرد و سوال می کند که باد بمعنی
 همچنین خیاب هم که اقسام مختلفه اش با افزه خیاب در کتب مقبره بنظر نیاید مؤلف عرض
 مختلفه اثر لطیفی دارد و تمثیل این با آدوین کند که باد بمعنی خیاب نیست و نه بمعنی غبار است
 نیست که نظر بر لطافت اوست (ار و و) بلکه مخفف باد باشد و رنگ باد سرخ هم
 و یکھو (از رنگ) چنانکه شراب احمد و زرد هم چنانکه شراب اصفر
 (۳) باد رنگ - بقول برهان و جامع و ثیری و بعض ترنج بحالت چنگلی سرخ هم می شود پس
 و ناصری و سراج بمعنی ترنج و آن میوه است باد رنگ مخفف باد رنگ کنایه ایست برای

ترنج دیگر هیچ - مذکر این بر (باتس) کرده ایم (اردو) دیکھو باتس -	دہند صاحب جہانگیری از حکیم سوزنی سندر (۵) نام و رابینہ اطفال شیعہ برہہ تاکشید
(۳۵) باد رنگ - بقول برہان و جامع رشیدی و ناصری اسپ جلد و سندر و صاحب جہانگیری	نقش بہ بند باد رنگ (۵) (ولہ ۵) اسے کس فروش بودہ ز گہوارہ تا گور پڑ وے زن
از اتا وے سندر (۵) باد رنگ آمد نکارم با عذار بادہ رنگ پڑ باد رنگی زیر	بمزد تا بجنارہ ز باد رنگ پڑ صاحب رشیدی مصرع اول شعر دوم را چنین نوشتہ (۵) حجتہ
ران بر کف گرفته باد رنگ پڑ و صاحب سروری از کلام سوزنی استناد کند کہ بمعنی	وزد بودہ ز گہوارہ تا گور پڑ و ہم او بجوالہ سافا گوید کہ بدین معنی مخفف (باد رنگ) است
چہارم می آید و متعلق بہ ہمان معنی است مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این (مثل باد) یعنی سیر	بدالین - مرکب - بمعنی ہوا و در رنگ بمعنی لبت حاصل معنی آن متوقف در ہوا - خان
کنایہ از اسپ تیز و بر قیاس باد پا کہ گذشت مخفی مباد کہ در مصرع اول باد رنگ بمعنی ششم	آرزو پذیر سندر دوم فرماید کہ استناد صاحب جہانگیری بدین شعر غلط محض است چرا کہ برین
است و در مصرع دوم بجای دوم بمعنی دوم (اردو) دیکھو باد پا -	تقدیر معنی بیت درست نمی شود کہ (زن ہزد) بودن (شخص در گہوارہ) بے معنی محض است
(۳۶) باد رنگ - بقول برہان و جامع و ناصری و سروری و رشیدی نوعی از گہوارہ کہ آنرا	پس صحیح ہمان معنی خیار است و چنانہ بچیم بیت بلکہ بجائے مجملہ است و درین صورت معنی شعر
بیاویند و طفل را در آن خوابانند و حرکت بوجہ احسن ظاہر است و فرماید کہ سامانی چون	

بر قبح این معنی اطلاع نداشت گوید که با درنگ
 مختلف (با درنگ) است و گهواره متوقف هم کار ندارد و باقل معاوضه خیار و خیار و
 در میان نیست بلکه وضع آن بر حرکت است زن خود را بدیگری حواله کند این معنی بهم
 (الخ) مؤلف عرض کند که خان آرزو از نیست ولیکن تقابل لفظی و معنوی در هر دو
 محاوره زبان ذوق ندارد از اینجا است که مصرع باقی نمی ماند - اندر سیورت این
 این قسم اعتراض بار و پیش کرد مقصود حکیم شعر متعلق بمعنی اول می شود و ازین انکار
 سوزنی مذمت مرد قمر ساق است می گوید که معنی چهارم نتوان کرد که سند اول الذکر
 از گهواره تا بگور یعنی از روز پیدایش تا بمرگ و تصدیق اهل تحقیق صاحب زبان برای
 (کس فروش) است یعنی کس زن خود را فروشنده معنی چهارم موجود است - آنچه خان آرزو
 و (زن بمزد) یعنی زن خود را با خدمت بدگیرد نسبت وجه تسمیه اعتراضی می کند بخيال ما
 سپرده مقصود از پیدایش تا بمرگ - همه عمر است درست نیست اگر متوقف در هوا) را کنایه
 و بس و ازین لازم نمی آید که او از روز ولادت کنیم از گهواره - عیبی ندارد و جادار و که با درنگ
 زن داشته باشد - همین یک چیز است که خان معنی مثل هو گیریم و کنایه دانیم از گهواره که
 آرزو را در غلط انداخت - اگر جنازه را خیار و مثل هو حرکت می کند - همین قدر تشبیه برآ
 گیریم چنانکه خیال خان آرزو است اندر انصورت مقصود کنایه کافی است (ار دو) گهواره
 معنی شعر چنان باشد که (زن بمزد) اینقدر بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر - بچون که
 دلیل است که مرد زن خود را خیار خرد تر سکنایه کا جھولا - مهد (آتش) - عهد طفلی

سے جنون عشق کامل ہے شفیق پاشا نخل سید سروری و نامری اہل زبانند مجرد قول شان
 مجنون سے مرا گہوارہ تھا پڑ

(۵) باد رنگ - بقول برپان و جامع و ناصر در شعر ہالا (باد رنگ عشق) رامرب اضافی

و سروری و رشیدی بیمار لے باشد کہ سبب بمعنی (اسپ تندر و عشق) گرفتہ و (شتابی در

غم و غصہ خوردن عارض شود و آن چنان بردن جان) را بمعنی مذکور مناسب تر و نسبتہ

بود کہ در روده و ردی و نفخی و قراقربہ ہم بخیاں یا خیالش سطحی است اگر (باد رنگ)

رسد و ناف پیمیش کند صاحب جہانگیری گوید رامرض مخصوص گیریم تعلق او یا (بردن جان

کہ آن را غم بادہ نیز گویند و بہندی باد گولہ شتاب) مناسب ترمی نماید زیر کہ (باد رنگ)

(سید سراج الدین سکزی ۵) دار غم باد را نام مرض مخصوص بہ خصوصیتی است کہ زود

عشقت پڑد و بردن جان من شتابی پاشا ہلاک کند و پیچہ باد سریع الاثر است در مرضی

آرزو در سراج فرماید کہ درین شعر این معنی و مرضی است کہ نفخ در امعاء پیدا کند پس نظر بر

گرفتن خطاست زیرا کہ معنی مذکور درین بیت وجہ تسمیہ آن و سرعت اثرش (شتابی در بردن

مطلق درست نمی شود پس صحیح دران ہمان جان) تعلق خوب دارد و پیچہ ضرورت ندارد

معنی جلد و رو تیز و باشد کہ گذشت صاحب کہ (باد رنگ) را درینجا بمعنی اسپ سریع السیر

مؤید بحوالہ لغات شاہ نامہ فرماید کہ معنی ہلاک گیریم (ار دو) با و گولہ - بقول آصفیہ ہندی

ورنج است و گوید کہ این معنی در زفا نگویا ہم اسم مذکر - وہ در دجوتلی مین ہوا بھر جانے کے

منقول است مؤلف عرض کند کہ صاحبان باعث لاحق ہوتا ہے کہتے ہیں کہ یہ بیماری

نہایت غم کھانے سے ہو جاتی ہے اس لئے
 ناف میں مڑوڑ سجدہ میں درداور نفع شدت (اردو) تیر۔ مذکر۔
 (۶) باد رنگ۔ بقول صاحب رشیدی بمعنی بکین (۸) باد رنگ۔ بہار ذکر این کردہ از معنی
 و باثبات و بقول ناصری ثبات (ناصری) ساکت و شعرے نقل کرد بدون نام شاعر
 باد رنگ آمد نگارم با عذار بادہ رنگ (۵) باد رنگ خویش در آتش خوشم بار
 عرض کند کہ ہمیں شعر را بر معنی سوم نقل کر دیا
 و بخیاں (باد رنگ) درینجا کیا از شتاب و زنی مؤلف گوید کہ بہار معنی شعر را نہ ہمید و فصل
 است و معنی لفظی این مثل باد و خان آرزو این کردن نتوانست کہ (باد رنگ) در ہر دو
 در سراج ذکر خیال ما ہم کردہ پس کنایہ بکین مصرع این شعر چہ معنی دارد ازینجا است کہ
 و باثبات را از (باد رنگ) بوسیله ہمین یک ذکر اصطلاح کرد و نقل شعرے کہ بدست آمد
 سند پیدا کردن بدون تعلق با معنی حقیقی شاعر و تحقیق معنی را بدیہ ناظرین۔ این است طریقہ
 نازک خیالان نیت (اردو) جلد۔ بقول تحقیق محققین ہند نثر ادب خیال یا شاعر خطاب
 آصفیہ۔ فوراً۔ بلا توقف۔ تابع فعل۔
 (۷) باد رنگ۔ بقول خان آرزو در سراج آتش عشق خر سدم و نمی خواہم بحفظ خود زو
 بمعنی مشابہ باد و باین مناسبت تیر را نیز گویند از آتش عشق بیرون شوم و شعلہ من یعنی آہ من
 مؤلف عرض کند کہ خلاف قیاس نیت ازین وجہ می بالد کہ او مرض باد رنگ است
 ولیکن سند استعمال باید و اگر از تعلیم معنی حقیقی بحق آتش مقصود آنست کہ چنانکہ از مرض باد رنگ

نفع در امعا پیدا شود و ناف پیمیش کند همچنان
 و بالنگبویہ نیز گویند چه بوی آن مثل بادرنج
 شعلہ من در شکم آتش حرکت کند و پیچ زند و پیچ
 یعنی اترج است و بہندی بلی لوشن و آن نبات
 از علاج او معذور۔ بالجملہ این متعلق است بمعنی
 است مثل پودینہ۔ ہر سال سبزی شود و گر بہ
 پنجم (ارو) دیکو باد رنگ کے پانچوین معنی
 بادرنگبویہ اصطلاح۔ بقول برہان بر
 وزن و معنی بادرنجوبیہ و آن گیاہیت کہ
 عقرب را ہلاک کند و امراض سوداوی و بلی
 و قول اول را اصح دانستہ اند و بہترین
 را نافع باشد و بادرنجوبیہ معرب آنست و در
 آن تازہ۔ نافع جمیع امراض بلغمی و سوداوی
 عربی بقلہ اترجیہ گویند۔ خان آرزو در
 و خصوص جرب سوداوی و مستح بدن و مفرج
 سراج فرماید کہ گیاہ ہے است مفرج کہ از آن
 بوی ترنج آید و فرماید کہ آنچہ بعضی بادرنجوبیہ
 بخدف با معرب این گفتہ اند غلط است حبیب
 محیط بر بادرنجوبیہ فرماید کہ معرب بادرنجوبیہ
 صاحب جامع الادویہ نے اسکا مشہور نام
 فارسی است و بعربی مفرج القلب و مفرج لقلب
 بلانی لوشن۔ بلی لوشن لکھا ہے جس پر بلی عاشق
 المحنون و حبیب الریحانی و حشیشہ السنور و بقلہ
 بادرنکبین اصطلاح۔ بقول برہان و بحر
 الریحان و بقلہ غریبہ و بہ رومی یا سفلیں و
 بہ لغت مصر ریحان النفع و آن را بادرنجوبیہ
 جامع و رشیدی و مؤید کنایہ از شعر و بیت کہ
 قصیدہ و غزل و قطعہ و رباعی باشد صاحب سراج

<p>بادرو اصطلاح بقول برهان برون ناز (۱) ریجانیست که آنرا باد رنجویه گویند و نمایی از خیاری است که آن را باد روج هم گویند و بعضی گویند (بادرو) تره ایست که برگش به (سپر غم) می ماند و بوی ترنج می دهد و بقول سروری بسکون دال و ضم رے مهمله در نسخه میرزا تره ایست همچو ریجان که آن را باد رو و باد رنجویه نیز گویند اما در کتب طب تره ایست که تره خراسانی هم نام دارد (شمس فخری کیوان برائے تره شهلات روز باد از کشت زار اجرام آورده بادرو و و بقول جامع نام سبز به شبهه بریجان - خان آرزو در سراج فرماید که مخفف باد رویه تره ایست خراسانی که ریجان کوهی هم نام دارد و بقول بهار (۲) مرادف بادگیر (طغراف) غیر از قفس کوهی طرف دارد و هزاران بادرو و نتوان شمردن خوش هوا خستنه در بسته رها</p>	<p>از حکیم سنائی سند آورده (۳) باد رنگین است شعر و خاک رنگین است ز رطوبت و خشک و آتش بے قرار و بهار بر سبیل تخیل است و درین خان آرزو در سراج به مؤلف سخن خوب و معنی لفظی این باد معنی حرف و سخن ریجان و اتفاق نداریم و قول که تره خراسانی هم نام دارد (شمس فخری اهل زبان را درست خیال کنیم زیرا که مطلق باد بلکه معنی حرف و سخن است و مطلق سخن در پس سخن رنگین به ترکیب صیغی معنی حرف رنگین نه سخن خوب بند اهل قاتل (دارو) و زنگین کلام - مذکر -</p>
---	--

و بقول صاحب جهانگیری سبزه باشد مانند ریحا سراج گوید که بذال معجمه موقوف و جیم - باد رنگ
 که آن را باد رنجبویه هم گویند صاحب محیط که نوعی از ریخا راست و بقول بعض باد رنجبویه و
 که محقق مفردات طب است فرماید که اسم قوسی هم باد رنگبویه گفته و باد رو که گذشت
 فارسی ریخا راست و بس و بزیادت غین غا هر مخفف این است مؤلف عرض کند که
 معجمه در آخنیز گویند مؤلف عرض کند که صاحب محیط درین خصوص معتبر است از دیگران
 مرادف معنی اول (باد رنگ) که گذشت و خوا و فرماید که اسم منطبی است و معرب آن بذال
 و مزاج و ماخذ هم سدر انجا مذکور و محققین بالا معجمه باذ روج و عبری حوک و یونانی اوقمین و
 اختلافی که در معنی این دارند معتبر نیست بتقابل و فارسی تره خراسانی و بهندی بابری و تلمی
 صاحب محیط (ار و و) (۱) و یکم باد رنگ جنگلی و ماصاحت کامل بر اوقمین کرده ایم -
 که پهلوی معنی (۲) و یکم باد گیر - وجه تسمیه این غیر ازین نباشد که روج بقول
 باد روج اصطلاح - بقول برهان سکون برهان معنی روز است که عبری بهار خوانند -
 جیم گلستان افروز و بوسیدن آن عطسه آرد پس معنی لفظی این فرشته روز است که باد
 و گزیدن عقرب را نافع و آنرا عبری صومه معنی فرشته بجایش گذشت فارسیان این نام
 و مفرح القلوب خوانند و بقول بعض ریحان را براس اوقمین نظر بر عقیده همنود قرار
 کو بی - صاحب ناصری به همزبانی برهان انقید داده اند - صاحب ساطع بر تلمی فرماید که
 اضافه کند که این را سپر غم هم گویند صاحب هندوان پریش این کنند و عقیده شان نیست
 منع برستان افروز قانع - خان آرزو در که حوس بود که کرشنا با او عشق داشت و آن

حور در آخر صورت این نبات گرفت رانخ پس غیر از باد رنجبویه و مبدل باد و رزبویه که در
در خانه هر یک ازین قوم درخت باد روج هوزیجیم عربی بدل شود چنانکه سوز و سوج (ارنج)
موجود می باشد زن و مرد هر صبح پیش اومی رنند و بکھو باد و رزبویه -

و هوالے اومی گیرند و هر دو دست خود بر این درخت **باد و رود** اصطلاح بقول رشیدی و سراج
می مانند و باز بر روی خود بعبقیده شان این و شمس بسکون دال و ضم را و دال ثانی چوبی
عل ایشان را محفوظ دارد از آفات ارضی و سماوی که در زیر شاخ درخت میوه دار گذارند تا از
و محبت زن و شوهر مستحکم می شود بوسیله آن (ارنج) گرانی بار نشکند دیگر کسی از محققین فارسی ذکر
و بکھو او قیمن - این نکر و مؤلف عرض کند که رود بقول

باد و رزبویه اصطلاح بقول هفت - برهان روده گو سفند و غیره و زده کمان حلای
گیا ہے است که برگهایش شکافته و بوی ترنج و تار سازها باشد (رنج) پس بخیاں مقلب افت
دار و کذا فی ز فانگویا و او را شاه تره هم گویند است بمعنی روده و تارے که متعلق به باد است
دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و کنایه از تارے و رشته و رسته که قائم کنند
مؤلف عرض کند که صاحب محیط هم ازین برای آنکه میوه گران بار از باد حرکت نکند و
ساکت و باد رنجبویه بجایش گذشت و شاه تره شکند - باغبانان هند میوه گران بار را در خطر
چیز دیگر است که بجایش می آید صاحب محیط سبک جا و هند و آن طرف را بوسیله رسی یا
در بحث شاه تره ذکر این نکرد بخیاں صاحب تارے یا رشته که با شاخ سببری متعلق باشد
هفت از تحقیق کار نگرفت و این چیزی نیست آنقدر بلند کنند که گرانی میوه بر شاخ ناز کش تمام

نہا شد معاصرین عجم گویند کہ ہمین رسم است ہفت قلزم بر باد و وجوبیہ نوشت خیر گذشت
 در ایران ہم پس طرز بیان صاحب رشیدی کہ مرادف (شاہ ترہ) نگفت چنانکہ صاحب ہفت
 این کنایہ را از معنی حقیقی بے تعلق کردہ است بر باد و وجوبیہ نوشتہ است بخیاں ما این ہمان
 کہ بعض رسن چوب را قائم کرد بواسطہ چوب باد رنگبویہ باشد کہ گذشت۔ فارسیان ترنج را
 لغتہ دیگر است کہ آنرا (بار دو) نام است (باد رو) ہم گفتہ اند و صراحت ماخذش ہمدراخی
 کہ می آید غور بر ماخذ نکرد (ار دو) کردہ ایم پس زائے ہوز بران زیادہ کردہ۔
 وہ چھینکا جوئمہ درخت مین لکا کر لکاتے ہیں (باد روز) کردند مخفی مباد کہ بقول صاحب
 تاکہ وزنی پھل ہوا کے جھونکون سے گرنے پڑے قانون و تنگی زائے ہوز در آخر بعض کلمات
 اور ضائع نہونے پائے۔ زائہم باشد چنانکہ ترب و تربز و کثا و رو
 باد روز بویہ اصطلاح بقول ضمیمہ برہان کثا و زر۔ پس (باد روز) را با کلمہ (بویہ) کب
 گئیہ است کہ بویہ ترنج می دہد و برگہایش کردہ چیزی را نام نہادند کہ بویہ ترنج دارد
 شکافتمی باشد دیگر کہے از محققین فارسی زبان مرادف (باد رنگبویہ) و بحث کامل این ہمدراخی
 ذکر این نکرد و صاحب محیط ہم ازین ساکت۔ گذشت (ار دو) بلی لوٹن۔ اسم مذکر سنبیل
 مؤلف گوید کہ تعریف این ہمانست کہ صاحب الطیب (میکو باد رنگ بویہ)

باد روزہ اصطلاح بقول برہان بفتح زائے نقطہ دار (۱) بمعنی ہر روزہ باشد و (۲)
 خوراک و قوت ہر روزہ را نیز گویند و (۳) جامہ کہنہ و لباس کہ ہر روز پوشند و (۴) چہ
 را گویند کہ مردم را ہمیشہ در کار باشد۔ صاحب ناصر می بر معنی اول و سوم قانع یعنی می فرماید

که قوت هر روزه و لباس هر روزه باشد و بقول جامع قوت لایوت و بایحتاج هر روزه از جامه و غیره صاحب سروری بخواه نسخه و فائی ذکر معنی دوم کرده و بخواه تاج المآثر ذکر معنی سوم و بخواه تحفه ذکر معنی چهارم و فرماید که بخندف انهم بنظر آمده و صاحب جهانگیری بر معنی اول قانع و از حکیم سوزنی سند آورده (۱۵) شرف تونی و شرف گوهر حمید الدین با که شد مدیج تو تبیج باد روزه من با (نشر مقامات حمیدی) عروس را به پیرایه همسایه یک شب بیش نتوان آراست و آرایش باد روزه بسوال و جواب در یوزه نتوان خواست خان آرزو در سراج فرماید که هر چه مردم را در کار باشد هر روز و خصوصیت بجامه و قوت ندارد چنانکه برخی گمان برده اند و معنی جامه کهنه مجاز است چه هر چه مدام در استعمال و آید البته مندرس و ضائع می شود (حکیم سنائی از سروری ۱۵) یکی جامه وین باد روزه ز قوت با دگر زین همه بیش و سیری است (نشر ابن ختاج المآثر در زرمیه - از سروری ۳۱) لشکر اسلام جامه های باد روزه را بلباس حرب بدل کرد و صاحب رشیدی هم زبان صاحب سراج فرماید که بدون دال مهمله هم آمده صاحب مؤید هم ذکر این کرده مؤلف گوید که اصل این (باروزه) بمعنی هر روزه باشد یعنی چیزی که هر روز بکار آید و کلمه باد را اینجا بمعنی معیت است و بس و دال مهمله زائد باشد چنانکه شفا لو و شفا لود و پیدا پیدا و معنا با خان آرزو اتفاق داریم که معنی اول حقیقی است و دیگر معانی بیچ که بدون ترکیب اضافی از اصل لغت حاصل نمی شود چنانکه از اسناد بالا پیدا است یعنی تبیج باد روزه و آرایش باد روزه و جامه باد روزه مخفی می باد که (جامه باد روزه) را بمعنی جامه کهنه

گرفتن۔ کنایہ ایست و این معنی در مجرود (باد روزہ) اصلانیت و همچنین معنی قوت و خوراک
 ہر روزہ در مجرود (باد روزہ) نباشد (اردو) روزانہ۔ بقول آصفیہ۔ روز بروز
 ہر روز۔ ہمیشہ (الخ) جیسے غذائے روزانہ۔ لباس روزانہ۔ شغل روزانہ (ہر روز کا)
 (ہر روز کی)

باد روع اصطلاح۔ مراد باد رنگ کہ شاہ ترہ نباشد (اردو) بادیکھو باروزبویہ
 و مزید علیہ باد رواست بمعنی آتش و اشاد بادرونہ اصطلاح۔ بقول صاحب برہان و
 این ہمد را بجا کرده ایم باید کہ بضمہ رائے محلہ جہانگیری و ہفت ہمان باد رنجبویہ باشد و آن
 خوانیم کہ روع مزید علیہ رو باشد زیادت ریحانیت معروف۔ مؤلف عرض کند کہ
 جنین مجملہ چنانکہ چار و چار آغ کہ بمعنی زیر باشد صراحت این بر (باد رنگبویہ) کردہ ایم و این
 (اردو) دیکھو باد رو۔ نظامہ مخفف (بادرون بویہ) باشد یا زیاد

بادرون بویہ اصطلاح۔ بادل موقوف ہائے نسبت در آخر (بادرون) کہ مزید علیہ (بادرون)
 ہمان باد روجبویہ۔ صاحب ہفت گوید کہ مراد است و اشارہ این بر (بادرون) گذشت۔
 باد روج بویہ و آن را (شاہ ترہ) نیز گویند مؤلف مخفی مباد کہ (بادرون) و رائے (باد رنگبویہ) باشد
 عرض کند کہ صراحت کامل بر (بادرون بویہ) (اردو) دیکھو باد رنگبویہ۔

کردہ ایم و این ہم مزید علیہ (بادرون بویہ) باشد و روع اصطلاح۔ بقول صاحب رشیدی
 کہ نون ششم زیادہ کردہ اند بر (بادرون) چنانکہ و شمس۔ بادل موقوف درائے مضموم ترہ خواست
 گذارش و گذارش دیگر بیچ و ہما بجا تحقیق کردہ ایم کہ ریحان کوہی نیز گویند مؤلف گوید کہ ہمین

معنی بر (باد رو) گذشت جیف است کہ سند استعمال این پیش زشد و دیگر کے از محققین اہل زبان تصدیق این نکرد و صاحب محیط ہم ازین ساکت پس اگر این را ضرر علیہ (باد رو) خیال کنیم تختانی و ہاے تو ز آخر زائد باشد دیگر بیچ (اردو) دیکھو باد رو۔

بادرہ اصطلاح بقول برہان ورشیدی و کتدہ مخنی سباد کہ باد بمعنی سخن و تند و تیز ہم جامع و ناصری بسکون ثالث بروزن بادشہ بجایے خودش گذشت و بمعنی نغمہ و آہنگ ہم (۱) سخن گفتن بے اندیشہ و تندی و تیزی در کار باد بمعنی ذوم کنایہ باشد از شلوار کہ در راہ و (۲) بمعنی پارچہ شلوار و تبنان و بان بمعنی بفتح ثالث ہم آمدہ صاحب سروری بجا لہ نسخہ حلیمی گوید کہ بسکون و فتح دال و رائے مہلتین بمعنی پارچہ زیر جامہ۔ صاحب جہانگیری بمعنی اول قانع مؤلف عرض کند کہ منظر بر تصدیق محققین اہل زبان ضرورت سند استعمال نباشد اختلاف اعراب حروف در ہر دو تصرف سان است و نتیجہ لب و لہجہ مقامی و آنچہ

موافق قیاس است سکون دال مہملہ و فتح رائے مہملہ زیر کہ این مرکب است آباد بمعنی ہو او رہہ مخفف راہ کہ بمعنی طریق و رسم و قاعدہ و نغمہ و آہنگ آمدہ پس (بادرہ) اسم فاعل ترکیبی است بمعنی طریق باد دارندہ و کنایہ از سخن بے اندیشہ زندہ و تیزی در کار

رفتن حرکت کند بوسیلہ باد نمیدانیم کہ محققین بالا در معنی اول چگونہ معنی مصدری یا حاصل بالمصدر پیدا کردہ اند فاعل واضح باد کہ آنانکہ پاچہ زیر جامہ را بہ زیادت رائے مہملہ پارچہ نوشتہ اند غلط کردہ اند یا تصحیف کتابت باشد دیگر ہیچ (اردو) (۱) بے دہرک بقول آصفیہ بے خوف و خطر۔ بے اندیشہ۔ بے سوچے۔ بے تخاصا۔ بے محابا۔ (۲) از ارہ۔

<p>بقول آصفیہ۔ اسم مؤنث شلوار تنبان۔ بیجاہ۔ تہ پوشی۔ شہمن۔</p>	<p>مشابہت بامعنی اول (البوالفرج رومی ل) فلک فضل را تو گردانی پادوک را بادریسہ</p>
<p>(الف) بادریس اصطلاح۔ بقول برہان (ب) بادریسہ (الف) بکسر رابع و سکون</p>	<p>افلاک پادریس صاحب جہانگیری ہم ذکر (الف و ب) کردہ و مذکر معنی اول و دوم برائے معنی اول</p>
<p>تحتانی دسین بے نقطہ (ا) چرم یا چوبی باشد کہ در گلوے دوک کنند جہتہ آنکہ ریشمانی کہ می رسید یکجا جمع شود و عبری فلک کہ خوانند و</p>	<p>سند شمس طیبی آورده (ل) (ب) آبروی عدل تو این بادریس آسمان پادریس کردہ ہائے خوشین خود را پشیمان ساختہ (حکیم سنائی ل)</p>
<p>بہشتیہ تا بے را گویند کہ زنان بدوک دہند و (۲) نیز تختہ گرد میان سوراخی باشد کہ بر سر چوب خمیہ زنند و (۳) معنی با وزن ہم کہ</p>	<p>نشود مرد پر دل و معلوک پادریس ما و بادریسہ دوک پادریس خان آرزو در سراج مذکر ہر دو فرما کہ (الف) بمعنی اول و (ب) بزیادت ہائے ہوز</p>
<p>آمدہ۔ ہم او بر (ب) گوید کہ معنی (الف) باشد و بر معنی اول و دوم قناعت کردہ صاحب بحر مذکر (الف و ب) بر معنی اول قانع صاحب</p>	<p>برائے معنی دوم افادہ تشبیہ کند و فرماید کہ آنچه قوسی بدوک زنان تفسیر نمودہ مستند بدین بیت خاقانی سہواوست (ل) سرگشتہ کرد</p>
<p>جامع نسبت ہر دو بدو بدو معنی اول نسبت معنی دوم گوید کہ کلیچہ و کجای خمیہ و ذکر معنی سوم ہم کردہ صاحب نامری نسبت ہر دو بدو بدو معنی اول</p>	<p>چرخ بادریسہ پادریسہ فریاد زین فنون زن فعل سبز خاور پادریسہ فرماید کہ آنچه بشین معجمہ در ہندوستان شہرت دارد غلط است اگرچہ</p>
<p>نسبت معنی دوم فرماید کہ کلیچہ ستون خمیہ بنا تبدیل سین مہلہ بشین معجمہ درست باشد۔</p>	<p>تبدیل سین مہلہ بشین معجمہ درست باشد۔</p>

صاحب سروری مہر و (ب) را ذکر کند و	رسمان ریند و خان آرزو در سراج نسبت
فرماید که تا بجای باشد که زمان بدوک دهند اما	دوک فرماید که بواو معروف آلتی است آہنی
در اکثر نسخ معنی آن چیز بدور که در گلوے دوک	که رسمان بدان ریند و بجوالہ قوسی گوید کہ
کنند کہ منع رسمان کند و شیرازیان بدیہ گویند	معنی چرخ زمان و بمعنی چوبی کہ رسمان پشیم
و عبری فلک کہ در شرفانہ معنی آن گردہ چوبین	و موسی بدان ریند مخفی مباد کہ ریسیدن بقول
کہ میان آن را سوراخ کردہ برستون خیمہ کنند	بحر معنی تافتن - تار پنبہ و پشیم و ابریشم و اشال
و در نسخہ نیاز بہ معنی باد زن آمدہ - صاحب	آن مؤلف عرض کند کہ (الف) اسم فاعل
رشدی بدگر ہر دو بر معنی اول و دوم قانع	ترکیبی است معنی ریندہ باد و کنایہ از چرخ
و صاحب غیاث بر (ب) فرماید کہ چوب بدور	دور کہ در دوک باشد و چون رشتہ پشیم یا
یعنی قرص چوبین سوراخدار کہ برستون خیمہ نہند	ابریشم یا پنبہ تیار شود بران می چید و جمع گردد
و ہم او بر فلک نوشتہ کہ بضم - بادریہ و آن چوب	فارسیان این را بابا ہے ہوز در آخر ہم استعمال
مدور میان سوراخ بود کہ برستون خیمہ نہند و کردہ اند و این ہاے زائد است - ہمین است	
قرص کوچک سوراخدار کہ در دوک چرخہ می کشند	حقیقت معنی اول پریشان بیانی محققین خیال را
و صاحب منتخب بر فلک گوید کہ بالفتح چرخہ رسمان	پریشان می کند - نسبت معنی دوم عرض می شود
و چوبک گرد و میان سوراخ - کہ در میان دوک	کہ چرخ می کہ بالائے بعض ستون خیمہ قائم کنند تا
چرخ می کند و چوب گرد کہ برستون خیمہ را بدان	رسن بوسیله آن باسانی حرکت کند و این تخصیص
می گذارند و دوک بقول برہان آلتی کہ بدان	ندارد و با خیمہ بلکہ این را بالائے پردہ ہاے خانہ

ہم قائم کنند تا بوسیله آن رسن ہائے پرودہ در	اول و صاحب رشیدی و ز استعارات بر
آویختن و برداشتن آسان حرکت کند۔ خان	معنی اول قانع مؤلف عرض کند کہ این کتا
آرزو درست گوید کہ ہائے آخر برائے این معنی	ایست بدون اضافت باوریہ و قی تحقیقت
ہمت تشبیہ باشد کہ این چرخ ہم شاہ بادریں	اسم فاعل ترکیبی است بمعنی چشم مثل بادریہ
است جیف است کہ برائے معنی سوم سداستہ	دارندہ یعنی چنانکہ بادکیہ را یک سوراخ
پیش نشد و معنی لفظی الف و ب برائے کنایہ معنی	است کہ بر آن چرخ ز ندامت چنین یک چشم دارند
سوم خلاف قیاس نیست کہ با وزن ہم منوجہ	و معنی دوم و سوم مجاز آن گویند کہ یک چشمی
ریسندہ با و است و بس (اردو) الف	ہم صفت و جمال است (اردو) ا، کانا
و ب (ا) چرخ کی پھر کی جس پر کاتا ہوا تاکا۔	بقول آصفیہ ہندی۔ ایک چشم۔ ایک آنکھ کا
لیٹا جاتا ہے اور جمع ہوتا ہے (۲) وہ چھوٹی	ایک آنکھ کا اندھا۔ واحد العین۔ کانٹا جیسے
سی چرخ جوری کی آسانی کے لئے ستون خمیہ	کانا مجھے بھائے نہیں اور کانے بن سہاے
یا چلن یا پردہ میں قائم کرتے ہیں جبکہ دکن میں	نہیں (۲) شیطان۔ بقول آصفیہ۔ عربی
کہتی کہتے ہیں۔ (۳) دیکھو با وزن۔	اسم مذکر۔ البیس۔ غرازیل۔ معلم الملکوت
باوریہ چشم اصطلاح بقول بزبان	(ذوق ۵) ہونا عاشق سوچکر اس دشمن این
و بحر و جامع (۱) کنایہ از مردم یک چشم باشد	کا؛ دل نکر جلدی کہ جلدی کام ہے شیطان کا
کہ بھری احور خوانند و (۲) کنایہ از شیطان و	(۳) و جمال۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر۔
(۴) و جمال ہم۔ صاحب جہانگیری در خمیہ	صیغہ مبالغہ یعنی وجہ سے پیدا ہونے والا۔

اہل اسلام کے عقائد کے موافق یہ شخص میت
 کے کچھ عرصہ پہلے دریائے مذکور سے پیدا ہو کر
 مسلمانان سے ظہور کرے گا۔ ایک آنکھ سے کانٹا
 اور بڑا کفر ہو گا حتیٰ کہ اسکے ماتھے پر بھی لفظ
 کافر لکھا ہوا ہو گا۔ خاص اہل ایمان کو بوجہ
 نور ایمان نظر ٹریگا اور وہ اُلوہیت کا مدعی
 ہو کر بہت سے خرق عادات مثل احیاء اموات
 یا امانت احیاء اور کہتوں۔ باغون کو بار آور کرنا
 وغیرہ وغیرہ بطور استدراج دکھا کر بہت سے
 آدمیوں کو اپنی اُلوہیت کا معتقد کر لیگا کہ لاف
 و غرور و خود نمائی کند گویا باددیش
 تین روز کے عرصہ میں تمام عالم پر قابض
 ہو کر گمراہی پھیلائیگا۔ اسکی یہ کیفیت دیکھ کر
 حضرت عیسیٰ علیہ السلام آسمان سے اور
 امام مہدی آخر الزماں (ستر من راس) ہادی
 غار سے تشریف لا کر ہلاک کرینگے۔ ظہور سے
 چالیسویں دن ہلاک ہو گا جس میں پہلادون
 ایک سال کے برابر دوسرا ایک ماہ تیسرا

ہفتہ کے برابر ہو گا باقی سینتیس روز ایام
 معبود کے برابر ہونگے۔
 باددیش اصطلاح۔ بقول بھریاے
 معروف (۱) غرور و لاف۔ و بقول سروری
 (۲) کنایہ از خود نما و لاف زتندہ مؤلف
 عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی
 کسی کہ باددیش دار دخی مباد کہ باد بمعنی
 غرور ہم جملے خوش گذشت از قبیل (باددیش)
 کہ مذکور شد و کنایہ لطیف است یعنی کسی
 خود دارد۔ صاحب بحر در عرض معنی غرور
 نغمودہ است و برائے معنی بیان کردہ
 اش باید کہ بادر اسضاف کنیم بسوی دیش
 و باضافت خوانیم چیف است کہ سند
 استعمال ہر دو پیش نشد اما خلاف قیاس
 نیست و قول صاحب سروری کہ از اہل
 زبانست معتبر است (اردو) (۱) غرور

<p>لا ف۔ مذکر۔ (۲) مغرور۔ خود نما۔ لاف مارنے والا۔ شیخی باز۔</p>	<p>توان گرفت ولیکن سندا استعمال باید بمعاصرین عجم بر زبان ندارند (اردو) وہ نیکھا جو</p>
<p>بادریشہ چشم اصطلاح بقول بہار کٹا</p>	<p>چھت میں لٹکاوین۔ مذکر۔</p>
<p>از پیک چشم۔ سندا استعمال پیش نکرد۔ دیگر</p>	<p>(الف) باوزو اصطلاح۔ صاحبانند</p>
<p>کے از محققین فارسی زبان باو نیست و کنا یہ لطیف ہم نیست۔ معاصرین عجم بر زبان ندارند۔ ایجاد بندہ باشد (اردو) پیک بقول آصفیہ ہندی۔ اسم مؤنث۔ پل۔ قرہ۔ آنکھ کے بال۔</p>	<p>(ب) باوزون نسبت (الف) بحوالہ فرنگ فرنگ فرماید کہ معنی گرد باد و طوفان و تند باد۔ صاحب تحقیق الاصطلاحات پل۔ (ب) گوید کہ گوز سردادن (صائب رب) داغ از حرارت جگر دم و آدمی زندہ پائش ز</p>
<p>بادریہ اصطلاح بقول صاحب اتند نوعی از بادکش ہون کند کہ (بادزون) یعنی حقیقی اوست کہ در سقف خانہ بیاویند۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و سندا استعمال پیش نشد اگر از قیاس کار گیریم اسم فاعل ترکیبی است کہ یہیدین بقول بحر معنی ویرا باشد از آہ و نالہ کردن کہ باد یعنی آہ و نالہ بکشد کردن و افتادن آمدہ پس معنی نفطی این ہوا گذشت و سندش ہم ہمدرا سخا مذکور۔ پس افتادہ و ہوا واقع شدہ و کنا یہ از بادکش</p>	<p>سوز سیئہ من بادمی زندہ پائش عرض بحوالہ فرنگ فرنگ۔ نوعی از بادکش ہون کند کہ (بادزون) یعنی حقیقی اوست کہ در سقف خانہ بیاویند۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و سندا استعمال پیش نشد اگر از قیاس کار گیریم اسم فاعل ترکیبی است کہ یہیدین بقول بحر معنی ویرا باشد از آہ و نالہ کردن کہ باد یعنی آہ و نالہ بکشد کردن و افتادن آمدہ پس معنی نفطی این ہوا گذشت و سندش ہم ہمدرا سخا مذکور۔ پس افتادہ و ہوا واقع شدہ و کنا یہ از بادکش</p>

گوز کردن باستاندہمین شعر صائب گرفته غور بادوزم اصطلاح بقول برہان نفع
 کامل بر لطافت معنی شعر و لطف سخن نکرده ہوز و سکون سیم کار ہائے عبث و بے نفع
 اگرچہ باد معنی گوز ہم گذشت نازک خیال و بقول سروری کار یہودہ چنانکہ در نسخہ
 تصفیہ این گفتہ کہ درین شعر نظر بر معنی مصرع و فائی از حکیم عمر سرست (۵) چون بہ
 اولش در مصرع دوم آہ بہتر است یا ایشان باز خورد آسب شاہ کامکار ہ
 گوز قائل نسبت (الف) عرض می شود کہ جنگ ایشان عجز گشت و سحر ایشان بادوزم
 (۱) ماضی مطلق است از مصدر (ب) ہ و فرماید کہ در بعضی از نسخہ ہ رائے مہملہ ہم
 بہر دو معنی و (۲) معنی بیان کردہ صاحب بنظر رسیدہ مؤلف گوید کہ بحرین نباشد
 اندہ بخمال ماتند باد و طوفان غیر از گردبا کہ این تصحیف است باز رائے ہوز کہ کاتبان
 است و برائے این معنی طالب سند استعمال چاکب دست بزیادت یک نقطہ بادوزم
 باشیم کہ معاصرین عجم ہم بر زبان ندارند رابادوزم کردند و محققین بر ماخذ این غور
 و صاحب اند و فرنگ فرنگ ہم از اہل نکرند کہ برائے مہملہ گذشت طرفہ ماجرات
 زبان نیست و محققین فارسی زبان ہم کہ ہمین شعر عنصری را بسند آن ہم نقل کردہ
 ازین معنی ساکت و وجہ کنایہ ہم پد نیست اگر این را سبدل آن گیریم تبدیل برائے
 (ار دو) (الف) (۱) ہواپنچیا (۲) مہملہ برائے ہوز خلاف قیاس باشد (ار دو)
 طوفان بگولا گرد باد بقول آصفیہ بکر و دیکھو بادوزم کے دوسرے معنی ۔
 (ب) ہواپنچیا نہ گوز مار نہ آہ کرنا ۔ (الف) بادوزن اصطلاح بقول بحر

(ب) بادزنہ | بہار (الف و ب) بمعنی تارود و خواب راحت نرگس جادوی او
 مروحہ باشد صاحب برہان بر (ب) ذکر (الف) ہائے من بادزن شد زلف او را باد کرد و
 ہم کردہ و صاحب مؤید ہر دو را بمعنی بادبیر (امیر خسرو) (ب) (س) بادزنہ دست بہ
 آورده کہ بحر بی مروحہ خوانند و صاحب دست ہمدی و زردم او باد بدست ہمدی
 رشیدی بذکر ہر دو بر معروف قانع صاحب مؤلف عرض کند کہ (الف) اسم فاعل
 سروری نسبت رب) فرماید کہ بادزن ترکیبی است بمعنی بادزنندہ و کنایہ از
 راگویند و بادبیریم و صاحب جامع بر مروحہ و (ب) بہ ہائے نسبت منسوب
 رب) فرماید کہ بمعنی بادبیرن است و صاحب بہ چیزے کہ بادمی زند ہائے آخرہ راز
 جاہگیری ہمزبانہ (ابوطالب کلیم) (الف) گیریم یا ہائے لیاقت ہر دو کنایہ باشد
 مار از کف اختیار رفتہ و جز باد بدست از آلہ کہ بوسیلہ آن باد حاصل شود (ار) و
 بادزن نسبت ہ (علی خراسانی) (الف) و دیکھو بادبیران -

بادزن ہر اصطلاح - بقول برہان بروزن و معنی فادزن ہر است کہ عوام پاز ہر گویند
 و بحر بی حجرۃ اللیس و بعضی مہرہ مار را نیز بادزن ہر گفتہ اند کہ حجرۃ الحیۃ باشد صاحب
 جامع ذکر معنی اول الذکر کردہ - صاحب ناصری فرماید کہ نام مرضی است کہ گلووم
 کند و نفس گرفتہ شود و آن را زہر یا نیز گویند و بتازی خناق صاحب سراج
 بہمزبانی ناصری فرماید کہ بادورینجا بمعنی مرضی است چنانکہ بجایش گذشت مؤلف
 عرض کند کہ ماصراحت این مرض بر (بادزن ہر) کہیم کہ می آید و دیگر کسے از محققین

ذکر این بر (بادزهر) نکرد و جزین نباشد که مخفف (بادزهره) گیریم بخذف بایه آخره
 صاحب سوار البیل نسبت (بادزهر) گوید که به فارسی (پادزهر) به بایه فارسی قسمی است
 از ادویه معدنیه که دفع ضرر زهر کند و عبری آن را حجرة التیس نام است. صاحب
 محیط فرماید که بادزهر اسم فارسی جنس تریاق است و معنی آن غسال التسم و مراد از آن
 چیز است که مقاومت سموم نماید مثل تریاق و عبری حجر التسم نامند و گاه بارابره فابل
 کرده فادزهر می گویند که معرب بادزهر است و گاه وال را می اندازند و بادزهر نامند
 و آن اسم هر چیز است که شرب و تعلیق آن حفظ روح از نقص و مقاومت و دفع ضرر
 سم از و نماید و گاهی از مطلق آن مراد تریاق باشد و آن را بیونانی کسفا رقا نامند و
 ایضا فادزهر اسم دود و اے تریاقی است که یکی از آن معدنی است و دیگر حیوانی.
 بادزهر معدنی را عبری حجر التسم و بفارسی (بادزهر کانی) و زهره نامند و در بعض لغات
 معروف به حجر قیاس است و آن سنگ معدنی است بالوان مختلفه و معاون آن مملکت
 خطا و کوستان چین و تبت و قندهار و باختر و خراسان و کرمان و توران و غیره و بهترین
 آن خطائی - گرم و خشک در اول - الا گرمی آن قوی تر از خشکی آنست و بعضی سرد و بعضی
 معتدل مائل بحرارت می دانند فعل آن بخاصیت است نه بطبیعت - مانع ضرر هوا
 و بانی و اختلاف آبها و هوا و مانع تعفن اخلاط و از اله سمیت آنها و تقویت اعصاب
 و باه کند و منافع بسیار دارد الخ و بادزهر حیوانی سنگی است در شیر و ان و پاره و ده و
 پازهر و بعضی حیوانات مانند بز کوهی و گا و کوهی و خار پشت و غیره و چون مطلق این ذکر شود

حجر الثیس است و حجر الایل و بہترین النوع آن آنچه از بز کوهی بدست آید گرم در آخر دوم
 و خشک در اول سوم موافق جمیع امزجہ و دافع اکثر سموم گرم و سرد حیوانی و نباتی و معدنی
 و مستوی جمیع قوتہا و ارواح و اعضائے رئیسہ و حرارت غریزی و باہ و منافع بیشمار دارد
 (الخ) ہم او فرماید کہ (باد زہر قفندی) از جملہ ادویہ جدیدہ کہ اہل فرنگ درینولا اطلاع بر آن
 یافتہ اند و آن چیزے است سخت مدور و اندک طولانی قریب بشکل جوز بوا طعم آن بسیار
 تلخ کہ در زہرہ بعضی قفندہا چلی یعنی خارشپت کوهی در بعضی از جزائر ملک فرنگ پیدا گم
 گرم و خشک در سوم است گویند کہ بہت امراض بار و ورطب و دفع بعضی از سموم
 و سوء ہضم و تخمہ و ہیضہ و در درگروہ و مثانہ نافع و منافع دیگر ہم دارد (الخ) و ہم او بر
 (باد زہر گاوی) فرماید کہ اسم حجر البقر است (انتہی) مؤلف عرض کند کہ برائے وجہ
 تسمیہ این ہر قدر معانی کہ بر لفظ باد مذکور شد بکار این بنی خورد و صاحب سوار السبیل دست
 گفتہ کہ این مبتدل پاؤ زہر است بلے فارسی و پاؤ بقول برہان بمعنی نگہبان آمدہ پس
 پاؤ زہر مرکب اصنافی است بمعنی نگہبان زہر و تریاق زہر۔ بلے فارسی عبری و بہ فابل
 شدہ باد زہر و فاد زہر شد چنانکہ تپ و تب و اسب و اسب و پیل و فیل و سپید و سفید
 و بازہر و پاؤ زہر و فاد زہر کذب دال کہ می آید۔ (ارو) فاد زہر بقول آصفیہ معرب۔
 پاؤ زہر۔ حافظ روح۔ دافع سم۔ پاک کنندہ زہر۔ زہر مہرہ۔ حجر الثیس۔

پاؤ زہرہ اصطلاح بقول برہان و جامع	عربی خناق گویند و بقول رشیدی و جہانگیری
بفتح رائے قرشت نام مرضی است و آنرا	مرضی کہ از آن گلو و رم کند و نفس آدمی گرفتہ

وآن راز ہر باد نیز گویند و تباہی خاق - باشد از ان کہ حدوث این علت گاہے بہ ورم
صاحب فصوص الاعراض گوید کہ خاق بعضہ و گاہے بدون آن می باشد نوع اول آنکہ
اول و فتح ثانی والف و قاف - معرب از سبب وے آماس باشد و نوع دوم آنکہ بے
خناک بکاف است کہ بمعنی خفہ کردن و آماس بود کہ در عضلہ مفتوحہ منجرہ اشترخا یا در
گلو گرفتہ آمدہ و در اصطلاح اطباء آنست کہ عضلہ باطنی آن پیوست مفرط افتد و بدان
در دم زدن یا در چیزے فرو بردن یا در سبب در تنفس و جذب ہوا فتورے واقع
ہر دو فتورے بر سبیل امتناع یا تغیر بحسب شود (الخ) مؤلف عرض کند کہ صاحب
موضع علت و قوت سبب وضعف آن را برہان ذکر خناک بجائے خودش کردہ گوید کہ
یا بدچہ اگر آفت در آلات تنفس و نواحی آن معرب این خاق است (الخ) بحال ماہک
بود فتورے در نفس و اگر در اعضائے غذا ہوز در آخر زائد باشد کہ باد زہر و زہر باد
و حوالی وے باشد سو حال در بلع رونماید ہر دو یکی است معنی لفظی این خبر این نباشد
و پوشیدہ نماند کہ این در ابتدا نہ گام ضعف این مرض نہ ہر است برائے ہوائے تنفس - یعنی
سبب باشد و الا بعد استحکام علت و عظم تنفس را بند کند و اگر علاجش بہر وقت نشود
سبب بنا بر انضغاط و مجاورت آفت یکی مریض بمیرد (ار و و) خاق بقول آصفیہ
بدگیری متعدی گردد - غایت آنکہ در مضر ماوہ عربی - اسم مذکر - ایک گلے کی بیماری کا نام
بیشتر از آن باشد و این علت را اختناق (استہی) مؤلف عرض کرتا ہے کہ فارسی
نیز گویند - وجہ تسمیہ آن بلحاظ معنی لغوی وے میں اس کو خناک اور باد زہر کہتے ہیں

اس مرض سے حلق بند ہو جاتا ہے اور تنفس
 کی راہ مسدود ہو جاتی ہے۔
 باد زیر دامن و اشتتن (اصطلاحاً) یہ وہ لغت کبکروال و سکون رابع سرخی مفرط
 مرادف (باد و زیر دامن و اشتتن) است و رومی انسان مائل بہ کموت بسبب خون
 کہ گذشت و سندانین ہمد را بنی مذکور شد مثل روے جدید انجم و اکثر این مرض منجر
 (ارو) و کھو باد و زیر دامن و اشتتن۔ یہ انجم گرد و صاحب جہانگیری ہنر بان صاحب
 باد و زیر دامن و اشتتن و سکون رابع۔ صاحب فصول الاعراض۔
 فارسی۔ (۱) سرخی مفرطی باشد مائل بہ نفیشتی شراح حدود الامراض (۲) باد و اشتتن (۳) گوید کہ
 و کموت و کموت کہ بر روی مردم عارض اصطلاحاً حمہ منکرہ را گویند مائل کبکروت
 شود و سبب آن خون سوخته بود کہ بر روی کہ سرخی ابتداء جدام ماند و ہنگام سرما
 آدمی دو و بعضی گویند صفرای سوخته۔ و روناید و عند الاشداد بہ تقرح جلد انجامد
 روے صاحب باد و زیر دامن و اشتتن و سبب وے آنت کہ انجہ کثیرہ و موی
 کسی کہ ابتداء علت جدام داشتہ باشد برسیدن سردی زیر جلد باحققان و حقبا
 و بعضی این علت را مقدمہ جدام می دانند گر امید و بنا بر این فساد و تغیر پذیرفتہ بافاد
 و بعضی گویند سرخ باد است و ورم خونی جلد و احداث قروح پر دازد و مؤلف
 را نیز باد و زیر دامن و اشتتن (۴) یعنی شراب لعلی۔ عرض کند کہ باد یعنی مرض خاص است و
 صاحب جامع فرماید کہ باد و زیر دامن و اشتتن (۵) عموماً مرض را ہم باد گویند کہ بر معنی شاذ و ہم

<p>واللہ اعلم۔ حیف است کہ متحققین فارسی زبان بزیادت شین معجمہ در آخر کہ برائے نسبت باشد (بادش) گردند کہ بمعنی منسوب مرض باد است کہ باد بمعنی بادہ بجایش گذشت کہ مخفف بادہ چنانکہ گند و گندش و بال و باتش و پس از بادش و زائے فارسی در آخر مبتدل شین معجمہ شین معجمہ بزائے فارسی بدل شد همچون شگون کہ برائے نسبت است۔ پس معنی لفظی این و باثر گوئے و جادو کہ اصل این (بادوثر) بہ منسوب بہ مطلق بادہ و کنایہ از شراب لعلی۔ دودال مہملہ بمعنی ہوائے زشت و بد و مرض و صراحت فرید و جہ تسمیہ بر (بادوثر نام) می آید زشت باشد کہ دثر بمعنی زشت و بد آمدہ پس (اردو) (۱) بادشام۔ بادوثر ایک مرض از دودال مہملہ کی را حذف کردہ (بادوثر) کانام ہے جو مشابہ ہے مقدمہ جذام کے ہند کہ گردند و نام مرضی خاص نہادند کہ ذکرش بالا گذشت (۲) شراب سرخ۔ انگوری شراب۔ موٹ۔ پس آخر اقویٰ است از اول و وجہ تسمیہ دیگر (الف) بادوثر فام اصطلاح۔ بقول بہان مرادفات بجائے خودش مذکور شود و جادو (ب) بادوثر کام و جامع و جہانگیری (۱) کہ بادش مخفف بادشام باشد کہ اہل طب (ج) بادوثر نام مرادف بادوثر بمعنی بر ذکر بادشام قناعت کردہ اند از نیجبت اول باشد کہ گذشت۔ صاحب سروری تو انیم قیاس کرد کہ اصل این لغت بادشام ذکر (ج) کردہ فرماید کہ در نسخہ میرزا (۲) است و وجہ تسمیہ اش بجائے خودش می آید شراب سرخ و (۳) بمعنی صفر باشد و در محام و بادوثر مبتدل بادش چنانکہ بالاند کور شد بہ دودال مہملہ (بادوثر نام) غلیہ خون کہ بر اندام</p>	<p>لفظ باد کور شد پس جادو کہ فارسیان (بادش) گردند کہ بمعنی منسوب مرض باد است کہ باد بمعنی بادہ بجایش گذشت کہ مخفف بادہ چنانکہ گند و گندش و بال و باتش و پس از بادش و زائے فارسی در آخر مبتدل شین معجمہ شین معجمہ بزائے فارسی بدل شد همچون شگون کہ برائے نسبت است۔ پس معنی لفظی این و باثر گوئے و جادو کہ اصل این (بادوثر) بہ منسوب بہ مطلق بادہ و کنایہ از شراب لعلی۔ دودال مہملہ بمعنی ہوائے زشت و بد و مرض و صراحت فرید و جہ تسمیہ بر (بادوثر نام) می آید زشت باشد کہ دثر بمعنی زشت و بد آمدہ پس (اردو) (۱) بادشام۔ بادوثر ایک مرض از دودال مہملہ کی را حذف کردہ (بادوثر) کانام ہے جو مشابہ ہے مقدمہ جذام کے ہند کہ گردند و نام مرضی خاص نہادند کہ ذکرش بالا گذشت (۲) شراب سرخ۔ انگوری شراب۔ موٹ۔ پس آخر اقویٰ است از اول و وجہ تسمیہ دیگر (الف) بادوثر فام اصطلاح۔ بقول بہان مرادفات بجائے خودش مذکور شود و جادو (ب) بادوثر کام و جامع و جہانگیری (۱) کہ بادش مخفف بادشام باشد کہ اہل طب (ج) بادوثر نام مرادف بادوثر بمعنی بر ذکر بادشام قناعت کردہ اند از نیجبت اول باشد کہ گذشت۔ صاحب سروری تو انیم قیاس کرد کہ اصل این لغت بادشام ذکر (ج) کردہ فرماید کہ در نسخہ میرزا (۲) است و وجہ تسمیہ اش بجائے خودش می آید شراب سرخ و (۳) بمعنی صفر باشد و در محام و بادوثر مبتدل بادش چنانکہ بالاند کور شد بہ دودال مہملہ (بادوثر نام) غلیہ خون کہ بر اندام</p>
--	--

پیدا شود و از آن ریشها تو لکند و از	و مقصد است پس مرضی که مقصدش زشت
یوسف طبعی سدا در (رباعی) آنها که گرفتار	است بدین اسم موسوم شد مخفی مباد که
ببادش نامند گر رگ نزنند و زخوره نشاند	صاحب سروری نسبت (ج) ذکر معنی شراب
صاحب شیدی نسبت (ج) گوید که اصل این	و صفرا هم کرده است نسبت آن عرض شود
(بادش نام) بود یعنی زشت نام چه دثر	که آنچه در نسخه میرزا شراب سرخ و صفرا را
و دثش با لقم لغت فرس است بمعنی زشت	(بادش نام) نوشته قرین قیاس است و خیال
و چون این باد بحسب نمود زشت است	قطعاً ما این است که (بادش) یا (بادش)
بدین نام موسوم شد مؤلف عرض کند که	نام حقیقی این مرض است چنانکه صراحت آن
باد و رین هر سه لغت بمعنی مرض باشد چنانکه	بر (بادش) کرده ایم و (بادش فام) و (بادش)
بجایش ذکر کرده ایم و دثر بالکسر که مبتدل	و (بادش نام) همه اسماء شراب سرخ و صفرا
آن دثش است بمعنی زشت و نام بمعنی خود	است که فام و کام و نام هر سه الفاظ به
پس مرضی که نام زشت دارد آن را (بادش نام)	خصوصیت شراب و صفرا بر اسم حقیقی مرض
نام نهادند و یک دال مهمله بکثرت استعمال	زیاده کرده اند یعنی سرخی شراب بصورت
شد و وجه تسمیه (الف) جزین نباشد که مرضی	این مرض است و مقصد شراب و صفرا با این
که زشت فام است موسوم شد به (بادش فام)	مرض واحد و نام شراب بمعنی با این مرض
و همچنین است وجه تسمیه (ب) که بیا فام	مطابق که فارسیان شراب را آب شر
و نام لفظ کام را داخل کردند که معنی آن	خیال کنند پس محققینی که از تحقیق با خدا نگرفته

فرق ہر دو معنی در الفاظ شش نکرده اند و از کہ بوسے ترنج دار دو گویند شاہ ترہ۔ دیگر
 کلام یوسف طیبی سندے کہ پیش شد از ان کے از اہل تحقیق ذکر این نکر و صاحب
 ہم معنی دوم توان گرفت کہ می خواران ^{پشت} محیط ہم ساکت۔ معاصرین عجم بر زبان نذر
 و انما قصد می کشایند تا کثرت خون ضرر بخشد ^{مؤلف} گوید کہ جزین نیست کہ (بادرو)
 و جادارو کہ با وجود این فرق نازک در را کہ گذشت بہ زائے فارسی نقل کرده است
 لفظ و معنی کہ بیان کرده ایم فارسیان این و بر ماخذ غور نکرده (اردو) دیکھو باورو
 ہر سہ الفاظ را با وصفی کہ تخصیصش با شتر ^{بادثر و ام} اصطلاح۔ بقول برہان بر
 و صفر است مجاز آبرائے مرض (بادثر) وزن و معنی (بادثر نام) مؤلف عرض
 استعمال کروند۔ قتال (اردو) (داو) کند کہ اشارہ این بر (بادثر) کرده ایم وجہ
 دیکھو (بادثر) (۳) صفر۔ بقول آصفیہ۔ تسمیہ این جزین نباشد کہ لفظ و ام کہ معنی
 عربی۔ اسم نکر۔ پت۔ زرد اب تلخ۔ رنگ و لون و شبہ و مانند است باللفظ
 اخلاط اربعہ میں سے ایک زرد رنگ کے ^{بادثر مرکب} کردہ اند پس (بادثر و ام)
 خلط کا نام ہے۔ جگر میں جو طبع کے وقت خون مرادف و مبدل (بادثر فام) ^{اس}
 کے اوپر جھاگ اوٹھتے ہیں وہ صفر ہی سے و بس کہ قابہ و آو بدل شود چنانکہ فرنج و
 متعلق ہیں۔ مزاجاً نہایت گرم و خشک۔ ورنج و حقیقت (بادثر فام) بجائش مذکور
^{بادثر و} اصطلاح۔ بقول شمس (بادرو) شد (اردو) دیکھو ^{بادثر فام}۔
 و بہندی (بابری) و گویند نام گیا ہی است ^{بادسار} اصطلاح۔ بقول برہان و بحر

و جامع بر وزن خاک را (۱) بمعنی سبک سیر نه مردیست که باد سار نیست پاک (۲) حکیم سوزنی	و رونده باشد و (۲) مردم سبک و بے (۳) باد کز وے جدا گرد و بخیل از زار و مرد
تکمین و وقار - صاحب ناصری تبرک معنی (۴) باد کز وے شود پید ا حکیم از باد سار و ک	اول نسبت معنی دوم گوید که سبک و بے و بقول صاحب رشیدی بے سنگ و بے وقار
تکمین و متکبر و بے معنی و سر بهوائی مرادف - بهار گوید که کنایه از سبک و بے تکمین و جاہل	(باد سر) و فرماید که این را (باد سری) هم گویند مؤلف
عرض کند که محقق زبان دان	و باد سر و باد سری فرق نمی کند و اسم فاعل ترکیبی را با معنی مصدری مرادف میداند
نمیکند - شک نیست که سکندری خورد	زبان دان عجم بر قواعد زبان اکثر اعتقاد
و صاحب سروری باد سر را بمعنی متکبر گفته	هم که صاحب برهان سبکسر را که مرادف
و باد سار را بمعنی سبکسر و بے وقار آورد	باد سار است بزیادت یا بے تحمتانی سبک
(ناصر خسرو ۵) گوید تا برویش نگر من	سیر خواند و غور بر ماخذ نکرد و صراحت مزید
نه چون هر اثر خای باد سارے و بقول	از لفظ رونده که دو به تحقیق ما اصلا بمعنی اول
جہانگیری کنایه از سبک و بے تکمین (حکیم	نیست تا آنکه (باد سیر) نه گفته شود که باد سار
اسدی ۵) فلکدن بردی تن اندر پاک	از قبیل سبکسار است و مرادفش و کلمه سار
	در فارسی معنی سر آمده چنانکه نگونسار معنی ننگسار

سگ سار کہ مخلوقیت کہ سر او بر سگ ماند۔ (۵) در مصطفیٰ گریز کہ دریائے رحمت است
 (کنانی البرهان) پس لفظ سار بمعنی سیر
 نیامده اندرین صورت (باد سار) را
 بمعنی باد سیر و سبک سیر گرفتن قابل عوز
 است و سندا استعمال پیش نشد نظر بر اعتبار
 صاحب جامع کہ از اہل زبان است اختیار
 تو انیم قیاس کرد کہ تحتانی بدل شد بالف چنانکہ
 یرمغان و ارمغان پس باد سار مبدل باد سیر و آنچه محققین بالاختصاص بردوان کردہ اند
 توان گرفت (ار و و) (د) تیز رفتاری قبول
 آصفیہ جلد چلنے والا بہت جلد چلنے والا شتاب
 (۲) سبک سر بقول آصفیہ کمینہ۔ فرومایہ چھلا
 کم ظرف۔ کم حوصلہ۔ احمق۔ (غالب ۵) وہ
 اپنی خوش چھوڑین گے ہم اپنی وضع کیون چھوڑین
 سبک سرن کے کیا پوچھیں کہ ہم سے سر گرین
 کیون ہو گا۔

باد سبک | اصطلاح۔ بقول بحر و بہار
 باد سبک | اصطلاح۔ بقول مؤید باجمام
 بخوت وغرور مخصوص بردان (شاہ قاسم لوار)
 و پنجم فارسی و ترکیب اضافی یعنی باد شرقی

از دنیا توان گرفت و برای معنی دوم همچو بادوست
 همدرا اینجا کنیم و نظریه اعتبارش که محقق صاحب
 کننده که افادت بادعام است و باکس خصوصیتی
 زبان است همین قدر توانیم قیاس کرد که
 ندارد معاصرین عجم بر زبان ندارند (اردو) (بادسر) را بمعنی دوم مخفف بادسره (گیریم
 (۱) دنیا - یونیت (۲) سنجی -
 و لیکن ازین تاویل خیال اول اقوی است
 بادسر اصطلاح بقول برهان و بحر و سر و در که در کتابتش بایه متوزن ترک شده باشد
 ورشیدی و بهار بر وزن دادگر (۱) صاحب و آنچه صاحب ناصری فرماید که آن را بادسری
 نخوت و گردن کش و متکبر را گویند صاحب نیز گویند کم تو جهی او بیش نیست چنانکه در تحریف
 جامع بذكر معنی اول فرماید که (۲) بالفتح نوعی اکثر لغات بنظر آمده - اگر بادور ايسوع سر
 از مرض اسپ هم - صاحب ناصری نسبت مضاف کنیم تو انیم گفت که بمعنی غرور است
 معنی اول فرماید که مرادف (بادسار) یعنی و برای این طالب سند باشیم باجماع معنی لفظی (بادسر)
 سبک و بے تمکین و متکبر و سربوهائی و آن را بادور سر و درنده و کنایه از متکبر یا سبک
 بادسری نیز گویند - (حکیم فردوسی ۱) و بے تمکین و لیکن نظر بر بسند استعمال معنی متکبر
 مرادف پیش کاؤس بر دی توان پیکری بادسر نامور و گردن کش بهتر است از سبک و بے تمکین
 پهلوان پهلوان گوید که آنچه صاحب جامع مخفی مباد که صاحبان ضمیمه برهان و مؤید ذکر
 ذکر معنی دوم کرده است غیر از تاسع او نباشد بادسره ان بالف و نون جمع کرده اند (اردو)
 که معنی دوم متعلق است به (بادسره) که بهای (۱) متکبر - مغرور - (۲) دیکهو بادسره -
 نسبت در آخر می آید و صراحت ماخذش هم بادسر خ اصطلاح بقول وارسته و بحر

و بہار و غیاث مرضی است معروف (حکیم سلیم) پس دم سرد و آہ سرد کہ بجاالت نا اسیدی از
 ۵) باد سرخ آور در روی خاک از کلگون اور سینه بیرون آید۔ کنایہ نیست بلکہ استعارہ
 ۶) بسکہ کرد اعراض از رشک سپہر چنبری ۷) ایست زیر کہ باد سرد بمعنی حقیقی مخالف
 مؤلف عرض کند کہ باد درینجا بمعنی مرض باشد باد گرم۔ در عالم موجود است و بخیاں ما
 کہ بجایش گذشت و علامت مرض سرخی جلد در کلام انوری بمعنی حقیقی اوست یعنی آہ سرد
 است پس باد سرخ بمعنی مرض سرخ است (اردو) آہ سرد۔ موت۔ امیر نے آہ کے
 ترکیب توصیفی و قلب اضافت این سرخ باد ذیل میں اس کا ذکر فرمایا ہے (رشک ۵)
 و سرخ بادہ و سرخجہ مرادف این ہم کہ بجایش نخل بے سایہ سرد آہ ہے ایک ۶) یون تو
 مذکور شود اشارہ این بر لغت باد گذشت ہوتے ہیں سایہ دار درخت ۷)
 (اردو) سرخ بادہ۔ دیکھو باد۔ باد سرد اصطلاح۔ بقول صاحب برہان و شری
 باد سرد اصطلاح۔ بقول صاحب ضمیمہ و سراج بفتح راء قرشت نوعی از آزار
 برہان و مؤید و بہار کنایہ از دم سرد و آہ سرد باشد کہ اسپ را بہم سرد۔ صاحب سروری
 و نا اسیدی باشد (اوحد الدین انوری ۵) بہ ہمزبانی برہان فرماید کہ اما در کلام شعرا
 دل نہ بیم آنکہ باد سرد بر تو بگذرد ۶) روز و یافقہ نشد۔ صاحب جامع ہمین معنی را بر باد سرد
 شب جو یان کہ ہای را بر اندازد ز آب ۷) نوشتہ کہ بدون ہائے ہوز گذشت مؤلف
 مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است عرض کند کہ اطبائے بہائم برانند کہ این مرض
 بمعنی ہولہ سرد۔ باد بمعنی دم و آہ بجایش گذشت است کہ رطوبات در سر اسپ جمع شود و

اوپر پے عطسہ زند و از مینی خارج کند۔ پس پڑھم زبردین سرش آگاہ کردہ پامؤلف عرض
 بنجیال ماہے ہوز در آخراین برائے نسبت کند کہ ما اشارہ این بر (بادسر) کردہ ایم و
 است و (بادسر) بمعنی متکبر بجایش گذشت جزین نیست کہ یائے صدری در آخر بادہ
 حاصل انیت کہ اسب بجاالت عرض این مرض کردہ اند (اردو) متکبر۔ مذکر مغروری نوشت
 حرکت ہاک می کند و سر حرکت و ہر نسبت دارد **باد سلیمان** اصطلاح۔ بقول بحر و مؤید (۱)
 باشخص مغرور و جادو ارد کہ (بادسر) معنی دولت و حشمت سلیمان علیہ السلام و (۲)
 را نام کردند کہ باد سر داخل شود (اردو) بادے کہ اورا و لشکر اورا جابجای برد و (۳)
 سینہ۔ مذکر۔ و کن میں گھوڑے کے اس مرض کو تخت سلیمان۔ صاحب ضمیمہ برہان و بہار
 کہتے ہیں جو دماغ میں رطوبات پیدا ہونے سے ذکر معنی اول و دوم کردہ (نظامی و مخزن
 عارض ہوتا ہے جس سے وہ ہمیشہ اپنا سر (۱) روزی آنجا کہ فراغیش گشت پ باد
 جھمکتا رہتا ہے اور چھینکتا ہے اور ریشین سلیمان بحر اخی گذشت پ مؤلف گوید کہ
 اسکی ناک سے ہتی پن۔ مرکب اضافی است بمعنی حقیقی دوم و معنی
باد سری اصطلاح۔ بقول برہان کبر راول و سوم استعارہ باشد (اردو) (۱) سلیمان
 قرشت و سکون یائے حطی۔ عجب و تکبر کردن یہ نمبر کی دولت اور حشمت (نوٹ) (۲) وہ ہوا
 و مغرور و گردن کش بودن صاحب بحر گردن جو سلیمان کے تخت اور لشکر کو ایک جگہ سے
 کٹی و مغروری قانع و بقول سروری عجب و روسری جگہ پہنچا یا کرتی تھی۔ (نوٹ) (۳)
 متکبر (امیر خسرو) آئکہ در باد سری را کردہ سلیمان علیہ السلام کا تخت۔ مذکر۔

بادسم اصطلاح - بہار گوید کہ لا طغرا و اندیشہ ہے باطل کندہ صاحب ناصری
 در تعریف اسپ این را آورده مؤلف نسبت معنی اول بر مرد خام کار قانع و فرماید
 عرض کند کہ ما شاء اللہ چہ قسم تحقیق است کہ (۲) آتی است کہ در دریا و زیدین باد
 کہ معنی را بزمہ حقیقت جو یان گذاشت را پیش از وزیدین معین و درجہ آن را مشخص
 بخمال مامرب اضافی است بمعنی بادی نماید - بلغت اہالی فرنگ آن را (بر مائتہ)
 کہ از سم ستوران در تیز روی پیدا شود گویند - صاحب سروری بر معنی اول قانع
 (طغرا در تعریف اسپ گوید ۵) بیابان (سروری ۵) بودیکے ہرزہ ددے بادسنج
 نوزدی کہ از بادسم پد پریشان کند جادہ پد بردہ بے در طلب گنج رنج پد بقول بہار
 را مجموعہ ۴ (اردو) وہ ہوا جو اسپ ہرزہ گوئی و ہرزہ کار و فرماید کہ این فعل را
 تیز رفتار کے سم سے متحرک اور پیدا ہوا - بادسنجیدن گویند (شیخ شیراز ۱) کہ چند از
 (نوٹ) ہوائے سم کہہ سکتے ہیں جیسے مقامات آن بادسنج پد کہ نے ملک دارونہ
 (فی البدیہہ حضرت جلیل ۵) وہ بادسم فرمان دگنج پد مؤلف عرض کند کہ (بادسنجیدن)
 ہے تیرے بادپاے جادہ پیمائی پد سمند کہ می آید مصدر مرکب این است و این اسم فعل
 آسمان کو جس نے کاوے پر لگایا ہے پد ترکیبی است از امر حاضر مصدر (سنجیدن)
بادسنج اصطلاح - بقول برہان و بحر آچہ بہار ہرزہ گوئی نوشتہ - قساح اوست
 و نوید و جامع بفتح رابع و سکون نون و یا غلطی کتابت کہ ہرزہ گوئی بیایے مصدر سست
 جیم مردم شکبر و خام طمع و کسے کہ خیال با مقصودش خبر بہ ہرزہ گو نباشد و بیایے زائد

در آخر ہرزہ گوئے ہم۔ یعنی دوم موافق فارسی است بمعنی آتش رنگ و بھاری گل
 قیاس است کہ آگہ معلوم بادبخی می کند آفتاب پرست) و یونانی طیلادون و عبری حتوہ
 چنانکہ صاحب ناصری صراحتش کردہ (۱) و بھندی سورج کھی باقی است کہ گلبہای آن
 (۱) متکبر۔ یہودہ۔ (۲) بر مایٹر انگریزی حکو زرو طلائی و بزرگ و پھن و دوشندہ و ہمیشہ
 عربی مین (مقیاس التریج) کہتے مین اور اردو روبا قباب دارد گرم و خشک در دوم۔
 مین بھی بر مایٹر مشہور ہے۔ یہ ایک آگہ ہے جو مقوی قلب۔ محلل و جالی و باقوت تریاقیت
 اکثر ہزاروں پر رکھا جاتا ہے جس سے چند و منفج سد و دماغی و کبدی و منافع بسیار دارد
 گھنٹے پہلے طوفان ہوائی کی آمد اور اوس کا (الخ) وجہ تسمیہ این غیر ازین نباشد کہ سنجاب
 اندازہ معلوم ہو جاتا ہے۔ (نذکر) بقول برہان نام ولایتی است و کنایہ از سبز
باد سنجاب اصطلاح۔ بقول صاحب پس باد سنجاب درختی را نام کہ دند کہ در
 بحر گیا ہے است آن آفتاب پرست گویند سرزمین و آب و ہوائے سنجاب شاداب
 مؤلف عرض کند کہ تسامح صاحب بحر است می شود پس باد سنجاب درخت گل آفتاب
 کہ آفتاب پرست) گفتہ کہ فارسیان ہر بار پرست است نہ نام گلش (اردو) سورج
 گویند مقصودش غیر از (آذریون) نباشد کہ کھی کا درخت۔ صاحب آصفیہ نے سورج
 بھاری (گل آفتاب پرست) نام دارد۔ کھی کا ذکر فرمایا ہے۔ زرد رنگ کا پھول
 ما اشارہ این بر (آذریون) کردہ ایم۔ چنا جو آفتاب کے ساتھ اپنا رخ بدلتا ہے۔ نذکر
 محیط بر آذریون فرماید کہ مغرب آذریون **باد سنجیدن** مصدر اصطلاحی۔ بقول صاحب

شمس یعنی تکر نمودن و اندیشہ ہائے فاسد کروا ہے او سکوفاریون نے بادسنگ کہا ہے تشریح
 صاحب آصفی ذکر این کردہ از کلام شیخ شیراز بادسوار اصطلاح بقول بحر (۱) یعنی اسپ
 سندے پیش کند کہ بر بادسج گذشت مؤلف (۲) اسپ تند و تیز پا و (۳) باد
 عرض کند کہ با حقیقت بادسج بجایش عرض زن بزرگ صاحب ضمیمہ برہان بزرگ
 کردہ ایم (۱) و (۲) تکر کرنا غور کرنا۔ معنی اول و دوم گوید کہ گناہ باشد و صاحب
 خیال فاسد کرنا۔ شمس بر معنی اول قانع۔ صاحب انس و خبر
 بادسنگ اصطلاح بقول بہار مرادف ضمیمہ برہان و صاحب ہفت تذکر معنی دوم
 بادسیلی۔ نمی فرماید کہ این چیز است و از نسبت معنی سوم صراحت فرید کند کہ بادبین
 شوکت سند آرد (۳) گلشن عیش آب و بزرگی کہ بسقف آویزند و بجناباندا ہمہ کس
 رنگی و ارد و از سوج جنون کچ غمچہ مینا چو گل از رابا و رسد مؤلف عرض کند کہ معنی اول
 بادسنگ نم نشکند کہ مؤلف عرض کند کہ از استعارہ باشد نہ گناہ کہ باد بر معنی یازدوش
 قبیل بادلفنگ و بادتیر و باد تازیانہ باشد استعارتا معنی اسپ گذشت و معنی دوم
 کہ بجایش گذشت مقصود از سوائی است کہ گناہ یعنی چہری کہ بر ہوا سوار باشد اسپ
 در سنگ اندازی حرکت آید عجب است تیز و راتوان گفت از قبیل بادپا و معنی
 از بہار کہ بادسنگ و بادسیلی را بیک جا سوم ہم گناہی است کہ باد زن آویزان
 نوشت بجائیکہ در معنی ہر دو فرق بین است ہم گویا بر باد سوار است (۱) و (۲)
 (۱) و (۲) تہم چھینکنے میں جو ہوا حرکت کرتی گھوڑے کا سوار (۲) تیز و گھوڑا نہ تکر

<p>(۳) بڑا پنکھا جو مکان کے چھت میں لٹکایا جاتا بادسیلی اصطلاح - بہار ذکر میں کردہ ہے - مذکر -</p> <p>از معنی ساکت و سندا استعمال ظہوری آؤ</p>	<p>(۳) بڑا پنکھا جو مکان کے چھت میں لٹکایا جاتا بادسیلی اصطلاح - بہار ذکر میں کردہ ہے - مذکر -</p>
<p>بادسیہ اصطلاح - بقول بحر و ضمیمہ برہان (۵) پشت گذشت بہ بادسیلی پڑ پر و انہ (۱) سیح التیر کہ تندر فتار باشد صاحب مؤید کہ گشتہ چراغت پڑ مؤلف عرض کند فرماید کہ (۲) اسپ تند و (۳) مرد متکبر و کہ از قبیل باد تازیانہ باشد یعنی بادے کہ (۴) معنی کبر آید و ذکر معنی اول ہم کند مؤلف بہ سیلی متحرک شود باید کہ باضافت خوانیم عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و بہر چهار اختلافی کہ محققین را نسبت معنی سیلی واقع معانی کنایہ و موافق قیاس ولیکن مشتاق سند است تصفیہ آن بجایش کنیم (اردو) وہ ہوا باشیم کہ از نظر مانگہ شست و مجر و بیان محقق جو طمانچہ مارنے یا گردنی دینے سے متحرک ہو۔ بالابدون سندا استعمال کافی خیال نمی کنیم کہ بادش قبول برہان و جامع و جہانگیری بروز صاحبان ناصری و جامع و سروری ازین اصطلاح</p> <p>سکوت و زریڈاند و معاصرین عجم بحر معنی اول حقیقت ماخذ این بر (بادش) بیان کردہ ایم بر زبان ندارند (اردو) (۱) سیح التیر کہ بزائے فارسی گذشت (اردو) (۲) دیکھو باد یا (۳) سنگہ بر مغور (۴) غور و کبیر دیکھو بادش۔</p>	<p>بادسیہ اصطلاح - بقول بحر و ضمیمہ برہان (۵) پشت گذشت بہ بادسیلی پڑ پر و انہ (۱) سیح التیر کہ تندر فتار باشد صاحب مؤید کہ گشتہ چراغت پڑ مؤلف عرض کند فرماید کہ (۲) اسپ تند و (۳) مرد متکبر و کہ از قبیل باد تازیانہ باشد یعنی بادے کہ (۴) معنی کبر آید و ذکر معنی اول ہم کند مؤلف بہ سیلی متحرک شود باید کہ باضافت خوانیم عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و بہر چهار اختلافی کہ محققین را نسبت معنی سیلی واقع معانی کنایہ و موافق قیاس ولیکن مشتاق سند است تصفیہ آن بجایش کنیم (اردو) وہ ہوا باشیم کہ از نظر مانگہ شست و مجر و بیان محقق جو طمانچہ مارنے یا گردنی دینے سے متحرک ہو۔ بالابدون سندا استعمال کافی خیال نمی کنیم کہ بادش قبول برہان و جامع و جہانگیری بروز صاحبان ناصری و جامع و سروری ازین اصطلاح</p> <p>سکوت و زریڈاند و معاصرین عجم بحر معنی اول حقیقت ماخذ این بر (بادش) بیان کردہ ایم بر زبان ندارند (اردو) (۱) سیح التیر کہ بزائے فارسی گذشت (اردو) (۲) دیکھو باد یا (۳) سنگہ بر مغور (۴) غور و کبیر دیکھو بادش۔</p>

(الف) بادشا (ب) بقول اندو خان آرزو و پرخ لغت فارسی است و صحیح بابی فارسی

(ب) بادشاہ عربی وائیکہ در ہندوستان بیائے عربی شہرت دار و ظاہر از جہت نگاہ بحر و اول است از کلمہ مذکور کہ بزبان ہند قبیح است صاحب برہان بر بادشاہ گوید کہ

اصل این (پادشاه) بود و پاد یعنی پاسبان و شاه یعنی اصل و خداوند و امان و پایداری
و هر چیز که آن بصورت و سیرت از اشغال و اقران بهتر و بزرگ تر باشد پس معنی این اسم
برین تقدیر از چهار وجه بیرون نتواند بود و اول پاسبان بزرگ چه سلاطین پاسبان
خلق الله اند و دوم همیشه دانا و چون ملک را بعروس تشبیه کرده اند اگر خداوند ملک
را باین اسم خوانند مناسبت دارد و سوم چون پادشاه نسبت به سایر مردم اصل و خداوند
باشد و پایداری بجا او انبیاست پس اگر او را باین نام خوانند لائق بود و چهارم
خداوند تخت و بعضی گویند پادشاه بلغت پاستانی یعنی اصل و خداوند باشد و پایداری
و دارندگی هم و بخذف آخر هم درست است و عبری سلطان خان آرزو در سراج
فرماید که مرگب از پاد بهر معنی از معانیش و شاه یعنی اصل و خداوند و بقول بعضی فرما
که شاه از هر جنس ممتاز از افراد چنانکه شاه تیر و شاه راه و شاه سوار پس برین تقدیر معنی
ممتاز از همه که رعایاست لیکن بخيال خان آرزو لفظ شاه و ریخا مجاز است که شهرت
گرفته صاحب ناصری نقل نگار برهان مؤلف عرض کند که هیچ ضرورت ندارد و در
پاد و شاه و او عطف گیریم که اصل این (شاه پاد) بود و مرگب اضافی معنی صاحب تخت
که شاه معنی خداوند و پاد بمعنی تخت آمده کذا فی البرهان پس پادشاه قلب اضافت است
و بس و الف مخفف این بخذف بای آخره موافق قاعده فارسی همین قدر است حقیقت
ماخذ (پادشاه) به بای فارسی و به بای عربی مبتدیش که بای فارسی عبری بدل شود و چنانکه
تپ و تب و اسپ و اسب آنچه خان آرزو این را مخصوص به استعمال هند قرار داد

و وجہ کرامت پیش کردہ درست نیست زیرا کہ معاصرین عجم ہم بیایہ عربی و فارسی ہر دو استعمال
 کنند سب بادشاہ و بادشہ از کلام انوری می آید (ظہوری) بادشاہانہ کردہ ہم قمار
 ہوا و اول خزانہ باختہ ایم (انوری) گزرت کبیت برگزیدستند بادشاہ جهان و صدر
 انام (اردو) بادشاہ بقول آصفیہ فارسی اسم مذکر مالک تخت دیکھو ارسلان

بادشاہ جہانگیر عالم بالا اصطلاح بقول آصفیہ اردو اسم مؤنث راج
 بقول اندکانیہ باشد از آفتاب دیگر کہ سلطنت پادشاہی

از محققین فارسی زبان ذکر این نکر دیوخت **پادشدن** مصدر اصطلاحی بقول بحر
 قیاس است کہ مرکب توصیفی است و وجہ و ضمیمہ برہان و بہار ناپید گشتن و پریدن
 کنایہ روشن کہ آفتاب پادشاہی است جگہ صاحب آصفی ذکر این کردہ بر معنی پریدن
 و در عالم بالاست (اردو) دیکھو آفتاب کے دو سر قانع و از از رقی ہروی سند اردو

پادشائی استعمال بمعنی شاہی و بادشاہی از ہری گرسوار خان شوی اے بادشمال
 آنچہ ہائے ہوز بہ ہمزہ بدل شد موافق قاعدہ باز گونی زہری پیش ملک صورت حال
 فارسی است کہ (بادشا) بجذف ہائے ہوز مؤلف عرض کند کہ تہ العجب چہ فہم نیست
 ہم گذشت از قبیل گہ او گدائی و بے حیا و درین سند جزین نیست کہ شدن بمعنی رفتن
 بے حیائی و خدا و خدائی (نظامی) باشد و بادشمال مخاطب شاعر پس پادشد
 خدا یا جہان بادشائی تراست پڑ ما خدمت درین شعر کجاست کہ بسندش مرقوم شد
 آید خدائی تراست (اردو) پادشاہت این است تحقیق و معنی فہمی محققین طالب

سند دیگر باشیم (اردو) ہوا ہونا۔ بقول
 آصفیہ ہوا کے مانند تیز رفتار ہونا۔ جلد روانہ
 ہونا۔ بعد دم ہونا فنا ہونا۔ دفعتاً منظر سے
 غائب ہونا۔ ناپید ہونا (غفور ۵) قاصد کے
 ساتھ ساتھ مری جان ہوا ہوائی پک کیا خاک
 راہ دیکھوں میں خط کے جواب کی پڑوشت
 (۵) کس زلیست یہ مانند حباب اتنی ہوس
 آج پڑ ہونا ہے ہوا کل کو جو ہے تن میں منفرد
 (امانت ۵) باغ میں پھول سے لباس کے
 جو ہوا ہوتے ہیں پڑاے صباغ چون کے کیا ہوش
 ہوا ہوتے ہیں پڑا
 باد شرط اصطلاح۔ بقول بحر بضم شین
 معجمہ باد موافق۔ صاحب غیاث فرماید کہ
 شرط بضم شین معجمہ در اصل معنی نشان
 و علامت است باد موافق را اگر باد شرط
 گویند از ہمین جهت است کہ علامت روا
 شدن جہاز و دور شدن طوفان است و کے موافق ہو۔ باد مراد۔

بجوالتہ تاریخ ولایت نامہ فرماید کہ باد شرط
 باد نرم است چون نسیم موافق کہ بعد فرو
 شدن طوفان وزیدن گیرد باین باد اگرچہ
 اہل جہاز را بعد تصدیقات طوفان راحت
 حاصل شود ولیکن در روش جہاز مقصور
 راہ یابد زیر کہ جہاز ہر قدر زود بنزل مقصود
 رود بہتر است مؤلف عرض کند کہ مرگ
 اضافی است بمعنی باد موافق کہ شرط بالضم باد
 موافق و نشانی و علامت باد موافق را گویند
 و صاحب غیاث بجوالتہ شرح گلستان اندامیر
 نور اللہ آورده کہ ہمین معنی بالفتح ہم آمدہ
 صاحب انس (باد شرط) ہم ہمین معنی نوشتہ
 (حافظ ۵) کشتی نشستہ گانیم اے باد شرط
 برخیزو باشد کہ باز نیم آن یار آشنا را
 (اردو) باد موافق۔ بقول آصفیہ۔ فارسی
 اسم مؤنث۔ باد شرط وہ ہوا جو جہاز اور کشتی
 کے موافق ہو۔ باد مراد۔

<p>بادشقام اصطلاح - صاحبان برہان کہ گذشت (حاجی محمد جان قدسی) چنان</p>	<p>بادشقام اصطلاح - صاحبان برہان کہ گذشت (حاجی محمد جان قدسی) چنان</p>
<p>بادشکام وجاع و جہانگیری ذکر این کرد بادشیر دستی فشانند کہ در غرین عمر اند و مبحث کامل بر بادش و بادشقام و بادشکا برکت نماند (اردو) وہ ہوا جو تلوار کردہ ایم جز این نیست کہ این ہر دو مبدل است چلانے سے متحرک ہو۔ مؤنت۔</p>	<p>بادشکام وجاع و جہانگیری ذکر این کرد بادشیر دستی فشانند کہ در غرین عمر اند و مبحث کامل بر بادش و بادشقام و بادشکا برکت نماند (اردو) وہ ہوا جو تلوار کردہ ایم جز این نیست کہ این ہر دو مبدل است چلانے سے متحرک ہو۔ مؤنت۔</p>
<p>بادشنام اصطلاح - بقول برہان وجاع و جہانگیری و رشیدی و سراج ہمان بادش و بادشنام کہ گذشت مؤلف عرض کند</p>	<p>بادشنام اصطلاح - بقول برہان وجاع و جہانگیری و رشیدی و سراج ہمان بادش و بادشنام کہ گذشت مؤلف عرض کند</p>
<p>بادشکستن (مصدر اصطلاحی) تصدیق کہ ما اشارہ این بر ہر دو اصطلاح گذشتہ مرکب بمعنی دفع کردن تخت و غور کہ باد بمعنی کردہ ایم جزین نیست کہ این مبدل بادش تخت و غور بر معنی ہمیش گذشت و سند است کہ زائے فارسی بشین معجمہ بدل شود این ہمد آخی مذکور شد (اردو) تکثیر اور چنانکہ باڑگونہ و بادش و بادش غرور کو توڑنا۔ دفع کرنا۔</p>	<p>بادشکستن (مصدر اصطلاحی) تصدیق کہ ما اشارہ این بر ہر دو اصطلاح گذشتہ مرکب بمعنی دفع کردن تخت و غور کہ باد بمعنی کردہ ایم جزین نیست کہ این مبدل بادش تخت و غور بر معنی ہمیش گذشت و سند است کہ زائے فارسی بشین معجمہ بدل شود این ہمد آخی مذکور شد (اردو) تکثیر اور چنانکہ باڑگونہ و بادش و بادش غرور کو توڑنا۔ دفع کرنا۔</p>
<p>بادشیر اصطلاح - بہار ذکر این کردہ بادش و بادش ترکیب این بالفظ نام ہچان است کہ بر بادشنام مذکور شد۔ (اردو) دیکھو بادشنام۔</p>	<p>بادشیر اصطلاح - بہار ذکر این کردہ بادش و بادش ترکیب این بالفظ نام ہچان است کہ بر بادشنام مذکور شد۔ (اردو) دیکھو بادشنام۔</p>
<p>بادشوام اصطلاح - صاحبان برہان ہمان بادیکہ در شیرزدن بحرکت آید مرکب اصنافی است از قبیل بادتفنگ و بادتازیانہ و انند و جہانگیری ذکر این کردہ اند مؤلف</p>	<p>بادشوام اصطلاح - صاحبان برہان ہمان بادیکہ در شیرزدن بحرکت آید مرکب اصنافی است از قبیل بادتفنگ و بادتازیانہ و انند و جہانگیری ذکر این کردہ اند مؤلف</p>

<p>عرض کند که ما اشاره این بر باد ژر کرده ایم و حقیقت این بر باد ژر و ام گذشت با بجمه این مبدل آنت که ز اے فارسی بهین مجمعه بدل شود چنانکه با ژر گوته و باشگوته -</p>	<p>اینقدر حشمت عشق میدهد بادشهی گدا را با (ار دو) (الف) و کیو بادشائی (ب) بادشاهی دینا عطا کرنا -</p>
<p>باد صبا استعمال بقول برهان و بحر و جات و ناصری بفتح صا و بادیت که از باین مشرق و شمال وز دو باد برین بهین است (انوری ه) بر در لطفش بنجاک در بنشاند با باد صبا را نه بلکه مار معین را با (ار دو) و کیو باد برین</p>	<p>باد شمس بقول اندکجواله فرنگ فرنگ مخفف باد شاه است که گذشت مؤلف عرض کند که الف پنجم حذف شد (انوری ه) هم در نفاذ امر بود باد شه نشان با هم در نهاد خویش بود بادشاه سیر (ار دو) و کیو باد شاه -</p>
<p>باد صبح دم استعمال مرکب اضافی است بادی که بصبح وز دو کنایه از باد صبا چنانکه انوری گوید (ه) اے باد صبح دم خبری ده و یار من پاکر تیر او شده است بشویده کارنا</p>	<p>(الف) بادشاهی (ب) بادشهی داوین یا اے مصدری (ار دو) و کیو باد برین - باد صبا - باد صبح دم در آخر مخفف بادشاهی است و سلطنت و شاهی - الف بعد شین بمعجمه حذف شد و (ب) عطا کردن شاهی و سلطنت (ظهوری) (ه) نیست عجب که شد قرون قدر ظهوری</p>
<p>باد صبح دم استعمال مرکب اضافی است بادی که بصبح وز دو کنایه از باد صبا چنانکه انوری گوید (ه) اے باد صبح دم خبری ده و یار من پاکر تیر او شده است بشویده کارنا</p>	<p>باد صبح دم استعمال مرکب اضافی است بادی که بصبح وز دو کنایه از باد صبا چنانکه انوری گوید (ه) اے باد صبح دم خبری ده و یار من پاکر تیر او شده است بشویده کارنا</p>
<p>باد صبح دم استعمال مرکب اضافی است بادی که بصبح وز دو کنایه از باد صبا چنانکه انوری گوید (ه) اے باد صبح دم خبری ده و یار من پاکر تیر او شده است بشویده کارنا</p>	<p>باد صبح دم استعمال مرکب اضافی است بادی که بصبح وز دو کنایه از باد صبا چنانکه انوری گوید (ه) اے باد صبح دم خبری ده و یار من پاکر تیر او شده است بشویده کارنا</p>
<p>باد صبح دم استعمال مرکب اضافی است بادی که بصبح وز دو کنایه از باد صبا چنانکه انوری گوید (ه) اے باد صبح دم خبری ده و یار من پاکر تیر او شده است بشویده کارنا</p>	<p>باد صبح دم استعمال مرکب اضافی است بادی که بصبح وز دو کنایه از باد صبا چنانکه انوری گوید (ه) اے باد صبح دم خبری ده و یار من پاکر تیر او شده است بشویده کارنا</p>
<p>باد صبح دم استعمال مرکب اضافی است بادی که بصبح وز دو کنایه از باد صبا چنانکه انوری گوید (ه) اے باد صبح دم خبری ده و یار من پاکر تیر او شده است بشویده کارنا</p>	<p>باد صبح دم استعمال مرکب اضافی است بادی که بصبح وز دو کنایه از باد صبا چنانکه انوری گوید (ه) اے باد صبح دم خبری ده و یار من پاکر تیر او شده است بشویده کارنا</p>
<p>باد صبح دم استعمال مرکب اضافی است بادی که بصبح وز دو کنایه از باد صبا چنانکه انوری گوید (ه) اے باد صبح دم خبری ده و یار من پاکر تیر او شده است بشویده کارنا</p>	<p>باد صبح دم استعمال مرکب اضافی است بادی که بصبح وز دو کنایه از باد صبا چنانکه انوری گوید (ه) اے باد صبح دم خبری ده و یار من پاکر تیر او شده است بشویده کارنا</p>

(۵۱۵)

(۲۰۱۴)

بر ویدگر بخوابد بخلاف تو خاستر آفرینش (۱) (۲)	مؤید فرماید کہ آنکہ خملہ او در جنگ آوری
با عدم کہہ سکتے ہیں جس کا ترجمہ ہواے عدم ہے	بسبب دشتابی مجھو باد باشد۔ مؤلف عرض
اصطلاح۔ بہار ذکر این کردہ از بادعنان	کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بدون اضافت
معنی ساکت مؤلف گوید کہ اسم فاعل ترکیبی	باد یعنی کہ صولت او مجھو باد است یعنی
است بدون اضافت (۱) کنایہ از سواتیریز	بیچ کہ باد یعنی بیچ بر معنی پخش گذشت پس
کہ عنان باد بدست دارد (علی خراسانی ۵)	بے صولت را توان گفت و تخصیص این
بمچو خاشاک مرا گر بر باد چہ عجب (۲) چون صبا	با حملہ جنگ محتاج سند استعمال است حیف
می دو دم باد عنانی در پیے (۳) صاحب اند	است کہ پیش نشد (اردو) بے رعب
بجوالہ فرنگ فرنگ فرماید کہ (۲) یعنی اسپ	بے غرت۔ بے وقور۔
تیز و تند رو۔ مؤلف عرض کند کہ خلاف	باد طرب استعمال۔ مرکب اضافی است
قیاس نیست۔ شاق سند استعمال باشیم۔	بمعنی ہواے خوشی کہ سرور پیدا کند چنان کہ
مخفی مباد کہ اگر باضافت خوانیم (۳) مرکب	ظہوری گوید (۵) دامن باد طرب انچہ
اضافی است بمعنی ہوائی کہ در سبکروی سوار	گرد غصہ رفت (۲) راحت مرہم خراش سینہ
بحرکت آید چنانکہ (نوری ۵) نہ در محال	را در برگرفت (۲) (اردو) باد طرب کہہ سکتے
این سستی ز بار رکاب (۲) نہ در طبیعت آن	پین یعنی وہ ہواے خوش جس سے سرور پیدا ہو
نفرتی ز باد عنان۔ (اردو) تیز رو	با عدم استعمال۔ مرکب اضافی کہ عدم
سوار۔ (۲) تیز رو گھوڑا۔ باد رقرار۔ (۲) کنایہ	باشد چنانکہ (نوری گوید (۵) با عدم

(۶۱۰۶)

(۶۱۰۶)

(۳) وہ ہوا جو لگام کی حرکت سے متحرک ہو۔ **باد عیسیٰ** اصطلاح۔ بقول بحر معجزہ عیسیٰ علیہ السلام صاحب ضمیمہ برہان گوید کہ کتا باد گزرد و مقامی کہ در آن باد از ہر جانبی باشد از معجزہ مسیح و بہار ہم ذکر این کردہ برسد و آن عمارتی است مخصوص و مشہور و صاحبان ہفت و غیبات و مؤید ہم مؤلف و فرماید کہ در لسان الشعر اذکور است کہ عرض کند کہ مرادف دم عیسی یعنی اشارہ بہ معجزہ کہ عیسیٰ مردہ رازندہ می کردہ قم باذن اللہ صاحبان سروری و ناصری و جامع کہ محققین انا اختیار قاضی خان بادل است مؤلف اہل زبانند ازین ساکت حیف است کہ عرض کند کہ این مخفف باد غر و باشد کہ می آید سند استعمال پیش نشد (ار و و) دم عیسی فارسی مذکر عیسی علیہ السلام کا وہ معجزہ جو قم باد اللہ سے مردہ کو زندہ کرتے تھے۔

باد غر اصطلاح۔ بقول برہان بفتح غین و جگہ۔ مؤنث۔ (۲) سرواہ۔ دیکھو باد غر کے و سکون دال بے نقطہ (۱) جانی را گویند کہ از ہمہ طرف باد بد آنجا آید و (۲) خانہ تابستانی یا دریچے بنائے گئے ہوں۔ مذکر۔

(۳) خانہ کہ در اطراف آن باد گیر ساختہ (الف) باد غر اصطلاح۔ بقول برہان باشند۔ صاحب سروری بر معنی اول قانع (ب) باد غر ہر دو بروزن کا شعر و لاجور

(۱) خانه تابستانی و (۲) بادگیر باشد. صاحب نوشته اند بنی برقیاس باشد چه مقابله کاشانه
 ناصری بر (الف) فرماید که همان (بادغرد) بر بادغرد و رکلام پوشکوز (که بالاند کور شد)
 وزن لاجورد که بادگیر و خانه تابستانی و گذر صریح بران دلالت دارد که معنی خانه است
 باد است و (بادغس) و (بادغسن) مرادف (الف) نه بادگیر و بجوایه سامانی فرماید که (الف) مرکب
 و بقول صاحب سروری مرادف بادغده که بادگیر است از باد معروف و غیره میگرد است
 را گویند چنانکه (۳) از آتش حرص و حسد که بعضی عجمان پمچین می خوانند و معنی ترکیبی آن
 اے خاکسار آب کش پد بر باد وادی خویش را بادگر باشد یعنی جاعل باد و چون مهب باد است
 پیوسته همچون بادغرد و (ب) خانه تابستانی چنانکه میبازر توان گفت که بادگر است و راسه خود
 است و پوشکوز گفته (۴) بسا جایه کاشانه ظاهر می کند که (الف) مخفف (ب) و فرماید
 و بادغرد پدید و اندرون شادی و نوشخورد که در نیصورت توجیهه بالاد رست نمی شود
 و صاحب جامع بادغده و بادغرد و بادغرد هر دو نسبت (بادغده که گذشت) گوید که تصحیف
 را مرادف یکدیگر نوشته و صراحت معنیش بر بادغرد اگر چه من حیث القیاس صحیح تواند شد
 (بادغده) مذکور شد. خان آرزو در سراج و فرماید (بادغسن) که می آید نیز تصحیف (بادغسن)
 نسبت هر دو فرماید که بقول قوسی خانه تابستانی که بنحیله جمعه گذشت و نسبت بادغس بسین
 که (بادغرد) مکانی است که بادگیر داشته باشد مهمله گوید که غلط محض و تصحیف است که
 (انتهی کلامه) و خیال خود خان آرزو نیست (بادغسن) را چنین خوانده اند. صاحب جهانگیر
 که آنچه صاحبان رشیدی و برهان معنی بادگیر نسبت هر دو فرماید که معنی بادگیر باشد و بسا

<p>(خسروانی الف) که هر که که تیره گبر بود جهان پوز دچود و زرخ بود باد غریب و جبر (ب) برسد ابو شکور قانع (که بالاند کوشد) مؤلف عرض کند که باد گیر به تختانی و باد گیر بدون آن هر دو اسم فاعل ترکیبی است یعنی گیرنده باد و جاعل باد هیچ ضرورت ندارد که باد گیر را مخفف باد گیر یا باد گیر را فرید علی به باد گیریم و باد غریب بدل باد گیر باشد که کاف فارسی بعین معجمه بدل شود چنانکه مکتوبه و غلو له پس ضرورتی که (الف) را مخفف (ب) قیاس کنیم چنانکه خیال خان آرزو است و دال مهله آخره باد غریب باشد چنانکه (شفالو) (شفالود) (پیرین) (پیریند) و باد غریب را که بدون راست مخفف باد غریب و انیم بخذف را به مهله و حاجت ندارد که خیال تصحیف کنیم و باد غریب را بدل باجن که خالص معجمه به بعین معجمه بدل شود همچون</p>	<p>تاخ و تنخ و جادار که مبدل باد غریبیم که را به مهله به نون بدل شود چنانکه تار و تان و موافق قیاس است که باد غریب را مبدل باد غریب قرار دهیم که دال مهله به سین مهله بدل شود چنانکه پاد و پاس اندر نیصوت تصحیف خیال فرموده خان آرزو باقی نماند و نسبت معنی عرض می شود که معنی دوم حقیقی است و معنی اول مجاز آن که خانه تابستانی باد گیر دارد و بوسیله باد گیر باد در داخل می شود آنچه برهان بر لغت باد غریب جانی را نام نهاد که از همه طرف باد بدانجا داخل شود یا خانه که در اطراف آن باد گیر ساخته باشند قیاس اوست بخیال ما خانه هوادر را هم توان گفت اگر چه در یک جانب آن باد گیر باشد و ضرورت مبالغه ندارد (ار دو) الف و ب (۱) سر و ابه بقول آصفیه فارسی مذکر - ته خانه - (۲) روشن دان بقول آصفیه</p>
---	---

اصطلاح (الف) قبول	(الف) بادعس	فارسی۔ اسم مذکر۔ تابان۔ روشنی آنے کا کھٹکا
برہان و جامع معنی ہونے	(ب) بادغن	مؤلف عرض کرتا ہے کہ بادگیر کا ترجمہ روشندان
و مرادف الف و	و گزرگاہ باد و (ب) (۱)	ہو سکتا ہے اسلئے کہ اس سے گھر ہو اور بتا
کے راگویند کہ ہمہ روز فخر منصب	(۲) کے راگویند کہ ہمہ روز فخر منصب	اور کھڑکی اور دریچہ سے بھی یہی مقصد حاصل
وجاہ خود کند و عرض تجل نماید کہ ترجمہ آن	وجاہ خود کند و عرض تجل نماید کہ ترجمہ آن	ہوتا ہے۔ فارسیوں نے بادگیر کی جو تعریف
در عربی فیاش است۔ صاحب سروری	در عربی فیاش است۔ صاحب سروری	کی ہے وہ بھی روشندان اور دریچہ دونوں
بر ذکر (الف) قانع و فرماید کہ لبکون دال	بر ذکر (الف) قانع و فرماید کہ لبکون دال	پر صادق آتی ہے یعنی دریچہ اور روزن
معجمه مخفف بادغیس و در تحفہ معنی بادگیر	معجمه مخفف بادغیس و در تحفہ معنی بادگیر	جو ہوا کے لئے گھر میں بناوین اور حقیقت یہ
مؤلف عرض کند کہ (الف) را مخفف باد	مؤلف عرض کند کہ (الف) را مخفف باد	ہے کہ روشندان سے تین فائدے حاصل ہوتے
بہ دال مہملہ گفتن خلاف قیاس نیست و بحث	بہ دال مہملہ گفتن خلاف قیاس نیست و بحث	مین (۱) مکان میں روشنی اور (۲) ہوا داخل
(بادغیس) می آید و حیف است کہ برائے	(بادغیس) می آید و حیف است کہ برائے	ہوتی ہے اور (۳) گرم ہوا جو دروازوں
معنی دوم (ب) سندے پیش نشد و لیکن	معنی دوم (ب) سندے پیش نشد و لیکن	اور دریچوں سے داخل ہوتی ہے وہ روشندان
این ہم موافق قیاس است و قول صاحب	این ہم موافق قیاس است و قول صاحب	ہی سے خارج ہوتی ہے اگرچہ اس کا نام صرف
پہلے فائدے سے منسوب ہے لیکن دوسرا اور جامع کہ از اہل زبانست کافی است صراحت	پہلے فائدے سے منسوب ہے لیکن دوسرا اور جامع کہ از اہل زبانست کافی است صراحت	خصوصاً تیسرا فائدہ بھی اسی سے متعلق ہے اور
مانند ہر دو لغت بر بادغیر گذشت (اردو)	مانند ہر دو لغت بر بادغیر گذشت (اردو)	دریچہ اور کھڑکی سے صرف پہلا اور دوسرا
(الف) دیکھو بادغیر اور بلحاظ قول سروری	(الف) دیکھو بادغیر اور بلحاظ قول سروری	مقصد حاصل ہوتا ہے۔
دیکھو بادغیس (ب) (۱) دیکھو بادغیر (۲) دیکھو	دیکھو بادغیس (ب) (۱) دیکھو بادغیر (۲) دیکھو	

بادیر اور بادیران -

گوید کہ بفتح تین با قاف و ر لغت بمعنی

بادغیس اصطلاح - بقول برهان باربع

تفرق اتصال اجزا و تبعاد آنهاست و نزد

به تحتانی رسیده و پسین بے نقطه زده ناحیه

اطباء عبارت است از الشقاق صفاق

ایست مشتمل بر قرآءے بسیار از اعمال هرات

مع سلامت مراق و خروج جسمی از آن که

و اصل این بادخیز است که محل محبوب

قبل از شق داخل بود و در آن یا آتشی است

ریاح باشد صاحب جامع هم ذکر این کرد که

در مجرین فوق الانشین احدیها اوکلاهما

صاحب ناصری هم این را مبذل بادخیز

حاصل شود و نذا - اکنون باید دانست که هرگاه

گفته فرمایند که ناحیه ایست در خراسان از

صفاق حوالی ناف منخرق شود بنا بر بروز

اعمال هرات - صاحب رشیدی فرماید که چنانچه

شراب یا معایا غیر آنها از شق زیر پوست

از هرات مشتمل بر چند قریه که باد در آن بسیار

جلد محل مسطور به نثو گر آید و این را فتق

می و زرد موسوم به بادخیز است و معرب آن

مراق البطن گویند و هرگاه کار صفاق باین

بادغیس مؤلف عرض کند که بادخیز بجایش

الانشین با منخرق انجامد و در جلد این موضع

نکودر شد و ذکر ماخذ و حقیقت تعریب هم

بلندی رونماید فتق الاربیة نامند و هرگاه

همدرانجا کرده ایم (ارو) و بگوید بادخیز

آن دو مجریمی که فوق الانشین واقع اند تسع

بادفتق اصطلاح - بقول بحر و اندوغیا

شوند یا صفاق از مابین آن هر دو منخرق

بفتح فاء و سکون فوقانی مرضی است که خایه

شود و در چیزی از جوف کبیس انشین نازل

بزرگ شود صاحب فصول الاعراض بفتق

گرد و قیده و فتق علی الاطلاق بے اضافه خوانند

و بعضے از آنکہ قید را از امراض السباع الحی
 و فوق را از علل اخلال انفر و تنہامی شمارند
 اول راقبلہ و ثانی را بہ فوق مطلق مخصوص
 دارند الاصح ما ذکر اولاً و ثانی مازل دین
 علت بہر موضعی کہ باشد یا ریح بود۔ یا مادہ
 غلیظہ یا ثرب فقط یا ثرب مع المعاد باشد کہ
 شق و انحراف و رصفاق مع الثرب افتد و
 نزول معاً فقط بمنقہ ظہور رسد و لفظ فوق
 و قیلہ را حسب جسم نازل مضاف سازند
 و فوق و قیلہ ریجی و مائی و معائی و ثربی نامند
 (الخ) مؤلف گوید کہ فارسیان (باد فوق) مدور کہ
 قلب اضافت (فوق باد) ہمین فوق ریجی را
 گفتہ اند و مرادف باد خایہ باشد کہ گذشت
 (ار دو) دیکھو باد خایہ۔
 یا و فتن استعمال۔ بمعنی حقیقی است یعنی
 ہواے فتنہ یا چنانکہ انوری گوید (۵) بپا
 ہمت او نارسیدہ دست فلک یا بشاخ
 دولت او نارسیدہ باد فتنہ (۱) (ار دو)
 فتنہ کی ہوا۔ موت۔
 باد فرا اصطلاح۔ بقول برہان با فابریز
 و اگر د (۱) جزا و مکافات بدی و (۲) بمعنی
 خست باد و آن باد زنی باشد بزرگ کہ
 از سقف خانہ آویزند و در کش کش آورند
 تا باد بہمہ جائے خانہ برسد و (۳) باد برہم
 و آن چوبی باشد تراشیدہ کہ اطفال ریسائی
 در آن می چپند و از دست رہا می کنند تا رو
 زمین گردان شود و (۴) چرمی را نیز گفتہ اند
 مدور کہ ریسائی بر آن گذارند و در کش کش
 آورند تا از آن صدائی ظاہر گردد و صاحب
 سردری تبرک معنی اول بذکر معنی دوم و چہام
 نسبت معنی سوم صراحت کند کہ میان این
 چوبک مدور سورخ باشد و ریسائی در آن
 کردہ بگردش در آرنند و بحر بی خذر و ف
 (حکیم خاقانی ۳) بدو خیط متون شب و روز

و رکشاکش زبان باد فراست به صاحب نشاید شک نیست که صاحب ناصری از اهل
 ناصری نسبت معنی اول گوید که مرادف (باد فرا) زبان است و لیکن سهل انکاریش را یافته ایم
 و فراه مخففش و ذکر معنی دوم و سوم و چهارم که بیشتر نقل نگار صاحب برهان است قیاس
 هم کرده و نسبت معنی سوم و چهارم نه از چوب و ماخذ تقاضی این معنی نیست و بخذف دو ا
 کار گیرد و نه از چرم بلکه بر مطلق بازیچه اطفال و بای تو ز این مخفف (باد افرا) گرفتن از
 قانع صاحب جامع ذکر هر سه معنی کرده مرادف برای چیست - طالب سند استعمال باشیم
 (باد افرا) گفت و صاحب جهانگیری بذکر و نسبت معنی دوم عرض می شود که مبدل باد
 معنی اول و دوم نسبت معنی سوم فرماید که است که بمعنی ششمین گذشت بای فارسی بدل
 مرادف (باد افرا) است که بازیچه اطفال باشد به فاجانگه پیل و فیل و سپید و سفید و
 مؤلف عرض کند که معنی اول را محققین اشاره این بجایش مذکور و همین است خیال
 زبان و ان یعنی صاحبان جامع و سروری مانیت معنی سوم و چهارم هم که باد پر بهین
 و ناصری ترک کرده اند و آنچه صاحب ناصری و معنی بر معنی چهارم و هفتمش مذکور شد -
 این را مرادف (باد افرا) گفته مقصودش (۱) و (۲) و (۳) و (۴) و (۵) و (۶) و (۷) و (۸) و (۹) و (۱۰) و (۱۱) و (۱۲) و (۱۳) و (۱۴) و (۱۵) و (۱۶) و (۱۷) و (۱۸) و (۱۹) و (۲۰) و (۲۱) و (۲۲) و (۲۳) و (۲۴) و (۲۵) و (۲۶) و (۲۷) و (۲۸) و (۲۹) و (۳۰) و (۳۱) و (۳۲) و (۳۳) و (۳۴) و (۳۵) و (۳۶) و (۳۷) و (۳۸) و (۳۹) و (۴۰) و (۴۱) و (۴۲) و (۴۳) و (۴۴) و (۴۵) و (۴۶) و (۴۷) و (۴۸) و (۴۹) و (۵۰) و (۵۱) و (۵۲) و (۵۳) و (۵۴) و (۵۵) و (۵۶) و (۵۷) و (۵۸) و (۵۹) و (۶۰) و (۶۱) و (۶۲) و (۶۳) و (۶۴) و (۶۵) و (۶۶) و (۶۷) و (۶۸) و (۶۹) و (۷۰) و (۷۱) و (۷۲) و (۷۳) و (۷۴) و (۷۵) و (۷۶) و (۷۷) و (۷۸) و (۷۹) و (۸۰) و (۸۱) و (۸۲) و (۸۳) و (۸۴) و (۸۵) و (۸۶) و (۸۷) و (۸۸) و (۸۹) و (۹۰) و (۹۱) و (۹۲) و (۹۳) و (۹۴) و (۹۵) و (۹۶) و (۹۷) و (۹۸) و (۹۹) و (۱۰۰) و (۱۰۱) و (۱۰۲) و (۱۰۳) و (۱۰۴) و (۱۰۵) و (۱۰۶) و (۱۰۷) و (۱۰۸) و (۱۰۹) و (۱۱۰) و (۱۱۱) و (۱۱۲) و (۱۱۳) و (۱۱۴) و (۱۱۵) و (۱۱۶) و (۱۱۷) و (۱۱۸) و (۱۱۹) و (۱۲۰) و (۱۲۱) و (۱۲۲) و (۱۲۳) و (۱۲۴) و (۱۲۵) و (۱۲۶) و (۱۲۷) و (۱۲۸) و (۱۲۹) و (۱۳۰) و (۱۳۱) و (۱۳۲) و (۱۳۳) و (۱۳۴) و (۱۳۵) و (۱۳۶) و (۱۳۷) و (۱۳۸) و (۱۳۹) و (۱۴۰) و (۱۴۱) و (۱۴۲) و (۱۴۳) و (۱۴۴) و (۱۴۵) و (۱۴۶) و (۱۴۷) و (۱۴۸) و (۱۴۹) و (۱۵۰) و (۱۵۱) و (۱۵۲) و (۱۵۳) و (۱۵۴) و (۱۵۵) و (۱۵۶) و (۱۵۷) و (۱۵۸) و (۱۵۹) و (۱۶۰) و (۱۶۱) و (۱۶۲) و (۱۶۳) و (۱۶۴) و (۱۶۵) و (۱۶۶) و (۱۶۷) و (۱۶۸) و (۱۶۹) و (۱۷۰) و (۱۷۱) و (۱۷۲) و (۱۷۳) و (۱۷۴) و (۱۷۵) و (۱۷۶) و (۱۷۷) و (۱۷۸) و (۱۷۹) و (۱۸۰) و (۱۸۱) و (۱۸۲) و (۱۸۳) و (۱۸۴) و (۱۸۵) و (۱۸۶) و (۱۸۷) و (۱۸۸) و (۱۸۹) و (۱۹۰) و (۱۹۱) و (۱۹۲) و (۱۹۳) و (۱۹۴) و (۱۹۵) و (۱۹۶) و (۱۹۷) و (۱۹۸) و (۱۹۹) و (۲۰۰) و (۲۰۱) و (۲۰۲) و (۲۰۳) و (۲۰۴) و (۲۰۵) و (۲۰۶) و (۲۰۷) و (۲۰۸) و (۲۰۹) و (۲۱۰) و (۲۱۱) و (۲۱۲) و (۲۱۳) و (۲۱۴) و (۲۱۵) و (۲۱۶) و (۲۱۷) و (۲۱۸) و (۲۱۹) و (۲۲۰) و (۲۲۱) و (۲۲۲) و (۲۲۳) و (۲۲۴) و (۲۲۵) و (۲۲۶) و (۲۲۷) و (۲۲۸) و (۲۲۹) و (۲۳۰) و (۲۳۱) و (۲۳۲) و (۲۳۳) و (۲۳۴) و (۲۳۵) و (۲۳۶) و (۲۳۷) و (۲۳۸) و (۲۳۹) و (۲۴۰) و (۲۴۱) و (۲۴۲) و (۲۴۳) و (۲۴۴) و (۲۴۵) و (۲۴۶) و (۲۴۷) و (۲۴۸) و (۲۴۹) و (۲۵۰) و (۲۵۱) و (۲۵۲) و (۲۵۳) و (۲۵۴) و (۲۵۵) و (۲۵۶) و (۲۵۷) و (۲۵۸) و (۲۵۹) و (۲۶۰) و (۲۶۱) و (۲۶۲) و (۲۶۳) و (۲۶۴) و (۲۶۵) و (۲۶۶) و (۲۶۷) و (۲۶۸) و (۲۶۹) و (۲۷۰) و (۲۷۱) و (۲۷۲) و (۲۷۳) و (۲۷۴) و (۲۷۵) و (۲۷۶) و (۲۷۷) و (۲۷۸) و (۲۷۹) و (۲۸۰) و (۲۸۱) و (۲۸۲) و (۲۸۳) و (۲۸۴) و (۲۸۵) و (۲۸۶) و (۲۸۷) و (۲۸۸) و (۲۸۹) و (۲۹۰) و (۲۹۱) و (۲۹۲) و (۲۹۳) و (۲۹۴) و (۲۹۵) و (۲۹۶) و (۲۹۷) و (۲۹۸) و (۲۹۹) و (۳۰۰) و (۳۰۱) و (۳۰۲) و (۳۰۳) و (۳۰۴) و (۳۰۵) و (۳۰۶) و (۳۰۷) و (۳۰۸) و (۳۰۹) و (۳۱۰) و (۳۱۱) و (۳۱۲) و (۳۱۳) و (۳۱۴) و (۳۱۵) و (۳۱۶) و (۳۱۷) و (۳۱۸) و (۳۱۹) و (۳۲۰) و (۳۲۱) و (۳۲۲) و (۳۲۳) و (۳۲۴) و (۳۲۵) و (۳۲۶) و (۳۲۷) و (۳۲۸) و (۳۲۹) و (۳۳۰) و (۳۳۱) و (۳۳۲) و (۳۳۳) و (۳۳۴) و (۳۳۵) و (۳۳۶) و (۳۳۷) و (۳۳۸) و (۳۳۹) و (۳۴۰) و (۳۴۱) و (۳۴۲) و (۳۴۳) و (۳۴۴) و (۳۴۵) و (۳۴۶) و (۳۴۷) و (۳۴۸) و (۳۴۹) و (۳۵۰) و (۳۵۱) و (۳۵۲) و (۳۵۳) و (۳۵۴) و (۳۵۵) و (۳۵۶) و (۳۵۷) و (۳۵۸) و (۳۵۹) و (۳۶۰) و (۳۶۱) و (۳۶۲) و (۳۶۳) و (۳۶۴) و (۳۶۵) و (۳۶۶) و (۳۶۷) و (۳۶۸) و (۳۶۹) و (۳۷۰) و (۳۷۱) و (۳۷۲) و (۳۷۳) و (۳۷۴) و (۳۷۵) و (۳۷۶) و (۳۷۷) و (۳۷۸) و (۳۷۹) و (۳۸۰) و (۳۸۱) و (۳۸۲) و (۳۸۳) و (۳۸۴) و (۳۸۵) و (۳۸۶) و (۳۸۷) و (۳۸۸) و (۳۸۹) و (۳۹۰) و (۳۹۱) و (۳۹۲) و (۳۹۳) و (۳۹۴) و (۳۹۵) و (۳۹۶) و (۳۹۷) و (۳۹۸) و (۳۹۹) و (۴۰۰) و (۴۰۱) و (۴۰۲) و (۴۰۳) و (۴۰۴) و (۴۰۵) و (۴۰۶) و (۴۰۷) و (۴۰۸) و (۴۰۹) و (۴۱۰) و (۴۱۱) و (۴۱۲) و (۴۱۳) و (۴۱۴) و (۴۱۵) و (۴۱۶) و (۴۱۷) و (۴۱۸) و (۴۱۹) و (۴۲۰) و (۴۲۱) و (۴۲۲) و (۴۲۳) و (۴۲۴) و (۴۲۵) و (۴۲۶) و (۴۲۷) و (۴۲۸) و (۴۲۹) و (۴۳۰) و (۴۳۱) و (۴۳۲) و (۴۳۳) و (۴۳۴) و (۴۳۵) و (۴۳۶)

<p>بذیل (بادہ فرا) بخوانہ زفا نگویا و قنیہ ذکر این بجذف ہاے چہارم کردہ بر مطلق پاداش قانع - و صاحب ہفت بر (باد فرا) ہمزانش موزون و سکون نون و کاف فارسی (۱) جوشے باشد عرض کند کہ ما حقیقت ماخذ این بر (باد آفرا) بغایت سوزان و دردناک و رنگ آن بہ زردی عرض کردہ ایم و خبرین نیست کہ الف ممدودہ مائل و صاحب این مرض بشیر اوقات با صراحت چہارم و ہاے ہوز آخر حذف شد (ارو) و تب می باشد و علاج آن بخیز ہاے سرد باید کرد و یکون ثالث و فتح نون (۲) بازیچہ اطفال است و آن چوب یا چرمی باشد کہ ریسمانی بر ان بندند و در کشاکش آرنڈ تا صدائی از آن ظاہر گردد صاحب جامع بکاف عربی آوردہ و بذکر ہر دو معنی نسبت معنی دوم بر چرم مدور اطفال قانع - صاحب ہفت کہ پابند بیان حلیہ الفاظ است کاف فارسی بہ تخفیف الف دوم بعد وال مہملہ و قیاساً بر گفت و بر کاف زدہ قناعت کرد و مؤلف ہمہ معانی جامع کہ صراحتش ہمہ را بجا کردہ عرض کند کہ معنی اول همان آتشک است کہ و ماخذ این بر (باد آفرا) مذکور شد (ارو) و دیکھو باد افراہ -</p>	<p>باد فرنگ اصطلاح - بقول برہان و بجذف ہاے چہارم کردہ بر مطلق پاداش قانع - و صاحب ہفت بر (باد فرا) ہمزانش موزون و سکون نون و کاف فارسی (۱) جوشے باشد عرض کند کہ ما حقیقت ماخذ این بر (باد آفرا) بغایت سوزان و دردناک و رنگ آن بہ زردی عرض کردہ ایم و خبرین نیست کہ الف ممدودہ مائل و صاحب این مرض بشیر اوقات با صراحت چہارم و ہاے ہوز آخر حذف شد (ارو) و تب می باشد و علاج آن بخیز ہاے سرد باید کرد و یکون ثالث و فتح نون (۲) بازیچہ اطفال است و آن چوب یا چرمی باشد کہ ریسمانی بر ان بندند و در کشاکش آرنڈ تا صدائی از آن ظاہر گردد صاحب جامع بکاف عربی آوردہ و بذکر ہر دو معنی نسبت معنی دوم بر چرم مدور اطفال قانع - صاحب ہفت کہ پابند بیان حلیہ الفاظ است کاف فارسی بہ تخفیف الف دوم بعد وال مہملہ و قیاساً بر گفت و بر کاف زدہ قناعت کرد و مؤلف ہمہ معانی جامع کہ صراحتش ہمہ را بجا کردہ عرض کند کہ معنی اول همان آتشک است کہ و ماخذ این بر (باد آفرا) مذکور شد (ارو) و دیکھو باد افراہ -</p>
---	---

بمعنی مرضی کہ منسوب بہ فرنگ است مخفی مباد
 کہ باد بمعنی صدرہ و آسیب و مرض بمعنی پائیک
 و شانزدہم گذشت پس آنچه محققین بالاین
 را یکسر رابع نوشتہ اند قابل غور است کہ خود
 صاحب برہان بر لفظ فرنگ این را بفتح او
 و ثانی نوشتہ و نسبت بمعنی دوم عرض می شود
 کہ اصل این باد پر و مبدلش باد فر باشد کہ
 ہر دو بجای خود گذشت اندرین صوت
 باید کہ فار مفتوح خوانیم خیال ما نیست
 کہ باد فرنگ مبدل و مزید علیہ و مضطر باد پر
 باشد یعنی فارسیان باد پر را کہ بمعنی کاغذ باد
 بر معنی خمیش گذشت بہ تبدیل باء فارسی بہ فا
 (ہمچو سپید و سفید) باد فر کردند و نون زائد
 و کاف عربی را برائے تصغیر در آخرش آوردند
 و زیادت نون موافق قیاس است همچون گذشتہ
 و گذارشن و جانا و جانا و کاف تصغیر موافق
 قواعد و مبدل بحاف فارسی چنانکہ کند و کند

و جادارد کہ نون را برائے نسبت گیریم همچون
 جوشن بمعنی منسوب بہ جوش کہ جوش بمعنی حلقہ
 است و جوشن منسوب بہ حلقہ پس معنی لفظی
 این چیزے کوچک کہ منسوب بہ کاغذ باد است و
 جادارد کہ نون و کاف عربی یا فارسی را ہم
 زائد گیریم کہ زیادت کاف عربی و فارسی در
 آخر کلمات موافق قیاس است چنانکہ تر و
 زلوک و پرستو و پرستوک مرده ری و مرده ری
 اندر نیصورت باید کہ باد فر اصل این گیریم
 کہ بہین بمعنی گذشت یہ معاصرین عجم بمعنی دوم
 استعمال نمی کنند حیف است کہ سند استعمال
 متقدمین یا متاخرین پیش نشد و شک نیست
 کہ صاحب برہان بہ بیان کسر رابع قانع کرد
 (۱) و یکھو آشک (۲) و یکھو باد پر
 کے چوتھے اور ساتویں معنی ۔

(الف) باد فرودین | اصطلاح - (الف)
 (ب) باد فرورین | بقول صاحب جگہ گی

باد و بور است (که گذشت) صاحب جامع گوید فرماید که حق آنست که (الف) باد جنوب است
 که باد و بور مغربی (شمس فخری ۵) بیا خلق چه قطب جنوب پست باشد و باد جنوب مضر
 شه در بلخ و بلستان و دم عیسی بود باد فروین و تحقیق او اینست که (الف) بسکون و او باد
 که صاحب ناصری فرماید که بضم فاد را و کسر دال جنوب و مقابل آن باد برین که فروین مقابل
 مهله باد و بور یعنی باد جنوب است چنانکه باد برین است و (الف) بفتح و او محقق (ب)
 باد شمال چه قطب شمالی بلند است و جنوبی فرو که در ماه فروردین و زد و آن ماه بهار است
 و باد جنوب و دبور مضر و باد صبا و شمال نافع پس مناسب آنست که بمعنی شمال بود یا صبا
 و فرماید که آنچه صاحب برهان این را باد مغرب (انتی) مؤلف عرض کند که (الف و ب)
 گفته و فروین را فروین نوشت خطاست مرکب اضافی و (باد فروین) به فتح فاو و او
 صاحب برهان تبرک (الف) نسبت (ب) گوید می آید که صاحب برهان آن را مرادف (ب)
 که بمعنی باد برین است که باد مغرب باشد و بعبرانی یعنی باد فروین گفته و بمعنی باد و بور آورد
 دبور می خوانند و بعضی باد برین را باد صبا می گویند که آن متوج هو است از جانب مغرب بطرف
 والله اعلم و صاحب بحر (ب) را باد برین خوانند شمال و مهب آن میان سهیل و مغرب و
 و صاحب جامع این را مرادف (الف) داند هنگام آن آخر روز بر عکس صبا و ضر این
 و بقول مؤید همان باد و بور که متوج هو است از زیاده از نفع صاحب سروری هم ذکر این
 جانب مغرب - خان آرزو در سراج بر (الف) بجایش کرده و بجواب تحفه این را باد و بور گفته
 گوید که (الف) بفتح فاد و بور است ضد صبا و صاحبان لغت (فروین) را بفتح اول مخفف

(فرو دین) نوشتہ اند کہ ماہ اول سال شمسی شد مذکور شد در آن حالت (باد فرو دین) و
 و بضم اول ہم آمدہ و صاحب ناصری کہ از ہا (باد فرو دین) را ہم معنی عام توان گرفت
 نہ بانست بر (فرو دین) گوید کہ بفتح اول ماہ آنچه بعض محققین برین و فرو دین را متعلق
 اول و فرو دین بخذف را نیز بہان معنی دھشت بہ سطح قطب شمال و جنوب کردہ اند درست
 کند کہ بادے کہ درین فصل و زوآن را (باد
 فرو دین) خوانند و بضم فا و راضد زیرین و را باد برین دانیم و ہواے آخر روز ماہ مذکور
 معاصرین عجم گویند کہ در ماہ فرو دین باد صبا را با فرو دین خیال کنیم صاحب سروری
 بصبح می وزد و دپور در آخر روز پس تحقیق بر (باد فرو دین) از یوسف عروضی مستند
 مؤلف این است کہ (باد فرو دین) مطلق آورده کہ متعلق بہ (باد فرو دین) است
 بادیت کہ در ماہ آغاز سال شمسی وزدہ آنچه (ب) خلقا نش کرد جائزہ زنگاری ہا این
 بصبح می وزد و باد برین است کہ صبا نام دارد تند و تیز باد فرو دین ہا (اے و و) (الف)
 و قبول ہم و آنچه در آخر روز می وزد باد فرو دین و کیہو باد دپور (ب) وہ ہوا جو ماہ فرو دین
 است کہ دپور ش گویند و تحقیق باد برین بیش مین چلتی ہے نوشتہ ۔
 گذشت و تحقیق باد دپور ہم بجایش مذکور ۔ باد فروش اصطلاح بقول وارستہ
 اندر نیورت (الف) بضم فا و راء مہملہ غا شخصی است کہ انساب مردم نام بنام یاد
 است و (ب) خاص و اگر فرو دین و فرو دین کند بر سبیل مدح و آن را در ہند بجاٹ گویند
 را بفتح فامخفف (فرو دین) گیریم چنانکہ بالا بتائے ہندی در آخر ابو نصر نصیر خشی

(۷) بسان بادفروشان چہ بادپیمائی پڑا
 کہ در شرافت خود از گروہ ابراری پڑمی نرنا
 کہ غریزے (بادفروش) را فارسی تراشیده (۱) کسی است کہ بزرگی خاندان خود را بر اے
 اہل ہند گوید۔ گوئیم کہ اگرچہ چین باشد ابو نصر اعزاز خود بیان کند یعنی چیزی را می فروشد کہ
 نصیر اکبر ہند نیامدہ چہ قسم در شعر آورده و وجودش الآن نیست و ہرچہ بہت بیان او
 معتمد اصحاب رشیدی در ترجمہ (بادخوان) کہ سامع و مخاطب آن را ہوائی داند یعنی بیچ
 نوشتہ کہ آن را بادفروش گویند۔ صاحب کہ باد یعنی بیچ و لاشی ہم آمدہ یعنی او چیزی را
 بحر نقل نگار و راستہ و صاحب تحقیق بر باد می فروشد کہ بیچ است و از سداول الذکر ہمین
 فروش) گوید کہ گروہ ہے از سنو و کہ ہداحی مردم معنی پیدای شود و (۲) مجازاً بمعنی مداح چنانکہ
 بزبان ہندی کسب معاش کنند و ظاہر فارسی از سند آخر الذکر آنانکہ ترجمہ ہندی این بہاٹ
 مجحول اہل ہند است۔ میرزا اسفہر جان جانان گفتہ اند ترجمہ معنی دوم است کہ صاحب را طع
 اکبر آبادی گوید (۷) باغبان را بمن آور کہ بہاٹ را بتائے ہندی بمعنی مدح خوان آورده
 شاخوان توام پڑ چون صبا باد فروش گل و (ارو و) (۱) جد فروش۔ اپنے باب و ادا
 ریکان توام پڑ (الخ) و بقول (رشیدی بر باد خوان) کی بڑائی بیان کر کے اپنی غرت کا خواہان ہونیوالا
 میرادش و بادخوان بجائش گذشت و بہار ہم۔ باب و ادا کے نام پر کہنے والا۔ باب و ادا کے
 ذکر این کجوالہ رشیدی کردہ مؤلف عرض کند نام کو ذیل کرنے والا (۲) مداح۔
 کند کہ تحقیق ما بادفروش مراد (استخوان فروش) بادفروشتن | مصدر اصطلاحی۔ بقول صاحب

بحر معروف - بہار ہم بر معروف قانع و از اگتیت چنین آید و گردنہ بدنیان ہا ہم باد
 شیخ شیراز سند آورده (س) چو باد اندر برین آید و ہم باد فرودین ہا در بعض نسخہ
 شکم چپ فروہل ہا کہ باد اندر شکم باریست بڑا مصرع دوم این (باد فرودین) نقل شدہ
 مؤلف عرض کند کہ سعدی (بوشتن) ہا لکھنوی و بخیاں مانظر بر مقابلہ باد برین مناسب تر
 فرو گذشتن و رہا کردن و آوینتن - کامل التلغاف
 است و ہمیدین مردفش پس معنی این ریاچ باد فون اصطلاح - بقول صاحب اندجولہ
 دفع کردن و دور کردن باشد و بس (ار دو) فرہنگ فزنگ بازے ہوز در آخر شخصے کہ
 ہو اکو دور کرنا - ریاچ کو دفع کرنا - بدیگران نصیحت کند و خود بران عمل نکند -
 باد فرہ اصطلاح - صاحبان برہان (سوروی) دیگر کسے از محققین فارسی زبان ذکر این
 بذیل باد افراہ) ورشیدی و جامع و جہانگیری فکر و مؤلف گوید کہ اگر سند استعمال بہت
 و سراج ذکر این کردہ اند و ما بحث این بر (بادی) آید تو انیم عرض کرد کہ اسم فاعل ترکیبی است
 کردہ ایم جزین نیست کہ الف چہارم و ہفتم از کہ فوز بقول برہان بضم اول و سکون ثانی
 (باد افراہ) تخفیف شد (ار دو) دیکھو باد افراہ و زائے ہونہ بمعنی اطراف و پیرامون دہان
 باد فرودین اصطلاح - صاحبان برہان از جانب بیرون خواہ از انسان خواہ حیوان
 و سوروی ورشیدی ذکر این کردہ اند و ما بحث بمعنی آروغ پس معنی لفظی این کسے کہ آروغ
 کامل این بر باد (فرودین) کردہ ایم صاحب باد ز ندیا اطراف و پیرامون دہان او باد است
 سوروی از استاد و وکی سند آرد (س) و کنایہ از پند آموز بے عمل - مشتاق سند بشیم

(۲) بادگانہ ذکر ہر دو بکاف عربی کردہ	(اردو) ناصح بے عمل۔ وہ شخص جو اور کو
ماہیت کامل این بجایش کنیم کہ بکاف فارسی	منصیحت کرے اور خود اس پر عمل نہ کرے۔
بادک بقول اتند و ناصری بفتح دال و کاف می آید (اردو) دیکھو بادگان و بادگانہ۔	بادک بقول اتند و ناصری بفتح دال و کاف می آید (اردو) دیکھو بادگان و بادگانہ۔
بادکر دار اصطلاح۔ بقول بحر و خیمہ بہا	بمعنی کو دک ساقی بادہ دہندہ زنان سلاطین
شائبان و شتاب رونده صاحب مؤید مفت	پارسی و ریدک و رودک ساقی بادہ وہ مرد
بر شائبان قانع و بقول صاحب اندک و الف	کہ کمتر از وہ سال و بلوغ نرسیدہ باشد۔
فنگ تند و تیز مؤلف عرض کند کہ اسم	دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد
فاعل ترکیبی است بدون انصاف و کسر	مؤلف عرض کند کہ چیزی نباشد کہ کاف
کاف عربی۔ معنی بیان کردہ صاحب بحر و خیمہ	تصغیر بر لفظ بادہ زیادہ کرد و ہاے ہوز
از دیگر محققین است (اردو) ہوا پر ہوا	حذف شد و بمعنی منسوب بہ بادہ و کنایہ از ساقی
صاحب آصفیہ نے (ہوا پر ہوا ہونا)	کو دک۔ محضی مباد کہ بادہ بمعنی شراب کہ می آید
جلد باز۔ شتاب کار ہونا۔ جلد باز ہونا۔	جلد باز۔ صاحب آصفیہ نے (ہوا پر ہوا ہونا)
جائے میں جلدی کرنا۔	معنی حقیقی آن ترکیب ہائے نسبت منسوب بغرور کو لکھا ہے۔
بادکردن مصدر اصطلاحی۔ بقول بہا	است کہ باد بمعنی غرور بجایش مذکور شد پس
دیکھو بادگان و بادگانہ۔	معنی لفظی این صغیر غرور و کنایہ از کو دک ساقی
این از اہل زبان تحقیق رسیدہ صاحب	توان گرفت (اردو) وہ لڑکا جو سلاطین
آصفیہ سنڈاین از فوقی یزدی می آرد (۳)	پارس کی عورتوں کو شراب پلائے۔ مذکر۔
	(۱) بادگان اصطلاح۔ صاحب ناصری

کرده ام بادریغ بفرمان شکر ریزی دیگر نیشگون که هر چهار محققین هندو برتر است معنی شهر
 پر مرز با من هر سه همی با سندر و گیک این معنی غور کرده اند و معنی دوم را از همین سند
 از کلام مخلص کاشی بر (باد کردن چشم) می آید پیدا کرده اند و منی دانند که این سند متعلق
 مؤلف عرض کند که (۲) معنی لغوی این هوا به معنی اوست و بدین وجه که باد معنی غور
 و اودن است و از همین مصدر است (باد کردن) و تکبیر هم بجایش گذاشت و بالیدین علامت
 آتش را (یعنی موارساندن آتش و تیز کردنش) غور است شاعر گوید که چشم چون ورم کرد
 که باد معنی ششمش معنی تند و تیز هم گذاشت چنانکه و بالید غور و تیز است اما اگر ویدیه مخفی مباد
 ظهوری گوید (۳) از شمع می سوختی و بر کسی یا که بخورد (باد کردن) به معنی نخوت و غرور کردن
 و اومی کردم باد امن آتش خود را همان خود گذاشت پس همین سندر براس معنی اول (باد
 بادی کردم باد نسبت معنی اول عرض می شود کردن) بکار می خورد و آنرا که (باد کردن چشم)
 که باد معنی غرور و نخوت بجایش گذاشت را به معنی غرور و نخوت گرفته اند سکندری خورده
 (ارو) (۱) غور کرنا (۲) هوا پنی نا - (ارو) آنکه پچول جانا ورم کرنا -
 باد کردن چشم | مصدر اصطلاحی قبول | باد کردن در چشمی | مصدر اصطلاحی -
 بهار و بحر و آسمانی (۱) آسیدین بهار و گیک این کرده از معنی ساکت و سندی
 چشم از ماده یح و (۲) غرور و نخوت (مخلص) که از تفاوتی یزدی آرد همان است که بر
 کاشی (۳) نخوت بود ز اهل بهر ناگوار تر و باد کردن (گذاشت به تصرف خیف در مصرع
 بلا چون چشم کسی بادی کند باد مؤلف عرض کند آتش معنی (۳) کرده ام بادی بصرنا -

شکر ریزے دیگر پانچ شکر گو پر مرزا باسن نواسے صاحبان خاصا صاحبان بھروانند و جامع و سراج و مفت
 ہمسری ہا صاحب آصفی (بہ صراست) را (بفرما) ہم ذکر این کردہ اند۔ صاحب منتخب برانکبا، فرمایکہ
 نوشت و در نسخہ قییم بہار براسے سند (باد کوئی) بہ نون و باے موحده بالفتح (باد کج) کہ با میں دو باد میان
 در چین شعر (بفرماے) نقل کردہ مصححین مطبع باد صبا و باد شمال و زو یعنی با ویکہ از محل وزیدن چہار باد
 نو لکھنؤ این مصدر را بر بدیل تصحیح قائم کردہ اند۔ و از چہا یکا انگہ میان صبا جنوب و زو کہ نوا (از)
 و سندے را کہ بدین مصدر متعلق کردہ اند نوشت گویند دوم آنکہ میان صبا و شمال و زو (کجا)
 ادعائیت باجمہ و دیگر محققین زبان فارسی ازین نام دارد۔ سوم آنکہ از میان شمال و دبور و زو
 مصدر ساکت مؤلف عرض کند کہ اگر معنی (جبریا) است چہارم آنکہ میان جنوب و دبور
 حقیقی گیریم خلاف قیاس نیست چنانکہ (باد در و زو این را (سیف) نامند مؤلف عرض کند
 بوق کردن) و (باد در نے کردن) و مصدر کہ خبرین نیست کہ (باد کثر) مبدل (باد کج) است
 اصطلاحی (باد در سر کردن) را کہ گذشت در و بس کہ جیم عربی بہ زائے فارسی بدل شود۔
 تعلیم این داخل توان کرد (ار و و) ہوا مرکب توصیفی است (ار و و) وہ ہوا جو
 بھرا کسی چیز میں۔
 باد کثر اصطلاح۔ بقول برہان بکسر ثالث باد کثر اصطلاح۔ بقول صاحب جامع
 و فتح کاف و سکون زائے فارسی بادے کہ بکسر وال و ضم کاف کنایہ از نخوت و غرور
 بعربی تکبا گویند و محل وزیدن آن میان زنان چنانکہ (باد بروت) مردان را ویکہ کسی
 ہر دو باد باشد عموماً و میان باد شمال و باد از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف

عرض کند که گس بضیم اول بقول برهان صغ
 جماع زمان را گویند که عربان فرج خوانند- گفته اند مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی
 پس بدون اضافت اسم فاعل ترکیبی است است بمعنی کشنده باد و معنی اول کنایه باشد
 (۱) در کس باد دارنده و کنایه از زن مغرور و معنی دوم هم مخفی مباد که حجاست بقول غیاث
 مخفی مباد که باد بمعنی غرور هم آمده و اگر بمانا خون کشیدن بزخمهای کوچک استره بشاخ
 خوانیم معنی آن (۲) هوای فرج باشد و گاو- باشد (انج اهل ولایت بسبب کثرت تولید
 غرور فرج و مراد از غرور زمان دارد و) خون هر هفته یا هر ماه این عمل کنند یعنی زخمهای
 (۱) مغرور عورت (۲) عورتون کا غرور (مکر) استره در سر زنند و شاخ گاو که هر دو جانبش
 یادکش اصطلاح- بقول برهان و بحر و جاع سور اخ باشد خون از آن زخمها کشند و آن
 بفتح کاف و سکون شین نقطه دار (۱) خشت باد شخ گاو را که بر اے این عمل درست می کنند
 را گویند و آن نوعی از باد زن باشد بسیار در سندی (سینگی) گویند که جانب پهنش بر
 بزرگ که در میان خانه آویزند و باطناب بر سر قائم کنند و جانب دیگر در دهن گرفته شود
 و ریسمان در کشاکش آرد و (۲) حجامتی را می کشند تا بزور کشش نفس خون از زخم بیرون
 رانیز گویند که بران تیغ زنند و (۳) دم زگر و داخل آن جمع می شود و این شاخ گاو مخصوص
 و آهنگری را هم صاحب جهانگیری و بهار بر بر اے حجامت نباشد بلکه در دیگر مقامات حجم
 معنی اول قانع و صاحب سروری گوید که باد انسان و حیوان هم اطباء استعمال این می کنند
 باشد و عبری مروحه- خان آرزو در سراج بگویم طریز بیان محققین بالا کلفت انگیزه و ملو از احوال

است فارسیان قدیم بادکش بہان شاخ گاؤرا دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد
 می گفتند کہ بوسیدہ آن خون فاسد را بزور نفس مؤلف گوید کہ بادکش در اینجا بمعنی مطلق
 می کشیدند حکماء فرنگ ہمین عمل بوسیدہ آلہ بلوین با وزن و اصطلاحاً با وزن دستی است بزرگ
 کنند کہ مشابہ بنجان باشد پس ہمین شاخ گاؤرا و دور کہ قراشان بدست خود گرفته بر آفتاب
 بادکش نام کردن موافق قیاس است حیف خود می جنبانند معاصرین عجم ہم تصدیق این کنند
 است از اہل تحقیق کہ مقصود خود را بالفاظی (اردو) وہ گول اور بڑا پنکھا جسکو فرش
 بیان کنند کہ سر یح الفہم فہیت و معنی سوم ہم اور خدمت گار اپنے ہاتھ میں لیکر مالک پر
 خالی از کنایہ نباشد کہ دم زرگران و آہنگران جھیلتا ہے۔ مذکر۔
 ہم باد را حرکت می دہد (اردو) وہ باد کشیدن مصدر اصطلاحی بقول بحر و
 بڑا پنکھا جو مکان کے چھت میں لٹکایا جاتا ہے بہار رنج و محنت کشیدن (میر غفری) تو
 (مذکر) ۲۱ سینگی۔ اسم مؤنث بقول آصفیہ نوش خوری دائم و بدخواہ خورد ز ہر پوتوبادہ
 وہ سوراخ کیا ہوا سینک جسے منہ سے کھینچ کر کشی دائم و بدخواہ کشد باد یا مؤلف گوید کہ
 بدن کا گوشت اُبھار لیتے یا گرمی چستے ہیں باد بمعنی آہ و نالہ و صدمہ و آسیب بجائش گذشت
 شاخ حجام۔ شیشہ حجام (۳) دہو کنی۔ دیکھو پس آہ و نالہ کشیدن ہم باعث رنج و محنت است
 انبان باد۔ وچراگوں ہم کہ این مصدر بمعنی آہ و نالہ کشیدن است
 بادکش قرآشی اصطلاح بقول صاحب و صدمہ و آسیب برداشتن (اردو) آہ کرنا
 اند بخوالہ فرنگ فرنگ نوعی از بادکش بزرگ نالہ کرنا۔ رنج میں مبتلا ہونا۔

<p>بادکلاہ اصطلاح۔ بقول انندجو الہ کہ باد بمعنی صدمہ بجائش گذشت و معنی حقیقی باد غوامض سخن را، غرور یا شد مثل (باد بوق) معروف و بمعنی شدت و بیاری ہم بجائش گذر (باد گیسو) مؤلف گوید کہ (۲) بدون اضافت اسم فاعل ترکیبی است بمعنی کلاہ باد دارند و کنایہ از غرور۔ مخفی سباد کہ باد بمعنی غرور آید و برائے معنی اول بیکہ کسر دال مہملہ خوانیم و طالب سند استعمال باشیم۔ صاحب انندجو کہ معنی اول از خافانی سند آرد کہ بکار او نمی آید و این سند معنی دوم است (۳) بس کز</p>	<p>آتش سری و باد کلاہی فلک پڑ بر سر خاک بخون لعل قبائید ہمہ پڑ (اردو) (۱) غرور۔ مذکر۔ (۲) مغرور۔</p>
<p>بادکمان اصطلاح۔ از قبیل باد تفنگ و باد تیر است (مربک اضافی) یعنی ہوائی کہ بہ کمان کشیدن حرکت کند (انوری ۳) برآش</p>	<p>قدرت قضایا رد گفت پڑ کہ حبت بادکمان و نشست گرد ضمیر پڑ (اردو) بادکمان کہہ سکتے ہیں یعنی وہ ہوا جو کمان تاننے سے حرکت کرے۔</p>
<p>بادکم وز استعمال۔ بقول صاحب سفرنگ و سائر بفتح کاف عربی و سکون سیم و فتح واو</p>	<p>بادکلمہ اصطلاح۔ بقول جبر و انند و غیاث کسر دال مہملہ و کاف عربی مضموم بمعنی ضربت جماع مؤلف عرض کند کہ کلمہ بقول برہان بفتح اول و ثانی فرو بردن و بر آوردن درجاء باشد و نیم اول و فتح ثانی حرکات جماع مخفی</p>

وسکون زائے ہوز ہواے سبک وزندہ مقابل باد کو بہ اصطلاح بقول نامری بندے
 ہواے بیش وز کہ تند باشد (ار و و) سبک است در ساحل دریائے شور از شہر شمانی
 ہوا کم چلنے والی ہوا مؤنث۔ (زور دار ہوا کا مقابل) سے مرحلہ دور۔ آن را با کو و با کو بہ نیز گویند
 باد کنجی اصطلاح بقول برہان و بحر و سر می پیوستہ باد و رو و پوار آن بلد رومی کو بہ
 و جامع و نامری و سراج و رشیدی کبر ثالث لہذا خانہ ہائے آن بندر و شہر ممہ از سنگ
 و ضم رابع و سکون لون و جیم بہ تختانی رسیدہ و سطح خانہ ہا قیر اندود است گویند از بنا ہائے
 قولنج و نفخ را گویند کہ در پشت آدمی بہم رسد پادشاہ دادگر (انوشیروان عادل) بودہ
 و بسبب آن پشت خم گرد و مؤلف عرض چون طوک شیروان خود را از اولاد و احفاد
 کند کہ کنج بفتح اول و سکون ثانی و جیم کسے را اومی دانستہ اند در تعمیر آن ساعی بودہ اند
 گویند کہ دو تاشدہ باشد و چیزیں ہنجو کوہان از در جانب شرقی آن ولایت آتشکدہ از قدیم
 از پشتش برآمدہ و آن را عبری احد بنخواستہ بودہ و ہنوز آثار آن باقی است چنانکہ اگر
 پس معنی لفظی این مرضی کہ مسوب بہ کنج است خواهند آتش اشتعال یا بداندکی آن زمین را
 یا ریاحی کہ مسوب بہ کنج است بعض اطباء گویند کہ کھنکند شعلہ از خارج بر زمین نمایند فوراً از
 کہ از امراض نخاع مرضی باشد (ار و و) ایک زمین مشتعل می شود چنانکہ اگر در آن اراضی زراعتی
 مرض کو فارسیون نے باد کنجی کہا ہے جس کی باشد تمامی خواهد سوخت و چون خواهند خاموش
 وجہ سے صلب میں ریاحین پیدا ہو کر انسان کو شود و قدرے خاک بران ریزند منطفی گردد و
 کوزہ پشت کردیتی ہن۔ و عجب تر آنکہ اگر خواهند آن آتش را بجائی

نقل کنندیم زرع آن زمین را کندہ انبانے
 را محاذی آن کندہ دارند چون پر باد گردد است و ہر گاہ لو کہ آہنی در آن انبان
 سر انبان را محکم کردہ ہر جا کہ ضرورت افتد گذارند و طرف دیگرش را روشن کنند سر لولہ
 لو کہ آہنی بر لب انبان گذارند و شعلہ خارج مانند چراغ کہ روشن می شود بوسیلہ ہمان بخار
 بر لب لولہ نمایند و ادومی کہ باد در انبانست معدنی باشد کہ در انبان گرفتہ شدہ اگر حکما و
 سر لولہ مانند چراغ روشن و تابان خواہد بود و محققین ارض تحقیق کنند حقیقت حال دریا
 ہنود و آتش پرست از ہندوستان نذر کردہ شود کہ چہ قسم اجزائے معدنی در آن سر زمین
 پیادہ بزیارت این آتش کدہ آیند و جمعے آن است باہمی حال عجوبہ کہ از واقعات بنیہ حساب
 معنی را دیدہ اند چون از غرائب بود نگاشتہ شدہ نامصری می نماید غیر از اثرات معدنی نباشد
 مؤلف گوید کہ دیگر کسے از محققین فارسی (اردو) شہر شماخی سے کچھ فاصلہ پر دیر
 زبان ذکر این نکر دو قول صاحب نامصری شور کا ایک ٹاپو ہے جس کو فارسیوں نے باد کوٹ
 کہ از اہل زبانت اعتبار را شاید خیال سے نامزد کیا ہے۔

ماہیت کہ در آن زمین فاسفس بمقدار باد کوہ پیکر اصطلاح۔ مرکب توصیفی است
 کثیر باشد از این جاست کہ چون شعلہ خارجی از کوئہ از اسپ و بدین وجہ کہ اسپ سرچ
 قریب زمین کنند آتش بزین گیر و آنچہ صاحب التیر است اورا باد گفتند و بصفت آن
 نامصری گوید کہ انبان را پر باد کنند حقیقت آن کوہ پیکر را آور و ند یعنی چیریکہ میجو باد است
 ہمین قدر می نماید کہ انبان پر باد نمی شود بلکہ و پیکرش میجو کوہ۔ سناہن بر (ابر گردش) گذ

(اردو) تیز رفتار گھوڑا۔ دیکھو بادپا۔	تازانو وشتا لنگ و انگشت کو چک پامستد
باد کہنگو اصطلاح۔ بقول بہار بفتح کاف	گرد و دوزول وے از جانب انسی بسیار نا
تازی دہائے ہوز و سکون نون و ضم کاف	بود و تسمیہ این بدین اسم باسم محل است
دوم و و او معروف مرض عرق النساء کہ در پا	چہ عرق کبیر اول و سکون ثانی در اصل
مردم پیدا شود و بحوالہ صاحب اصطلاحات	رگ را گویند عموماً و نسا بفتح نون و سین
الشعر گوید کہ در جہا گیری کہنگو نام ریت	مہملہ و الف مقصورہ نام رگی است خصوصاً
کہ آن را در تازی (عرق النساء) گویند و باد	کہ این در جہا گاہ واقع شدہ و تقدیر کلام
کہنگو مادہ ریخت کہ در ان رگ انصبأ	چنان است کہ وجع العرق الذی ہو النساء
یابد و موجب مرض گرد و (محمد سعید اشرف	یعنی در درگی کہ سمتی است بہ نسا (الخ)
۵) گران خیر است همچون درد زانو پزین	پس بخیاں ما باد و رینجا یعنی مرض است کہ
گیر است چون باد کہنگو مؤلف عرض	بجایش گذشت و کہنگو بہر دو کاف عربی ترجمہ
کنذ کہ مادر جہا گیری کہنگو را نیا فقیم و دیگر	(عرق النساء) اسم جامع فارسی زبان۔ یعنی
محققین فارسی زبان ہم ازین سبکت۔	رگے کہ از سرین تا شتا لنگ آمدہ و صاحب
صاحب فصول الاعراض (در لغت	غیاث بر (عرق النساء) فرماید کہ این را بہ
عرق النساء گوید کہ دردی است کہ از مفصل	ہندی (را نگھن) نامند و صاحب مؤید
ورگ خیزد و از جانب وحشی لبوی ران	بر (عرق النساء) گوید کہ نام زحمتی کہ از غلبہ
نازل شود و در اکثر ہما نجا بایستد و باشد کہ	باد پیدا شود کہ آن را بہند (باد رنگھن) نام

است پس بخیال باجمعی نیست کہ باد دیر بخوابد و بجای دیگر یافتہ شد خان آرزو در سر
 معنی ریج و موج است و کہنگو نام رنگے کہ ترجمہ گوید کہ یعنی جاقظہ نگاہ دارندہ و جوالہ بہرہ
 آن در عربی نہا باشد و لفظ کہنگ نام تحقیق ذکر معنی سوم کردہ می فرماید کہ بدین معنی بادگیر
 کہ بسبب غلبہ ریاہ درین رگ پیدا شود و صابا گذشت مؤلف عرض کند کہ باد نام جمعی از
 تحقیق کہ لغت کہنگو را ترک کردہ اند و این گنجہاے خسرو پر ویز بجایش مذکور شد و مجاز
 نیست کہ اعتناے فارسی قدیم نذرند و ازینجا بمعنی مطلق خزانہ و گان بقول خان آرزو و برہان
 کہ بسیاری از لغات فرس قدیم متروک است بمعنی پیوستن آمدہ بخیال با اسم مصدر است بہ
 سند استعمال محمد سعید اشرف برائے این گفتا بمعنی پیوست و از ہمین اسم مصدر باشد مصدر
 می کند (ارو) عرق النسا عربی بین ایک گادون بمعنی گائیدن کہ اصلش گائیدن بود
 مرض کا نام ہے جو غلبہ ریاہ سے ایک رگ نون حذف شدہ گادون شد چنانکہ ایشان و
 مین (جو مین سے پاؤں کی چھنگلیاں تک واقع ایشان و جادارد کہ اصل گائیدن گائیدن
 ہوئی ہے) درو پیدا کرتا ہے۔ باشد کہ نون بدل شدہ تختانی چنانکہ اوچ
 بادگان اصطلاح بقول برہان و جامع و اوچ۔ اندر تصور بادگان اسم فاعل
 و ہفت باکاف فارسی بروزن آسمان (۱) ترکیبی است بمعنی پیوستہ شونہ با خزانہ و
 حافظ و حفظ کنندہ و (۲) خازن و خزانہ دار کنایہ از خازن و خزانہ دار و محافظ خزانہ۔
 و (۳) پیش و پس گریبان جامہ صاحب نامی بجز حقیقت معنی دوم و مجازاً بمعنی مطلق
 بجوالہ برہان ذکر معنی دوم کردہ می نویسد کہ حافظ و نگاہ دارندہ و ہمین باشد حقیقت معنی

اول تسامع بعض محققین پیش نیست کہ معنی اول بادگانہ اصطلاح بقول برہان و ہفت
 را حافظ و حفظ کنندہ نوشتہ اند خان آرزو دست بفتح نون دریکہ مشکبی را گویند کہ از درون
 گوید کہ حافظ و نگاہ دارندہ است نہ حفظ کنندہ خانہ بیرون را توان دید و از بیرون درون
 حیف است کہ سند استعمال پیش نشد حال حاضر را نتوان دید صاحب جامع ابن راجحہ خانہ
 میشود نسبت معنی سوم کہ بدین معنی بادگان بہل گوید۔ صاحب نامری باتفاق برہان گوید کہ
 بادخان است کہ کاف فارسی بہ خائے معجمہ بدل چنین درہا در بنا در فارس خاصہ بوشہر
 شود چنانکہ (فرسخ و فرنگ کہ نون درین کہ بگرمی ہوا معروف است بسیار دیدہ ام
 زائد است صاحب قانون دستگیری ذکر کہ از بیرون درون خانہ را نہ بینند ولی
 این کردہ) پس (بادخان) مخفف (بادخان) بادآید و خانہ را خنک کند آن را اگر گرمی
 قلب اضافت (خان باد) بمعنی خانہ باد یعنی گویند۔ صاحب مؤید بجوالہ رسالہ (علمی)
 مقامی کہ دران باد داخل شود و مجازاً پیش گوید کہ بادال موقوف و کاف فارسی دریکہ
 و پس گریبان کہ بوسیلہ آن ہوا بہ جسم انسان و بہندی چہیہ گویند۔ مؤلف عرض کند کہ
 می رسد حیف است کہ سند استعمال این ہم پیش این مبدل (بادخان) باشد کہ خائے معجمہ بجا
 نشد (ارو) (۱) حفاظت کرنے والا فی حفظ فارسی بدل شد چنانکہ فرسخ و فرنگ پس
 نگہبان۔ (۲) خزانہ دار۔ خازن۔ خزانہ بمعنی لفظی این خانہ باد است کہ قلب اضافت
 کا محافظ۔ (۳) گریبان کے آگے اور پیچھے بادخانہ شد و مبدل آن بادگانہ و مراد از
 کا حصہ۔ مذکر۔ درے و دریکہ باشد کہ در آن سوراخا کنند

برائے ہوا و داخلان از درون خانہ تماشا
ہم کنند۔ آنچہ صاحب مؤید ترجمہ این بہندی
چہچہ نوشتہ تماشا پیش نیست کہ چہچہ خبر دیگر
است و کر گری ہم چیز دیگر پر صاحب نامہ
ہم تسامح کردہ کہ کر گری را مرادف این گفتہ (۱) روزنی کہ روے باد باشد و باد گیر و (۲)
تحقیقش بجایش می آید (اردو) وہ دروازہ
یاد ریچہ جس میں نفوذ ہوا کے لئے سوراخ بکثرت
ہوں بعض قدیم عمارتوں میں ایسے دروازے گویا کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی چیز کی
پاے جاتے ہیں جن میں گل بوٹوں کی شکل میں گذارندہ باد است یعنی راہ دہندہ باد و
مناقب بنائے گئے ہیں تاکہ ہوا داخل ہو مشتبک
یا جالی دار دروازہ یاد ریچہ۔ مذکر۔
بادگاہ اصطلاح۔ بقول انتہی جوالہ فرنگ
فرنگ بیت انخلا و جاے طہارت را گویند۔ (۲) داستان گو۔ دیکھو از کارہ۔
دیکر کے از محققین فارسی زبان ذکر این کرد بادگذشتن استعمال۔ صاحب آصفی فکر
مؤلف گوید کہ قلب اضافت است و این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند
درینجا باد بمعنی سیر و ہم اوست کہ گذشت۔ کہ بمعنی حقیقی است یعنی مرور باد بر کسی و چیزی
خلاف قیاس نیست ولیکن مشتاق سند استعمال چنانکہ انوری گوید (۳) دل ز بیم آنکہ باد سحر

بر تو بگذرود روز و شب جویان کہ ماہی را کاف فارسی۔ بہار ذکر این کردہ از معنی ساکت
بر اندازد از آب؛ (اردو) ہوا گزنا۔ مؤلف گوید کہ از قبیل باد تیر و تفنگ است
باد گرد اصطلاح۔ بقول اندھجا کہ فرنگ یعنی بادیکہ بگززدن متحرک شود۔ مرکب
فرنگ بکسر کاف فارسی گرد باد و طوفان دیگر اضافی است (وحشی ۷) ز باد گرد تو بہر
کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و مؤلف را شود عیشہ پز نکس تیغ تو خورشید را شود
گوید کہ مرکب توصیفی است و قلب اضافت خفقان؛ (ظہوری ۷) از برائے حشم
این گرد باد یعنی بادے کہ خاک را بشکل منار نصرت در سر باز از رزم؛ باد گرد نشین
بر آسمان بر د طالب سند استعمال ابن شہیم می فروشند طویاے استخوان؛ (اردو)
(اردو) بگولا۔ بگولا۔ بقول آصفیہ ہندی باد گرد۔ کہہ سکتے ہیں یعنی وہ ہوا جو گرد مارنے
۔ اسم مذکر۔ دیکھو باد زد۔ سے متحرک ہو۔ مونتھ۔

باد گردیدن استعمال۔ صاحب بحر ذکر (الف) باد گردند لب خورشید را اصطلاح
این کردہ بر معروف قانع دیگر کے از محققین صاحب ہفت ذکر این کردہ گوید کہ بادے را
فارسی زبان ذکر این نکرد و مؤلف گوید کہ گویند کہ وقت طلوع شمس از وزیدن بازماند
بمعنی حقیقی چرخ زدن و دور زدن باد باشد گوی گنبدین لب آفتاب مشغول شدہ (کذا
کہ گرد باد توجہ آنست کہ گذشت (اردو) ہوا فی شرح المخزن) صاحب شمس این را (باد
کا چکر باندہا۔ چکر کھانا جس سے بگولا پیدا ہوتا گردید لب خورشید) گفت و حوالہ یہاں شرح
باد گرد اصطلاح۔ بکسر دال مہملہ و ضم مخزن فرماید کہ باد صبح لب خورشید را گزیدہ

یا معنی آنکه وقت طلوع کرانه آفتاب بادی وز کند که (لب خورشید را باد گزیده است)
گویا می گزید و هرگاه کرانه خورشید را لب یعنی آفتاب طلوع شد پس مصدر اصطلاحی
اعتبار کرد چون نیک طلوع کرد از وزیدن بیاورد که ده صاحب خمیمه برهان کنایه به معنی
باز ماند صاحب بجز در همین مصرع (گزینه) طلوع شدن آفتاب است و بس (ار و و)
را (گزیده) نوشت و فرماید که بادی که وقت (ب) آفتاب کا طلوع مونا -
طلوع آفتاب از وزیدن باز ماندگی بی با و گذر اصطلاح بقول برهان و بجز کمرش
گزیدن لب آفتاب مشغول شد و دیگر اینکه و کاف فارسی و سکون نون و دال ایجاد است
کرانه خورشید وقت طلوع سرخ می باشد که در خصیه مردم پیدا آید و بسبب آن خصیه
گویا صبا آنرا گزیده است و صاحب خمیمه برهان بزرگ شود و در و کند و آن را بعربی فتق گویند
این را بشکل مصدر مرکب ----- صاحب جامع گوید که با و فتق است که در خصیه
(ب) باد گزیدن لب خورشید نوشت مردم بهم رسد صاحب ناصری فرماید که خصیه
فرماید که کنایه از این است که تاب بردن آفتاب را بفارسی گند خوانند پس در خصیه باشد
با و صبح می وزد - مؤلف عرض کند که محقق و بعربی فتق که معنی کشادگی که آن پرده است
آخر الذکر را پس بکنیم که این مقوله را بشکل مصدر بر خلاف رقی - خان آرزو در سراج بعظم
قائم کرد و لیکن معنی بیان کرده اش را نمی پسندیم کاف فارسی نوشته فرماید که تحقیق آنست که
مغنی مباد که وقت طلوع آفتاب چون افق این مرکب است از باد معنی مرض و گند
مشرق از شفق سرخ شود و فارسیان بر سبیل معنی خصیه صاحب سروری فرماید که باد

کہ در شکم و خصیہ پیچ و خصیہ از ان درم آتش دل و در سرے خویش پادامن ز نذر
 کند مؤلف گوید کہ بحث این کچھ اہل تحقیق آتش من بادگیر من پاد (اردو) (۱) دیکھ
 طب بر بادفتق مذکور شد (اردو) دیکھو بافتق یا روشنندان جو مرو ہو کے لئے مکان میں
 بادگیر اصطلاح بقول بحر و بہار کاف فی البائین۔ مذکر۔ (۲) وہ بلند عمارت جسکی ہر خانہ
 (۱) دیکھ و روزنی کہ برائے بادور خانہ سازند نفوذ ہو کے لئے منافذ ہوں (۳) نفس بقول
 و بتاری غرفہ گویند و (۲) نیز عمارت بلند کہ ہر حصہ عربی۔ مذکر۔ سانس تنفس (ارشد
 طرف آن روز نہا باشد تا بادور آید صاحب (۵) قیام جسم خاکی ہے نفس پر پاد ہو پر ہے
 ضمیمہ برہان بر معنی دوم قانع۔ وارستہ مذکر بنا اپنے مکان کی پاد
 ہر دو معنی از شفائی سند آرد (رباعی) مینی بادگیر اصطلاح بقول برہان و بحر و ناصر
 تو سر بریدہ کیرے عجبی است پادندان کر از بکر ثالث (۱) کنایہ از تخت و کبر و عظمت
 را از غیر عجبی است پاد از چار طرف تیزوز باد مرزان را چنانچہ باد بروت مردان را
 می پیچد پاد بہر سبیل بادگیری عجبی است پاد صاحب جامع بذیل (باد و بست) ذکر این کرد
 (محسن تاثیر) دلم فرج ز سخن ہامی آشنا صاحب جماعگیری در ضمیمہ خود فرماید کہ (۲)
 وار د پاد بادگیر نفس خانہ ام مواد ارد پاد مو کنایہ از بزرگی و عظمت باشد و بس صاحب
 عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و فارسیان مؤید بہ حوالہ مؤید الفوائد فرماید کہ غلط گیسوی متینا
 (۳) استعارۃ بادگیر را معنی نفس ہم استعما علیہ الصلوٰۃ والسلام و صاحب ہفت معنی
 کردہ اند چنانکہ مسیح کاشی گفتمہ (۵) تارودہ بیان کردہ صاحب مؤید را بر (بادگیر)

ذکر کردہ مؤلف عرض کند کہ باضافت (بادبروت) گرفتہ اند بر خلاف قیاس ہست
 مرکب اضافی است بمعنی ہوائے مووگیو و تحقیق (بادگیو) مخصوص است بمعنی دوم
 بمعنی اول و دوم و بدون اضافت اسم فاعل ترکیبی یعنی (۳) بادورگیو دارندہ
 یعنی گیسوے خود را بلند دارندہ کنایہ از دین بتواتر وضو شگفتہ و بلند باشد و این بلند
 صاحب بزرگی و عظمت و ظاہر است کہ در موے بوجہ شستن پیدا شود پس آنانکہ بہ
 گیسو عام است پس بادگیو را مخصوص با قیاس (بادبروت) بادگیو را بمعنی اول
 زمان کردن تسامح محققین است اگر (باد) گرفتہ اند غلط کردہ اند و اگر استعمال (بادگیو)
 (بعد) را مخصوص بہ زمان کنیم من وجہ متیان بمعنی اول ہم در کلام فارسی می بود استعمال
 چنانکہ (بادبروت) را بعض محققین مخصوص بہ (بادگیوے او) بحق تنبیا علیہ السلام خلاف اد
 مردان کردہ اند ہر گاہ (گیسو دار) کنایتہ ز ہارہی کردند۔ اگر سداستعمال بمعنی اول
 سید و مولا زادہ و پیر زادہ را گفتہ اند پس پیش می شد تصنیفہ قیاس و خیال خود می کردیم
 چگونہ تخصیص (بادگیو) برائے زمان باشد (ارو) (۱) غرور و تکبر۔ مذکر (۲) بزرگی
 و (بادگیوے او) کہ بمعنی عظمت گیسوے تنبیا عظمت۔ مؤنث (۳) بزرگ۔ عظمت کہنے
 علیہ السلام مذکور شد مؤید خیال ماست والا۔ صاحب عظمت۔
 حیث است کہ سداستعمال پیش نشد و آنچه بادل اصطلاح بقول بحر و ضمیمہ برہان
 محققین اول الذکر این را بذکر معنی اول از قبل و مؤید بروزن عادل بمعنی (۱) صاحب دل

و (۲) دلاور۔ صاحب بحر صاحب دل فرما گفتن می آید چون حرف زدن و مثل زدن که آنکه آنچه در عالم است در خود یاد مؤلف و کلمه بآدرین اصطلاح بمعنی معیت باشد عرض کند که کلمه بآدرین اصطلاح بمعنی مفہم است (ارو) دل ہی دل میں کہنا۔ بقول یعنی دل دارند و مراد از معنی اول۔ روشنی آصفیہ دل کے اندر خیال کرنا۔

است و بہر دو معنی کنایہ باشد حیف است کہ یاد اصطلاح۔ بقول بہار لفظ ہندست سند استعمال پیش نشد (ارو) (۱) صاحب دل بمعنی تارنقرہ کہ باطلا اندودہ پہن سازند بقول آصفیہ۔ اسم مذکر۔ بفتک اضافت۔ و جامہ ہا بدان باند و پوشندہ این قسم عارف۔ خدا شناس۔ پارسا۔ صالح۔ شقی۔ جامہ را بادلہ پوش خوانند (سید حسین خاں پرہیزگار۔ دیندار (۲) دلاور۔ بقول آصفیہ (۳) برخوردار چنان گرم کہ آتش بدلم زد۔ بہادر۔ شجاع۔ جوانمرد۔

بادل زدن مصدر اصطلاحی بقول تحقیق الاصطلاحات این را قاش زدن اند۔ مشورہ کردن و نیکو اندیشیدن و می توان گفتہ فرماید کہ لفظ ہندی در فارسی زبان کہ زدن در اینجا بمعنی گفتن باشد (میر خیر) استعمال یافتہ چنانکہ اثر شیرازی کہ در ہند ملک ہر چند می زد بادل ریش پڑ کہ در صحرا نیامدہ می گوید (۴) بنر من شمع برافروختہ نہد سوز دل خویش پڑ مؤلف گوید کہ مشورہ آید بنظر پیر پادولہ ہر گاہ گذارد و بر سر پادولہ کردن بادل در دل خیال کردن است مؤلف عرض کند کہ صاحب ساطع ذکر و اندیشیدن و شک نیست کہ زدن بمعنی (بادل بہ الف در آخر) و (بادلہ۔ بہ ہائے

در آخر) کردہ فرماید کہ بسکون وال۔ مذکر۔ چنانکہ در لغات ترکی سطور (انتہی) مؤلف
 ز رلفت را گویند و (بادلی) مؤنث آن عرض کند کہ حیف است کہ ما (بادلیش) یا
 بمعنی پارچہ کہ از کلابتون سازند (الخ) بہ (بادلش) را در لغات ترکی و کتر اللغات
 خیال ما این مرکب باشد از بادل کہ در شکر نیافتیم و صاحب مؤید ہم بذیل لغات ترکی
 بمعنی ابر است کہ همچو نقرہ سپید و تاب برق ذکرش نکرد۔ صاحب اند فرماید کہ در فرنگ
 در وست و ہاے نسبت (ار دو) بادلہ فرنگ ہمین لغت را بزیادت ہاے تہوز در آخر
 بقول آصفیہ۔ اسم مذکر۔ سونے اور چاندی (بادلیجہ) ہمین معنی نوشتہ خیال ما ایست کہ
 کے تار جو گولٹا بنے اور کلابتون بننے کے کام اسم مفعول ترکیبی است و اصل این بادلیز
 میں آتے ہیں اور زری کا کپڑا جو ریشم اور و معنی این آبیختہ شدہ از باد کہ لیزیدن بہ
 چاندی کے تاروں سے بنا جاتا ہے تمامی بزر معنی آبیختن می آید و باد بمعنی ہوا و صدمہ و
 بادلیج اصطلاح۔ بقول بہار و خان آسیب بجایش گذشت پس چیزی کہ از صدمہ
 آرزو در چراغ ہدایت) بہ لام و تحتانی معرّب و آسیب آبیختہ است کنایہ باشد از توپ
 و جیم تازی نوعی از توپ (ملاطفراس) و بادلیج مبدل آن کہ زائے تہوز بہ جیم عربی
 بادلیج سحر چرخ چون گلولہ گذاردہ شود بدل شود همچون چوڑہ و چوچہ۔ صاحب نفاس
 خزنیہ باروت بے درنگ ستارہ پڑ صاحب بر توپ (بادلیج) را لغت فارسی گفتہ ازین جیم
 غیاث گوید کہ ظاہر معرّب بادلش باشد کہ تأیید خیال مامی شود واللہ اعلم بحقیقہ الحال
 کسر لام و شین معرّب در ترکی توپ را گویند (ار دو) توپ۔ بقول آصفیہ۔ ترکی۔ اسم مؤنث

گولا چلانے کا آلہ۔

بقول آصفیہ اسم مؤنث۔ وہ ہوا جو شستی یا

بادم بقول اندجوالہ فرنگت جہاز کے خلاف ہو۔ بادمراحم۔

بفتح دال مہملہ وسکون میم مخفف بادم بادمح استعمال۔ بمعنی سخن مدح باشد
است کہ گذشت دیگر کہ از محققین فارسی کہ بادمعنی سخن بجایش گذشت (الوزیری ۵)

زبان ذکر این نکرد و سزا استعمال ہم پیش از آب چشم و آتش دل را نذر مہج وقع
و معاصرین عجم ہم بر زبان نذرند و لیکن خلاف خبر نسیم بادمح و خاک پائے شہریار پندار
قیاس نیست کہ الف حذف می شود (اردو) مدح۔ بقول آصفیہ۔ اسم مؤنث۔ تعریف
دیکھو بادم۔ ستایش۔ وہ منطبیہ تعریف جو بطور قصیدہ

بادمخالف اصطلاح۔ بقول بحر و بہار گوئی شاعر اپنے ممدوح کے حق میں لکھے۔

بادے کہ کشتی را زبان دارد و این مقابل بادمراوا اصطلاح۔ مرکب توصیفی۔ مقابل
بدموافق است و گاہے در غیر کشتی نیز اطلاق

کنند (صائب ۵) عارفان را دل قوی تا چون جباب بود سبکسار ز در قہم بادمرا
گرد ز موج حادثات با بجز از بادمخالف جوشن بود ز موج خطر مراد (اردو) بدموافق
آہن شود (مختتم کاشی ۵) برہم زدہ دہا۔ دیکھو باد شرط۔

محل نازک و رقت را پڑ آن بادمخالف کہ گذر بادمساعد اصطلاح۔ بقول بول حال
سوے تو دارد بدمؤلف گوید کہ مرکب و رہنما و روز نامہ۔ مراد بدموافق۔

توصیفی است و بس (اردو) بادمخالف معاصرین عجم بر زبان دارند مؤلف گوید کہ

(۲۰۳۳)

(۲۰۳۳)

مرکب توصیفی باشد و مساعد لغت عرب است بمعنی یاری دهنده (اردو) باد موافق - دیکھو باد شرط -

(۱) باد مسیح اصطلاح - بقول برہان و نسبت در آخر دہرہ بمعنی سخن مسیح و کنایہ

(۲) باد مسیح جامع و بحر و بہار و وارثہ از معجزہ عیسی علیہ السلام کہ قم باذن اللہ می

(۳) باد مسیحی و نوید و جہانگیر (۱) و (۲) و مردہ رازندہ می ساخت - مراد باد عیسی

و بقول اند (۱۲) ہم کنایہ از معجزہ عیسی علیہ السلام کہ گذشت (اردو) دیکھو باد عیسی -

است کہ مردہ رازندہ می کرد (والہ ہروی) باد مہرگان اصطلاح - مرکب اضافی است

(۱۵) چہ آب خضر و چہ باد مسیح ہر دو یکی است بمعنی باد خزان کہ مہرگان بالکسر و کف فارسی

و دو است مرگ اگر در انتظار نیست نام ماہ خزان است و آن ماہ زن آفتاب

(النوری ۱۵) لاجرم بادت رواجی یافت در برج میزان (النوری ۱۵) از دل و دم

چون باد مسیح لاجرم آبت مزاجی یافت چون در ہوائے خاک بوس آغخاب پاز را آزار

آب حیات مؤلف گوید کہ (۱) مرکب و باد مہرگان آورده ام پ (اردو)

اضافی است و (۲) ہم نریادت الف دیکھو باد خزان -

در آخر چنانکہ صاحب غیاث فرماید کہ در باد مہرہ اصطلاح - بقول برہان مہرہ

قرآن مجید لفظ مسیح واقع است پس زیادہ ماراست کہ آن را از قضاے سرافعی بر

الف تصرف فارسیان باشد و بجاوہ رسالہ می آورند - سیاہ رنگ باشد گویند اگر بر

صوف سیاه یا کبود نالند سفید گرد و دوبرخند ^{نیش} جذب کر لیتا ہے۔

نرود و همچنان صوف داغدار بماند و استخوان ^{آن} **بادون باد** اصطلاح بقول صاحب ہنر

باین است و گزندگی مار را نافع است بیڈن را گویند کہ سلطنتی است و بقول (الن

چون بر جانی کہ مار گزیده است بگذارند نکل او پیدا) مقامی است پر فضا در جرین

فی الحال بحسب دعوام مہرہ سفیدی را گویند بد اسن کو ہی تفریح گاہ انسان چشمہ ہاے

باند ام بلبیلہ کہ شاطران بر پائے خود بندند و آب و انہا رتعدہ و بستانہاے شاداب

بقول صاحبان بحر و جامع مہرہ مار است کہ دروست و کلید معروف ہمدین مقام و

آثر از قفای سرافعی بر مے آرند و آن سیاہ بزمانہ سلف سیاحان از ہر طرف عالم دین

رنگ می باشد صاحب ناصری باتفاق برہان مقام جمع می شدند و مقام دیگر و رسوینین

نسبت بحث آخر گوید کہ آنچہ نسبت مہرہ سفید ہم موسوم بہ ہمین اسم است چشمہ ہاے

می نویسند چنان نیست و این مہومات ^{صاحب} آب دارد و همچنین در جنوب آستریا بدین

برہان است صاحب مؤید بر مہرہ مار قاف اسم شہرے آباد است کہ در سنہ ہزار و شصت

مؤلف گوید کہ قلب اصناف مہرہ باد است صد و دوازده عیسوی آتش گرفت و پاک

و باد و ریخا بمعنی پانزدہمیش و معنی لفظی این مہرہ بسوخت و باز آباد شد متناعی لولاوی اینجا

صد و اشارہ بہرہ کہ صد و نہ زہر مار را مشہور است و چشمہ ہاے آب ہم دارد

دفع کند (ار و و) زہر مہرہ بقول آصفیہ و کلیسہ ہم مؤلف خیال می کند کہ (بدین

اسم مذکر فارسی ایک پتہر کا نام جو زہر کو ^{بات} (معنی غسل این مقام شہرت داشته باشد

کہ اطباء غسل این چشمہ با سہ ہر سہ مقام را و کنار ہائے دریای شود و غیر آن بقول شیخ
 باصول طبیبی وافع امراض خیال می کنند پس گرم در اول و دوم و گویند در وسط و دوم و
 فارسیان بقاعدہ خود تختانی را با آب پیچون خشک در اول مگرہ رطب یعنی تازہ آن تر
 کیدش و آگدش فوقانی را بدال مہلہ پیچون در اول و یا بس آن خشک در اول بتقوی
 ز رشت و زردشت بدل کردہ (بادی) حرارت غریزی و ستمن بدن و موملہ خلط
 و این ہر سہ مقامات را بہمین نام موسوم صالح و بہت دفع مواد بار و بلغمی و سودا
 کردند و اللہ اعلم بحقیقہ الحال (اردو) مانند استرخا و فالج و حیون و مایخولیا و امثال
 بیدن ۳ مقام کا نام ہے جو جرمن سوزینید اینہا و خوشبوی وہاں وضع جگر و قمر حہ
 اور آسٹریامین واقع ہیں۔ باطنی و بواسیر نافع (و منافع بیشمار دارد) موملہ

بادیج | بقول برہان و جامع و ناصری کبر گوید کہ وجہ تسمیہ این غیر ازین نیست کہ اصل
 دال و سکون نون و جیم یعنی نارگیل است این بادنگ باشد کبر دال مہلہ و سکون نون
 و آنرا جوز ہندی گویند۔ صاحب محیط بر و کاف فارسی کہ در زند و پازند (دنگ)
 بادیج فرماید کہ اسم نارگیل و بر نارگیل گوید پوست و پوست کلفت اجناس را گویند
 کہ مغرب ناریل ہندی یا نارگیل فارسی کہ مغرب چنانکہ شلتوک راست کہ داخل آن بریج شد
 ناریل ہندی است و مغرب خشک آنرا بہندی فارسیان مجازاً آن چوب را ہم دنگ گویند
 کھوپرہ نامند و عبری جوز ہندی و لغزنگی کہ بدان شلتوک را بگویند تا بریج از پوست جدا
 کوکوت۔ و آن ثمر و رختیت کہ در اکثر بناور و ترجمہ شلتوک در ہندی شالی و وہاں۔

پس معنی لفظی بادنگ چیز است که پوست کلفت
 دارد که باد ریخا بمعنی همدیش مفید معنی هم
 فاعل است و باد ریخ معرب یا سبدل باد
 نارگیل را گفتند که پوست کلفت دارد و حریف
 است که محققین لغت فارس معنی حقیقی و نگ را
 ترک کرده معنی مجازیش را قائم داشته اند و
 ما از زردستان معاصر تحقیق معنی حقیقیش را
 کرده ایم (اردو) ناریل - بقول آصفیه
 اسم مذکر - نارجیل - جوز الهند -
 بادنجان بقول صاحب سوار السبیل معرب که تخم این دندان را ماند یا چیزی که سخت است
 بادنگان - و بقول محیط مرادف بادنگان و بانگان
 مؤلف گوید که اصل این بانگان است
 و سبدلش بادنگان که فوقانی به دال مجهله بدل
 شود چنانکه زرتشت و زردشت و بادنجان
 معربش - وجه تسمیه بانگان ضربین نیست که
 تنگ بقول ربهان در فارسی زبان بالفتح که آن را بهندی بگین نام است بعضی بر آن
 نقیض فراخ است و کنایه از دبان خوبان که اصل این بادنگان است باد بمعنی آفت

و مصیبت چنانکه بجایش گذشت و بعد دال	اگر بر روغن بریان کرده بخورند ضرر آن کم شود
مهل نون زائد همچون گذارش و گذارش	(حاصل نیست که بر از مضار و آفات است و
و گان در آغوش یعنی پیوستگی یعنی چیزیکه با	بس) (ار دو) بیگن - مذکر - و کجواب -
مصیبت پیوستگی دارد که خواص مضارش	باد بخان ارزانت است مقوله - صاحب
بیشتر از فوائد است صاحب محیط گوید که گرم	لیکن خرجی دارد و خرنیه و حسن
و خشک است در آخر دوم و گویند در سوم	ذکر این کرده اند و از معنی و محل استعمال
و گویند خشک در سوم و اصح آنست که قوت	ساکت - مؤلف گوید که فارسیان این مقوله
غالب بر آن گرمی و خشکی در دوم - جوهر باد بخان	را به مذمت باد بخان استعمال کنند که مقصود
مرکب از جوهر ارضی بار دست و بدان سبب	شان احتراز از دست گویند که اگر چه این
قابض و از جوهر ارضی عار و بدان جهت	ارزانت و لیکن خام خوردنش مصیبت
تلخ و از جوهر مائی و از آن باعث تفت و	نازل کند (چنانکه ذکرش بر باد بخان گذشت)
از جوهر ناری و بواسطه آن شدید الحرات	و برای بریان خوردنش روغن می خواهد
و بسبب اشتداد سوختن بیشتر پیدا کند که بدون خرج حاصل نمی شود و مضار آن	
و تولید سرد نماید و فرماید که خوردن آن کم نمی شود و چرا آنکه در روغن بریانش کنیم	
غیر مطبوع چنانکه عادت اهل عراق است (چنانکه بر باد بخان ذکر این کرده ایم) مقصود	
مضرتر و مولد تب و دهن و محرق بدن و مضار آنست که منظر بر ازانی باد بخان نباید خام	
مضم و مولد خلط غلیظ سوداوی است و خور و چنانکه عراقیان می خورند که بر باد بخان	

<p>نذکور) ایرانیان این بقولہ را کہ مخصوص برک بادنجان است بطور مثل مذمت شی ارزان ہم استعمال کنند کہ از قبیل (ارزان بعلت) منع ہم کنند و خواص از و احتراز ہم کنند باشد یعنی چیزی کہ ارزان است خرچگی می خواهد و این مقولہ خواص است کہ صورت مثل گفته یعنی ہر کہ نظر بر ارزش بخرد نقصانی بر پیدا (اردو) دکن میں کہتے ہیں: سستے بیگن کسیکے نظر پر مضارش نمی خورد۔ اور آفت بنجائے، یعنی بیگن کی ارزانی پر خیال نہ کرو دندان نہیں سد۔ (اردو) دکن میں کہتے ہیں: "شریر کو مت چھیرو" اس سے بھیہ مقصد ہے کہ شریر سے لوگ احتراز کرتے ہیں اور اسکے خوف سے اسکو نہیں چھیرتے اور وہ محفوظ رہتا ہے۔ این مثل را بجائی زند کہ از شخص شریر و بد سرشت احتراز و خوف کردن فرور باشد و احتراز و خوف کردن از و چنانست کہ بادنجان را نظر بر مضارش کم خورد و یکدیگر را منع کنند کہ از و احتراز کن۔ گویند کہ غرقان سوتی این میوه را بسیار می خورد و با مرض (الف) باد نخوت در و ماغ است مقولہ یعنی مغرور است چنانکہ صائب گوید (س) اگر بہت در و ماغ ترا باد نخوتی پادامہ شکستن</p>	<p>نذکور) ایرانیان این بقولہ را کہ مخصوص برک بادنجان است بطور مثل مذمت شی ارزان ہم استعمال کنند کہ از قبیل (ارزان بعلت) منع ہم کنند و خواص از و احتراز ہم کنند باشد یعنی چیزی کہ ارزان است خرچگی می خواهد و این مقولہ خواص است کہ صورت مثل گفته یعنی ہر کہ نظر بر ارزش بخرد نقصانی بر پیدا (اردو) دکن میں کہتے ہیں: سستے بیگن کسیکے نظر پر مضارش نمی خورد۔ اور آفت بنجائے، یعنی بیگن کی ارزانی پر خیال نہ کرو دندان نہیں سد۔ (اردو) دکن میں کہتے ہیں: "شریر کو مت چھیرو" اس سے بھیہ مقصد ہے کہ شریر سے لوگ احتراز کرتے ہیں اور اسکے خوف سے اسکو نہیں چھیرتے اور وہ محفوظ رہتا ہے۔ این مثل را بجائی زند کہ از شخص شریر و بد سرشت احتراز و خوف کردن فرور باشد و احتراز و خوف کردن از و چنانست کہ بادنجان را نظر بر مضارش کم خورد و یکدیگر را منع کنند کہ از و احتراز کن۔ گویند کہ غرقان سوتی این میوه را بسیار می خورد و با مرض</p>
--	---

خود چون حباب باش با وجہ دارد که اینچنین ^{مصدر} از معنی ساکت و از و الہ ہروی سدا رد	
(ب) باد نخوت در دماغ بودن ^{پیدا} اگر می ترسی از باد نگاه بوالہوس و الہ ہا پر و	
کنیم کہ معنی مغرور بودن است (ار دو) ^{الف} نذر شمعہاے این شبستان کن ہا مولف	
اسکے دماغ میں غور ہے مغرور ہے (ب) مغرور ^{مصدر} عرض کند کہ مرکب اضافی است معنی بادے	
باد نخوت در کلاہ داشت ^{اصطلاح} از حرکت نگاہ متحرک شود۔ نازک ترین آتش	
مرادف (باد در کلاہ داشتن) است کہ گذشت از قبیل باد چشم و غیر ذالک مخفی سباد کہ باد	
و سدا این از کلام نظیری نیا پوری ہمد را بجا ^{بمعنی} صدمہ ہم گذشت (ار دو) حرکت	
گذشت (ار دو) دیکھو باد در کلاہ داشتن۔ نگاہ۔ مؤث۔ صدمہ نگاہ۔ مذکر۔	
باد نشستن بر چیزی ^{اصطلاح} اشار ^{اصطلاح} با دنا ^{بمعنی} بقول انند جوالہ فرنگ	
این بر (باد بر سر نشستن) کردہ ایم و سدا این ^{فرنگ} نشان یا پردہ کہ از سمت وزیدن	
ہم ہمد را بجا مذکور (ار دو) دیکھو باد ^{باو} مشخص و معلوم شود دیگر کے از محققین	
فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف گوید کہ ^{بر سر} نشستن۔	
بادنگان ^{بقول} برہان با کاف فارسی ^{خلاف} قیاس نیت اسم فاعل ترکیبی است	
مرادف بادبجان است کہ بحر بی حدی گویند ^{بمعنی} برقی کہ بدریافت سمت باد برستون	
مؤلف عرض کند کہ ما حقیقت این بر باد ^{بلند} قائم کنند و ہر طرف کہ بادی وزدی گردد	
بیان کردہ ایم (ار دو) دیکھو بادبجان۔ ^{از قبیل} قطب نما و قبلہ نما (ار دو) باد نما۔	
بادنگاہ ^{اصطلاح} بہار ذکر این کرد ^{بقول} آصفیہ۔ اسم مذکر۔ ہوا دیکھنے کا نشان	

(۳۱۹)

وہ آلم جس سے ہوا کا رخ معلوم ہو۔ پون آن معنی را کہ از ایند و تعالیٰ دریافتہ باشد بہ
 کا سو۔ پون پر چارک۔
 باد نوا اصطلاح۔ بقول برہان و بحر این الفاظ است کہ نبی مردم گوید چنانکہ
 کبسر ثالث و فتح نون و واد بالف کشیدہ (نثر و سائیر) چون از تن برائی ازیزدان
 صوت و نفس و خوانندگی و گویندگی را دریابی و چون بہ تن پیوندی آن چم را بزبان
 گویند صاحب ناصری فرماید کہ مرادف آری و بباد نوا برون وہی پیلپس (۲) مجازاً
 (باد آہنگ) است کہ گذشت۔ صاحب صوت گویندگی و خوانندگی باشد و پس ہمین
 جامع بمعنی صورت نقش گوید مؤلف است (باد آہنگ) کہ بجائش گذشت و محققین
 عرض کند کہ شک نیست کہ صوت نفس را کم توجہ و را بنجا ہم تحریف ہا کردہ اند (اردو)
 کاتبش بدین صورت نقش کردہ باشد غیر (۱) وہ ہوا جو کہنے یا پڑھنے سے متحرک ہو۔
 از تحریف نیست کہ ہمین قسم تصرف بر مؤث (۲) کہنے اور پڑھنے کی آواز۔ مؤث
 (باد آہنگ) ہم صورت گرفتہ مرکب اضافی باد نور و نور اصطلاح۔ بقول برہان
 است (۱) معنی لفظی این ہوائی کہ از برآمد و بحر و سروری و جامع و مؤید (۱) بمعنی باد
 صوت و نفس و خوانندگی و گویندگی بحکمت بہار است و (۲) نام لحنی از موسیقی۔
 آید۔ محققین بر نزاکت معنی این توجہ کردہ صاحبان جہانگیری و سراج و رشیدی بمعنی
 اند صاحب سفرنگ فرماید کہ باد نوا بمعنی شوم دوم قانع (النوری ۵) باد نور و زسحر کہ
 و آواز یعنی ہر گاہ بار و گیر روان بحیثیت تعلیق چوبہ بستان گذشت ہا گل صد برگ برون

<p>صورت نوشت (اردو) دیکھو بادوبید۔ بادوان اصطلاح بقول صاحب انند</p>	<p>رست زیرامن خاربا (اردو) دیکھو بادبہار (۲) فن موسیقی کے ایک لحن کو فانی</p>
<p>بجائے خود ش گزشت مؤلف عرض کند بادنویس اصطلاح بقول صاحب شمس کہ دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این</p>	<p>نے باد نوروز کہا ہے افسوس ہے کہ اردو ترجمہ میں اس کا اصطلاحی نام معلوم نہ ہو سکا کہ بجائے خود ش گزشت مؤلف عرض کند</p>
<p>نام ولایتی۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و عجبی نیست کہ باد کو بہ را بدین اسم ہم موسوم کردہ باشند یا تحریف در نوشت</p>	<p>نام ولایتی۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و عجبی نیست کہ باد کو بہ را بدین اسم ہم موسوم کردہ باشند یا تحریف در نوشت</p>
<p>بادوبان اصطلاح بقول ضمیمہ برہان پیش و پس گریبان جامہ را گویند مؤلف عرض</p>	<p>راہ یافتہ تا آنکہ سند استعمال پیش نشود مجرّد قول صاحب شمس کہ طرز تحقیقش اس میں</p>
<p>کند کہ بعض محققین فارسی زبان ہن معنی را بر ولایت کجا واقع است (اردو) باد نویس یک ولایت کا نام ہے۔</p>	<p>است اعتبار را شاید۔ بیچ نمی کشاید کہ این ولایت کجا واقع است (اردو) باد نویس یک ولایت کا نام ہے۔</p>
<p>طالب سند با شیم وغیر از تصحیف کتابت ندانیم (اردو) دیکھو بادگان کے تیرے بادوبید (الف) اصطلاح۔ (الف) بضم</p>	<p>فائدہ دنا سودمند مؤلف گوید کہ بحث این بر (بادوبید) می آید خیال ماقطعی است کہ ہان بادوبید را کاتب صاحب جامع بدین</p>

رسیدہ وہ دال مہملہ زوہ بقول بحر و ناصری بمعنی
 صاحب بحر فرماید کہ بہ واو عاطفہ غرور و تکبر
 بے فائدہ و ناسودمند۔ صاحب برہان ذکر
 (ب) بہ ذال مجہمہ کردہ مؤلف گوید کہ باد
 فردوسی سند آرد (س) بسیار است آن خبگ
 بمعنی پیچ بجایش گذشت و بید۔ معروف کہ در
 رابلیسم ہمنی را ند چون شیر با باد و دم ہ
 بے ثمر است و استعارۃ بمعنی پیچ۔ صاحب برہان
 بہار بر خود ستائی و خود نمائی قانع و از فردوسی
 بر بید نوشتہ کہ بمعنی یہود و بے فائدہ و ناسود
 آید وقتی کہ با باد مرکب شود (الخ) پس معنی لفظی
 این پیچ و پیچ یعنی بے فائدہ و بے نتیجہ۔ آنچه صاحب
 برہان ذکر (ب) بذال مجہمہ کردہ عبث است
 کہ بید بہ دال مہملہ اسم جامد فارسی زبان است
 و ترجمہ آن بعربی صفصاف۔ وہ ذال مجہمہ
 معرب نیست و اگر باشد ہم ضرورت ندارد
 کہ اصل لغت زبان را گذاشتہ استعمال معرب
 کنیم (ار دو) بے فائدہ۔ بے نتیجہ۔
 باد و دم اصطلاح۔ بقول برہان و ناصری
 بضم دال اول و فتح دال دوم و سکون سیم
 غرور و تکبر و عجب و تجبر و خود ستائی و خود نمائی
 صاحب بحر فرماید کہ بہ واو عاطفہ غرور و تکبر
 و خود نمائی است۔ صاحب سروری از کلام
 فردوسی سند آرد (س) بسیار است آن خبگ
 رابلیسم ہمنی را ند چون شیر با باد و دم ہ
 بہار بر خود ستائی و خود نمائی قانع و از فردوسی
 بر بید نوشتہ کہ بمعنی یہود و بے فائدہ و ناسود
 آید وقتی کہ با باد مرکب شود (الخ) پس معنی لفظی
 این پیچ و پیچ یعنی بے فائدہ و بے نتیجہ۔ آنچه صاحب
 برہان ذکر (ب) بذال مجہمہ کردہ عبث است
 کہ بید بہ دال مہملہ اسم جامد فارسی زبان است
 و ترجمہ آن بعربی صفصاف۔ وہ ذال مجہمہ
 معرب نیست و اگر باشد ہم ضرورت ندارد
 کہ اصل لغت زبان را گذاشتہ استعمال معرب
 کنیم (ار دو) بے فائدہ۔ بے نتیجہ۔
 باد و دم اصطلاح۔ بقول برہان و ناصری
 بضم دال اول و فتح دال دوم و سکون سیم
 غرور و تکبر و عجب و تجبر و خود ستائی و خود نمائی
 صاحب بحر فرماید کہ بہ واو عاطفہ غرور و تکبر
 و خود نمائی است۔ صاحب سروری از کلام
 فردوسی سند آرد (س) بسیار است آن خبگ
 رابلیسم ہمنی را ند چون شیر با باد و دم ہ
 بہار بر خود ستائی و خود نمائی قانع و از فردوسی
 بر بید نوشتہ کہ بمعنی یہود و بے فائدہ و ناسود
 آید وقتی کہ با باد مرکب شود (الخ) پس معنی لفظی
 این پیچ و پیچ یعنی بے فائدہ و بے نتیجہ۔ آنچه صاحب
 برہان ذکر (ب) بذال مجہمہ کردہ عبث است
 کہ بید بہ دال مہملہ اسم جامد فارسی زبان است
 و ترجمہ آن بعربی صفصاف۔ وہ ذال مجہمہ
 معرب نیست و اگر باشد ہم ضرورت ندارد
 کہ اصل لغت زبان را گذاشتہ استعمال معرب
 کنیم (ار دو) بے فائدہ۔ بے نتیجہ۔

<p>حقیقت آنست کہ (باد و دم) در محاوره استعمال ساکت۔ مؤلف عرض کند کہ فرس بمعنی تاب و طاقت است و چاوارد مال خواجہ شیراز است و مصرع اول کہ غرور و تکبر ہم مراد گیریم و ترجمہ این در این رع) آسایش و گوشتی تفسیر این اردو (دم خم) ہمہ اسناد مؤید است و معرفت پرفارسیان این را بطور (اردو) غرور و تکبر۔ مذکر۔ خود ستائی موعظت استعمال کنند و صورت مقولہ خود نمائی۔ مؤنث۔ دم خم۔ مذکر۔ بقول صفیہ گرفته مقصود اینست کہ انسان باید کہ باد و ستان لطف و باد شتمان ہم مدارا</p>	<p>استعمال۔ بقول بحر و بہا کند (اردو) دکن میں بھی فارسی مقولہ معروف۔ مؤلف عرض کند کہ حرکت مستعمل ہے نیز کہتے ہیں: دوست سے کردن باد است کہ وزیدن بمعنی جنبیدن گرم دشمن سے نرم می آید و مخصوص است بر اے ہوا (حافظ) باد و پر (اصطلاح الف) بقول شیرازی (گلبن عیش می دد ساقی گلزار) باد و پر (اندر جوالہ فرسنگ کو باد بہار می وزد بادہ خوشگوار کو پڑا) فرنگ بکسر و او و تحتانی رسیدہ و زائے ہوا چلتا۔ ہوز بمعنی باد کش است۔ صاحب بحر (ب) باد و ستان تلطف باد شتمان مدارا را مرادف باد زن گفتہ و بقول ضمیمہ بہا مقولہ۔ صاحبان خرنیہ و امثال فارسی و سروری و بہار مرادف بادین مؤلف و احسن ذکر این کردہ اند و از معنی و محل گوید کہ مبتدل بادین کہ موقدہ بہ و او بدل</p>
---	---

شود چنانکه آب و آو و الف مخففتش (ار و و) دکیو باد و بیزن -

باد و بقول و ایسته و سروری بمعنی (۱) شراب و (۲) مجازاً پیاله تسمیه المحل
باسم الحال صاحب ناصری فرماید که بر وزن ساده شراب باشد و گوید که همانا
لفظ باد را با بای نسبت و شباهت افزوده بنا بر لطافت او را تشبیه به باد کرده اند
چنانکه (۳) باد را باده نام کردند استاد پز انکه آبی بود لطیف چو باد پ (۴) ادیب
صابر (۵) ز باد نام نهادند باده را یعنی پ چو باد صبح دیدن گرفت باده بخواه پ
و فرماید که آنچه شعرا و باده و سه باده گفته اند مجازاً بر اے جام استعمال کرده اند
و بمعنی کاسه و پیاله باشد (شیخ اوحدی ۶) گاه خوردن دو باده کمتر نوش پ تا ثبات
بدست رفتن و دوش پ (حکیم سنائی ۷) بکیر به دو باده دست کوتاه کن پ این
عقل در از و قد احمق را پ صاحب جامع هم ذکر این هر دو معنی کرده - خان آرزو
در سراج فرماید که بمعنی اول مرکب است از باد - یعنی غرور و بای نسبت چه غرور
و کبر از خوردن شراب بهمرسد اکثر را و نسبت معنی دوم فرماید که در عربی هم کاس
بمعنی شراب و پیاله هر دو آمده و بالاخر فرماید که این از قبیل (دو آب) است چنانکه
گویند دو آب خوریم و سه آب خوریم و معنی کثرت و مرت طوط - مؤلف عرض کند که
مقصود خان آرزو همین است که باده را بمعنی پیاله گیریم و بسند دو باده و سه باده
از قبیل دو آب و سه آب است و منظر بر محاوره دو آب و سه آب با خیالش اتفاق
داریم و همچنین است (باده چند) که مقصود از آن پیاله چند نیست بلکه چند مرتبه باده خوردن

باشد چنانکه میر خسرو گوید (۱) چو سر با گرم گشت از باد و چند زبان بکشد و با از او چند
 ولیکن از کلام کمال خمندی استعمال باد و معنی جام هم متحقق است (۲) ساقیا باد و مگردان
 که ملولیم ز خویش و تازمانی زمیان هستی ما برگردد و بهار گوید که استعمال این (۳) معنی شیشه و
 صراحی هم آمده چنانکه (نظامی ۴) بیاساقی از باد و بردار بند و به پیای پیوودن باد و چند
 با بجمه تقبول بهار (۱) پر زور (۲) پر کمند (۳) جوان (۴) حوصله پرداز (۵) خام (۶) دو چشم
 (۷) روشن (۸) شوخ (۹) طاقت گذار (۱۰) عقل سوز (۱۱) مرد آرمای (۱۲) مرد افکن (۱۳)
 یک آتش از صفات اوست مؤلف گوید که صفات باد و ورای اینهم که در طحقات می آید
 هم او فرماید که باد و معنی اول مقابل عرق است که خبر بکشد و اطلاق کنند چنانکه صائب گوید
 (۱) عرق بپاکی گوهر کجا چو باد و بود و حرام زاده کجا چون حلال زاده بود و مؤلف عن
 کند که واله هروی باد و یک آتش را نظم کرده و بهار این را محل تامل دانسته چرا که این صادر
 نمی آید مگر بر عرق (و هو اندا ۲) پروانه بلندی نکند فرق زیستی و در باد و یک آتش است
 این همه هستی و باز فرماید که بے یک آتش و دو آتش کردن در هندوستان رواج دارد
 و در ولایت نیست مگر شراب قندی که آن را شراب شکری هم خوانند ما گوئیم که یک آتش
 و دو آتش را چه مخصوص کند یا نه نمی داند که واله هروی هندو نژاد نیست پس وجه تامل
 چیست - صاحب محیط ذکر باد و مکر و بر شراب فرماید که نزد اطباء عبارت از آب انگور است
 چون جوش آن تمام شود و در آن حلاوتی باقی نماند و از مطلق آن مراد خمر است که عبری
 ابن عنب نیز گویند و اگر چه اطلاق خمر بر هر چیز مکرر از مالعات نیز می کنند لیکن در اینجا مراد آ

که از انگور سازند و آن را بفارسی شراب انگوری نامند و آنچه از خرما و میوه و
 قند و غیر آن سازند آن را بنید نام است با سبکه شراب انگوری را سیونانی اوئو
 و بهر بانی تخم و برومی اوش و بهربی ام الحباش و راج و طلا و عقار و ریح و بفارسی
 می و شراب و در انگریزی ال کهل و بهندی مده گویند و آنرا چهار مرتب است
 یکی حدیث و آنرا مسطار و عصیر گویند و او آنست که بران زیاده از ششماه گذشته
 باشد دوم متوسط و او آنست که بران دو سال گذشته باشد سوم قدیم و او آنست
 که بران چهار سال گذشته باشد و بقولی آنچه از دو سال زیاده تا چهل سال برو
 گذشته باشد آن را قدیم گویند چهارم عتیق و آن میان متوسط و قدیم است و بقول
 بعضی شرابی که از یکسال تا دو سال بران گذشته آن را عتیق نام است و انواع
 آن بسیار است از رقیق و غلیظ و حلو و حامض و تلخ و میخوش و قابض و احمر
 و اصفر و آبغی و اسود و خوش بو و بد بو و لذیذ و کریه و شمس و مطبوع و مدفون
 و صرف و مزوج و صافی و کدر و خفیف و ثقیل و حدیث و عتیق و متوسط و غیره و
 فعل آن سبب این مختلف می شود و چون اینها را با هم ترکیب کنند قریب به شصده
 قسم می شود و بعضی گویند که همه آنچه از ان تعلق بصناعت دارد رنگ و مزه و بو
 و قوام و زمان و عمل و سافج و شمس و مقطر و مدفون و کدر و صافی و ثقیل و خفیف
 است و ازین بساط هر واحد را با دیگر چون ترکیب دهند ترکیب شناسی و ثلاثی و
 رباعی و خماسی تا آخر اقسام آن زیاده از هزار قسم حاصل می شود و گاهی اطباء از

زمان آن بزبان سن انسان از ابتدا سے رہنماعت تا شیخوخت اعتبار می کنند و می گویند
 که خمر از زمان عصر تا دو سال در حکم رطوبت ضعیف القوت است و آن را خند ریس
 و عصیر گویند و تا چهار سال مسطرا را می نامند و تا هفت سال شراب خوانند و آن تا این سن
 جوان است و ازین تابست و یکسال در سن وقوف و آن را درین هنگام خمر گویند
 و ازین تابست و هشت سال در سن شیخوخت است و آن را منهنک و مرغش و عقیق گویند
 و هر واحد ازینها علامت داله بر آن شناخته می شود چنانچه خند ریس را چون و آفتاب
 نهند رسوب آن غلیظ و کف آن رقیق یا معدوم محسوس گردد و رسوب مسطرا مثل
 مر و اید بر سر کاسه طافی شود و به تحریک فانی گردد و آن بهتر است نزدیک اکثر اطباء
 سلاق بکون غلیظ می شود و بجزکت رقیق و کذا رقیق و قرقف و صفائی خمر نزد قرب
 نظر شد میگرد و دوز و بعد آن غلیظ با کدورت منقطع در میان معلوم می شود و صفائی
 عقیق تا نصف کاسه اسفل شد بود و آن خوب نیست و گویند که شراب ممزوج را پنج رنگ
 است. سرخ. زرد. سفید. سیاه. سبز پس سرخ از مرز زرد می شود و زرد سفید
 و بالعکس و ممزوج را نیز اقسام بسیار است چون با طعم و غیره از اقسام ترکیب دهند و
 مشمس و مطبوخ و مقطر و مدفون و کدر و صافی و ثقیل و خفیف را نیز باین اعتبارات
 اصناف کثیر است بر فطن تا بل ظاهر شود و گویند بهترین شراب متوسط میان عقیق و حد
 صافی رنگ مائل به زردی معتدل القوام. خوشبو. غیر قابض و غیر ترش و غیر شدید المذاق
 بلکه شیرین بجا و تاندک است و بدترین آن بد رنگ. کدر غلیظ. ترش. مره. مع قبض. بدبو.

و قوی ترین همه زرد و صاف معتدل القوام و بعد آن سرخ معتدل القوام و ضعیف ترین
 همه سفید تازه نارس است و رقیق آن سریع النفوذ و غلیظ آن بطی النفوذ و سبز آن غلیظ
 و سیاه آن غلط و شناخت جید از مغشوش آنست که مقدار اندک از آن در ظرفی برت
 دراز بگذارند اگر بسیار تغییر نشود جید است و اولی آنست که بعد از جو شیدن آن اقل
 تا سه ماه نگذرد و استعمال نمایند و شراب خوشبو و باقی سائر امزجه و بد بو بے آن ردی
 و غیر موافق همه امزجه - با بجمه هر نوع آن را مزاجی و صورتی است موافق بمزاجی و شخصی
 خاص و طبیعت آن نیز بحسب الوان و طعوم و روائح و رقت و غلظت و تازگی و کهنگی
 و توسط و اعتدال مختلف می باشد در حرارت و برودت و رطوبت و بیوست
 و بالا جماع آن با انواع خود گرم و خشک در دوم است خصوصاً عتیق آن لیکن حدیث
 آن مائل بر طوبت و گویند گرم در دوم و خشک در اول - مضاف این بیشتر از منافع (در
 بادیه - بقول آصفیه - فارسی - مکرر - دار و - شراب -

<p>بادیه احمدی اصطلاح - شراب سرخ و موث - بادیه احمدی که سکت پین -</p>	<p>کتابیه از شراب انگور است و قسم از شراب بادیه انگور استعمال - بقول بهار و حرف</p>
<p>که اشاره این بر بادیه مذکور چنانکه صائب است مؤلف عرض کند که بادیه انگور</p>	<p>گویند (ه) غم ز دل بیرون مرا چون بادیه مرکب اضافی است و بادیه انگوری به یک</p>
<p>احمر بر دم زردی از آئینه سہات است نسبت هم گویند که مرکب توصیفی است یعنی</p>	<p>روشنگر بر دم (ار دو) انگوری شراب شراب به که از انگور سازند مراد بادیه</p>

<p>که گذشت (اردو) انگوری شراب بقول بحر کنایه باشد از نامراد ماندن (شانی مؤنت - وه شراب جو انگور سے بنائی جائے تھکوت) سیر آمدند مدعیان از می مراد بادو با پنجه حیدر مصدر اصطلاحی مسکین منور بادو به ناهار می زند و مؤلف بقول بهار و بحر کنایه از تنگی وقت شراب عرض کند که بادو خواران متمول اول ناهار (قاسم شهدی) بکه اسباب نشاط ما بشکنند و بازمی خواری کنند و مفسران را تنگ افتاده است و میتوان با پنجه حیدر از ناهار میسر نشود و به بادو ناهار را می شکند که شیشه ما بادو را و مؤلف عرض کند که مضراست و خیلی ناگوار و از همین طرز عمل رسم است که چون در محفل شراب قدح مفلوکان این معنی اصطلاحی پیدا شد ارقی خالی شود می خواران که طلب شراب دارند نامراد رینا -</p>	<p>قدح را با پنجه صاف کنند و باز از آن پنجه بادو بی پشت اصطلاح - مرکب اضافی قطره های شراب را می مکند - از همین طرز شرابی که مقویات کیف در و داخل نکرده عمل این مصدر اصطلاحی قائم شد و درین باشند مقابل (بادو پشت دار) که می آید شعر شهدی معنی کنایه نیست بلکه معنی حقیقی (صائب) بادو به پشت از سر زود است و از همین معنی حقیقی بجا در رسم تنگ کردن بیرون می شود و بوسه لبها و نوحه را قوامی بالا معنی قلت شراب پیدای شود (اردو) دیگر است و مؤلف عرض کند که (بی پشت) شراب کی قلت شراب کی کمی - مؤنت - بادو به ناهار زدن مصدر اصطلاحی سکر در و شراب نیست (اردو) معمولی</p>
--	---

<p>سادہ شراب۔ جس میں تقویت شکر کے اشیا شریک ہوں۔ مؤث۔ بادہ پالا اصطلاح۔ بقول بحر و ضمیمہ برہان چیزی کہ شراب بدان صاف کنند۔ صاحب اند فرماید کہ بہ بے فارسی پنجم پالونہ شراب مؤلف عرض کند کہ پالائیدن بمعنی صاف کردن است و پالا امر حاضرش پس اسم فاعل ترکیبی است بمعنی صاف کنندہ بادہ و کنایہ از پالونہ (اردو) شراب چھاننے اور صاف کرنے کا آلہ۔ مذکر۔</p>	<p>بادہ پرستم صائب کہ رگ تلخی می رشتہ زنا من است پ (اردو) شراب خوار۔ شراب پینے والا۔ دائم الخمر۔ بقول آصفیہ ہمیشہ شراب پینے والا۔ ہر وقت نشہ میں غرقاب رہنے والا۔ شرابی۔ نشہ باز آپ ہی نے می پرست پر فرمایا ہے۔ فارسی۔ سہم مذکر۔ شراب کا عاشق۔ مرید شراب۔ شرابخوا بادہ پرست۔</p>
<p>بادہ پست اصطلاح۔ بقول بحر و ضمیمہ برہان شراب خوار۔ بہار گوید و اند اتفاق جوید کہ کنایہ از دائم الخمر مؤلف عرض کند کہ کسی کہ بادہ را بہ پرستد و با او عشق دارد می خوار است اسم فاعل ترکیبی خودش می آید و (پست دار) بمعنی شہتی بان وار کلام صائب تصدیق معنی بیان کردہ بہا من وجہ می شود (س) در خرابات من آن وارستہ شرابی کہ مقویات کیف دران داخل کردہ باشند و (بادہ بے پست) تقابل آن و بقول بہار شرابی کہ چیز ہائے قوت و ہند مستی دران آمیختہ باشند مؤلف گوید کہ مرادف این است (شراب پست دار) کہ بجای (پست دار) (پست دار) بمعنی شہتی بان است کہ بجایش مذکور شود (مرکب توصیفی) (اردو) وہ شراب جس میں مقویات نشہ</p>	<p>بادہ پست اصطلاح۔ بقول بحر و ضمیمہ برہان شراب خوار۔ بہار گوید و اند اتفاق جوید کہ کنایہ از دائم الخمر مؤلف عرض کند کہ کسی کہ بادہ را بہ پرستد و با او عشق دارد می خوار است اسم فاعل ترکیبی خودش می آید و (پست دار) بمعنی شہتی بان وار کلام صائب تصدیق معنی بیان کردہ بہا من وجہ می شود (س) در خرابات من آن</p>

کی آمیزش ہو۔ مؤنث۔

بادہ پیرا اصطلاح۔ مرکب توصیفی است (ظہوری) مدعی رانثہ پیا صلی حاصل شد

کنایہ از شراب کہنہ (میر معزی) آنکہ بادہ پیمائی از و در بادہ پیمائی مبادہ (ولہ)

در پیرا سر و ارد جوانی آرزو بادہ پیرا کی در بادہ پیمائی کی در بادہ پیمائی پچنین بود

ز ساقی جوان باید کشیدہ مؤلف گوید کہ دائم راہ و رسم چرخ مینائی پو (الف و ب)

مقابل (بادہ جوان) است کہ می آید و اشارہ ہر دو اسم فاعل یا مفعول ترکیبی۔ موقدہ آخر

این بر لفظ بادہ گذشت (ار و و) پرانی در ب (زائد است و بس و معنی ہر دو شجر

شراب مؤنث۔

(الف) بادہ پیمای اصطلاح۔ (الف) بقول نوشتہ تاج اوست (ظہوری) در تہ

(ب) بادہ پیمای صاحب ضمیمہ برہان و ندان من نقل سر انگستان بس است بادہ

(ج) بادہ پیمائی پیوون شراب رگنہ پیمای برہان بادہ پیمای روم پو (ار و و)

(د) بادہ پیوون و ب (بقول بحر و ہا) (الف و ب) شراب بخوار۔ شرابی۔ (ج) شراب

شراب خوار و ہم بہار نسبت (د) گوید کہ بحر خوری۔ مؤنث (د) شراب پینا۔

و بقول بحر شراب خوردن مؤلف عرض کند بادہ تابہ کشیدن مصدر اصطلاحی۔

کہ (د) مصدر است اصطلاحی کہ معنی نقلی این بقول بہار شراب با فراط خوردن (میر معزی)

پیوون شراب است و کنایہ از بادہ خوردن (ا) اسی صنم تیرہ زلف بادہ روشن بیار

(انوری) یکزمان از غم نیاسایم می پو وے پسر ماہ روے بادہ بکش تابہ پو وے

(۱۰۰۰)

عرض کند کہ بسیار خوردن مشروب و بادہ حوصلہ پرواز لب و چشم تبان نیست
 ماکول را تا سر محدہ رساند و اشارہ از ہمین از سلسلہ تاک ز میخانہ کیست با مولف عرض
 است و بس (اردو) کثرت سے شراب کھند کہ درین سند اصناف حوصلہ پرواز لب و
 پینا۔ ایسا پینا کہ منہ تک آجائے۔ لب و چشم است مجرد (بادہ حوصلہ پرواز)
 بادہ جوان اصطلاح بقول بحر و اثر چیزی نیست اصناف آن لبوے کسی یا چیز
 شراب نورسیدہ مقابل بادہ پیر کہ شراب لابد مراد از شرابی کہ حوصلہ کسی بغیر اید و
 کہنہ باشد (میر مخبری ۵) چہ باک از ان شجیع کند۔ مرکب توصیفی است و آنچه صاحب
 کہ جهان سر گذشت و ناخوش شد کہ خانہ بحر در معنی این اصطلاح ہوش را با غصہ و رست
 گرم و منفی خوشست و بادہ جوان پو مولف نباشد (اردو) حوصلہ پڑ ہانیوالی شراب ہوا
 گوید کہ مرکب توصیفی است بمعنی شراب بادہ خام اصطلاح۔ شرابی کہ خام و
 نو کشیدہ اشارہ این بر لفظ بادہ گذشت ناقص باشد و پختہ نشود مرکب توصیفی است
 (اردو) تازہ شراب۔ مؤنث۔ بہار اشارہ این بر لفظ بادہ کردہ کہ گذشت
 بادہ حوصلہ پرواز اصطلاح بقول (صائب ۵) ناقص از تربیت چرخ نگر و
 بحر شراب ہوش را بہ ہم او ذکر (حوصلہ پرواز) کامل پڑ بادہ خام محالست بہ مینا برسد
 بجایش کردہ بر معروف قانع بہار ذکر این نگر (اردو) شراب خام۔ کہہ سکتے ہیں۔
 ولیکن بر (حوصلہ پرواز) از میرزا صائب مؤنث۔ ناقص شراب جو پختہ نہونی ہو۔
 سداوردہ کہ سند این اصطلاح است (۵) بادہ خانہ استعمال۔ بہار بر معروف

<p>قانع مؤلف گوید کہ مرادف می خانہ یعنی خانہ کہ برائے شراب خواری یا شراب فروش ساختہ باشند (خاقانی ۵) عقل اگر دیر گشته شود و دیت از بادہ خانہ بستانیم (اردو) شراب خانہ - میخانہ - مذکر - بسیار خوار و (انوری ب ۵) اے ترک می بیار کہ عید است و بہمن است بہ ہنگام بادہ خوردن و شادی بر زن است و و صاحبان بحر و بہار و آصفی نسبت (ب) (اردو) الف - بادہ نوش - بقول آصفیہ گویند کہ معنی شراب خوردن است مؤلف فارسی - اسم مذکر - شرابی - می خوار (ب) عرض کنند کہ (ج) مصدر مرکب است و شراب پینا - (ب) اسم فاعل ترکیبی است بزیادت الف بادہ رات اصطلاح - بقول برہان و بحر بعد و او در امر حاضر خوردن مخفی مباد کہ وجاع و ناصری باد شمال را گویند و آن از خوار بقول برہان بروزن چار معنی خور طرف مشرق بجانب مغرب و ز و بخلاف باد باشد و فرماید کہ باین معنی بدون ترکیب در دیور صاحب سروری این را بہ ہائے ہوز بآخر کلمات گفتم نمی شود و همچون کباب خوار در آخر بعض فو قانی نوشتہ از حکیم سوزنی و امثال آن بخیاں ما این امر حاضر مصدر سند آرد (۵) مرعیت را صباے عدل خوردن است بزیادت الف بعد و او - لطف آمیز تو پاد خوش نسیم آید چو باشک تبت</p>	<p>قانع مؤلف گوید کہ مرادف می خانہ یعنی خانہ کہ برائے شراب خواری یا شراب فروش ساختہ باشند (خاقانی ۵) عقل اگر دیر گشته شود و دیت از بادہ خانہ بستانیم (اردو) شراب خانہ - میخانہ - مذکر - بسیار خوار و (انوری ب ۵) اے ترک می بیار کہ عید است و بہمن است بہ ہنگام بادہ خوردن و شادی بر زن است و و صاحبان بحر و بہار و آصفی نسبت (ب) (اردو) الف - بادہ نوش - بقول آصفیہ گویند کہ معنی شراب خوردن است مؤلف فارسی - اسم مذکر - شرابی - می خوار (ب) عرض کنند کہ (ج) مصدر مرکب است و شراب پینا - (ب) اسم فاعل ترکیبی است بزیادت الف بادہ رات اصطلاح - بقول برہان و بحر بعد و او در امر حاضر خوردن مخفی مباد کہ وجاع و ناصری باد شمال را گویند و آن از خوار بقول برہان بروزن چار معنی خور طرف مشرق بجانب مغرب و ز و بخلاف باد باشد و فرماید کہ باین معنی بدون ترکیب در دیور صاحب سروری این را بہ ہائے ہوز بآخر کلمات گفتم نمی شود و همچون کباب خوار در آخر بعض فو قانی نوشتہ از حکیم سوزنی و امثال آن بخیاں ما این امر حاضر مصدر سند آرد (۵) مرعیت را صباے عدل خوردن است بزیادت الف بعد و او - لطف آمیز تو پاد خوش نسیم آید چو باشک تبت</p>
--	--

باد به راه با صاحب مؤید بر (باد به راه) گوید که خراسان و به راه بکسر اصلش که عربان این را در شهر به راه موازنه هفت هشت ماه متواتر بتای مدوره می نویسند بدین وجه که هرات باد شمال وزد و آن بغایت لطیف و موافق در شمال خراسان واقع است باد شمال مزاج خلایق است همین است (باد به راه) را اهل خراسان بجای باد هرات نام نهاده باشند خان آرزو در سراج گوید که (باد شمال) را یا بوجهی که خان آرزو ذکرش کرد (اردو) بدان سبب (باد هرات) گفتند که این باد اکثر شمالی هوا - مونت -

در هرات می وزد و شمال هرات مشهور است باد به راه بقول برهان و بحر و جامع و جمیع و قوسی گوید که هفت ماه لایق قطع شمال در و ناصری بازای هوز بر وزن شاه پرده (۱) هرات می وزد و از عجب عجایب آنست افسونی را گویند که در دوان بر صاحب کالا که در برهان قاطع در تفسیر این لفظ نوشته که بدیند تا خواب گران بر دستوی شود صاحب (باد شمال) را گویند و آن از طرف مشرق پنجاب سروری بذکر معنی اول سندی پیش کرده - مغرب است بر خلاف دبور) و ظاهراً (خاقانی ۵) بچار پاره رنگی باد به راه و فری که بدین معنی صبا است نه شمال غالباً سهو القلم به بیابانک زنگل نباشد و کم نقاب و فریاد است (انتهی) مؤلف عرض کند که امتا که در تحفه السعادت (۲) بمعنی سخن پیوده و باد است بسوی هرات یعنی بادی که از جانب (۳) و عده خلاف نیزه خان آرزو در سراج هرات وزد و هرات بقول غیاث بفتح اول باد نسبت معنی اول فرماید که چون این قسم کارها و منظر به هرات بکسر اول نام شهر از دوار الملک نام مقول است بدین اسم موسوم شده فرماید

(۲۰۰۶)

<p>کہ قوسی (باد ہرودہ) بادال مہلہ بعض زائے ہوز آورده یعنی صبا فوری گفته کہ وزدان و کو تر باران کنند و بجوالہ تحفۃ المشاوت ذکر معنی دوم و سوم ہم نموده فرماید کہ غلب کہ مجاز باشد و صاحب رشیدی ہم ہر سہ معنی بالا را بیان کرد۔ مؤلف عرض کند کہ باخان آرزو اتفاق داریم وجہ تسمیہ این همان باشد کہ بالا مذکور شد (ارو) (۱)</p>	<p>بادہ روشن اصطلاح۔ کنایہ از شراب صافی و زرد است چنانکہ صائب گوید (۱) بادہ روشن کشیدن در کنار لالہ زار یا شمع روشن بر سر خاک شہیدان کردنت ہا (۱) و لہ روز نورانی بود ستغنی از شمع و چراغ بادہ روشن بوقت شام می باید کشید (ارو) شراب صافی او زرد۔ مؤنث۔</p>
<p>بادہ ریحانی اصطلاح۔ بقول بحر و غیاث شربانی کہ در ان اقسام گہاے خوشبو انداختہ صاحب تحقیق الاصطلاحات بحوالہ کتب طب فرماید کہ شراب کثیر المنافع را گویند (صائب ۱) از طباشیر فروغ خویش ساز معتدل ہا بادہ ریحانی پر زور شب را ہا سائب ہا مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است وجہ تسمیہ این تقاضاے خوشبو کند و بس (ارو) خوشبو شراب جو بچھو لو سے تیار کی جائے۔ مؤنث۔</p>	<p>وہ افسون یا منہ جوجو رمالک مکان کی غفلت کے لئے پڑھتے ہیں تاکہ وہ نیند سے بیدار نہ ہو۔ مذکر (۲) بیہودہ بات۔ مؤنث (۳) غلط وعدہ بادہ رنگین اصطلاح۔ کنایہ از شراب سرخ باشد مراد ہا بادہ احمر چنانکہ انوری گوید (۱) ساغر ش پر بادہ رنگین چنان آید بچشم کہ زمین آب روشن بر فروز دہا ہا اشارہ این بر لفظ بادہ گذشت (ارو) دیکھو بادہ احمر۔</p>

<p>زده اندک (ار دو) شراب پنیاء باده سرحوش اصطلاح بقول اندیم در حواله بهار کنایه از شراب صاف و این مقابل در دست مؤلف عرض کند که مرکب توصیفی است یعنی باد پخته که حوش می زند و تا سر شیشه و جام می رسد (ظهوری دل و گیریمانه در باد سرحوش زده نغمه مسانه آهی بر لب خاموش زده) (صائب کاسه سر را خطر از مغز پر حوش من است عالمی زین باد سرحوش مدحوش من است (ار دو) پخته شراب جو شد از شراب بیوش باده شکیب اصطلاح صاحب اندکجول غواض سخن گوید که معنی صبوحی است (قطر عاشقی را که چنین باد شکیب دهند بود گر نبود باد پرست و مؤلف می کشانیکه نذر عرض کند که مرکب اضافی است یعنی شرابی که سحرگاه خورند که شکیب بقول بحر معنی صبح و</p>	<p>باده ریختن اصطلاح بقول بهار صاحب آصفی هم ذکر این کرده مؤلف گوید که شراب در (باقراکشی) است نشه نداد و ساقی میرز است (ظهوری) ساجمستان ریخت که جان ریخت (جام و ساغرین) اصطلاحی بقول بحر قانع (باقریه) (ار دو) پخته شراب جو شد از شراب بیوش از عشق و جنون آدم زده ایم که باد عشق ز پیما نه آدم زده (دگر کجا زده باد) کلهها بهشت (ظهوری) باد در مجلس فیض سحر که سحرگاه خورند که شکیب بقول بحر معنی صبح و</p>
--	---

سحرگاہ است۔ (اردو) صبحی۔ بقول وعاشق و معشوق ہم شہری خوش است و
 آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ وہ شراب جو بادہ شیراز باید شیشہ شیراز را (اردو)
 صبح کو پی جائے (آتش) عہد پیری میں شیراز کی شراب۔ مؤنث۔
 کروں کیونکر میں ترک جام مے پر دفع کرتی (۱) بادہ صاف استعمال قیمتی است
 ہے صبحی درد سر مخمور کا (۲) بادہ صافی از شراب شفاف
 بادہ شفقی اصطلاح۔ بقول بہار و نند بے درد و غیر مکر۔ اشارہ این بر بادہ کردہ
 شراب سرخ بزرگ شفق (صائب) (نہوری) براہ تندیل بادہ صافی چہ
 قسم باقی کو ترک از شراب گذشم و بادہ می آید و بناے توبہ رندان کہ لایش پائے ست
 شفقی ہجو آفتاب گذشم و مؤلف گوید کہ آمد و جز این نیست کہ ہر دو مرکب توصیفی است
 مرکب توصیفی است (اردو) دیکھو بادہ آج تھانی معروف در (۲) اصلی است و اگر تھانی
 (۱) بادہ شیراز استعمال۔ بہار بزرگ راجہول گیریم برائے وحدت باشد (نہوری)
 (۲) بادہ شیرازی ہر دو از معنی ساکت (۳) کرم کرد است ساتی و صبحی بادہ
 مؤلف گوید کہ (۱) مرکب اضافی و (۲) صافی کہ چون پر تو ز نذر و رش تو انم بر سحر
 مرکب توصیفی است بمعنی شرابیکہ در شیراز جو ششم (۱) شراب صاف۔ خالص
 می کشند (مخلص کاشی) غربت افتاد شراب۔ مؤنث۔
 چودنخواہ وطن می گردد و بادہ راشیہ شیراز بادہ صبح استعمال۔ مقابل غبوق یعنی
 کند شیرازی (محسن تاثیر) حسن و عشق شرابی کہ صبح خود مرکب توصیفی است (انوری)

<p>(۵) ساقیا بادہ صبح بیار پے دانہ دام کرد کہ معنی شراب خوردن و دام انحر بودن</p>	<p>(۵) ساقیا بادہ صبح بیار پے دانہ دام کرد کہ معنی شراب خوردن و دام انحر بودن</p>
<p>بہر فتوح بیار پے (ارو) صبح بقول است و فرسودن بقول بحر محوشدن پس</p>	<p>بہر فتوح بیار پے (ارو) صبح بقول است و فرسودن بقول بحر محوشدن پس</p>
<p>آصفیہ - عربی - اسم مؤنث - شراب صبح شراب کسے کہ خوابادہ شود دام انحر باشد تحتانی آخر</p>	<p>آصفیہ - عربی - اسم مؤنث - شراب صبح شراب کسے کہ خوابادہ شود دام انحر باشد تحتانی آخر</p>
<p>بادہ صرف اصطلاح مرکب توصیفی در (۱) زائد باشد (ارو) (۱) شراب</p>	<p>بادہ صرف اصطلاح مرکب توصیفی در (۱) زائد باشد (ارو) (۱) شراب</p>
<p>مقابل شراب مزوج معنی شراب خالص خوار - دام انحر (۲) شراب پینا - ہمیشہ</p>	<p>مقابل شراب مزوج معنی شراب خالص خوار - دام انحر (۲) شراب پینا - ہمیشہ</p>
<p>است سند این بر بادہ مزوج از کلام مناشہ میں مست رہنا -</p>	<p>است سند این بر بادہ مزوج از کلام مناشہ میں مست رہنا -</p>
<p>می آید (ارو) شراب خالص - مؤنث - بادہ فروش استعمال - بقول بہار معرو</p>	<p>می آید (ارو) شراب خالص - مؤنث - بادہ فروش استعمال - بقول بہار معرو</p>
<p>وہ شراب جس میں پانی ملا ہوا نہ ہو - اور جسکی قوت گہٹی ہوئی نہ ہو -</p>	<p>وہ شراب جس میں پانی ملا ہوا نہ ہو - اور جسکی قوت گہٹی ہوئی نہ ہو -</p>
<p>مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی فروشنده شراب (حسین سنائی ۵)</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی فروشنده شراب (حسین سنائی ۵)</p>
<p>تو بزم ساز بعثرت کہ صبح بادہ فروش پے تو بزم ساز بعثرت کہ صبح بادہ فروش پے</p>	<p>تو بزم ساز بعثرت کہ صبح بادہ فروش پے تو بزم ساز بعثرت کہ صبح بادہ فروش پے</p>
<p>صبح تو این تختہ از دکان برداشت پے صبح تو این تختہ از دکان برداشت پے</p>	<p>صبح تو این تختہ از دکان برداشت پے صبح تو این تختہ از دکان برداشت پے</p>
<p>بہار ذکر بادہ فرسا و بادہ فرساے ہر دو کو (ظہوری ۵) صوفیان را گلہ از بادہ فرو</p>	<p>بہار ذکر بادہ فرسا و بادہ فرساے ہر دو کو (ظہوری ۵) صوفیان را گلہ از بادہ فرو</p>
<p>گوید کہ دام انحر را گویند یعنی آنکہ از افراط خود بیجاست پے رہن از زندہ بمن خرقہ تقوا</p>	<p>گوید کہ دام انحر را گویند یعنی آنکہ از افراط خود بیجاست پے رہن از زندہ بمن خرقہ تقوا</p>
<p>شراب مضحل و فرسودہ شدہ باشد (شیخ ابو الفیض فیاضی ۵) خوش وقت حریف</p>	<p>شراب مضحل و فرسودہ شدہ باشد (شیخ ابو الفیض فیاضی ۵) خوش وقت حریف</p>
<p>بادہ فرساے پے بر تارک آسمان زدہ پے بادہ فرساے پے بر تارک آسمان زدہ پے</p>	<p>بادہ فرساے پے بر تارک آسمان زدہ پے بادہ فرساے پے بر تارک آسمان زدہ پے</p>

گوید که به تحتانی نسبت مرکب توصیفی است و اشاء اسم فاعل ترکیبی است و (۲) کنایه باشد
 شراب سرخ و احمر بر بادیه کرده ایم (ملاحظه فرماد) (ارو و) (۱) شراب خوار-شرابی (۲) شراب
 توحید (۳) از جوش در بادیه قمری (۴) بادیه کم جوش اصطلاح- بقول بحر بادیه
 دیگر خم گرم علی بنی (۵) (ارو و) و کیو بادیه اگر نارسیده- مؤلف عرض کند که مقابل بادیه
 (۱) بادیه کش اصطلاح- (۱) بقول بحر جوش و سر جوش- مراد از شراب خام مرکب
 (۲) بادیه کشیدن شراب خوار (النوری) توصیفی (ارو و) شراب خام- جس مین جوش
 (۳) بل بهشت است کاندرومه و سال کم هو- (مؤت)
 (۴) بادیه کش هم فرشته هم حور است (صائب) (بادیه کهن) استعمال- مراد بادیه پیر که گذشت
 (۵) بجو رفته دیگر بار آب می آید که خاک (النوری) (۳) نو بادیه حیات شمر بادیه کهن (۴) کاشا
 بادیه کشان عاقبت سبکو گردد و (۲) بقول بحر بر جهان کهن نو بهار گل (۳) اشاره این بر نقطه
 و بهار شراب خوردن (ملاحظه فرماد) (۴) گذشت- (ارو و) شراب کهنه- پرانی
 بادیه گر اندک و گر بسیار می باید کشید (۵) گرکان شراب- مؤت-
 صد من بود یکبار می باید کشید (۵) (النوری) بادیه گردانیدن مصدر اصطلاحی- محب
 گفتیم که بجان یک نفس آب کشیم (۵) یا پیش وزیر آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 بادیه ناب کشیم (۵) (صائب) آب از چشم گوید که گردانیدن جام شراب در بزم می خوار
 صائب لذتی دیگر دهد (۵) بادیه رادر خانه یعنی شراب دادن (کمال خجندی) (۵) ساقی بادیه
 خمار می باید کشید (۵) مؤلف گوید که (۱) اگر دان که ملویم ز خویش (۲) تازمانی زمین مستی

با بر گیر و (ار دو) دور بقول آصفه و صاحب برهان بر لفظ گسار گوید که معنی
عربی اسم مذکر - ساغر گوگردش مین لانا - خورنده غم و شراب همچو غمگسار و می گسار
شراب لانا - مؤلف عرض کند که طرز بیان هر دو محققین

یاده گرفتن | مصدر اصطلاحی بقول بحر بغلط می اندازد که مجرد گسار دهن معنی خوردن

بمعنی شراب خوردن بهار هم ذکر این کرده است مخصوص بر اسم غم و باده و گسار امر محال

از معنی ساکت (مخلص کاشی ۵) دو جهان و باده گسار و غم گسار اسم فاعل ترکیبی است

را کند از گردش یک ساغر مست و چشمست و در مجرد گسار معنی خورنده غم و شراب نباشد

این باده نذا غم ز کجای گیر و (مؤلف گوید و بقول صاحب موار و که بر صدر گسار دهن

که معنی حقیقی حاصل کردن باده باشد و کنایه نوشته می کشاید که پیمانه گسار بهم آمده و بهم او

از خوردن (ار دو) شراب پانا حاصل گشت از شیخ نیشاپوری سندی آورده که از آن

(۱) باده گسار | اصطلاح (ار دو) سندی گسار دهن با استعمال امر حاضر این مصدر

(۲) باده گسار دهن | بحر و بهار معنی شراب یافته میشود و این من وجه سند (۲) باشد که

خوار و (۲) بقول هر دو معنی شراب خوردن می گسار دهن و باده گسار دهن هر دو یکی است

(مخلص کاشی ۵) می ساغر ایام شذر (۵) تا بنگ اندازد مسمین بران سازند

گردش چشمست و که باده خون جگر شد بجام عیش و رطل سنگین خواه و می بالعبت سیمین

باده گسار دهن و صاحب بحر بر گسار دهن گسار (ار دو) (۱) شراب خوار (۲) شراب پانا

فرماید که معنی خوردن شراب و غم آید لاغیر (۱) باده گلزنک | اصطلاح - مرکب توینی

<p>(۲) بادۀ کلفام است بمعنی شربانی که و در اقسام بادہ بر لفظ بادہ اشارہ این گذشت</p>	<p>(۲) بادۀ کلفام است بمعنی شربانی که</p>
<p>(۳) بادۀ گلگون و مراد از بادہ شیرین است و بس مخفی مباد که</p>	<p>(۳) بادۀ گلگون رنگ گل دارد و مراد</p>
<p>بادہ احمر (صائب ۱) پشت بر کوه بدخشان (لب شیرین) بدون اضافت لب اسم فاعل است مخموز مراد تاسبوی بادہ گلرنگ بر دوش ترکیبی است بمعنی لب شیرین کننده (اردو) من است (وله ۱) می بروی تازہ رویا شیرین شراب - میٹھی شراب - موٹا -</p>	<p>بادہ احمر (صائب ۱) پشت بر کوه بدخشان (لب شیرین) بدون اضافت لب اسم فاعل است مخموز مراد تاسبوی بادہ گلرنگ بر دوش ترکیبی است بمعنی لب شیرین کننده (اردو) من است (وله ۱) می بروی تازہ رویا شیرین شراب - میٹھی شراب - موٹا -</p>
<p>نشہ دیگر دہد و در بہار ان بادہ کلفام می بادہ تعلی اصطلاح - بقول بہار و اند</p>	<p>نشہ دیگر دہد و در بہار ان بادہ کلفام می بادہ تعلی اصطلاح - بقول بہار و اند</p>
<p>بایکشید (وله ۳) کمرہ باز از دل شراب سرخ باشد و ما از کلام صائب سند</p>	<p>بایکشید (وله ۳) کمرہ باز از دل شراب سرخ باشد و ما از کلام صائب سند</p>
<p>بادہ گلگون کند و نے مگر دست نوازش استعمال این یافته ایم (صائب ۵) مکن</p>	<p>بادہ گلگون کند و نے مگر دست نوازش استعمال این یافته ایم (صائب ۵) مکن</p>
<p>ز استین بیرون کند (اردو) دیکھو بادہ چہ ز بادہ تعلی لب چو مرجان سرخ پز پشت دست</p>	<p>ز استین بیرون کند (اردو) دیکھو بادہ چہ ز بادہ تعلی لب چو مرجان سرخ پز پشت دست</p>
<p>بادہ لب شیرین اصطلاح - بقول صائب مذامت ساز دندان سرخ (اردو) دیکھو بادہ احمر -</p>	<p>بادہ لب شیرین اصطلاح - بقول صائب مذامت ساز دندان سرخ (اردو) دیکھو بادہ احمر -</p>
<p>است (صائب ۵) بوسہ در ذائقہ اش بادہ مرد آرم اصطلاح - بقول بحر شکر</p>	<p>است (صائب ۵) بوسہ در ذائقہ اش بادہ مرد آرم اصطلاح - بقول بحر شکر</p>
<p>بادہ لب شیرین است پتلیج گامی کہ بد آموز کہ بغایت تند باشد - دیگر کہ از محققین بدشنام شود (وله ۵) زود دل راحی زند</p>	<p>بادہ لب شیرین است پتلیج گامی کہ بد آموز کہ بغایت تند باشد - دیگر کہ از محققین بدشنام شود (وله ۵) زود دل راحی زند</p>
<p>چون بادہ لب شیرین قناد پوسہ کار تلخی و از کلام صائب بدست آمدہ - مرکب توصیفی</p>	<p>چون بادہ لب شیرین قناد پوسہ کار تلخی و از کلام صائب بدست آمدہ - مرکب توصیفی</p>
<p>نتوانست کرد پموتلف عرض کند کہ مرکب است (۵) زان ساقی خودم کہ نیامدین</p>	<p>نتوانست کرد پموتلف عرض کند کہ مرکب است (۵) زان ساقی خودم کہ نیامدین</p>
<p>توصیفی است یعنی بادہ کہ لب را شیرین کند جہان پمردی سزای بادہ مرد آزمای خوش</p>	<p>توصیفی است یعنی بادہ کہ لب را شیرین کند جہان پمردی سزای بادہ مرد آزمای خوش</p>

(ارو) تند و تیز شراب - مؤنث - مرکب توصیفی (صائب ۵) عالمی را کرد

بادہ کبر اصطلاح - بقول بحر بادہ کہ بے خود زان و دواعل آبدار بادہ مخرج
هنوز از و نخورده باشند - دیگر کے از چندین نشہ می داشتست (ارو)
محققین فارسی ذکر این نکرد مؤلف گوید غیر خالص شراب - مؤنث -

کہ مرکب توصیفی است حیف است کہ سند بادہ ناب استعمال - مرکب توصیفی است

استعمال پیش نشہ معاصرین عجم ہم بر زبان مرادف بادہ صرف کہ بجایش گذشت ناب
ندارند (ارو) غیر مستعمله شراب - یعنی بقول برهان سکون بے ابجد معنی کتب لباب
وہ شراب جس میں سے خرچ نہ ہوئی ہو مؤنث و خالص و بے آمیزش و صاف و پاک و بغش

بادہ مخرج اصطلاح - بقول صاحب پس بادہ ناب شرابے کہ بی آمیزش چیزی است

تحقیق الاصطلاحات شراب آمیخته ناب (صائب ۵) گریہ سنجگان اشک کبالت

مقابل صرف بالکسر است (صائب ۵) تراپ خون این بے گنہان بادہ نابست تراپ

بادہ مخرج راز و شراب صرف نیست (انوری ۵) بر پردہ چنگ پردہ بدیدم

چشم مست یار از می شود ہشیار تر بہار و ز بادہ ناب تو بہ بشکتم (ارو)

گوید کہ تخصیص با آب نیست بلکہ شرابی است و یکھو بادہ صرف -

کہ آب یا گلاب و مانند آن در آن آمیخته (الف) بادہ ناب اصطلاح - بقول بحر

باشد مؤلف عرض کند کہ شرابی باشد کہ بہار (۱) امر ناگوار - چہ خوردن شراب

بشکست چیزی دیگر درونشہ اصلی آن کم شد در خلوے معدہ مضرت است (ثانی تخلص)

سیر آمدند مدعیان از می مراد کسب میهن که این را بحدف الف مؤحدہ مخفف (باد آئینج) بادۀ ناهار می زند بهار گوید که عجب از مصطلح گیریم که بجایش گذشت - طالب سند استعمال بشیم الشعر که همین بیت راستند می ناهار آورد خلاف قیاس نیست - که بنجیدن مخفف آئینج و حال آنکه موقعش نیست مؤلف عرض کند است (کذ فی البحر) (اردو) و کیو باد آئینج -

که (۲) معنی حقیقی این شراب ناهار و کنایه باشد بادۀ توا اصطلاح - بقول اندکوار فرنگ بجاز و از همین سند مصدر - - - - -

(ب) بادۀ ناهار زردن ا بهر دو معنی مصدری محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف (الف) بدست می آید (اردو) الف (۱) عرض کند که خلاف قیاس نیست و معنی حقیقی ناگوار امر - و ده کام جو ناگوار خاطر مو - مذکر مرکب توصیفی است که شراب نو و شراب تازه (۲) شراب ناهار - مؤنث (ب) و ده کام کرنا باشد حافظ شیراز - - - - -

جو ناگوار خاطر ہو (۲) ناهار شراب پینا - بادۀ نو نوا استعمال کرده است (۳) باد آئینج اصطلاح - بقول صاحب سوانحیل مطرب خوش نوا گو تازه بتازه نو بنوباد و کوشا به فارسی باد گیر یا شاید (باد آئینج) یعنی بادش بجو تازه بتازه نو بنوباد (اردو) نئی شراب باشد و مکانی که برائے تابستان سازند و از تازه شراب - مؤنث -

به چار طرف بادوران آید یا دریچہ مشک که (الف) بادۀ نوش اصطلاح - بقول بهار آن را پاکانه نیز گویند - دیگر کے از محققین (ب) بادۀ نوش کردن (الف) معروف -

فارسی ذکر این نکرد مؤلف گوید که جادارد (ج) بادۀ نوشیدن مؤلف عرض کند که

اسم فاعل ترکیبی است بمعنی شرابخوار۔ (ظہوری) ذکر این کرده مؤلف عرض کند کہ قیاس
 (۵) کہے کہ در ہوس لعل بادہ نوش افتد ہی خواہد کہ کبر وال مہملہ خوانیم مرکب اضافی
 ز تاب مستی حسرت چو من بجوش افتد (ولہ) است و باد و ریخا بمعنی سخن است کہ پیش
 (۵) بجان رسیدہ ام از زایدان افسونی گذشت و اگر دال را ساکن گیریم فلک افت
 سرے بصحبت زندان بادہ نوش کشم بادہ بمعنی لفظی این سخن ہوائی و کنایہ از
 و نسبت (ب) عرض می شود کہ مصدر مرکب وعدہ دروغ حیف است کہ سند استعمال
 است بمعنی شراب خوردن چنانکہ انوری پیش نشد مشتاق سند باشیم۔ اگرچہ انوری
 گوید (۵) بنشست بر کنار من و بادہ استعمال این کرده است چنانکہ (۵) چو
 نوش کرد ہا آن ماہ سرو قامت و آن سر و گل از تازگی ز باد ہوا چاک زد جامہ بار
 کش خرام ہا (واج) بقول بحر و بہار بمعنی شراب رنگ آورد ہا و لیکن بخیاں ما ہوا در صرع
 خوردن (خواجہ شیراز ۵) کیست حافظ اول این سند بمعنی ہوس است و متعلق بمعنی
 تا نوشد بادہ بی آواز رود ہا عاشق میکن اصطلاحی نیست (ار دو) جھوٹا وعدہ
 چہر چندین تھل بایش ہا (ار دو) (الف)۔ مذکر۔ صاحب آصفیہ نے (باد ہوائی)
 شراب خوار۔ شرابی۔ (ب) (واج) شراب پیند پر فرمایا ہے کہ اسم مؤنث بیہودہ لغو بمعنی
 باد ہوا اصطلاح۔ بقول بحر و اندویش باد می بقول برہان و ناصری و ہفت و اند
 بادال موقوف وعدہ دروغ و ہرچہ وجود بروزن شادی (۱) یعنی ہمیشہ و دائم باشی
 ندارد۔ صاحب مؤیدیم بحوالہ اصطلاح (۲) آنچه منسوب بباد باشد از فلکیات

ہیمچو برج جوزا و دلو و میزان (حکیم النوری)
 (۱۷) معادی مبادت دیگر چارہ نبود و تو شکار سیر برہو کند و ہیمچو باد پیرسد کہ آواز پر
 ہرگز بکام معادی مبادی ہا مؤلف عرض و بالش اصلا بر شکار ظاہر نمی شود و جادارد
 کند کہ معنی اول زیادت تحتانی مخاطب است کہ از معانی متفرقہ باد کہ بجایش گذشت معنی
 از مصدر بودن بمعنی باشی کہ از مصدر باشند دیگر را گیریم بای حال طالب سند باشیم
 است و بمعنی دوم یائے نسبت است چنانکہ معاصرین عجم بر زبان ندارند (ارو)
 از برج بادی برج جوزا و برج دلو و برج باز - مذکر - شاپن - مذکر - دیکھو اولہ -
 میزان مراد باشد یعنی برج منسوب بہ باد و بادیان بقول ناصری تخم نباتی است
 مرض بادی ہم توان گفت و ہر چیز کہ بہ باد بلند تر از زرعی - ساقش مربع و برکش باز
 منسوب کنیم (ارو) (۱۱) تور ہے (۱۲) و خوشبو و گلش مائل بہ سپیدی و آن را انسون
 بادی بقول آصفیہ - فارسی - نفاخ - ریچی گویند - مصلح ضرر چائے خنائی است کہ استعمال
 ہوا سے منسوب - و شرب آن متداول شدہ مابحث این از
بادیار اصطلاح - بقول انندجوالہ فننگ محیط اعظم بر اقوام راٹون کردہ ایم و وجہ تسمیہ
 فننگ بروزن کامکار و در فارسی زبانانہ این جزین نباشد کہ (یانمق) در ترکی زبان
 و شاپن و شکاری را گویند دیگر کسے از مصدر راست بمعنی سوختن و صاحب برہان
 محققین فارسی زبان ذکر این نکرہ حسیف بریان گوید کہ امر حاضر سوختن است و ترکی
 است کہ سند استعمال پیش نشد و ظاہر بمعنی (الخ) پس فارسیان این را مرکب کردند

<p>یاباد و معنی آن سوزنودہ ہوا کہ اسم فاعل ترکیبی است و بدین وجہ کہ بادیان دافع ریا ح است بدین اسم موسوم شد (اردو) دیکھو قوارٹو بادیاں بقول صاحب انند مرادف بادیاں معنی فاعلی کند چنانکہ (دولت وند) بمعنی صاحب دولت پس معنی لفظی (بادیا وند) صاحب دشت یا صاحب پایلہ بزرگ باشد و کنایت از بسیار قوی و فریہ و معنی دوم برسبیل مجاز یا جادارد کہ (بادیا وند) را بمعنی دوم مخفف (بادیا وندی) گیریم بخذف تثنائی آخر و آنچه ہاے ہوز (بادیہ) درین اصطلاح بالفیدل شد موافق قیاس است چنانکہ یاسہ و یاسا (اردو) (۱) بہت قوی اور فریہ (۲) قوت و دلیری۔ نوٹ - کہ (بادیا وندی) بمعنی قوت بدنی و زور و طاقت۔ دیگر کہ از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و بجایال ما این مرکب است از پیادہ روان برپاے کشند و بقول ناصر</p>	<p>یاباد و معنی آن سوزنودہ ہوا کہ اسم فاعل ترکیبی است و بدین وجہ کہ بادیان دافع ریا ح است بدین اسم موسوم شد (اردو) دیکھو قوارٹو بادیاں بقول صاحب انند مرادف بادیاں معنی فاعلی کند چنانکہ (دولت وند) بمعنی صاحب دولت پس معنی لفظی (بادیا وند) صاحب دولت پس معنی لفظی (بادیا وند) صاحب دشت یا صاحب پایلہ بزرگ باشد و کنایت از بسیار قوی و فریہ و معنی دوم برسبیل مجاز یا جادارد کہ (بادیا وند) را بمعنی دوم مخفف (بادیا وندی) گیریم بخذف تثنائی آخر و آنچه ہاے ہوز (بادیہ) درین اصطلاح بالفیدل شد موافق قیاس است چنانکہ یاسہ و یاسا (اردو) (۱) بہت قوی اور فریہ (۲) قوت و دلیری۔ نوٹ - کہ (بادیا وندی) بمعنی قوت بدنی و زور و طاقت۔ دیگر کہ از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و بجایال ما این مرکب است از پیادہ روان برپاے کشند و بقول ناصر</p>
--	--

پوششی شلوار دار و پنبہ دار کہ زمان پوشیدہ ہوتی ہے جو پنبہ دار کپڑے کا ہوتا ہے۔ دیگر
 اکنون نیز پیادہ روان شاطر از پشت پای عورتوں کے اسی لباس میں سوئی کارگین کام بھی
 تاساق بندہ مؤلف عرض کند کہ اصل **پا دیر** اصطلاح بقول صاحب ضمیمہ برہان
 این (پا دیر) بود بہ بائے فارسی و راول بروزن جاگیر چوبی کہ در میان دیوار بجست
 و دال مہلہ مکسور و تختانی ساکن و زامی ہوز استحکام یہ ہند۔ صاحب مؤید فرماید کہ
 در آخر مکتب از پا کہ معنی خود است و دیر با بائے فارسی ہم آمدہ بمعنی چوبی کہ در میان
 مکسور دال مہلہ معنی قلعہ و حصار و ہمین معنی در دیوار یا پشت دیوار شکستہ ہند۔ صاحب برہان
 بدون تختانی ہم آمدہ پس معنی لفظی این قلعہ و بر پا دیر بہ بائے فارسی ہمین معنی نوشتہ مؤلف
 حصار یا و کنایہ از لباسی کہ زمان و رہوان گوید کہ اصل این بہ بائے فارسی است قلب
 برائے حفاظت پاسہ ہچو شلوار می پوشیدہ باد (دیر پا) کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی تا دیر
 فارسی بعربی بدل شد چنانکہ تپ و تب و قائم باشندہ و تا دیر قائم دارندہ و کنایہ از
 اسپ و اسب و زائے ہوز بہ جیم عربی ہچو چوبی کہ برائے حفاظت دیوار شکستہ و مائل دیر
 سوز و سوج عجبی نیست کہ این معرب پا دیر قائم کنند کہ قدرے حامل بار و معین دیوار
 باشد مگر اہل لغت از پا دیر ساکت (ارو) می شود و پشتیان نش۔ صاحب بحر رشتیان
 وہ خاص لباس پاتا بون کا سا جو پیدل چلنے و پشتیان فرماید کہ چوبی کہ بجست استحکام بر
 والے اہل عجم اپنے پیروں میں مثل شلوار کے دیوار نصب کنند ہا جملہ بائے فارسی بعربی بدل
 پہن لیتے ہیں جس سے پاؤں کی حفاظت شد چنانکہ تپ و تب (ارو) اڑو اڑو

سا لکان عبارت از نفس روحانی است کہ بیان را مبدل بین قرار دہیم و تحتانی
 زیرا کہ روح طرف راست است۔ سلطان سید شاہ دوم بالف بدل شد چنانکہ یرغان و آریغان
 عبد الرحمن الحیمینی القادری صنفۃ اللہی و یکدش و اکدش کہ این قسم تصرف در لغات
 بیجا پوری و تالیف خود کہ بہ (نفس رحمانی) عرب ہم بر سبیل تفریس یافتہ می شود (ار و و)
 موسوم است می فرماید کہ امر کلام الہی است (۱)، او پس قرنی رقم بقول امیر آپ آنحضرت صلی
 و آن امر نفسی است کہ نسبت شدہ است علیہ وآلہ وسلم کے عاشقان جانبازین تھے آپکا
 برے ایجاد شی خواہ علما خواہ خارجا و آن نام او کیس ہے۔ قرن ملک بین کے ایک قبیلہ
 را نفس رحمانی گویند مؤلف عرض کند کہ کا نام ہے اسی کی نسبت سے او پس قرنی کہے
 مرکب اضافی است و معنی حقیقی این بادی جاتے ہیں۔ (۲) نفس رحمانی۔ مہملح سلوک
 کہ از جانب بین و زد و دیگر معانی مجاز مخفی میں نفس روحانی کو کہتے ہیں (۳) دیکھو باد بہار
 مباد کہ اگر باد بہاری را باد یمین گوئیم باید۔ باد صبا۔

بادیہ بقول صاحب مؤید خرابی و این را با مالہ بیدیہ نیز خواندہ اند بہار گوید کہ (۱)
 صحراست و جمع این بوادی صاحب غیاث فرماید کہ بانی معنی عربی است و (۲) در
 لغات ترکی یعنی پیالہ بزرگ آورده۔ صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار
 فرماید کہ پیالہ مسی را نامند مؤلف عرض کند کہ از منتخب تصدیق معنی اول می شود
 و فارسیان این را تبرکیب فارسی استعمال کرده اند کہ در طحقات آید و معنی دوم در
 لغات ترکی یافتہ نمی شود و منظر بر استعمال معاصرین عجم توانیم کہ اسم جامد فارسی زبان

خیال کنیم صاحب آصفیہ تائید خیال مامی کند و این را بمعنی اول و دوم پشت فارسی گوید
 تسامح اوست کہ بمعنی اول پشت غرب را فارسی گشت۔ صاحب ہفت بد کہ بمعنی اول
 فرماید کہ زمین خراب را نیز نامند۔ بحیال ما مقصود صاحب مؤید از ہمین باشد کہ بمعنی خرابی
 نوشت (ار دو) بادیه (۱) بقول آصفیہ۔ فارسی اسم مذکر جبگل۔ بیابان صحرا۔
 دشت۔ پن (۲) تلمبہ کا بڑا کٹور یا پایالہ جو ایک خاص گہرت کا ہوتا ہے۔ (انتہی) مؤلف
 کی تحقیق میں بمعنی اول عربی ہے۔

بادیہ آشام | اصطلاح بقول سبب یا اشتقاق این نہ شنیدیم دور کام متاخرین
 تیز رفتار و (۲) مردم سیاح و بیابان گرد۔ و متقدمین ہم ندیدیم و لیکن خلاف قیاس
 (ظہوری) کعبہ راتشنہ تری نیست ظہوری نیست بمعنی لغوی این آشامندہ دشت و بیابان
 ازمن ہر شاد من قدم بادیہ آشام من است و کنایہ از کسی کہ پرواہ دشت و بیابان نکند
 و بقول بہار و صاحب انداز عالم دوزخ و شب و روز بپیش می گذارد و برداشت
 آشام باشد۔ صاحب آصفیہ پس ہمین استعمال معنویت دشت نوردی می دارد بصفت
 مصدر اصطلاحی (بادیہ آشامیدن) قائم کرد اسپ ہم توانیم استعمال کرد و لیکن برائے معنی
 از معنی ساکت و مقصودش خبرین نباشد کہ این اول شتاق سند باشیم (ار دو) (۱) تیز رفتار
 مصدر را بمعنی سیر بیابان و دشت نوردی گھوڑا۔ مذکر (۲) جبگل کی سیر کرنیوالا۔
 کردن گیریم مؤلف گوید کہ اسم فاعل ترکیبی (الف) بادیہ پیمای | اصطلاح بقول سبب
 است و ما از معاصرین ہم استعمال این مصدر بادیہ آشام بہر دو معنی (۱) اسپ تیز

و (۲) مردم سیاح و بیابان گرد بہار ذکر این مصدر	
کردہ از معنی ساکت (ظہوری ۵) جرس محل (ج) باد یہ پیوون قائم کردہ از معنی ساکت	
مقصود چنین نغمہ سرا بہ ثنائے قدم باد یہ پیما مؤلف عرض کند کہ مقصودش جز این نباشد	
من است صاحب ضمیمہ برہان این را بتجمل کہ معنی باد یہ پیمائی کردن است خلاف تیس	
زائد در آخر (باد یہ پیما) آورده و ذکر ہر نیست ولیکن استعمال این یا اشتقاقش از	
معنی کردہ صاحب جہانگیری و ضمیمہ خود معنی نظر مانگداشت (ار و و) الف (۱۱ و ۲)	
اول را متعلق بہ شتر تم می کند مؤلف عرض دیکھو باد یہ آشام (س) تلاش کرنے والا و ہنر	
کند کہ آنچه بر (باد یہ آشام) نسبت معنی اول والا (ب) و (ج) را تندن جنگل طے کرنا	
نوشته ایم نسبت این ہم خیال ماہانست و جنگل میں بہتکتے پھرنا۔	
(۳) کنایہ باشد از تلاش کنندہ (ظہوری ۵) باد یہ سپرون مصدر اصطلاحی صاحب	
بروستان شوق حرم دست کوتاہی پڑا بہت آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف	
در از باد یہ پیما کیستی پڑا گوید کہ طے کردن باد یہ باشد کہ سپرون بقول	
(ب) باد یہ پیما شدن مصدر اصطلاحی بحر کبر اول و ضم ثانی بمعنی طے کردن و نوزدن	
است بمعنی دشت نوزد شدن و شب و روز آمدہ (ظہوری ۵) خسرو اقاعدہ ملک چنانچہ	
سیر دشت و بیابان کردن چنانکہ ظہوری گوید فی فکنی پڑا ملک باد یہ عدل چنان می سپری پڑا	
(۵) واصل حرم نیست از اہل حرم پڑا (ار و و) جنگل طے کرنا باد یہ پیمائی کرنا	
باد یہ پیما چہ خط صاحب آصفی بسند (باد یہ پیما) (۱) باد یہ غول اصطلاح (۱) بقول برہان	

(۲) بادیه غولدار (۱) جامع کنایه از دنیا (۲) کان لباس رخائی است (۳) مؤلف عن
 فانی صاحب بحر به دور مرادف یکدیگر یعنی دنیا کند که (۴) اصل است بمعنی دشت پیمانی
 گوید و صاحب جهانگیری در ضمیمه خود ذکر (۲) کردن و (۲) حاصل بالمصدرش و (۱) اسم
 کرده و صاحب مؤید هم - مؤلف عرض کند فاعل ترکیبی و آنچه صاحب بحر این را مرادف
 که غول بقول غیاث بود معروف در عربی (بادیه آشام) گوید مقصودش از هر دو معنی
 نوعی از جن و دوی که در سحر او کوه می باشد (بادیه آشام) باشد و مانند معنی آتش
 بهر شکل که خواهند بر می آیند (الخ) و از طالب سند باشیم و بعد از آنجا اشاره آن
 همین است غول بیابانی پس (۱) مرکب کرده ایم (ار دو) (۱) و یکو بادیه آشام
 اضافی است و (۲) مرکب توصیفی و کنایه کے دوسرے معنی (۲) صحرانوردی - ۳
 از دنیا (ار دو) ۱ و ۲ - دنیا - مؤث - کا حاصل بالمصدر (۳) و یکو بادیه میوین
 (۱) بادیه گرد (اصطلاح) بقول بحر و بادیه نوش (اصطلاح) مرادف بادیه
 (۲) بادیه گردی و بهار (۱) مرادف به آشام چنانکه ظهوری گوید (۵) پیمانه ستر
 (۳) بادیه گردین آشام که گذشت صاحب ورین دشت جگر تاب و از تشنگی راه طلب
 آصفی ذکر (۳) کرده از معنی ساکت و از بادیه نوشتم و مخفی مباد که بجای معنی دو و صبا
 سند پیش کرده اش استعمال (۲) پیدا است (که گذشت) لطفی خاص در معنی شعر پیدا
 (عرفی شیرازی) مرو به بادیه گردی که خصوصاً بوجه مصدر نوشیدن (ار دو)
 رزق و شیدائی است و بهر تنگی مطلب و یکو بادیه آشام -

(الف) با ذ اور نگ اصطلاح - (الف) بقول مؤید لغت فارسی است با ذال معجمہ
 (ب) با ذ اور نگ بمعنی ترجیح کہ سیوہ مشہور است کذا فی القیہ و (۲) بازیچہ روم
 وزنگ یعنی سحرہ روزگار کذا فی الشرفنامہ و در ادات لفظ سحرہ نیست صاحب
 سروری نسبت (ب) گوید کہ بذال معجمہ همان (با و رنگ) کہ گذشت یعنی ترجیح - دیگر
 کسی از محققین فارسی ذکر این نکر و مؤلف گوید کہ در (الف) دال مہملہ بدل شد بہ ذال معجمہ
 چنانکہ آذر و آذر موحده بعد الف زائد و الف چہارم را در ہر دو یا اینکه زائد گیریم یا
 مبدل ہائے ہوز چنانکہ پیون و آپیون - و ظاہر است کہ لفظ باد و در ہر دو مخفف بادہ
 و بحث (با و رنگ) بجایش گذشت عجبی نیست کہ تبدیل دال مہملہ بہ ذال تصرف عربی
 و انان عجم باشد و عجب آنست کہ کاف فارسی را چہرہ ہجیم بدل نکردند کہ تعریب کامل می شد
 و نسبت معنی دوم عرض می شود کہ سداستعمال پیش نشد و معاصرین عجم بر زبان نداشتند اگر
 سدا بدست آید توانیم عرض کرد کہ این بازیچہ رنگ بادہ دارد یعنی بازیگیران ہجو بخوار
 مدہوش حرکات کنند در بازی (ار و و) (۱) و کیو باتس (۲) رومی اورنگیون کے
 ایک کھیل کا نام جسکی حقیقت سے ہم واقف نہیں ہیں نام سے اسقدر پتا چلتا ہے کہ اس
 بازی میں وہ مثل مدہوشوں کے حرکات کرتے ہیں -

با و غیس اصطلاح - بقول سروری و کفہ اند کہ اصل این (با و خیر) است
 بسکون ذال معجمہ و کسرین معجمہ نام ناحیہ یعنی محل محبوب ریاح (سوزنی ۷)
 است مثل برقرائے بسیار قریب بہ یکدیگر ہجوم مرگ چون غیشہ کند خشک پائگیش

شمال باذخیم؛ مؤلف گوید کہ بغین مجھے وزاے ہوز را بہ سین بل
 جزین نیست کہ سبدل باذخیز است کردن چنانکہ آذر و آذر و چرخ و چرخ
 کہ دال مہملہ را بہ مجھے و خاے مجھے را و آیار و آپاس (ار و و) دیکھو باذخیز۔

پاں بقول برہان و جہانگیری و سروری و وارستہ و بہار و رشیدی بروزن کار
 (۱) پشۃ قماش و خروار و آنچه بر پشت توان برداشت صاحب جامع فرماید کہ محل
 معروف و صاحب سراج گوید کہ چیزے کہ مردم بر سر و پشت خود یا بر کب یا رکند و
 بر وارند بہار گوید کہ بدن معنی بالفظ بر تافتن و برداشتن و کشیدن و گرفتن مستقل
 (میر معری ۵) ہنا و نامہ ہرت زمانہ بر تارک پا گرفت بار قبولت ستارہ برگردن
 (استاد عنصری ۵) دولت خدمت تو بار نیست بر یکدل پا کی عطائے تو بار است
 برو و صد حال پا مؤلف عرض کند کہ بہار بفتح اول و سکون ہر سہ حروف ما بعد بقول
 ساطع بزبان سنسکرت مذکر بار و گرانہ چیز و بھاری بمعنی گران و سنگین و ثقیل از
 ہمین است و صاحب سخندان گوید کہ ترجمہ بار در سنسکرت بھار است و بس بخیال
 فارسیان از ہمین لغت سنسکرت را بخذف ہاے ہوز سقرس کردہ اند و جادار و کہ بار را
 لغت ترکی گیریم کہ بقول صاحب لغات ترکی بمعنی برو و ترجمہ آن در عربی (علیہ) باشد
 فارسیان محل را کہ بر پشت بار کنند بہ بار موسوم کردند بخیال ما توجیہ اول اقوی است
 آنچه بہار تخصیص استعمال این با چند مصداق کند قلت تلاش اوست۔ استعمال این قدر
 کہ از نظر ما گذشت در مطقات می آید (ار و و) بار بقول آصفیہ فارسی۔ اسم مذکر بوجہ

- بھار - اسباب بہت -

(۲) بار - بقول برہان و جہانگیری و جامع و سروری و وارستہ و بہار نامی است از نام ہائے خداے تعالیٰ و معنی رفعت و شان و شوکت - صاحب ناصری فرماید کہ بدین معنی عربی است خان آرزو و در سراج بحوالہ قوسی فرماید کہ معنی بزرگ و جلیل نیز آمدہ و گوید کہ تحقیق آنست کہ اہل لغت را اشتباہ افتادہ در کلمہ بار کہ نام پاک حضرت خداست تعالیٰ شأنہ فقط عربی است مخفف (بارئ) بہرہ در آخر کہ گاہی برائے تخفیف باری خوانندہ تحتانی معروف و گاہی بار خوانند و گوید کہ در کلمہ (بار خدا) بدین معنی نیست بلکہ معنی کسے است کہ ہمہ کس را بار و دہد پس خدا درین صورت معنی صاحب خواہد بود یعنی خداوند بار بخلاف (بار الہ) کہ در سخا بہان فقط عربی است و ہمین دو لفظ وجہ اشتباہ صاحب فرہنگان شدہ (کمال اسمعیل ۷) بزبان ہمہ دروغ و دخل و دہت دل کہ نام بار برمی آید (حکیم الفوری ۷) بار اندہ مکش کہ بار و گرہ بر ہانیدت از غم ایزد بار و پاموئلف عرض کند کہ باری بقول منتخب در عربی زبان بمعنی پیدا کنندہ از خاک است و بقول غیاث نام حق تعالیٰ فرماید کہ در اصل (بارع) (الخ) پس بخیاں ما فارسیان این را بخذف تحتانی آخرہ مفرس و برائے باری تعالیٰ استعمال کردند و معنی رفعت و شان و شوکت مجاز است آنچہ خان آرزو در معنی بار خدا موشگافی کردہ ضرورت ندارد و زیر کہ ہر گاہ بار مفرس و بمعنی حقیقی - پیدا کنندہ از خاک است اضافت آن با خدا کہ ہم کلمہ صفت است غلط نباشد کہ مرکب توصیفی است

و اگر بدون اضافت خوانیم ہم بقاعدہ بل درست باشد (ار و و) بار بقول آصفیہ
 (صفت مین) تعالیٰ - بزرگ جیسے (بار خدا) خداے بزرگ - رفعت و شان یوثق -
 (س) بار - بقول برہان و جامع و بہار و جہانگیری بمعنی رخصت و اجازت عموماً
 و رخصت و اجازت و راہ دخول ملاقات و درآمدن پیش کسے باشد خصوصاً صاحب
 نامری این را مخصوص سلطان کند کہ گویند (بارنیت) یا (بارہست) صاحب سرور
 فرماید کہ وقت ملاقات و رخصت و درآمدن پیش کسے و عموماً بمعنی رخصت آید و استقامت
 بر راہ دخول قناعت کرد و گوید کہ لفظ بار گاہ مرکب از ہمین است - خان آرزو در
 سراج فرماید کہ بمعنی رخصت دخول است مؤلف عرض کند کہ بتحقیق ما بار و ترکی
 زبان بقول لغات ترکی بمعنی ہست آمدہ و فارسیان از ہمین مادہ ہستی بمعنی دخول و
 حضور استعمال کردند چنانکہ حکیم النوری گوید (س) راست گوی کہ زبانی انجم ہستی
 ہا در گہ خواجہ زبانی شاہان گہ بار ہا و استعمال این بامصدر و آدن بمعنی رخصت
 و اجازت و آدن برسبیل مجاز باشد چنانکہ حکیم سنائی گفتہ و صاحب جہانگیری این را مال
 اثیر الدین خسیکتی گوید (س) تاز بانت خمش نشد از قول ہا ند ہا ز نطق ایند ہا بار ہا
 و برائے رخصت حضوری و باریابی ہم برسبیل مجاز استعمال کردہ اند و حق اینست کہ دیخا
 ہم ہمان معنی دخول و حضوری درست می شود چنانکہ تجازی نیشاپوری گوید (س) نیشا
 آن دوزلف کہ بادش ہی برد ہا گوی کہ عاشقی است کہ ہمیش قرارنیت ہا یابی کہ دست
 حاجب سالار لشکر است ہا کرد و رمی نماید کامروز بارنیت ہا و از اینجا است کہ بی ہا

بمعنی بے دخل مستعمل شد چنانکہ حکیم سنائی گفته (۵) از حشمت و جاه تو همی بیش نیاید
 نور قمر و شمس بنزدیک تو بے بار یک و استعمال بے بار بمعنی بے رخصت و بے اجازت
 هم بر سمیل مجاز و دیده ایم چنانکہ فرخی گوید (۵) هر که در آید گهرستان بے سیغ پیکر که
 بخوابد همی در آید بے بار پیمین است حقیقت بار بمعنی سوش که محققین نازک خیال
 نسبت آن سخن سرائی با کرده اند و بے بحقیقت نبرده اند (اردو) بار بقول آصفیہ
 فارسی - اسم مذکر - دخل - رخصت - اجازت -

(۴) بار بقول برهان و جهانگیری و جامع و سروری و وارسته و بهار یعنی کثرت و ثمرت
 و نوبت و دفعه - صاحب ناصری فرماید که چنانکہ ده بار و هزار بار (سعدی ۵) هزار
 بار بگفتم هزار بار هزار بار بدل که اے دل مسکین مرو تا ز پے یار پا خان آرزو در سراج
 گوید که بدین معنی در ہندی ہم آمده مؤلف عرض کند کہ بزبان سنسکرت معنی این بقول
 صاحب ساطع روز است کہ نقیض شب باشد و ہندیان از ہمین مادہ بمعنی وقت - رؤ
 - مرتبہ و کثرت استعمال کرده اند پس ہیچ عجب نیست کہ فارسیان بدین معنی ہم از لغت سنسکرت
 گرفته باشند و جادوار کہ این مبدل و آرا باشد کہ بقول صاحب سخندان در سنسکرت
 بعضی - مرتب و نوبت و دفعہ آمدہ و صاحب ساطع ہم ذکر و آرم معنی یوم - فرصت و
 وقت کردہ - اندرین صورت بار را منقرض توان گفت محضی مباد کہ تبدیل و او با موصدہ
 سوانح قیاس است همچون نوشتن و نوشتن (اردو) بار بقول آصفیہ - ہندی - اسم مذکر
 - وقت - دن - مرتبہ - دفعہ - کثرت -

(۵) بار۔ بقول برہان وجہانگیری وجامع و سروری بیخ و بن ہر تیز صاحب نامری قریب
 کہ سرو بن باشد خان آرزو در سراج گوید کہ بار بمعنی بالاست چنانکہ بن و بار یعنی سراپا
 نہ اینکہ بن و بار مرادف اند چنانکہ بعض گمان برودہ اند مؤلف عرض کند کہ بار بمعنی بال
 فرید علیہ بر باشد بزاید الف بعد موحده و خان آرزو درست گوید کہ در مجرور بار
 معنی بیخ و بن نیست بلکہ (بن و بار) بمعنی سراپاست۔ (حکیم سنائی ۵) قفس چار طبع
 و بیخ حواس پد پروالت شکست از بن و بار پد (استاد قریخی ۵) عمر بے طرح باید
 تاشی خیزد و گر پد ہم از ان شاہان کہ تو بر کندہ از بیخ و بار پد مخفی سباد کہ (سراپا)
 چنانکہ انسان راست مرادف آن (بیخ و بار) است مخصوص برائے درختان اگرچہ
 استعمال این ہر دو مجازاً بغیر تخصیص ہم می آید و اگر بار را بمعنی ٹہر ہم گیریم در (بیخ و بار)
 معنی سراپاست پس مجرور بار را در بیخ بمعنی بیخ و بن آوردن کم غوری محققین است
 و بس۔ آنا کہ بار را بمعنی سرو بن آوردہ اند ہم سکندری خوردہ اند و ہر دو سندیش
 کردہ شان موافق ادعائے ماست (ارو ۵) بیخ بنیاد۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم
 مؤنث۔ بطریق (الخ) بیخ و بنیاد بھی کہہ سکتے ہیں۔ لیکن ہماری تحقیق کے لحاظ سے ایک
 ترجمہ کی ضرورت ہی نہیں ہے اسلئے کہ بار کا لفظ یہاں صرف سراور بالاکے معنی میں
 (۶) بار۔ بقول برہان وجہانگیری وجامع و سروری مرادف کار است چنانکہ گویند
 کار و بار۔ صاحب نامری صراحت فرمید کند کہ از اتباع کار است کہ آنرا کار و بار
 گویند با و او عاطفہ (حکیم سنائی ۵) بر در ماتم سرے دین و چندین نامے و نوش

برودر عناسرے دیوچندین کاروبار ہا مؤلف گوید کہ استعمال مجرور بار بمعنی کارنی
توان کرد و این معنی بحالت ترکیب باکار پیدا می شود کہ متعلق از محاورہ فارسیان است
(ار دو) کار و بار۔ کام کاج۔ مین آرا اور کاج کا لفظ کام ہی کے معنوں میں سمجھا
جاتا ہے۔ بطور اتباع۔

(۴) بار۔ بقول برہان و جہانگیری و بہار جہے انبوهی و بسیاری چیزے میچونند و بار
و دریا بار و رود بار و جو تبار و امثال آن صاحب جامع تذکر این فرماید کہ در حالت
ترکیب مستعمل۔ خان آرزو در سراج گوید کہ بخبر رود بار و زنگبار و ہند و بار و دریا
استعمال این کلمہ دیدہ نشد مؤلف عرض کند کہ انحصار این چہار اصطلاح از جو تبار و جہاں
باقی نماند و در زبان غیر مادی مانباہد این قسم او ناکنیم کہ قلت و مقص تلاش ما و غلط
نہند از دبا بجمہ (ہند و بار) بقول برہان بر وزن گیسو و بمعنی ہندوستان است و کنایہ
از دوات سیاہی۔ خان آرزو در سراج بر (ہند و بار) فرماید کہ بمعنی ہندستان چہرا کہ جہے
انبوهی است بخیاں ما اہل لغت معنی لفظی این جہے انبوهی ہندوان گرفتہ اند و ہم برین
قیاس است زنگبار و بر دریا بار صاحب برہان گوید کہ بمعنی دریائے بزرگ و نام و لا
کہ برکنار و ریاست و ہم او بر رود بار فرماید کہ نام بلوچی است و شہرے با مین گیدان
و قزوین و معنی جہاں اول آب و رود خانہ ہائے بزرگ و جائے کہ دران رود خانہ ہائے بزرگ
و بسیار جاری باشد و ہم او بر جو تبار گوید کہ کنار جہے آب را گویند و جائی کہ در آن جہے
آب بسیار باشد و جوئے بزرگی را ہم نامند کہ از جو یہاے کوچک بہم رسیدہ باشد۔ حالا

عرض می شود که از صراحت معانی این هر پنج اصطلاح می کشاید که بلحاظ معانی مختلفه تذکره بالا
 بعضی آن که در آن بسیاری و کثرت پیدا است سند بار یعنی انبوهی و بسیاری است و بمعنی
 جادوار و که بار را اسم جادو فارسی زبان گیریم یا مبتدل و آری که بمعنی بیار می آید و و آرمید
 معنی فاعل هم یعنی کلمه نسبت همچون سوگوار و مقصیر و آرو شک نیست که در فارسی زبان و او
 به موصدہ بدل شود چنانکه آو آب و نوشتن و نبشتن پس اگر بار را مبتدل و آری گیریم یعنی
 هند و بار منسوب به هند و زنگبار منسوب به زنگ و دریا بار و جوبار و در و بار بمعنی منسوب
 به دریا و جوبه در و دریا و جوبه و در و دریا و جوبه باشد و جادوار و که بار را مبتدل
 و آری لغت سنکرت گیریم که معنی آن لقبول ساطع این طرف جوبه باشد فارسیان این
 را بر سبیل تبدیل مفرس کرده بمعنی طرف استعمال کرده باشند و در معنی هر پنج اصطلاح بالا
 اشاره که بکاره شده از برای آن همین معنی درست می شود چنانکه معنی دوم دریا بار
 و معنی اول جوبار حاصل اینست که منظر بر استناد همین پنج اصطلاح - بار را بمعنی طرف
 و کناره قائم کردن هم ضرور است چنانکه کرده ایم (فردوسی ۵) بیارم نشانش
 بر تخت بار و وزان پس کشایم در گنجبار و (اردو) فارسی مین بار کثرت کے
 معنوی مین مستعمل ہے بحالت ترکیب جیسے ہندو بار زنگبار جوبار دریا بار و زو
 (۸) بار - لقبول برہان و نامری و جہانگیری و جامع و سروری و وارستہ بمعنی بارندہ
 همچو زلف مشکبار و آبر گہبار و امثال آن (سیف اسفنگی ۵) جوباد و صبحدم از
 زلف یار بر خیزد و عجب نباشد اگر مشکبار بر خیزد و (حکیم سنائی ۵) رخت بردار

ازین خراب که هست بام سوراخ و ابر طوفان بار بام مؤلف عرض کند که تسامح محققین است که چنین خیال کرده اند حقیقت آنست که بار امر حاضر است از مصدر باریدن و بقاعده فارسی چون با اسمی مرکب شود افاده معنی اسم فاعل و اسم مفعول کند و مجرور بار بمعنی بارنده اصلانیت (ارو) برسنه والا -

(۹) بار - بقول برهان و سروری امر باریدن یعنی بار و مختصر ببار (حکیم اوحی ۵) خانه در پیشه اهی گیر بام سنگ بر پیشه مناهی بار بام مؤلف عرض کند که این محقق ببار نیست بلکه ببار به موعده اول فرید علیہ بار است (ارو) برس - برسنه کا امر حاضر (۱۰) بار - بقول برهان و جهانگیری و جامع و سروری و بهار حاصل درخت از سیوه و گل و غیره و وارسته و صاحبان ناصری و سراج این را مخصوص به سیوه و ثمر کنند (ناصر خسرو ۵) نه یعنی بر درخت این جهان بار بام مگر هشام دای مرد هشیار بام (حکیم ازرقی ۵) باغیت غرض تو که دارد و نهفته بار بام سرویت قامت تو که دارد بر آفتاب بام خان آرزو در سراج گوید که این معنی راجع بمعنی اول است مؤلف عرض کند که مقصوره جزین نباشد که از معنی اول مجازاً این معنی پیدا شده که سیوه و ثمر هم محل شاخ و درخت است و بخیال ما اصل این بر است و بار بزیادت الف فرید علیہ آن و حقیقت بر بدین معنی غیر ازین نیست که بر معنی فوق دارد و سیوه چیرے است که فوق درخت و شاخ پیدا شود حاصل نیست بخیال خان آرزو و خیال ما - هر دو معنی بر قیاس است صاحب کثر هم گل دارد بار داخل کرده - خلاف قیاس نیست که گل و برگ هم بار درخت است چنانکه (باریز)

بمعنی خزان می آید و تخم ہم و ربار داخل است چنانکہ از ماخذ بار سب کہ در طحقات آید
 این معنی بوضوح پیوند و۔ باجمک تحقیق ما اینست کہ این معنی مجاز معنی سنی آم است کہ می آید
 (ارو) بار۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ پھل۔ ثمر۔ پھل مذکر سبج مذکر۔

(۱۱) بار۔ بقول برہان و جہانگیری و جامع و سروری و سراج غشی کہ در زعفران شک
 و غیر آن کنند و آنچه باز رو نقرہ در گرد از بند۔ صاحب ناصری گوید کہ غشتہ کہ در سیم یا
 زعفران یا شک باشد و از ناصرخمر و سداوردہ (۵) زر چون بسیار آید کم بیش نگردد
 کم بیش زرے باشد کان باغش و بار است (۶) حکیم خاقانی (۷) ہر جا کہ محرمی است
 خسی ہم عریف اوست ہا آری زر گوشت گا بود بار زعفران ہا خان آرزو در سراج گوید
 کہ این را از آن بار گویند کہ بار وزن آن چیز را می افزاید و این در اصل مجاز است
 کہ شہرت گرفتہ مؤلف عرض کند کہ در شتی مغشوش افزونی وزن لازم نیست یعنی
 بعض اشیاء باعتبار وزن حقیقی خود بعد از آنکہ مغشوش شود کم وزن شود و بعضی برخلاف
 این و تائید قول ما از کلام خسرو ہم می شود کہ بالاند کورش بدخیال ما تعلق این با معنی ہم
 زیادہ تر مناسب است کہ غش در اشیا ہم گناہ بسیار است واللہ اعلم (ارو) کھوٹ
 بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم مؤنث۔ غش۔ ملاو۔ ملونی۔ آمیزش۔ آپ ہی نے اسکو (مذکر) کھا
 ہے بمعنی چاندی سونے میں کسی کم قیمت دہات کا ملاو۔

(۱۲) بار۔ بقول برہان و جہانگیری و جامع و سروری و بہار و گیدان و جلے کنندہ۔
 صاحب ناصری مذکر این فرماید کہ چون چیزے پزند گویند گیک بر بار ہندادم (سبحاق

اطعمه (ع) عشق نخی دل نابرد و بلعنا امروزه مطبخی خیر و برودیک کلان نہ بر بار
 (ولہ) خالہ بی بی چو ترا میل طبیعت باشد با عتمہ خاتون نہد بہر تو دیگی بر بار پخان
 آرزو در سراج گوید کہ درینجا بار معنی بالاست کہ دیگ بر بالان گذشتن عبارت از دیکان
 است و مخدان گویند کہ (دیگ بار کرده اند) یعنی بر دیکان گذاشته اند حاصل اینکه بار
 بمعنی بالاست و غایتش بمعنی دیکان بجاز کہ شہرت گرفتہ مؤلف عرض کند کہ جادو
 کہ این را بمعنی بالا مبدل و آرگیریم کہ او مہوحدہ بدل کردہ اند چنانکہ آو آب و نوشتن
 و نوشتن و وارد ترکی زبان بقول صاحب کثر بمعنی (علی) آمدہ کہ ترجمہ آن در فارسی
 (بر) باشد و بار در ترکی بمعنی ہم و ہم آمدہ کہ ترجمہ آن در عربی (علیہ) باشد چنانکہ ذکرش
 معنی اول کردہ ایم و جادو کہ در فارسی بار را فرید علیہ برگیریم بائی حال اسم جامد باشد یا
 مفرس (ارو) چولھا۔ (ہندی) اسم مذکر۔ و کیو آتشدان۔

(۱۳) بار بقول برہان و جہانگیری و جامع و سروری پردہ و سر پردہ (کمال اسمعیل
 (ع) کلک تو مقننہ دارست کہ در پردہ غیب با بیج بکرے را ازوے نہ حجابست نہ با
 پخان آرزو در سراج گوید کہ مجاز است مؤلف عرض کند کہ صاحبان جامع و سروری اہل
 زبانند و بوثیقہ قول شان بمعنی حجاب و پردہ و سر پردہ اسم جامد فارسی زبان تو انیم گرفت
 و بار در سنکرت بقول جامع بمعنی دروازہ ہم آمدہ ولیکن خیال ماسندے کہ پیش شد
 دران معنی رخصت و اجازت ہم درست می شود چنانکہ ذکرش بر معنی سوم گذشت یعنی بیج
 بکرے را از کلک تو نہ ضرورت حجاب است و نہ ضرورت اجازت یعنی بے حجاب و بے رخصت

داخل می شود (اردو) پرده بقول آصفیہ - ہندی - اسم مذکر - حجاب - اوٹ - ستر -
 آڑ - گھونگٹ - نقاب - ہمارے خیال کے لحاظ سے اس کا ترجمہ روک ہے -
 (۱۴) بار - بقول برہان و جامع معنی یار و دوست - صاحب ناصری فرماید کہ بمعنی
 بیشتر ترکیب گفتہ شود (ابن یمن ۵) آنکو بچہ گائے و طفل بار است یا از بسکہ کشد
 ز حیر و زنجہ یا صاحب جہانگیری فرماید کہ بمعنی بارہ ہم آمدہ - خان آرزو در سراج
 نوشتہ کہ ظاہر بدین معنی (بارہ) باشد چنانکہ صاحب جہانگیری گمان بردہ - مؤلف
 عرض کند کہ بارہ معنی یار و دوست می آید و ما صراحت ماخذش بہدرا بخانکیم و جادارد
 کہ بارہ بدین معنی محققش گیریم و بر اعتماد قول صاحب جامع و ناصری کہ از اہل زبانند
 این معنی را تسلیم کنیم ولیکن از کلام ابن یمن (طفل بار) اسم فاعل ترکیبی است بمعنی
 بار بر طفل یا بندہ یا بار خود بر طفل وارندہ - مرادف بچہ گائے - جادارد کہ (طفل یار بہ
 تھانی) را بہ تصحیف کتابت (طفل بار موقدہ) نوشتہ باشند و آنچہ صاحب ناصری
 استعمال این (بیشتر ترکیب) می فرماید قابل غور و مؤید خیال ماست - مجرد بار بمعنی
 دوست نیست و نباشد تا محققین و کم غوری شان بر ماخذ و کم التفاتی شان
 بر معنی شعر این معنی را قائم کردہ است (اردو) دوست - بقول آصفیہ - فارسی -
 اسم مذکر - یار - آشنا - جیب - دشمن کا منقض -

(۱۵) بار - بقول جہانگیری و جامع و وارستہ و بہار و برہان صل زمان و حیوانات
 دیگر - صاحبان ناصری و سراج گویند کہ بمعنی بچہ شکم آدمی و حیوانات است (ظاہری ۵)

ہر ان کڑہ کزان تخمش بود بارہ ز دوران تک بردوز باد رفتار با خان آرزو در سراج
گوید کہ این معنی رابع معنی اول است۔ مؤلف گوید کہ جادو کہ ماخذ حمل در عربی ہمین
باشد و جادو دارد کہ این را معنی دہم ہم متعلق کنیم کہ این مجاز آن باشد یا آن مجاز این تحقیق
ما نیست کہ این ہم مجاز معنی سی ام است کہ می آید و جادو دارد کہ این معنی مجاز معنی بست و دہم
باشد کہ حمل ہم نتیجہ آب منی است۔ و صراحت کافی بر معنی بست و دہم می آید (ار دو) بار
بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ حمل۔ گریہ۔

(۱۴) بار۔ بقول برہان معنی پر کردن طبق از طعام و ہر چیز کہ خوردند۔ صاحب مؤید گوید
کہ پر کردن صحنک از طعام و امثال آن۔ و بقول جامع خوراک و قوت۔ خان آرزو در
سراج ہم ذکر این کردہ مؤلف گوید کہ حیف است کہ سند استعمال پیش نشد و باعتبار
قول جامع کہ از اہل زبانست گوئیم کہ ہر خوردنی کہ در صحنک و طبق پر کردہ باشند ثمرہ
پخت و پز است و مجازاً مطلق خوراک و قوت را ہم بارتوان گفت کہ اکثر آن ثمرہ و حاصل
نباتات است طرزیان صاحبان تحقیق معنی مصدری در غلط می اندازد و بارکش کہ بہ
معنی صحنک کلان در مطہات می آید مؤید خیال ماست (ار دو) مطلق خوراک۔ کھانے
کی ہر چیز۔ مؤنث۔

(۱۵) بار۔ بقول برہان و جہانگیری و جامع۔ غم و اندوہ و تکلیف مالا یطاق۔ صاحب ناصری
از حکیم انوری سند آورده (س) بار اندہ کش کہ بار دیگر بار برہانیدت این دارنغم و بار
خان آرزو در سراج فرماید کہ ظاہراً مجاز است چنانکہ گویند: بار خاطر و بارے بردل

من است“ و ذکر تکلیف مالا یطاق ہم کردہ وحیف است کہ استعمال این را سندے
 نیاوردہ مؤلف گوید کہ بار خاطر و گرانہ خاطر متعلق از ہمان معنی اول است بمعنی سنگینی
 نہ بمعنی غم و اندوہ و تکلیف مالا یطاق مبالغہ آن مخفی مباد کہ در کلام انوری بار اندوہ
 بمعنی سنگینی اندوہ و کنایہ از تکلیف اندوہ مستعمل است نہ تکلیف مالا یطاق البتہ از کلام
 مشہور شیرازی کہ بر (بار آمدن بر خاطر) می آید استعمال این بمعنی تکلیف مالا یطاق یافتہ
 می شود حاصل اینست کہ بار در اینجا بمعنی غم و اندوہ نیست بلکہ بمعنی تکلیف است (اروہ)
 بار۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ اندوہ۔ غم۔ (تکلیف۔ مؤنث) (نا قابل بردشت
 تکلیف۔ مؤنث)۔

(۱۸) بار۔ بقول برہان و سروری گناہ بسیار باشد همچو (بار گیری محتسب و بقال و
 نافوا و قصاب) و امثال آن۔ چنانکہ (دزد با بار گرفتہ) خان آرزو در سراج گوید
 کہ درین نظر است چہ کہ در اینجا بمعنی پشتہ و خروار است کہ دزد بستہ می برد و این راجع
 است بمعنی اول۔ مؤلف عرض کند کہ صاحب سروری از اہل زبانست و بدین چہ
 کہ گناہ ہم بارے بردل پیدا کند این معنی را متعلق بمعنی اول کنیم و شتاقی سند واضح
 باشیم (اروہ) گناہ کبیرہ۔ بڑا گناہ مذکر۔

(۱۹) بار۔ بقول برہان و جہانگیری و بہار انبارے را گویند کہ بختہ قوت زراعت
 بر زمین کم زور ریزند۔ صاحب ناصری گوید کہ بمعنی سرگین است کہ برائے قوت
 و زراعت بکار آید۔ صاحب جامع این را بمعنی انبار غلہ گوید۔ خان آرزو در سراج

فرماید کہ این مختص آثار است مؤلف عرض کند کہ درست می فرماید بار غلہ و
 انبار غلہ و بار سرگین و خاشاک یا انبارش همه را لفظ بار بمعنی انبار مستعمل می شود
 و بدین وجه کہ بحر و انبار مجازاً برائے خس و خاشاک و فضلہ انسان و سرگین حیوانات
 دیگر کہ مزارعان بر زمین زراعت ریزند مستعمل است بار را بدین معنی مختص آن گیریم
 تسامح صاحب جامع مشیت کہ این را مخصوص بخلہ کرد و مقصودش خبرین نباشد کہ این
 را مرادف آثار گوید یعنی مطلق تودہ و فارسیان این را بمعنی مطلق نجاسات هم استعمال
 کرده اند کہ بر (بارخانہ) می آید (ارو) و دیگر انبار کے تیسرے اور پہلے معنی نجاست
 بقول آصفیہ - عربی - اسم مؤنث پلیدی - گندگی - میل - بول و براز -

(۴۰) بار - بقول برهان و جہانگیری و جامع سازہائے کہ مطربان نوازند همچو قانون و پیانو
 و امثال آن و بقول ناصری یعنی پرده و ساز و چنگ و رباب - خان آرزو در سراج
 گوید کہ مجاز است - مؤلف عرض کند کہ صراحت مجاز نکرد بخيال ما مجاز معنی دوم است
 کہ باری در زبان عرب بمعنی پیداکنندہ از خاک گذشت و نام حق تعالی جل جلالہ و فارسیان
 بخلاف تحتانی آخوہ استعمال کرده اند پس مجازاً فرما ر و ساز پارا بدین وجه بار گفته باشند کہ پیداکنندہ سرود و آہنگ
 است حیث است کہ نہ استعمال پیش نشد (ارو) ساز بقول آصفیہ - فارسی - ہم مذکر - باجا جیسے چنگ عود
 ربط - سازگی - قانون (سنجر) فرقت میں منغی نے چٹھرا دل نالان کو مانا نہ ہو محفل میں جو ساز آ یا
 (۴۱) بار - بقول برهان و جہانگیری و جامع و سراج آرد و برنج و ارزن کہ بچیتہ بوزہ ہمسایا
 باشند و ہنوز آن را صاف نکرده باشند و بقول ناصری برنج و ارزن برائے بوزہ و فرماید

مثال و شاید ثابت نشدہ مؤلف عرض کند کہ توزہ شرابی باشد کہ از آرد و بچ
وار زن و جو سازند پس این آرد مخصوص را بدین وجه بار گفته باشند کہ تحقیقی
ہمین است کہ بکار شراب می خورد و عجیبی نیست کہ این اصطلاح میخواران باشد۔
حیف است کہ سند استعمال پیش نشد صاحب ناصری کہ از اہل زبانست از استعمال
این مطمئن نیست و از محققین دیگر قول صاحب جامع اعتبار دارد کہ اہل زبانست متعہ
عجم بر زبان ندارند متاق سند استعمال باشیم (اردو) چانول اور کنگنی کا آٹا جو
شراب بنانے کے لئے تیار کرتے ہیں۔ مذکر۔

(۲۲) بار۔ بقول برہان نام وہی است از ولایت طوس و بقول صاحب ناصری و جہانگیر
و جامع قریہ از مضافات نیشاپور۔ خان آرزو در سراج فرماید کہ ظاہر دو مقام باشد
مؤلف گوید کہ در وجہ تسمیہ این یکی را از معانی مختلفہ بار دخلی باشد حیف است کہ ما
نہتوانستیم کہ از و خبر یابیم (اردو) ولایت طوس اور مضافات نیشاپور کے دو قریوں
کا نام بار ہے۔ مذکر۔

(۲۳) بار۔ بقول برہان و جامع آنچه نویسندگان نویسند۔ خان آرزو در سراج ذکر
این کردہ و صاحب مؤید فرماید کہ جرمی بود کہ نویسندگان می نویسند مؤلف عرض کند کہ
تسامح و کم التفاتی محققین است کہ این معنی را قائم کردہ اند و حقیقت این بردبار نگار
می آید و بار در ان اصطلاح متعلق بہ معنی سوم است کہ بجایش مذکور شد (اردو)
دیکھو بار کے تیسرے معنے اور بار نگار۔

(۲۴) بار۔ بقول برہان و بہار شاخ را گویند و بقول جامع شاخ گاو وغیرہ۔ خان
 آرزو در سراج گوید کہ در یخا ہم بار بمعنی بالاست چنانکہ (گل بر بار) و (ثمر بر بار)
 گویند۔ یعنی بلندی کہ عبارت از شاخ باشد (نظامی ۵) فرو رخت آن تازہ
 گلہا ز بار ۶ دران نار و نرگس برآمد غبار ۶ (میرزا طاهر وحید ۵) بدزد دم گر
 نفس نخت جگر از نالہ زارم ۶ پریشان ہر طرف چون برگ گل از بار می ریزد ۶
 مؤلف عرض کند کہ مجاز بمعنی سوم است کہ بار ثمرہ درخت را گویند کہ بر شاخ
 می باشد و بہار شاخ را ہم بار گفتند چنانکہ بادہ شراب را نام است کہ در ساغری باشد
 و مجازاً ساغر را ہم بادہ گفتند۔ مجاز مرسل باشد آنچه صاحب جامع مطلق شاخ را
 بار گوید و شاخ گاو را ہم داخل آن می کند نظر بر اعتما و بیانش کہ از اہل زبانست
 مشتاق سند باشیم و اگر این معنی را حقیقی خیال کنیم تو انیم قیاس کرد کہ مزید علیہ بر باشد
 کہ بمعنی بالامی آید و مراد از شاخ کہ بالائے درخت و گاو وغیرہ باشد (اردو) شاخ
 بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مؤنث۔ ٹہنی۔ ڈال۔ ڈالی۔ ینگ۔ شاخ حیوانات (ذوق
 ۵) بد خصلتون کو کرتا ہے بالانشین فلک ۶ او پچی ہے آشیانہ زارغ و زغن کی شاخ
 ۶ (ولہ ۵) رہتی ہے کشکش میں پس از مرگ پر جفا ۶ آخر کو زیر آرزہ کٹی کہ گدن کی شاخ
 (۲۵) بار۔ بقول برہان و جہانگیری و جامع بمعنی بارگاہ (خسرو ۵) کلہ بارت شدہ
 براوج مرغ ۶ کنگر قنصرت زدہ براوج تیغ ۶ صاحب ناصری فرماید کہ درین تامل است
 چہ ازین بیت بار بمعنی بارگاہ مفہوم نمی شود کہ (کلہ بار) بمعنی سر پرودہ شاہان است

که هنگام بار دادن برای ایستادن مردم نصب نمایند خان آرزو در سراج گوید که بجز
 است (انتہی) مؤلف گوید که سند دیگر برای این معنی از جهانگیری است (کمال
 اسمعیل ۵) بخدائی که قبه گردون پیر بار جلال او پست است و بخیمال باقر
 نیت که مخفف بارگاه باشد - مجاز مرسل (ار دو) بارگاه - بقول آصفیه - فارسی - هم
 مؤنث - در بار کی جگه - اجلاس کی جگه - مؤلف عرض کرتا ہے کہ باریابی کا مقام -
 (۲۶) بار - بقول صاحب کتور فارسی زبان معنی فصیل و حصار و قلعه باشد دیگر
 کہے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف گوید کہ اگر سند استعمال پیش شود تو
 عرض کرد کہ این مفرس است کہ از لغت سنسکرت بار بہ متصرف معنی قائم شد یعنی بار
 بقول ساطع بلغت سنسکرت معنی دروازہ آمدہ و جادارد کہ مبدل باثر باشد کہ
 بقول ساطع در سنسکرت معنی خار بست و صف و قطار مستعمل - رائے ہندی را بغاری
 بدل و متصرفی در معنی ہم کردہ اند و اللہ اعلم بحقیقہ الحال و جادارد کہ فارسیان لغت
 بار و باری کہ در ترکی زبان معنی حصار قلعه آمدہ بتخفيف واو و تحتانی مفرس کردہ باشد
 و این اقوی است (ار دو) فضیل بقول آصفیہ عربی - اسم مؤنث - شہر پناہ شہر کی
 چار دیواری - حصار - دیکھو انگ - قلعه و کھو ابا خون -
 (۲۷) بار - بقول مؤید - حاجب در بار - دیگر کہے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد
 مؤلف عرض کند کہ اگر سند استعمال پیش شود تو انیم عرض کرد کہ مخفف (بار بخار) است
 کہ معنی حاجب در باری آید (ار دو) دیکھو بار بخار -

(۲۸-۴)

(۲۹-۴)

(۳۰-۴)

(۲۸) بار۔ بتحقیق مابعدی طرف و کنارہ باشد حقیقت مآخذ و سندان بر معنی ہفتم کند
(ارو) طرف بقول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ کنار۔ لب۔ جانب۔ سمت۔
(۲۹) بار۔ بتحقیق مابعدی آب و فرید علیہ این نزیادت الف و نون با آن کہ بمعنی بارش
است۔ صاحب موارد۔ بار و باران و بارش ہر سہ را حاصل بالمصدر باریدن گوید
مؤلف عرض کند کہ بار اسم مصدر راست و لغت زبان سنسکرت و باریدن مصدر جمعی
و ساخته شد از ہمین اسم۔ صاحب ساطع فرماید کہ بار بلغت سنسکرت آب طفل را گویند
کہ مقصودش منی باشد۔ فارسیان ہمین لغت را مفرس کردہ بمعنی مطلق آب استعمال کردند
و برائے مطر نزیادت الف و نون زائد در آخرش باران۔ ساختند و حقیقت باران
بجایش مذکور شود و تصدیق این معنی در ملحقات از بار کردن و بارگین می شود (ارو)
و بکھو آب کے پہلے معنی۔

(۳۰) بار۔ بتحقیق مانجیہ و حاصل باشد و ہمین معنی حقیقی است و معنی دہم و پانزدہم
بر سبیل مجاز پیدا شد از ہمین کہ ثمر و رخت ہم نتیجہ باشد و حمل زن ہم نتیجہ۔ پس باید کہ
بار را بہ معنی نتیجہ و حاصل اسم جامد فارسی زبان گیریم و سندان این معنی بر (بار آوردن
چیزی) می آید (ارو) نتیجہ۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر۔ حاصل۔ (بجہ معنی فارسی
مین آتے مین اچھل۔ ثمر۔

بار آمدن بر خاطر استعمال۔ صاحب گوید کہ متعلق است بمعنی ہفتم یعنی عائد شد
آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت تلف تحلیف مالا یطاق بر خاطر (مشہور شیرازی)

<p>اگر برمن نسیمی می وز و دشواری آید پاد و گر گل می زنی بر خاطر من بار می آید پاد (اردو) نا قابل برداشت تکلیف دل کو پہنچا۔ بار آورون استعمال۔ بقول وارستہ</p>	<p>خیال مؤلف متعلق است بمعنی مقدم کلمہ بار کہ گذشت (اردو) کسی کے دل پر بار لانا۔ نگین کرنا سر بار آورون بیخ استعمال۔ وارستہ (بار آورون) گلو</p>
<p>در حالت نسبت بد رخت۔ ثم آورون چون نسبت بہ نسائے کنند و ضعیف حمل آہست و در وقت نسبت کردن بہ رجال پیدا کرد فرزند۔ بہار بزرگ ہر سہ معنی بالا گوید کہ بمعنی صاحب آواز ہ شدن و صاحب آصفی پاد (اردو) بار و رہونا۔ پھلنا۔</p>	<p>در حالت نسبت باد رخت۔ ثم آورون است مؤلف در حالت نسبت بہ نسائے کنند و ضعیف حمل آہست و در وقت نسبت کردن بہ رجال پیدا کرد فرزند۔ بہار بزرگ ہر سہ معنی بالا گوید کہ بمعنی صاحب آواز ہ شدن و صاحب آصفی پاد (اردو) بار و رہونا۔ پھلنا۔</p>
<p>ہمزبانیش۔ مؤلف عرض کند کہ ماتیم این مصدر مرکب را منی پسندیم و ذکر ہر یک بہ تخصیص اضافت کنیم کہ در ملحقات می آید (اردو) بار آور ہونا۔ دیکھو اس کے ملحقات</p>	<p>ہمزبانیش۔ مؤلف عرض کند کہ ماتیم این مصدر مرکب را منی پسندیم و ذکر ہر یک بہ تخصیص اضافت کنیم کہ در ملحقات می آید (اردو) بار آور ہونا۔ دیکھو اس کے ملحقات</p>
<p>بار آورون بر دل استعمال۔ بمعنی اندو گہن کردن باشد (شاہ پور طہانی) (۵) افغان کہ با این ضعف تن آورد بر دل بار غم پادے نالہ کوتاہی مکن شاید سبکبار مکنی بار پاد (ولہ) (۵) دیری تو فرون شد ز بردبار</p>	<p>بار آورون بر دل استعمال۔ بمعنی اندو گہن کردن باشد (شاہ پور طہانی) (۵) افغان کہ با این ضعف تن آورد بر دل بار غم پادے نالہ کوتاہی مکن شاید سبکبار مکنی بار پاد (ولہ) (۵) دیری تو فرون شد ز بردبار</p>

<p>من کچا سب تحمل بجا که خواری آرد بار کچا - (ار دو) نتیجه حاصل کرنا -</p>	<p>کند که متعلق بمعنی پانزدہم کلمہ بار و خیال ما اینست و معاصرین عجم هم بآ اتفاق دارند که</p>
<p>بار آوردن درخت استعمال - (۲) حامله شدن و قرار یافتن حمل است و بحر و بهار بر (بار آوردن) گویند که در حالت نسبت با درخت ثمر آوردن است آبستن بگل یا اے عجب کافورین کا بستنی آوردن مؤلف عرض کند که مقصود محققین بالا بحرین بار آوردن سند معنی اول نیست سند دیگر باید ارضی نباشد که اضافت این لبوے درخت باشد (۱) حمل وضع ہونا - (۲) حامله ہونا -</p>	<p>بار آوردن درخت استعمال - (۲) حامله شدن و قرار یافتن حمل است و بحر و بهار بر (بار آوردن) گویند که در حالت نسبت با درخت ثمر آوردن است آبستن بگل یا اے عجب کافورین کا بستنی آوردن مؤلف عرض کند که مقصود محققین بالا بحرین بار آوردن سند معنی اول نیست سند دیگر باید ارضی نباشد که اضافت این لبوے درخت باشد (۱) حمل وضع ہونا - (۲) حامله ہونا -</p>
<p>یا اجزای درخت یا قرینہ کہ درخت را میخوانند گیریم چنانکہ صائب گوید (۵) از حجاب جن شدہ آلودہ لیلی منور یا بید مجنون سر بہ پیش انداختن بار آوردن درین شعر از بید مجنون - درخت بید مجنون مراد است و این متعلق است بہ معنی دہم کلمہ بار - (ار دو) درخت کا بار و ہونا بپسندانہ بار آوردن زن استعمال - و ارستہ آن جنس میوہ نار و بار کچا (افوری ۵) اینہم</p>	<p>بار آوردن درخت استعمال - (۲) حامله شدن و قرار یافتن حمل است و بحر و بهار بر (بار آوردن) گویند که در حالت نسبت با درخت ثمر آوردن است آبستن بگل یا اے عجب کافورین کا بستنی آوردن مؤلف عرض کند کہ مقصود محققین بالا بحرین بار آوردن سند معنی اول نیست سند دیگر باید ارضی نباشد کہ اضافت این لبوے درخت باشد (۱) حمل وضع ہونا - (۲) حامله ہونا -</p>
<p>و بحر و بہار ذکر (بار آوردن) کردہ گویند کہ (۱) وضع حمل زن باشد مؤلف عرض چنین میوہ چنان آرد بار کچا (ار دو) شاخ</p>	<p>بار آوردن درخت استعمال - (۲) حامله شدن و قرار یافتن حمل است و بحر و بہار بر (بار آوردن) گویند کہ در حالت نسبت با درخت ثمر آوردن است آبستن بگل یا اے عجب کافورین کا بستنی آوردن مؤلف عرض کند کہ مقصود محققین بالا بحرین بار آوردن سند معنی اول نیست سند دیگر باید ارضی نباشد کہ اضافت این لبوے درخت باشد (۱) حمل وضع ہونا - (۲) حامله ہونا -</p>

کابار آور مونا بهانا۔	بخودی بار بار آمد و آب در سبید کرد و
بار آوردن کے را مصدر اصطلاحی (ار و و) نہال کابار آور مونا بهانا۔	
وارستہ بر (بار آوردن) گوید کہ در قوت بار بار بقول برہان و جامع و انتدو	
نسبت کردن بہ رجال پیدا کردن فرزند ہفت ہر وزن و معنی (ا) فاراب باشد و	
باشد و برائے ادعائے خود سنا شرف	آن ناحیہ ایت مشہور و وسیع در ماوراء النہر
مازند رانی پیش کردہ و بہار پوشیہ ہمین ہند	و (۴) زراعتی را نیز گویند کہ از آب رود
بمعنی (صاحب آوازہ) گفتہ (۵) زانو	و کاریز حاصل شدہ باشد صاحب سروری
ہنر پرور و ہوش پذیر زنگونہ بار آورہ	بر معنی اول قانع (حکیم سوزنی ۱۵) نیت
بودش پمؤلف عرض کند کہ بمعنی کاتب	آن سر کرد و بار آبست پم نہ چو آن سر
کردن کے راست و این متعلق باشد کہ دست در بار بار پم بعض محققین بر	
از بار و کردن کہ با معنی دہم کلمہ بار (فاراب) می فرمایند کہ مخفف فاریاب است	
تعلق دارد (ار و و) کسی کو کامیاب کرنا و لیکن صاحب ناصری کہ از اہل لسانست	
بار آوردن نہال استعمال۔ وارستہ گوید کہ خطاست و فرماید کہ فاراب و فاریاب	
بر (بار آوردن) گوید کہ در حالت نسبت باوخت	و شہر است یکی در ترکستان و گویند بلکہ
ثم آوردن است مؤلف عرض کند کہ وارستہ تعمیم	اتراست کہ حکیم ابو نصر ترخان معلّم ثانی
را پسند کردہ است و مذکر این تخصیص کردہ ہم و این متعلق	از آنجا بود و و گویے مولد ظہیر الدین فاریابی
است یعنی دہم کلمہ بار (ظہوری ۵) آورده ہا	شاعر مشہور مؤلف عرض کند کہ تحقیق ما

(یاراب) اصل است بمعنی کنار آب کہ این کنار گذشت بنا علیہ بدین نام موسوم شد صاحب آبادی واقع است بر کنار آب و قاراب شمس این را بہ بے فارسی اول (یاراب) مبدلش کہ موجدہ بہ فابدل شود چنانکہ زبان نوشتہ (ارو) (۱) باراب ماورالنہرین و زرفان و نسبت معنی دوم عرض می شود ایک وسیع شہر ہے۔ مگر (۲) وہ زراعت کہ زراعت تری و اما در حوالی رود بار جو زیرندی یا نہر ہو۔ مؤنث جبکو و بر کنارہ و طرف آب می باشد بار بمعنی دکن میں زراعت تری کہتے ہیں۔

باراج | بقول اند بخوالہ فرنگ لغت فارسی است بمعنی دایہ و قابلہ دیگر کسی محققین فارسی زبان ذکر این نکرہ مؤلف خیال می کند کہ این متعلق است بمعنی پانچ بار کہ گذشت و او و جیم و ترکی زبان افادہ معنی فاعلی کند چنانکہ بار و ج و قلب بعض آن با و سرج مطبخی را گویند و درین لغت ترکی بار بمعنی دیگران است کہ بر معنی دوازدهم مذکور شد یعنی دیگران دارندہ و کنایہ از مطبخی و از ہمین قبیل باراج ہم در ترکی زبان بار و ج باشد بمعنی قابلہ فارسیان و او را بالف بدل کردہ باراج کردہ کہ مفرس است حیث است کہ محققین ترکی زبان از بار و ج سکوت و رزیدہ اند و معاصرین عجم ہم بار را بر زبان ندارند و محققین اہل زبان ہم ذکر این نکرہ اند طالب سند استعمال باشیم مخفی مباد کہ باز آج بہ زائے منقوطہ و جیم فارسی بہمن معنی می آید پس جادارو کہ غلطی کتابت میں لغت راقم کرد و صاحبان اند و فرنگ فرنگ بران غور نکردند (ارو) دانی۔ بقول آصفیہ۔ اسم مؤنث۔ دایہ۔ جنائی۔ قابلہ۔ جانے کا پیشہ کرنے والی عورت۔

<p>باراد بقول صاحب شمس بالکسر لغت فارسی است (۱) زین کرده اسپ و (۲) بیابان فراخ - دیگر کس از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف گوید که بیان علیه تعجب خیرست که چگونه بالکسر باشد و بلحاظ هر دو معنی هم محتاج سند استعمال - مجرّد بیانش اعتبار را نشاید که معاصرین عجم هم بر زبان ندارند (اردو) (۱) زین کسا هو اگھوڑا - مذکر (۲) وسیع بچل بکتر</p>	<p>بار افتادون استعمال - صاحب آصفی کردن - وارسته و بهار هم ذکر این کرده (طاب ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض آملی ۵) گلزار عیش و لاله ستان نشاط را کند که (۱) بار که بر سر یادوش یا شتر و غیره گذرند بار افکن قوافل شوق این شام بود و حساب باشد بر زمین آمدن است و (۲) (بار بگردن) غیاث بجواله مصطلحات گوید که بمعنی فروکش شدن افتادون) زیر بار شدن (حافظ شیرازی ۱) و مقام گزیدن مؤلف گوید که بیچاره در غلط ساربان بار من افتاد خدا را مدد دے ۲ که امید کریم همه این محل کرد و (سعدی شیرازی ۱) آن شنیدستی که در صحراے غور و بار سالارے بیفتاد از ستور ۱) بار کا روان سر که مسافران چون بکاروان سرا کاشی ۲) بارے چنین بگردم افتاد چون کشم ۳) رسند بار خود را افکنند و آرام گیرند صاحب (اردو) (۱) بوجهه گر پیر ناد ۲) زیر بار یونا - آصفی ذکر (ب) کرده از معنی ساکت و به (الف) بار افکن اصطلاح - (الف) خیال ما بار از سر یادوش یا گردن بر زمین (ب) بار افکندن بقول بحر محل فروکش افکنند (نظامی گنجوی ۵) بار در افکن</p>
--	--

کہ عذابت دیدہ می ندید آب و سرابت دیدہ
(ارو) الف ہنزل بقول آصفیہ - عربی - ہم بوجہ گرانا - بوجہ اتارنا -
نوٹ - کاروان سرا - پڑا و (ب)

باران بقول بہار (۱)، ترجمہ مطر و فرماید کہ بالفظ استاد و باریدن و چکیدن و
خوردن و دادن و زدن و گذشتن و گرفتن متعل مؤلف عرض کند کہ انحصار بتعل
یا این مصادر نباید کرد ہر قدر کہ بنظر آمد در ملحقات بدیہ ناظرین می کنیم و بقول شمس و
رشیدی معروف و بارندہ مؤلف عرض کند کہ فرید علیہ آراست بمعنی آب و
صراحت بار بمعنی بست و ہمیش گذشت و جادارد کہ بقول محققین بلا اسم حالیہ
گیریم بمعنی بارندہ چنانکہ قاعدہ این (بر اسم حالیہ) بیان کردہ ایم صاحب موارد
بار و باران و بارش ہر سہ را حاصل بالمصدر باریدن گفتہ بخیاں ما بار اسم
مصدر باریدن است و باران اسم مصدر بارانیدن و بارش حاصل بالمصدر
باریدن (سعدی شیرازی ۵) باران کہ در لطافت طبعش خلاف نیست و
در باغ لالہ روید و در شور و زرخش و (۲) بحالت اضافت بہ کہ استعارہ از
گریہ و اشک (خسرو دہلوی ۶) روزی دہ فرداش باد این گریہ کن ز خسرو قناد و
زیر انخواہد ایستاد امروز این باران من و (۳) بحالت اضافت بسوی چیز متعین
از کثرت آن چیز باشد چنانکہ باران تیر و پیکان کنایہ از کثرتش سند این مر باران
پیکان می آید (ارو) باران - بقول آصفیہ - فارسی (۱۱) اسم مذکر - مینہ - بارش
بر کہا - (۲) و کیو اشک - (۳) لفظ باران سے بحالت اضافت کثرت کی معنی پیدا

ہوتے ہیں جیسے آپ باران عطا ہوئیے بے دریغ عطا کرتے ہو۔

باران آوردن استعمال - صاحب باران باریدن استعمال - صاحب
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 گوید کہ معنی بارانیدن باران است متعدی گوید کہ معنی حقیقی است (خسر و ملوہی) **باریدن** (امیدی ہمدانی) دیدہ گریا کا ہے کہ از لب او باران بوسہ بار و یکجا
 می شود از دل چو آہ ہے بر کشم پڑ آئے آئے غنچہ غنچہ خیز دل خوشہ خوشہ وید پڑ (لہوری)
 راست باشد باد باران آورد پڑ (اردو) شدم غواض نیسان دل شب پڑ
 مینہ برسنا - بار بار آئے دیدہ باران دل شب (اردو)

باران افشاندن استعمال - صاحب باران پذیرفتن استعمال - معنی حقیقی
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 عرض کند کہ مرادف باریدن باران است قبول کردن باران است - صاحب آصفی
 (ارشادی ہمدانی) عالمی را دل از ذکر این کرده از معنی ساکت (مختار غزنوی)
 افشاندن باران گفت پڑ خوش و خرم شد (زمین از آسمان باران پذیرفتی)
 و آراستہ چون باد بہار پڑ (اردو) مینہ برسنا دمی بار و یک بدین قوارہا اکنون زمین بر
 باران ایستادن مصدر اصطلاحی - آسمان باران پڑ (اردو) برسات کو قبول کرنا
 همان است کہ بر ایستادن باران (نکون باران پیکان اصطلاح - صاحبان)
 شد (اردو) دیکھو ایستادن باران - باران تیر بحر و بہار بہ معروف

قانع مؤلف عرض کند کہ مرکب اضافی
 است بمعنی کثرت پیکان و تیر (واقع
 بیٹا لوی) کشت مالب تشنہ باران
 پیکان کسی است پڑ آرزوے آب از
 بحر کمان داریم ماہ (انوری) شست
 تو بنشاندہ از باران تیر پڑ ہر گج گرد غلافی
 خواستہ پڑ (اردو) باران پیکان باران
 تیر کہہ سکتے ہیں۔ مذکر جس سے کثرت مراد
 باران چکیدن استعمال۔ صاحب صفی اضطراب آسودہ بالی در زلال اند ختمیم پڑ
 ذکر این کردہ از معنی ساکت و سندے (اردو) بوجہ اتارنا۔ بقول آصفیہ بہار
 پیش نکرد و بہار بذیل باران ذکر این کردہ کا نیچے لانا۔ بوجہ گرا دینا۔ بھی کہہ سکتے ہیں۔
 مؤلف عرض کند کہ ترشح باران باشد (الف) بار انداز اصطلاح۔ بقول بحر و
 یعنی کم کم باریدن۔ معاصرین عجم بر زبان و راستہ و آصفی فروکش کردن و مقام گزیدن
 دارند (اردو) پہار پڑنا۔ بقول آصفیہ (حاجی قدسی) از خس و خوار درین دشت
 ہندی۔ ترشح ہونا۔ چھوٹے چھوٹے قطر و ندین پڑنا
 باران خوردن اصطلاح۔ یعنی سیرا انداز پڑ مؤلف عرض کند کہ از سند پیش شد
 شدن است۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ مصدر

(۳۰۱)

(ب) بار انداز کردن | پداست معنی مؤلف عرض کند که حاصل بالمصدر این
 که محققین بالا ذکرش کرده اند مصدر باشد به بارانش و امر حاضرین باران مخفی مباد
 تحقیق ما (الف) (۱) اسم مفعول ترکیبی است که اصل این بارانیدن است و بجذف
 معنی کس که بار خود انداخته کنایه از منزل گیر یا تحتانی محققش بارانیدن (ارو) برساند
 که هر که بمنزل رسد بار خود را می اندازد و (الف) باران دیدن | مصدر اصطلاحی
 (۲) مقامی را هم توان گفت که منزل کاروان (ب) باران دیده | صاحب آصفی ذکر
 و مسافران باشد مرادف بار افکن (ارو) (الف) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
 (الف) (۱) منزل پر پنچا هوا مسافر (۲) دیکو کند که معنی سیراب شدن از باران و (ب)
 بار افکن (ب) آتا رنا فروکش کرنا مقام کرنا بقول بحر و بهار آنچه بدان باران رسیده و
 بارانیدن | صاحب موارد ذکر این کرده ترک کرده باشد چون کشت باران دیده و درخت
 از معنی ساکت و از کلام ظهوری سند آرد باران دیده (رضی و انش) در پناه
 (ع) بروز وصل ز شادی چو اشک باران چشمش ز آتش اینیم پدیت از آفت
 با عجب که دیده ز رویش حساب بردارد زبانی کشت باران دیده را (قیلان بیگ
 صاحب بحر ذکر بارانیدن کرده فرماید که رباعی) خون گشته مرا ز بحر باران دیده
 متعدی باریدن باشد و مضارعش باراند زین غم شده چون سیل بهار باران دیده
 و بر باریدن گوید که ریختن باران از ابر گردست بمن ز نندمی ریز و اشک
 پے در پے و جز آن هر چیز که بر هم ریخته شود مانند درخت با باران دیده

عرض کند کہ (ب) اسم مفعول (الف) است رنی دانش (ع) وصل یاران چون دہد
 یہ صفت چیز کی کہ باران برو بار دو حاصل رو۔ اشک ریزی بدنماست ہاگر یہ شاد
 آن تر شدہ و سیراب شدہ مخفی مباد کہ (رگ) کم از باران روز عید نیست ہا (اردو)
 باران دیدہ کہ بجائش می آید لفظ بمعنی حقیقی و کن میں جب عید کے دن پانی برستا ہے
 متعلق از ہمین است (اردو) (الف) تو کہتے ہیں یہ بھیگی عید ہے اس کا مطلب
 بارش میں بھیگنا۔ سیراب ہونا (ب) بھیگا یہ ہے کہ خوشیوں کی سرگرمی بارش جسے
 سے مٹ جاتی ہے نہ دوستوں کی ملاقات ہوا۔ سیراب۔

باران روز عید مثل بہار و صبا کو جاسکتے ہیں اور نہ مہمانوں کو بلا سکتے ہیں
 انہذا ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف گھری گھر میں بیٹھے رہنے کے سوا چارہ نہیں
 عرض کند کہ مرکب اضافی است بمعنی حقیقی ہوتا۔ جب کوئی شخص فرط مسرت سے روتا
 فارسیان باران روز عید را کلفت انگیز نظر آتا ہے یا خوشی کے وقت کسی فکر کو یاد
 داند کہ از کار و بار مسرت باز دارد کر کے ملول ہوتا ہے تو اسکی نسبت بھی یہی
 و بہمین سبب (باران روز عید) همچون کہا جاتا ہے کہ یہ کیا آفت ہے تم تو بھیگی
 مثل بزرگان شانت یعنی چون بروز عید منار ہے ہو

شادی و مسرت کے را فکر چیز مبتلا (الف) باران ریختن استعمال۔ صبا
 بنید این مثل رازند مقصود این است (ب) باران ریختن آصفی ذکر (الف)
 کہ روز مسرت نباید کہ مبتلا فکر شویم (میرزا) کردہ از معنی ساکت مؤلف گوید کہ معنی

باریدن باران است (کلیم مہدانی ۵) اسم مذکر۔ کوٹھے یا بالاخانہ کی موری، یہ نیزاب
 از خاک آدم این ہمہ باران غم کہ ریخت پیش (الف) باران زد (مصدر اصطلاحی)
 روان ازین قرۃ اشکباریت بود (ب) باران زدن صاحب آصفی ذکر
 بقول شمس آنچه پیش عمارت سازند تا آب (ج) باران زودہ (ب) کردہ از معنی
 باران فرویزد۔ صاحب اندکجہ الہ فرنگ ساکت مؤلف عرض کند کہ باریدن
 فرنگ گوید کہ مرادف (آبریز) و (ناودان) باران باشد و (الف) مخفف (ج) بخلاف
 صاحب برہان بر ناو ذکر (ناودان) بام ہائے ہوز و (ج) بقول بحر و بہار مرادف
 خانہ) کردہ و بہار بر (ناودان) فرماید کہ (باران دیدہ) کہ گذشت (سجراکاشی ۵)
 نیزاب کہ آن را در ہند (پر نا لا) گویند مرا از وصل او نوید دار و اشک رسوائی
 مؤلف عرض کند کہ آنچه صاحب اندک بے دہقان بشوید دست ارگشتی کہ باران
 این را مرادف (آبریز) گوید تا مح اوست زد (میر حسن دہلوی ۵) بارخ خوسے
 کہ (آبریز) چیز دیگرست کہ بجایش گذشت کردہ بر بام آمدی چون گل نواخته
 و اگر سند استعمال (باران ریز) بمعنی ناودان باران زدہ (ار دو) (ب) مینہ برسد
 بدست آید تو انیم عرض کرد کہ اسم فاعل تری (الف) و (ج) و یکھو باران دیدہ۔
 است و خلاف قیاس نیست ولیکن محققین باران شب شبہ اصطلاح صاحب
 فارسی زبان ازین ساکت (ار دو) (الف) تحقیق الاصطلاحات گوید کہ ترد اہل تجربہ
 مینہ برسد (ب) پر نا لا بقول آصفیہ ہندی بارانی کہ شب شبہ شروع می شود و یرمی نا

مؤلف گوید کہ گنایہ باشد از باران دیر آصفی ذکر این کرده از سنی ساکت مؤلف
 بارندہ کہ اہل نجوم ہم اتفاق دارند برین گوید کہ محقق همان (باران افشاندن) گذشت
 چنانکہ سلیم طہرانی گوید (۵) انگرو دگریہ بخذف الف سوم (تطیری نیشاپوری ۵)
 متانہ ام کم کہ این باران شب شنبہ باران گریہ نفساندا برودیدہ پد برق سنی زرعہ
 گرفتہ است پد (اردو) شب شنبہ کی ربابی ندید کس پد (اردو) دیکھو باران افشانند
 بارش جسکی نسبت تخمین کا خیال ہے کہ دیر باران کف اصطلاح مرکب اضافی است
 تک برستی ہے اور زور دار ہوتی ہے یونٹ گنایہ باشد از بخش عطا کہ آنچہ از کف کریم
 باران شدن استعمال صاحب آصفی می بار دہمین است و سندان از کلام اثر شد
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف گوید سمرقندی بر باران افشاندن گذشت (اردو)
 کہ بمعنی باران باریدن است (سنجر کاشی بخش عطا یونٹ -
 ۵) چشم بر ایند میخواران کہ کے باران شود باران کمان اصطلاح صاحبان بھروانند
 پد ابر میخوار ہندستان خانہ گویران شود پد و بہار عجم ذکر این کرده از معنی سکوت و زریہ
 (اردو) مینہ برسنا - اند مؤلف گوید کہ خلاف قیاس نیست کتا
 باران عید استعمال بقول بہار و انند باشد از تیر کہ از کمان بریزد مرکب اضافی
 ہمان باران روز عید کہ گذشت (اردو) است (انوری ۵) یکپاے علم در سپہ محمد
 دیکھو بہار روز عید - باران کمان بے بخار باشد پد (اردو)
 باران فشاندن استعمال صاحب تیر دیکھو آتیا -

باران گذشتن استعمال صاحب آصفی گرفته است و سندے بر باران شب شنبہ
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض ہم مذکور شد (ارو) بارش کا آئینا۔
 کند کہ بند شدن باران و نقل باران از باران گزیر اصطلاح بقول بحر و اندو
 یک مقام بمقام دیگر یعنی در بعض اوقات آفتاب (۱) آنچہ از چوب و خشت مثل سائبان
 بحالت سیر می بارد۔ فارسیان گویند کہ ابر قائم سازند و بہندی چچہ گویند مؤلف گوید کہ
 نیست یک لحظہ باشد کہ باران می گذرد اسم مفعول ترکیبی است بمعنی چیزی کہ باران
 (کلمہ مہدانی ۵) می روی و گریہ می آید مرا بواسطہ او گرختہ و دور باشد کنایہ از سائبانی
 و آنقدر بنشین کہ باران بگذرد (ارو) کہ ہچو ایوان سازند تا سر شک باران داخل
 بارش کا گزر جان۔ رک جان۔ خانہ نریزد و بقول صاحب شمس بحوالہ تخری (۲)
باران گرفتن مصدر اصطلاحی صاحب غاری کہ گذر بانان راہ از خوف باد و باران
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف دروے خرنڈ و عرب آنرا اوچا خوانند۔
 گوید کہ باریدن باران و بر سر آمدن باران (ارو) (۱) چچہ بقول آصفیہ (ہندی)
 و آغاز کردن باران است (اہلی شرازی اسم مذکر وہ آگے بڑھا ہوا چھت کا حصہ
 ۵) گریہ ام زوداد چون از دل کشیدم بقی جو کڑیون یا سلون کا ہوتا ہے اور بارش
 آہ و ابر غم شد دیدہ غمیدہ و باران گرفت کی حفاظت کے واسطے یاد ہو پ کے بچا
 (صائب اصفہانی ۵) از دست ترک تاز کے لئے لگایا جاتا ہے۔ طرہ۔ دالان۔ ایوان
 حوادث کجاری ویم کو مارامیان بادیدہ باران۔ بارجہ۔ برآمدہ۔ (۲) وہ غارجس میں مسافرین

ہوا اور بارش سے پناہ لیتے ہیں۔ مذکر۔
باران گیر اصطلاح۔ بقول اندجوالہ گذشت (اردو) دیکھو باران گیر۔
 فرنگ فرنگ بمعنی سائبانی کہ برائے پناہ **باران نرم** استعمال۔ مرکب توصیفی۔
 بردن از باران ہانزدہ دیگر کے از محققین مقابل باران سخت است و مقصود از ترشح
 فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف عرض کند باران (صائب ۵) جان تازه شذر
 کہ اگر شد استعمال پیش شود تو انیم گفت کہ ہ روی عرقناک او مراؤ باران نرم بر روی
 معنی گیرندہ باران بر خود و پناہ دہندہ از فقر زمین بود پرا (اردو) ہلکی بارش ہو
 باران است کہ بواسطہ آن روے خانہ از بہار ترشح۔ اسم مؤنث۔ صاحب آصفیہ
 سرشک باران محفوظ ماند۔ خلاف قیاس نے ترشح کا ذکر فرمایا ہے۔ اسم مؤنث۔

بارانہ اصطلاح۔ بقول صاحب اندجوالہ فرنگ لغت فارسی است
 بمعنی (۱) شہ تیر کہ چوب کلان مکان باشد و (۲) نام رستی مؤلف عرض کند
 کہ محققین فارسی زبان و اطباء ازین لغت ساکت نسبت وجہ تسمیہ خیال با اہت
 کہ بمعنی لائق بار باشد کہ غربائے عجم دہند اکثر سامان خانہ را کہ در استعمال روزمر
 نیاید بالائے شہتیر خانہ محفوظ کنند و ہمین باشد وجہ تسمیہ این بمعنی اول و ہرے
 معنی دوم عرض می شود کہ ہائے ہونزد در آخر ہرے نسبت است کہ این رستی
 خود رو و دشتی باشد کہ بفضل باران می روید و اند اعلم حیف است کہ از
 حقیقت معنی دوم خبردار شدیم کہ در السنہ مختلفہ نام این رستی چیت۔ اجمال

بیان هر دو محققین کلفت انگیز است (ار و و) اشته تیر بقول آصفیه - فارسی - اسم مؤنث
 بڑی کڑی - لٹھا - (۲) ایک پودہ کو فارسیوں نے بارانہ کہا ہے جسکی حقیقت معلوم نہ ہوگی -
 (الف) بارانی | بقول برہان و جامع و رشیدی (۱) نام کلاہی است کہ در روز ہا
 باران بر سر گذارند و ہر چیز پر کہ بچتہ منع باران پوشند نیز گویند و (۲) نام قبیلہ است
 از ترکان و بقول ناصری لباسی کہ برائے حفظ تن از باران پوشند و بجوانہ برہان ذکر
 کلاہ ہم کردہ - صاحب سروری بر کلاہ باران قانع و بجوانہ نسخہ میرزا ذکر معنی دوم می کند
 خان آرزو در سراج بذکر ہر دو معنی فرماید کہ آنچہ دیدہ شد کلاہ بارانی است نہ تنہا
 بارانی و بمعنی ہر چیزی کہ برائے منع باران پوشند و خصوصیت با جامہ بندی ندارد زیرا
 کہ از سقراط ہم یافتہ می شود و ہم او در چراغ ہدایت بہ جامہ سقراطی گوید و آرتہ بذکر معنی
 اول فرماید کہ (۳) بمعنی بارندہ ہم و بقول صاحب غیاث (۴) بمعنی بارش بہار و مؤنث
 ہم ذکر معنی اول کو از مؤلف نسبت معنی اول عرض کند کہ حقیقت اینست کہ بارانی بمعنی
 منسوب بہ باران لباسی را نام است کہ برائے حفظ تن از باران می پوشند کہ شامل باشد
 بر کلاہ و چونہ مجر و کلاہ برائے مقصود کفایت نمی کند و بعض این قسم لباس بدون کلاہ
 ہم کہ بالائی سرش کنند و حافظ ہمہ جسم می باشد و تخصیص با سقراط و نمد ندارد - ساختہ
 می شود از جامہ کہ آب در و سرایت نہ کند (نظامی ۵) زبس تیر باران کہ آمد
 بجوش و فلکند ابر بارانی خود ز دوش و (انوری ۶) تاچہ ابریت کماشان کہ
 چو باران بار دگر آسمان بر سر خورشید کشد بارانی و (اشرف ۷) ز رہہ دشتگیر

دلیران بودند کہ بارانی تیر باران بودند (اسمعیل ایما) کسوت فقر است ایمان
 تر و امنی پڑ خرقہ شہید بن گشت بارانی مراد نیست معنی دوم عرض می شود کہ حقیقت
 این معلوم نشد محققن ترکی ازین ساکت صاحب لغات ترکی بر بادی گوید کہ فرقہ از ترکیب
 رانام است و بر بوری فرماید کہ فرقہ از چغتای و ذکر بارانی نکرد و راستہ معنی سوم را
 از کلام طغرا پیدا کرد و عجیبی نیست کہ صاحب غیاث ہم معنی چارم را و ہونہ (۵) جانی
 کہ از گل شرم رویش عرق فشان شد کہ بارانی گلاب است اورانی شناسی پڑ خیال ما این
 است کہ طغرا۔

(۱۵۰۱)

(ب) بارانی گلاب) گلاب پاش را گفت کہ قطرہ گلاب زو میریز و تشبیہ روے
 عرق فشان با اوست والا بارانی گفتن و معنی بارندہ و بارش گرفتن کار محققین نیست کہ
 از قواعد فارسی خبر دارند (اردو) (الف) (۱) بارانی بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم
 مؤنث۔ برساتی۔ وہ کثیر اجو برسات میں بارش کا بجا و کرے (۲) بارانی۔ ترکون کے
 ایک قبیلہ کا نام ہے (۳) برسے والا (۴) بارش۔ دیکھو باران (ب) گلاب پاش۔
 بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ گلاب زن وہ طرف جس میں عرق گلاب پڑ کر کے آویون
 پر محفلون وغیرہ میں چھڑکتے ہیں یہ طرف بہ شکل صراحی ہوتا ہے (تفسیر) دوپٹہ سر پہنے
 باولے کا گلاب پاش اسکے ہاتھ میں ہے نہ کیونکہ چکے نہ کیونکہ برسے فلک یہ بجلی زمین پر

(۱۵۰۲)

بارانی بر سر کسے کشیدن استعمال نہاں از کلام انوری بر معنی اول بارانی مذکور شد
 و پوشانیدن بارانی بر سر است سندان (اردو) بارانی پہنانا۔

<p>بارانی پوشیدن استعمال - صاحب بارب</p>	<p>القبول مؤید و اند چشمه ایت</p>
<p>آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>مشهور و وسیع در ماوراء النہر و زرق</p>
<p>گوید که بمعنی حقیقی است یعنی در بدن کردن</p>	<p>را نیز گویند که از آب رودخانه و کارین</p>
<p>بارانی برائے حفاظت تن از باران -</p>	<p>و غدیر و آبگیر حاصل شده باشد مؤلف</p>
<p>(سلمان ساوجی ۵) زگر و خیل شانت</p>	<p>عرض کند که جزین نیست که (باراب)</p>
<p>به بند و آسمان دیده پوز تیر بارنت</p>	<p>را به تخفیف الف چارم (بارب) کرده اند</p>
<p>پوشد کوه بارانی پوز (ارو) بارانی پنتا</p>	<p>و در معنی ہم تصریفی که ناحیه را چشمه نوشتند</p>
<p>بارانیدن القول صاحب بحر متغدی</p>	<p>حیف است که سند استعمال پیش نشد و منظر</p>
<p>باریدن اکامل التصریف مضارع این</p>	<p>بر اعتبار محققینی که قول شان بر (باراب)</p>
<p>باراند و گیر کے از محققین مصادر ذکر</p>	<p>نذکور شد این را تصحیف دانیم یا غلطی</p>
<p>این نکرد (ظہوری ۵) بگلزار یکہ باراند کتابت</p>	<p>و کم توجہی صاحبان مؤید و اند</p>
<p>طراوت ابر چشم من پوز آسیب تو زحشر دیگر هیچ (ارو) دیکھو باراب -</p>	<p></p>
<p>گل سر بارمی ماند پوز مؤلف گوید کہ باراند بار بار</p>	<p>اصطلاح - قبول صاحب ضمیمہ</p>
<p>کہ گذشت محقق انیت و باران امر حاضر برهان (۱) نام پیغمبری است و لقبول</p>	<p></p>
<p>و بارانش حاصل بالمصدر این و اسم</p>	<p>صاحب اند (۲) متواتر و پے در پے</p>
<p>این مصدر برهان باران (ارو) برسانا</p>	<p>و گیر کے از محققین فارسی زبان ذکر این</p>
<p>بارانی گلاب</p>	<p>و ذکر این بر بارانی گذشت نکرد مؤلف عرض کند کہ اگر سند استعمال</p>

پیش شود نسبت معنی اول عرض کنیم کہ بار اول
 بمعنی دوست باشد چنانکہ بر معنی چہاڑوش می شود و ہم او گوید (۵) قند و شکر
 گذشت و بار دوم نام خدا کہ بر معنی دوم بد کہ می خورد و از آن لب تنگ تنگ
 مذکور شد پس معنی لفظی این دوست خدا و عنبر بد کہ می برد و از آن خط
 و کنایہ از پیغمبرش و جاد دارد کہ بار اول بار بار (۵) (اولہ ۵) گفتم اینہا نیست
 را بمعنی بست و ہفتم یعنی (حاجب در بار) لیکن مادح خاص شہم و کز لبم شکر می ریزد
 گیریم بابتی حال شتاق سداستعمال باشیم بدحش بار بار (۵) بعض معاصرین عجم این
 و معنی دوم چیزے نیست جز آنکہ تکرار لفظ را متعلق بمعنی دوم شد کردہ بالا کنند -
 بار بمعنی چہارم اوست یعنی کثرت و تہمت (اولہ ۵) ہر کجا نامی ز لطف قند و شکر
 (قآنی ۵) کلبہ جراح آب دگہ سلخ برد تنگ تنگ (۵) ہر کجا یادی ز خلقت مشک
 و لبکہ لاش کشگان بردندی آنجا با بار (۵) و عنبر بار بار (۵) (اولہ ۵) و ایدون
 (اولہ ۵) چون نام تہمت تو برم از زبان ز لطف خواجہ بجائی رسیدہ ام و کم بردہ
 من و در غم شہ خوشہ ریزد دینار بار بار (۵) صف بصف بود و بدرہ بار بار (۵) (ارو ۵)
 و بہ تحقیق ما (۳) تکرار این معنی اول کلمہ (۱) ایک پیغمبر کا نام بار بار ہے جس کی صراحت
 مستعمل است چنانکہ قآنی گوید (۵) فرید سے اہل لغت ساکت ہیں (۲) با بار
 ہست این ہمان امیر کہ بخشید و برفشانڈ بقول آصفیہ - گہری گہری متواتر کہی و
 تشریف بستہ بستہ نہ روسیم بار بار (۳) نوبت بہ نوبت (۳) بوجہ پر بوجہ کثرت کیلئے

(۲۵۰۱)

بار بار استعمال متعلق بمعنی اول کلمہ چنانکہ قافی گوید (س) زان شکر کثر دم جزا رہ
 بار است از قبیل دمبدم و روز بروز ہی گشت پدید پوتا ازان شہر شکر کس نخر و
 زیادت بے اتصال میان دو کلمہ بار بار بار (ار و و) بوجہ پیر بوجہ۔

بار بد بقول برہان بضم بے ابجد و سکون دال بے نقطہ نام طرب خسرو پرویز
 است گویند اصل او از جہرم بودہ کہ از توابع شیراز است و در فن بریط نوازی
 و موسیقی دانی عدیل و نظیر نداشتہ و سرود مسیح از مختصرات اوست و آن سرود را
 خسروانی نام نہادہ بود و بفتح بے ابجد ہم آمدہ صاحب ناصری فرماید کہ در خدمت
 پرویز منصب حجاب داشت بدین سبب او را بار بد یعنی بزرگ بار خواندہ اند و
 بتوسط او مردم بجنور پرویز بار می یافتند و در مقامات موسیقی مہار تکی کامل داشت
 صاحبان سروری و جہانگیری ہم ذکر این کردہ اند خان آرزو در سراج گوید کہ این کتب
 است از بار و بد و بد بمعنی صاحب چنانکہ ہمیر بد و تو بد و خسرو او را صاحب بار
 گردانیدہ بود کہ در جمیع مجالس او را اذن بار بود و بقول بعض گوید کہ امر او وزرا از
 رخصت و اذن بار می طلبیدند و فرماید کہ این بر تقدیرے باشد کہ بار بد لقب او باشد
 و اگر علم بود این توجہ بہ بکار نیاید و فرماید کہ آنچہ صاحب رشیدی این را بمعنی صاحب
 مفتوح الاول گیر و محل نظر (انتہی) مؤلف عرض کند کہ بد بقول برہان بضم اول
 بمعنی صاحب و خداوند و بار بمعنی بتمش بمعنی ساز ہاے مطربان گذشت و چون بار بد
 در فن بریط نوازی و موسیقی بہ بدل بود چہرا او را متعلق بہ معنی بتم کلمہ بار نہ کنیم معنی

سوم را کہ رخصت و اجازت است چہ اور وجہ تسمیہ این بارہم تحقیقین ماخذ بر جمیع معانی
لغت غور نمی کنند و لطف ماخذ را نمی دانند بای حال آنکہ این را الفیج موحّدہ خوانند
بد کردند و این لقب اوست نہ نامش (لطامی) ستائے بار بدستان ہمی زد
بہ پیشاری رہستان ہمی زد (اردو) بار بد بقول آصفیہ - فارسی - اسم مذکر
خسرو پرویز کے ایک انیس و جلیس مقرب خاص کلاونت کا لقب جس کا اصلی نام معلوم
نہیں مگر چونکہ اسکو خسرو پرویز کے دربار میں باریابی کی اجازت ملی ہوئی تھی اسوجہ
سے یہ لقب پڑ گیا تھا یہ شخص قصبہ جہر و مضافات شیراز کا رہنے والا علم موسیقی
اور خاصکر بربط نوازی میں لاثانی تھا۔ بار بد کے شاہ پرویز کے دربار تک پہنچنے
کا قصہ یہ ہے کہ پرویز چونکہ عیش دوست - نغمہ پرداز آدمی تھا اسوجہ سے دور دور
کے گویے اس کے دربار میں آندے چلے آتے تھے مگر سرکش گویا کہ وہ بھی اپنے فن
میں کچھ کم نہ تھا کسی کی دال نہیں گلنے دیتا تھا۔ اس نے تمام حضور کے ملازمین
اور دربانوں تک کو رشوتیں دے دیکر ان لوگوں کا سدا رہ بنا رکھا تھا پرویز
کا منظور اور رتبہ کا بڑا تھا جب بار بد نے سرکش کی کچھ قدردانی سنی اور اپنے
آپ کو اس سے بد رہا بہتر پایا تو اظہار کمال کی تدبیر میں مصروف رہنے لگا۔
شاہی دربانوں نے دہشکارا حضور رسون نے آنکھیں دکھائیں - جشن کے دربار
کا موقع پہنچا اسے سب سے بہتر تدبیر یہ سوچھی کہ شاہی باغ کے باغبانوں کے ٹھہرنے
جاگٹھا اور کہا کہ دربار کے روز مجھے باغبان چھپوان جا کر دربار دیکھنے کی بھی اجازت

دید و گئے تو میں ہمیشہ کو تمہارا غلام ہو جاؤنگا اور کسی موقع پر یہ احسان بھی اتار دوںگا وہ لوگ راضی ہو گئے اب دربار کا روز آیا۔ بار بد نے بربط سنبھال سب سے بیشتر باغ میں ایک درخت پر جا اپنا ٹھیس لگایا۔ پادشاہ کے داخل ہوتے ہی مبارکباد کی گنتیں چھیریں جن کے سننے سے دل کی رگین جوش مارنے لگیں۔ پرویز ان فرحت افزا گیتوں کو سن سنکر دنگ رہنے لگا اور اُس نے اس بربط نواز کو تلاش کر کے لانے کا حکم دیا لیکن سرکش نے اس آواز کی یہ تاویل کر دی کہ حضور یہ دربار شاہی اس شان و شوکت کا ہے کہ عالم غیب سے بھی مبارکباد کی گیتوں کی آواز آنے لگی کہتے ہیں بار بد نے بھی اس وقت یہ کمال کر رکھا تھا کہ جس وقت پادشاہ ایک جام ختم کر کے دوسرے جام پر ہاتھ ڈالتا اس وقت ایک نئی رگنی سرور کے درجہ کے موافق چھیر دیتا جس سے سرور و دو بالا ہو جاتا۔ پرویز جب نئی رگنی سنتا بے تاب ہوتا آخر کار سخت ناراض ہو کر حکم دیا کہ اگر اس بربط نواز کو تلاش نکلیا تو مجھ سے برا کوئی نہیں۔ بلا سے تمام باغ کو اکھاڑ کر صفا چٹ میدان بنا دو مگر اس شخص کو جس طرح سے بنے حاضر کرو۔ فرشتہ ہو تو اسے بھی لے آؤ۔ بار بد ان باتوں کو سن رہا تھا جھپٹ درخت کے اوپر سے کود پڑا اور آتے ہی آداب بجا لاکر سارا حال کھ سنایا۔ پادشاہ نے ناراض ہو کر اس وقت سرکش کو نکال دیا اور بار بد کو اسکا منصب دیدیا بار بد نے پادشاہ کی طبیعت میں وہ دخل پایا کہ ندیم خاص الخاص ہو گیا۔ علم موسیقی میں گنج عروس اُس نے تصنیف کیا۔ تیس سرود جنہیں نئی لحن بھی کہتے ہیں اس نے خیر

کئے ان کی مفصل کیفیت نظامی کی ثنوی شیریں خسرو میں اور نیز اکثر کتب لغات میں
بخوبی موجود ہے۔

<p>بار پستمن استعمال - صاحب آصفی ذکر (سلیم طهرانی ۵) برنی تا بدول آزادگان</p>	<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف گوید کہ</p>
<p>بار لباس یک از نمد آئینه ام چون آب</p>	<p>(۱) روانه شدن و رحمت شدن و رفتن</p>
<p>بیرون می رود یک (طالب آملی ۵)</p>	<p>است و (۲) تہیہ سفر کردن کہ مسافر بار</p>
<p>از ان متقا سرگردم این غزل طائب یک</p>	<p>خود را بر می بندد (از رقی ہروی ۵)</p>
<p>کہ دوش قافیہ ام بر تافت بار رودیف یک</p>	<p>عید مبارک آمد و بر بست روزہ بار یک</p>
<p>مؤلف عرض کند کہ بر تابیدن و بر تافتن</p>	<p>ز انگونہ بست بار کہ پیرایہ بست پار یک</p>
<p>بمعنی تحل کردن و طاقت آوردن است</p>	<p>(قاآنی ۵) بیوفائی گل انیس کہ کند زود</p>
<p>پس معنی این مصدر مرکب تحل بار کردن</p>	<p>سفر یک چون بہار ان کہ سہ مہ آید و بر بندد</p>
<p>باشد (ارو ۵) بوجہ او ٹھانا بوجہ بہنا</p>	<p>بار یک (ظہوری ۵) چہ می ترسی مبرون</p>
<p>(الف) بار بردار استعمال بہارت</p>	<p>بار بر بندد در اقلیم و فنام اجل نیست یک</p>
<p>(ب) بار برداشتن (الف) گوید معروف</p>	<p>(ارو ۵) (۱) روانہ ہونا بہ جانا (۲) تہیہ سفر</p>
<p>(ب) مراد ف بار بر تافتن نوشتہ</p>	<p>بار بر تافتن استعمال بہار و اند</p>
<p>مؤلف عرض کند کہ (الف) اسم فاعل</p>	<p>ذکر این کردہ از معنی ساکت و صاحب</p>
<p>ترکیبی است بمعنی حامل بار و (ب) نامجن</p>	<p>آصفی گوید کہ مراد ف بار برداشتن است</p>
<p>حقیقی یعنی برداشتن بار (شیخ شیراز ۵)</p>	

گداوان و خزان بار بردار بڑ بہ زاد میان مردم آزار پڑ و (۲) بمعنی تحمل تکلیف کردن	کم تا بیا آمدی و بردلم افرو دی بار (اردو) بار دل کو بڑہانا۔
بجالتی کہ فاعل این دل باشد (فصلی جریاد قانی)	(الف) بار بردول باشیدن استعمال۔
(۳) تاکہ از جور تو دل بار بجا بردارد	(ب) بار بردول بودن (الف) بار
پڑ آنقدر جور بہا کن کہ خدا بردارد و مخفی	(ج) بار بردول کسی شدن بردول بودن
مباد کہ کلمہ بار در اینجا بمعنی ہندیم اوست	(د) بار بردول نہاؤن (انوری)
یعنی تکلیف و (۳) بار و روشن بجالت	(۴) مرا گذر گنہ ہے جز دلی نیت پڑ ترا
اضافت این بسوے درخت و اجزائے آن	بر دل ازان بارے نباشد پڑ و (ب) بار
(ظہوری ۳۵) بر نذر و نخل۔ بار بوستان	بر دل و اشتق مرادف (الف) (صائب)
آرزو پڑ آب اگر از جو بار چشم حسرت بار	(۵) کے سبکباری زمہبران کند غافل مرا
نیت پڑ (اردو) (الف) حال۔ بوجہ	پڑ بار ہر کس بر زمین ماند بود بردول مرا پڑ و
اوٹھانے والا۔ (ب) (۱) بوجہ اٹھانا (۲)	(ج) بار دل دیگرے شدن (صائب ۵)
بار سہنا۔ تکلیف اٹھانا (۳) بار آوہونا	شوم در زندگی چون بار بردہا کہ خفتن پڑ
پھلنا۔	نمی خواہم کے آئینہ ام پیش نفس گیر پڑ و (د)
بار بردول افرو دون استعمال۔ زیادہ	تکلیف رساندن بدل (صائب ۵) چون
کردن بار خاطر متعلق بہ معنی ہندیم کلمہ بار	فلذخ زگرانی است مراد و رنشاط پڑ ہر کہ
(قاآنی ۵) خار طعم زردی و سنگدلیہا کردی	بارے نہ نہد بردول سن بار غمت کو مخفی نہا

(۲۰۵۹) ۷ (۲۰۵۶)

(۵۵۰۶)

<p>کہ دریمہ این مصاور مرگبہ کلمہ بآرمعنی ہفتیم سفر کردن (والہ ہروی الف س) شذ یار اوست کہ گذشت (اردو) (الف) دل بے دل بتفرقہ مشغول کار ماندہ او بار بست و بار ہونا (ب) دل پر بار ہونا (ج) کسی کا بار خاطر مانیر بار ماندہ (قآانی الف س) فتنہ در شیر از چون مرد مسافر شد مقیم بآرمعنی از</p>	<p>خاطر ہونا (د) دل پر بار قائم کرنا۔</p>
<p>بار بردن استعمال۔ صاحب آصفی فارس چون شخص مسافر بست بار (مسج کا شام) ذکر این کردہ گوید کہ بار بردن و بردن (س) دلم بار نفس از سینه افکار می بندد یکی است مولف گوید کہ بمعنی حقیقی است بے ہر کس مسافر گشت اول بار می بندد</p>	<p>بار بردن استعمال۔ صاحب آصفی فارس چون شخص مسافر بست بار (مسج کا شام) ذکر این کردہ گوید کہ بار بردن و بردن (س) دلم بار نفس از سینه افکار می بندد یکی است مولف گوید کہ بمعنی حقیقی است بے ہر کس مسافر گشت اول بار می بندد</p>
<p>یعنی نقل بار کردن و فرقی نازک کہ در میان بخیاں ماضورت نداشت کہ ذکر (الف) ہر دو مصدر است مخفی نیست (سعدی شیراز) کنند کہ شق است از (ب) یعنی ماضی بطلق</p>	<p>یعنی نقل بار کردن و فرقی نازک کہ در میان بخیاں ماضورت نداشت کہ ذکر (الف) ہر دو مصدر است مخفی نیست (سعدی شیراز) کنند کہ شق است از (ب) یعنی ماضی بطلق</p>
<p>(س) مسکین خراگرچہ بے تمیز است و آن و آنچه صاحب سروری بر معنی اول (الف) چون بار ہی برد عزیز است (قآانی س) اشارہ معروف کند جزین نباشد کہ حاصل</p>	<p>(س) مسکین خراگرچہ بے تمیز است و آن و آنچه صاحب سروری بر معنی اول (الف) چون بار ہی برد عزیز است (قآانی س) اشارہ معروف کند جزین نباشد کہ حاصل</p>
<p>مزدور نہ این ہمہ آخر چہ کشتی بار ہا حال نہ بالمصدر (ب) باشد بمعنی تہیہ سفر حیف است این ہمہ آخر چہ بری بار ہا (اردو) بویچہ کہ نہ استعمال پیش نشد (اردو) (الف)</p>	<p>مزدور نہ این ہمہ آخر چہ کشتی بار ہا حال نہ بالمصدر (ب) باشد بمعنی تہیہ سفر حیف است این ہمہ آخر چہ بری بار ہا (اردو) بویچہ کہ نہ استعمال پیش نشد (اردو) (الف)</p>
<p>(الف) بار بست اصطلاح۔ (الف) (۱) تہیہ سفر نہ کر (۲) تہیہ سفر کیا (ب) (۱) (ب) بار بستن بقول سروری دریمہ سفر کرنا (۲) تہیہ سفر کرنا۔</p>	<p>(الف) بار بست اصطلاح۔ (الف) (۱) تہیہ سفر نہ کر (۲) تہیہ سفر کیا (ب) (۱) (ب) بار بستن بقول سروری دریمہ سفر کرنا (۲) تہیہ سفر کرنا۔</p>
<p>(۱) معروف و (۲) کنایہ از سفر کرد و (ب) بار بستن بردوش استعمال بمعنی زیر بقول مجرب ہا (۱) سفر کردن (۲) تہیہ بار کردن است (ظہوری س) غیتم زان</p>	<p>(۱) معروف و (۲) کنایہ از سفر کرد و (ب) بار بستن بردوش استعمال بمعنی زیر بقول مجرب ہا (۱) سفر کردن (۲) تہیہ بار کردن است (ظہوری س) غیتم زان</p>

تو ام زاهد که بدوش عمل پادشاه است طاق گفتر نباشد بسبب ورم و ضعف
از بهت و دون بسته اند (ار دو) زیر کبوتر و جادارد که معنی تکلیف پیدا کردن زبان
بار بستن زبان | مصدر اصطلاحی - گیریم متعلق با معنی مفید هم کلمه بار (ار دو)
صاحب بحر عجم گوید که بقول خان آرزو در بیماری او ضعف کی وجه سے زبان میں
(چراغ هدایت) عدم طاق گفتر است گفتر کی طاق ترسنا -
بسبب ضعف و بقول وارسته ظہور کردن بار بستن شاخ استعمال - معنی بار آور
بر زبان رنگ سیاه و سفید و زرد و سرخ شدنش (نظیری نیشاپوری) مسافران
از غلبه خلطی از اخلاط اربعه و مجازاً گنا چمن نارسیده در کوچ اندک شگوفه می رود
از عدم طاق گفتر و آن فرع بیماریست و شاخ بار می بندد و این متعلق معنی دهم
بہار ہم ذکر این کرده (تأثیر) وضع کلمه بار (ار دو) شاخ کا یا آور ہونا -
ناخوش بر سخنور سخت باشد ناگوار بار (الف) بار بگ | صاحب سروری گوید
می بندد زبان ہر گہ بدن رنجور شد (اول) کہ بسکون راے مہملہ و فتح باے تازی میر
(ع) جهان ز رفتن صاحب سخن دلیل شود بار ملوک را گویند - صاحب اندک جو الہ غیاث
پادشاه چو بار بہ بند و بدن حلیل شود (ع) فرماید کہ کاف فارسی لغت فارسی زبان
مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این حامل است معنی امیر اعظم کہ او ہر وقت کہ خواہد
و بار آور شدن زبان و مجازاً متورم شدن بدرگاہ بادشاہ بار یابد و این مرکب بہت
آن و کنایہ باشد از ضعف و بیماری کہ از بار کہ معنی دخل است و بگ بالکمر

کہ مخفف بیگ بمعنی صاحب و امیر و این عرض بیگی کہ حاضرین بار و ہد بہ پادشا
لفظ را بفتح بائے ثانی نیز نوشته اند کہ بگ (واب، بزیادت تحتانی مرادف (الف)
بالفتح و ترکی زبان بمعنی امیر و صاحب آمد تحتانی آخرہ برے نسبت است چنانکہ
بمعنی عرض بیگی است کہ عرض مردم را بجنو عرض بیگی و در (الف) (واب، سیج
پادشاہ می برد و قبولش ----- فرق نیست و معنی لفظی (اب، امیرے کہ نسبت
(اب، بار بیگی بمعنی نظامت و داروگی بہ بار است و بس نسبت کاف عرض کنیم کہ
مؤلف عرض کند کہ (الف) مفسر است صاحب سروری مراحت کاف عربی نکرد و بلحاظ قیاس
کہ فارسیان بار را مرکب کردہ اند با کلمہ مانہ متحقق شد کہ کاف فارسی است (ار و و)
بگ کہ مخفف بیگ باشد و بیگ بقول عرض بیگی بقول آصفیہ اسم مذکر و شخص
صاحب لغات ترکی بہ کسرہ موقدہ و کاف فارسی و ساطت سے پادشاہ کے حضور میں
وز آخر بمعنی امیر و بلند مرتبہ پس معنی لفظی عرض مطالب یا حاجات پیش کرین کہ (الف)
(الف) امیر و بار کہ انتظام در بار بگ کہتا ہے کہ زمانہ حال میں اس عہدہ کا نام
متعلق قلب انصاف (بار بگ) و کیا یہ از ایڈی کا بگ ہے ۔

بار تنگ بقول صاحب منہم برہان نام دوائی معروف و بقول اندکجوالہ فرنگ
فرنگ لغت فارسی است بمعنی سپندان تلخ صاحب محیط فرماید کہ لفتح فوقانی و خفای
نون و سکون کاف فارسی اسم فارسی است و چرخون و خرنولہ و خنگ نیز گویند و
عربی لسان الحمل و ذنب الفار و ذنب الیربوع و کثیر الاضلاع و بیونانی انقلیس

واو قفس و بترکی باغ پر باغ و بہندی بالتنگ نامند بالجملہ از جنس مرما خور است
 و نوع باشد کبیر و صغیر و از مطلق آن صغیر مراد است۔ سرد و خشک در دوم تخم
 و بیخ آن قریب الطبع و همچنین برگ لیکن آن ہر دو در یوبست زیادہ و در برودت
 کمتر و بہترین تخم آن سیاہ مائل سبزی طبع آن معتدل الحارہ۔ نافع ہر صراحت یا قرعہ
 و نہاد و بیخ و تخم آن نافع سیلان خون و سوختگی آتش و شری و جبرہ و قروح خبیثہ و منافع
 بسیار دارد (الخ) نسبت وجہ تسمیہ این عرض می شود کہ اگر این را مبدل بالتنگ ہند
 گیریم۔ لام بدل شد بہ رائے مہملہ چنانکہ آوند و آروند پس اندرین صورت مفترس باشد
 و اگر اسم فارسی زبان گیریم مرکب است از بار کہ بمعنی شرک گذشت و تنگ نام ولایتی از
 بدخشان و نام مقامی از ترکستان و بمعنی سخت و بسیار پس بار را مضاف کنیم بسوی تنگ
 بمعنی بار ولایت و مقام مذکور یا بار سخت و بار بسیار (ار دو) باز تنگ۔ بقول آصفیہ
 فارسی۔ اسم مذکر۔ ایک دو اکا نام ہے جس کا بیج بکری کے بچہ کی زبان سے مشابہ اور
 مزاجاً دوسرے درجہ میں سرد و خشک ہے اور بقول جامع الادویہ اسکا رائگ قابض
 ہے اور جگر کو قوت دیتا ہے اور جگر کے سدے کھولتا ہے۔

بارتین | اصطلاح۔ بحث کامل و وجہ تسمیہ بر (بارسین) می آید (ار دو) دیکھو بارسین۔

باسج | بقول برہان و جامع و جہانگیری و ناصری و رشیدی بفتح ثالث و سکون جیم۔
 سگ انگور باشد و آن را بتازی عنب الثعلب گویند۔ خان آرزو در سراج گوید کہ
 کبکسر رائے مہملہ ہم آمدہ و صاحب محیط بر بارج حوالہ عنب الثعلب کردہ و عنب الثعلب

(ج
 خ)

فرماید که لغت عربی است و آن را قفا و قفاة و ثلثان نیز گویند و بنویانی طرئید و ن و سطر و
 و بترکی قوش او ذی و بیریانی ربرق و ربق و باطینی سلاطم و به بربری مرآبله و به
 اصفهانی تاج ریزی و بفارسی رو باه ترکی و رو باه تورک و انگور رو باه و شکر انگور و
 و سگ انگور و انگور شفا و انگور شغال و بهندی مکوه و مکوی و کمونی و کاک ماجھی نامند و
 آن ثمر درختی است و انواع می باشد و هر یک از آن نر و ماده بحث کامل این بر انگور
 شغال گذشت. وجه تسمیه بارج ضربین نیست که اسم جامد فارسی زبان است و جادارد
 که اصل این بارک باشد کاف تصغیر معنی بار خور و کنایه از عتب الثعلب و کاف عربی
 به فارسی بدل شد همچون کند و گند و پس از آن کاف فارسی را به جیم عربی بدل کردند چنانکه
 لکام و لجام و السد اعلم (اردو) و دیو انگور شغال.

<p>بارجا اصطلاح بقول برهان و سروری بار درینجا متعلق بمعنی سوش بهار این را و ناصری و جامع بر وزن پارسا بمعنی بارگا به تختانی زائده در آخر (بار جاے) نوشته است که محل بار ملوک و سلاطین باشد (امیر فرماید که آسمان جاہ) (بر شیم طناب) خسرو (دل پاکش که هست از کینه عصو زمین آسمان) (عرش اشقباہ) از صفات هم بهیجا آهمن و در بار جا موم (وله) اوست و با لفظ نردن و کشیدن به سایه حق علاء دین تاجور جهان کشا کا طلس معنی بر پا کردن خیمه با لفظ بستن معنی بار روے خسروان مفرش بار جا کند مؤلف کردن آن مستعمل (امیر خسرو) چون نگام عرض کند که قلب امانت (جاے بار) و کلمه آن شد که از بار جاے پوز کند سیهان غزم</p>	<p>بارجا اصطلاح بقول برهان و سروری بار درینجا متعلق بمعنی سوش بهار این را و ناصری و جامع بر وزن پارسا بمعنی بارگا به تختانی زائده در آخر (بار جاے) نوشته است که محل بار ملوک و سلاطین باشد (امیر فرماید که آسمان جاہ) (بر شیم طناب) خسرو (دل پاکش که هست از کینه عصو زمین آسمان) (عرش اشقباہ) از صفات هم بهیجا آهمن و در بار جا موم (وله) اوست و با لفظ نردن و کشیدن به سایه حق علاء دین تاجور جهان کشا کا طلس معنی بر پا کردن خیمه با لفظ بستن معنی بار روے خسروان مفرش بار جا کند مؤلف کردن آن مستعمل (امیر خسرو) چون نگام عرض کند که قلب امانت (جاے بار) و کلمه آن شد که از بار جاے پوز کند سیهان غزم</p>
---	---

خلوت سرای و نوا سباب کار آنچه میخواستند بار درینجا معنی اول اوست که گذشت و
 بآئین شایان برآر استند مؤلف جامه معنی تحقیقش - قلب اصنافت جامه بار
 عرض کند که اگر استعمال بار جا با مصدر است یعنی چیزی که از جامه ساخته اند برای
 زدن و کشیدن بنظر آید تو انیم عرض کرد بار کردن بر چار و او چیزهایی که در و بار
 که این استعمال مخصوص است برای خیمه کنند آن هم بار است معنی اول و مراد
 که باغراض بارگاههای ساخته باشند خیمه این است باروان معنی اولش که می آید
 عام و انحصار مصادر در استعمال شیوه (ار دو) خرجی - دکیو نیز غنچ -
 مانیت - صاحب سوار السبیل این را بار حستن استعمال - معنی اجازت و
 بهایه تیز در آخر (بار جا) نوشته گوید که رخصت طلب کردن و خواستن مطلقاً
 معرب (بارگاه) است (ار دو) بارگاه (قائنی) شاه پذیرفت و از ان پس
 بقول آصفیه - فارسی - اسم مؤنث - در بار که گرفته فرمان پادشاه آمدن فارس از
 کی جگمه - شش جستم بار و اجازت بار یا بی حستن
 بار جامه اصطلاح - بقول برهان و هم (وله) (بارتهانه چنین است
 ناصری و جامع و سرلج و بحر بر وزن کار که هر جا صمنی است پادشاه شعر و غزل
 جواله را گویند که دهن آن از پهلوی باشد و بر من جوید بار و مؤلف عرض کند
 و بر بالای چار و اندازند و هر چیز که این متعلق است معنی سوم کلمه بار که
 خواهند و ران کنند مؤلف عرض کند که بجایش گذشت (ار دو) اجازت

(م. ج. ۱)

چاهنا - باریابی چاهنا -	طبع - تکلیف ده - اندوه خاطر - مذکر -
بار خاطر استعمال - بقول اندر محل صحبت	بار خانه اصطلاح - بقول وارسته و بحر
(واقف ۵) بار خاطر شمیم یاران را	و بهار (۱) پشته های استعه که آن را در
چو شمر و ادخل یاری ما دیگر کے تحقیق	سندی اٹالا گویند در ویش والہ ہوی
فارسی زبان ذکر این نکر و مؤلف عن	(۵) در بار خانه دل ما غیر داغ نیست
کنند که مرکب اضافی است و این متعلق باشد	این کاروان قافله سالار آتش است
بمعنی ہفدم کلمہ بار کہ گذشت - یعنی سنگینی	(سعید اشرف در فرامحت تمغا چیان بتا
دل و کنایہ از تکلیف و رنج دل - کہ گزانی گوید ۵)	ہمہ در پشته های بار خانه
خاطر و ناگوار خاطر و اندوه خاطر است -	بکاوش کرده کار موریا نہ ۶ و (۲) نفایس
چنانکہ فارسیان گویند کہ یار شاطر با	امتعہ و اقمشہ کہ ملوک و امرایہ تحفگی با ہم فر
نہ بار خاطر ۷ (مسائب ۵) در گلشنی	و آن در مہند بہ چہرہ خانہ معروفست و
کہ جلوہ گل بار خاطر است ۶ جولان خا	(۳) چیزیت کہ دران نجاسات پر کردہ
بر سر دیوار نازکست ۶ استادے از عجم	از خانہ بیرون کشند (فوقی یزدی ۵)
گوید کہ بر زبان خلق حکم مقولہ دارد ۵)	من ہم از روی طنز فرمودم ۶ کاین چنین
بجای گل دیگر شگفتہ ۶ بجای بار بار ط	بار خانہ جاوید ۶ باد وقف بروت آنکہ بن
آورد ۶ (اردو) بار خاطر بقول ہفینہ ۶	از رہ کینہ دشمنی و زید ۶ مؤلف
- فارسی و عربی - صفت - ناگوار - خلاف	عرض کنند کہ اصل این بمعنی اول مرکب

اضافیت کہ فارسیان بہ فلک اضافت ہم
خوانند ومعنی حقیقی این۔ اسباب خانہ واثاث
البیت است ودرینجا کلمہ بار بمعنی اول است
حیف است کہ برائے معنی دوم سدا استعمال
پیش نشد کہ بدین معنی بگوش مانخورد و معاصرین
عجم بزرگان نذا رند اگر سدا استعمال پیش شود
توانیم عرض کرد کہ مجاز معنی اول است دیگر بیچ
و نسبت معنی سوم عرض می شود کہ قلب اضافت
خانہ بار است و کلمہ بار درینجا بمعنی نوز توهم
اوست۔ پس خانہ بار و بار خانہ بمعنی طرف بجانب
باشد ملا فوقی نیز دی در شعر بالا (بار خانہ جاؤ)
کون و مبرز را گفته و این کنایہ باشد (ار دو)
(۱) اٹالا۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم مذکر
اسباب خانہ۔ اثاثہ۔ گھر کا اثاثہ۔ گھر کا اسباب
مؤلف عرض کرتا ہے کہ اٹالا بقول سادہ
سنسکرت میں مطلق تودہ و انبار کے معنی میں
استعمل ہے۔ ہندیوں نے مجازاً اثاث البیت

کے معنوں میں استعمال کیا ہے۔ (۲) متاع
نفیس۔ قیمتی اشیاء جو امرا اور سلاطین ایک
دوسرے کو بطور تحفہ پہنچا کرتے ہیں۔ مذکر۔
(۳) سینے کا ٹپ۔ مذکر۔ وہ طرف جس میں
نجا سات جمع کر کے گھر سے باہر پھینکتے ہیں۔
بار خدا استعمال۔ بقول برہان (۱) حق تعالیٰ
را گویند۔ جلّ جلالہ و (۲) بادشاہان بزرگ
والوالامرد صاحب و خداوند و مولارائیز
و شعراء ممدوح را باین معنی (بار خدا) خوانند
و آن لفظی است مرکب بمعنی خداوند و حضرت
(بار خدا) بمعنی اسے خداے بزرگ۔ صناع
بجو و وارستہ نسبت معنی اول گویند کہ آنکہ
ہمہ کس را بار و بد و این بر غیر خدا اطلاق
نذا روالا بر پادشاہ نیز اطلاق کنند و بحوالہ
مجدالدین علی قوسی نوشتہ کہ بار خدا نیز د
جلّ و علا و بمعنی خداوند نیز آمدہ از بن جہتہ
جائز است کہ صفت مخلوق نیز شود (والہ

ہروی در صفت مدوح گوید ۵۷) پشت منوچہری کند ۵۷) شاہ ملکان پیشرو
 ملک آصف جم قدر غیاث الوز را پادشاه بار خدایان پوزیر و ملکی یافته بار خدائی پ
 بر گنل جهان بعد خدا بار خداست پ (میر معنی) بہار بہ تخانی زائده در آخر ذکر (بار خدا) ۵۷
 ۵۷) بار خدائی کہ از و شاکرند پ بار خدایا کرده تسامح اوست کہ تخانی را زائده خیال
 جهان سرسبز پ صاحب سروری بر ذکرہ نکر و مؤلف عرض کند کہ در کلام حکیم
 معنی دوم قانع (حکیم انوری ۵۷) اجل قطران (بار خدایا) بمعنی اول است و
 از بار خداے اجل اندر نگذشت پ و تو خطاب عذاب کشیدن بسوی مدوح عجیب
 گوئی کہ زمین در گذرد این سودا است است از محقق بالغ نظر کہ زبان دان فانی
 پ صاحب رشیدی بحوالہ سامانی فرماید کہ است و بار خدایا را متعلق بمعنی دوش
 بمعنی خداوند روزی است و ازین جهت دانست این ہمچنین است کہ (ع) کرم
 بر خدا اطلاق کنند و گاہی پادشاہ بزرگ کردی الہی زندہ باشی پ درین مصرع
 را نیز گویند صاحب جامع ہم ذکر ہر دو ہم خطاب بسوی کریم است و مقصود از
 معنی کردہ صاحب نامری بزرگ ہر دو معنی (الہی) نیست مصنف گوید کہ کرم کردی و
 برائے معنی دوم از حکیم قطران سند آورده بفضل الہی زندہ باشی و محاورہ زبان
 (۵۷) بار خدایا بے عذاب کشیدی پ اند لفظ فضل را محذوف دار و وہنسان
 تیمار گونه گون پ کشیدی پ و صاحب جہانگیر (بار خدا) در مصرع حکیم قطران بمعنی
 بہ تسلیم معنی اول برائے معنی دوم استناد (اے خداے پیدا کنندہ) مقولہ است

کہ بر سبیل محاورہ بکالت اظہار تعجب و حیرت آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت
 استعمالش کنند چنانکہ خطاب بانسان گویند مؤلف گوید کہ اجازت و یاریابی
 (یا اللہ این حیصہ صیبت است کہ گرفتار خواستن (انوری ۵) اے قضا
 شدی) درینچانی توان خیال کرد کہ خطا برد تو جو یان جاہ ہوسے قدر برد
 واقعہ گرفتاری صیبت بسوی خداست تو خوابان بار ہوا (عرفی شیرازی ۵)
 قتال با بچہ (بار خدا) مخفف و قلب امتا بر بساط بارگاہ وساحت درگاہ او
 (خداے باری) است و تحقیق لفظ (باری) ہوا گاہ قیصر بارخواہ و گاہ خاقان دادخوا
 بر معنی دوم کلمہ بارگذشت کہ بمعنی پیدا ہوا (انوری ۵) ہر زمان از کدام زہر
 کنندہ از خاک و لغت عرب باشد پس دل ہوا خواهد بہ مجلس خورشید ہوا (ارو
 معنی دوم این مجاز است کہ خداوند مجازی اجازت چاہنا۔ باریابی چاہنا۔
 را ہم بنام خداوند حقیقی استعمال کردہ ہوا بار خوردن مصدر اصطلاحی۔ قول
 (ارو ۱۱) بار خدا۔ بقول آصفیہ (غریب) صاحب بحر (۱) بر خوردن و (۲) طاقا
 و فارسی) خداے بزرگ۔ ایزد تعالیٰ۔ نمودن دیگر کسے از محققین فارسی زبان
 بارالہ۔ (۲) فارسیوں نے پادشاہ اور ذکر این نکرد مؤلف عرض کند کہ معنی
 خداوند اور مولیٰ کے لئے بھی بار خدا کا اول حقیقی است و معنی دوم مجاز آن
 استعمال کیا ہے۔ حیف است کہ سند استعمال پیش نشد و لیکن
 بار خواستن استعمال۔ صاحب خلاف قیاس نیست (ارو ۱) ہوا کھانا

(۲) ملاقات کرنا۔ باریاب ہونا۔ رسانی حاصل کرنا۔

بارد | بقول بہار (۱) بعربی سرد و فرماید کہ فارسیان بمعنی ناخوش و بے مزہ استعمال کنند
(سعید اشرف ۵) نقل جمال لیلی و شیرین بدور تو پا چون گفتن لطیفہ مشہور باروت
۱۰ و بقول ہفت (۲) البفتح اول بالف کشیدہ و فتح راے قرشت و وال ابجد زده حصا
و قلعه را گویند۔ صاحب غیاث بذکر معنی اول گوید کہ (۳) کبسر راے مہملہ لغت عربی
است بمعنی سرد و سردی کنندہ و فارسیان مجازاً بمعنی عنین استعمال کنند کہ برزن قادر
نباشد مؤلف عرض کند کہ در معنی اول و سوم معنی حقیقی موجود است چنانکہ لطیفہ
مشہور را بار و گفته یعنی چیزے کہ از سالہاے سال شہرت دارد سرد است و بے ذوق
و چیزے کہ شہرت نکرفته گرم یعنی پر مذاق و همچنین عنین را بار و گفتن منظر برودت
و غیر گرمی عضو تناسل باشد بای حال بمعنی اول و سوم مقرر است حیف است کہ سند
معنی سوم پیش نشد و بمعنی دوم مزید علیہ بار کہ بمعنی بست و ششمش گذشت زیادت و
مہملہ در آخر چنانکہ شفا و شفا کو و (ار و و) (۱) بے ذوق۔ بے لطف۔ (۲) و کیو بار
کے چھ بیسویں معنی (۳) نامرد بقول آصفیہ۔ فارسی۔ وہ شخص جو عورت پر قادر نہ ہو۔
بار و اب | بقول شمس لغت فارسی است و بحوالہ حل اللغات گوید کہ سردی کہ پستہ
جہد مؤلف عرض کند کہ محقق بے تحقیق نہ حلیہ لفظ را بیان کند و نہ صراحت معنی۔
معاصرین عجم و محققین فارسی زبان ازین لغت ساکت معلوم می شود کہ بے تحقیق
با غلطی کتابت صورتے پیدا کرو۔ اعتبار را نشاید (ار و و) سردی۔ موت۔

بار واد | بقول اندجوالہ فرنگی معنی (۵) خاصہ چون سلطان اعظم گل پش
 رخصت و دستوری مؤلف گوید کہ دیگر کسی (۶) می بدست پطربان راخواندیش و نیک
 از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و حیف است (۷) بار واد پ (۲) معنی با آور شدن و
 کہ سند استعمال پیش نشدہ بحیال ما مخفف بار کردن بجاالت نسبت بدرخت و اجزائے آن
 وادہ معنی اجازت یافته و مجازاً بمعنی رخصت و این متعلق است بمعنی دہم کلمہ بار (انوری
 و دستوری استعمال کرده باشند۔ طالب (۵) ناصر دین کہ شاخ نصرت و دین پ
 سند باشیم (اردو) رخصت۔ اجازت۔ یو ندید بے بہار عدلش بار پ (ظہوری ۵)
بار واد | استعمال صاحب آصفی غیر بار دل یقین و انعم نخواہد داد بار پوزو
 ذکر این کرده گوید کہ دخل و اجازت واد نہال بخت بے برگ من و بر بار زو پ
 مؤلف عرض کند کہ (۱) معنی رسائی واد (حسن مشہدی ۵) گام تہت سیوہ آزا
 بحالت نسبت بہ نریم و در بار و شلہ یا قرینہ و اردوس پ اے بہار فیض نخل نیتیم را
 آن کہ متعلق است بمعنی سوم کلمہ بار کہ گذشت بار دہ پ (اردو) (۱) بار یاب کرنا۔
 (صائب ۵) ہر سر موے حواس من برآ (۲) بار آور ہونا۔ بار آور کرنا۔
 می رود پ این پریشان سیر را در نریم واد **بار واد** | اصطلاح۔ بقول بہار (۱)
 بار دہ پ (حسن مشہدی ۵) بار باین درخت سیوہ دار و (۲) زن حاملہ و
 محمود غفلت رامی اسرار دہ پ ہمچو آہم بر (۳) چار پائے سواری و ہودج و عمار
 در وہاے روشن بار دہ پ (کافی مہدئی) صاحبان ضمیمہ برہان (و مؤید کجوالہ ۱)

(۱) باردار بودن (مصادر اصطلاحی)	بر معنی اول و دوم قانع (سعدی ۵) زنا
باردار اے مرد پیش از اگر وقت ولادت	باردار اے مرد پیش از اگر وقت ولادت
(۱) سیوہ دار بودن و (۲) حاملہ شدن	مار زاینده مؤلف عرض کند کہ اسم علی
و دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نگار	ترکیبی است و کلمہ بار در معنی اول متعلق
ولیکن موافق قیاس است چنانکہ "زنی	است با معنی ہمیشہ بجات نسبت یا احاطت
باردخت یا اجزائے آن چون درخت باردار کہ برودید درختی کہ بسوخت باردار بود	باردخت یا اجزائے آن چون درخت باردار کہ برودید درختی کہ بسوخت باردار بود
و شاخ باردار و در معنی دوم کلمہ بار متعلق درخت وزن ہر دو باردار شد	و شاخ باردار و در معنی دوم کلمہ بار متعلق درخت وزن ہر دو باردار شد
دار و با معنی پانزدہمیش بجات نسبت یا (اردو) (۱) عورت کا باردار ہونا حاملہ	دار و با معنی پانزدہمیش بجات نسبت یا (اردو) (۱) عورت کا باردار ہونا حاملہ
اضافت بازن چنانکہ زن باردار و در ہونا۔ (۲) درخت کا باردار ہونا۔ باردار	اضافت بازن چنانکہ زن باردار و در ہونا۔ (۲) درخت کا باردار ہونا۔ باردار
معنی سوم کلمہ بار را بمعنی اولش گیریم و ہونا بھلنا۔	معنی سوم کلمہ بار را بمعنی اولش گیریم و ہونا بھلنا۔
بلحاظ تخصیص معنی شاق سند استعمال باہم بارداشتن (مصادر اصطلاحی) حب	بلحاظ تخصیص معنی شاق سند استعمال باہم بارداشتن (مصادر اصطلاحی) حب
و مقصود از چارپاے ہودج و عماری فیل آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف	و مقصود از چارپاے ہودج و عماری فیل آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف
باردار است (اردو) (۱) درخت باردار عرض کند کہ (۱) بارور بودن و مژدشتن	باردار است (اردو) (۱) درخت باردار عرض کند کہ (۱) بارور بودن و مژدشتن
یا شلخ باردار (پھلا ہوا درخت) یا بچی بجات نسبت یا اضافت بار درخت و	یا شلخ باردار (پھلا ہوا درخت) یا بچی بجات نسبت یا اضافت بار درخت و
ہوئی شاخ (۲) باردار عورت حاملہ اجزائے آن یا بجات قرینہ (از رقی ہر دو	ہوئی شاخ (۲) باردار عورت حاملہ اجزائے آن یا بجات قرینہ (از رقی ہر دو
پیت والی۔ (۳) سواری کا جانور۔ وہ (۵) باغی است عارض تو کہ دار و بنفشہ	پیت والی۔ (۳) سواری کا جانور۔ وہ (۵) باغی است عارض تو کہ دار و بنفشہ
ہاتھی جس پر ہودج یا عماری ہو۔	بار و سرے است قامت تو کہ دارد

بر آفتاب ۱ و (۲) یعنی باریاب بودن و رسائی
داشتن بحالت نسبت یا اضافت بہ دربار چو اندر بار دان او یکی ذرہ نمی گنجید چگونہ
و بار گاہ و امثال آن یا تقرینہ (قآنی ۵) کل موجودات را در بار دان دارد و چو
شہ پرست است بدانگونہ کہ در غیبت شاہ ۱ رشیدی بر جوال و خرجین و صراحی قانع چنان
آنچنانست کہ گوئی بر شہ دارد و بار ۱ و (۳) جامع گوید کہ خرجین و جوال و غیرہ و صراحی
بحالت نسبت یا اضافت بہ زن یا تقرینہ بمعنی صاحب جهانگیری گوید کہ خرجین و صراحی
حاملہ بودنش چنانکہ ۱ این زن بار دار است را گویند و فرماید کہ در صراح معنی (خرج)
یا بار دارد ۱ و سند این بر معنی دوم (بار دان) بار دان نوشته (حکیم آذری ۵) بار دان
گذشت (ار و و) (۱) بار و رہونا بار دار ہاے بار نیز دانست ۱ مدفن سہ ہاے پنهان
ہونا درخت کا (۲) باریاب ہونا انسان کا ۱ بار دانی کہ بود یا نقد من ۱ گندم انداخت
در بار یا بار گاہ سلاطین میں (۳) بار دا اندر و یکین ۱ صاحب ناصری نوشتہ کہ خرجین
ہونا حاملہ ہونا عورت کا -
بار دان اصطلاح بقول برہان و بحر و امثال آن - خان آرزو در سراج نسبت
وزن کار دان (۱) خرجین و جوالی و (۲) ہر معنی سوم گوید کہ غالب کہ بدین معنی (باد و دال)
طرفی کہ در ان چیزے کنند و (۳) صراحی سہا باشد بہ دال کہ (بار دان) بہ تصحیف خواندہ ۱
ہم صاحب سروری فرماید کہ صراحی باشد و صاحب مؤید بجوالہ شرفنامہ گوید کہ بمعنی صراحی
بجوالہ نسخہ میرزا و مؤید الفضل گوید کہ بابائے سکا است و بجوالہ قنیہ فرماید کہ بمعنی آوند باشد

مؤلف عرض کند کہ کلمہ بار معنی اول است کہ بر پشت چار و اقامت کنند و در سردو
 که معنی حمل گذشت و دان قبول برهان چون جانب پشت او مثل خریطه آویزان باشد
 در آخر آید معنی طرفیت بخشد همچون قلمدان و هر قسم بار در و کنند ما اشاره این بر
 و کیفندان و قهوه دان و مانند آن پس معنی بار جامه کرده ایم و حق آنست که بار جامه
 حقیقی این طرف بار مخفی مباد که جواب قبول مخصوص است بر اے جواب که از پشمینه می
 برهان بضم اول طرفی باشد از پشم بافته که سازند و بار دان عام است بر اے هر
 چیزها در آن کنند و همین است خرچین طرف که بار در و نهند اعم از اینکه از پشمینه
 و خرچین که محققین زباندان ذکرش در باشد یا چوب و آهن و غیره چنانکه صندوقا
 همین بحث کرده اند که بالا گذشت و همین و غیر ذلک پس معنی دوم حقیقی است و معنی
 را در اردو خرچی گویند و خیال محققین اول مجاز آن و معنی سوم هم مجاز است و پس
 اردو ست (چنانکه صاحب آصفیه نوشته که شراب را در کلمه بار داخل کرد و بذیل
 که خرچی لغت فارسی است و مادرینجا مجاز و صراحی و امثال آن را بذیل کلمه دان
 هر قدر که تحقیق کرده ایم مفهوس است از آوردن موافق قیاس حیث است که سند
 از خرچ عربی که بحث کامل این بر خرچی می باشد استعمال این معنی دوم از نظر مانگذشت
 و صراحت این بر (ایزنج) هم گذشت اعتبار محققین زبان دان اجازت انکار
 با بجمه جواب و خرچی هر دو یکی است یعنی منی و بدو معاصرین عجم بدین معنی استعمال
 چیز نیکه از پشمینه کلفت و سطر می سازند نمی کنند آنچه خان آرزو این را معنی سوم

نتیجہ تصحیف خیالی کند و اصل این بدین کسی چیز کے رکھنے کا برتن - خورجین - تھیلا -
 معنی (بادہ دان) گوید نسبت آن عرض می شود اسباب رکھنے اور باندہ بننے کا سامان -
 کہ چیرانی گوید کہ اصل این (باد دان) بمعنی سوداگری اسباب آنے کے بکس - بنٹین -
 شراب دان است کہ باد بمعنی بادہ ہم پیش بورے - (۳) صراحی شراب - مؤث -
 گذشت پس درین صورت (بار دان) را بار در موج کشادن | مصدر اصطلاحی
 بمعنی سوم مبتدل (باد دان) برخلاف قیاس بقول بحر - در دنیا اقامت کردن - دیگر
 گفتن بهتر از آنست کہ تصحیفش گوئیم و خلاف کسے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد
 قیاس ازین وجه باشد کہ تبدیل وال مہملہ با مؤلف گوید کہ بار کشادن بمعنی خودش
 راے مہملہ نیامده ولیکن ہمین یک مثال را می آید و این کنایہ باشد کہ اقامت دنیا
 برائے این قسم تبدیل قائم کردن عیب ندارد راقیم در موج گفتہ اند نظر بر تہ و بالائی و
 واقوی آنست کہ (بار دان) را بمعنی آبدان جزر و مد دنیا جیف است کہ سند استقال
 گیریم کہ بار بمعنی آب بر معنی بست و ہمیش گذشت پیش نشد (ار دو) دنیا میں اقامت کرنا
 پس درین حالت بار دان را بمعنی صراحی بار دول | اصطلاح - بقول برہان و بحر
 شراب گرفتن موجبہ باشد (ار دو) (۱) دیکھو و ناصری و رشیدی کبیر ثالث و رابع
 بار جامہ و ایزغخ (۲) ہر طرف جس میں ساما و سکون لام (۱) غم و اندوہ دل و (۲)
 رکھا جائے نہ کہ صاحب آصفیہ نے بار دو اندیشہ روزگار باشد - صاحب جہانگیری
 پر فرمایا ہے - فارسی - اسم مذکر - صحیح بار دان در ضمیمہ خود ذکر ہر دو معنی کردہ - صاحب

شمس گوید کہ معنی اندیشہ و اندیشہ روزگار سداستعمال پیش شود و تو انیم عرض کر دک
 باشد مؤلف عرض کند کہ این متعلق معنی مجاز معنی اول باشد کہ خوف و اندیشہ ہم
 ہفد ہم کلمہ بار است (صائب ۵) چو مکلف دل است (اردو) (۲) (وکیو
 ماہ مصر قسمت من خواست عذر من و اگر بار خاطر) (۲) اندیشہ روزگار۔ اندیشہ
 یکدور روز بار دل کاروان شدیم و دنیا۔ فکرو دنیا۔ دنیا کا ڈر۔ مذکر۔ اندیشہ
 مؤلف عرض کند کہ برے معنی دوم اگر بقول آصفیہ۔ مذکر۔

بار دو اصطلاح۔ بقول برہان و سروری و ناصری و جامع و ہفت بادال بے
 نقطہ بر وزن آرزو چو بے را گویند کہ در زیر درخت میوہ دار گزارند تا از
 سنگینی میوہ نشکند مؤلف عرض کند کہ اصل این (دوش بار) است۔ مرکب
 اضافی معنی دوشے کہ بران بار بردارند و قلب اضافت آن (بار دوش) و شین
 معجمہ حذف شدہ (بار دو) باقی ماند کنایہ از چوبی کہ بار میوہ بردار دو (اردو)
 وہ لکڑی جو سنگین میوہ کے نیچے بطور سہارے کے قائم کرتے ہیں تاکہ میوہ اپنی سنگینی
 کی وجہ سے ٹوٹ نہ جائے۔ مونت۔

بار وچ بقول اندجوانہ فرنگ فرنگ بکسر وال مہمل لغت فارسی است فتمی
 از صوف لٹمی ترکر وہ شدہ کہ بر چوبے بہ پیچید و از ان نان پزان تنور را صاف
 و پاک کنند و بر اسے منع افروختگی آتش ہم بکار بند۔ مؤلف عرض کند کہ محققین فارسی
 زبان ازین لغت ساکت و شک نیست کہ صاحب انند بر ماخذ غور نمکر وہ دال

مہملہ را بعوض و اولقل کر دحیف است کہ فرہنگ فرہنگ پیش مانیت کہ تحقیق این
می کردیم بخیاں ما این مرکب است از بار کہ بمعنی آتشدان بجای خودش مذکور شد
و در اینجا مجاز تنور باشد و ویج بواو تبدل (و نیز بزای فارسی) است کہ بقول برہان
بمعنی خصوص و خاصہ آمدہ و زای فارسی بدل می شود بحمیم چنانکہ کزک و کجک - گز و گج
پس معنی لفظی این خاصہ تنور کنایہ از ان چوب خاص کہ بر سرش شمشیرہ را می بینند و آن را
در آب نر کردہ تنور را صاف کنند خصوصاً وقتیکہ تنور زیادہ تر گرم شود تا گرمی (آہن جام)
اش کم گردد و نام نسوز و طرز بیان ہر دو محققین بالا حقیقت حال را مبنی کثایہ معاصرین
بحکم گویند کہ بعض بلاد عجم این را (باریج) ہم گویند و جادارو کہ دال مہملہ را تبدل و او
گیریم چنانکہ بیو و بید کہ نام کرملی است این است حقیقت ماخذ این اصطلاح (اردو)
وہ لکڑی جس کے سر پر ایک پٹینہ لپٹا جاتا ہے اور اسکو پانی میں بھگو کر تنور صاف کیا
جاتا ہے اور اسکی شدت گرمی کو کم کیا جاتا ہے۔ نوٹ۔

بارز و بقول برہان سکون ثالث و فتح زای نقطہ دار و دال بے نقطہ ساکن بمعنی نر
است و آن صمغی باشد مانند مصطکی و عبری قنہ خوانند۔ و درم آن را بہ آب بنوشند
بو اسیر اسود دارد۔ صاحب جامع ہم ذکر این کردہ۔ صاحب محیط فرماید کہ سربایانی
و بقولے در یونانی و کلبانی و ترکی قاسی و ہندی بریجا و بر و جا و ہر وزہ گویند
و معروف باسم گندہ بہر وزہ است و آن شیر درختی است بزرگ بقدر سہر کہ تہہ آن
را بہ تیشہ وغیرہ جا بجای می خراشد و از ان تراوش می نماید گرم در رسوم و خشک در

دوم و لقبول شیخ بالعکس۔ طین و محل۔ مغشی ریح و تریاق سموم و منافع بسیار دارد
(الخ) وجه تسمیہ این خبرین نیست کہ بارے و نتیجہ کہ از زدن شیشہ بر تنہ درخت حاصل
شود و کلمہ بار در اینجا متعلق بہ معنی سی امش کہ گذشت صاحب برہان بر تیر زد گوید کہ
معربش بار زد باشد (اردو) گندہ بروزہ۔ بقول آصفیہ۔ اردو۔ اسم مذکر۔ چیر
کے درخت کا گوند۔ ایک سفید بدبو دار مادہ جو چیر کے درخت سے نکلتا ہے۔ مازو

بار زدن از خیزی استعمال بمعنی مغشوش
کردن این متعلق باشد معنی یاز دہم کلمہ بار ساختن مصدر اصطلاحی۔ صاحب
بار۔ چنانکہ قاضی گفتہ (س) از بہر آنکہ آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف
سیم کند سکہ را قبول پیرسیم لازمست گوید کہ تہیہ سفر کردن است و سامان سفر
کہ از مس زند بار پڑ (اردو) انیزش کرنا بستن و زاد راہ با خود گرفتن (سعدی
بار زمان اصطلاح۔ بقول برہان و شیرازی (س) بخل آن کس کہ رفت و
بجو و مؤید بروزن آب روان کنایہ از حواشی کار نہ ساخت پو کو س رحلت زد
و جہا ہاے روزگار و زمانہ باشد۔ صاحب و بار نہ ساخت پو مخفی مباد کہ کلمہ
جہانگیری در ضمیمہ کتاب ذکر این کردہ مؤلف بار درین جا بہ معنی اولش باشد کہ
عرض کند کہ مرکب انصافی است و کلمہ بار بجای خودش گذشت (اردو)
در اینجا متعلق بمعنی ہر ہمیش کہ گذشت جیف تہیہ سفر کرنا۔ زاد راہ کا انتظام کرنا
است کہ سند استعمال پیش نشد (اردو) سامان سفر کرنا۔

(۴۵۰۸)

بارستاریون اصطلاح - بحث کامل این بر (بارسطاریون) می آید
(ارو) دیکھو بارسطاریون -

بارسری اصطلاح - بقول صاحب ہفت مرادف (بارسری) کہ گذشت دیگر کے از
محققین فارسی زبان ذکر این نہ کر دوسراستعمال پیش نہ شد مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی
این سرگرائی یعنی حالتی کہ سر کے باری دارد و گران باشد و متعلق بہ معنی اول کلمہ آہ کہ
بجائش گذشت و بحالت وجود سداستعمال - کنایہ باشد از تکتہ بر و غرور کہ سر مغرور
و متکبران ہم گران باشد و جا دارد کہ این را مبدل (بارسری) گیریم همچون (بادوان)
(باروان) (ارو) دیکھو بارسری -

بارسطاریون اصطلاح - بقول برہان و اندکبر ثالث و سکون سین بے نقطہ و ط
حظی بالف کشیدہ و رائے بے نقطہ کسور و تحتانی بواو رسیدہ و لون زدہ یعنی است
یونانی و معنی آن عبری حامی بود و آن نوعی از غلہ باشد کہ مقرر کردہ بگاؤ دہند گاؤ
را فرہ بکند و عبری رعی آحکام خوانند و آن را کبوتر بسیار دوست دارد - صاحب
ہفت این را بدون رائے مہملہ ثانی (بارسطاریون) گفتہ و صاحب سواد التبیل
کہ مفسر معربات است بر (بارستاریون - بتائے فوقانی عوض طائے حظی) حوالہ
فارستاریون بہ فائے اول) دادہ و بر (فارستاریون) گوید کہ معرب لغت یونانی
(پرتریان) است کہ رعی آحکام خوانند - صاحب محیط ذکر (بارسطاریون) کردہ
گوید کہ لغت یونانی است نام غلہ آہ کہ شاغل ہم نام دارد و بر آہ فرماید کہ نام

غلہ ایت مشہور و در کتب یونانی باسم شاخل و شاحل مرقوم و بقول اہل ہند آدھی و
و کندلی و متا و قسم دوم آن را تو تر نامند و فرق میان ہر دو قسم آنست کہ درخت تو
بقامت یک و نیم در عہ می باشد و درخت ارہر بزرگتر از ان بالجملہ مزاج ارہر سرد و خشک
و بقول اہل ہند سبک و قابض۔ دافع فساد و صفرائے خون و ملغم و فساد زہر و باد انگیز و
منافع بسیار وارد (الخ) مؤلف عرض کند کہ بہ تحقیق ما (بارستاریون) لغت یونانی
نباشد بلکہ مفرس (پرستریان) و معرب آن (بارسطاریون۔ بطائے حطی) فارسیان
بائے فارسی را بحر بی بدل کردند چنانکہ اسپ و اسب و تپ و تب و الف زائد بعد فوفا
آورند و الف ہفتم را بہ واو بدل کردند همچون تاغ و توغ و ہم جامد فارسی زبان
شاخل و شاخل و کتاخل است کہ بجایش می آید (ارو) ارہر بقول آصفیہ ہندی
اسم نوٹ۔ ایک قسم کا غلہ ہے جسکی دال نہایت سلونی ہوتی ہے۔ پورب والے
ارہر بولتے ہیں۔ صاحب جامع الادویہ نے بھی اس کا ذکر کیا ہے اور ارہر اور تو تر پر
فارسی ترجمہ شاخل لکھا ہے۔

بار سفر بستن	استعمال بمعنی تہیہ سفر
کردن بحث این بر (بار بستن) گذشت	بار سفری خواہم بست (ارو)
(ظہوری ۵) دیدہ اشک فشان	تہہ سفر کرنا۔

بار سنج اصطلاح۔ بقول انند بھو الہ فرنگ فرنگ بفتح سین مہملہ و سکون نو
وجیم۔ با سنگ ترازو۔ دیگر کہے از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلف گوید

(پاسنگ) بقول برہان آنچہ در یک کفہ ترازو نہند بچہ برابرون کفہ دیگر (آہنی)
 خیال ما نیست کہ اصل (پاسنگ) (بارسنگ) است کہ رائے مہملہ حذف شد و با
 عربی بفارسی بدل شد همچون آب و آب قلب اضافت (سنگ بار) پس این مبدل
 ہمان (بارسنگ) است کہ کاف فارسی با جیم عربی بدل شود چنانکہ آخسنگ و آخشیج
 حیف است کہ سداستعمال پیش نشد (ار دو) پاسنگ بقول آصفیہ - فارسی
 اسم مذکر - وہ وزن جو ترازو کی دہائی برابر کرنے کے واسطے دس مین باندہ دیتے ہیں
بارسین بقول مؤید بحوالہ لغات الطب کدوے تلخ - صاحب انند فرماید کہ لغت
 فارسی است و در نسخہ دیگر مؤید این را (بارتین) نوشتہ بہ فوقانی و نون بعد راء
 مہملہ - مؤلف عرض کند کہ اگر بہ سین مہملہ گیریم مرکب اضافی باشد کہ سین مبدل
 شہر چین است و نام قریہ از صفاہان و جادارد کہ وطن این کی ازین ہر دو
 مقام باشد و اگر (بہ تائے فوقانی و نون) عوض سین مہملہ گیریم (تین) بقول
 منتخب لغت عرب باشد معنی مار بزرگ - پس جادارد کہ تین را استعارہ گیریم
 برائے بیارہ کہ بیارہ کدو همچو مار بزرگ باشد و این ہم مرکب اضافی است وجہ
 تسمیہ ثانی اقوی من الاول - صاحب محیط ذکر این نکر دو بر کدوے تلخ گوید کہ این را
 بحر بی قرع المر و بہندی تو بہتری گویند در نبات تشبیہ بہ بیارہ کدوے شیرین و شتر
 آن از ان کو چکتر و بحوالہ جامع تہسی نوشتہ کہ از کدو زراعت می کنند و از ان صحرائی
 یافتہ می شود لیکن آن بسیار تلخ و افعال آن تشبیہ بافعال کدوے شیرین نیست و

کہ بدین جہت استثنائے این از نوع آن کرده باشند باجمله بسیار گرم و خشک و با قوت ستمیه مقدار اندکی از آن مقوی قوی و قوی کردن بدن جہت ضیق النفس بار و رطب قدیم و سرفه رطب کہنہ نافع و منافع دیگر ہم دارد (ار دو) (ار دو) کڑوا کدوہ مذکر۔ موجب جامع الادویہ نے تو نبڑی پرفرمایا ہے کہ کدوے تلخ۔ قرع المر۔

بارش بقول نوادر کہ بذیل باریدن فرماید (مثله) و صاحب انذگوید کہ بکبر ثلث و سکون شین معجمه یعنی باران مؤلف عرض کند کہ حاصل بالمصدر باریدن است و همین را بزبان سنسکرت بقول صاحب سخندان (برشا) گویند و بدین وجه کہ اسم مصدر باریدن متعلق بریان سنسکرت خیال می کنیم چنانکہ می آید نسبت این ہم با (برشا) لطفی خاص دارد ولیکن حقیقت این خبرین نباشد کہ فارسیان بر امر حاضر باریدن۔ بقاعدہ خود شین معجمه زیادہ کرده اند و اما قواعد حاصل بالمصدر را بر (آموے) بیان کرده ایم و بر (اصل مصدر) ہم می آید (ار دو) بارش۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مؤنث۔ مینہ۔ برکھا۔ و کیو بار۔

بار شدن زندگی بر کسی | مصدر یعنی ہر گاہ زندگی تکلیف مالا یطاق باشد۔
اصطلاحی۔ بقول بحر۔ تنگ آمدن آدمی از گناہ شد از معنی بیان کردہ صاحب بحر معجم از زبیت خود۔ دیگر کہ از محققین فارسی (ار دو) و کیو از جان سیر آمدن۔
ذکر این نکرد مؤلف گوید کہ کلمہ بار بار شکنی | اصطلاح۔ بقول انذجو کہ فوراً
درینجا مستعلق باشد بہ معنی اول یا ہمیشہ | صراح یعنی خوار بار۔ خوراک اندک۔ قوت

دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این کثر
 مؤلف گوید کہ حیف است کہ سند استعمال
 پیش نشد و اگر بنظر آید تو انیم عرض کر دکھا
 بالمصدر (بار شکستن) باشد و مخفف (بار
 فاقہ شکستن) و کنایہ از خوراک اندک و قوت
 لامیوت حاصل کردن - (ار دو) قوت
 لامیوت - و کمیو اشام -
 بار فرو ریختن استعمال - سبکدوش شدن
 (قآنی) سبز از شرم خطش خواست
 رود زیر زمین پگلبین از رشک خوش
 خواست فرو ریزد بار پمخفی سیاد کہ دین
 شعر کلمہ بار معنی ہمیش و مراد از گل است
 معنی حقیقی متعلق معنی اولش پس (بار فرو ریختن) آن آگیز قطعہ زمین خشک بودہ صفویہ پیک
 گلبین) کنایہ باشد از فرو ریختن گل کہ بار بر کیسوی آن آب بنیان نہادند تا ہاں قطعہ
 گلبین گل باشد و بس (ار دو) بوجہ تارند زمین رسید در آنجا عمارات ساختند حتی
 بار فروش وہ اصطلاح - صاحب نام مسجد و گرما بہ و سرائے و رباط و خدمہ
 گوید کہ بضم فاو را و او و سکون شین و کسر در دولت علیہ قاچار یہ بر آبادی آن افزود

خاقان فقہور آن آبگیر را بحر ارم و آن میدان کرد (اردو) بار فروش ده - ایک شہر
 را بنیر میدان نام کردند - وقتی حکم ضرورت کا نام ہے جو ما زید ران میں واقع ہے -
 از شہر طہران کہ سقط الراس مؤلف است بار فروش گرفتار استعمال - حاصل کردن
 بد انجا رفتہ سالی چند متوقف و مراجعت باریابی و باریاب شدن است (الوالمعنی)
 بطہران و شیراز اتفاق افتاد (انتہی) رازی (۵) از پے صحبت او چیست
 عرض کند کہ قلب اضافت (دہ بار فروش) برو بندم دل پڑ بد زخمیہ او زود فرو گیرم
 است - راے ہملہ را ہم ساکن گیریم طریبا بار پڑ (اردو) باریاب ہونا - رسانی
 محقق زبان دان مارا برین تصریح محبوب حاصل کرنا -

بارک بقول برہان و ناصری و سروری و جہانگیری و رشیدی و سراج کبیر ثالث
 و سکون کاف (۱) مخفف بار یک است کہ در مقابل گندہ باشد (خواجہ عمید)
 حدیث غزل کم کنم در ثنایت پڑ لطافت کم درج بار کتر از موی پڑ (اردو کی ۵)
 خلتیان خواہم و جانش چشم پڑ گرد سرین خواہم و بارک میان پڑ بہار بترک معنی اول
 گوید کہ (۲) مخفف بارک اللہ چنانکہ ظہوری در تعریف نورس پور گوید (۳)
 بر ایوان کند چون سلام آفتاب پڑ دہد ابروے طاق بارک جواب پڑ مؤلف
 عرض کند کہ بیچارہ - طاق را بسوے بارک اضافت نکرد کہ بارک بمعنی اول صفت
 طاق است یعنی طاق نازک - اگر سند و گیر پیش شود ادا عایش را تسلیم توان کرد و
 دران صورت باید کہ لفتح ثالث خوانیم و مخفف بارک اللہ و انیم (اردو)

(۱) باریک بقول آصفیہ - فارسی - پتلا - نازک (۲) باریک اللہ - بقول آصفیہ - دعا لغوی معنی خدا برکت دے - آفرین - شاباش - کیا کہنا ہے -

بارکاب تو خاک است | مقولہ - صاحب بحر عجم گوید کہ یعنی مہنگام سواری رام و مطیع تو بہت - صاحب مؤید باوی اینت و برای این معنی از کلام النوری استناد کرده (۳) تبارک اللہ ازین آب سیر و آتش نعل پا کہ بارکاب تو خاک است یا عنایت ہوا یا صاحبان اند و ہفت نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ حاشا کہ چنین باشد ہمہ محققین بالا از ہمین یک شعر النوری این مقولہ را پیدا کردہ اند و فی الحقیقت مقولہ نیست - النوری در مدح اسپ مدوح گوید کہ او آب سیر و آتش نعل است کہ بارکاب سوارش خاک می آید یعنی غبار و با عنان او ہوا می دود یعنی انتہائے تعریف تیزگامی است النوری چارہ عنصر را درین شعر جمع کردہ است بضمن تعریف اسپ مدوح آمانکہ باستناد این شعر مقولہ عجم معنی خاص قائم کردہ اند لطف سخن ندارند حیف است کہ چہرہ مقولہ دیگر را فرو گذاشتند یعنی (با عنان تو ہواست) کہ ہمین شعر النوری برائے آن ہم بکار می خورد و محققینی کہ ذوق زبان ندارند نتیجہ تحقیق شان ہمین است و بخیاں باسیح است و سیح - ایجاد صاحب مؤید است کہ از کلام قدما چہ خوش مقولہ پیدا کردہ فتائل (ارو و) گھوڑا تیر مطیع ہے -

بارکاب محمد عنان در آرا | مقولہ - صاحب ہفت جوالہ ای مطلق الشعر گوید و صاحب اند با او پوید کہ یعنی از محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باش و فرماید کہ در

فرہنگی دیدہ شد (باسایہ رکاب محمد عنان در آر) مؤلف عرض کند کہ اگر این عبارت ریختہ کلک یکی از متقدمین یا متاخرین یا معاصرین فارس باشد باستانشناس می توانیم گفت کہ (بارکاب کے عنان در آوردن) یا (باسایہ رکاب کے عنان در آوردن) کنایہ باشد از پیروا بودن و بس۔ لہذا العجب محققین ہندوستان تا لیف فرہنگہا چہ مایہ لقب برداشتہ اند و مصادر اصطلاحی را مقولہ انگاشتہ و بصراحت معنی چہ علم ما فراشتہ جزین نیست کہ صاحب اند بارکاب صاحب ہفت عنان در آورده و بے حقیقت نبرده۔ قائل۔ (اردو) کسی کا پیرو ہونا۔

<p>بار کردن استعمال۔ صاحب آصفی (۵) شنیدہ ام بحکایت کہ بارشک گفتند کہ ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف گوید از ان جگر کہ ز آتش بدور رسیدہ اثر پڑ پڑ کہ (۱) بمعنی تہیہ سفر کردن کہ در وقت مشک فروش است دلبرم لیکن پڑ زن رحیل بار می کنند و این متعلق بمعنی اول بجائے جگر خواستہ است خون جگر پڑ و (۳) کلمہ بار است (شریف سبزواری ۵) بمعنی آب کردن و کنایہ از باریدن متعلق بہ در زلف چین فکند و مرا بردول زبست بمعنی بست و نہم کلمہ بار (استادے گوید و پڑ چون شام شکند سفری بار می کند پڑ و صاحب جہانگیری بذیل کلمہ بار نقل کند کہ (۲) بمعنی مغشوش کردن ہم بحالت اصناف اگر باران جو دوا کند بار پڑ زمین پر سیم و بسوے طلا یا نقرہ یا مشک و امثال آن۔ زرگر و چوہہ پڑ (اردو) تہیہ سفر کرنا متعلق بمعنی باز دہم کلمہ بار (حکیم ازرقی (۲) کسی چیز میں آمیزش کرنا۔ (۳) بر سنا۔</p>	<p>(۷۸:۸)</p>
---	---------------

(۲۰:۸)

الف) بارکش	اصطلاح - الف) بقول	سند استعمال ہر یک اصطلاح پیش نکر دند
ب) بارکشادون	بجر (۱) کبیکہ غنخواری	(میر معری ۵۵) بار بسیار و بارکش اندک
ج) بارکشودن	مردم کند و (۲) تحمل آزار	چاکران بیش و مرکبان کم و کاست (انوری)
د) بارکشیدن	باشد و مظلوم و (۳) محنت	(۵۶) بارکش انوری کہ بارگراوست ہنرین
کلان و (۴) طناب بزرگ صاحبان مؤید	تبرسد ہزار بار کند و (ب) و (ج) بقول	
و ضمیمہ برہان و ہفت و اند بزرگ ہر چار معانی	صاحب بحر معنی فرو و آمدن بجائی غورکش کردن	
بالا گویند کہ (۵) آنکہ بار ہائے گران بردار	مؤلف گوید کہ ہر کہ بجائی قیام کند سالانہ	
بہار بزرگ این از معنی ساکت مؤلف عن	خود در انجامی کشد متعلق است بمعنی اول	
کند کہ (۶) امر حاضر است از (د) و بہر	کلمہ بار (نظامی ۵) پائے درین بحر	
پنج معانی بالا اسم فاعل ترکیبی است و معنی	ہنادن کہ چہ بار درین موج کشادن کہ	
پنجم حقیقی باشد و دیگر ہر چار معانی مجازان	چہ بار (قآنی ۵) دو ہفتہ بیشتر از آنکہ	
مخفی مباد کہ معنی اول و دوم متعلق است	پادشاہ ختن بار برج حوت بکاخ حمل کشا	
با معنی ہفتم کلمہ بار و معنی سوم متعلق بمعنی	بار بار (ولہ ۵) حاجی شود ہر آنکہ بدانجا	
شانزدہم کہ صحنک کلان ہم حامل ماکول	کشید رخت بار حاجی شود ہر آنکہ در آنجا کشود	
است و نسبت معنی چہارم عرض می شود کہ	بار بار و (د) بقول بہار معروف و مؤلف	
طناب بزرگ ہم حامل بار ضمیمہ باشد متعلق	گوید (۱) بار برواشتن و بار برسرودوش	
بمعنی اول کلمہ بار حیف است کہ محققین بالا	گرفتند متعلق بمعنی اول کلمہ بار (صائب)	

<p>(۵) از گرانان ہر کہ چون عتقا گرانجانی کشیدہ بار کوہ قاف بتواند آسانی کشیدہ و (۲) متحمل آزار شدن و تکلیف کشیدن متعلق بمعنی ہفدم کلمہ بار (الفوری ۵) نو بنو ہر روز بارے می کشم پڑ بار نبود چون زیارے می کشم پڑ بار اونتوان کشید از ہجر وصل پڑ پس مرا این بس کہ بارے می کشم پڑ و (۳) پرداخت کردن و ناز کشیدن و این ہم من وجہ متعلق بہ معنی ہفدم کلمہ بار است کہ ناز برداری ہم تکلیف رسان باشد (الفوری ۵) بار بندہ کہ کشد جز کہ خداوند کریم پڑ ناز حسان کہ کشد جز کہ رسول مختار پڑ (اردو ۱) (الف) (۱) غمخوار بقول آصفیہ بہ دروم بار گان اصطلاح بقول شمس باکاف غمگسار دیکھ درو کا ساتھی۔ (فناعت فارسی و رائے موقوف حوضی خور و کتب ۵) کھو یا غم فراق نے دل سے جہان گندہ دران در آید مؤلف عرض کند کہ کا غم پڑ غم ہی ہمارے واسطے غمخوار ہو گیا محققین فارسی زبان ازین اصطلاح سانس</p>	<p>(۲) تکلیف کا متحمل منطکوم۔ (۳) بڑی (۴) خیمہ کی بڑی رستی۔ طباب پوش (۵) بار کش۔ بقول آصفیہ۔ فارسی اسم مذکر بوجہ اٹھانے والا (۶) مصدر (د) کام بار اٹھا (ب) و (ج) مقام کرنا۔ بقول آصفیہ۔ ٹھہرنا۔ قیام کرنا۔ ڈیرہ ڈالنا۔ اترنا فروکش کرنا۔ ٹھیرنا۔ اتارنا (د) (۱) بوجہ اٹھانا (۲) تکلیف کا متحمل ہونا۔ تکلیف اٹھانا (۳) پرداخت کرنا۔ ناز اٹھانا۔</p>
<p>(۲۰۶۹)</p>	<p>(۲۰۶۹)</p>

وحیف است کہ سداستعمال پیش نشد اگر گیر آید باشد و جائے رخصت و اجازت و شکم
 تو انیم عرض کرد کہ متعلق بمعنی نوز و ہم کلمہ بار حیوانات مادہ۔ صاحب ناصری فرماید کہ
 باشد و گان بمعنی لائق و سزاوار پس معنی (بارگاہ و بارگہ) خانہ و خیمہ پادشاہ است
 لفظی این جائی کہ لائق آب گندہ باشد کہ لشکر و سپاہ و غیرہ بسلام آیند و آن
 بعضی از معاصرین عجم تصدیق این کنند و معروف است و فرماید کہ شکم حیوانات
 بعضی شان ساکت ولیکن خلاف قیاس مادہ کہ حاملہ شدہ اند۔ صاحب سروری
 نیت کہ اصل این (بارخان) باشد معنی نسبت معنی اول الذکر خوب تعریفی کرده کہ
 خانہ مغلفات و جادار و کہ این را مبدل محلی باشد کہ ملوک و سلاطین بار و مردم و ہند
 بار گین گوئیم کہ بہ ہمین معنی می آید تختانی بدل صاحب مؤید نسبت معنی مذکور فرماید کہ نوعی
 شد بہ الف همچون یرمغان و ارمغان۔ از خیام مراتب سلاطین و ملوک و نسبت
 (ار و و) وہ مختصر حوض جو غلیظ اور گند معنی مابعد الذکر گوید کہ جائے بار و اودن و
 پانی جمع ہونے کے لئے بنائے ہیں۔ مذکر۔ فرمودہ کہ سینہ زمان ہم و در بعض نسخ مؤید
 صاحب آصفیہ نے چوتھے پر فرمایا ہے کہ نسبت معنی آخر الذکر (جلے بار و اوزن)
 اس کی اصل (چاہ بچہ) ہے۔ اسم مذکر۔ نوشتہ و صاحب رشیدی گوید کہ (بارجا) و
 گندے پانی کا گڑھا۔ (بارگاہ) و (بارگہ) ہر سہ معنی جائی کہ بار عام
 بارگاہ اصطلاح۔ بقول برہان و جامع دہندہ خان آرزو در سراج بجا کہ قوسی فرما
 بروزن چارگاہ۔ خیمہ پادشاہان و سلاطین کہ خصوصیتی باخیمہ نذر و وزیران حال دیوانہ

عبارت از است و نسبت معنی آخر الذکر گنگرہ بارگاہ تست ہم (ولہ ۱۵) آستان
گوید کہ بمعنی شکم حیوانات ہم و طائر مجازاً تو چرخ را معبد بگو بارگاہ تو خلق را محراب
بہار گوید کہ مرادف (بار جاے) کہ گذشت و بتحقیق ما (۴) استعارہ باشد از عماری کہ
مؤلف عرض کند کہ (۱) معنی لفظی این جا
باریابی سلاطین و مراد از دیوانخانہ شاہی (بارگاہ برپیل بستن) می آید و (۵) بہ معنی
و آنچه بعضی محققین خمیہ را درین داخل کرد
اند مخصوص باشد بہ خمیہ کہ سلاطین در سفر بر (بارگاہ زدن) مذکور شود۔
باغراض بارگاہ قائم کنند و این متعلق است (۱) بارگاہ دیگر بار جا (۲) رحم
بمعنی سوم کلمہ بار و (۲) رحم اعم ازینکہ بقول آصفیہ - عربی - اسم مذکر - بچہ دان
رحم انسان باشد یا حیوان کہ مقام حمل است (۳) عورتون کا سینہ - مذکر - چھاتیان -
و متعلق بہ معنی پاتر و ہم کلمہ بار و آنچه صناستان - (۴) عماری - بقول آصفیہ - عربی -
مؤید (۳) سینہ زنان را بارگاہ گوید قیاس اسم مؤنث - ہاتھی کے اوپر کی رتھ جو اس کے
بعید است و مجاز مجاز دیگر کے از محققین پیٹ پرستینے کے واسطے رکھتے ہیں - (۵) ڈیرا
فارسی زبان با او نیست اگر سند استعمال خمیہ - مذکر -
پیش شود تو انیم گفت کہ نظر بر گنبد بارگاہ بارگاہ آراستن (اصد اصطلاحی)
استعارہ باشد بدین معنی (الوزی ۱۵) صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت
سیرتارگان فلک نیست در بروج ہر گوشہ مؤلف گوید کہ معنی آراستہ کردن بارگاہ

(۱۰۰۸)

(۱۰۰۹)

وکنایه از دربار کردن و برآمدن دربارگاه برآمدن پادشاه در عماری و بار دادن است
 باشد مخصوص به سلاطین (قاسم گونا بادی) (عبداللہ ہاتھی ۵) بہ بند بر پیل نربارگاہ
 (۵) خدیو جم آئین دار اپناہ پ بر آرت در آرنجیش باین کارگاہ پ صاحب
 در اصفہان بارگاہ پ (ارو ۲۰) بارگاہ آصفی با ستند ہمین سند - مصدر (بارگاہ
 آراستہ کرنا - دربار کرنا - دربارین برآمدن) بستن (قاسم کردہ گوید کہ بمعنی بار کردن
 بارگاہ افراشتن) (مصدر اصطلاحی) آن است عجب است از تحقیق او (ارو ۲۰)
 صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی است پادشاه کا عماری میں برآمد ہونا -
 مؤلف گوید کہ با کردن خیمہ بارگاہ باشد بارگاہ زون استعمال - صاحب آصفی
 وکنایہ باشد از رونق افروز شدن و ذکر این کردہ گوید کہ بمعنی بر پا کردن خیمہ باشد
 برآمد شدن (قاسم گونا بادی ۵) چو (حافظ شیرازی ۵) بیاساتی آن جام
 افراشت در عجدان بارگاہ پ جهان چون مہر و ماہ پ بدہ تاز نم بر فلک بارگاہ
 تیرہ گشت از غبار سپاہ پ (ارو ۲۰) خیمہ پ مؤلف گوید کہ بر اصطلاح بارگاہ غر
 بارگاہ کو قائم کرنا - رونق افروز ہونا پ (ارو ۲۰) کردہ ایم کہ تخصیص آن بادلو آنخانہ و خیمہ
 بارگاہ بر پیل بستن (مصدر اصطلاحی) ملوک باشد کہ باغراض باریابی خلق در سفر
 کنایہ باشد از سوار شدن سلطان بر عمارت زنتد) ولیکن درینجا مجازاً بمعنی مطلق خیمہ
 و بارگاہ درینجا استعارہ باشد از عماری مستعل (ارو ۲۰) خیمہ بر پا کرنا ڈیرہ لگانا -
 یعنی چون عماری بر پیل بند علامت بارگاہ ساختن استعمال - محل باریابی

<p>قائم کردن است صاحب آصفی ذکرین کرده از معنی ساکت (سعدی شیرازی (۱) منعم کبوه و دشت و بیابان غریب نیت پُر جا که رفت خیمه زد و بارگاه ساخت پُر (اردو) بارگاه قائم کرنا۔ بارگاه بنانا۔</p>	<p>عطا کردن (نہوری ۱) باز گذارد و در خلوت سرے وصل یار پُر گرچه خود خوبان سر انگشت طلب بر در زنند پُر (اردو) و یکھو بار دادن کے پہلے معنی ۔ بار گرفتن مصدر اصطلاحی۔ بقول</p>
<p>وارستہ و بحر و آصفی و بہار (۱) آبتن شدن مؤلف عرض کند کہ این متعلق است بہ معنی پانزدہم کلمہ بار و این معنی بجا اضافت یا نسبت بسوے زن حاصل شود (بدیعی سمرقندی ۱) بار گیرند از نسیم نطق تو ابحار بارغ پُر همچنان کہ روح قدسی و خسر عمران گرفت و بے تحقیق ما (۲) معنی بار بر سر یا پشت یا گردن گرفتن یعنی متحمل بار</p>	<p>استعمال بقول صاحب آصفی بر پا کردن خیمہ و بے تحقیق ما مراد ف بارگاہ افراشتن (کمال خمندی ۱) در ہمت گداے تو باشد فرو مہنوز بار بر عرش اگر کشند شہان بارگاہ را پُر (اردو) و یکھو بارگاہ افراشتن پُر بار گذارشتن استعمال۔ صاحب آصفی</p>
<p>بحوالہ بہار ذکر این کردہ گوید بار گذارشتن بر چیزی است و سندی پیش نکرد و بہار کت مؤلف عرض کند کہ معنی بار دادن و اجازت دادن است یعنی اجازت بار یا بار و رشتن۔ بجا لٹ اضافت یا نسبت</p>	<p>بر شلک متعلق بہ معنی اول کلمہ بار (میرغری (۱) ہنادمانہ مہرت زمانہ بر تارک پُر گرفت بار قبولت ستارہ برگردن پُر و در بار و رشتن۔ بجا لٹ اضافت یا نسبت</p>

بسوی درخت یا اجزای آن و در اینجا کلمه خار سپردن تا بدستش زمانه بار گرفت
 بار متعلق بمعنی دهم اوست که گذشت (۱) (ار و و) (۱) حامله هونا (۲) بوجه اُشانا
 مشهودی (۳) درخت خشک بنجا کرشمه تر (۳) بار و ارمونا (درخت کا) (۴) نتیجه
 بود و بروزگار را میسر گیر بار گرفت (۵) (النوری) حاصل کرنا.

(۵) بنج اقبال باز نشو نمود (۶) شاخ انصاف بار که استعمال - محقق بارگاه است
 باز بار گرفت (۷) نتیجه حاصل کردن که گذشت بخند پنجش (النوری) (۵) در
 و کامیاب شدن و این متعلق است بمعنی بی بار گهت شیوه حجاب گرفته بهرام فلک نظم
 کلمه بار (النوری) (۵) تابایش ستاره حواشی خدم را (۱) (ار و و) دیکو بارگاه.

بارگی بقول برهان لفتح ثالث بروزن خانگی اسپ را گویند و عبری فرس خوانند
 و بعضی گویند که نوعی از اسپ باشد و بعضی اسپ پالانی بارکش را گفته اند و (۲)
 بمعنی قدرت و توانائی هم و (۳) روسپی و مجبکی را نیز گویند صاحب سروری بر
 اسپ و قبی از اسپ قانع صاحب مؤید بذكر معنی اول نسبت معنی دوم گوید که
 بمعنی اندازه و قدرت و توانائی از اینجا است که (۴) اندازه را از معنی دوم جدا
 کردیم و هم او ذکر معنی سوم بجا آنکه ز فائو یا کرده صاحب رشیدی هم ذکر معنی اول
 کرده صاحب جامع بذكر معنی اول و دوم فرمایند یعنی دوستی - صاحبان نامری و
 جهانگیری بر معنی اول قانع مؤلف عرض کند که اگر چه صاحبان تحقیق صراحت حلیه لفظ
 نکرده اند ولیکن سلسله ردیف شان گوید که بجاف فارسی است و از کلام اخیر

هم تصدیق این می شود (۱۵) می خور که بخشی ز ر و بارگی بانه آن می که آرد و بخوارگی
 و (الفوری ۱۵) احباب ترا بزیر ران است پنهان اقبال تو بارگی و ادهم و (فردوسی ۱۵)
 چو بر تیز ر و بارگی بر نشست برف و اهرمن را با فسون به بست و خیال ما نیست که بر قوط
 بار که معنی حمل بجای خودش گذشت کاف فارسی زیاده کردند (بارگی) شد چنانکه (مردی که)
 را (مردی که) کرد و این موافق قیاس است و پس از آن بایں نسبت در آخرش زیاده
 کرده (بارگی) اسپه را گفتند که بار کشد و مجازاً بر اے مطلق اسپ مستعمل شد و نسبت
 معنی دوم عرض می شود که بار معنی خدا و غر و جل و شان و رفعت بر معنی دوش گذشت
 و زیادت کاف فارسی (چنانکه بالا مذکور شد) و بایں مصدر می در آخر بر اے معنی
 قدرت و توانائی استعمال کردند و لیکن سدا استعمال این پیش نشد و شاق سند باشیم
 و حقیقت معنی سوم خبرین نباشد که باره معنی بهر چیز زشت است که می آید بایں مصدر
 در آخرش زیاده کردند و بقاعده فارسی بایں هنوز بدل شد به کاف فارسی پس بارگی
 معنی حقیقی زشتی است و معنی مجازی قبحگی مستعمل شد و حیف است که سدا استعمال این
 هم پیش نشد و طالب سندی باشیم و معنی چهارم را غیر از صاحب مؤید و دیگر که از
 محققین زبان فارسی ذکر نکرد و لیکن کیا بارگی و د و بارگی که مستعمل است متعلق به همین
 معنی پس توانیم عرض کرد که باره معنی کثرت و مرتبت و نوبت می آید بایں نسبت یا زائد
 در آخرش زیاده شد و بایں هنوز بقاعده متذکره بالا بدل شد به کاف فارسی حالا
 باقی ماند حقیقت این اصطلاح معنی ششم مخفی می ماند که باره معنی دوست مستعمل می شود

(غلام بارہ) یعنی پسر دوست پس ہائے مصدری بروز زیادہ کردند و بقاعدہ فارسی ہا
 ہوز را بکاف فارسی بدل کردند و بارگی معنی دوستی مستقل شد شتاق سند با شیم
 (اردو) (۱) گھوڑا۔ دیکھو اسپ (۲) قدرت۔ توانائی۔ نوٹ (۳) زنا کاری۔
 بقول آصفیہ۔ اسم نوٹ۔ حرام کاری۔ زنا۔ بدکاری۔ (۴) دیکھو بار کے چوتھے معنی (۵) دوستی
 بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم نوٹ۔ یارانہ۔ دوستانہ۔ یاری محبت۔ آشنائی۔ اتحاد۔

بارگیر اصطلاح۔ بقول برہان باربع کہ جنین نیت کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی
 بہ تختانی رسیدہ و برائے قرشت زدہ (۱) بارگیرندہ و بارکش۔ متعلق بہ معنی اول کلمہ
 اسپ و شتر و امثال آن از برائے بار کردن بار ترجمہ حامل است مطلقاً و اسناد استعمال
 و ارتبہ بر مطلق اسپ قانع و بہار نقل نگارش کہ بدست آمد مؤید این و چار و اے بارکش
 صاحب بحر بر اسپ و شتر و امثال آن قانع داخل ہمین معنی است و تخصیص اسپ و شتر
 کردہ۔ صاحب جامع گوید کہ چار و ارا گویند نیت و انا کہ بر مطلق اسپ و شتر و غیرہ قانع
 صاحب ناصری فرماید کہ اسپ و شتر و امثال کردہ اند سکندری خوردہ اند (حیاتی گیلانی
 آن و عموماً بمعنی بارکش از حیوان و انسان و (۲) تختش ہم از تحریک باومی فتد بخاک و چرخ
 و کشتی و امثال آن و صاحب بول چال بارگیر سلیمان ہم از ہواست (۳) خاقانی (۴)
 کہ پابند محاورہ معاصرین عجم است می فرماید زبان شاگرد گاہ مصطفی بہتر کہ بارگیر
 کہ چار و اے بارکش را گویند۔ صاحب غیاث سلیمان نکو تراست صبا (۵) (اردو) بوجہ
 بر اسپ و شتر و گا و قانع۔ مؤلف عرض کند اشخانے والا (دیکھو بارکش) صاحب آصفیہ

نے بارگیر پر فرمایا ہے کہ بوجہ اوٹھانے والا جانور۔ لہ و گھوڑا اونٹ وغیرہ

(۲) بارگیر۔ بقول برہان و بحر و جامع و مؤید و آن را گنبد کلام گویند (تائیس) ہر جا بمعنی ہودج و عماری مؤلف گوید کہ حیف کہ بہت بہیدگو خوار و ابراست ہون است کہ سند استعمال پیش نشد و باعتبار حرف بارگیر زیاد و کمتر است ہر دو ہار قول صاحب جامع کہ از اہل زبانست می (ذکر بردارش) بر حرف بارگیر قانع و ہم توانیم کہ این را اسم فاعل ترکیبی گیریم و کتا او بر (حرف بارگیر) نقل عبارت خان از عماری کہ بار جلیس بر می دارد (اردو) آرزو کردہ کہ بالا مذکور شد و شعر محسن عماری دیکھو بارگاہ ۔

(۳) بارگیر۔ بقول برہان و بحر و جامع ہم بر حرف بارگیر بہ نقل عبارت خان مادہ ہر حیوانی ۔ مؤلف عرض کند کہ حیف آرزو اینقدر افراید کہ تنہا (بارگیر) بمعنی است کہ سند استعمال پیش نشد و باعتبار نیست چنانکہ بعض اعزہ گمان بردہ اند مؤ قول صاحب جامع کہ از اہل زبانست عرض کند کہ با صاحب بحر اتفاق داریم ۔

می توانیم عرض کرد کہ این اسم فاعل ترکیبی است خان آرزو قانع کردہ است (اردو) بمعنی حل گیرندہ متعلق بہ معنی پانزدہم کلمہ دیکھو حرف بارگیر ۔

بار (اردو) مادہ حیوان ۔ مؤنث ۔ (۵) بارگیر۔ بقول برہان سواری بعبارت (۴) بارگیر۔ بقول خان آرزو و چراغ ہدایت کہے دادن و بقول مؤید اسپ و ستور

و شتر کہ بعاریت برائے نواری و ہند لغت (۶) بار گیر۔ بقول صاحب بحر معنی نوکر و فرما
 خان عالی در سنجو خواتین خان جهان بہادر کہ بدین معنی ہندویت صاحبان آصفی و ہند
 (۷) مشغول سچویدار و قرآش پڑ مشغوف بہ ہم ذکر این بدین معنی کردہ اند و ہر سہ محققین
 بار گیر و چیلہ پڑ و ارستہ بذکر این شعر گوید بالاسکندری خوردہ اند استناد شان
 کہ ظاہر بدین معنی ہندویت و سیک چند بہا از کلام خان عالی است کہ بر معنی پنجم گذشت
 بدون صراحت معنی نوید کہ چیلہ ہم بدین معنی و آن جنی دیگر است۔ بار گیر را بمعنی عام نوکر
 است مؤلف گوید کہ چیلہ مرادف بار گیر است گرفتن غلط باشد۔ ما حقیقت این بر معنی پنجم
 چنانکہ بہا گرفتہ بلکہ مفرس است بمعنی بندہ خان بیان کردہ ایم (ار و و) نوکر۔ مذکر۔
 و مرید و شاگرد و بار گیر اسم مفعول ترکیبی است (۸) بار گیر۔ بقول مؤید بمعنی بار را بگیر مؤلف
 بمعنی رخصت و اجازت یافتہ شدہ برائے سوار گوید کہ امر حاضر از مصدر (بار گرفتن)۔
 اسپ و کسی کہ منجانب مالک اسپ بر اسپ (ار و و) بوجہ اٹھا۔
 سوار شود و خدمت بجا آرد۔ بنزد باشد یا بے بار گیری اصطلاح۔ صاحب رہنما کوہ
 مزد متعلق بمعنی سوم کلمہ بار و ہمین اصطلاح در سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار (۱) بہ معنی
 وکن ہم الی الان در لشکر متعلی محنتی بہاد کہ و آتہ بار بستن نوشتہ۔ صاحب روزنامہ کہ ماخذ پنجم
 قانع کرد کہ بار گیر را بدین معنی لغت ہندی خیابا۔ سفرنامہ مذکور است این را (۲) بمعنی
 کرد (ار و و) بار گیر۔ بقول آصفیہ۔ فارسی اسباب جہاز آورده مؤلف عرض کند کہ
 اسم مذکر۔ وہ سوار جس کا ذاتی گھوڑا نہو۔ حاصل بالمصدر (بار گرفتن است) و آتہ

معاصرین چنانکه هر دو محققین بالا ذکر شد	مختلف آگین است بمعنی چرخ کذا فی البرهان
کرده اند خلاف قیاس نیست که بار گرفتن	پس معنی تعطی این پراز آب و مراد از تالاب
بمعنی برداشتن بار بر پشت و سر و گردن	است بنجیل یا تخصیص آبادی ضرورتی ندارد
گذشت پس مقصود از معنی اول بار برداری	(حکیم حافظ) حوض کوثر که مشرب الریح
است که بندگان عموماً سامان سفر را بار	است یا نودانی ز بارگین من است یا
برواری گویند و معنی دوم خاص است	(حکیم خاقانی) خوشن همجنس خاقانی
(ارو) (۱) سامان سفر مذکور (۲) اسباب	شمارند از سخن یا بارگین را ابر نیانی
بارگین بقول برهان و جامع بکسر راء	شمارند از سخا یا بعضی برانند که سند خاقانی
و سکون تحتانی و نون (۱) آگیز و تالاب	متعلق بمعنی دوم است که می آید (ارو)
را گویند که در میان شهر و اندرون ده	دیکهو آگیز
باشد صاحب ناصری بر مطلق آگیز و تالاب	(۲) بارگین بقول برهان جائی که زیر آب
قانع و بقول مؤید حوض بزرگ که در زرتشت	حمام و مطبخ و امثال آن در آن جمع شود
آب در و جمع کنند و بتألیف فارقتن	صاحب سروری فرماید که گوئی که آب باران
گویند صاحب سروری صراحت کاف	و حمام و امثال آن در آن جمع گردد و بقول
فارسی کرده و صاحب هفت هم این را بنحی	صاحب جامع مرادف با نوعه و صاحب
فارسی آورده مؤلف عرض کند که کلمه بار	غیاث بر با نوعه فرماید که حوضی که چک سر
بمعنی آب بر معنی بست و نهش گذشت و گمین	از اندرون فراخ که آب سخن خانه و آب

مہرزوران جمع می شود صاحب نامصری (۳۳) بارگین۔ بقول صاحب سرورے
گوید کہ این را متجلا ب ہم گویند۔ خان آرزو خندق را گویند (حکیم فرخی ۵) بسی
در سراج آورده کہ این مرکب است از شهرهاییکہ برگرد و ہر یک پڑ رہن گہ
بار کہ بمعنی نجاست باشد و گین کلمہ نسبت بدو بارگین بحر اخصر پڑ مؤلف
بمعنی آبگیر کہ آبہائے متعفن و نجس دران عرض کند کہ صراحت ماخذ بمعنی اول
جمع شود صاحب رشیدی ہمزانش مؤلف این کردہ ایم و این ہم کنایہ باشد۔
عرض کند کہ کلمہ بار و درینجا بمعنی نوزدہم است (اردو) خندق۔ بقول آصفیہ (معرب
و حقیقت گین بمعنی اول این بیان کردہ ایم کندہ) اسم مؤنث۔ کھائی۔ وہ کہدی
پس معنی لفظی بارگین پراز نجاست و کنایہ از ہوئی زمین جو شہر کے چارون طرف
معنی کہ صاحب جامع ذکرش کرد و متجلا ہوتی ہے۔ مؤلف عرض کرتا ہے کہ
ہم ہمین باشند (از نامصری ۵) غولے است اس میں پانی بھر دیا جاتا ہے تاکہ دشمن
حسودش بادیہ پڑ غولے کے است غموش تیار آسانی کے ساتھ شہر پر قبضہ نہ کر سکے
بارگان کہ گذشت سبڈل این باشد (اردو) عموماً قلعوں کے اطراف خندقین بنائی
دیکھو بارگان۔ جاتی پن۔

بارمان | بقول برہان و نامصری و سروری و جامع و رشیدی و مؤید و جہانگیری
نام کی از پہلوانان تورانت (فردوسی ۵) برفتند کیبارگی و در زمان پادشہ
رہام و گودرز با بارمان پڑ مؤلف گوید کہ وجہ تسمیہ این غیر ازین نباشد کہ آن

کہ بقول برہان یعنی شمیمہ مثل است مرکب شدہ است با کلمہ بآر منظر بر یکی از معانی
کہ گذشت یعنی لفظی این پنج حصار قلعه باشد یا پنج شاخ درخت یا پنج آتش دان
(ار دو) بارمان ایک تیرانی پہلوان کا نام تھا۔

(الف) بار مشت	استعمال بنت
(ب) بار مشت کشیدن	باشد چنانکہ صاحب

گوید (ع) قد ہنال خم از بار مشت مر خنگ وزین زر کند و گوئی از بہر حرست
است و ثمر قبول مکن سرو این گلستان را علت و این ہمہ طمطراق خنگ و مند
و صاحب آصفی ذکر (ب) کردہ از معنی کشید علم ازین بار نامہ مستغنیست و تو برو
مؤلف عرض کند کہ کنایہ از منون شد بر بروت خویش مخند و مؤلف عرض
است (جواب کشمیری ع) بسکہ بار کند کہ بار بمعنی اول اوست و مراد از
مشت زلفت کشید و می گذارد ناف آمو اسباب و نامہ بہ ہائے نسبت منسوب بہ
برزین (ار دو) (الف) بار مشت نام و نشان پس سامانی کہ منسوب بہ نام و
بار احسان۔ اردو میں متعل ہے بمعنی احسان است۔ اسباب تجمل و حشمت باشند
کا بوجہ مذکر (ب) احسان کا بوجہ اٹھانا۔ مرکب توصیفی است و لفظ اضافت متعل
بار نامہ اصطلاح۔ بروزن کا نامہ (ار دو) سامان تجمل و حشمت۔ مذکر۔

بقول برہان و بحر و ناصر و سروری (۲) بار نامہ۔ بقول برہان و بحر و مؤید
و جامع و رشیدی و جہانگیری (۱) اسباب سنت نہادون بر کسے۔ صاحب سروری

و جامع و جهانگیری بزم منت قانع (۵) و عالی قدر است که پای رکاب پدرش
 اتوری لاف مزین قاعده بسیار منه و پشت آسمان را دو ما کرده است نمی تواند
 بالغی طفل نه جائی به بین اثر مخایه که اجازت بار طلبد و بار نامه پیش کند و عجب
 بار نامه نکشد بار خدائی که سپهر پادشاهت بار نامه شود - ازین معنی این مقصود پیدا
 از پای رکاب پدرش گشته و نایه می شود که چنین شخص ذی اقتدار منت کسی
 مؤلف عرض کند که بار نامه یعنی پروا نمی کشد ولیکن معنی منت از مجرد (بار نامه)
 باریابی بر معنی سوم می آید و درین شعر است
 پیدائست - قاتل (ار و و) منت بعلی
 همون معنی است - محققین نازک خیال بر اسم مؤنت - احسان -
 لطافت معنی شعر غور نکرده منظر برقریه که (۳) بار نامه - بقول برهان و بحر و جامع
 پیدا است (بار نامه) را بمعنی منت خیال پروانه و فرمان و رضا و خست و اذن
 کرده اند اگر مقصود شاعر از منت می بود بدخول خانه سلاطین و بقول ناصری پروا
 به آئین بهین درینجا (بار منت) می نوشت دخول خانه سلاطین مؤلف درینجا طرز
 که مصدر کشیدن هم بیرون از محاوره نبود بیان صاحب ناصری را می پسند که بهتر از
 حقیقت اینست که معنی لفظی (بار نامه) هیچ محققین اول الذکر است و این قلب افت
 تعلق با منت ندارد و هیچ کنایه بدون نامه بار است و کلمه بار در اینجا بمعنی سوم
 تعلق با معنی حقیقی درست نمی شود شاعر گوشت که بپیش گذشت سلاطین سلف
 که (بار خدائی یعنی مدوح ما) که چنین ذی منت بر اعتماد و اعزاز بعضی از اهل دربار

خود پروانہ می دادند کہ بوسیله آن صاحب
 پروانہ اجازت عام می داشت در بار یابی بقول آصفیه - فارسی - اسم نوشت - حاصل لفظ
 و اجازت کسے طلب نمی کردیم چون پروانہ را - اترانا - ناز - فخر - (زکی ۷) بے کسی ہے
 (بارنامہ) می گفتند و سند استعمال از کلام افور مری وجه نازش پو ہو گیا محو تماشا کوئی پو
 بر معنی دوم این گذشت (اردو) بار یابی بقول برهان - بمعنی لقب نیک
 کا پروانہ - مذکر - صاحب رشیدی فرماید کہ اصح آنست کہ پیش
 (۴) بارنامہ بقول برهان و رشیدی ناز معنی بزائے تازی و فارسی است چنانکہ بیاض
 و مباحات و بقول ناصری نازش و مباحات و بقول سروری بحوالہ تحفہ السعادت - لقب
 کردن چنانکہ ہم او گوید (۷) ز ہے با جگ نیک نهادن و خان آرزو در سراج با رشیدی
 تو در بار سبقتم پامی روز بار از پی بارنامہ اتفاق دارد و بقول مؤید لقب نیک یابد
 پو مؤلف گوید کہ معنی لفظی بارنامہ دین نهادن - مؤلف گوید کہ طرز بیان محققین
 شعر ہم مہانت کہ بر معنی سوم گذشت و غور است کہ معنی مصدری راجعہ عنوان ازین
 فارسیان مجازاً بمعنی فخر و مباحات استعمال اصطلاح پیدا کرده اند و منی دانند کہ اسم چاند
 کرده اند کہ کسے کہ پروانہ بار یابی دارند مرکب است جیف است کہ سند استعمال
 کند بران و ہمین پروانہ وسیلہ مباحات باشد نہ شد و آنچه صاحبان رشیدی و خان آرزو
 طرز بیان برهان و رشیدی بہتر از ناصری این را بہ زائے منقوطہ و فارسی اصح دانند
 است کہ در اینجا معنی مصدری نیست بلکہ خیال شان مبنی بر تبدیل باشد و بخیاں مامنی

لفظی این بہ ہائے نسبت رفت و شانے کہ بہ ہمین معنی کردہ و صراحت ماخذ ہر یک بجا
منسوب بنام است یعنی نام بلندے کہ لقب خودش کنیم و درینجا ہمین قدر کافی است کہ
باشد اندرین صورت باید کہ کلمہ بار را بمعنی (بار نامہ بہ رائے مہملہ) را تبدیل کی ازینجا
دومش گیریم کہ فارسیان بمعنی رفت و شان نتوانیم خیال کرد کہ تبدیل جیم وزائے فارسی
استعمال کردہ اند و اگر کلمہ بار را متعلق بمعنی بارائے مہملہ خلاف قیاس است و (بار نامہ)
سنی امش گیریم معنی لفظی این نتیجہ منسوب بہ را کہ بزائے ہوز می آید توانیم کہ تبدیل را بچہ
نام باشد و کنایہ از لقب کے اعم از اینکہ بہ با وجیم فارسی) گیریم کہ بحث کامل این
نیک باشد یا بد و بطباط معنی اول الذکر بر قول بر (بار نامہ) می آید با بجلہ ماخذین خبر آن
صاحب سروری تخصیص نیک را می پسندیم نباشد کہ ذکرش بالا گذشت (ار دو)
کہ او صاحب زبانست و برائے تصفیہ این نیک لقب - مذکر -

مشتاق سند استعمال باشیم و ذکر (بار نامہ) (۶) بار نامہ - بقول برہان و بحر و جامع
بہ زائے ہوز) غیر از محقق ہندو را یعنی صاحب و جہانگیری بمعنی تفاخر و غرور - صاحب
شمس و گیکے بدین معنی نکر دو ہم اور پار نامہ رشیدی بو تفاخر قانع و بقول مؤید تفاخر
بہ ہائے فارسی و زائے ہوز) و (پاچنامہ بہ کردن) (شیخ ابو سعید ابو بخیر) غنبر بمعنی
ہائے فارسی و جیم فارسی) ہر دو را مرادف کہ ماہ در چمبر اوست پوشیرین سخن کہ شہد
گیرد - و صاحب برہان ہم ذکر (پاچنامہ بہ در شکر اوست) از ان چندان بار نامہ
با وجیم فارسی) و (پاچنامہ بہ با وزائے فارسی) کا نذر سر اوست پفرماندہ روزگار فرما

اوست؛ (نجیب الدین جبر بادقانی) است که (بر معنی پنجم گذشت) لقب رنعت
 چه سگ بود که پیش تو بار نامه کند؛ سپهر خوانده اند مؤلف بر اعتبار صاحب جامع
 دون که بیان پلنگ مغرور است؛ که صاحب نباست عرض کند که اگر خان آرزو
 مؤلف عرض کند که این را یعنی غرور رنعت را تصحیف لقب خیال می کند. مدح
 گرفتن بهم از ان قبیل است که ذکرش بر راجه می گوید. بخیاال ما (نامه بار) مرکب
 معنی چهارم کرده ایم یعنی کسی که پروانه اضافی است و (بار نامه) لقب اضافت
 باریابی حاصل کرده است مغرور می باشد آن باشد معنی نامه که شعر بارگاه سلطان
 بر قدرت خود که بدون استیلا از می خوانند پس کلمه بار و ریخا معنی سوم اوست
 که پسیده (بار نامه) پیش شاه می رود یا معنی نامه شان و رفعت گیریم متعلق معنی
 پس بر قبیل مجاز (بار نامه) را یعنی غرور دوم کلمه بار و بهر دو صورت کنایه باشد
 استعمال کرده اند و تفاخر را در ریخا دخلی از قصیده که شعر امدح و نعت سلطان
 نیست که آن متعلق به معنی چهارم است که خوانند و مجازاً یعنی مدح و نعت استعمال
 گذشت (ارو) غرور. مذکر. کرده باشند. بای حال مشتاق سند باشیم

(۷) بار نامه. بقول برهان و بحر و جامع (ارو) مدح. نعت. مؤنث.

(۸) بار نامه. بقول رشیدی و سروری و غیره
 بیان کرده برهان و رشیدی فرماید که معنی که تجار تفصیل خرید خود در ان نویسد مؤلف
 مدح و نعت خطاست بلکه همان لقب بر اعتبار صاحب سروری که از اهل زبانت

عرض کند کہ قلب اصناف (نامہ بار) باشد و حقیقت ماخذ این ہم بعد رانج مذکور
 بمعنی تحریر سامان و کلمہ بار و رینجا بمعنی اول (ار دو) غرور کرنا۔
 اوست شتاق سند استعمال ہشتم (ار دو) بار نامہ کشیدن مصدر اصطلاحی ہے
 وہ فرو جس میں تجارت اپنے خرید کئے ہوئے تحقیق مؤلف بمعنی حقیقی است یعنی پروانہ باریابی
 سامان کی تفصیل لکھا کرتے ہیں (اسم مؤنث) پیش کردن سند استعمال این بر معنی دوم (بار نامہ)
 بار نامہ کردن مصدر اصطلاحی ہے مذکور شد و حقیقت ماخذش ہم بعد رانج
 تحقیق مؤلف بمعنی غرور کردن است عرض کردہ ایم (ار دو) پروانہ باریابی
 سند این بر معنی ششم (بار نامہ) مذکور شد پیش کرنا۔

(۲۰۶۶)

(۲۰۶۷)

بارنب بفتح نون۔ بقول مؤید و اندوہفت در فارسی زبان تخم شبت را گویند
 کہ بہندش سویا نامند۔ صاحب محیط بر شبت گوید کہ اسم عربی است بہ یونانی اینستون و
 فول طامون و فارو و بیریانی صرا بلہ و شیرازی شود و شوت و در انگریزی ڈال سیڈ
 و بہندی سوا و سویا گویند نباتی است معروف و تخم آن را (والان حورو) نام است
 و بہترین آن نرم تازہ خوشبو و شکفتہ است۔ گرم در آخر دوم و خشک در اول شنب
 اخلاط بار و مسکن اوجاع و مفرق ریاح و منافع بسیار دارد (الخ) مؤلف عرض
 کند کہ دیگر محققین فارسی زبان ذکر بارنب (نکرده اند) کلمہ بار و رین اسم بہ سکون
 راے مہملہ متقاضی آنت کہ لغت نب در فارسی زبان بمعنی شبت باشد عجیب است
 کہ نب را در لغات فارسی و ترکی و عربی و سنسکرت نیافتیم و قیاس غالب ما این بود

کہ لغت ژند و پازند باشد کہ بغفلت فارسیان ہجو لغت ہائے بسیارین زبان ارکتب لغت حذف شد و تصدیق این از معاصرین زردشت می شود کہ نب بفتح نون در فارسی قدیم مثبت راحی گفتند و بارتب تخم مثبت است (ارو) سویا کے بیج اس تخم کو سنکرت میں سوا کہتے ہیں۔

بارندگی اصطلاح بقول انندجو الہ کہ این خدمت تفویض حاجب می باشد۔ فرنگ فرنگ مراد اف باران۔ دیگر صاحب نامری ترجمہ اش حاجب نوشت کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکودہ و معنی نفی حاجب مانع باشد کہ منع باز کند مؤلف گوید کہ حاصل بالمصدر باریدن بہ کسانی کہ اجازت بارندارند (ارو) است کہ ہائے مصدری بر اسم فاعل باریں در بان بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر زیادہ کردند و ہائے مختفی بقاعدہ فارسی حاجب۔ دیکھو تالیق۔ اور بلحاظ معنی اصطلاح بدل شد بہ کاف فارسی طالب سداستعمال حاضری نویس۔ بار نویس۔

باشیم (ارو) دیکھو بارش۔ بارنگ و بوبے اصطلاح۔ بقول مؤلف

بارنگار اصطلاح۔ بقول نامری و انند و ہفت آب و تاب و کرو فرو و استعداد تمام۔ مؤلف عرض کند کہ بمعنی عارض در گاہ شاہ کہ از حضور غیبت مروج خبر دہد و اورا عبری حاجب گویند کلمہ باورینجا بمعنی مہذبہ است (ارو) مؤلف گوید کہ بار نویس ہم گویند کہ آب و تاب کہہ سکتے ہیں۔ اردو میں کلمہ مرادف حاضری نویس است و بدینوجہ بابت ترکیب فارسی مستعمل ہے۔ جیسے باجیا

باقاعدہ - باوفا -

بارنہادون | مصدر اصطلاحی - بقول

عرض کند کہ این تقسیم درست نباشد و معنی

دوہم خلاف ادعائے اوست بابتی حال

برہان و بحر و رشیدی و شمس و ہفت (۱)،

این متعلق بمعنی اول کلمہ بار (صائب ۵)

کنایہ از زادن مؤلف عرض کند کہ این

بار قتل خود بدوش و گیران نتوان نہاد و درین

معنی پیدامی شود بصورت نسبت یا ضافت

عشق بازان کوہ کن مردانہ رفت و

بہ زن متعلق بمعنی پانزدہم کلمہ بار تحقیق (ارو ۱۰)

(۱) وضع حل ہونا بخنار کیسے

بالا از سراج الدین قمری سند آرنہ (۲)

و لکو تکلیف پہنچا یا (۳) بوجہ اوٹھانا - بوجہ رکھنا -

ازمانہ حاملہ اندہ و نشاط آمد و لیک بر

بار نہم اصطلاح بقول صاحب ہمانگی

دل اعدات بار بہادہ و مؤلف گوید و ضخیمہ خود کنایہ از عرش باشد دیگر کسی از تحقیق

کہ استناد غلط است و ازین سند اصطلاح فارسی زبان ذکر این کرد و مؤلف گوید کہ حیف است

(۲) باد نہادون بر دل کے پیدامی شود کہ سند استعمال پیش نشد مخفی مباد کہ (بار نہم)

کہ بمعنی رنج و تکلیف رسانیدن بہ کہے بہمین معنی می آید - پس خزان نباشد کہ ہاے

است متعلق بمعنی ہفدہم کلمہ بار چوچنین

ہوز آخرہ اش در کتابت حذف شد یا

(۳) بار نہادون بزروش و بدوش و لہر

بمعنی بار گرفتن و برداشتن است چنان

آصفی بر (بار نہادون) گوید کہ بصلہ بر

بمعنی بار گذاشتن بر چیز می است مؤلف

باشیم (ارو ۱۰) عرش و کھو باد بان خضر

کے دوسرے معنی - جہان عرش کا بیان بقول آصفیہ ہوا ہے۔

بار و بقول برہان و شمس و جامع و ناصری بر وزن جبار و (احصار و قلعه را گویند صاحبان جہانگیری و سروری بر حصار قلعه (منصور شیرازی ۵) بود بہ تحت قدم پاسبان قدر ترا پوز فراز گنگر این مفت حصن نہ بار و (جلال خوانی ۵) تا ترا جائے پای بار و شد برج سیمین فرو و بار و را (از ناصری ۵) بر قلہ آن قلعه کہ قدر تو نشیند از قلزم وقاف است بران خندق و بار و (ملا ہاشمی ۵) و دیدن بالابہ بار و و بام پوشیدند شمشیر بر قتل عام پاسبان صاحب ناصری صراحت کند کہ این را (بارہ) بہ پای ہوزیم گویند کہ می آید صاحب مؤید سجاوہ رسالہ علمی گوید کہ مفت ترکی است بمعنی دیوار حصار مؤلف عرض کند کہ صاحب کنزیم کہ محقق ترکی زبانست ذکر این کردہ مخفف و مفسر ہمین باشد بار کہ بمعنی بہت و ششمش گذشت (ار دو) دیکھو بار کے چھ بیسویں معنی۔

(۳) بار و - بقول رشیدی ہمان باروت و بار و د کہ دار وے تفنگ است و فرماید کہ این لغت در کلام قدما و اکابر دیدہ نشد و مستحدث است خان آرزو در سراج فرماید کہ مخفف بار و د باشد و گوید کہ تحقیق آنست کہ این لفظ سریانی است کہ بمعنی شورہ دران زبان استعمال کنند و آن را نیک چینی نیز گویند و چون خبر و عظم آن شورہ است بجزار دار وے تفنگ را گویند (صاحب سواد البسیل تصدیق این می کند) و باز فرماید کہ آنچه صاحب رشیدی نوشتہ کہ این لغت در کلام قدما و اکابر

ویدہ نشد (الخ) خبر از غفلت می دهد۔ مؤلف عرض کند کہ باروت لغت ترکی است
چنانکہ صاحب کتزدکزش کرده و بارود مبدل و مفرسش کہ فوقانی بہ دال مہملہ بدل
شود همچون زرتشت و زردشت و جادارد کہ بارو را مفرس و مخفف باروت
گیریم کہ فوقانی و دال مہملہ ہر دو تخفیف می شود چنانکہ راست و راس و زودتر و زو
و چمن لغت بارو بقول ساطع در ہندی ہم یعنی بارو داست و در سنسکرت بمعنی رگ
(اردو) باروت۔ بقول آصفیہ ترکی۔ بارود۔ فارسی۔ اسم مؤنث۔ گندک شورو
کوئیے کامرگب جس سے توپ۔ بندوق وغیرہ چھوڑتے ہیں۔

بارو بند اصطلاح۔ بہ واو عطف بقول بہار و اندر مصالح ہر چیز چون رشتہ برائے
تسبیح و دوال و امثال آن برائے شمیر و فرماید کہ در محاورہ فارسی بند و بار ہم گویند
(ملاحظہ اور قسمیہ ۵) تسبیح ششم کہ بے بارو بند بازگردش بود تا سحر بہرہ مند
مؤلف عرض کند کہ بمعنی ساز و سامان و آلات و ادوات باشد و بس کلمہ بار و یا
معنی اول اوست کہ گذشت۔ (اردو) ساز و سامان۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔
اسم مذکر۔ درستی۔ ترتیب۔ لوازمات۔

<p>باروت بقول بہار و غیاث و اند مرادف (بارود۔ بدل) (۱) شورو و آن راندک چینی ہم گویند و (۲) بمعنی دارو تفنگ مجاز است زیرا کہ جزو اعظم آن بدل شدہ۔ و صاحب رشیدی ہنرمائش</p>	<p>شورہ و (بارو) کہ گذشت مخففش صاحب شمس بذکر معنی دوم فرماید کہ این لغت در کلام قدما ویدہ نشد و گوید کہ بارود۔</p>
--	--

(مرزا عبدالقادر قونی و رذکر تنخیر قلعہ)
 (۵) ہمیں سوخت ہندو دران کارزا محققین بالا استعمال نیز در کلام قدما مذکور
 پوچو باروت کا ندروے افتد شرار پو مقص تلاش شان است و بس (ار دو)
 (سعید اشرف و تعریف تیغ گوید ۵) باروت - دیکھو بارو -
 دشمنان را دواہ از یک جلوہ در باد فنا باروت خانہ اصطلاح - بقول
 پوخرمن باروت را کافی بود برق شرار بہار و اند خانہ کہ باروت دران گہدائ
 پو مؤلف عرض کند کہ ما بلغت (بارو) مؤلف گوید کہ قلب اضافت خانہ بارو
 کہ محقق ہمیں است حقیقت (باروت) باشد حیف است کہ سداستعمال پیش نشد
 را بمعنی دوم بیان کردہ ایم کہ لغت ترکی (ار دو) باروت خانہ - مذکور وہ مکان
 و حقیقت این در سریانی ہم ہمدرا بخاکو جس میں باروت محفوظ کی جائے -
 شد - فارسیان شورہ را باروت نمی گویند بارو حیم اصطلاح - بقول انند سجا کہ
 چنانکہ محققین بالا ذکرش کردہ اند بلکہ معنی فرنگ مرادف پاروچہ کہ بہ باو حیم فارسی
 اول در سریانی زبان است نہ در فارسی می آید لغت فارسی است نوعی از ظرفی و
 - فارسیان استعمال این بمعنی دوم کردہ اند آوندے کہ دران گل و لاسے می برند و
 صاحبزبان بلغت شورہ صراحت کند کہ شورہ عرض کند کہ دیگر کہے از محققین فارسی زبان
 کہ از ان باروت سازند و نمی گوید کہ مراد ذکر این نکر و اگر سداستعمال پیش شود تو انیم
 باروت است - فاعل - سعید اشرف قیاس کرد کہ اصل این باروچہ باشد بمعنی

طرفی خورد که گل ولای و نجاسات بوسیله آن خوش فزا صاحب رہنا گوید کہ بمعنی دلکش باشد
 و ور کنند از قبیل در سیمه بمعنی دروازہ خورد۔ مؤلف عرض کند کہ کلمہ بادریخی بمعنی
 ہائے موحده بواو بدل شد چنانکہ آب و آو۔ ہفدہم اوست کہ افادہ بمعنی فاعلی دہر و راج
 مخفی مباد کہ این متعلق باشد بمعنی نوزدہم کلمہ بالفتح بقول منتخب لغت عربست بمعنی آسایش
 بار و باید کہ واورا مفتوح گیریم و اگر رائے ونیم و رحمت و تحتانی آخرہ زائد باشد پس
 مہملہ را مضموم و واورا ساکن گیریم معنی لفظی معنی لفظی این چیز آسایش دارندہ یعنی قرح
 این حصار خورد باشد کہ بار و بمعنی حصار بخش و دلکش معاصرین عجم بزبان دارندہ
 گذشت و چہ کلمہ تصغیر است پس حصار خورد (اردو) فرحت بخش۔

کنایہ باشد از طرفی کہ وضع ترکیبی آن محصور بار و و ہمان باروت است کہ حقیقت
 است یعنی این طرف خاص دیوارے کوچک مانند و صراحت معنیش بر بار و (و باروت)
 دارد و اللہ اعلم حیف است کہ محققین بالا گذشت۔ صاحبان برہان و شمس و رشیدی
 از حلیہ و اعراب لفظ سکوت و زیدہ اند و جامع و نامری ذکر این کرده اند (اردو)
 (اردو) وہ چھوٹا ٹپ یا طرف جس میں دیکھو باروت۔

میلہ اور کچھ بھر کر لیا وین۔ بار و را اصطلاح بقول بہار و انس درخت

بار و حی اصطلاح بقول صاحب روزنامہ کہ بار آورده (صائب) بخنجر بار و
 بخوانہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار بمعنی فرح سنگ از در و دیوار می بار و یا اگر اہل
 بخش است و بقول صاحب بول چال بمعنی دلی آمادہ شو صاحب ملامت را بپا (باقر)

کاشی (۵) نمیدانم نہالی را که نامش آرزو بیان کرده ایم (صائب ۵) بر نهال تو
 کردم پشود روزی ز آب دیده من بار و صبا دوش بجان می لرزید پز این زمان بار
 یانه پ (ظهوری ۵) بار و رتر ز ما نهالی از میوه الوان شده پ (و لہ ۵) هر برگ
 نیست پ همه جابر دم تیرایم پ (نوری ۵) سبز دامن پر سبک می شود پ روزی که نخل
 چمن بوستان لغت ترا پ خاطر م آن دخت طالع مایار و شود پ (اردو) بار دایره
 بار و راست پ که ز مدح و ثنا و تسک و دعا پ - بار و رهونا - پهلنا -
 و امش شاخ و بیخ و برگ و براست پ مؤلف بار و رنه اصطلاح - بقول برهان و سرور
 عرض کند که کلمه بار و ریخا بمعنی دهم اوست و ناصری و جامع و شمس و هفت بفتح ثالث
 و کلمه و ر بقول برهان وقتی که با کلمه ترکیب و زائے هوز و نون و سکون رابع نام نواست
 شود افاده معنی صاحب و خداوند و دار از موسیقی (منوچهری ۵) ساعتی سیوا تیر
 می کند همچو انشور و تاجور و بارور (الخ) ساعتی کبک درسی پ ساعتی سروساه و سا
 پس معنی لفظی این صاحب بار (اردو) بار و رنه پ صاحب اند گوید که زائے فای
 بار دار - بقول آصفیه - فارسی - پهلما هو ا هم به نظر آمده مؤلف عرض کند که وجه تسمیه
 پهلدار - مؤلف عرض کرتا ہے کہ بارور این خیر ازین نباشد کہ کلمه با و ریخا بمعنی
 ہفدم اوست و ر و ر ن بمعنی تحقیق است بھی کہہ سکتے ہیں -
 بار و ر شدن استعمال بمعنی بار دار و ہائے ہوز و ر آخر برائے نسبت باشد بمعنی
 شدن است حقیقت ماخذ این بر (بار و ر) نوائے منوب یہ یک روزن دارندہ یعنی

نوائی کہ از نئے یک روزن دار برآید کہ مراد و جامہ کہنہ نیز صاحب جامع فرماید کہ قو
از گلوست (ارو) ایک راگنی کا نام لایموت و مایحتاج ہر روزہ از جامہ غیر
فارسی مین (باروزنہ) ہے افسوس ہے کہ و بقول سرور می مرادف (بادروزہ)
اردو کا اصطلاحی ترجمہ معلوم نہ ہو سکا۔ کہ گذشت خان آرزو در سراج این را
باروزہ اصطلاح۔ بقول برہان با مختف (بادروزہ) گوید مؤلف عرض
ز اسے ہوز بر وزن پالودہ خوراک و وقت گذ کہ تچنان باشد کہ آن مزید علیہ این است بہ
ہر روزہ باشد و ضروری و مایحتاج ہر زیادت دال مہملہ (ارو) دیکھو بادروزہ
روزہ از جامہ وزیر جامہ و امثال آن جس پر اردو ترجمہ موجود ہے۔

باروق بقول برہان و مفت و اند بر وزن فاروق بلغت رومی سفید آب
قلعی را گویند مؤلف گوید کہ مقصود محققین بالابذکر این لغت جزین نباشد کہ فارسی
استعمال این در فارسی زبان کردہ اند حیف است کہ سند استعمال پیش نہ شد (ارو)
قلعی۔ بقول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ دیکھو از زیر۔

بارہ بروزن خارہ بقول برہان و ناصر و جامع و سروری و رشیدی و داور
و مؤید و جہانگیری (۱) دیوار و حصار قلعہ و شہر صاحب بول چال ہم ذکر این کردہ
و صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار آورہ (خاقانی) از قلہ فاف
سنگش آردند بارہ رستارہ و گذارند (زلالی) قلعہ قہقہ دہان کردہ کہ
تختہ پل بر درش زبان کردہ بارہ از گہر کشید برودہ قلعہ زلعل بر در او

(انوری ۵) باره بخواب جهان ہی کہ چاراپاسن کنون خود گاهمبان امین است
 مؤلف گوید کہ بتدل بارو باشد کہ در ترکی زبان بهین معنی گذشت و ذکرش بر معنی بست و ششم
 بار کرده ایم و آو به ماے ہوز بدل شد چنانکہ آسو و آوسہ پس بارہ بدین معنی
 مفرس باشد و تحقیق ما فارسیان این را بمعنی مطلق خانہ ہم استعمال کردہ اند بجز
 (حینائی ۵) خانہ عیش مرا بام و در آمد فرو پکارہ صبر مارخنہ بدیوار شد و تحقیق
 ما مجازاً بمعنی مطلق قلعه ہم آمدہ سند این از کلام انوری بر (بارہ چرخ) می آید۔
 (ارو ۷) دیکھو بار کے چھ بیسویں معنی گھر۔ مذکر۔ قلعه۔ مذکر۔

(۲۰۶۹) (۲۰۷۰) (۲۰۷۱)

(۲) بارو۔ بقول برہان و ناصری و جامع و سروری و جہانگیری و سراج بمعنی کثرت
 مرتب و نوبت (خاقانی ۵) صد بارہ بر آورند بہتر پاد صد بارہ ز بارہ کند
 (جمال الدین عبدالرزاق ۵) دگر بارہ چہ صنعت کرد با ما پسر سرکش فروت
 رعنا پد مؤلف عرض کند کہ بخیاں ما ماے ہوز در آخر این زائد است و این
 فرید علیہ آراست کہ معنی چہار ش گذشت (ارو ۷) دیکھو بار کے چوتھے معنی۔
 (۳) بارہ۔ بقول برہان و ناصری و جامع و سروری و رشیدی و وارثہ و جہانگیری
 و سراج بمعنی دوست۔ همچو غلام بارہ یعنی پسر دوست خان آرزو در سراج بچہ
 قوسی گوید کہ بمعنی میل و شہوت نیز آمدہ درینوقت بہ آنچہ میل کردہ شدہ ترکیب دہند
 چنانکہ غلام بارہ و فرماید کہ زن بارہ و دختر بارہ بر زبان ترکیان است و در
 فارسی مطلق نمی آید و از تحقیق کہ استاد شمس الدین محمد قیس در رسالہ خویش نمودہ

چنان معلوم می شود که لفظ زن باره و دختر باره معقول است غایتش در زبان عجم
 متروک الاستعمال بهم او گوید که اثر دها باره و شب باره نیز آمده و فرماید که تحقیق نیست
 که باره مبدل واره حرف نسبت باشد مؤلف عرض کند که نه چنان است بلکه بقول
 برهان بمعنی صاحب و خداوند و همین باشد معنی حقیقی باره همچو عشق باره که قلب اصناف
 باره عشق است بمعنی صاحب عشق (شرف شفرده) ولی که عشق تبار و زینگ
 خاره بود چه دولتی بود آنکه عشق باره بود و از همین قبیل است هنر باره که قلب
 اصناف باره هنر است بمعنی صاحب هنر (از سروری) نه بجز خواهب تود و زینا
 و انش دوست و نه بجز مکارم تود و در جهان هنر باره و از همین معنی حقیقی مجاز آ دوست
 و سیل دارنده را هم گویند چنانکه غلام باره و زن باره و شاعر باره (سعید اشرف)
 برد و را و زخیل غلامان بود حصار و زین رو غلام باره توان گفت خواجه را و -
 (فردوسی) شبستان مرا و را فزون از صداست و شهنشاه زن باره باشد بدست
 و (مولوی معنوی) نیست شهرت طلب این خسرو شاعر باره و تازیست و خزل و
 شعر روان بغیریم و گاهی مجازاً بمعنی منسوب هم مستعمل چنانکه ضحاک را فارسیان
 اثر دها باره گویند و این در حقیقت بمعنی حقیقی است یعنی صاحب اثر دها (لطامی
) فریدون به آن اثر دها باره مرد و به آن قوت اثر دها فی چه کرد و نمیدانیم که
 خان آرزو چه طور ادعا کرد که زن باره در فارسی زبان مطلق نمی آید کلام فردوسی
 از نظرش نگذشته باشد (ار دو) صاحب - دوست - منسوب -

(۴) باره - بقول برهان و ناصری و جامع و سروری و وارسته و مؤید و جهانگیری و سراج بمعنی حق و شان چنانکه در باره فلان یعنی در حق فلان و در شان فلان صاحب رشیدی گوید که درین تامل است چه باره و ریخا بمعنی باب باشد - مؤلف عرض کند که هیچ وجه تامل نیست آنچه محققین اول الذکر نوشته اند بمعنی حقیقی است و باب هم بمعنی باره و حق گذشت - اسم جاد فارسی زبانست (مومن حسین یزدی) کس یاد نکر و از دل آواره من یک لطف نکر و باره من (علامه شهوری) شهرستی شد شهوری را خراب از بحر تو بود وقت آن شد که گرم فکری کنی در باره اش (طالب آملی) دانه ما بگو خوشه پروین دارد و سعی و بهقان نبود بیده در باره ما (طهری) می توان یافت غرض تربیت رسوائیت بود که در بے طاقتی این فکر که در باره ما (اردی) باره - بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر - باب - بابت معامله - مضمون - حق - جلیه
 ۱۰ فلان باره مین ۱۰

(۵) باره - بقول برهان و ناصری و جامع و جهانگیری بمعنی طرز و روش و قاعده و قانون خان آرزو در سراج فرماید که بمعنی نوع و قسم هم آمده چنانکه گویند ازین باره حرفی گوی ۱۰ یعنی ازین قسم و نوع و باب - بهر دو معنی مرادف این است (فردوسی) ازین باره گفتار بسیار گشت بود مردم خفته بیدار گشت بود مؤلف عرض کند که بخیاں ما این معنی هم در اسناد متذکره بالا متعلق است بمعنی چهارم که گذشت و ازین باب در اسناد بالا بمعنی (متعلق باین) و (درین باب) باشد و ملحوظ معانی اول الذکر متعلق

سند استعمال باشیم (ارو) دیکھو (آب) کے چوتھے معنی۔

(۶) بارہ۔ بقول برہان و جامع ورشیدی و جہانگیری مشروبی راگویندست کنندہ کہ
آنرا از آرد برنج و ارزن و امثال آن سازند و عبری بنید خوانند (مولوی معنوی ۵)
ز نور عقل کل عقل چنان دنگ آمد و خیرہ پکران مغرول آمد و خرونگ و بارہ و شیرہ پو
خان آرزو در سراج گوید کہ بدین معنی مرکب است از بار کہ بمعنی ارزن گذشت کہ
برائے بوزہ مہیا سازند و ہائے نسبت مؤلف را بارائے خان آرزو و اتفاق (ارو)
وہ شراب جو خرماء و جو وغیرہ سے بناوین جسکو بنید کہتے ہیں۔ مؤنث۔

(۷) بارہ۔ بقول برہان و جامع بمعنی ہر چیز زشت مؤلف عرض کند کہ کلمہ بار بمعنی
یاز و ہمیش بمعنی غش گذشت و صراحت ماخذ ہم ہمد را بنیاد کور پس فارسیان ہائے نسبت
در آخرش زیادہ کردہ بمعنی عام ہرے ہر چیز زشت استعمال کردند و جادار د کہ این با
متعلق بمعنی ہرچہ کلمہ بار کہنیم کہ گناہ بسیار را گفتہ اند بہ ترکیبی کہ بالا مذکور شد حیف است
کہ سند استعمال پیش نشد۔ قول صاحب جامع کہ از اہل زبانست اعتبار را شاید مشتاق
سند استعمال باشیم (ارو) ہر بری چیز۔ مؤنث۔

(۸) بارہ۔ بقول برہان و ناصر و جامع ورشیدی و جہانگیری بمعنی زلف۔ خان آرزو
در سراج فرماید کہ بمعنی گیسو و جعد باشد مؤلف عرض کند کہ بار بمعنی ہاشمیش بمعنی انبیا
و بسیاری چیزے گذشت و جادار د کہ فارسیان بہ ترکیب ہائے نسبت در آخرش بمعنی
جعد و زلف استعمال کردہ اند کہ بر کثرت موے شامل می باشد (حکیم سنائی ۵)

ہر زمان مدعی رازخو و دل خویش پرتازہ خون پیر اندر خم ہر بارہ اوست ہ (ارو)
 زلف - بقول آصفیہ - فارسی - اسم مؤنث - اُن بالون سے مراد لیتے ہیں جو کپٹی کے اوپر
 خوبصورتی کے واسطے حلقہ کی طرح موڑ لیتے ہیں - بالون کی لٹ - کاکل - گیسو آتش
 (۵) آئینے نے رخ نور پہ اجارہ باندھا پڑ شانے کے حصہ میں جب زلف پریشان آئی
 پڑ چوٹی - بقول آصفیہ - ہندی - اسم مؤنث - جعد - چونڈا - لمبے بال - گندھے ہوئے
 بال - عورتوں کے سر کے بال -

(۹) بارہ - بقول برہان و نامری و جامع و بہانگیری بمعنی گلہ و رسمہ کا و گو سفند و سپ
 و امثال آن - صاحب رشیدی گوید کہ ظاہر ابدین معنی (پادہ) صحیح است یہاں فارسی
 و دال یخان آرزو و رسراج گوید کہ بدین معنی ماخوذ از حصار است (یعنی معنی اول)
 چنانکہ جہر کہ بمعنی حلقہ است و بمعنی رسمہ و گلہ آہوان نیز مؤلف عرض کند کہ تعلق این
 بمعنی مفہم کلمہ بار مناسب تر است کہ بمعنی انبوی و بسیاری گذشت اندرین صورت
 معنی لفظی این بہاے نسبت منسوب بہ انبوی و بسیاری باشد و آنچه صاحب رشیدی اصل
 این پادہ بہاے فارسی و دال مہملہ گوید قرین قیاس است کہ پادہ بمعنی پاسبان آمدہ پس
 معنی لفظی این منسوب بہ پاسبان باشد یعنی چیزے کہ برائے آن گلہ بان یا باشد اندرین صورت
 بارہ را مبدل پادہ گیریم کہ ہاے فارسی بحر بی و دال مہملہ بہاے مہملہ بدل شد چنانکہ
 (بادوان) و (باروان) الاقل اقوی (ارو) ریوڑ - بقول آصفیہ - ہندی - ہم
 مذکر یکہ یون کا گلہ - رسمہ - دکن میں مندرہ کہتے ہیں جیسے کبریون یا بلیون کا مندرہ -

(۱۰) بارہ - بقول برہان و ناصر و جامع و شمس و سرور و رشیدی و وارستہ و
 جہانگیری و سراج معنی اسپ کہ عبرتی فرس خوانند (استاد غفری ۵) چو پدہ
 مہر کند مہراوست للشعر اے چو بارہ داغ کند داغ اوست للزوار پد (حکیم فردوسی
 ۵) پے بارہ کو چاند جنگ پد نماید بران روی جنگی لنگ پد صاحب مؤید فرمایہ کہ بہ
 معنی اسپ کہ بارگی نیز گویند - بہار گوید کہ اسپ تیز رو را گویند مؤلف عرض کند کہ این
 متعلق است بہ معنی اول کلمہ بار و ترکیب با ہائے نسبت بارہ بمعنی منسوب بہ بار
 و کنایہ از اسپ کہ بار کشد و مجازاً برائے مطلق اسپ مستعمل دیگر بیچ (اردو) دیگر
 (۱۱) بارہ - بقول مؤید نام شہر - دیگر کہے از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و بخیاں
 مؤلف بہمان باشد کہ بر معنی بست و دوم کلمہ بار گذشت غلطی کتابت - ہائے
 ہوز را در آخر این زیادہ کردہ باشد یا اگر شہرے دیگر و رائے آن موسوم بہ بارہ
 باشد ما از صراحت مزینش قاصریم کہ محقق ہندو را در صراحتی نکر و (اردو) ایک شہر
 کا نام بارہ ہے - صاحب مؤید نے کچھ نہیں بیان کیا کہ کہاں واقع ہے -

(۱۲) بارہ - بقول مؤید معنی حجرہ بالا مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم ازین
 ساکت و محققین فارسی زبان ہم ذکر این نکر وہ اند بخیاں ما مقصود مؤید غیر از
 معنی خانہ نباشد کہ ذکرش بر معنی اول این و از کلام حسین ثنائی استناد کردہ ایم
 طرز بیان محقق ہندو را در خانہ را بالا خانہ کرد و عجبی نیست کہ از کلام انوری پیدا
 کردہ باشد کہ بر (بارہ چرخ) می آید - (اردو) بالا خانہ - دو منزلہ - مذکور -

(۱۳) بارہ۔ بقول مؤید بحوالہ شرفنامہ بمعنی رشوت این را بیاسے فارسی ہم خواندہ اند
مؤلف عرض کند کہ صاحب برہان ذکر این بہاے فارسی بہین معنی کردہ اگر نہ تھا
پیش شود تو انیم عرض کرد کہ مبتدل پارہ باشد کہ ہاے فارسی با عربی بدل شد چوں تب و
تب و اسب و اسب (اردو) رشوت۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث نا جائز نہ اند

بارہ اردو اصطلاح۔ بقول شمس طحامی اولش (اردو) ستو۔ بقول آصفیہ ہند
کہ از آرد و سازند و آن مخصوص مسافران اسم مذکر۔ بچنے ہوئے اناج کا آٹا جسے اکثر بوز
و فقیران است دیگر کسے از محققین فارسی کے غراں تہک کہاتے اور موسم گرما میں عام
زبان ذکر این نکر و مؤلف عرض کند کہ آدمی چاول یا گیہون کے تنو گھو لکریٹے ہیں
خلاف قیاس نیت و معاصرین عجم بر زبان مؤلف عرض کرتا ہے کہ غرابے و کن ستو
دارند قلب اخافت آرد بارہ و مراد از سفر میں استعمال کرتے ہیں او شہور عند اسفند
آرد و برنج بریان کہ اکثر غراباں براے زاد بارہ خان آرزو در سراج گوید کہ بروزن
راہ با خود مہیا دارند و بعض متوسطین قدر پارہ (۱) بمعنی بارگاہ و ظاہر یا رجا ست
از شکر ہم با این آرد و در می آمیزند تا بدیر محفوظ بچیم کہ یہ تصحیف ہا خواندہ اند صاحب اند
ماند و عند الاستعمال قدرے آب در و آمیختہ بحوالہ فرنگ فرنگ گوید کہ جمع بارہ باشد
می خورد و معنی لفظی این آردے کہ برے و (۲) بمعنی اکثر مؤلف گوید کہ طرز بیان
سفر مہیا کنند و بارہ درینجا کنایہ باشد از صاحب اند بہتر از خان آرزو ست کہ
سفر کہ منسوب بہ بارہ است و متعلق بہ معنی معنی اول متعلق بہ معنی سوم کلمہ بار و معنی دوم

<p>متعلق بمعنی چهارش و تجمال مانتخصیص ازین دو معنی نباشد کہ با علامت جمع باشد و با کلمہ بار مرکب و درست می شود برائے اکثر معانی کلمہ کو ضرور کرو)</p>	<p>اصرار مقصود باشد (ار دو) بار ہا کہا ہوں اور پھر کہا ہوں (کہ ایسا نہ کرو) یا (اُس کام بار ہا کہ بہتر ہو)</p>
<p>بار (صائب ۵) فیض یک رنگی تماشا کن کیچند</p>	<p>بار ہا بند اصطلاح - بقول ناصری و تندر</p>
<p>باغ پڑ بار ہا از بال بلبل - دستہ گل بستہ اند</p>	<p>جانی کہ اسب بند و در عرف این زمان</p>
<p>(انوری ۵) خطاست اینکہ ہی گویم این طبع</p>	<p>اصطبل و طویلیہ گویند و بار بند مختلف این</p>
<p>نکتم پڑ کہ دست برد طبع چند بار ہا دارم پڑ</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است کہ</p>
<p>و ما ہم در قصیدہ گفتہ ایم (۵) تاجی باکد</p>	<p>بارہ بمعنی اسب بجایش گذشت و بند امر</p>
<p>بر آب فیضان بہار پڑ اگر گوہر بار و درست</p>	<p>است از مصدر بستن پس بارہ بند اسم</p>
<p>تو دیدم بار ہا پڑ (ار دو) (۱) بار کی جمع</p>	<p>فاعل ترکیبی است بمعنی اسب را بند کنند</p>
<p>مختلف معنوں میں (۲) بار ہا - بقول آصفیہ -</p>	<p>و کنایہ ارتقائی کہ اسب در انجا بستہ شدہ</p>
<p>تابع فعل - کئی بار - اکثر بہت دفعہ - بدفعات</p>	<p>(ار دو) دیکھو اصطبل -</p>
<p>بار ہا گفتہ ام و بار دیگر می گویم</p>	<p>اصطلاح بمعنی بارہ چرخ باشد متعلق بمعنی</p>
<p>صاحبان خزینہ و امثال فارسی ذکر این کرد</p>	<p>دوازہم کلمہ بارہ و جادار و کہ بمعنی قطع چرخ کہ نیم نظر</p>
<p>اند و از معنی ساکت - مؤلف عرض کند کہ</p>	<p>بر بندنی آسمان کہ قطع ہم بلند میباشند بر مضورت</p>
<p>فارسیان این مقولہ را بجائی استعمال کنند کہ</p>	<p>باید کہ این را متعلق کنیم یعنی اول بارہ (انوری ۵)</p>
<p>چون کہے را براے کردن کارے یا منع کارے</p>	<p>ملکی کہ دروغ غم کردی پڑ اگر بارہ چرخ حصار باشد</p>

(ارو) بام آسمان۔ قلعہ آسمان کہ نامی است از نام ہائے خداے تعالیٰ جل جلالہ
 سکتے ہیں۔ مذکر (اسخ) بخودی میں و بقول جامع و جہانگیری بدین معنی لغت عربت
 آنکہ پڑ جاتی ہے جب خورشید پر آسمان مؤلف عرض کند کہ فارسیان بہ سکون تختانی
 کو جانتا ہوں اس پر ہی کا بام ہے ہا۔ معروف استعمال این کردہ اند (قآنی) ہ
 بارہ کشیدن استعمال یعنی حقیقی دیوار ز صافی آب ہر کار بزد و رجوسے ہا چو د قلب
 و حصار کشیدن است متعلق بہ معنی اول موزدہ نور باری ہا (ارو) باری بقول
 کلمہ بارہ (انوری) وان کجا بارہ آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ خاک سے پیدا کرنے
 کشید از اسن ہا قفل بنیزار کرد از رزین والا۔ خالق۔ خداے تعالیٰ۔
 ہا (ارو) حصار کھینچنا۔ (۲) باری بقول برہان گاہے بر بلوک و سلاطین
 بارہ مخم اصطلاح۔ بقول برہان و بحر نیز اطلاق کنند مؤلف گوید کہ مجاز معنی اول
 و شمس و رشیدی کنایہ از فلک ہم کہ فلک باشد۔ دیگر کہ از محققن فارسی زبان
 الافلاک باشد و آن را بحر علی عرش خوانند و گر این نکر دو معاصرین عجم ہم بر زبان نہ
 مؤلف گوید کہ کلمہ بارہ در اینجا استعارہ طالب سند استعمال باشیم (ارو) فایز
 باشد از فلک حیث است کہ سند استعمال نے لفظ باری کو مجازاً پادشاہون کے لئے
 پیش نشد۔ خلاف قیاس نیست (ارو) بھی استعمال کیا ہے۔
 دیکھو بادبان اخضر کے دوسرے معنی۔ (۳) باری۔ بقول برہان و جامع و نامری
 باری بقول برہان بر وزن جاری (۱) و جہانگیری نام قصبہ الیت در ہندوستان

صاحب سروری گوید کہ قصبہ درہند کہ چندین
 وہ بدو متعلق است و صاحب رشیدی
 فرماید کہ این قصبہ در حوالی آگرہ واقع خان
 آرزو در سراج گوید کہ اکبر آباد را نام است
 و آن تنکار گاہ سلاطین ہند بود۔ (فرخی)
 آن شاہ عدو بند کہ گرفت و بیگندہ گرگی
 و در ثم شیریں اندر رہ باری پامولف بقول صاحب کتر کہ محقق ترکی زبانست چمن
 عرض کند کہ کلمہ بارہ بمعنی گلہ و رُمہ چار پیا
 گذشت عجیب نیست کہ فارسیان بزبانہ تہذیب
 مادر شاہ برہند این قصبہ را کہ در تنکار گاہ
 کثرت درندگان بود تبرکب یا می نسبت
 در آخرش بدین نام خواندہ باشند (اردو) (۵) باری۔ بقول برہان از براے تقلیل
 آگرہ بقول امیر ایک شہر ہے دریائے حن و انحصار آید بچو القصہ و بہمہ حال و بہر حال
 کے کنارے جسے اکبر آباد کہتے ہیں۔ اسے اکبر صاحب جامع برالحاصل قانع صاحب مکتوب
 پادشاہ دہلی نے بسایا تھا۔
 (۴) باری۔ بقول برہان و جہانگیری دیوار
 قلعہ و حصار شہر۔ صاحب جامع برحصار
 قلعہ قانع و بقول صاحبان سروری و رشیدی
 مطلق حصار۔ صاحب مؤید بجوانہ رسالہ
 علمی گوید کہ بدین معنی لغت ترکی است۔
 خان آرزو در سراج فرماید کہ مبدل بارو
 است کہ واو بہ یا بدل شد مؤلف عن
 کند کہ ضرورت نذر کہ این را مبدل گیم
 لغت در ترکی زبان بمعنی فصیل قلعہ آمدہ و
 قلعہ را ہم گویند صاحب لغات ترکی ہم
 این را بمعنی دیوار حصار گوید (اردو) و کچھ
 بار کے چھبیسویں معنی۔
 بقول برہان از براے تقلیل
 و انحصار آید بچو القصہ و بہمہ حال و بہر حال
 بچوانہ نسخہ وفائی فرماید کہ کلمہ باشد کہ براخصاً
 دلالت کند (انور می) روانیت
 در عقل خبر دقت تو کچھ دقت ہی باید کم و

باری ۴ صاحب نامری گوید کہ در پارسی معروف است بمعنی نوبت و دور۔ یا یہ مصدق
 بجائے علی الجملہ عربی می آورند و سخن را بدین
 مختصر کنند و با آنکہ در نظم و نثر شائع است استعمال این در کلام قدما و متاخرین ندیدیم
 در لغت فارسی نیارده اند (نامری ۵) و از معاصرین عجم شنیدیم۔ باعتبار صاحب
 گہ میر و کفریم و گہی رہبر دینیم ۴ بارے چه سفرنگ تو انیم گفت کہ فارسی قدیم است
 توان کرد چنانیم و چنینیم ۴ مؤلف عرض و قول صاحب سروری کہ از اہل زبانت
 کند کہ استعمال این بہ بیاب مجهول بمعنی آخر کار اعتبار را شاید شقاق سند باشیم (اردو)
 و الغرض و بالجملہ باشد طرز بیان برہان دست باری بقول آصفیہ اردو۔ ہم تو نشا نہیں وار۔ نوبت دور
 نیست ما با صاحب جامع و نامری التفاق (۵) باری بقول برہان بمعنی گاہی و ایامی صاحب
 داریم و معنی بہمہ حال و بہر حال را نمی پسندیم مؤید بحوالہ قنیہ ذکر این کہ وہ مؤلف عرض کند
 (اردو) بارے بقول آصفیہ۔ فارسی کہ محققین اہل زبان ازین معنی ساکت بنجیال ما
 تابع فعل۔ آخر الامر۔ آخر کار۔ الغرض۔ بمعنی گاہ و بی گاہ ہم و تحتانی آخر مجهول باشد
 (۶) باری۔ بقول برہان بمعنی مرتبہ مجھو کیا گیا (مولوی معنوی ۵) بیان این طریقان بر سر
 و دوسہ باری۔ صاحب سروری گوید کہ این طریقان ۴ رہ ہوسہ گر نباشد برسد کن
 بمعنی یک وقتی و نوبتی صاحب سفرنگ تو ۴ بارے ۴ (قاآنی ۵) لیک باز م ز غنا
 کہ بمعنی تدریجی و ہنگامی کہ لفظی پس از لفظی بار گر نیست بدل ۴ بارے از یاری تو
 بیرون آید۔ مؤلف عرض کند کہ یہاں کہ سبک گرد و بار ۴ (اردو) کہی بقول

آصفیہ ہندی۔ تابع فعل۔ گاہ۔ گاہے۔ کسی
 و سنگین باشد مؤلف گوید کہ مرادف و زنی
 نہ کسی وقت۔

(۸) باری۔ بقول برہان معنی کعبتین قلب
 کردہ اند متعلق بمعنی اول کلمہ بآر و دیگر کے
 دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این از محققین فارسی زبان ذکر این نکر دو محقق

معنی نکر و مؤلف عرض کند کہ کعبتین بقول
 غیاث دو پانہ باشد کوچک از استخوان مرغ
 شش پہلو کہ بر پہلو ہر یک پانہ از یک
 شش پہلو کہ بر پہلو ہر یک پانہ از یک
 شش پہلو کہ بر پہلو ہر یک پانہ از یک

باشش عدد و نقش کنند و بدان نرد باز ندو (۱۰) باری۔ بقول صاحب مؤید معنی کیا
 قلب بقولش بالفتح بمعنی واژگون و برگردانید
 شدہ و زرناسرہ و غیر خالص پس مقصود ہوتا
 برہان ازین اجمال بیان خبرین باشد کہ

پانہ واژگون را فارسیان باری گویند بوصلت در پذیریم چو با این حبلہ عظیم در
 و این اسم جامد باشد پس تحتانی آخرہ معروف
 خوانیم و یاے نسبت و انیم کہ منسوب بہ بار (۱۱) باری۔ بیاے مجهول بمعنی کیا رگی و دشت

است و من وجہ متعلق بمعنی یاز و ہمیش
 (اردو) الٹا پانہ۔ اوندہ پانہ بکر کہتے ہارے کاسیہ شیرے بداند مرغزار
 (۹) باری۔ بقول برہان ہر چیزی کہ پر با کج جادار د کہ دیرین شعر باری را بمعنی دیش

گیریم ولیکن معاصرین عجم معنی یکبارگی را پسند کنند یا کجھور کے پتون کا فرش (۲) اے باری تعالیٰ
معنی مصرع دوم انیت کہ ناگاہ دیدیم کہ سیم۔ اے خدا۔ (۳) ریاکار بقول آصفیہ منافع
شیری در مغز اے بود۔ (ارو) یکبارگی بکار۔ دورنگا۔ فریبی۔

بقول آصفیہ۔ فارسی۔ تابع فعل۔ دفعۃً۔ (الف) بار یا ب (اصطلاح الف) بہ
ایکا ایک۔ اچانک۔ یکایک۔ (ب) بار یا فتن قول اند بخوانہ فرنگ

بار یا بقول شمس (۱) بہان بوریہ کہ فرنگ آنکہ بحضور و دربار سلاطین دخل
می آید و بقول صاحب ضمیمہ بہان (۲) وارو (ب) بقولش معنی رخصت و دستوری

بمعنی اے باری تعالیٰ و (۳) مردم صاحب یافتن بحضور امر او سلاطین۔ مؤلف عرض
زرق وریار نیز گویند نسبت معنی اول کند کہ کلمہ بار درینجا بمعنی سوم اوست کہ گذشت

فرماید کہ در عربی بوریار گویند مؤلف و (الف) اسم مفعول ترکیبی است (قاآنی
عرض کند کہ بمعنی اول بالف ممدودہ آخر معرب) آن فریدون اگرش کاوہ نشاندی

بوریار باشد صاحب اندر بار یا ذکر این بسیرہ و این فریدون برش کا دنی یا دیا
کرده گوید کہ لغت عرب است و بمعنی دوم (تباے ہروی) حال چون گویم مرا

باری را مرکب گردند بالف مذ او بمعنی سوم در پیش جانان باریت یا بار اگر یاجم ز
کلمہ با کہ بمعنی ہفتم اوست مرکب شد خویش ز سہرہ گفتار نیست (ارو)

بالفاظی (ارو) (۱) چنانی۔ بقول تھیفہ (الف) بار یا ب۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔
ہندی۔ اسم مؤنث۔ بوریہ حصیر گھاس اجازت پانے والا۔ دربار اور کچہری میں

آنے والا (ب) و بار بار سلاطین میں رسالت (کامل التصریف) مضامین این بار و متعلق
 حاصل کنند باریاب ہونا۔ این بارانیدن کہ گذشت صاحب موارد
 بار سے پہنچ خاطر خود شاد مسکنی مقولہ ہم ذکر بہر دو معنی کردہ گوید کہ بارش و بار
 صاحبان خرنیہ و امثال فارسی ذکر این کرد و باران حاصل مصدر است و فرماید کہ
 از معنی و محتمل استعمال ساکت۔ مؤلف (۱۰) یعنی باران دن ہم آئندہ و (۱۱) ظاہر
 عرض کنند کہ فارسیان سرور را پسند کنند و مؤلف گوید کہ بار اسم مصدر است
 ہمیشہ زندہ دلی را دوست دارند و (۱۲) چنانکہ بر معنی بست و نبش بیان کردہ ایم
 و نحوئی کنند مقولہ شان است کہ اگر سالان و حقیقت بارش و باران ہم بجایش مذکور
 سرور ہم نباشد خود را شاد می کنیم۔ بیچ و کلمہ سند این معنی اول بر (باران باریدن)
 باری درینجا بہ یاے مجهول معنی دہم است گذشت۔ سند معنی دوم در لطحات می آید۔
 (ار دو) (ع) زندہ دل غم سے بھی سرور (صائب ۳۵) ناامیدی می دهد اشکے کمی
 ہوا کہ تے میں ہے یہ مشہور مصرع قریب باریم ماہ رزق قارون می شود تخی کہ می کاہم
 قریب اسی فارسی مقولہ کا ترجمہ ہے مقصد ماہ (کلمہ ۳۵) بحیرتم چو درابر سفید باران
 یہ ہے کہ ہمیشہ اپنے دل کو خوش رکھنا چاہئے نیست باچہ و جہاست کہ در چشم اشکبار
 وجہ سرت کچھ بھی نہوتب بھی سرور نہا من است (۳۵) (عرفی ۳۵) از جام سینہ ام
 باریدن (بقول بجز ۱۱) بخین باران از چور و دست خوچکان پڑمی بار و از رخس کہ
 ابر پے در پے و (۲) ہر چیز کہ بر ہم ریختہ شود تمکار کہے است پڑ مؤلف عرض کنند کہ

<p>در معنی سوم و چہارم ہم معنی پے در پے ظاہر می شود (ار دو) (۱) بر سنا بقول مصنف ہندی۔ بارش ہونا۔ (لازم) (۲) افراط سے آمد ہونا جیسے روپیہ برس رہا ہے (۳) بر سنا۔ برسانا۔</p>	<p>باریدن تیغ (ظہوری ۵) بگلخن می نشینم شعلہ خجری کشد بر من پگکشن می روم پگان ز شاخ ہیدی بار دویم (ار دو) پیکان</p>
<p>برسانا۔ متعدی (۴) بر سنا بمعنی نمایان ہونا جیسے انکی صورت سے شہدین بر سنا ہے ملف پے در پے ظاہر شدن تعلق۔ متعلق بمعنی چہار باریدن امید مصدر اصطلاحی۔ پے گرید بر حالت پے مخور بازی تعلقھا ازین تخریدی بارد (ار دو) پے در پے تعلق ظاہر ہونا۔ تعلق بر سنا۔</p>	<p>باریدن تعلق مصدر اصطلاحی بمعنی باریدن امید ظاہر شدن و کردن است متعلق بمعنی دوم و سوم باریدن (ظہوری (۵) زاشک نا امید گرچہ دریا کردہ ام پے در پے ظاہر شدن تخویف باشد متعلق بہ معنی چہارم باریدن و تهدید لغت عرب بقول منتخب بمعنی ترسانیدن (ظہوری بحر صلیح لب کروا آشنا از بہر خاطر باریدن پیکان مصدر اصطلاحی۔ پے و لیکن از گاہش آنچنان تهدیدی بار پے در پے افکندن و افتادن پیکان از قبیل (ار دو) پے در پے تخویف ظاہر ہونا۔</p>

(۲۰۰۶)

(۲۰۰۶)

(۲۰۰۶)

(۵۷۰۶)

تخویف برسانا - گذشت (اردو) آفتاب طلوع ہونا -

باریدن تیغ اصطلاح - بقول بحرے باریدن زخم | مصدر اصطلاحی بظاہر

در پے شمشیر زدن مؤلف عرض کند کہ شدن زخم متعلق بمعنی چہارم باریدن

بمعنی لازم ہم یعنی پے در پے شمشیر افتادن (ظہوری ۵) مگر از نالہ خود مری بر

کہ باریدن بمعنی لازم و متعدی ہر دو گذشت ریشہا بندم یا کہ زخم جان و دل از

متعلق بمعنی دوم باریدن حیف است کہ نغمہ ناسیدی بارود (اردو) زخم ظاہر ہونا

سند استعمال پیش نکرد و لیکن معاصرین عجم باریدن سنگ | مصدر اصطلاحی

بر زبان دارند (اردو) تیغ برسان تیغ بر پے در پے افتادن و افکندن سنگ باشد

باریدن حسرت | مصدر اصطلاحی - شدن این بر معنی ہم کلمہ بار گذشت (اردو)

پے در پے ظاہر شدن حسرت متعلق بمعنی پے در پے پتھر برسانا - برسانا -

چہارم باریدن (ظہوری ۵) گدے باریدن شعلہ | مصدر اصطلاحی بمعنی

عشقم از من حسرت جہشیدی بار دہ پھر غم پیایے افتادن یا افکندن شعلہ متعلق بمعنی

گشت روشن بر شیم خورشیدی بار دہ - دوم و سوم باریدن (فالینی ۵) باد دیتی

(اردو) حسرت برسانا - کہ همچون رعد آید در فروش یا ابر دیدیتی کہ

باریدن خورشید | مصدر اصطلاحی - همچون برق باشد شعلہ بار (اردو)

کنایہ از بر آمدن خورشید باشد متعلق بمعنی شعلہ برسانا - برسانا -

چہارم باریدن - شدن این بر باریدن چہارم باریدن شکست | مصدر اصطلاحی

بمعنی پایے ظاہر شدن شکست متعلق بمعنی چہم (۲) بقول بول چال معاصرین عجم دار السلطنت
 باریدن (مطابق غنی ۵) شکست از ہر فرانس را کہ (پیرس) نام دارد باریز گویند
 درودیوار می بارد مگر گردون پوز رنگ مؤلف عرض کند کہ اصل این بمعنی اول
 چہرہ مار بخت رنگ خانہ مارا (ارو) (باریز) باشد اسم فاعل ترکیبی بمعنی ریزندہ
 شکست بر سنا شکست پایے ظاہر ہونا۔ بار و بار بمعنی برگ و گل و ثمر بمعنی دہش گذشت
 باریدن عید مصدر اصطلاحی کنایہ پس یک راے ہمہا بکثرت استعمال حذف شد
 باشد از ظاہر شدن سرت و این متعلق (باریز) شد و نسبت بمعنی دوم عرض می شود کہ
 است بمعنی چہارم باریدن۔ (ظہوری ۵) بے فارسی (پیرس) را بدل کرد مذموقہ
 چرا رنگین باشد عیش و ہزار تیغ ناز او کہ چنانکہ تپ و تپ و تختانی بدل شد بالف
 بر سال و مہ از قربانیانش عید می بارد و (ارو) چنانکہ یرغان و ارتغان و سین ہماہ بدل شد
 سرت بر سنا۔ ہزارے ہوز چنانکہ سماروغ و زماروغ و
 باریدن فتنہ مصدر اصطلاحی۔ برپا تختانی چہارم میان راے ہماہ و زارے ہوز
 شدن فتنہ باشد (قآنی ۵) صد جعتیر ز آمد است براے اظہار کسرہ چنانکہ بست
 بستہ بزرگان فتنہ زارے ہوا صد قبضہ تیغ ہشت و بیست پس باریز بمعنی دوم مفرس باشد
 در بار وے فتنہ بار (ارو) فتنہ برپا ہوا (۱۱) خزان بقول آصفیہ فارسی۔
 باریز بقول اندکجوالہ فرنگ فرنگ (۱) اسم مؤنث۔ پت جھڑ بہار کا نقیض فصل خریف
 بمعنی خزان و فرماید کہ بے فارسی ہم آمد کا وہ موسم جس میں درختوں کے پتے جھڑ کر گر چکے

(۲۰۹)

(۲۰۹)

مین (۲) پیرس۔ پائے تخت فرانس کا نام۔ نذر۔ معاصرین عرب نے اسکو باریس کہا ہے۔

بارلقیون | بقول برہان کبر ثلث و سکون تحتانی وقاف بہ و اور سیدہ و بنون زودہ
یونانی دوائی است کہ آن را شوکران خوانند و آن تخم بنج رومی است و از تفت کہ
از ولایت یزد است آورند و آنرا دوس تفتی گویند صاحب محیط بر بارلقیون حوالہ
شوکران کرده و بر شوکران آورده کہ اسم عربی است و گویند یونانی و گویند یونانی
قونین و قونیون و بہ رومی ستونیون و بارلقیون نامند و آن چنہا است و لعربی بنج حبلی
و رومی و لعجمی اندلس محفوظ و بفارسی دوس و تفت و بفرنکی شبکنہ گویند و آن
نباتی است برگ آن شبیہ برک خیار و بہترین آن کہ از موضع تفت بعضے گویند کہ
آن اسم درخت خشناش سیاہ است کہ رطوبت آن افیون باشد۔ سرد و خشک در
سوم گویند سرد در چہارم و خشک در آخر سوم و آن مخدر و مسکر است و از جملہ افعال
آن تنویم و جہود خون و قطع نرف الدم و منافع بسیار دارد (الخ) مؤلف گوید کہ
لنت رومی است (اردو) صاحب جامع الادویہ نے بنج تفت اور شوکران کا
ذکر کیا ہے اور فرمایا ہے کہ بقول بعض موٹھ کی ٹھری ہے۔ مہلک۔

باریک | بقول بہار غم (۱) نازک و لطیف چون کمر و لب و بارک مخفف آن
(میر حسن دہلوی) لب باریک توزیر خط شبکون دیدم و چون ہلالی کہ خبا نگاہ
برون می آید و (۲) بمعنی کم در عرض چون راہ باریک مؤلف عرض کند کہ
مقصود بہار غم رنگی نہا شد (طالب کلیم) ہر کجا باریک شد را بہت قدم از

و چاره گرا تار و پریش آیدت مضرب باش (۳) یعنی کم در عمق چون آب باریک و
 سیلاب باریک و محیط باریک (صائب ۵) از تواضع می توان مغلوب کرد چنان
 را می شود باریک چون سیلاب از پل بگذرد (و که ۵) نازک تراست از رگ
 جان گفتگو می کند باریک شد محیط چو آمد بجوی من که صاحب آند نقل نگار بهار -
 صاحب آصفی به پیرو بهار فرماید که (۴) یعنی پنهان مؤلف گوید که بهار این معنی را
 پیدا کرده است از کلام صائب که باریک شدن کسی می آید خفیف است از تحقیقش
 که بعوض گیریز معنی پنهان قائم کرده و به تحقیق ما از شعر صائب معنی ششم پیدا می شود - و
 (۵) بقولش لاغر مؤلف عرض کند که (۶) یعنی خفیف و سبک و هم این همه معانی از
 معنی اول بر سبیل مجاز پیدا و تصفیه این در ملحقات شود مخفی مباد که باریک به کسر راء
 جمله لغت ترکی است یعنی رقیق و دقیق و بقاعده ترکی برائے اظهار کسر راء جمله تحتانی
 چهارم زیاده کرده اند و صاحب کنز که محقق ترکی زبانت ذکر هر دو کرده پس فارسیان
 این را مفسر کرده اند و بر سبیل مجاز معانی تذکره بالا استعمال کرده اند و آنچه بهار باریک را
 محقق باریک گفته درست نیست بلکه استعمال هر دو در فارسی بر سبیل تفسیر است
 به تصرف خفیف در معنی و آنچه بهار معنی سوم را از کلام صائب پیدا کرده است فضولی محض
 است که معنی محض کم عمق اصلا پیدائیت و من وجیه با معنی دوم تعلق دارد و حقیقت
 متعلق معنی اول است محققین نقل نگار از معنی شعر کار ندارند و فهم باریک را واگذارند
 و از تحقق کار نگرفته اند که معنی کمی عمق را پیدا کرده اند بحث کامل این بر باریک شدن

سیلاب ہی آید (اردو) (۱) باریک دیکھو باریک - (۲) تنگ بقول آصفیہ - فارسی
 فراخ کا نقیض - کم چوڑا - نازک (۳) اتھلا - بقول آصفیہ ہندی - ابھرا ہوا - گہرا کا نقیض
 ابھروان - (۴) چھپا ہوا مخفی - گریز - بقول آصفیہ - فارسی - اسم مؤنث - بھاگڑ - فرار -
 (۵) لاغر - بقول آصفیہ - فارسی - دہلا - قاق - نحیف - (۶) خفیف - بقول آصفیہ عربی
 ہلکا - سبک - ذلیل - رسوا -

<p>توانا نہ دیکھ سکے (ظفر) اگرچہ عشق میں تیرے ہوئے میں سوکھ کر کاشا پڑا نظر میں ناتوان بینوں کے پر اے دل کہہ سکتے ہیں باریک خیال اصطلاح - بقول بہا شاعر نازک خیال (صائب) ہر کہ چون رشتہ ز باریک خیالان گردید روزیش تنگ تر از دیدہ سوزن باشد مؤلف گوید کہ مامعنی بیان کردہ بہا را تسلیم نمی کنیم و تخصیص این با شاعر و بخیال ماعام است بصفت کسی کہ نازک خیال باشد اعلم از نیک شاعر باشد یا غیر و تا نید خیال ما از ہنر شعر صائب می شود</p>	<p>باریک بین اصطلاح - بقول بحر (۱) آنکہ با معان نظر نگردد چون سارہ شناس و مانند آن و معنی (۲) خیس و ناتوان بین - بہار ہم ذکر ہمین دو معنی کردہ (صائب) (۳) از سرخران فلک بر خیز کن باریک بین پرمی شمار دل بگزیدن را ب نان دگر مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است متعلق بمعنی اول باریک (اردو) (۱) باریک بین - بقول آصفیہ - فارسی - تیر فہم - خرد بین - دقیقہ رس - رموز دان (۲) ناتوان بین - بقول آصفیہ - فارسی - حاسد - بد اندیش یکینہ ور - بد خواہ - وہ شخص جو دوسرے کو</p>
---	--

کہ گذشت (اردو) نازک خیال قبول نماید تا ابد انگشت لیبی پادہ سر رشته حرف	آصفیہ اسم مذکر - باریک اور دقیق بین
ار بکاتب پادہ موشکا فدا ز باریک لیبی پادہ	لکھنے والا شاعر اور وہ شخص جسکے خیالات عمدہ
بکوشد تا عطف مکتوب نوید پادہ گرا ز دستش نیاید	ہمون - دقیقہ رس - نغز گو نغز گفتار -
خوشنویسی پادہ (میرنجات ۵) مدعی و رکن	باریک دیدن (مصدر اصطلاحی)
بیجا چہ کنی تہی سچ پادہ چند باریک بریسی شد	صاحب آصفی این را بوقت اصطلاح (باریک بین)
پلیتہ سچ پادہ وارستہ ازین شعر میرنجات سند	بین) قائم کردہ است و از کلام مناسب
معنی دوم گرفته و خان آرزو در چراغ بزرگ	استناد کردہ کہ بعد از آن گذشت مؤلف
معنی دوم نسبت کلام میرنجات گوید کہ درینجا	گوید کہ خلاف قیاس نیست ولیکن طالب
(باریک رسیدن) بمعنی (۳) حیلہ و مکر کردن	سند استعمال و رائے اصطلاح (باریک بین)
معلوم می شود - بہار بمعنی اول قانع و مناسب	باشیم کہ استعمال مشتقات این مصدر مرکب
آصفی آمین گویش مؤلف عرض کند کہ	از نظر مان گذشت (اردو) غور سے دیکھنا
(رسیدن) بقول بحر بمعنی رشتن و تافتن و تابی	باریک رسیدن (مصدر اصطلاحی)
تارینبہ و ایریشیم و شیم و امثال آن (الخ) پس	بقول صاحب بحر و وارستہ (۱) درکار
(۴) معنی لفظی این حقیقی است و معنی اول تنگ کردن	بغور تمام و رسیدن و بکمال خوبی آن را
بالا استعارہ باشد بہ تشبیہ باریکی در کار و	سر انجام دادن و (۲) لاغر شدن (غزالی)
نسبت معنی دوم عرض می شود کہ کارے را	مشہدی ۵) غزالی شہد نظم گر غور و عقل
بجالت ضعف کردن بطریق کہ نا توانی ظاہر شود	

وہمین معنی پیدامی شود از کلام میرنجابت نہ لاف متعلق است با معنی پنجم لفظ باریک و
 شدن و معاصرین عجم ہم تصدیق خیال مکنند (۲) بلحاظ معنی اول لفظ باریک - نازک و
 آنچہ محققین ہندو نثر او باستناد کلام میرنجابت معنی لطیف شدن ہم (صائب ۵) اے دل
 دوم و سوم پیدا کردہ اند از ذوق کلام کا تصور کر یا نازکست ۲ باریک شو کہ رشتہ
 نگرفتہ اند (ارو ۱۰) (۱) باریکی سے کام این کار نازکست ۳ (۳) بقول شان پنهان
 کرنا (۲) باریک کا تنا۔ آہستگی اور سستی از جانی بدر شدن و خان آرزو در چراغ
 کام کرنا۔ صاحب آصفیہ نے اسکو ترک فرمایا گوید کہ پنهان گر یختن است مؤلف عرض
 لیکن حضرت جلیل نے فی البدیہہ فرمایا ہے۔ کند کہ بجات اضافت بسوے کسی خفیف و
 (۵) سیکھا یہ کس سے آپ نے باریک سب شدن کے باشد و نہ محققین باریک
 کا تا ۲ تحریر مختصر کئی دن میں تمام کی ۳ (۳) شدن کے می آید و تصنیف آخر ہم ہمدرا بخا
 مکر و حیلہ کرنا (۴) ریشم یا روئی یا شیم کو شود و این متعلق است بمعنی ششم لفظ باریک
 باریک کا تنا۔ کہ گذشت (ارو ۱۰) (۱) لاغر ہونا و بلا ہونا
 باریک شدن | مصدر اصطلاحی۔ (۲) نازک ہونا لطیف ہونا (۳) چھپ کر
 بقول وارستہ و بحر (۱) بمعنی لاغر شدن لفظ
 گوید کہ اگر این را بسوے کسی یا بسوی تن و شام باریک شدن تن (مصدر اصطلاحی)
 آن مضاف کنیم البتہ این معنی پیدامی شود کہنا یہ باشد از لاغر شدنش و این متعلق است
 سند این بر (باریک شدن تن) می آید و این بہ معنی پنجم لفظ باریک (سیح کاشی ۵) تن

سودائی من در غم آن موی نحیف با گشته متعلق به معنی دوم لفظ باریک سندان از باریک که ابریشم سازش کردم چو مخفی مباد کلام طایب کلیم بر لفظ باریک گذشت - که سندی پیش شده متعلق از (باریک گشتن تن) (ار دو) راسته کاتنگ هونا - باشد عصبی ندارد و گشتن مرادف شدن است باریک شدن سیلاب (مصدر) (ار دو) جسم کالایر هونا -

باریک شدن دیده (مصدر) کم عرض و عمق و تنگ شدن آن که مقابل اصطلاحی) کنایه باشد از تنگ چشم شدن سیلاب تنگ است متعلق به معنی دوم لفظ متعلق به معنی دوم لفظ باریک است (وحید) سندان از کلام صائب بر لفظ قزوینی (۵) وحید آفت دور و نزدیک باریک گذشت (ار دو) سیلاب شد چو آن شوخ را دیده باریک شد کاهلکا هونا - پهلاد او و عمق زیاده نه هونا خان آرزو در چراغ بر باریک شدن) - تنگ هونا -

نقل این شعر کرده دیده را بخنجر باریک شدن کسی (مصدر اصطلاحی) بهوز دید نوشت و ما از کتب دیگر تصحیح این (۱) به معنی خفیف و سبک شدنش متعلق به کرده ایم (ار دو) تنگ چشم هونا - معنی ششم لفظ باریک (صائب ۵) به از روشن دلی تیر شهابی نیست شیطان را بخیل هونا -

باریک شدن راه (مصدر اصطلاحی) که شد باریک زاید تا هلال عید پیدا شد بمعنی نازک شدن راه و تنگ شدن آن (ار دو) و راسته و (خان آرزو در چراغ) این را

(۲۰۹۹)

(۲۰۹۹)

(۲۰۹۹)

(۲۰۹۹)

بمعنی پنهان گر خفتن آورده اند چنانکه بر باریک
 شدن (گذشت و از همین شعر صائب این گردن عامل در زمان محاسبه باریک
 معنی را پیدا کرده اند بخمال مؤلف هیچ می شود بفکر پس باریک شدن گردن
 ضرورت و لطف ندارد که زاید بگزیزد - ناتوانی است و این مصدر اصطلاحی کنایه
 خفیف و سبک شدنش از رویت هلال باشد از ناتوان شدن که بحالت ناتوانی
 معنی لطیف تر باشد از گریز قاتل و (۲) مخافت جسم اول از گردن ظاهر شود
 بمعنی لاغر شدن کسی سزاین بر (باریک و این از قبیل (باریک شدن تن)
 گردیدن) می آید و این متعلق است بمعنی پنجم است که گذشت - صاحب بحر مژبان ما
 لفظ باریک - (ار و و) (۱) کسی کا خفیف و این متعلق به معنی پنجم لفظ باریک باشد
 اور سبک هونا - مخفی بجاگنا - گریز اختیار کرنا (ار و و) گردن تپلی هونا - لاغر هونا -
 (۲) کسی کا دبل هونا - پنجم هونا - باریک شدن ماه (مصدر اصطلاحی)
 باریک شدن گردن (مصدر) بمعنی حقیقی و کنایه باشد از هلال شدن
 اصطلاحی بقول بهار معنی ملائت و متعلق به معنی پنجم لفظ باریک باشد (کاشی
 همواری می بهم رساندن - صاحب انند آملی ۵) بتیاب نشد مه اگر از تاب
 آمین گوی بهار (صائب ۵) در زمان بحالت پاپس بهره باریک شد از شهر
 خط مدار چشم او بر مردمی است پاد گردن بدر رفت پ (ار و و) چاند کا باریک
 عامل شود باریک در پائے حساب پاد هو جانا - تپلا هونا - هلال هونا -

(۱۰۱۱)

<p>باریک شدن محیط (مصدر اصطلاحی) که سندان (الف) هم متعلق به باریک گردیدن</p>	<p>از قبیل باریک شدن سیلاب است (کس) است مرادف (باریک شدن کسی) که گذشت</p>
<p>که گذشت و سندان از کلام صائب بر عیبی نذر و که مصدر خاص است از همین مصدر لفظ باریک مذکور شد (ار دو) دریا عام (ار دو) دیکو باریک شدن -</p>	<p>کاعرض و عمق گشتا - تنگ هونا -</p>
<p>باریک میان اصطلاح بقول اندجواله فرنگ</p>	<p>مصادر فرنگ بمعنی لاغریان مؤلف عرض کند که بمعنی نازک</p>
<p>اصطلاحی باشد متعلق بمعنی اول لفظ باریک - فرق باریک</p>	<p>(الف) باریک گردیدن (ب) باریک شدن</p>
<p>میان هر دو معنی دیگر هیچ (ار دو) پتلی کمر - باریکی بقول اندجواله فرنگ فرنگ بر وزن تیار</p>	<p>صاحب آصفی ذکر (ب) کرده از معنی ساکت - مؤلف گوید که هر دو مرادف باریک شدن باشد (صائب الف) نازکی و لطافت و دقت باشد - مؤلف عرض کند</p>
<p>باریک تا چورشته نگر و د خدا شناس که یای صدری در آخر لغت باریک زیاده کرده اند و کزخی ز حلقه ز تار نشود - سندان (ار دو) باریکی بقول آصفی - فارسی - اهم (بر باریک شدن تن) گذشت مخفی مباد مؤنث - پتلاپن - تراکت - موشگانی -</p>	<p>یا از بقول برهان و جامع و رشیدی و جهانگیری و ناصری و بحر (نبدیل با ختن) (۱) پنده ایت مشهور و معروف - صاحب برهان صراحت کند که سلاطین و اکابر کار فرمایند خان آرزو و فرمایند که ظاهر باز مخفف باری معنی است پس فارسی الاصل نباشد یعنی مؤلف عرض کند که چه را گوئیم که منقرس است و نسبت قول برهان صراحت فرماییم که این پنده خود شکار است و سلاطین</p>

و اکابر بوسیدہ آن شکار کنند نہ خود او را شکار کنند (منوچہری ۵) گاہ رہا رہے چو
کبک و گاہ جولان چون عتاب ۶ گاہ بر جستن چو پاشہ گاہ برگشتن چو باز ۷ (انوری ۵)
بازیت کہ صیدش ہمہ مرغان و ماخذ ۸ شایست کہ بارش ہمہ مضمون ضمیر است ۹
(ارو ۱۰) باز بقول آصفیہ - عربی - ایک شکاری پرندہ - مذکر - دیکھو اولہ -
(۲) باز - بقول برہان و جامع و جہانگیری و ناصری و (بحر بذیل باختن) بمعنی کشا
میان ہر دو دست را گویند چون از ہم بکشایند و آن را تہرکی قلاج و بعربی باع گویند باین
معنی باز اے فارسی ہم آمدہ - صاحب رشیدی گوید کہ بعضے بایے حطی عوض بے موقدہ
گیرند بخان آرزو در سراج گوید کہ این ماخذ است از معنی دہم (کہ می آید) مؤلف عرض
کند کہ مقصودش جزین نباشد کہ باز بمعنی تحقیقی کشا و کشایش اسم جامد فارسی زبان
است فارسیان مجازاً باع را ہم باز گفتند کہ بر اے آن ہر دو دست می کشاید و گیر
ہیچ و جادارو کہ این را مبذل باع گیریم کہ عین بدل شد بہ ز اے ہوز پس اندرین
صورت مفرس باشد ولیکن این قسم تبدیل خلاف قیاس است کہ در لفظی دیگر یافتہ نشدہ
و عجیبی نیست کہ فارسیان بام را کہ ہمین معنی لغت سنکرت است باز کہ وہ باشند کہ ہم ہر
ہوز بدل شود چنانکہ دژ برام و دژ بر از صاحب قانون و شگیری ذکر این کردہ و در خصوص
ہم مفرس باشد و ہمین است ارش کہ بجایش گذشت (منوچہری ۵) آفرین زان مہربی کو
بشنود و در نیم شب ۱۰ بانگ پے مورچہ در زیر چاہ شصت باز ۱۱ (ارو ۱۰) بام - دکن
مین اُس جریب کا نام ہے جو دونوں ہاتھ کھولنے سے شمول سینہ ایک ہاتھ کی بیچ کی

سے دوسرے ہاتھ کی بیچ کی انگلی تک طولاً حاصل ہو جسکو عربی میں باع کہتے ہیں اور فارسی میں ارش اور باز۔ بعض زبان دانان اردو کا قول ہے کہ لکھنؤ میں بھی اسکو بام کہتے ہیں (۳) باز۔ بقول برہان و جامع بمعنی شبر و وجب و آن مقدار کہ از دست ما بین سر انگشت کوچک و انگشت شست باشد۔ خان آرزو در سراج گوید کہ اغلب کہ این صحیح نباشد بلکہ غلط۔ مؤلف عرض کند کہ اگر قول برہان را کافی ندانیم حساب جامع را اہل زبان خوانیم پس قول او در لغات فارسی چر اغلط باشد نہی و انیم کہ محقق ہند ترا در جہ اصول حکم غلطی می دیدیم او بر معنی دوم گفتہ کہ معنی حقیقی باز کشادہ و چون دست ہا را می کشاید باع پیدا می شود و باع را بجا باز گفتند پس ہمین قبیل چرا نمیداند کہ چون مشت را باز کنند شبر پیدا می شود و مجازاً آنرا باز گفتند وجہ تاثلت مشتاق سند استعمال باشیم۔ (اردو) بالشت۔ بقول آصفیہ۔ اسم مؤنث و کھواو (۴) باز۔ بقول برہان و جامع بمعنی دوش و باز و مؤلف عرض کند کہ قول حساب جامع کہ از اہل زبانست اعتبار را شاید و بخیال ما محقق (بازو) است کہ و او آخر حذف شدہ باز شد مشتاق سند استعمال باشیم (اردو) بازو۔ بقول آصفیہ۔ فارسی اسم مذکر۔ کہنی سے شانے تک کا حصہ۔

(۵) باز۔ بقول برہان و جامع یک بند انگشت مؤلف عرض کند کہ متعلق بمعنی حقیقی و ہم است کہ می آید یعنی چون مشت را بکشاید و باز کنند بند ہای انگشتان ظاہر شود فارسیان بر سبیل مجاز یک بند انگشت را باز نام کر و نہ جزین نیست کہ اسم جامد

فارسی زبان گیریم (اردو) انگلی کا ہر ایک جو جس کو دکن میں پیری کہتے ہیں
 اور اردو میں پور۔ بقول آصفیہ ہندی۔ اسم مؤنث۔ بذات انگلی کا جوڑ۔ انگل۔
 (۶) باز۔ بقول برہان معنی تکرار و دیگر چنانکہ گویند باز مگر یعنی مکرر گو و باز چہ می گوید
 یعنی دیگر چہ می گوید (صاحب بحر ندیل باختن) بر مکرر قانع و صاحبان رشیدی و
 جہانگیری و ناصری و سراج بروگیر و بہار گوید کہ درینجا بمعنی پس و بعد است۔
 مؤلف عرض کند کہ مقصود ہمہ محققین واحد است طرزیان ہر یک جداست ترجمہ
 این در فارسی و گیر است و بس۔ اسم جامد فارسی زبان باشد (منوچہری ۵)
 آمدت نوروز و آمد جشن نوروزی فراز پد کا مگار کا گیتی تازہ از سر گیر باز پد۔
 (جامی ۵) باز ہواے چنم آرزو ست پد جلوہ سرو سمنم آرزو ست پد (اردو)
 پھر بقول آصفیہ ہندی۔ تابع فعل۔ دوبارہ۔ بعد از ان۔
 (۷) باز۔ بقول برہان و سراج بمعنی معاودت چنانکہ باز آمد یعنی واپس آمد مؤلف
 عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان است و من وجہ تعلق دار و بمعنی ششم یعنی از سفر
 باز آمدن کسے۔ آمدش دگر بارہ باشد یعنی کیا کہ درینجا بود بار دگر آمد و معنی واپسی
 مجازاً پیدا می شود خان آرزو بذیل این معنی گوید کہ بہمین نسبت باز آمدن بمعنی توبہ
 نیز استعمال یافته چنانکہ (۵) باز آ باز آ از انچہ ہستی باز آ پد گر کا فرو گبر و بت پرستی
 باز آ پد نیز گوید کہ ترک کارے کردن چنانکہ گویند ۷ فلانی از فلان چیز باز آمد ۷ و معنی
 توبہ نیز بہین راجع (الخ) مؤلف عرض کند کہ حیف است کہ غور نکرد و ترک کردن

تو بہ کردن را با این معنی اصلاً تعلق نیست و آن متعلق است بمعنی چهار دہم کہ می آید و ذکر
این ہمد را بجا کنیم (ار و و) مراجعت بقول آصفیہ عربی - اسم مؤنث - واپسی -
بازگشت - رجوع - واپس آنا -

(۸) باز - بقول برہان و رشیدی و سراج بمعنی باز نہ و بازی کنندہ همچو قمار باز و سیما
و شب باز و امثال آن صاحب جامع درست گوید کہ این معنی بجا است ترکیب حاصل
می شود صاحب ناصری کہ از اہل زبانست می فرماید کہ بمعنی بازیدن و باز نہ تیر گویند
و این بے ترکیب گفتہ نمی شود مؤلف عرض کند کہ سبحان اللہ معنی بازیدن خوب پیدا
کرد (منوچہری ۵) شاخ گل شطرنج سیمین و عقیقین عنذلیب با وقت شبگیران قطع
سبز بر شطرنج باز (ار و و) بقاعدہ فارسی اردو میں بھی شطرنج کھیلنے والے کو
شطرنج باز کہتے ہیں جو اسم فاعل ترکیبی ہے لیکن مجرد باز بمعنی باز نہ مستعمل نہیں ہے
(۹) باز - بقول برہان امر بہ بازی کردن یعنی باز و بازی کن مؤلف گوید کہ این امر
مصدر بازیدن و باختن است نہ بازی کردن - صاحب برہان غور بر لفظ نکر دو
از معنی کار گرفت - صاحبان جامع و رشیدی و جہانگیری ہم ذکر این کردہ اند (ار و و)
کھیل - بازی گر - کھیلنا - بازی کرنا کا امر حاضر -

(۱۰) باز - بقول برہان و (بجز بذیل باختن) و جامع و رشیدی و جہانگیری و ناصری
و سراج بمعنی کشادہ کہ در مقابل بستہ باشد - خان آرزو در سراج گوید کہ معنی دوم ناخود
است از ہمین معنی - مؤلف عرض کند کہ چرا گوئیم کہ معنی سوم ہم متعلق بہ ہمین معنی است

و بدین معنی اسم جامد فارسی زبان باشد۔ (منوچهری ۵) اے خداوندی کہ تا تو از
 عدم پیداشدی بایسته شد و رہاے بد و رہاے نیکی گشته باز پد (انوری ۵) اے
 شده دست ممالک ز ایدتی تو پر پد و شده چشم معانی بزرگی تو باز پد (ار و و)
 کشاده۔ بقول آصفیه۔ فارسی۔ کہلا ہوا۔ باز۔ و۔ بقول آصفیه۔ فارسی۔ کہلا ہوا۔ کشادہ۔
 (۱۱) باز۔ بقول برہان و جامع و جہانگیری و ناصری و (بحر بذیل باختن) بمعنی نشیب
 کہ مقابل فراز است (منوچهری ۵) ہمچنان شگے کہ سیل اور انگر داند ز کوہ پد گاہ
 زین سو گاہ زان سو کہ فراز و گاہ باز پد صاحب رشیدی گوید کہ درین تامل است بلکہ
 باز و درین شعر بمعنی دیگر باشد یعنی گاہ فراز و گاہ دگرگون چنانکہ باز گوئہ گویند بمعنی دیگر
 گون۔ مؤلف عرض کند کہ اگر (باز گوئہ) بمعنی دیگر گون مستعمل شود لازم نمی آید کہ باز
 بمعنی نشیب بگیریم۔ قول صاحبان تحقیق کہ بعض شان اہل زبانہ مستند است و از کلام
 منوچهری ہم تصدیق قول شان می شود و (باز گوئہ) را متعلق بمعنی ششم چہرہ کنیم کہ بمعنی
 دیگر گذشت۔ بای حال اسم جامد فارسی زبان است باین معنی (ار و و) نشیب۔
 بقول آصفیه۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ نیچان۔ پستی۔

(۱۲) باز۔ بقول برہان و جامع باز ماندن و و اما ندن بمعنی نارسیدن و صاحب بحر بذیل
 باختن) ذکر این کرده مؤلف عرض کند کہ این ہمانست کہ بمعنی چہار دہم مذکور
 شود کہ بمعنی جد امی آید طرزیان محققین در غلط اندازد و اصلاً بمعنی مصدری ندارد۔
 می بایست کہ جایی کہ ذکر معنی چہار دہم کرده اند ہما بخا ذکر این بطور سند استغاثہ کنند

(ار دو) دیکھو باز کے چودھویں معنی۔

(۱۳۳) باز۔ بقول برہان وجہانگیری بمعنی تمیز کردن و تفرقہ نمودن میان دو چیز و بقول بحر بذیل باختن بمعنی تمیز و تفرقہ۔ و صاحب جامع ہم شفق با بحر و بقول رشیدی متناوہم او بجا الہ جاہانگیری فرماید کہ بمعنی تمیز و تفرقہ در نسخہ دیگر دیدہ نہ شد مؤلف گوید کہ صاحب جامع از اہل زبانست و تصدیق این معنی می کند و استعمال کمال اسمعیل ہم (۵) کہے کہ دست چپ و دست راست داند باز بہ اختیار مقصود خود نماید باز صاحب رشیدی این را بسند معنی بستم گیر دو ما با خیالش اتفاق نداریم و تصفیہ آن ہمد را بجا کنیم بخیاں ما باز بمعنی تمیز و تفرقہ درست است و از کلام کمال اسمعیل مصدر (باز دانستن) بمعنی فرق و تمیز کردن پیدای شود (ار دو) فرق۔ عربی۔ مذکر۔ تمیز۔ عربی۔ مؤنث۔

(۱۳۴) باز۔ بقول برہان و جامع و رشیدی وجہانگیری و ناصری و (بحر بذیل باختن) بمعنی جدا ہم کہ عربی فصل گویند۔ خان آرزو در سراج گوید کہ این معنی ظاہر ما خود از معنی تفرقہ و تمیز است میان دو چیز کہ با کلمہ دانستن و شناختن مستعمل شود (کہ بر معنی نیز وہم مذکور شد) سند این از کمال اسمعیل بر معنی نیز وہم گذشت (سعود سعد (۵) نشود باز آنچه عادت اوست ہزار شود باز این سعادت اوست ہا مؤلف عرض کند کہ معنی ترک ہم متعلق بہ ہمین است و آنچه فارسیان مجازاً بمعنی توبہ استعمال کرده اند (چنانکہ بر (باز آمدن) می آید بہ ہمین معنی تعلق دارد و چنانکہ ذکرش ترویجیال

خان آرزو بر معنی ہفتم کردہ ایم (اردو) جدا بقول آصفیہ - فارسی - الگ علیحدہ تمیز
 (۱۵) باز - بقول برہان و جامع و (بحر بذیل باختن) بمعنی عکس و قلب - خان آرزو در
 سراج گوید کہ صاحب رشیدی نسبت این گوید کہ بمعنی دیگرگونہ است ولیکن تحقیق آن
 است کہ معنی دیگر و قلب و عکس و رجعت کہ گذشت ہر سہ یکی است و اصل ہمہ قلب و
 عکس است مؤلف عرض کند کہ ما با خان آرزو و اتفاق نداریم زیرا کہ معنی دیگر و رجعت
 البتہ با ہم تعلق دارد چنانکہ بر معنی ہفتم ذکرش کردہ ایم و قلب و عکس و رے انیت
 فارسیان باز گونہ بمعنی متقلب و معکوس استعمال کردہ اند کہ می آید و (واژگونہ) مبدل آنست
 قول صاحب جامع کہ از اہل زبانست اعتبار را شاید (اردو) عکس - بقول آصفیہ
 عربی - اسم مذکر - اوندہا - الٹا - بازگونہ - لوٹا ہوا - قلب - بقول آصفیہ اسم مذکر - الٹا
 ہوا - اوندہا لٹکا ہوا - واژگون -

(۱۶) باز - بقول برہان و جامع و (بحر بذیل باختن) بمعنی شراب کہ عبری خمر خوانند
 خان آرزو در سراج گوید کہ بدین معنی خطاست مؤلف عرض کند کہ قول صاحب
 جامع کہ از اہل زبانست اعتبار را شاید بخیاں ما مبدل باد است کہ بمعنی بادہ گذشت
 وال مہملہ بہ زائے ہو و بدل شود چنانکہ سرخ مرد و سرخ مرزپس و جہی نیست کہ محققین
 ہندو و در لغات فارسی برخلاف اہل زبان روند معاصرین عجم ہر زبان ندارند
 جزین نیست کہ محاورہ فارسی قدیم باشد (اردو) شراب - مؤنث -
 (۱۷) باز - بقول برہان و جامع و جہانگیری و (بحر بذیل باختن) بمعنی طرف و جانب -

(حکیم سوزنی ۵) آن حسام ابن حسامی کہ حسام تشرش پھر گز از خصم بالزام نشد باز نیام
 پ صاحب رشیدی بحوالہ سامانی فرماید کہ درین شعر کلمہ باز بمعنی بے الصاق است۔
 چنانکہ گویند باز و گفتم یعنی با و گفتم مؤلف عرض کند کہ بحث این بمعنی بے
 الصاق بر معنی بستم می آید حقیقت اینست کہ حکیم سوزنی درین شعر مصدر (باز نیام
 شدن) استعمال کرده است کہ محقق (باز بہ نیام شدن) است باجذف بے موقدہ
 بمعنی واپس بہ نیام شدن۔ پس باز و ریخا بمعنی ہفتم اوست کہ بمعنی مراجعت گذشت
 سخن فہمان بر معنی شعر و محاورہ غور نکرده اند۔ شک نیست کہ معنی مرادی این لبوے
 نیام شدن شمشیر پیدامی شود ولیکن نمی شود کہ مطلق کلمہ باز را بمعنی طرف و جانب
 گیریم فمائل۔ طالب سند و گیر برے ادعای محققین باشیم (ار دو) طرف۔
 بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث۔ جانب۔ سمت۔ جہت۔

(۱۸) باز۔ بقول برہان و جامع و جہانگیری و (بحر بذیل باختن) بمعنی گذرگاہ سیل
 باشد۔ خان آرزو در سراج گوید کہ بدین معنی در کتاب دیگر دیدہ نمی شود مؤلف
 عرض کند کہ نمی دانیم کہ مقصود خان آرزو از کتاب دیگر چیست فرہنگ جہانگیری را
 شاید ملاحظہ نکرد (ار دو) سیل کی راہ مؤنث یعنی وہ راستہ جد ہرے سیل گزرے
 گذرگاہ سیل اردو میں کہہ سکتے ہیں۔

(۱۹) باز۔ بقول برہان و جامع و بحر بذیل باختن) بمعنی باج و خراج و گوید کہ باین معنی
 بازے فارسی ہم آمدہ۔ خان آرزو در سراج گوید کہ این معنی بہ زائے فارسی است۔

مؤلف عرض کند کہ مقصودش خبرین نباشد کہ براے عربی بدین معنی نیامده۔ مامی گوئیم کہ
 منظر باعتماد قول صاحب جامع کہ اہل زبانست چراگوئیم کہ مبدل باثر است کہ بقاعدہ
 فارسی زبان زائے فارسی عبری بدل می شود چنانکہ آثریر و آذیر (اردو) دیکھو باج۔
 (۲۰) باز۔ بقول رشیدی بحوالہ سامانی مرادف بآے الصاق و فرماید کہ معنی بے
 الصاق بسیار آمدہ چنانکہ گویند: باز و گفتم: یعنی با و گفتم: و بازخانہ شد: یعنی بخانہ
 شد۔ سند رشیدی براے این معنی ہمان شعر حکیم سوزنی است کہ بر معنی ہند ہم لفظ باز
 مذکور شد۔ خان آرزو در سراج بحوالہ سامانی فرماید کہ (در مصرع کمال اسمعیل) ع کسی
 کہ دست چپ از دست راست داند بازو ہمین معنی بآے الصاق راست می آید نہ
 معنی تفرقہ و تمیز چنانکہ صاحب جہانگیری گفتہ چر کہ این معنی در نسخہ دیگر دیدہ نہ شد و
 این محل بحث است چر کہ قوسی نیز بمعنی فرق کردن آورده حتی کہ بیت کمال راستندخت
 غایتش معنی فرق و تمیز و اماندن و نرسیدن را معنی مطابقتی نگفتہ و مدلولات التزامی شمرده
 (انتہی) و صاحب ناصری گوید کہ مانیر در منشآت فضلای خراسان (بازو) بمعنی باو
 بسیار دیدہ ایم واللہ اعلم مؤلف عرض کند کہ ما از محققین ہند نثر ادبچی نذاریم کہ
 فارسی۔ زبان مادری شان نیست حیث از صاحب ناصری است کہ راہ تبرکتان
 می برد و تصفیہ معنی محاورہ زبان خویش بر ہند نثر اوان می گذارد و ادعای رشیدی
 بے دلیل است (باز و گفتم) کہ محاورہ فرس است درست است یعنی بر (از و گفتم) بآے
 موحده زیادہ کردہ اند و کلمہ بازو درین جا اصلانیت و استعمال (بازخانہ شد)

ہم درست باشد کہ معنی واپس بخاٹہ بند بخذف موحده کہ کلمہ باز بمعنی مراجعت بر معنی ہفتمش گذشت و آنچه صاحب رشیدی بہند کلام حکیم سوزنی بحثی کرد ما حقیقتش را بر معنی ہفتم کلمہ باز ظاہر کردہ ایم آنچه صاحب ناصری تصدیق این می کند کہ (بازو) بمعنی باو در منشآت فضلاء خراسان بسیار دیدہ است جو ابش انیت کہ آغاز ما ہم دیدہ ایم و ازین معنی انکار نذاریم ولیکن چر تصنیف بحث نکردید و راہ بسوے دیگر برڈ این است طر تحقیق محققین زباندان - فافہم - (ارو) حرف (ب) کے پہلے معنی پر باے الصاق کا بیان ہے لیکن اُسکو اس سے کچھ تعلق نہیں ہے۔

(۳۱) باز بقول بہار معنی وقت و زمان چون (ازان باز) (میر معزی) کمال دولت عالی ستودہ بورضا کورایا نبود اندر سہر متہاز آدم باز تا اکنون بہ صاحب غیاث گوید کہ این معنی در کتب لغت نیامدہ مگر در کتب درسی فارسی مثل طہوری و ابوالفضل وغیرہ چند جا واقع شدہ و در لفظ (دیر یاز) حرف چہارم یاے تحتانی است (بائے موحده) مؤلف گوید کہ جدت بہار و رخور ستایش کہ معنی تازہ پیدا کردو ندانت کہ در مصرع دوم میر معزی باز بمعنی دیگر است کہ بر معنی ششمش بیان کردہ ایم شاعر گوید کہ ہمتاے تو از آدم تا بحال دیگرے بدست نیامد (ارو) وقت نہ کر (۳۲) باز۔ در کلام انوری استعمال این بطور زائد ہم آمدہ کہ ہج معنی نذار و بخت این بر (باز جستن) می آید کہ بمعنی جستن است (ارو) فارسی میں کلمہ باز کبھی زائد بھی آتا ہے۔ دیکھو۔ باز جستن۔

<p>باز آمدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر سوم ہم مجاز آن (از سراج ۵۲) باز آ (۱) مراجعت کردن و (۲) ترک دادن باز آ از آنچه هستی باز آ، اگر کافر و گنہگار و چیزے و فرماید کہ بدین معنی با حرف از متعلق پرستی باز آ (سعدی ۵۳) اگر خشم گیرد و (۳) توبہ کردن صاحب ناصری بر ذکر بگردان زشت و چو باز آمدی ماجرا در وقت (باز آ) قانع کہ امر حاضر معین مصدر است و معنی چارم متعلق بہ معنی ششم کلمہ باز و گوید کہ بہ معنی باز بیا مؤلف عرض کند (انوری ۵۴) باز آمد آنکہ دولت دین کہ مختصر نگاری او بیش نیست و متعلق با مصدر در پناہ اوست و دور سپہر بندہ در گاہ کہ معنی (۴) دیگر باز آمدن و مکرر آمدن است جاہ اوست و (ولہ ۵۵) کد امی سعادت بہار گوید کہ بر قیاس باز گرد و باز گشت کہ بود بیشتر زین و کہ باز آمدی در سعادت باید و معنی توبہ کردن مجازست مؤلف ایوان و (ار و و) (۱) واپس آنا (۲) عرض کند کہ سبحان اللہ چہ خوش طریقہ تحقیق است باز آنا۔ بقول آصفیہ چھوڑنا ترک کرنا۔ (باز گرد و باز گشت) کہ می آید متعلق با مصدر (۳) باز آنا۔ بقول آصفیہ توبہ کرنا (۴) باز گردیدن و باز گشتن باشد با بجمہ معنی اول پھر آنا۔ مکرر آنا۔ متعلق بہ معنی ہفتم کلمہ باز است (ظہوری (الف) باز آورد استعمال۔ بہار ذکر (۵) ز حد بردست چشم اشکبارم قرعہ غلط (ب) باز آوردن (الف) و صاحب و ننید انم شکیم از سفر کے باز می آید و معنی آصفی ذکر (ب) کردہ از معنی ساکت مؤلف دوم متعلق بہ معنی چہار دہم کلمہ باز و معنی گوید کہ (الف) از مشتقات (ب) یعنی (۱)</p>	<p>باز آمدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر سوم ہم مجاز آن (از سراج ۵۲) باز آ (۱) مراجعت کردن و (۲) ترک دادن باز آ از آنچه هستی باز آ، اگر کافر و گنہگار و چیزے و فرماید کہ بدین معنی با حرف از متعلق پرستی باز آ (سعدی ۵۳) اگر خشم گیرد و (۳) توبہ کردن صاحب ناصری بر ذکر بگردان زشت و چو باز آمدی ماجرا در وقت (باز آ) قانع کہ امر حاضر معین مصدر است و معنی چارم متعلق بہ معنی ششم کلمہ باز و گوید کہ بہ معنی باز بیا مؤلف عرض کند (انوری ۵۴) باز آمد آنکہ دولت دین کہ مختصر نگاری او بیش نیست و متعلق با مصدر در پناہ اوست و دور سپہر بندہ در گاہ کہ معنی (۴) دیگر باز آمدن و مکرر آمدن است جاہ اوست و (ولہ ۵۵) کد امی سعادت بہار گوید کہ بر قیاس باز گرد و باز گشت کہ بود بیشتر زین و کہ باز آمدی در سعادت باید و معنی توبہ کردن مجازست مؤلف ایوان و (ار و و) (۱) واپس آنا (۲) عرض کند کہ سبحان اللہ چہ خوش طریقہ تحقیق است باز آنا۔ بقول آصفیہ چھوڑنا ترک کرنا۔ (باز گرد و باز گشت) کہ می آید متعلق با مصدر (۳) باز آنا۔ بقول آصفیہ توبہ کرنا (۴) باز گردیدن و باز گشتن باشد با بجمہ معنی اول پھر آنا۔ مکرر آنا۔ متعلق بہ معنی ہفتم کلمہ باز است (ظہوری (الف) باز آورد استعمال۔ بہار ذکر (۵) ز حد بردست چشم اشکبارم قرعہ غلط (ب) باز آوردن (الف) و صاحب و ننید انم شکیم از سفر کے باز می آید و معنی آصفی ذکر (ب) کردہ از معنی ساکت مؤلف دوم متعلق بہ معنی چہار دہم کلمہ باز و معنی گوید کہ (الف) از مشتقات (ب) یعنی (۱)</p>
--	--

ماضی مطلق مضارع و (۲) اسم مفعول بکثرت یعنی
 باز آورده شده و باز در اینجا بمعنی ششمش و
 (باز آورده دل) کنایہ باشد از خواہش دل
 و مرغوب دل یعنی چیزے کہ دل مکرر و بار بار
 در خود آرد خواہش اوست چنانکہ اسیری بالف کشیدہ (۱) نود استیر باشد بموجب
 لایحی گوید (۵) خرقان و نالہ و سوخت قرار داد از رشت بہرام و ہر استیرے
 بچہ در فراق دوست باز آورده دل بچہ و (۲) چار شتالست و (۲) بمعنی دیگر بیا ہم
 مصدر مرکب باشد بمعنی (۱) واپس آوردن است یعنی باز بیا۔ صاحب جہانگیری در
 متعلق بمعنی ہفتم کلمہ باز (صائب ۵) منیہ خود بر معنی اول الذکر قانع و گوید کہ
 کند ز کعبہ دلالت بدیر حاجی را پڑ مر از کوی زند و پازند است مؤلف عرض کند
 تو ہر کس کہ باز می آرد بچہ (انوری ۵) کہ اسم جامد فارسی قدیم است بمعنی اول
 جان نوداد و تنش را حالی بچہ و ان بغات کہ وزن سہ صد و شصت شتال را گویند
 شدہ را باز آورد بچہ و (۲) بمعنی دیگر و معنی دوم امر حاضر است از مصدر
 بار آوردن و حاصل کردن متعلق بمعنی ششم (باز آمدن) با حمد و چہارم بہ جملہ منش
 کلمہ باز (کمال اصفہانی ۵) سرش ہمیشہ کہ گذشت و سدا این ہمد را بخاند کورش
 ز اندیشہ باشد اندیش بچہ چنان کسی کہ حقیقتاً (اردو) (۱) باز۔ زند و پازند من
 بخاطر آرد باز (اردو) (الف) واپس ایک وزن کا نام ہے جو تین سو ساٹھ

مشقال کا ہوتا ہے (۲) باز آمدن کا امضہ
- دیکھو باز آمدن -

باز اچ بقول اند و مؤید بحیم فارسی در
آخر لغت فارسی است بمعنی دایہ ناف
کہ بتازیش قابلہ گویند یعنی آن دایہ کہ تعہد
زچہ کند و فرماید کہ آنا کہ بارائے مہلہ خوانند
خطاست صاحب مؤید صراحت فرید کند
کہ بابائے فارسی و بحیم فارسی ہم آمدہ مؤلف
گوید کہ ما بر (بار اچ) ہم اشارہ این کرد
ایم کہ بارائے مہلہ و بحیم عربی گذشت مخفی
مباد کہ ز اچ - بزائے ہوز و بحیم عربی و فارسی
بقول برہان بمعنی زن نوزائیدہ و صراحت
کند کہ بعد زائیدن زن اور اتاہفت روز
ز اچ گویندہ پس فارسیان کلمہ باہمی صفت
در اول این آوردند و معنی لفظی این کسی کہ
مصاحب زن نوزائیدہ اتاہفت روز با
و گنایہ از قابلہ و آنا کہ بہ بابائے فارسی گنید

مبدل این باشد چنانکہ تب و تب -
صاحب برہان (پاز اچ) را کہ بہ بابائے
فارسی و بحیم فارسی می آید بہ معنی دایہ شیر
دہندہ و ما ما چہ نوشتہ کہ عبری قابلہ و مفعول
خوانند مؤلف عرض کند کہ قابلہ دایہ
ایست کہ بوقت تولد تدبیر و خدمت
زچہ و بچہ کند و مرضعہ شیر دہندہ اطفال
پس این دو معنی را مخصوص دانیم با
(پاز اچ) کہ در ردیف بابائے فارسی
می آید و درین جا بر معنی بالاقامت
کنیم و این تخصیص محاورہ فارسیان
است دیگر هیچ (اردو) قابلہ
بقول آصفیہ - عربی - اسم مؤنث -
دائی - بچہ جانے والی و عورت جو
بوقت تولد بچے کی تدبیر اور زچہ کی
خدمت کرتی ہے - دائی بقول آصفیہ اسم
مؤنث - قابلہ - آنا -

پازر او | بقول مؤید بالکسر زین کردن اسپ و بیابان فراخ باشد مؤلف عرض کند
 که مادر نسخه قلمی قدیم مؤید الفضل این لغت را نیافتیم و این همان لغت است که
 بارے مہملہ بقول شمس گذشت کہ بر حلیہ و معنی این راے خود ظاہر کردہ ایم۔ مطبع نو کشور
 چنانکہ عادت اوست در نسخہ مؤید این لغت را زیادہ کرد و شک نیست کہ از
 شمس اللغات گرفت و کاتب دست درازش ہم کارے کہ دیکہ نقطہ بر رے
 مہملہ گذاشت۔ لہذا العجب۔ چہ تصرف ہا در کتب لغات کردہ اند و چہ تصحیف ہا بکار
 بردہ اند کہ بچارہ مؤلف مرحوم مورد اعتراض ہاست و در فرار خود قفل بردہ ان
 است و ہمین قسم تصرف در بسیاری از لغات بہار عجم ہم دیدہ ایم کہ حلیۃ اشاعت
 در مطبع نو کشور گرفت گویند کہ گروہی از علما بر اے تصحیح کتب مطبوعہ این مطبع مقرر
 بود کہ بضمن تصحیح پیش از مسودہ کار ہا کردہ است خدا محفوظ دار و طبع ثانی این کتاب
 را در ہجو مطابع (ار ۹۰) دیکھو بار او۔

پازر ار | بہار گوید کہ ظاہر در اصل (ا بازار) بودہ کہ در چین جا ہا اکثر اطعمہ و آبہامی
 فروختہ اند و برورایام (ا) بمعنی مطلق جاے فروختن استعمال یافتہ و ہمین شہرت دار
 و تیز و روا و گرم کنایہ از بازار رائج بود و مقابل بازار افرودہ و بستہ و شکستہ و کند
 کہ کنایہ از بازار غیر رائج است و برین قیاس بازار تیز کردن و شکستن (کہ در طحا
 می آید) صاحب سوار التبیل ہم در وجہ تسمیہ نقل قول بہار کند صاحب ناصری گوید
 کہ پارسی صرف است لغزات تبدیل الف بایا (بیزار) کردہ اند و (بیازرہ) جمع آن

صاحب منتخب ہم ذکر این تعریب کرده و صاحب مؤید گوید کہ بمعنی سوق است و بس
 مؤلف عرض کند کہ شک نیست کہ آبا بر معنی دوش بمعنی آتش گذشت و زار بوق
 برہان مکان روئیدن و مقام انبوهی و بسیاری ہم۔ پس اگر بار را مخفف آبا گیریم
 معنی لفظی این مقام انبوهی آتش و مجازاً مقامی کہ اغذیہ در آنجا بسیار بفروش می رود
 و کنایہ از سوق معروف باشد و ہمین است مقصود و صراحت اجمال بیان محققین
 بالا و لیکن بعض معاصرین عجم کہ ذوق تحقیق زبان خود دارند برخلاف این۔ گویند کہ
 با بمعنی ہفد ہم اوست کہ گذشت کہ افادہ معنی فاعلی کند و زار بمعنی انبوهی و کثرت بسیار
 و معنی لفظی این کثرت و بسیاری دارندہ برائے ہر چیز و کنایہ از سوق معروف است و این معنی بہتر است
 از تخصیص بہ آتش۔ ما توجیہ آخر الذکر را برائے وجہ تسمیہ بہتر از اول میدانیم
 و ذوق زبان و وضع بعض لغات کہ با کلمہ یا گذشتہ است ہمین وجہ تسمیہ را
 می پسند و مخفی مباد کہ صاحب کنز کہ محقق ترکی است این را لغت ترکی گفته بہ
 معنی سوق و بیع (میر صیدی ۵) نیست سودی کہ زیانش نہ بود و ردنبال ۴
 یا رمی بدم از ان شہر کہ بازاری نیست (ار دو) بازار بقول آصفیہ فارسی
 اسم مذکر۔ خرید و فروخت کی جگہ۔ ہاٹ۔ پیٹھ۔ چوٹا۔ سوق۔

(۲) بازار۔ بقول بہار معنی سود و معاملہ و سودا (فراری گیلانی ۵) باہمہ نامہ ہند
 سیوفا خواندی مرا کہ کافر مگر در قیاست با تو این بازار نیست ۴ (عرفی ۵)
 من نگویم کہ درین شہر تمکاری ہست ۴ ہمہ دانند کہ ما را تو بازاری ہست ۴۔

مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اول است بمعنی معاملہ و سودا و سود معنی سود و نفع ہر بازار زدن می آید بعض محققین بر اصطلاح - (بازار اول یوسف) بازار را بہ معنی قیمت گرفته اند و ماہد را بخا اختلاف کنیم (ارو) نفع بقول آصفیہ - عربی - ہم مذکر سود - فائدہ - منافع منفعت معاملہ سودا - مذکر - صاحب آصفیہ نے سودا پر فرمایا ہے - معاملہ - خرید و فروخت کی بات چیت (ظفر ۵) دل کا زلفون میں مرے سہل ہوا یوں سودا چاہیے سستی کوئی بک جاتی ہے نیلام کی چیز بڑے - سابقہ بقول آصفیہ عربی - واسطہ - معاملہ جیسے "خدا ان سے سابقہ نہ ڈالے"

(۳۳) بازار - بقول صنیمہ برہان و ناصری رونق و رواج و بقول صاحب مؤید و شمس ارزش و رواج چنانکہ گوئی "امروز بازار اوست" مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم ہم گویند کہ "بازار حسن او گرم است" معنی مجازی این باشند کہ رواج و رونق او زیاد است پس این معنی ہم مجاز تعلق دارد بمعنی اول دیگر ہیچ (سکونی جہلوقانی ۵) فتنہ بازار سے بچش داشت پرسیدم کہ چیت ہا گفت آشوبے برے روز محشر می خرم ہا (ارو) رونق - مؤنت - رواج - مذکر - صاحب آصفیہ نے رواج پر فرمایا ہے کہ عربی - اسم مذکر - کسا و بازاری کا متقیض - چلن -

(۳۴) بازار - بقول صاحب صنیمہ برہان و شمس بمعنی سود و طرف - صاحب مؤید فرماید کہ ہم برین قیاس است کہ بازار بزرگ را چار سو گویند - مؤلف گوید کہ سند مؤید - مؤید اولیت زیر کہ چار سو بمعنی چار طرف است و مراد از بازار

بزرگ زیر که چون هر یک طرف بازار می باشد اطلاق بازار بزرگ بر چار سو کنند و ازین مثال چار سو نمیتوان لفظ بازار را بمعنی سو و طرف گیریم دیگر کسی از محققین نگار زبان ذکر این معنی نکرد و طالب سند باشیم (ار دو) و بگوید سو۔

(۵) بازار۔ بقول صاحب ضمیمه برهان امر۔ بازار آوردن۔ مؤلف عرض کند که اصل این بازار و بکثرت استعمال مدو و چهارم مقصوره بدل شود و ضرورت نداشت که با وجود ذکر مصدر (بازار آوردن) ذکر مشتقاتش کنیم با جمله شامل است بر همه معانی بازار آوردن۔ (ار دو) واپس لا۔ پھیر لا۔ پھرا۔ بازار آوردن کا امر اسکے تمام معنوں میں (۶) بازار۔ بقول مؤید بمعنی خواہش۔ مؤلف عرض کند که در بعض نسخ قلمی۔ این معنی غیر مذکور۔ ولیکن از (بازار آراستن) که در طبقات می آید من وجہ در مصدر اصطلاح بازار داشتن (همین معنی پیدای شود) (ار دو) خواہش۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم نوشت آرزو و تمنا۔ ارمان۔ رغبت۔ شوق۔ مرضی۔ مطلب۔ مقصد۔ مدعا۔ مراد۔

بازار آراستن (مصدر اصطلاحی) می خواستی و ز رونق مبر نقش و آرایش	بقول بہار (۱) ترتیب دادن بازار
باشد۔ صاحب آصفی نقل نگارش (نظمی) عرض کند کہ معنی بیان کردہ بہار درست	
(۵) چو رنگونہ بازی آراستند بخون است ولیکن از سند ووش معنی (۲)	
از سکنہ رمان خواستند (ولہ ۵) چو بازار رونق دادن و از سند اولش (۳) تکمیل	
من بایں آراستی و بان رسم و آئین کہ خواہش کردن پیدای شود (ار دو)	

<p>۱) بازار سجانا (۲) رونق دینا (۳) خوش پوری کرنا۔ سوم لفظ بازار (ارو) رونق پڑنا (الف) بازار افسردن (مصدر اصطلحی)</p>	<p>بازار افتادن (مصدر اصطلحی) معنی در پیش شدن و واقع شدن معامله و سودائی</p>
<p>(ب) بازار افسردہ شدن صاحب آصفی ذکر (الف) کرده از معنی ساکت و بذر بازار افسردہ گوید کہ کنایہ از بازار غیر راج (جویے کشمیری) بازار کرسی (ارو) معاملت واقع ہونا سابقہ پڑنا و فلک اکنون فسرده شدہ گرمی نمازہ است</p>	<p>بجائش گذشت (انوری) مرابا دلبری کارے بیفتادہ دلم رانیز بازارے بیفتادہ (ارو) معاملت واقع ہونا سابقہ پڑنا و فلک اکنون فسرده شدہ گرمی نمازہ است</p>
<p>بازار افروختن (مصدر اصطلحی) مگر در دکان برف و مؤلف عرض کند صاحب آصفی ذکر (بازار افروختن چیرے) کہ (الف) و (ب) ہر دو مقابل (گرم شدن) کرده گوید کہ رونق و رواج دادن آن چیز بازار است و مرادف سرد شدنش کنایہ</p>	<p>بازار افروختن (مصدر اصطلحی) مگر در دکان برف و مؤلف عرض کند صاحب آصفی ذکر (بازار افروختن چیرے) کہ (الف) و (ب) ہر دو مقابل (گرم شدن) کرده گوید کہ رونق و رواج دادن آن چیز بازار است و مرادف سرد شدنش کنایہ</p>
<p>راوازاو الفرج رونی سندے آورده۔ از بے رونق شدن بازار بلحاظ معنی اول (۳) آنکہ بفراخت شرع را گردون و لفظ بازار کہ حقیقی است و (۲) بے رونق و آنکہ بفروخت ملک را بازار و مؤلف و بے رواج شدن چیرے بصورت اصناف</p>	<p>راوازاو الفرج رونی سندے آورده۔ از بے رونق شدن بازار بلحاظ معنی اول (۳) آنکہ بفراخت شرع را گردون و لفظ بازار کہ حقیقی است و (۲) بے رونق و آنکہ بفروخت ملک را بازار و مؤلف و بے رواج شدن چیرے بصورت اصناف</p>
<p>گوید کہ از سند پیش کرده اش (چیرے) را بلحاظ معنی سوم لفظ بازار کہ مجازی است بازار افروختن (معنی افروندن رونق آن و سندی کہ بالاند کور شد متعلق بہ (ب) باشد پیدا است۔ و مصدر فروختن کہ مخفف افروختن و (بازار افسردہ) کہ متعلق بہ (الف) است</p>	<p>گوید کہ از سند پیش کرده اش (چیرے) را بلحاظ معنی سوم لفظ بازار کہ مجازی است بازار افروختن (معنی افروندن رونق آن و سندی کہ بالاند کور شد متعلق بہ (ب) باشد پیدا است۔ و مصدر فروختن کہ مخفف افروختن و (بازار افسردہ) کہ متعلق بہ (الف) است</p>

مرکب توصیفی بمعنی (۱) بازاری کہ رونق (قیمت اول یوسف) نیز آمدہ مؤلف گوید کہ
 او باقی نیست و (۲) بصورت اضافت در نسخہ دیگر کہ مطبوعہ اولین است بمعیت یا
 بازار بسوی چیزیں۔ چیز بے رونق و افق ہر ذہ یا ہفدہ درم نوشتہ (ظہوری ۵)
 کہ فردن محقق افسردن است مخفی سادہ کہ دکان حسن فروشی اگر بیارائی و غنیمتی شمر
 از سند پیش شدہ۔ استعمال مصدر فردن یوسف اولین بازار (۶) (ولہ ۵) قیمت
 پیدا است عیبی نذر و (ار و و) (الف) خود مدان کہ قیمتیں یا یوسفی یوسف دوم
 و (ب) (۱) بازار ہند اہمنا خرید و فروخت بازار (۶) مؤلف عرض کند کہ طرز بیان
 کم ہونا۔ سر و بازاری ہونا (۲) کسی چیز کا محققین بالاد در غلطی انداز دے گوئیم کہ
 بے رونق ہونا۔ بازار بمعنی قیمت نیامدہ و مراد از (بازار
 بازار اول یوسف اصطلاح قبول اولین یوسف) چنانکہ ظہوری گوید اولین
 بحر و بہار قیمتی کہ برادران یوسف علیہ السلام سو د است کہ برادران یوسف با اہل کار و
 نزد تاجر بعد بر آمدن از چاہ بان فروختند کردند و (بازار دوم یوسف) ہمان ثمت
 و (بازار دوم یوسف) کہ می آید۔ وقت کہ زلیخا بخیرداری یوسف کرد و ہر دو متعلق
 بیع او در مصر بدست زلیخا است بہار است بہ معنی دوم لفظ بازار (ار و و)
 نسبت قیمت اول صراحت فرید کند کہ یوسف کی پہلی بیع جوان کے بھائیوں نے
 کہیت آن بنا بر اختلاف روایت ہشت کنوئن سے نکلنے کے بعد اہل کاروان کے
 یا پانزدہ یا ہفدہ درم است و بد معنی ہاتھ کی تھی اور دوسری بیع وہ چوزلیخا کے

ہاتھ مصرین ہوئی۔

سونے کا بازار تیز ہے۔

بازار برچیدن مصدر اصطلاحی۔ بازار چہ اصطلاح۔ بقول بہار واند
بقول بھر و بہار واند یعنی برداشتن بازار مصغر بازار است (ظہوری ۵) رنگین
است مؤلف گوید کہ مقصود از بند کردن ز سر شک گونه دارم بازار چہ بگرفتار
آنست (صائب ۵) چار بازار غنا مصر پر بازار مؤلف عرض کند کہ صاحب برہان بر کلمہ
مکثر گزشتہ است ہ وقت آن آمد کہ بر چند چہ گوید کہ باخفای ثانی افادہ تصغیر کند چون
این بازار را (اردو) بازار اٹھادینا در آخر کلمہ در آرنہ چون باغچہ و طاقچہ۔
بند کرنا۔ (اردو) چھوٹا بازار۔ مذکر۔

بازار تیز اصطلاح یعنی بازار رونق بازار چیدن مصدر اصطلاحی۔ صاحب
دار کہ قیمت استعدہ درست و گران آید و آصفی ذکر این کردہ گوید کہ یعنی بازار برداشتن
ارزان نہ باشد مراد بازار گرم و مقابل است و سد پیش کردہ اش۔ از کلام صائب
بازار سرد۔ بہار (بازار فلان تیز است) ہمانست کہ بر (بازار برچیدن) مذکور شد
قائم کردہ کہ متعلق بہین است (مختصم مؤلف عرض کند کہ سکندری خوردہ است
کاشی ۵) کنون کہ خنجر بیدار و یار خنجریز و معنی مخالف بیان کردہ بہ تحقیق (بازار
است ہ کجاست مرد کہ بازار امتحان چیدن) یعنی قائم کردن بازار است نہ
تیز است ہ (اردو) بازار کی صفت برداشتن (ظہوری ۵) نشاط و ہر دو عالم
بین تیز کا استعمال کر سکتے ہیں جیسے آج پلہ بیگانگی دارد ہر جوہر کالاے دکان غنیش

بازار می چینی (۵) زبیدی می نمی یا کنایه باشد مطلق از دنیا۔ (نظامی ۵) تہی
کسی پر مایہ از من پوز سوداے تو صد بازار گشت بازار خاک از خروش پوز بانگ
در کنج دکان چینی پوز صاحب موار و برصد جہر سہا بر آسودہ گوش پوز صاحب شمس
چیدن ذکر (بازار چیدن) بمعنی بیان کردہ ما نسبت معنی اول بر آدمیان قناعت کند و
کردہ است (ار دو) بازار قائم کرنا۔ معنی سوم را مخصوص کند بہ رونق اخروی
بازار چیری گرم شدن (مصدر مؤلف گوید کہ ہر سہ متعلق است با معنی سوم بازار
اصطلاحی) بحث این بر (بازار گرم شدن) یعنی رونق و رواج خاک را کنایہ گرفتند
می آید (ار دو) و کیو بازار گرم شدن۔ از قالب آدمی و عظمت بشریت و رونق
بازار خاک اصطلاح بقول برہان امور دنیوی محققینی کہ در معنی سوم آخرت
و جہانگیری و ہفت بکسر راے بے نقطہ و را داخل کردہ اند بخیاں ما قرین صواب نمی تھا
خائے نقطہ دار بالف کشیدہ و کاف زو باقی حال مشتاق سداستعمال معنی دوم و
(۱) کنایہ از قالب آدمی است و (۲) عظمت سوم با شیم حیف است کہ پیش نشا (ار دو)
بشریت را گویند و (۳) کنایہ از رونق امور (۱) قالب انسان۔ انسان کا جسم مذکر۔
دنیوی و اخروی۔ صاحبان بھر و جامع بر (۲) انسانی بزرگی عظمت بشریت۔ ثنوت
معنی اول و سوم قانع صاحب نوید مذکر (۳) امور دنیا و آخرت کی رونق ثنوت
ہر سہ معنی معنی دوم را مخصوص کند بہ رونق امور دنیوی و اعتبار آن و (۴) تحقیق (الف) بازار و دشمن (مصادر اصطلاحی)

<p>این متاع پ (ار دو) (الف) خواہش</p>	<p>ب) بازار داشتن بخیری صاحب</p>
<p>کمرکھنا خواہش مند ہونا (ب) کسی چیز کے ساتھ</p>	<p>ج) بازار داشتن متاع</p>
<p>معاملہ رکھنا (ج) کسی چیز کا رونق دار ہونا</p>	<p>ب) کردہ گوید کہ معاملہ داشتن بہ آنحضرت</p>
<p>بازار دووم یوسف اصطلاح بخت</p>	<p>و نسبت (ج) فرماید کہ رونق و رواج داشتن</p>
<p>این بر بازار اول یوسف مذکور شد۔</p>	<p>متاع مؤلف عرض کند کہ الف متعلق بہ معنی ششم لفظ بازار</p>
<p>(ار دو) دیکھو بازار اول یوسف۔</p>	<p>یعنی خواہش داشتن چنانکہ انوری گوید (ب)</p>
<p>اصدا ر اصطلاحی بقول</p>	<p>بخر بازار و سواس تو در دل پو بجان تو کہ بازار زدن</p>
<p>کنایہ از فائدہ خاطر</p>	<p>بازارے ندارم پو و سند (ب) از سکونی برہان و جہانگیری (ا)</p>
<p>خواہ کردن و بقول وارستہ و رشیدی</p>	<p>جرباد قانی است (ب) فتنہ بازی</p>
<p>فائدہ خاطر خواہ گرفتن صاحب بجز ذکر این</p>	<p>بچشمش داشت پرسیدم کہ چیست بگفت</p>
<p>بازار معنی سود و سودا بجایش گذشت</p>	<p>آشوبی برائے روز محشر می خرم پو و نسبت گوید کہ بازار معنی سود و سودا بجایش گذشت</p>
<p>و این متعلق بہ ہمان است صاحب جامع</p>	<p>(ج) عرض می شود کہ این را بطحا پسندی</p>
<p>فائدہ خاطر خواہ۔ صاحب</p>	<p>کہ بدست آمد مخصوص بہ متاع کردن مارا خوش فرماید کہ کنایہ از فائدہ خاطر خواہ۔ صاحب</p>
<p>سروری در ضمیمہ کتاب گوید کہ کنایہ از</p>	<p>نمی نماید باید کہ (بازار داشتن چیزے)</p>
<p>است بہار بذر معنی بالا</p>	<p>را بمعنی رونق داشتن آنچیز کہ یم (فطرت)</p>
<p>بہ تحقیق پیوستہ کہ</p>	<p>شہدی (ب) ناز غینان را چہ پرواے گوید کہ از اہل زبان بہ تحقیق پیوستہ کہ</p>
<p>معنی بازار آراستن است گویند کہ</p>	<p>نیاز موسوی پو در دیار حسن بازی ندارد (۲) بمعنی بازار آراستن است گویند کہ</p>

در قشون و لشکر بازار زده اند و چادرها که زدن بمعنی حاصل کردن و یافتن می آید
 نگانده ^۱ مؤلف عرض کند که حیف از چنانکه سود زدن و زیان زدن و معنی اول
 صاحب جامع که اهل زبانست مصدری متعلق به همین است و بازار در اینجا بمعنی
 را اسم جامد کرده و آنچه بهار معنی دوم پیدا کرد دوم اوست و معنی بسیاری از محاوره پیدا
 درست است و معنی اول کنایه باشد از همین شود و بدون آن هم درست است یعنی
 معنی حقیقی که نفع و فائده نتیجه بازار است حاصل کردن فائده بغیر مبالغه و زدن بمعنی
 و نقصان هم نتیجه این که بر معنی سوم می آید - نصب کردن و قلم کردن و ترتیب دادن
 (صائب ^۲) امروز هر که سنگ ملامت با هم می آید چنانکه خمیه زدن و دکان زدن
 رسانند و گوشت خود بپوس که بازار می زدن و معنی دوم متعلق است باین و زدن بمعنی
 پاره (ظهوری ^۳) آب بخورد و خواهی میسر بند کردن هم می آید چون راه زدن پس از این
 از خوانش پاره بر طالع خود میوه کند بهانش معنی پیدا است که دس بازار زدن بمعنی بند
 پاره بازار زدن کز آفت افتادن پاره ای کردن بازار و کنایه از زیان برداشتن
 بردی بسته و ندانش پاره (وله ^۴) زدن باشد چنانکه ظهوری گوید (سه بازار زدن
 داری تقوی فروشان پاره بازار اخلاص آنکس که کشادانه تو دکانی پاره سرمایه سود و چاره
 ریائی پاره (حکیم شفا ^۵) جنس دل کف است زبانی پاره مخفی مباد که محققین این شعر
 صلائی بر خریداری زدیم پاره شتری خواهان را بسند معنی دوم آورده اند و ذکر معنی سوم
 کالانخر بازار زدیم پاره مؤلف عرض کند که زدن و لیکن بر معنی شعر غرض نرفته اند -

<p>شاعر گوید که هر که با تو معامله کرد بازار خود را</p>	<p>بازار سرد شدن مصدر اصطلاحی</p>
<p>بند کرد و خسارت برداشت ولیکن این</p>	<p>بقول بکر کساد بازار و ناقدر دانی دیگر</p>
<p>زبان که از معامله تو با حاصل شد سرمایه</p>	<p>کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد</p>
<p>سو و هر دو جهان است اگر بازار زدن</p>	<p>مؤلف عرض کند که مقابل گرم شدن بازار</p>
<p>را درین شعر معنی نفع حاصل کردن گیریم</p>	<p>است و کنایه از کساد بازاری و مرادف</p>
<p>لطف زبان که در مصرع ثانی است لطف</p>	<p>بازار افسردن که قیمت اجناس درست</p>
<p>سینج بر باد می رود سخن فهمان دانند (ارو)</p>	<p>نیاید و کمی مشتریان و خواهشمندان ارزانی</p>
<p>(۱) خاطر خواه قائده حاصل کرنا (۲) بازار</p>	<p>پیدا کند و اهل متاع زبان بردارند معاین</p>
<p>آراسته کرنا بازار قائم کرنا (۳) بازار</p>	<p>عجم بر زبان دارند (ارو و) بازار سرد</p>
<p>بند کرنا بازار اٹھا دینا</p>	<p>هونا بازار بند هونا و بگو بازار افسردن</p>
<p>بازار زده اصطلاح قول مجربها</p>	<p>(الف) بازار شکستن مصدر اصطلاحی</p>
<p>است که جنس را گویند که آن را مکرر در</p>	<p>(ب) بازار شکسته صاحب آصفی</p>
<p>بازار برده باشند و هنوز خرید نشده مؤلف</p>	<p>ذکر (الف) کرده از معنی ساکت مؤلف</p>
<p>گوید که طالب سداستعمال باشیم مجربها</p>	<p>گوید که (۱) کم شدن و کردن رونق بازار</p>
<p>بهار بکارمانی خورد معاصرین عجم بر زبان</p>	<p>(۲) زایل شدن و کردن رونق و درینجا</p>
<p>ندارند (ارو و) یک دفعه بازارین لای</p>	<p>بازار معنی سوم اوست که گذشت (ب)</p>
<p>هوئی چیز جو بکر بازارین لائی جائے</p>	<p>بقول آصفی (۱) بازار غیر رائج مؤلف</p>

عرض کند کہ مرگب توصیفی است و (۲) بمعنی
رونق زائل شدہ (انوری۔ الف ۵) کردہ ایم مؤلف عرض کند کہ بخیاں با
آنکہ بفرد کلک را رونق ۶ و آنکہ شکست مقولہ متعلق است از (بازار تیز) کہ تیز
تبع را بازار ۶ (ولہ الف ۵) اے کردہ گذشت۔ دیگر ہیچ (ارو ۱۰) فلان چیز
خجل تباں چین را ۶ بازار شکستہ حور عین را کا بازار آج کل گرم ہے ۷ صاحب آصفیہ
۶ (خالص آصفیانی۔ الف ۵) مطلب بخرنے (بازار گرم ہونا) پر فرمایا ہے کہ کسی چیز
شکستن بازار ماہ فیت ۶ خوبان کہ سینہ کا زور ہونا۔ غلبہ ہونا۔ جیسے ۷ بیماری کا
طرح بہ مہتاب دادہ اند ۶ (ارو ۱۰) (الف) بازار گرم ہے۔

(۱) بازار کا ٹوٹ جانا۔ بازار کو توڑ دینا۔ بازار کروں | مصدر اصطلاحی۔ بقول
بازار کی ہوتی ٹٹاٹنا جیسے ۷ آپکی کم توجہی سے بحر (۱) ہنگامہ چیدن اعم از نیکیہ بخوبی باشد
ہمنا باد کا ہفتہ واری بازار ٹوٹ گیا ۷ یا بڑشتی بہار باتفاق بحر فرماید کہ گویند ۷
ہفتہ کے بازار نے اتوار کے بازار کو توڑ دیا ۷ فلان بخور دی کر دیم با ما طرفہ بازاری
یعنی سرد کر دیا یعنی وہ رونق اور چھل پھل ہٹا کر دے (خواجہ آصفی ۵) مصدر دل را بتو
ہنین رہی جو پہلے تھی (۲) رونق ٹٹنا۔ ٹٹانا دا دیم و عزیزان غافل ۶ کہ بما یوسف حسن تو
(ب) (۱) بے رونق بازار۔ (۲) بیرونق چہ بازاری کر دے ۶ بہار گوید کہ (۲) مراد
بازار فلان چیز تیز است | مقولہ بقول بازار زدن ہم مؤلف عرض کند کہ ہر دو
بحر و بہار اے رونق و رواج دارد۔ محققین نازک خیال بر لطف زبان و ما

این غور نکردند (بازار کردن) چیز نیست کردن و لاف زدن بهار بر معنی اقل و
 و (بازاری کردن) اصل است که معنی تنگنا صاحب ضمیمه برهان بر معنی دوم قانع -
 کردن باشد و برشتی مخصوص و (بازاری) (میر خسرو) ز آب و گل تن مردم چو
 بمعنی فسوب بیزار کنایه باشد از تنگنا که قلعه آراست و به شکل تنگ و معنی چهار
 اکثر در بازار الصنن معامله و سود اینگامه برپا اسرار است و در کشیده به عنصیر چهار
 و بحث با واقع شود و نمیدانیم که صاحبان بحر بازاری و که رخت هر دو جهانش بچار بازار
 و بهار با وجود سندا استمال متظم و نشر چنانچه است و مؤلف عرض کند که بر معنی دوم
 را بر اے وحدت گرفته اند و چگونه این را طالب سند باشیم که از نظر ناگذشت و معنی
 عام کردند برشتی و خوبی معاصرین عجم با ما بحکم بر زبان نداشتند و محققین زبان دان
 اتفاق دارند و معنی دوم مجبور بقول بهار یعنی سروری و ناصری و جامع ازین ساکت
 اعتبار ندارد تا آنکه سندا استمالش بنظر نیاید اند (ارو) (۱) بازار لگانا - بازار
 (ارو) (۱) تنگنا که نابقول آصفیه - قائم کرنا - (۲) هرزه گوئی کرنا - لاف مارنا
 شور و شر کرنا - فساد چنانا - بل چل چنانا - کن بازار لگانا اصطلاح - بقول برهان
 مین گفته مین بازاری پن کرنا - (۳) دیکهو و جامع با کاف فارسی بالف کشیده و بنون
 بازار زدن - زده سوداگر را گویند صاحب سروری
 بازار کشیدن | مصدر اصطلاحی بقول گوید که بازار لگان و بازار لگان هر دو یک
 بحر (۱) بازار ترتیب دادن و (۲) هرزه گوئی بمعنی مستعمل (سعدی) نه آن تندرو

بازارگان کہ کہ بروی سر از کبر آسمان زمین که بازار دران واقع شود از عالم
صاحب نامری فرماید که بازارگان محقق بزم گاه و مجلس گاه مؤلف عرض کند
بازارگان است و بقول صاحب مؤلف که گاه بقول برهان یعنی جاد محل و مقام لیکن
سوداگر مایه دار - خان آرزو در سراج بدین معنی بدون ترکیب گفته نمی شود چون
باتفاق برهان گوید که بخاطر مایه رسد که این بارگاه و لشکرگاه و خیمه گاه پس قلب افت
لفظ بفتح راے جمله و مرکب باشد از بازار (گاه بازار) و معنی لفظی این مقام معامله و
و گان که لفظ نسبت است از عالم رایگان و سودا است و متعلق بمعنی دوم بازار نه
و شایگان یعنی کسی که منسوب به بازار باشد زمین بازار بلکه کنایه باشد از بازار -
و پیوسته کارهای او موقوف بر بازار است (فردوسی ۵) چو کاوه برون شد ز گاه
مؤلف عرض کند که گان افاده معنی لائق شاه و بر و انجمن گشت بازار گاه و (میر
و سزاوار کند پس معنی لفظی این لائق بازار معنی ۵) چون کارگاه شستر و بغداد
است و صاحب کسره که محقق ترکی است - و روم گشت و بازار گاه لشکر شاه از
(بازارگان را بکسر زائے مجمله) لغت ترکی سخاے تو (ار و و) بازار - بازار
گیر و و ماصحت کامل پدر انجا کنیم (ار و و) کا مقام - مذکر -
سوداگر - بقول آصفیه - فارسی - بهم نکر بازار گرد اصطلاح - صاحب نامری
تاجر - تجار - بیو پاری -
بازار گاه اصطلاح - بقول بهار آفتاب را گویند (حکیم سنائی ۵) نیست با جود

از پے مقدار پسیم بازار گرد بازار (گرم شدن) که گذشت (اردو) (۱) بازار
دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکرین گرم ہونا۔ بقول آصفیہ بازار چکنا۔ بخوبی
نکرو مؤلف گوید کہ موافق قیاس است خرید و فروخت ہونا۔ بازار رونق پر ہونا
یعنی اسم فاعل ترکیبی بمعنی گردش کنندہ در (۲) کسی چیز کار و رہوٹا جیسے بیمار
بازار از قبیل جہا نکرو و کنایہ باشد از کا بازار گرم ہے۔
مردم بے تمکین و لا ابالی (اردو) دیکھو بازار مصطفیٰ خردار خدا مثل۔ صاحب
بازاری کے دوسرے معنی۔
بازار گرم شدن مصدر اصطلاحی۔ ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسیان این
بقول صاحب بحر قدر و منزلت چیزے مثل راجائی زند کہ معاملہ کسے باشخصے
دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکرین متعلق شود کہ رضا جو و قدر و ان آن کس
نکرو مؤلف عرض کند کہ (۱) معنی حقیقی آن باشد مثلاً زید محبت داشت با بکر و از مناسبت
رونق و رواج بازار و اگر بازار را منتظر آگاہ بود و دومی خواست کہ قدرش بنفراید۔
اصناف کتب بخیر (۲) قدر و منزلت و تا آنکہ زید صاحب اقتدار یا انتظامی خاص
رونق آن چیز باشد (خواجہ شیراز) با متعلق شد چون بکر را امیدوار آن کار
بازار شوق گرم شدن شمع رخ کجاست دید بجان و دل انتہائش کرد و بنواخت۔
تا جان خود بر آتش رویش کنم سپند و گویند کہ باغبانی را پیرے بود بغایت ملح و
پس معنی دوم متعلق است بہ (بازار چیزے) امیرے برو عاشق بود روزے معشوقش گذشت

<p>یہ بازار آوردان فروش و ہر و امیر عاشق بڑ گزشت در و بسوے او آوردان قیمت گلدستہ ہا پر سید باغبان زادہ مقداری بیان کرد و امیر عاشق مضاعفتش داد و ہمہ گلدستہ ہا را بخیرید۔ مقصود این است کہ چون خریدار با بائع عشق و محبت باشد کار از از رانی و گرانی قیمت نذر و ہر چہ خواہمی و ہداین</p>	<p>بجوالہ قنیہ گوید کہ اے خرافات مگو و لاف من مؤلف عرض کند کہ نہی باشد از مصدر (بازار کشیدن) کہ معنی دوش گزشت عجیبی نیست کہ صاحبان بحر و ضمیمہ برہان بند ہمین مقولہ آن مصدر را قائم کردہ اند و صاحب بحم بر زبان ندارند (ارو) یہودہ نیک۔ لاف نہ مار۔</p>
<p>بازار منیٰ اصطلاح۔ بقول وارستہ و بجز منیٰ موضعی است از ارض مکہ کہ قربانی دران کنند و بازاری کہ ہما نجا است و آن منہ حضرت اسمعیل پیغمبر علیہ السلام (طالب کلیم) ساکن بیت الہی اما اگر دست آیدت ہ خانہ را نزدیک تر سازی بازار منیٰ ہ (ارو) منیٰ بازار۔ مذکر وہ بازار جوارض مکہ کے ایک خاص موضع میں جس کا نام منیٰ ہے حج کے زمانہ میں قائم بازار نہادون مصدر اصطلاحی۔ بقول</p>	<p>مثل را تخصیص با خریدار و بائع ہمیت ہر گاہ معاملہ در میان دو کس باشد کہ ہمین قسم تعلق دارند فارسیان این مثل را از (ارو) دکن میں ہی فارسی کہاوت مستعمل ہے اسی مثل کو مؤلف نے اپنے کلام میں باندھا ہے اور حضرت جلیل نے اس کو پسند فرمایا ہے (ع) نقد روان سے ہون میں خریدار جنس حسن کو بازار صطفیٰ میں خریدار ہے خدا بازار کش مقولہ۔ صاحب ہفت</p>

<p>بھر و بہار مرادف بازار کشیدن (شیخ شیراز) (۵) قیامت کہ بازار سینونہند و منازل بے تکلیف و لا ابالی۔ صاحب نامہ سری بر لفظ بہ اعمال نیکو دہند (ار و و) دیکھو بازار کشیدن بازار ذکر معنی دوم کردہ۔ مؤلف عرض کند بازارہ اصطلاح۔ بقول بہار آنکہ در کہ (۳) بمعنی ہنگامہ کہ صراحت ماخذ این بازار کشیدن و خرید و فروخت کند بازارگان بر (بازار کردن) گذشت و شک نیست (جمع) و بازارگان بخذف الف دوم مخفف کہ در ہر سہ معنی یائے نسبت در آخر لفظ این و اطلاق آن بر شخص واحد از عالم بازار مرکب کردہ اند (ار و و) بازاری مرقگان و دندان کہ جمع قرہ و دندانست بقول آصفیہ۔ فارسی۔ بازار سے نسبت رکب و بمعنی مفرد متعل می شود پس بازارگان باقم والا۔ (۱) بازار کے پیشینے ولے (۲) او با چنانکہ عوام خوانند غلط محض و صحیح بفتح بہر تقدیر۔ شہدے۔ بے اعتبار۔ مؤلف عرض کرتا ہے بمعنی سوداگر مجاز است و ہمیں شہرت دار کہ واحد کے لئے بھی متعل ہے جیسے ۱۱۔ یہ بازار صاحب اند نقل نگارش مؤلف گوید کہ شخص ہے ۱۱ (۳) ہنگامہ۔ بقول آصفیہ فارسی ہائے نسبت بر لفظ بازار زیادہ کردہ اند۔ اسم مذکر۔ شورش۔ شور و شغب۔ غل غپاڑ و معنی حقیقی این منسوب بہ بازارہ استعمال یا فدا و گزبڑ۔ یافتہ نمی شود مگر جمع این معنی واحد (ار و و) بازار یا اصطلاح۔ بقول صاحب ضمیمہ دیکھو بازارگان۔ برہان (۱) بمعنی اے بازاری و فرماید کہ (۲) بمعنی تصغیر ہم معنی بازار یک و صاحب</p>	<p>بازار کشیدن (شیخ شیراز) (۵) قیامت کہ بازار سینونہند و منازل بے تکلیف و لا ابالی۔ صاحب نامہ سری بر لفظ بہ اعمال نیکو دہند (ار و و) دیکھو بازار کشیدن بازار ذکر معنی دوم کردہ۔ مؤلف عرض کند بازارہ اصطلاح۔ بقول بہار آنکہ در کہ (۳) بمعنی ہنگامہ کہ صراحت ماخذ این بازار کشیدن و خرید و فروخت کند بازارگان بر (بازار کردن) گذشت و شک نیست (جمع) و بازارگان بخذف الف دوم مخفف کہ در ہر سہ معنی یائے نسبت در آخر لفظ این و اطلاق آن بر شخص واحد از عالم بازار مرکب کردہ اند (ار و و) بازاری مرقگان و دندان کہ جمع قرہ و دندانست بقول آصفیہ۔ فارسی۔ بازار سے نسبت رکب و بمعنی مفرد متعل می شود پس بازارگان باقم والا۔ (۱) بازار کے پیشینے ولے (۲) او با چنانکہ عوام خوانند غلط محض و صحیح بفتح بہر تقدیر۔ شہدے۔ بے اعتبار۔ مؤلف عرض کرتا ہے بمعنی سوداگر مجاز است و ہمیں شہرت دار کہ واحد کے لئے بھی متعل ہے جیسے ۱۱۔ یہ بازار صاحب اند نقل نگارش مؤلف گوید کہ شخص ہے ۱۱ (۳) ہنگامہ۔ بقول آصفیہ فارسی ہائے نسبت بر لفظ بازار زیادہ کردہ اند۔ اسم مذکر۔ شورش۔ شور و شغب۔ غل غپاڑ و معنی حقیقی این منسوب بہ بازارہ استعمال یا فدا و گزبڑ۔ یافتہ نمی شود مگر جمع این معنی واحد (ار و و) بازار یا اصطلاح۔ بقول صاحب ضمیمہ دیکھو بازارگان۔ برہان (۱) بمعنی اے بازاری و فرماید کہ (۲) بمعنی تصغیر ہم معنی بازار یک و صاحب</p>
--	---

<p>بر تصغیر بازاری قانع و صاحب ہفت بھول و بے تمکین اخترازاوی است و نباید کہ قنیہ بذکر معنی دوم فرماید کہ الف برائے تصغیر اور از جابر آورد و تحریک کنند ہم می آید مؤلف عرض کند کہ در بازار یا بیازارند کہ مقابلہ او شایان مردم باین معنی اقل الف مذ است و در معنی دوم الف نیست و ہمان وقت اینگونہ تحریک زائد است بمعنی مطلق بازاری و آنچه تحقیق باید کرد کہ خود ہم بچو بازاری آمادہ مقابلہ این را بمعنی تصغیر گرفتہ اند تسامح کردہ اند۔ اش شوند (ارو) دکن مین کہتہ مین بازار یک بہ کاف آخر تحقیر باشد نہ تصغیر و بازار یا کا مقابلہ بزاری کر سکتا ہے این کاف را کاف تحقیر خوانند و بازار یا بازار یک اصطلاح صاحب شمیم را بمعنی بازار یک گرفتن قابل نظر است برہان بذیل بازار یا ذکر این کردہ گو و محتاج سند استعمال (ارو) (۱) کہ تصغیر است مؤلف عرض کند کہ ما صراحت این ہمد را بجا کردہ ایم (ارو)</p>	<p>بازاری (۲) بازاری۔ (۱) بازاری را بازار می بقولہ (۲) اگر از باری چنانکہ بازار صاحب</p>
<p>دیکھو بازار یا کے دوسرے معنی۔ بازاری کردن مصدر اصطلاحی معنی ہنگامہ کردن است بہ زشتی حیرت ماند و سند این برد بازار کردن گذشت (ارو) دیکھو بازار کردن۔ بازار آشیان طبل پراندن مثل۔</p>	<p>خرنہ ذکر (۱) کردہ و صاحب امثال فارسی (۲) ہم آوردہ زیادت لفظ آزاری بعد لفظ چنان ہر دو از معنی ساکت مؤلف گوید کہ ہر دو قولہ است گویند کہ از مردم بازاری بازار آشیان طبل پراندن مثل۔</p>

بقول بہار با وصف استعداد نیکی بدی و
 دشمنی کردن (والہ ہر وی ۵) از ان
 وہاں چو جان جانگزا حدیث گو با آشیان
 بلبل چہ ایرانی باز با و ارستہ و بحر ثقیف
 ہمیں شعر ذکر این کردہ و آشیان را آشیان
 نوشتہ اند (اردو) دکن میں کہتے ہیں
 کا کاک سے کوئے کیون اڑاتے ہوئے یعنی
 بھلائی کر سکتے ہو تو پھر برائی کیون کرتے ہو۔
 بازار افتادن بکھرے | مصدر اصطلاحی
 بقول آصفی و بحر وہاں رجوع شدن
 بہ وے (انوری ۵) اے دریغاکہ
 شاہد عا بازار افتادہ چون چنین است
 و رین حال بہین ذکر دعاست ہمولف
 گوید کہ حالت موجودہ را گذاشتن و بحالت
 دیگر آمدن است و این معنی از رجوع شدن
 پیدا نمی شود (اردو) پٹنا کھانا پٹی کھا
 بقول آصفیہ۔ ایک حال سے دوسرے حال
 یا ایک پہلو سے دوسرے پہلو کو پٹنا مٹو
 کہتا ہے کہ رجوع ہونا بھی کہہ سکتے ہیں اور
 پٹ پڑنا اس فارسی محاورہ کا خالص ترجمہ
 ہے جو دکن میں مستعمل ہے۔
 بازار افکن | اصطلاح۔ بقول بہار بافا
 و کاف بروزن مادر زن (۱) زندہ و
 پینہ باشد کہ فقیران و درویشان برجائے
 و خرقة دوزند و (۲) داخل ماندے کہ
 بعضے از سپاہیان بر پشت گریبان جامے
 پنبہ دار و چار قب دوزند چنانکہ سردار
 بر میان ہر دو شانہ افتد صاحب ہفت
 بذر کہ ہر دو معانی بالا گوید کہ (۳) کیسہ را ہم
 گویند کہ گدایان در بغل دارند۔ صاحب
 ناصری فرماید کہ زندہ و پینہ کہ بر قفایے
 گریبان جامہ دوزند و باز پس افکنند۔
 بتازی رقعہ یعنی پارہ گویند۔ صاحبان
 و سروری گویند کہ پارچہ باشد
 جہانگیری و سروری گویند کہ پارچہ باشد

که بر جامه پاره و ژنده درویشان بدوزند و آن پتیه و در پی نیز نماند و بتاری قهقهه دارد که آن را باز پس انگند چنانکه سامانی صاحب رشیدی فرماید که باز آنگن پارچه تصریح کرده مگر آنکه مجاز بر پتیه و رقعۀ طلاق که بر قفای گریبان جامه و فرکل دوزند و باز پس انگند و بحواله سامانی گوید که باز آنگن در شعر اکابر همان رقعۀ که بر پشت گریبان جامه و لباده و امثال آن دوزند و فرماید که چهار انگیری بمعنی مطلق رقعۀ و خرقة که بر جامه و مرقع دوزند آورده و این خطا گنجه خوانند و اکثر در گریبان جبهه بسوی پشت است صحیح معنی اول است لیکن بطریق مجاز بر مطلق رقعۀ و خرقة اطلاق توان کرد و جامع فرماید که (۱) پتیه و وصله جامه و (۲) و بر سینه بسیار کم عرض باقی ماند مقصود نشان داخل مانند که سپاهیان بر پشت جامه همین قدر است که مقام پشت از تکرار پارچه دوزند خان آرزو در سراج گوید که به زان فارسی است - پارچه که بر قفای گریبان جامه و لباده و فرکل دوزند و خصوصیت به رقعۀ و خرقة که بجامه و مرقع درویشان

دو زنجیر است و ذات کلمه و جوهر لفظ و لا و آنکه چنانکه سامانی تصریح کرده مگر آنکه مجاز بر پتیه و رقعۀ طلاق کرده باشند مؤلف عرض کند که وجه تسمیه همین است که رقعۀ و پیوند چیز است و در جامه مکرر دوخته شد و نسبت معنی دوم عرض می شود که پارچه بشکل قفۀ مدور باشد که عربان آن را در محاوره خود گنجه خوانند و اکثر در گریبان جبهه بسوی پشت دوزند بطریقی که پهن آن مطابق عرض پشت و بر حقه بالای پشت و بر هر دو دوش هم رسد و بر سینه بسیار کم عرض باقی ماند مقصود نشان و همین قدر است که مقام پشت از تکرار پارچه محفوظ باشد باعتبار ترکیب اسم مفعول برکتی است یعنی مکرر انگنده شده پس معنی اول و دوم کنایه باشد و معنی سوم مجاز آن - (خاقانی ۵) نقش هزارین چرخ و بیه

را گویند پس معنی لفظی این باد سخت دارند و صاحب باد سخت کنایه از باد پیچ است
که بجای خودش گذشت الف دوم زائد است و بس چنانکه مہار و ماہار (اردو)
دیکھو باد پیچ -

(الف) بازاران استعمال - خان آرزو در چراغ ہدایت ذکر (الف) کردہ گوید
(ب) بازاران کردن کہ بازای معجمہ ماخوذ از باختن بمعنی باخته شدہ و برین قیاس

است تازان (رکنایے سیچ ۵) بہر جولان رخسار در عرصہ چون تازان کند
پہ عاشق بیدل بجایے گوے جان بازاران کند و مؤلف عرض کند کہ ازین سند مصدر

(ب) پیدامی شود بہمین وجہ قائم کردہ ایم (الف) بہ تحقیق ما اسم حالیہ است از
باختن و بازیدن کہ برام حاضرش (باز) الف و لون زائد مرکب کردہ بازاران کردن

و معنی این بازندہ و باخت کنندہ و بازی کنندہ مفید معنی اسم فاعل حقیقت اسم
حالیہ بجایش بیان کردہ ایم پس (ب) مصدر مرکب است بمعنی (بازی کنندہ کردن)

یعنی (بازی آوردن) و (مشغول بازی کردن) شاعر گوید کہ چون یار ما از برائے
جولان رخسار خود را در عرصہ مشغول تاختن کند عاشق او جان خود را بعوض گوے

مشغول بازی کند - خان آرزو بر معنی شعر غور نکرد و ننہید انہم کہ از لفظ بازاران معنی
باختہ شدہ چہ طور پیدا کرد این است تحقیق محقق ہند نژاد کہ بدستے چراغ دارد و بدست

دیگر سراج قائل (اردو) (الف) ہارنے والا - کھیلنے والا (ب) کھیلوانا مشغول بازی
بازار ایتاوان مصدر اصطلاحی بنکر شدن و منقلب شدن از قول یا عمدہ

پیمان (انوری ۵) جان خواہیم ہو بہ و بحث این بجائے خودش می آید و درینجا پیمان
 باز ایستی ز قول پو چون وعدہ ات ہمین قدر کافی است کہ تصحیف کتابت صاحب
 ہمہ سوی تو میرود پ (ارو ۱۰) پیم جانا شمس متحقق کہ (بازیار) را (باز بار) نقل
 پلٹنا۔ انکار کرنا جیسے وہ اپنے قول کرد۔ (ارو ۱۰) دیکھو بازیار۔
 سے پلٹ گیا۔

باز بار اصطلاح۔ صاحب شمس گوید کہ بردن و این متعلق است بہ معنی ہفتم کلمہ
 لغت فارسی است بمعنی (۱) باز دار و باز کہ گذشت (انوری ۵) منعش لفظک
 (۲) بمعنی کشتگان کہ بہندش کویری نامند باز و ہد طالع بدر پو حکمش لعل باز برد
 دیگر کہ از محققین فارسی زبان ذکر این عامل جان را پ (ارو ۱۰) واپس لیجانا۔
 مکرر مؤلف عرض کند کہ کویری بہ را باز بعدم دادن مصدر اصطلاحی۔
 ہندی در سنسکرت کثرت و زور برتری گرا بقول آصفی نیست و نابود کردن و بہار
 گویند و مقصود صاحب شمس از کشتگان ہمین است و لیکن تا آنکہ سند استعمال منظر
 تباہی پر و معنی بالا را دلفوت (باز بار) تسلیم نہ کنیم کہ غلط
 قیاس است و اسم جامد نیست۔ صاحب قیاس نیست و لیکن طالب سند استعمال
 مؤید الفضل ذکر این بہ تحتانی چہارم عرض باشیم (ارو ۱۰) نیست و نابود کرنا۔
 موحّدہ کردہ گوید کہ بمعنی کشتکار باشد باز بگو استعمال۔ صاحب انند سحر الہ فرنگ
 مکرر بگو و عادت کن

مؤلف عرض کند کہ متعلق است بہ معنی	اصفہانی پیش کردہ (۵) چوپتہ باہمہ کس
ششم کلمہ باز و امر حاضر مصدر مرکب (باز	خونودگی است ترا از ان بود ہمہ سات
گفتن) کہ می آید ضرورت نداشت کہ ذکر	ز خندہ لب با باز کا مؤلف عرض کند کہ
این کنیم نمیدانیم کہ محققین بالاعراض مشتقا	بمعنی کثادہ بودن باشد متعلق بمعنی و ہم کلمہ باز
را چہ پسندیدند (ارو) پھر فرمائے پھر	تخصیص باب نیت بلکہ مضاف توان کرد سہو
باز بودن استعمال صاحب آصفی	و ہن و زبان و امثال آن ہم چنانکہ باز بودن زبان
ذکر این کردہ از معنی ساکت و سند کمال	و غیر ذالک (ارو) کھار سہا کشاوہ رہنا۔

باز پورت اصطلاح۔ بقول صاحب بول چال کہ پابند زبان معاصرین عجم است
 بمعنی پاسپورت مؤلف عرض کند کہ پاسپورت لغت انگلیسی است کہ بتائے ہندی
 پروانہ را گویند کہ مسافران را دہند تا بوثیقہ آن از ساحل گذرند معاصرین عجم سین
 مہملہ را بہ زائے معجمہ و تائے ہندی را بہ فوقانی بدل کرد چنانکہ آياس و آياز و ہمار و
 و زمار و غ جز این نیست کہ مفرس باشد (ارو) پروانہ را ہداری۔ مذکر۔ صاحب
 آصفیہ نے پاس پر اس کا ذکر فرمایا ہے۔

باز پرس اصطلاح۔ بقول بحر (۱) مؤلف گوید کہ تحقیق و تفتیح و استفسار بدقت و غور	و پرسش۔ صاحب شمس گوید کہ (۲) باہما تمام و ذکر معنی دوم ہم کردہ (الوزیری ۵)
فارسی مضموم۔ پرسش کن و تحقیق نمائے	چنانکہ کوہر و از خطبہ باز پرس ز سگہ پھر کہ لغتینش
اند بخوالہ فرنگ فرنگ بہ نسبت معنی اول بہ شک و ریب رہن است کا مؤلف	

<p>عرض کند که کلمه باز در معنی اول و دوم طالب سدا استعمال باشیم (ار و و) عیادت متعلق است به معنی ششمش یعنی معنی لفظی آن کرنا بقول آصفیه بیمار پرسی کرنا بیمار مکرر رسیدن و بمعنی اول حاصل بالمصدر کو پوچھنا - مزاج پرسی کرنا -</p>	<p>وکنایه از مواخذہ مرادف بازخواست باز پرہ اصطلاح بقول اندکوالہ فرما معاصرین عجم بر زبان دارند و بمعنی دوم فرنگ بفتح بایه فارسی و رای مہملہ بمعنی (۱) امر حاضر است از مصدر مرکب (باز پریدن) پروانہ و (۲) شپہ مؤلف عرض کند کہ کہ بمعنی دیگر باز رسیدن است (ار و و) دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت -</p>
<p>(۱) باز پرس بقول آصفیه - فارسی - اسم طالب سدا استعمال باشیم اگر پیش شود مؤنث - پوچھہ گچ - محاسبہ - جوابدہی مؤنث کہیم کہ بایه ہوز آخر بایه نسبت است یعنی چیزے کہ در پریدن بار بار رجعت کند</p>	<p>- بازخواست (۲) پھر پوچھہ - (الف) باز پرس بیمار کردن مصادر یعنی می آید و می رود بتواتر - پروانہ و شپہ اصطلاحی باشد کہ ہمین عادت این ہر دوست پس</p>
<p>بقول آصفیہ - اسم مذکر - وہ پروا رکٹر احو شمع پر عاشق ہو - (۲) چمکا ڈر بقول آصفیہ اسم مؤنث - شپہ - خفاش - ایک اندھیرا پسند پند کا نام جو اکثر چہتوں میں لٹکتا ہوتا</p>	<p>(ب) باز رسیدن بیمار بقول جگر ہر دو مرادف یکدیگر است مؤنث عرض کند کہ (بیمار رسیدن) و (بیمار پرسی کردن) بمعنی عیادت بیمار بر زبان معاصرین عجم است - و نسبت (الف) و (ب) اسم مؤنث - شپہ - خفاش - ایک اندھیرا دیگر محققین فارسی زبان سکوت و زریہ</p>

<p>(۲۱۱) بازپس داشتن مصدر اصطلاحی</p>	<p>اور رات کو اڑا کرتا ہے۔</p>
<p>(الف) بازپس اصطلاح - بقول انہی - یعنی دور داشتن است (النوری ۵) اسید و بیم کند مرد را سحر خلق و بدین دو و ہر دو از کلام عرفی استناد کردہ اند (۵) خوشستن از خلق بازپس دارم (۱) (ارو) پر سوختہ مرغ گہم بازپس آمد (۱) از بسکہ گلستان تماشاے تو گرم است (۱) مؤلف عرض کند کہ</p>	<p>(بازپس) (۱) مراجعت و (۲) دور مجاز</p>
<p>معنی اول و - - - - - بازپس سپرم مقولہ - بقول شمس یعنی تصدیق این معنی می کند و صاحب مؤید</p>	<p>(بازپس) (۱) مراجعت و (۲) دور مجاز</p>
<p>الفضلہ فرماید کہ اسے رجوع کنم و بازپس است و استعمال یعنی دوم بر (بازپس داشتن) می آید۔ صاحب انند بر نزاکت معنی غور نکرد</p>	<p>(ب) بازپس آمدن یعنی مراجعت کردن</p>
<p>و قول پر چہا تحقیقین ہند نہ را بدون دی برجعت شود و غیرہ باز با اگر اشارت کنی کہ بازپس آئے (۱) (ولہ ۵) دل بکارے (۱) بازپس سپردن (۱) ہم بدین معنی یافتہ نشد۔</p>	<p>و قتائل (النوری ۵) و قول پر چہا تحقیقین ہند نہ را بدون دی برجعت شود و غیرہ باز با اگر اشارت کنی کہ بازپس آئے (۱) (ولہ ۵) دل بکارے (۱) بازپس سپردن (۱) ہم بدین معنی یافتہ نشد۔</p>
<p>کہ پیش می نرود (۱) یک قدم بازپس نمی آید (۱) (ارو) (الف) (۱) واپس (۲) دور (ب) واپس آنا۔</p>	<p>عالم سند با شیم (ارو) واپس جاؤں (ارو) (الف) (۱) واپس (۲) دور (ب) واپس آنا۔</p>

(۵) از ان کم دم مردن نگاہ خیره بر پوش تختہ و جامہ وصل کنند کہ بمنزلہ گہوارہ باشد
 کہ کہ نیت خجالتی از پس نگاہ باز پسین را (۱) (۲) اطفال را و (۳) ریسمانی را نیز گویند کہ
 (۵) شعر من بندہ در مدح طبع پادشاه تختین در ایام جشن و عید از جای آویزند و زنان
 شناس و باز پسین (۱) (۲) (۳) در بران دختران بران نشسته در پوا آیند و روند
 دل کہ ز اقبال گہ در دو حیاست (۱) (۲) (۳) و باین معنی بجای بے فارسی نون ہم آمدہ
 باز پسین بعد بر دینی کے پادشاه عرض صاحب نامری بذکر معنی اول صراحت کند
 کند کہ باز پسین معنی آخرین است مطلقاً و جز کہ اسمش دواۃ در عربی است و نسبت معنی
 این نیست کہ یا و نون نسبت در آخر باز پس دوم بحوالہ سامانی گوید کہ چوبی چند است کہ
 زیادہ کردہ اند و معنی لغوی فیضیوب بہ مراجعت بر یکدیگر بند و کرپاسے بر روی آن
 یعنی انجام کہ مقابل تختین است (۱) (۲) (۳) افکنند کہ بدل گہوارہ کودک باشد و ذکر
 و پسین بقول آصفیہ - اخیر - آخرین پچھلا معنی سوم ہم کردہ و بحوالہ فرہنگ سامانی
 حبیبہ دم و پسین - و رشیدی گوید کہ پدال مہملہ عوض زائے
 باز پسین اصطلاح بقول برہان بروزن مؤرخ صحیح است صاحب رشیدی بذکر ہر
 باز پسین (۱) (۲) (۳) مہرہ چند لیت کہ بر ریسمان بندہ معنی نسبت معنی اول فرماید کہ اسم این
 و از بالائے گہوارہ اطفال آویزند تا ایشان در عربی دوات است - صاحبان کجرو
 بدان بازی کنند و آن را عربی دواۃ گویند و سروری بر ذکر معنی اول و دوم قانع
 و بعضی گویند (۲) (۳) (۴) چہار چوبست و بران صاحب جہانگیری ذکر این نکردہ و بہ نون

عوض ہائے فارسی آورده بر معنی سوم قائم اختیار دارند و تصحیف لغات کار ہا
خان آرزو در سراج فرماید کہ در تحقیق این کردہ اند و در نقل اشعار ہم متصرف ہا بکار
لفظ اختلاف بسیار است چنانچہ سامانی بدل ہا
تحقیق کردہ و صاحبان جہانگیری و رشیدی تحقیق است یکی (باد پیچ) کہ بدل مہملہ
ہم بہ وال و ہائے فارسی و ہم بہ زلے سوم و ہائے فارسی چہارم گذشت و دیگر
تازی و نون آورده اند و در برہان قانع (باز پیچ) کہ برائے ہون سوم و ہائے فارسی
بہ زلے تازی و ہائے فارسی نیز و در چہارم زیر بحث است و سوم (باز پیچ)
معانی آن ہم اختلاف است و آنچہ نزد کہ برائے منقوطہ سوم و نون چہارم می آید
مؤلف بہ تحقیق رسید آنست کہ باز پیچ و بمقابلہ این ہر سہ لغت چہار معنی است
بہ نون است بمعنی اول الذکر و باز پیچ بہ کہ بالا مذکور شد یعنی (۱) باز پیچہ اطفال و در
ہائے فارسی بمعنی (۴) ریشمانی کہ رسن گہوارہ و (۲) گہوارہ چہار چوبی و (۳) -
بازان بستہ بران بازی کنند و باد پیچ اورک کہ بہ رسن قائم کنند و بوسیلہ آن در
بدل مہملہ بمعنی سوم (کہ بالا گذشت) و آنچہ ہوا حرکت کنند و (۴) رسنی کہ بازیگران
سامانی ذکر معنی دوم کردہ است آن ہم بر دو ستون قائم و بالائے آن بازی ہا کنند
بدل مہملہ خواہد بود کہ آن را در ہندی جہول پس تحقیق خان آرزو کہ بالا گذشت بخیاں
گویند (الخ) مؤلف عرض کند کہ تحقیق ہائے دلیل است کہ ہر چہ خواست رائے
کہ از ماخذ کار ندارند و کاتبانی کہ بر قلم خود خود قائم کرو و فرمود کہ فائدہ اتیہ فضل من

وامی گوئیم کہ لجا ط ماخذ بہر چہا یعنی بالا اصل بنا (بادیچ) است کہ دال مہملہ بہ زائے ہوز
 (بادیچ) است بہ دال مہملہ سوم و بای فارسی بدل شود چنانکہ سرخ مرد و سرخ مرز و آنچه
 چہارم (اسم فاعل ترکیبی) و معنی لفظی این چہارم (باز نیچ) بہ زائے ہوز سوم و لون چہارم بہ
 در ہوا و این معنی حقیقی برائے ہر چہا یعنی متذکرہ معنی سوم می آید ہم مبدل (بادیچ) است
 بالا صادق می آید صاحبان تحقیق (بادیچ) کہ دال مہملہ بہ لون بدل شود چنانکہ نمودہ و نمونہ
 را بمعنی سوم مخصوص کردہ اند چنانکہ بجایش و گزیدہ و گزینہ۔ این است حقیقت این
 گذشت و ہمدراجا اشارہ کردہ اند کہ غرض ہر سہ لغت مرکب کہ موافق قیاس و مطابق
 دال مہملہ زائے ہوز ہم آمدہ و ذکر معنی اول قواعد فارسی است۔ آنچه خان آرزو باریج
 و دوم و چہارم در انجائیت پس این تخصیص را بہ زائے ہوز سوم و لون چہارم مخصوص
 معنی کہ در انجا گذشت متعلق است از محاورہ بہ معنی اول کند و (باز نیچ) را بہ زائے ہوز
 فارسیان و مارانی رسد کہ بروے قیاس اصل سوم و بای فارسی چہارم بمعنی چہارم خاص
 برین کنیم کہ (بادیچ) را باین ہر چہا یعنی متماثل فرماید و (بادیچ) را بہ دال مہملہ سوم و بای
 توان کرد کہ فارسی زبان۔ زبان مادر نیست فارسی چہارم بہ معنی سوم خصوصی می بخشد۔
 و آنچه محققین فارسی زبان با ستناد کلام شعرا می پرسم از و کہ بر سبیل الہام است یا القا
 فرس (باز نیچ) را بزائے ہوز سوم و بای و آنچه بر تحقیق خود ناز کند و می فرماید کہ۔
 فارسی چہارم بہ ہر چہا یعنی بالا درست خیال فائدہ استہ فضل من اللہ قابل غور است
 کردہ اند جزین نیست کہ مبدل همان۔ کہ بر محقق بے دلیل می تواند تحقیق خود را مبنی

بہر ہدایت کند اہل تحقیق را باید کہ دعویٰ خود (انتہی) مؤلف عرض کرتا ہے کہ کن
 را بدیل ثابت کنند نہ بالہام والقاب ہدایت مین اس کو ڈلا را کہتے ہیں۔ ایک چادر پر
 (استاد شہید) بے مہد اطفال جا بہت چار لکڑیاں مثل چوکھٹے کے قائم کر کے بانڈ
 رسد پا کہ عقد ثریا شود باز پچ (فخری) دیتے ہیں اور اسکو آویزان کر کے بچے کو لٹا
 امن و عدل و استقامت در ہوائے ملک تو با مین ڈال دیتے ہیں۔ (۳) دیکھو اور ک۔
 با و چون بازی گیران بازی کنان بر باز پچ (۴) وہ رستی جو بازی گیر دو بلند ستون سے
 (ابوالمثل) ز تاک خوشہ فرو مشہ و ز تان دیتے ہیں اور اس پر بازی گیری کے
 با و بران پا چو زنگیانی بر باز پچ بازی گیر کرتے دکھاتے ہیں یعنی اس رستی پر
 (اردو) (۱) چٹے پٹے۔ بقول آصفیہ۔ دوڑتے ہیں اور ایک پاؤں پر کھڑے
 ہندی۔ اسم مذکر۔ چھوٹے بچوں کے ایک ہو کر اچکتے ہیں پلٹیاں لیتے ہیں۔ موٹ
 قسم کے کہلونے جس میں جینے اور لٹو پڑے باز پچیدن عنان (۲) مصدر اصطلاحی
 ہوئے ہوتے ہیں۔ (انتہی) دکن مین اس کو عطف عنان باشد۔ یعنی لجام را بسوی
 لٹ پٹے کہتے ہیں گہوارے پر لٹکایا جاتا دگیر حرکت داؤن و برگردانیدن مخفی
 جس کو چھوٹے بچے ہاتھ پاؤں سے مبارکہ کلمہ بازورین جا یعنی مہتمم اوست
 مار کر کھیلنے مین (۳) پالنا۔ بقول آصفیہ (انوری) گرنا اثرہ ابر نشد پاک بر پٹ
 ہندی۔ اسم مذکر۔ گہوارہ پر سنگورہ۔ با و چون پچ عنان باز نہ پچی سیلانرا پا
 مہد۔ ہنڈولنا۔ ایک قسم کا جھولا یا ہنڈولا (اردو) باگ موڑنا۔

(۱۸۱)

باز تا فتن عمان

مصدر اصطلاحی

فریب از فلک دید و فتح از خداے

مرادف باز پیچیدن عمان است که گشت

مؤلف عرض کند که از هر سه سند پیش

مخفی مباد که کلمه باز در اینجا بمعنی هفتم است

شده مصدر

(الوزی ۵) تقدیم تو جائیت که از پس

باز جاس شدن بمعنی واپس

روی او که افلاک عمان باز تابند قدم

شدن بجای خود پیدای شود و بهار از شد

(وله ۵) از فلکم باز عمان باز تا فتن

که معنی اول پیدا کرده است متعلق به معنی دوم

بهار و گر زب کره خاک بر دم (ارو ۵)

است مشتاق سند دیگر باشیم (ارو ۵)

و بکھو باز پیچیدن عمان

(الف ۱) ما و ا بقول آصفیه عربی اسم

(الف) باز جاس اصطلاح بقول

مذکر جاس باز گشت جاس پناه گمر شکان

بحر ۱) ما و او مکان بهار گوید که مستقر

(۲) و بکھو باز پس (ب) اپنی جگه پر واپس یونا

و ما و او مکان را گویند (نظامی ۵)

مصدر اصطلاحی بهار گوید

از ان سستی اندام زخم آزمایه عمان

و صاحب اند تخلص بر دار و که (۱) فرید علی

دزد پیر کرد و شد باز جاس صاحب جستن است و کنایه از تفحص نمودن و می

انند بخوا که غوامض سخن فرماید که (۲) بمعنی که معنی اندیشه این کار باشد (نظامی ۵)

باز پس هم (نظامی ۵) بشه گفت برخیز همان داوود خویش را باز جستن و کمر بندایرینا

و شو باز جاس که آن کوه پایه در آمد زجا که دست و مؤلف عرض کند که (۲)

سکندر چو زان شهر شد باز جاس

معنی باز یافتن است و کلمه باز در اینجا بمعنی

ششم اوست کہ گذشت۔ سند بالائے تحقیق (۱۲) شاہی کہ باز چترش ہر کہ کہ پر کشاید
 می کند و مطابق ما خدم۔ آنچه بہار این را طائوس چرخش آید در سایہ ہمایون ہا
 مزید علیہ جستن قرار می دهد استعمال این در مولف عرض کند کہ باز را مصنف
 کلام انوری من وجہ یافتہ می شود کہ اتفاقاً کردہ اند بسوے چتر کہ بالاے سری باشد
 بدست آمدہ (۱۳) از قیاسی کہ تکیہ گاہ من و باز چتر چتر باشد کہ مثل باز است۔
 است ہا باز جستم زمانہ را سرو پایے ہا در ضرورت نہ داشت کہ ذکر این بطور اصطلاح
 مصرع ثانی این باز جستن بمعنی جستن است کہ نیم ننید انیم کہ مقصود محققین بالا از (باز)
 یعنی تلاش کردن و معلوم کردن کہ ظاہر معنی چتر بستہ (چہ باشد و غیر ازین نباشد کہ
 باز در اینجا هیچ نیست و متعلق بسلبت و دو بازے را گفتہ اند کہ نقاب چرمی بر چشمش
 وجہ دارد کہ معنی دہم کلمہ باز در اینجا مطابق کشیدہ باشند ولیکن این معنی در انصورت
 شود یعنی بخوبی یافتہ۔ قتال (اردو) درست باشد کہ نقاب باز را فارسیان
 (۱) دہونڈنا تفحص کرنا غور کرنا (۲) پاپنا چتر گفستہ باشد حیف است کہ از نظر ما گذشت
 و سندے ہم پیش نشد و معاصرین عجم بر زبان
 باز چتر اصطلاح۔ بقول اند و بہار بحیم ندارند (اردو) (۱) وہ باز جکے سپر
 فارسی و سکون فوقانی و راے جملہ (۱) کنایہ ٹوپی چڑھائے ہون۔ صاحب آصفیہ نے
 از باز چتر بستہ و (۲) بمعنی ذات چتر و برین ٹوپی پر لکھا ہے کہ وہ تھیلی جو شرکاری جاوے
 تقدیر اصناف مشبہ بہ الی المشبہ باشد (سلمان) کے منہ پر چڑھا دیتے ہن۔ طمانہ (۲) چتری

بقول آصفیہ ہندی۔ اسم مؤنث چھوٹا وہمی راندی (اردو) واپس لینا۔ کھینچ لینا۔
 چھاتا۔ دھوب اور بارش کے بچاؤ کی چیز جو **بازخ** بقول انند بھالہ مؤید بفتح زے مجھے
 سر پر لگاتے ہیں۔
بازچیدن **چیزی** مصدر اصطلاحی۔ یعنی (۱) بلند و (۲) کوہ بلند راگویند۔
 بہار و انند (بازچیدن) را یعنی برداشتن صاحب مؤید صراحت کرده کہ این بہر دو معنی
 گویند (خواجہ شیراز) غفا شکاکس بالالغت عرب است۔ صاحب محیط المحيط
 نشود و دام بازچین کا اینجا ہمیشہ باد بہت کہ محقق زبان عرب است فرماید کہ برخ
 است دام را پو مؤلف عرض کند کہ بہ فتحین یعنی برآمدن سینہ و درآمدن پشت
 کلمہ باز در اینجا متعلق بمعنی ہفتم اوست باشد از باب سح۔ اسم فاعل این بروزن
 و معنی لفظی این واپس گرفتن چیز ہے است افعیل اینخ است۔ الخ۔ مؤلف عرض
 و معنی برداشتن مخصوص باشد بحالت افتادن کند کہ عجیب نیست کہ فارسیان از ہین باب
 بسوے دام یا امثال این کہ گسترانیدہ باشند اسم فاعل این را بروزن سامع۔ بازخ
 و اگر گوئیم کہ ۱۱ دامن او گرفتہ و او بازچید گرفتہ اند بہ کسر زے ہوز و متصرف در معنی
 بمعنی برداشتن صادق نمی آید و معنی بیان ہم کردہ اند اندرین صورت مفرس گیریم
 کردہ ما کہ متعلق بمعنی حقیقی است در حال و طالب سند استعمال باشیم کہ مجرب بیان
 درست می شود (الوزیری) زمانہ ہمزہ اند اعتبار را شاید و دیگر کسی محقق فارسی
 تشویش بازچید چو دیدہ گرفتہ با توہمی تا تو زبان ذکر این نکند (اردو) بلند (۲) بلند بہا

بازخواست | اصطلاح - بقول صاحب | باقی حال طالب سند استعمال بشیم معاصر
 اند بخواه فرنگ فرنگ مرادف بازخیز که عجم بر زبان ندارند (ار دو) قیامت -
 قیامت و رستخیز و حشر باشد مؤلف عرض بقول آصفیه - عربی - اسم مؤنث - ده وقت
 کند که دیگر که از محققین فارسی زبان جب مردی زنده ہو کر کھڑے ہون گے - روز
 ذکر این نکرد - صاحبان بحر و بہار (روز حشر - رستخیز -
 بازخواست) را بہمین معنی آورده اند اگر **بازرخانہ** | اصطلاح - بقول بہار و انند
 سند استعمال (بازخواست) بدست آید معروف و گویند کہ ترکی قوشخانہ گویند **مورد**
 توانیم عرض کرد کہ کنایہ باشد از روز قیامت عرض کند کہ قوش در ترکی بقول صاحب
 کہ (خاستن) بقول بحر بمعنی برپاشدن و کمتر بمعنی طائر است و عصفور و بقول
 استاد است پس معنی لفظی این روزی صاحب لغات ترکی بمعنی شکار و جانور
 کہ مخلوق دیگر بار زنده شود و برخیزد و ترجمہ پس بازخانہ در فارسی زبان بمعنی حقیقی
 قیامت باشد کہ معنی لفظی آن ہم قائم شد اوست و خانہ کہ در آن باز ہا نگاہدارند
 است و بقول غیاث روز حشر را بدین و بلحاظ ترجمہ قوشخانہ - شکار خانہ باشد
 سبب قیامت گفتند کہ در آن روز حیث است کہ سند استعمال پیش نشد و
 مردگان زنده شدہ قیام کنند اصل این محققین فارسی زبان ذکر این نکرده اند
 روز قیامت و روز بازخواست بود و معاصرین عجم بر زبان ندارند و شکار خانہ
 در استعمال زبان روز را حذف کردند جائی را گویند کہ جانوران شکاری در آنجا

محموط باشند - اگر سداستعمال پیش شود و رها نیدن مطلقا (ار و و) نجات دلانا
 تو انیم عرض کرد که فارسیان این را مجازا - مخلصی بخشنا - چهرانا -
 بمعنی شکارخانه استعمال کرده باشند (ار و و) **بازخشین** | اصطلاح - بقول برهان
 شکارخانه - فارسی - اسم مذکر - وه گهر کبر ثالث و فتح خلای نقطه دار و شین
 جس میں شکاری جانور رکھے جائیں - قرشت بہ تختانی رسیده و بنون زده
باز خریدن از چیز | مصدر اصطلاحی نوعی از باز باشد که پشت آن سیاه و
 بقول بهار و بحر خلاصی دادن و رها نیدن تیره رنگ و چشم هایش سرخ بود - و
 از وے (ملا و حشی ۵) بفروخته خود را این قسم باز را ترکان (غزل قوش)
 ز غمت باز خریدیم پو آن خط غلامی که خوانند - صاحب جامع بر (قرل قوش)
 بدیدیم دریدیم پو مؤلف عرض کند که قانع - صاحب ناصری باتفاق برهان
 و کر این در ردیف الف مقصوره بران گوید که این بسیار قوی شکار است و آن
 چیزی باز خریدن) گذشت (قدسی ۵) راختینه نیز گویند و در اشعار شعرا بسیار
 از نصیحت های عنخواران جنون باز م مذکور مؤلف عرض کند که صاحب
 خرید پو کلشن افسرده بودم آفتابم زنده لغات ترکی ذکر (قرل قوش) نکر و و
 کرد پو و بنیال ما (باز خریدن) در محاوره ترجمه لفظی این هر دو لفظ در ترکی طائر
 فارسی آزادی بخشیدن برده باشد باد مغشوش و سرخ است - صاحب برهان
 قیمتش و کنایه باشد از خلاص دادن و بر لغت خشین فرماید که هر چیزی که آن کمبود

مائل سیاہ رنگ و تیرہ باشد عموماً و بارے
 را گویند کہ پشت او بود و تیرہ و چشمہایش
 سیاہ رنگ باشد خصوصاً و گویند کہ بعد از
 تولد اول یعنی پر رختین اول چشم او سرخ
 می شود و او را تبرکی قز نقوش خوانند و بعضی
 گویند کہ بازے باشد نہ سیاہ و نہ سفید و
 نام ولایتی ہم از ماوراء النہر (اتہی) پس
 حقیقت وجہ تسمیہ این ہمین است مرکب
 توصیفی است کہ لفظ اضافت ہم مستقل
 (ار و و) باز کے ایک قسم کا نام ہے کی
 پیشہ سیاہ اور تیرہ اور آنکھیں سرخ
 ہوتی ہیں۔ مذکر۔
 (۱) باز خمید اصطلاح۔ بقول سروری
 بسکون زاو فتح خا و کسریم یعنی کسی کہ طعنہ
 شخصے را باز نمود و طعنہ حکایت او کرد و بمعنی تقلید کردن حرف و حرکت کے
 صاحب برہان گوید کہ کسی کہ بعنوان طعنہ
 سدارت کسی کند و بکنایہ سخن شخصی را
 باز نماید گویند باز خمید یعنی طعنہ سخن او
 را گویند کہ پشت او بود و تیرہ و چشمہایش
 سیاہ رنگ باشد خصوصاً و گویند کہ بعد از
 تولد اول یعنی پر رختین اول چشم او سرخ
 می شود و او را تبرکی قز نقوش خوانند و بعضی
 گویند کہ بازے باشد نہ سیاہ و نہ سفید و
 نام ولایتی ہم از ماوراء النہر (اتہی) پس
 حقیقت وجہ تسمیہ این ہمین است مرکب
 توصیفی است کہ لفظ اضافت ہم مستقل
 (ار و و) باز کے ایک قسم کا نام ہے کی
 پیشہ سیاہ اور تیرہ اور آنکھیں سرخ
 ہوتی ہیں۔ مذکر۔
 (۱) باز خمید اصطلاح۔ بقول سروری
 بسکون زاو فتح خا و کسریم یعنی کسی کہ طعنہ
 شخصے را باز نمود و طعنہ حکایت او کرد و بمعنی تقلید کردن حرف و حرکت کے
 صاحب برہان گوید کہ کسی کہ بعنوان طعنہ
 سدارت کسی کند و بکنایہ سخن شخصی را

باز خوانید و فرماید کہ خوانیدن اصل و کردن و لب و زرخدان خود را بطریق ہزل
 مصدر آنت۔ صاحب برہان ہم بر خواندو بہ نقل آن خوانیدن و کج کردن گویا خمیدہ
 خوانید و خوانیدن ذکر این معنی کردہ گوید کہ کسی را باز خوانیدن است کہ مکروہ الطبع و چیز
 کہ تقلید کسی کند و سخن اورا بہمان ترتیب لا حاصل بے نتیجہ و خلاف تہذیب باشد
 باز نماید گویند فلان باز خواند و مؤلف چنانکہ گشتہ را کشتن و کلمہ باز درین اصطلاح
 عرض کند کہ بخیاں (باز خمیدن) و باز خوانیدن (باز خوانندہ) تکرار معانی
 ہر دو بمعنی آخر الذکر صحیح است طرزیان الفاظ می کنند کہ از زبان کسے برآمدہ و استعمال
 محققین بالافرق لفظی در بیان معنی ہر دو مصدر خوانیدن و درین اصطلاح از برائے
 پیدا کردہ و آنان کہ مجرّد (خوانیدن) را بدین آنت کہ نقال بہ نقل سخن ہا لب و زرخدان
 معنی آوردہ اند غور نکردہ اند و آنچه صاحب خود را خم دہد و کج کند۔ این است حقیقت
 ناصری خواند را مستقبل خم کردن نوشتہ ماخذ این اصطلاح آنچہ محققین زبان دانان
 اعتقاد بر قواعد فارسی نکردہ باجملہ معنی تنگ لازم و متعدی ہر دو را بدین معنی استعمال
 بالا کنایہ باشد یعنی چیرے کہ خمیدہ است کردہ اند محل نظر است کہ این معنی تعلق از
 آن را باز خوانید و کلمہ باز درینجا بمعنی تکرار مصدر لازم ندارد و ولیکن قول سروری
 واقع شدہ بمعنی ششمش کہ گذشتہ حاصل کہ از اہل زبان است قابل لحاظ باشد
 اینست کہ سخن کسے را کہ از زبان کسے ہمیش ازین نیست کہ استعمال مصدر لازم
 برآمدہ بر سبیل استہزا باز بر زبان خود نقل بمعنی متعدیست پس (ارو) (ا) چڑایا

(۲) چڑانا۔ بقول آصفیہ۔ کسی بات کی نقل گیرند ازین وجہ مواخذہ را بازخواست کر کے غصہ دلانا۔ منہہ ہونٹہ اور تھوڑی نام کر دند و معنی سوم من وجہ تعلق دارد کو بگاڑ کر نقل کرنا۔ چھیڑنا (۳) چڑایا۔ (۲) بامعنی ششم کلمہ باز زیر کہ چون عفو قصور کا ماضی مطلق (۱) کا مرادف۔

(الف) بازخواست اصطلاح بقول ابتدائی قائم شود و عود کند و جادارد غیات طلب و جستجو مواخذہ و واپس گرفتن کہ بامعنی ہفتم کلمہ باز ہم متعلق کنیم (نوری چیزے و صاحب بحر نقلش کردہ مؤلف گوشت) از روزگار عذر مرا بازخواست امانکہ کہ بمعنی پرسش و مواخذہ چنانکہ فارسیان قیاساً پشتم غرق رحمت احسان روزگار را برار و بازخواست گویند حاصل باصد (اردو) (الف) بازخواست۔ دیکھو است (حافظ ۵) ترسم کہ صرفہ نبرد و باز پرس (ب) (۱) واپسی چاہنا۔ واپس بازخواست ہان حلال شیخ ز آب حرام لینا۔ (۲) باز پرس کرنا۔ بازخواست کرنا ما و مصدر ----- (۳) قبول کرنا۔

(ب) بازخواستن بمعنی (۱) واپس خستن بازخواندن استعمال بقول بہار میں (۲) مواخذہ کردن و (۳) قبول کردن خواندن و صاحب اند نقل نگارش و پس معنی اول متعلق بمعنی ہفتم کلمہ باز و معنی دوم مجاز آن و ہم متعلق بمعنی ہفتم کہ اگر کسی ازین مصدر سکت مؤلف عرض کہ بازخواست کنند مطالبہ ذکی اش را و پس کنند کہ (۱) مکرر و دیگر بازخواندن چنانکہ

<p>این کتاب باز خواندم و (۲) واپس مصدر (باز خوردن بچیزی) قائم کرده ام طلب کردن (ظہوری ۵) عقل از مؤلف گوید کہ خوردن بقول بجز معنی طاقی سوداے جد خود را باز خواند بختی شدن آمدہ اندرین صورت کلمہ باز بمعنی عطش چہن کامل بر شام ہوش زد (ولہ ۵) بست و دوش یعنی زائد باشد و (۲) حسن لیلی باز خواند خویش را بختی بخون بمعنی دیگر بار طاقی شدن ہم اندرین صورت نہ پماید و گری (اردو) (۱) پھر ٹہنا کلمہ باز بمعنی ششم اوست مخفی مباد کہ (۲) واپس طلب کرنا۔ آنچه صاحب شمس بر (الف) ذکر معنی دوم (الف) باز خورد اصطلاح بقول شمس کردہ بدون سند استعمال اعتبار رافشا</p>	<p>بمعنی ملاقات کرد و (۲) ہینا کی و بیو معنی و موافق قیاس ہم غیت معاصرین عجم و بیوفائی و بے فرگی کرد و بقول غیاث و بحر بر زبان نذرند و دیگر کہ از محققین (ب) باز خوردن (مصدر اصطلاحی) فارسی زبان ذکر این نکرد (اردو) بمعنی (۱) ملاقی و مقابل شدن است صاحب (الف) (۱) ملاقات کی (۲) ڈر گیا۔ آصفی (باز خوردن از چیزی) را بجو الہ بہار باز رہا۔ بیوفائی اور بے فرگی کی (ب) بمعنی دو چار شدن و پیوستن بچیزی نو (۱) ملاقات کرنا۔ مقابل ہونا۔ (۲) و از خسر و دہوی سدا آوردہ (۵) شاک پھر ٹہنا۔</p>
<p>رعبا چمن باز خورد و چشم بر خسارہ گل باز و ادون (مصدر اصطلاحی) بقول سرخ کرد و بہار و آند بکند زمین شعر بہار و بحر (۱) بمعنی برگردانیدن (انوری)</p>	<p>بمعنی ملاقات کرد و (۲) ہینا کی و بیو معنی و موافق قیاس ہم غیت معاصرین عجم و بیوفائی و بے فرگی کرد و بقول غیاث و بحر بر زبان نذرند و دیگر کہ از محققین (ب) باز خوردن (مصدر اصطلاحی) فارسی زبان ذکر این نکرد (اردو) بمعنی (۱) ملاقی و مقابل شدن است صاحب (الف) (۱) ملاقات کی (۲) ڈر گیا۔ آصفی (باز خوردن از چیزی) را بجو الہ بہار باز رہا۔ بیوفائی اور بے فرگی کی (ب) بمعنی دو چار شدن و پیوستن بچیزی نو (۱) ملاقات کرنا۔ مقابل ہونا۔ (۲) و از خسر و دہوی سدا آوردہ (۵) شاک پھر ٹہنا۔</p>

(۱) منغش بفلک باز و دوا طبع بدر پیش خودش گوید که نیست و نابود کردن است
 بعمل باز بر دوا عامل جان را پ (وله ۵) و نسبت (۲) بجایش فرماید که خط بطلان
 دل بصراف غمش و ادم بستم باز و دوا کشیدن بر چیز مؤلف عرض کند که
 گفت نقدی ده که این با خاک کیسان ما ذکر (۱) بر (باز بعدم دادن) کرده
 می رود و مؤلف گوید که این معنی متعلق که معنی واپس بعدم دادن کنایه باشد
 باشد به معنی هفتم کلمه باز و به تحقیق ما (۲) از نیست و نابود کردن - خلاف قیاس
 معنی مکرر دادن - باشد و این متعلق است نیست ولیکن طالب سند استعمال باشیم
 معنی ششم کلمه باز (ظهوری ۵) باز ده و نسبت (۲) عرض می شود که معنی لفظی این
 تاب طره پر تاب و توده کن یک جهان دل واپس تقلم دادن است یعنی چیز نوشته
 بیتاب پ (وله ۵) طرح می کرد و درخ را کالعدم کردن و کنایه باشد از خط
 یاران بمن پ چرخ دون گو کام فرزین - بطلان کشیدن این هم خلاف قیاس
 باز ده پ (ار و و) (۱) واپس دینا نیست ولیکن سند استعمال باید مجر و قول
 لو مانا - (۲) پھر دینا - مکرر دینا - بهار کفایت می کند معاصرین عجم بزبان
 (۱) باز و داون لعدم مصداق اصطلاحی ندارد مخفی مباد که ورین هر دو اصطلاح
 (۲) باز و داون تقلم بهار بذیل کلمه باز به معنی هفتم است (ار و و)
 (باز و داون) گوید که معنی خط بطلان کشیدن (۱) نیست و نابود کرنا - گفته می شود پ خط
 بر چیزی است و هم اول نسبت (۱) بجای کینچنا - باطل کر دینا -

باز وادون صدا | مصدر اصطلاحی۔ کہ ساخت آن بت گوسالہ تبرکب ادوینہ
 (۱) واپس کردن آوازے کہ در گنبد بلند خاص بود کہ اثرش آواز را در میکرد چنان
 یاد ترہ ہائے کوہ یا از آلہ گرامفون واپس درین روز ہا از آلہ گرامفون این صنعت
 می آید و کنایہ از جواب دادن (حافظ را مشاہدہ کردہ ایم و شنیدہ ایم محاصر
 شیراز ۵) بانگ گاوی چو صدا باز در موسی علیہ السلام بوجہ ناواقفیت ازین
 عشوہ مخرب کے سہا عکس ز خورشید مصفا حکمت اثر جادو خیال کردند خواجہ شیراز
 بر دیو (صائب ۵) عاشق دل شدہ ہمین مضمون را در کلام خود آوردہ -
 ہر چند کہ آواز دہد پک کوہ نمکین تو شکل کہ (ارو) آواز کا واپس کرنا جیسے دہ
 صدا باز دہد پک مخفی سباد کہ بانگ گا و در کوہ یا بلند گنبد سے واپس آتی ہے یا آلہ
 کلام خواجہ شیراز اشارہ بقصہ گوسالہ می باشد گرامفون سے (۲) جواب دینا۔

است کہ آواز می داد۔ درین قصہ **باز واد** | اصطلاح۔ بقول سروری بہ
 اختلاف ہاست گویند کہ بزمانہ موسی حوالہ شرفنامہ و نختہ میرزا بر وزن راز و
 علیہ السلام جادوگر سامری گوسالہ از زارع و دہقان باشد و باز یا رعب نہت
 طلا درست کردہ بود کہ ہچو گوسالہ ذیر و جمعش بایز رہ (سلمان ۵) باغ چون
 آواز می کرد بعض برانند کہ چون گا و راعش خراب و کشت چون و کشت سرب
 پیش آن گوسالہ آواز می کرد گوسالہ ہم جواب پزاع آن را باغبان و قاز این را باز واد
 پیدا و بخیاں ماہمین معتبری نماید عجیبی و فرماید کہ در شرح سامی فی الاسامی (۲)

بمعنی وارنده باز آورده صاحب برهان و کنایه از زارع و دهقان - اسم فاعل
 بذکر معنی اول نسبت معنی دوم گوید که میر ترکیبی است و بمعنی دوم هم اسم فاعل
 شکار و صیاد و نگاه دارنده باز و (۳) ترکیبی باشد بمعنی وارنده باز و مجازاً بمعنی
 شخصی را نیز گویند که مردم را از کار و (۴) مطلق شکاری و پیر شکار و بمعنی سوم هم
 چیز باز دارد و منع کند و (۵) امر اسم فاعل ترکیبی است و بمعنی چهارم امر
 باز داشتن و منع کردن هم - صاحب حاضر از مصدر مذکور و بمعنی پنجم خبر نسبت
 رشیدی بر معنی اول و دوم قانع و صاحب که کلمه باز بمعنی ششم است و دار امر حاضر
 جامع بر معنی اول و صاحب بحر معنی چهارم و داشتن و در معنی ششم کلمه باز بمعنی اول
 را گذاشت - صاحب ناصری بذکر چهارم و دار امر حاضر مصدر داشتن (اردو)
 معنی بابر برهان متفق صاحب مؤید معنی اول را کاشتکار - بقول آصفیه - فارسی - اسم
 را ترک کرده و بذکر معنی دوم و سوم و چهارم مذکر - کسان - مزارع - کیمیائی باڑی کرنوالا
 گوید که (۵) بمعنی بار و دیگر بار و (۶) باز (۲) باز پالنه والا - شکاری - (۳) باز
 را بار - مؤلف عرض کند که بمعنی اول والا - کسی کام کا مانع - (باز رکھنا) کا اسم
 اسم فاعل ترکیبی است فرید علیہ زردار فاعل (۴) باز رکھ - اسی مصدر کا امر
 که بز بافتح بمعنی زمین می آید و از کثرت حاضر (۵) پھر رکھ (۶) باز کور رکھ -
 استعمال الف بعد مؤخره زیادہ شد چنانکہ باز و ارش استعمال - بقول ناصری
 مہار و ما ہار معنی لفظی این زمین وارنده کبیر شین (۱) مانعت کردن کہے را و از

کارے باز داشتن و محبوس کردن صاحب و صاحب بجز شفق با برهان بہرہ و معنی -
 اند نقل نگارش مؤلف گوید کہ مقصودش بہار ذکر (باز داشتن از چہ) کردہ
 خیرین نباشد کہ حاصل بالمصدر (باز داشتن) ذکر معنی اول کند و برائے معنی دوم از آقا
 است کہ می آید و کبیرائے مہملہ نہ نشین معجمہ زمان زرکش سند آوردہ (۱۵) کعبہ
 حیف است کہ ما از معاصرین عجم نہ شنیدیم مارا از طواف خانہ دل بازداشتہ
 و قول صاحب ناصری کہ از اہل زبانست راہ رورامنزل نزدیک کابل می کند
 قابل قبول باشد و بخیاں ما اگر رائے مہملہ را (سعدی ۱۵) خواب نوشین باداو
 مفتوح گیریم (۲) معنی بازدار اورا - رحیل (۱) بازدار دیادہ را ز بسیل (۱) -
 (اردو) (۱) باز رکھنا حاصل بالمصدر مؤلف عرض کند کہ حقیقت معنی اول
 کے معنوں میں (۲) اسکو باز رکھ - دریغ داشتن است مجاز معنی چہار دہم
 باز داشتن | مصدر اصطلاحی قبول کلمہ باز و معنی دوم جدا کردن و محروم داشتن
 جہانگیری در (منیہ کتاب) (۱) کنایہ از و دور داشتن باشد ہم متعلق معنی چہارم
 پنهان داشتن (استاد فرخی ۵) تو گوئی کلمہ باز و منع کردن و مانع شدن مجاز آن
 چہ فتاد است بگوار توانی پس نہ بیگانہ (صائب ۱۵) مرگ نتواند مرا از بھاراری
 ازین حال زمن باز مداری پس صاحب باز داشتہ پس می شود صائب ز کشتن
 برہان بذکر معنی اول گوید کہ (۲) بمعنی تمنع زندہ تر سیاب من (۱) (ظہوری ۱۵)
 کردن ہم صاحب رشیدی شفق با جہانگیری چنگ دل از نفس داشتگان باز داشتہ

نغمہ نالہ درین تار کشیدیم عبث پادانوری طغمان باشد مؤلف عرض کند کہ دیگر
 (۵۲) گفتم کہ باز دار و تاثیرات ریش کسے از محققین فارسی زبان ذکر این
 پادگفتا کہ می چگوئی تقدیر ہام را ہم پاد (ارو) نکرد و بقول صاحب کثر (باز و اند)
 (۱) درینغ کرنا۔ چھپانا۔ (۲) باز رکھنا۔ رو در ترکی زبان بمعنی حجاب آمدہ اگر سند
 ۔ روک رکھنا۔ سدا رہ ہونا۔ منع کرنا۔ استعمال این پیش شود تو انیم عرض کرد کہ
 باز و انستن استعمال۔ صاحب آصف الف و بہ تصرف معنی برسبیل مجاز
 ذکر (باز و انستن) کردہ گوید کہ فرق محقق و مفسر لغت ترکی است و جا
 نکردن میان دو چیز باشد مؤلف عرض دارد کہ باز زند کہ بہ راے مہملہ چہارم
 کند کہ بمعنی تمیز کردن متعلق بمعنی سیر و ہم می آید مبدل این باشد کہ دال مہملہ بہ
 کلمہ باز (بہرامی سرخسی ۵) جز تلخ و تیر راے مہملہ بدل شد چنانکہ بادوان و
 آب ندیدم در ان زمین پادحقا کہ بیچ باز بادوان با بجلہ معاصرین عجم بر زبان نڈانڈ
 ندانستم از رکاب پاد (ارو) فرق طالب سند استعمال با شیم (ارو)
 کرنا۔ تمیز کرنا۔ (۱) چولی۔ بقول آصفیہ۔ اسم مؤنث
 باز و ندان اصطلاح۔ بقول صاحب انگلیا۔ آپ ہی نے انگلیا پر فرمایا ہے کہ
 ہفت بفتح اول بالف کشیدہ و راے اسم مؤنث۔ انگلی۔ محرم۔ چولی۔ عورتوں
 ہوز و فتح دال مہملہ و لون و دال ثانی کاسینہ بند (۲) بچون کاسینہ بند۔ مذکر
 زوہ (۱) پستان بند زنان (۲) سینہ باز وید اصطلاح۔ بقول روزنامہ

بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار چیز اشتہار باز دید کند، و ارستہ گوید کہ
 بمعنی ملاقات ثانی۔ صاحب رہنما صراحت (۳) در تحقیق چیزے متفحص کردن (اسمعیل
 کند کہ چون زید ملاقات بکر می آید بکریہ ایما ۵) فارغ دمی نہ گشتیم از باز دید
 خانہ زید برآے باز دیدش می رود ابیات پراگندہ ایم گویا مانا نظریات پرا
 صاحب بول چال فرماید کہ بدل ملاقات ہم او فرماید کہ شرف الدین علی نیرودی در
 را گویند مؤلف عرض کند کہ معاصرین قصہ عاشق شدن خلیل سلطان بر شاد
 عجم ہم بر زبان دارند و کلمہ باز درین ملک تمہ امیر حاجی و انحراف مزاج صاحب
 اصطلاح بمعنی ششم اوست یعنی ملاقات ازین ماجر او صد و حکم با حصار شاد
 مکرر (ار دو) باز دید۔ بدل ملاقات و روپوش ساختنش خلیل سلطان گوید
 یعنی جب زید بکر کی ملاقات کو آتا ہے (فقہ) حکم شد کہ او را باز دید کردہ ناچیز
 تو بکر زید کے گھر باز دید کے لئے جاتا ہے سازند، صاحب بحر بمعنی دوم قانع
 باز دید کردن مصدر اصطلاحی۔ مؤلف عرض کند کہ از سند شریش کرؤ
 بہار گوید کہ از کلام مولانا شرف الدین و ارستہ تصدیق معنی دوم یعنی بہ بنود آورد
 علی نیرودی۔ صاحب تیمور نامہ بمعنی (۱) می شود و معنی سوم بیان کردہ اش از کمال
 آفریدن و بہ بنود آوردن معلوم می شود اسمعیل ایما ثابت نمی شود بخیاں مانگرانی کرد
 و ہمین معنی در کتب طبیہ و در خواص بعض است بلا حلفہ و شایدہ پیایے یعنی بار بار دیدن
 ادویہ آوردہ اند دفعہ (۱) فلان۔ مخفی بہاد کہ طرز بیان معنی اول ہم درست نیست

بدون سند استعمال اصلاً تسلیم نہ کنیم (ارو)	بنجیال ما واپس آوردن است و سنبہار۔
الف) پھر دیکھنا۔ مکرر دیکھنا (۲) مکرر دیکھا ہوا	موافق خیال ماست۔ ما از معاصرین عجم
باز را باز دار بودن بہ مثل حساب	شنیدہ ایم کہ (۴) باز دید کردن۔ بدل
چند را چند ساز بودن بہ خرنیہ ذکر	ملاقات کردن ہم چنانکہ صراحت این بر
این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کنند	(باز دید) کردہ ایم و در ہر چہا معنی بالا
کلمہ باز بمعنی ششم اوست (ارو) (۱) کہ باز دار) بمعنی صیاد بجائے خود گذشت پس	کلمہ باز بمعنی ششم اوست (ارو) (۱) کہ باز دار) بمعنی صیاد بجائے خود گذشت پس
معنی لفظی این خبرین نباشد کہ باز را صیادی	واپس لانا۔ (۲) نمودن لانا۔ طہورین
مناسب است و چند را و چند ساز بودن	لانا۔ (۳) نگرانی کرنا۔ کنی بار دیکھنا (۴)
اولے مخفی مباد کہ در مصرع دوم بعد	باز دید کرنا۔ باز دید کی ملاقات کرنا بمعنی
کلمہ را بے موقدہ بمعنی در محذوف باشد	نباولہ ملاقات۔ دیکھو باز دید۔
مقصود انیت کہ ہر کس را کارے باید کرد	الف) باز دیدن مصدر اصطلاحی
کہ مناسب حال اوست۔ فارسیان چون	بقول ہفت بہ سکون کہ مناسب حال اوست۔ فارسیان چون
کے را مشغول بکارے مینند کہ با او مناسبت	تر اے تہوڑ و کبیر دال مہملہ و فتح دال دوم
نذار و این مثل را ز نند (ارو) و کنین	بمعنی باز نمودہ۔ صاحب شمس ہمز بانٹ
کہتے من “بھڑ بھو سنجے کو بھاڑ پھلا“	مؤلف عرض کند کہ چیزے کہ مکرر دیدہ
باز رگان اصطلاح۔ بقول سروری	شود۔ اسم مفعول مصدر (الف) کہ بمعنی
و جامع مرادف باز رگان و بقول برہان	حقیقی مکرر دیدن باشد۔ معنی باز نمودہ را

و بحر و ناصری و غیاث مخفف بازارگان - برهان در کتابت این ہم زائے سوم را فارسی
 مؤلف گوید که اگر لغت فارسی گیریم مخفف نقل کرده وحیف است که صراحت حلیه
 بازارگان است و حقیقت ماخذ بازارگان لفظ نکرده - خان آرزو و در سراج بازار
 همد را بنجا مذکور (تطامی) تو بازارگان و بازار رند هر دو را بازارائے هوز سوم
 صد خر و ار قندی پارسه و گر بر غریبان در یکی نوشته فرماید که سینه بند طفلان و زن
 بند پارسه و لیکن صاحب کنز که محقق ترکی (کافی البرهان) و گوید که تخصیص جهانگیر
 زبان است این را به کسر زائے هوز لغت سینه بند زنان خطاست و تحقیق آنست
 ترکی گوید معنی تاجرو (بازارگانلق) مصدر اول مبدل ثانی است چرا که دال به کاف
 ترکی زبان است بکسر زائے منقوطه فارسی بدل شود چنانکه استخوان رند و استخوان
 بمعنی تجارت کردن و بیع و شرا نمودن و رنگ (انتهی) و صاحب جامع بذیل هر دو
 گرفتن و دادن پس اندر مفسورت باید که لغت بالا ذکر هر دو معنی کند و صاحب
 بازارگان را بنیاد الف بعد زائے مذکر هر دو معنی بالا گوید که این را بازار رنگ
 معجمه مفرس دانیم (ار و و) و بگو بازارگان هم گویند مؤلف عرض کند که تحقیق ما
 بازار رند اصطلاح - بقول برهان که انیت که (باز رند) به دال مبهمل چهارم
 بذیل (باز رنگ - به زائے فارسی) اصل است چنانکه گذشت و ذکر ماخذش
 بمعنی (۱) پستان بند زنان است (۲) همد را بنجا مذکور و (باز رند) به زائے مبهمل
 و سینه بند طفلان مخفی مباد که صاحب پنجم مبدل آن چنانکه ذکرش همد را بنجا کردیم

و باز رنگ کہ می آید ببدل این چنانکہ خان بہر دو معنی مرادف یکدیگر گوید و صاحب
 آرزو سند این قسم تبدیل پیش کرده و اگر جہانگیری بر معنی اول قانع (حکیم سوزنی
 (باز رنگ) را اصل گیریم و (باز رند) را (۱) در کام با حلاوت شہد شہادت
 سبزش اندر نیصورت باید کہ معنی لفظی این است پس اے بے شریک شہد شہادت
 مثل باز یعنی مثل باغ باشد زیرا کہ سینہ کن شرنک پادرم خویش بر تونیا و پرده
 بند زمان کہ نامش در اردو چولی و انگلیا ایم شک پادرمہدبتہ اند برین گونه باز
 است مثاہ کہے است کہ ہر دو دست خود (حکیم ولوی ۵) مطربہ ناہدہ پستان
 را باز کردہ باشد۔ فالاول اقوی من الاخر برقص پچون در آید دل مریخ بر دہ باز
 رنگ از مہ و خورشید کند پاد باز رنگ از (اردو) دیکھو باز دند۔

باز رنگ اصطلاح۔ صاحب سروری مہ و خورشید پر دہ مؤلف عرض کند کہ
 بحوالہ تحفہ گوید کہ براے معجمہ بوزن باد رنگ با حقیقت ماخذین بر (باز دند) و (باز رنگ)
 (۱) سینہ بند طفلان و بحوالہ فرننگ فرماید کہ بیان کردہ ایم (اردو) دیکھو باز دند۔
 (۲) سینہ بند زمان کہ پستان در ان ہند **باز روڑ** اصطلاح۔ بقول بحر باضافت
 و بر پشت گرہ زند کہ پستان بزرگ نشود۔ آفتاب را گویند۔ دیگر کہے از محققین فارسی
 صاحب رشیدی ذکر ہر دو معنی کردہ و خان زبان ذکر این نکرد و مؤلف عرض کند
 آرزو در سراج این را با (باز رند) آورد کہ خلاف قیاس نیست کنایہ ایست (اردو)
 کہ بجایش مذکور شد و صاحب جامع ہر دو دیکھو آفتاب کے دوسرے معنے۔

(۵۱۱۲)

باز زون | مصدر اصطلاحی بمعنی تمیز بر (باز سفید پر) ذکر این کرده اند و صاحب
کردن و ممتاز دانستن باشد و متعلق به معنی رشیدی با جهانگیری متفق مؤلف عرض
سیر دهم کلمه باز (پهلوری ۵) زور کند که سپید بدل سفید است چنانکه سیل
زاریم بین قدرت بحریم بگریز گریز و قیل حیف است که سناستقال پیش نش
و گران باز زوم باز تراپ (ار دو) قول صاحب جامع را سناستوان گرفت
تمیز کرنا ممتاز خیال کرنا۔ کہ از اہل زبانست (ار دو) دیکھو قلم
باز سپر | اصطلاح بقول صاحب ضمیمہ کے دوسرے معنی۔

(۴۱۱۶)

برہان و بحر و مؤید (۱) کنایہ از آفتاب | **باز ستادون** | مصدر اصطلاحی مخفف
عالمتاب و (۲) کنایہ از روزیم مؤلف (باز ستادون) است و معنی این استقامت
عرض کند کہ اگر باز را مضاف کنیم سبے سپر گزیدن و پا افتادن و جائے خود را نگذاشتن
بمعنی اول موافق قیاس است و برائے و حرکت نکردن و این معنی از لفظ باز پیدا
معنی دوم طالب سند باشیم کنایہ لطیف شد کہ متعلق است بمعنی شمش یعنی دیگر و
نیت (ار دو) (۱) دیکھو آفتاب مکرر و این تکرار معنی استقامت را قائم
کے دوسرے معنی (۲) دن۔ مذکر۔ کرد کہ استادون را باز ستادون قوت می بخشد
باز سفید | اصطلاح بقول صاحب (صائب ۵) شیرازہ قلم و کثرت زو و
جهانگیری کہ در ضمیمہ کتاب آورده کنایہ است و دار و علم باز ستادون سپاہ را
از آفتاب و صاحبان برہان و جامع و بحر (ار دو) قدم گاڑنا بقول آصفیہ

<p>پاؤن جانا۔ آپ ہی نے فرمایا ہے۔ قدم جانا۔ بازسپید پر (گدشت (ارو) دیکھو بازسپید پر۔</p>	<p>پافشردن کا ترجمہ۔ ڈٹ کر کھڑا ہونا۔ جگر کھڑا ہونا۔ (نسیم ۷) دارفانی مقام</p>
<p>صاحب اصطلاحی۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>ہے کوئی اپنا قدم جانہ سکا بازستاندن استقال۔ صاحب آصفی گوید کہ (۱) واپس شدن و مراجعت کرنا</p>
<p>ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف گوید (۲) کشادہ شدن (۳) ترک شدن متعلق کہ واپس گرفتن است متعلق بمعنی ہفتم کلمہ بمعنی ہفتم و دہم و چہار دہم کلمہ بازسند</p>	<p>باز (صائب ۷) دزدی بوسہ عجب دزدی خوش عاقبت است کہ اگر باز ہونا۔ مراجعت کرنا (۲) کھلنا۔ (۳) ترک</p>
<p>ستانند و چندان گرد و پک (انوری ۷) ہونا۔ چھوٹنا۔ دلی بیرون کہ یک لحظہ باز می نفرستد غمی</p>	<p>باز شدن از جانی اصطلاحی بداد کہ یک ڈرہ باز می نہ ستاند (۱) بقول بہار بمعنی برکتش و معاودت</p>
<p>اے چرخ جز آیت بلاخوانی نے گردن (میر غفری ۷) باز شد از عراق کہ بر کس قلمی ز عافیت رانی نے آچہ خرم و شاد و سیف دولت ایشیئہ</p>	<p>ندہی کہ بازستانی نے کہ اے کو کہ بود خود کہ مؤلف عرض کند کہ متعلق است جزین دانی نے کہ (ارو) واپس لینا۔ بمعنی ہفتم کلمہ باز صاحب آصفی این را</p>
<p>باز سفید پر اصطلاح۔ ہمانست کہ (باز شدن از چیزے) بہمین معنی و پاستنا</p>	<p>باز شدن از جانی اصطلاحی باز شدن از جانی اصطلاحی</p>

<p>ہمیں شعر بحوالہ بہار نوشتہ تسامح اوست وہ خیال باجائی یا مقامی بہتر از چیزی است (ارو) لوٹنا۔ معاودت کرنا۔</p>	<p>بمعنی کشادہ شدن آن است متعلق بہ معنی دہم کلمہ باز (سعدی شیرازی) ب بروئے خود در طماع باز نتوان کرد و چو</p>
<p>باز شدن بہ چیزے [مصدر اصطلاحی] بمعنی رجوع شدن بسوے چیزی باشد متعلق بمعنی ہفتم کلمہ باز (انوری) ب اے ضر سوارہ پیش کسے لاف می زنی پکوشد شدن چشم (و باز شدن در) (ارو) سوار فضل میدان روزگار پانے نے کھلنا۔ جیسے آنکھ کھلنا۔ دروازہ کھلنا۔ بمدح باز شود پس گوے زود پکاے باز شدن در [مصدر اصطلاحی]۔</p>	<p>باز شدن بہ چیزے [مصدر اصطلاحی] بمعنی کشادہ شدن آن است متعلق بہ معنی دہم کلمہ باز (صائب) ب شد متعلق از ہمین است (ارو) رجوع تو باز شدن چشم [مصدر اصطلاحی] بمعنی وا شدن چشم و متعلق بمعنی دہم کلمہ ب باز است و سند این از کلام انوری ب مذکور شد (ارو) آنکھ کھلنا۔</p>
<p>ثابت از وجود تو ارکان روزگار پکوشد حکیم سوزنی کہ بر معنی ہفتم کلمہ باز مذکور شد متعلق از ہمین است (ارو) رجوع تو باز شدن چشم [مصدر اصطلاحی] بمعنی وا شدن چشم و متعلق بمعنی دہم کلمہ ب باز است و سند این از کلام انوری ب مذکور شد (ارو) آنکھ کھلنا۔</p>	<p>ثابت از وجود تو ارکان روزگار پکوشد حکیم سوزنی کہ بر معنی ہفتم کلمہ باز مذکور شد متعلق از ہمین است (ارو) رجوع تو باز شدن چشم [مصدر اصطلاحی] بمعنی وا شدن چشم و متعلق بمعنی دہم کلمہ ب باز است و سند این از کلام انوری ب مذکور شد (ارو) آنکھ کھلنا۔</p>
<p>باز شدن چیزے [مصدر اصطلاحی] بمعنی کشادہ شدن آن است متعلق بہ معنی دہم کلمہ باز (صائب) ب شد متعلق از ہمین است (ارو) رجوع تو باز شدن چشم [مصدر اصطلاحی] بمعنی وا شدن چشم و متعلق بمعنی دہم کلمہ ب باز است و سند این از کلام انوری ب مذکور شد (ارو) آنکھ کھلنا۔</p>	<p>باز شدن چیزے [مصدر اصطلاحی] بمعنی کشادہ شدن آن است متعلق بہ معنی دہم کلمہ باز (صائب) ب شد متعلق از ہمین است (ارو) رجوع تو باز شدن چشم [مصدر اصطلاحی] بمعنی وا شدن چشم و متعلق بمعنی دہم کلمہ ب باز است و سند این از کلام انوری ب مذکور شد (ارو) آنکھ کھلنا۔</p>

(انوری ۵) دست خصمت بسخاران استعمال است بمعاصرین عجم بر زبان نشود باز کہ نخل و دستہا نشان برجم و ہمہ موافق قیاس و متعلق بہ معنی دہم در خام گرفت و (ار دو) سخاوت است و معنی لفظی این کشادگی پیدا شدن واقع ہونا۔ سخاوت ہونا۔

(۴۵۱۲)

باز شدن راہ | مصدر اصطلاحی بمعنی طالب سند استعمال باشیم (ار دو) کسی کشادہ شدن راہ متعلق بمعنی دہم کلمہ باز کام کا سر انجام پانا۔

(ظہوری ۵) پیغام چون روانہ کنی در باز شدن گوشہ چشم بخیری | مصدر خبر شنیدن و راہ نظر جو باز شود در نظر نشین (ار دو) راستہ کھلنا۔ کشادہ ہونا۔ بہ وے (خواجہ شیراز ۵) گوشہ چشم

(۴۵۱۳)

باز شدن عادت | مصدر اصطلاحی رضائی بنت باز شد و این چنین عادت بمعنی ترک شدن آن است متعلق بمعنی صاحب نظران میداری و مؤلف عرض

چہار دہم کلمہ باز۔ سند این از سعود سعد کند کہ متعلق است بہ معنی دہم کلمہ باز ہمدرا بجا گذشت (ار دو) عادت ترک و تحت مصدر اصطلاحی (باز شدن خبری) ہونا۔ چھوٹنا۔ کہ گذشت (ار دو) التفات کن کسی چیز

باز شدن کار | مصدر اصطلاحی۔ کے طرف۔

بقول بھر سر انجام یافتن کار مؤلف عرض باز شناختن چیزے از چیزے | مصدر کند کہ مجر د قول صاحب بھر متقاضی سند۔ بقول انند بھو کہ خواہی سخن

امتیاز کردن در هر دو (طبیعی قاریابی) **باز کردن** مصدر اصطلاحی - بقول بهاء
 بهمن نهفته چو غنقا باندا از انکه نماند به کس که **بمعنی** (۱) جدا کردن و (۲) کشادن و اوست
 باز شناسد چای را از خاد و مؤلف و بحر **بمعنی** اقل قانع - صاحب روزنامه
 عرض کند که کلمه باز درین جا متعلق است بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار بزرگ
بمعنی سیر و همیش که گذشت و **معنی** لفظی این **معنی** دوم قانع مؤلف عرض کند که **معنی**
 شناختن به امتیاز چیزی از چیزی است **اول** متعلق است از **معنی** چهاردهم کلمه باز
 (ار دو) امتیاز کردن و چیز و نین - و **معنی** دوم متعلق دارد با **معنی** دهمیش و از
بازگشت بقول اند بحواله فرنگ فرنگ همین مصدر عام تعلق دارد و مصادر و
 بفتح زای محجه و سکون کاف تازی نیست که در ملحقات می آید و خیال ما (۳) **بمعنی**
 فارسی است که باشد را گویند و نوعی از واپس کردن هم متعلق به **معنی** نهم کلمه باز
 باز است و آن را بازگی و شریکی نیز خواهند چنانکه (باز کردن تیغ) محققین بالا اسناد
 مؤلف عرض کند که حقیقت باشد که برای این هر دو معانی پیش کرده اند بر
 بجایش می آید و در اینجا جزین نیست که **باز کردن تیغ** و (باز کردن عقد) و (باز
 تصغیر بر کلمه باز که **معنی** اول اوست - **کردن** طفل از شیر می آید و خیال ما این است
 زیاده کرده اند که باشد باز کوچک را که این مصدر را مرکب کنیم با چیزی و سبب
 گفته اند (ار دو) باشد - بقول آصفیه (ار دو) (۱) جدا کردن - (۲) کھولنا (۳) و
 فارسی - اسم مذکر - ایک شکاری پرمکانه **باز کردن آغوش** مصدر اصطلاحی

ہر دو دست باز کردہ کے را بہ پسند خاطر در خود آورده اند اندرین صورت باید کہ
 آغوش گرفتن (باقراکشی) آغوش کلمہ باز را درینجا بمعنی چہار و ہمش گیریم
 صلح با ہمہ کس باز کردہ ایم کہ رویم کشادہ ولیکن بخیال ما متعلق باشد بمعنی ہفتش
 چین جنیم نمادہ است (اردو) آغوش بلحاظ معنی بیان کردہ ماکہ بالاند کو رشد
 پھیلانا۔ آغوش کھولنا۔ قبول امیر گوین۔ نتیجہ ہر دو یکی است بصورت اول جدا
 لینے کو دونوں ہاتھ پھیلانا (اسیر) کردن از کمر گیریم و بصورت ثانی واپس
 برنگ ہالہ دوڑا دل مرا آغوش پھیدا کردن تیغ بہ نیام (اردو) تلوار کو کمر
 پہ اسیر اس رخ کا دھوکا ہو گیا کیا ماہ کامل پر سے جدا کرنا۔ یا کمر سے کھولنا۔ یا تلوار کو
 (سوز) تیغ ابرو سے مرے دل کو میان مین ڈالنا۔

لگا ہے دھڑکا کہ جی نکلتا ہے میان کھول بھی باز کردن جا مصدر اصطلاحی بمعنی
 کشادہ کردن جائے باشد کلمہ باز درینجا

آغوش کہیں باز کردن تیغ مصدر اصطلاحی بمعنی دہم اوست (ظہوری) اے
 واپس کردن تیغ بہ نیام باشد (ملاوشتی) دیدہ رخت گریہ ز منتزل برون فلک کو
 ہمہ راکشت بگوئید کہ با خاطر جمع ہا این سے لب برائے خندہ تو ہم جابے باز کن
 زمان باز کند تیغ و کمر کشاید مؤلف (اردو) جگہ کشادہ کرنا۔

عرض کند کہ محققینی کہ بر (باز کردن) ذکر باز کردن چشم کے مصدر اصطلاحی
 معنی جدا کردن کردہ اند ہمین شعر را بستند بمعنی کشدن چشم کے و بصیرت پیدا کرنا

(۵۱۱)

(۳۱۲)

و خبردار کردنش (صائب ۵) اگر نہ نمودین لانا۔

چشم من آن دلنواز باز کند و مرا ز ہر دو باز کردن خاک مرده (مصدر اصطلاحی)

جہان کسیت بے نیاز کند و بخیاں مولف۔ قبر کشادن (سعدی ۵) باللہ از خاک

کلمہ باز درینجا بمعنی دہم اوست (ارو) مرده باز کند و شناسی تو انگرا ز درویش و

آنکھیں کھولنا۔ بقول امیر غفلت ہے چتیا۔ (ارو) مرده پر سے خاک ہٹانا قبر کھولنا

ہوش میں آنا۔ ہوشیار اور خبردار ہونا۔ باز کردن دہن استعمال۔ دہن کشادن

دکن میں (آنکھیں کھولنا) بمعنی ہوشیار کہ کلمہ باز درینجا بمعنی دہم اوست (صائب)

کرنا۔ بصیرت عطا کرنا۔ استعمال ہے جیسے (۵) از صدف کم نتوان بود بہ بہت زہنا

انکی نصیحت نے میری آنکھیں کھولیں کہ اگر دہن باز کنی گو ہر شہوار طلب (ارو)

(جگانا) بقول آصفیہ خبردار کرنا ہوشیار کرنا منہ کھولنا۔

باز کردن خاک از سر چری (مصدر) باز کردن راہ (مصدر اصطلاحی)

اصطلاحی۔ بظہور آوردن و ظاہر کردن چیز جاری کردن راہ و کشادنش و راہ و رسم

بخیاں ماکلمہ باز درینجا بمعنی چہار دہم اوست جاری کردن (النوری ۵) ورتودانی

(النوری ۵) اے دل ز سر نہاد پرواز کہ رہے باز کنی بہ باشد کہ تا برانیم و سلامی

مکن کہ فرجام فکر حدیث آغاز مکن و خاک بکنیم ارتہناست و بخیاں ماکلمہ باز درینجا

از سر آن راز نہان باز مکن و خود را و مرا بمعنی دہم اوست۔ (ارو) راستہ کھولنا

در سر این راز مکن و (ارو) ظاہر کرنا۔ راہ و رسم جاری کرنا۔

(۴۱۲۹)

(۴۱۳۰)

(۴۱۳۱)

(۴۱۳۲)

(۱۱۱۱)

باز کردن زبان

استعمال - زبان

باز درینجا بمعنی جداست و متعلق بمعنی چهارده
گذاشتن (نهوری) زبان چوبازکنم که گذشت (ار دو) دوده برهانا و کیهو
گوش هاشوند قدح بکوبوصف نرگس مست از شیر بازداشتن -

باز کردن عقد

مصدر اصطلاحی

سخن شراب شده بکوبنجیال ماکلمه باز درینجا

معنی دهم اوست (ار دو) زبان کهنونا

معنی جدا کردن و مجازاً بمعنی گرفتن عقد

باز کردن سرخیز

(مصدر)

مخفی میباد که عقد بالکسر به معنی سلک آمده

اصطلاحی) بمعنی گذاشتن سرپوش چیز

(ملاحظه) رشوه گویان عقد بنیم را

وکنایه از آغاز کردن و افتادن نمودن است

ز رویش باز کرد و پشخنه باد صبا گل را چو

و کلمه باز درینجا متعلق باشد بمعنی دهمش

بایلل گرفت بک (ار دو) جدا کرنا -

(صائب) چون بازکنم من سرطوار

(الف) باز کشا اصطلاح - (الف)

شکایت بچائی که خموشی است ز گفتار گرن

(ب) باز گذاشتن بقول جامع قوت و

تر (ار دو) شروع کرنا - آغاز کرنا

منزلت انسانی و (ب) بقول بحر مرادف

افتا کرنا - ظاهر کرنا -

باز کردن مؤلف عرض کند که (الف)

باز کردن طفل از شیر اصطلاحی

خلاف قیاس است و صراحت این بکاف

بمعنی بازداشتن طفل از شیر خواری (ثانی)

فارسی می آید و (ب) موافق قیاس و نجیال

تکلمه) چو فت ایام شیر مهد نازش بعبادت

مکلمه باز در (ب) متعلق به معنی بست و

دایه کرد از شیر بازش بکنجیال مؤلف

دوم اوست یعنی زائد - پس (ب)

(۱۱۱۱)

(۱۱۱۱)

(۱۱۲۵)

بمعنی کشادن است و بس - و نسبت (الف) مجرور (باز کشیدن) را بمعنی نوشتن و رانجات
 طالب سنا استعمال باشیم (حیاتی گیلانی) تسلیم کنیم که سنا استعمال پیش شود ^{الفصل}
 (ع) ورق چو کار فرو بسته باز کشاید (باز کشیدن فقره) را استعمال کرده است
 بهر کتاب که نامش جو بهیم عنوان است و صاحب موارود درست گوید که باز کشیدن
 (اردو) (الف) نزلت انسانی توت فقره بمعنی نوشتن باشد و مؤلف تخصیص
 انسانی مؤنث (ب) کھولنا - فقره هم نه پذیرد بلکه باز کشیدن فقره و سطر
 باز کشیدن (مصدر اصطلاحی) ^{تجول} و عبارت و تحریر و امثال آن را بهین معنی
 بهار و غیاث (۱) بمعنی نوشتن - علامی گیرد و اگر سنا مجرور (باز کشیدن) بمعنی نوشتن
 شیخ ابو الفضل در مکاتبات آورده است و رقم کردن بدست آید تو انیم عرض کرد
 در باب باز کشیدن فقره چند قلمی نموده اند که معنی لفظی این مکر کشیدن و واپس کشیدن
 الخ - صاحب بحر فرماید که معنی رقم کردن است متعلق بمعنی ششم و هفتم کلمه باز و کنایه
 است - صاحب موارود نیز معنی اول گوید از نوشتن که بسیاری از حروف در کتابت
 که (۲) بمعنی زدن و بر کشیدن چنانکه (باز مکر کشیده می شود و در کتابت بعض حروف
 کشیدن چتر) و صراحت فرید فرماید که باز قلم از روانی معاودت هم می کند چنانکه
 کشیدن فقره به معنی اول است (انوری) در کتابت یا به مجهول دراز و دایره عین
 (ع) چتر شب دانست چو باز کشی پنهان و جیم پس محقق است که کنایه (اردو)
 ماه شرکین تو باد و مؤلف عرض کند (۱) لکھنا (۲) لگانا - جیسے چتری سر پر لگانا

(۱۴۱۵)

باز کردن پوست مصدر اصطلاحی غافل نشوی که باز گردی دارد و صاحبان

بمعنی سلخ است و کلمه باز در اینجا بمعنی ہنتم اند و آصفی نقل نگار بہار مؤلف مرض
اوست کہ درین عمل پوست بازمی شود و کند کہ حاصل بالمصدر باز گردیدن است
رجعت گیر و از کند یگی (انوری ۵) بمعنی مطلق واپسی و مراجعت عموماً و بمعنی

چو کند و خصم تو گردن کش اگر شد چه عجب خاص بیان کردہ بہار را بدون وجود
و ہم تو اش باز کنی پوست ز تن همچو چنار و سند استعمال نتوانیم تسلیم کنیم کہ از منظر مالک
(اردو) پوست اتارنا۔ پوست کھینچنا و بگوش ماخورد طالب سند استعمال باہم

بقول آصفیہ۔ کھال کھینچنا۔ کھال اتارنا و بحث بازگشت بجائے خودش می آید
۔ اگلے پادشاہوں کے زمانہ میں ایک نہرا۔ و آنچه ترجمہ این در عربی بہ ثنائے مثلثہ آخر
تھی جو مجرم کو دیجاتی تھی۔ ذکر کردہ اند صحیح نباشد نکس بہ سین مہمل

باز گرد اصطلاح۔ بہار گوید کہ مراد در آخر آمدہ (اردو) واپسی و عاودت

بازگشت بمعنی عود و مراجعت عموماً و اعادة باز گرد و انیدن مصدر اصطلاحی۔

بیماری از بد پریشی یا ہوازدگی خصوصاً بمعنی واپس کردن است متعلق بہ معنی
و این را بتازی نگت گویند (علی اکبر معمار ہنتم کلمہ باز (ظہوری ۵) وائے
باشی اصفہان ۵) آنکس کہ بنفس خود گر باز برگرداند و جان برب رسیدہ

نبردے دارد و باخویش ہمیشہ سوز و درد مارا (انوری ۵) تو دوران منصبی
دارد و گر خاک شود عدوی و بیاد رود کہ گر خواہی پ روز بگذشتہ باز گردانی

(۱۴۱۵)

(اردو) واپس کرنا۔ لوٹانا۔

بازگردوبہ اصل خود ہر خیزا شل۔ فارسی شل کو اردو میں مستعمل قرار دیا ہے

صاحبان خزینۃ الامثال و امثال فارسی۔ دکن میں جب کسی ناشریف سے کوئی بُرا

و محبوب الامثال ذکر این کردہ اندواز کام وقوع میں آتا ہے تو کہتے ہیں، یہ تو

معنی و محل استعمال ساکت مؤلف عرض اپنی اصل پر گیا ہے، اور یہ کہاوت شل

کند کہ فارسیان این شل را بجای کسی زند ز بر بخت کا حقیقی ترجمہ ہے۔

کہ از خانوادہ شرفا نباشد و منصبی رسد بازگردیدن (اصدر اصطلاحی) بمعنی

و کار ہاے بد از وقوع آید و این قریب واپس شدن است و کلمہ باز در اینجا

بمعنی (اصل بد از خطا نکند) باشد متعلق بمعنی ہفتم اوست (ظہوری ۵)

کہ بجائے خودش گذشت و مرادف ہیں ز خجالت باز گرد و پر تو مھر، از و پر تو اگر

است (عاقبت گرگ زادہ گرگ شود) بر وزن افتد، و (۲) بمعنی واشدن

کہ می آید مخفی مباد کہ کلمہ باز درین شل بحالت اضافت مہوی عقد و گرہ (صائب

بمعنی ہفتم اوست (اردو) دیکھو۔ ایل (۵) تاقیاست گزیش باز نگر و د چون

بد از خطا خطا نکند، صاحب محبوب الامثال خال، ہر کر افکر سر زلف بہم چید است

نے اس فارسی شل کا اردو ترجمہ، جیسے، مؤلف عرض کند کہ درینجا کلمہ باز

کاتیا، لکھا ہے اور دکن میں ایسے مواقع متعلق بہ معنی دہم اوست (اردو)

پر کہتے ہیں، عاقبت گرگ زادہ گرگ (۱) واپس ہو نلد، کھلنا۔

باز گرفتن از چیزے مصدر اصطلاحی	وہ جو آوے مرے گھر میں تو مجھے جاوے لوٹ
بقول بہار (۱) یعنی واپس گرفتن و (۲)	جاؤں گھر اسکے تو وہ مجھ سے کرے پان وریغ
دریغ داشتن۔ صاحب آصفی نقل نجاش	باز گرفتن از سر مصدر اصطلاحی
(ابوطالب کلیم ۷) زمانہ از شب تمام	بمعنی مکرر آغاز کردن است و کلمہ باز در اینجا
چراغ باز گرفت و پس از وفات من آورد	متعلق باشد بمعنی شمش و سندان از کلام
و بر مزارم سوخت و (سلمان ساوجی	منوچہری ہمد را بخاند کور (ار و و) سرے
۷) خورشید رخ سایہ زمین باز گرفت	سے پھر آغاز کرنا۔ مکرر آغاز کرنا۔
و زمین نظر مہر و وفا باز گرفت و مؤلف	باز گرفتن از کے مصدر اصطلاحی
عرض کند کہ کلمہ باز در سند اول و مصرع	(۱) یعنی واپس گرفتن از کے و (۲) دریغ
اول سند دوم متعلق بمعنی ہفتم اوست و	داشتن از کے باشد چنانکہ بحث این بر
از سند یعنی دوم مصدر (باز گرفتن از	(باز گرفتن از چیزے) گذشت و سندان
کے) پیدامی شود کہ بجایش می آید ہاتی	ہم ہمد را بخاند کور۔ و مصدر (باز گرفتن
کلمہ باز در مصرع ثانی سند دوم متعلق	مدیح) کہ می آید متعلق است از معنی اول
بمعنی ہفتم شمش باشد کہ دریغ داشتن مجاز	این و صاحب سفرنگ این را بشرح تھ
واپس گرفتن است و بس (ار و و) (۱)	یکصدی و سائر گوید کہ بمعنی مسترد کردن
واپس لینا۔ (۲) دریغ کرنا۔ بقول آصفیہ	است چنانکہ " زیر کہ بخشہ ہر آئینہ آنچہ
افسوس کرنا۔ کجوسی کرنا۔ (زنگین ۷)	بخشد باز گیر و " مؤلف عرض کند کہ

(۲۱۳۹)

(۲۱۴۰)

<p>مؤلف عرض کند کہ کلمہ باز و ریخا متعلق بمعنی ششم یا ہفتم اوست (اردو) پھر رونق حاصل کرنا۔ رونق کو واپس لانا۔ باز گرفتن کے راوہ کے مصدر</p>	<p>طرز بیان متفرک خلاف سند و مقصود از سر و گردن بہ سر و گرفتن باشد و بس چنانکہ از سندش پیدا است (اردو) دیکھو باز گرفتن از چیزی۔</p>
<p>اصطلاحی۔ اعتراض کردن بر کے و باز بمعنی دور کردن نقاب از رخ باشد گیر کہ بمعنی معترض بجائے خودش می آید و در اینجا کلمہ باز بمعنی چار و ہم اوست از ہمین مصدر باشد و صراحت کامل مآخذ و این من وجہ داخل است در مصدر این مصدر بہدرا بخا کنیم (اردو) عام (باز گرفتن از چیزی) (علی خانی) اعتراض کرنا۔</p>	<p>اصطلاحی باز گرفتن پرده از رخ بمعنی دور کردن نقاب از رخ باشد گیر کہ بمعنی معترض بجائے خودش می آید و در اینجا کلمہ باز بمعنی چار و ہم اوست از ہمین مصدر باشد و صراحت کامل مآخذ و این من وجہ داخل است در مصدر این مصدر بہدرا بخا کنیم (اردو) عام (باز گرفتن از چیزی) (علی خانی) اعتراض کرنا۔</p>
<p>باز گرفتن کنار (مصدر اصطلاحی) بمعنی کشادہ کنار و کلمہ باز و ریخا متعلق بمعنی دہم اوست (نوری) کنار رحمت گیر باز گیری بخار واران فروزیم غم دل ہو (اردو) آغوش کھولنا۔</p>	<p>(۵) نغمہ بر چہرہ خود نغمہ اعجاز گرفت ہر کجا شاید ما پرده از رخ باز گرفت (اردو) نقاب چہرہ سے ہٹانا۔ باز گرفتن رونق (مصدر اصطلاحی) بمعنی مکر حاصل کردن رونق است یا واپس گرفتن رونق (نوری) (۵) باز گرفتن مدیج (مصدر اصطلاحی) بمعنی واپس گرفتن قصیدہ باشد و کلمہ باز و ریخا متعلق بمعنی ہفتم اوست (نوری) (۵)</p>

(۱۲۱۲)

(۱۲۱۲)

(۱۲۱۲)

(۱۲۱۲)

(۱۲۱۲)

تو پسندی کہ روکنی سخنم چون منی را چون
 توئی منظر است چکنم باز گیرم از تو
 بپسندہ را آخر اینقدر بر صراست بگفت
 عرض کند کہ این متعلق است بمصدر غام
 (باز گرفتن از کس) کہ گذشت (اردو)
 قصبہ کا واپس لینا۔

بازگشتا اصطلاح بقول برہان و بحر و
 ناصری و اند بضم کاف فارسی و شین
 نقطہ دار بالف کشیدہ قوت میزہ انسانی
 را گویند مؤلف عرض کند کہ صاحب جامع
 (اردو) قوت میزہ بقول آصفیہ (عربی)
 اسم مؤنث۔ تمیز کرنے اور پہچاننے کی

ہمین لغت را بہ کاف عربی یعنی قوت نزلت
 انسانی آورده کہ بجایش گذشت بخیال ما
 غلطی کتابت بیش نیست کہ کاف فارسی
 را عربی نقل کرده و میزہ را نزلت نوشتہ
 بخیال ما اصل این بازگشت مکسر کاف فارسی
 است و گشت بالکسر بقول برہان قلب
 را گویند پس معنی لفظی این باضافت باز
 و بحر غم بفتح کاف فارسی مراد
 باز گرد کہ گذشت یعنی (۱) خود و مرادت
 عموماً و (۲) اعادت بیماری از بدست
 یا ہوازدگی خصوصاً (سیر النور) لامع
 بازگشتی کن تو چون تیر ہوائی در چہا
 ہا کہ بجائی میرسی از ہمت برشتگی است
 (حاجی محمد جان قدسی در قصہ گر خجین چا

(۱۱۱۱۱۱)
(۱۱۱۱۱۱)

بندیدہ گوید (۱) شنیدی بہ گشتن از اصطلاح سیاق میں بازگشت اس رقم کا
 کوہ و دشت کہ بیمار را بد بود بازگشت نام ہے جو بہ خرچ لکھی جانے کے بعد پھر اس
 کے مؤلف عرض کند کہ حاصل بالمصدر جمع کیجئے۔ (۲) دکن میں بازگشت اس
 بازگشتن است کہ معنی واپس آمدن می آید رسم کا نام ہے جو دو طالعہ نکاح دکن
 و تحقیق ما (۳) در اصطلاح سیاق رقمی است کوئے ہوئے اپنے گھر واپس ہوتا ہے (۴) پہلا
 خرچ شدہ کہ واپس گرفتہ باز در حساب جمع واپس ہوا۔ لوٹا۔ (ماضی مطلق)
 می کنند و (۵) باین بند رسمی است در بازگشتن مصدر اصطلاحی بقول بحر
 عروسی کہ داماد با عروس واپس بجائے خود (۱) بمعنی مراجعت کردن (ماضی ۲)
 میرسد چنانکہ ما گفته ایم (۲) بمجوبہ البیت جائی نیروی کہ دل بد گمان من با تا بازگشتن
 باین بند دامادی کہ شب نہفتہ رود و جمع تو بصد جانیر و دہ (الوری ۳) القصہ
 سفر از آید کہ چہ بازگشت عروسی کہ بازگشت بازگشت آمد بجائے خود کہ در باز کرد و بنا
 خوش است کہ یک بخرج و مضاعف بہ بست از بس استوار کہ مؤلف عرض
 بجمع باز آید کہ (۴) ماضی مطلق است از کند کہ کلمہ باز در اینجا متعلق بہ معنی مفتہم
 مصدر بازگشتن (ار و و) (۱) بازگشت اوست۔ و تحقیق ما (۲) بمعنی کنارہ کردن
 بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مؤنث۔ و بھما و این متعلق است با معنی چار و ہم کلمہ باز
 مراجعت۔ اعادت۔ (۲) بد پرینزی کی (الوری ۳) از خدمت فرخندہ تو بازگشتن
 وجہ سے مرض رفع شدہ کا خود کرنا (۳) کہ ہرگز نہ ز شریف توشان براثر آمد کہ و (۴)

(۲۱۱۱۱۱)

(۲۱۱۱۱۱)

بمعنی دیگر بار شدن و مکرر شدن متعلق چیت پگفت انصاف است و نجش
 با معنی ششم کلمہ باز (الف) پیش عادت طغرل تکین پ (وله ۵) باز
 ازین عمری بیا عشق او بر داده ام پ باز اعلاے آن و عالی این پ کز خرد نیست
 گشتم عاشق دیدار او تدبیر حیت پ (وله ۴) باز گفتن نام پ (وله ۵) نہ پیغامش از
 بمعنی کشادہ شدن متعلق بمعنی دہم کلمہ باز حال دل باز گویم پ کس از من نیاید کہ تا
 و سندان از کلام منوچہری ہمد را بخاند کور در نیاید پ (ب) بقول آصفی سخن گفتہ
 شد (اردو) (۱) واپس ہونا۔ (۲) کنا را عاودہ کردن صاحب غیاث گوید کہ
 کرنا۔ باز آنا (۳) پھر ہونا۔ جیسے پھر عاشق بیان کنندہ و صاحب بحر بذیل (باز گوئی)
 ہونا (۴) کھلنا۔ نسبت این ہنر بان غیاث و صاحب انند
 (الف) باز گفتن مصدر اصطلاحی۔ فرماید کہ سخن گفتہ را باز گفتن بہار ذکر این
 (ب) باز گو صاحب آصفی ذکر کردہ و بہ تعریف این زحمت نبرہ۔
 (الف) کردہ از معنی ساکت مؤلف گوید مؤلف عرض کند کہ محققین بالاچراغی
 کہ (۱) دیگر بار گفتن و عاودہ سخن کردن گویند کہ (۱) حاصل بالمصدر (الف)
 متعلق بمعنی ششم کلمہ باز (۲) تصریح و (۲) امر حاضرش و (۳) اسم فاعل تریبا
 کردن و کشادہ گفتن و جادار و کہ دینچا بہر دو معنی (الف) (صائب ۵) صحبت
 کلمہ باز را متعلق بمعنی دہم گیریم (الف) شہاے می خواران نذر د باز گو پ چون
 (۵) باز گفتم عادت طغرل تکین در ملک از مجلس می روی بیرون لب پیمانہ باش پ

<p>معنی مباد کہ در مصرع اول (نذار و بازگو) معنی لائق گفتن نیست۔ ولائق اظہار و افتا نباشد (شرطاً طغرا و راہا میثہ) از ترکیبی معانی چار سوے صفحہ بجدول بازگوئے (ار دو) (الف) (۱) پھر کہنا مگر کہنا کہی ہوئی بات کا اعادہ (۲) ظاہر کرنا۔ صراحت کے ساتھ کہنا (ب) (۱) اعادہ فارسی بکار نمی آید مگر آنکہ گوید کہ زلے تازی قول اظہار۔ مذکر۔ تصریح۔ مؤنث (۲) پھر کہہ۔ ظاہر کر۔ صراحت کر (۳) اعادہ قول کرنے والا۔ پھر کہنے والا صراحت کرنے والا بازگون اصطلاح۔ بقول اندجوالہ آمدہ و باسگون سبدل بازگون است و فرنگ فرنگ لغت فارسی است معنی واژگون۔ صاحب شمس ہم ذکر این کرد۔ ازینجا است کہ نقطہ وارون بہ رے مہملہ خان آرزو در (سراج) گوید کہ بازگون و بازگونہ۔ باسگون و باسگونہ۔ و ازگون و واژگونہ۔ و واژون ہر ہفت لغت برائے فارسی مقبول و سرنگون و بجوالہ</p>	<p>رشدی گوید کہ بازگونہ لغتی است در بار ہزارے تازی معنی دیگرگونہ و برگشتہ و برگ از باز معنی دیگر و گونہ معنی روش لغتی برگشتہ روش۔ و خود خان آرزو فرماید کہ معنی تازی بیان کردہ رشدی برائے بازگونہ ہزارے تازی است و این برائے بازگونہ ہزارے فارسی بکار نمی آید مگر آنکہ گوید کہ زلے تازی بہ فارسی تبدیل یافتہ۔ تبدیل این دو حرف دیدہ نشد پس صحیح آنست کہ (بے ملاحظہ معنی ترکیبی این الفاظ) معنی قلب و برگشتہ آمدہ و باسگون سبدل بازگون است و واژگون نیز سبدل آن و واژون محقق ازینجا است کہ نقطہ وارون بہ رے مہملہ نیز بدین معنی آئے حالانکہ بہ تبدیل رے مہملہ و زائے مجملہ با ہم چکیس قائل نمی شود و نظیر آن نیز بنظر نیامدہ و در جہانگیری واژگونہ و واژونہ بمعنی بخش و شوم نیز</p>
--	--

آورده (الخ) مؤلف عرض کند کہ فارسی حذف شد چنانکہ واژگون و وارون
 تبدیل زائے فارسی بازائے عربی بابا^{معکوس} مخفی مباد کہ قواعد تبدیل حروف بیان
 آن دیدہ ایم و مقتنین فارسی اعتراف کرده مقتنین فارسی مبنی بر لغات فارسی
 این کرده اند چنانکہ آزیرو آتریس علی و دریافت حقیقت ماخذ است چون
 نیست کہ بازگون را اصل گیریم و واژگون نظائر تبدیل حروف بدست آید دیگر چه باید
 را (کہ می آید) مبدلش و واژون بدون باقی حال بازگون بمعنی مقلوب و سرنگون
 کاف فارسی مخفف آن و بازگونه و واژگون و بالعکس متحقق است (بدرالدین چاچی
 زیادت ہائے نسبت یا زائد فرید علیہش) بازگونست جملہ کار جهان بہ تاجدی
 و باشگون و باشگونه مبدل یا زگون و کہ ماورائے حد است (اردو)
 بازگونه کہ تبدیل زائے ہوز بہ سین مہملہ واژون یقول آصفیہ فارسی۔ اوژنا
 ہم آمدہ یا بالعکس آن ہم چنانکہ آواز و آوا^{سرنگون} برگشتہ۔ نامبارک۔ مخوس۔
 و ہر مز و ہر مس و سمار و غ و زمار و غ^{الٹا} معکوس۔ بالعکس۔ یقول آصفیہ۔
 و آنچه و آرون و وارونہ کہ بہ رائے^{الٹا} برخلاف۔ برعکس۔
 مہملہ بہ ہمین معنی می آید مبدل و مخفف باز^{گون} یا زگونه اصطلاح۔ صاحب سروری
 و بازگونه کہ موحده بدل شد بہ واو چنانکہ این را مرادف (باشگونه بہ شین معجمہ)
 آب و آو و زائے ہوز بدل شد بہ رائے^{گفتہ} و یقول ناصر مرادف و واژگونه
 مہملہ چنانکہ انیزان و انیران و کاف و باشگونه۔ خان آرزو و در سرج بذیل

بازگون ذکر این کرده و ما حقیقت ماخذ چاچی (۵) از یکی بازگونه کیش همانک
 این را بعد راجع عرض کرده ایم۔ صاحب گل درین پنجه است و نیم صداست
 سفرنگ بشرح (نامہ شت ساسان چپ نهادند عقد نہ صدرا را راست
 سخت) گوید کہ بعضی خلاف و عکس است گیریش نہ صد و نو دست (۶) (ارو)
 چنانکہ (فقہ) پس ہر گاہ یکی آہنگ پر تو بالعکس۔ دیکھو بازگون۔
 کند و دیگرے خواست بازگونه آن۔ بازگو یہ اصطلاح۔ بہار ذکر این کرد
 اگر کام ہر دو شود گرد آمدن دو دشمن از معنی ساکت۔ صاحب اند خوب
 است۔ صاحب سفرنگ شرح کند تحقیق کردہ کہ بمعنی ظہوری گفتہ مقصود
 کہ ہر گاہ ازین دو خدا یکی قصد کند چیرہ خیرین نباشد کہ بمعنی کہ ظہوری استعمال
 را و خداے دیگر ارادہ خلاف آن کند این کردہ است (ظہوری ۵) از اشیا
 یعنی یکی وجود چیرہ خواہد و دیگری عدم کلام تو گوش گوہر چین بازگو یہ نام
 آن پس اگر ارادہ ہر دو ظاہر شود اجتماع تو نطق شکر خاں مؤلف عرض کند کہ
 تقیضین یعنی فراہمی وجود با عدم لازم بازگوئی کہ می آید حاصل بالمصدر باز
 آید و این خود محال است (انتہی)۔ است یعنی اعادہ سخن پس بخیال ما
 مؤلف عرض کند کہ ما حقیقت ماخذ این ہمین لفظ بازگوئی درین شعر ظہوری است
 را بر بازگون عرض کردہ ایم و این فریاد کہ متصحیف کاتب گوئی را گو یہ کرد و اعلم
 آنست زیادت ہاے ہوز را بدرا الدین اگر استعمال این متحقق شود تو انیم عرض کرد

کہ متبدل بازگوئی است کہ تحتانی آخره کہ از اہل زبانست بذکر معنی اول بجواب
 بہائے ہوز بدل شد چنانکہ خوشے و خوشہ۔ برہان فرماید کہ اما انچہ از سیاقتہ عبارت
 (اردو) دیکھو بازگوئی۔ اصل دساتیر معلوم می شود کہ در نامہ
 بازگوئی استعمال بقول وارستہ و بجز زردشت در ترجمہ فقرہ یکصد و ہودہ
 سخن گفتہ را بازگفتن مؤلف عرض کند (معنی ۲) اعتراض و سرزنش و توبیخ
 کہ مقصود ہر دو محققین خبرین نباشد کہ خواہد بود کہ عبرتی مواخذہ گویند و معنی باز
 اعادہ سخن است و ہن۔ حاصل بالمصدر پیرس نیز معین یعنی ایراد گرفتن۔ صاحب
 بازگفتن کہ بجایش گذشت۔ (منطیری) سفرنگ گوید کہ معنی اعتراض و منقص کلام
 (۵) سخن اربدوست باشد بروم کہے و
 برون زد دنیا پو دل پر نہر احسرت (ب) بازگیر وار (معنی اعتراض گفتہ
 بامید بازگوئی) (اردو) دیکھو بازگو چنانکہ در دساتیر آورده ہے بازگیر وار
 کے پہلے معنی۔ بدین رو باہ در پائیہ سرزنش بجوان شیر
 (الف) بازگیر اصطلاح۔ بقول بزرگفت کہ بیگناہ کشتن و بدآئینی و کام
 و جامع و بحر بازے ہوز بر وزن باؤ بری و خشم ستائی جانوران از مردم بکرا
 (۱) مردم تارنج دان و تارنجی و مورخ یا در گفتہ صاحب سفرنگ صراحت
 را گویند خان آرزو در سراج فرماید کند کہ معنی رو باہ بدین قصہ اعتراض کردہ
 کہ ظاہر ابے راے مہملہ و صاحب نامی گفت (الخ) مؤلف عرض کند کہ (الف)

امر حاضر است از (باز گرفتن) کہ بمعنی یعنی معترض اسم فاعل ترکیبی باشد لغت
 واپس گرفتن است و (۱) اسم فاعل ترکیبی باشد و پازند است و پس (اردو) (الف)
 است یعنی کسی کہ حالات گذشتہ را باز (۱) مؤرخ بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر
 بقلم آرد مؤرخ باشد حریف است کہ سند۔ تاریخ لکھنے والا۔ وقائع نویس۔ صاحب
 استعمال پیش نشد ولیکن قول صاحب جامع تاریخ۔ تاریخ نگار۔ اہل سیر۔ (۲) اعتراض
 کہ از اہل زبانست درخور اعتبار باشد بقول امیر عربی۔ مذکر نکتہ چینی (ناصر)
 آنچه خان آرزو این را برائے ہمہ گرفتہ (۵) ہوئی کلام کی اصلاح نکتہ چینی سے
 خیال محض است و دلیل ندارد و برہنہ پڑا سلوک کیا جس نے اعتراض کیا (۱)
 توجہ نمی نگار و از محققین فارسی زبان معترض بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔
 کسی با او نیست و از معنی دوم بیان کرد اعتراض کرنے والا۔ گرفت کرنے والا۔
 صاحب ناصری (اعتراض) را پسند کنیم **بازمان** اصطلاح بقول برہان و
 کہ موافق قیاس است و تصدیق این جامع و بحر و ناصری بروزن آسمان (۱)
 معنی از بیان صاحب سفرنگ ہم می شود بمعنی توقف و (۲) امر بدیعنی ہم یعنی موقوف
 کہ بحوالہ دساتیر ذکرش کردہ پس حاصل **بازمان** دار و توقف کن۔ صاحب سفرنگ بحوالہ
 است و کنایہ باشد از ایراد و اعتراض فقرہ شصت و ششم دساتیر فرماید کہ بسا
 و کلمہ باز در اینجا بمعنی پانزدہم اوست مؤجدہ بالف و زائے معجمہ ویم بالف و
 و (ب) بمعنی ایراد و اعتراض دارندہ نون بمعنی (۳) وابستہ و متعلق (چنانکہ

(فقہ دستیر) چہ روان کردن نام بر گوهر (الف) باز ماندن (مصدر اصطلاحی)
 یا بگزارش کفینی نیستی است اورا نام گوهر (ب) باز مانده صاحب آصفی
 گویند ماند پاک یا بگزارش کفینی است. ذکر (الف) کرده از معنی ساکت ہو
 ہستانی کہ دریافت او برد یافت جرش عرض کند کہ (۱) باقی ماندن و کلمہ باز
 بازمان نیست اورا نام فروزہ خوانند. درینجا من وجہ متعلق بمعنی چہار دہش بند
 چون زندہ یا بگزارش کفینی است ہستانی این بر (ب) می آید و (۲) فرو ماندن و
 کہ دریافت او باز بان برد یافت جراثیم عاجز آمدن و کلمہ باز درینجا من وجہ
 آنرا نام کردا خوانند چنانکہ آفرینندہ ے متعلق بمعنی یازدہش (النوری ۵)
 مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول چل بہ صد باز ماندن در غم تیار و تدبیر حلیت
 مصدر (باز ماندن) و بمعنی دوم امر باز گشتم عاجز اندر کار و تدبیر حلیت
 حاضر مصدر مذکور کہ می آید و بمعنی سوم و (۳) باز ماندن از چیزے بمعنی ناکام
 اسم جامد زند و پائر ند یعنی فارسی قدیم است و محروم و محترماندن از ان و درینجا
 (اردو) (۱) توقف۔ بقول آصفیہ۔ کلمہ باز متعلق بمعنی چہار دہم اوست
 عربی۔ اسم مذکر۔ دیر۔ وقفہ۔ ڈھیل (عربی ۵) از تماشا باز مانم گرمین از
 صبر۔ تامل۔ تجمل۔ تاخیر۔ (۲) تہر توقف اطوار خویش پھر کر ایگانہ یا ہم آشنائی
 کر (۳) وابستہ۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ کلم کہم (۷) شد خزان و بلبل
 بند ہوا پیوستہ۔ متعلق۔ از قول پریشان باز ماندن من ہمان

(۲۱۵۱)

(۲۱۵۲)

(۴۵۱۸)

دیوانہ مرغ بے محل گویم ہنوز پد (۴) باز و محروم ہم (انوری ۵) ولیکن از بدن
 ماندن زبان و وہان بمعنی کشادہ ماندش ملک ریگ نیست چنان کہ خدمت تو کند
 و کلمہ باز در اینجا متعلق بمعنی دہم اوست جان باز ماندہ کجاست پد و این متعلق بمعنی
 (ظہوری ۵) چون گل سو فار و رخویش سوم (الف) (ار و و) (الف) (۱) باقی
 ز یاخم باز ماند پد تا خدنگت غنچہ دل را رہنا بچنا۔ (۲) عاجز آنا (۳) ناکام رہنا
 بہ پیکان برگرفت پد (انوری ۵) بادام محروم رہنا محترز رہنا۔ باز رہنا۔ (۴)
 وارچشم سود تو آژدہ پد و ز نالہ باز ماندہ کہلار بچنا (ب) (۱) بچا ہوا (۲) جدا محروم
 وہان ہجولپتہ باد پد و (ب) اسم مفعول **الف** باز ن اصطلاح بقول انس بجوالہ فرنگ
 بقول بہار (۱) واپس ماندہ از طعام و طعمہ فرنگ مراد ف پاز ن و پاز ن بہ باے فارسی
 و خزان۔ مؤلف عرض کند کہ چراگویم کہ وزاے فارسی (۱) بمعنی دیوث یعنی کسی کہ
 باقی ماندہ و پس ماندہ باشد و این معنی بہتر از زن خود را بد گیران دہد و (۲) بے حیثیت
 از واپس ماندہ۔ صاحب سفرنگ بشرح و بے عزت مؤلف عرض کند کہ فارسیان
 (فقہ صد و ہفتم دساتیر) ہم ذکر این کہ این را قلیبان و کس کش وزن جلب و
 و بہمین معنی آورده پس این متعلق باشد بمعنی قربان و تیر آور و عبری دیوث و بہ ترکی
 اقل (الف) (سجراکاشی ۵) افتاد و مساق گویند مؤلف عرض کند کہ معنی اول
 چو از نظر او اجل رہود پد کہ باز باز ماندہ بہ حقیقی است و معنی دوم مجاز آن و وجہ تسمیہ
 متباد و میرسد پد و بہ تحقیق ما (۲) جدا افتاد و باز ن جزین نباشد کہ کہے کہ زن خود بد گیر

سپرد و خود ہم با او باشد کلمہ با بمعنی معیت گوید کہ بالتصیفہ این بر معنی اول و دوم
 است و بس حیف است کہ سداستعمال پیش و پنجم و ششم (بار نامہ) کردہ ایم کہ بہ را
 شد محققین فارسی زبان بر زبان نذرند مہملہ سوم گذشت و سیما بر معنی پنج پیش بیان
 و معاصرین عجم ساکت پازن و پازن اگر ماخذ ہم بخمال ما (بار نامہ) بزلے ہوز
 بدین معنی تحقیق شود و جزین نیست کہ سبذل سبذل (با جنامہ) باشد کہ با ج بقول
 بازن باشد کہ موحده بہ بابے فارسی و زاس صاحب کثر بمعنی امیری است و نامہ امیری
 ہوز بزلے فارسی بدل شود چنانکہ تب و تب کنایہ باشد از لقب نیک و تفاخر و جاد
 و آذیر و آذیر (ار دو) (۱) دیوث کہ (بار نامہ) را سبذل یا جنامہ گیریم کہ
 عربی اسم مذکر قلعہ بان بھر و اقمر سا بہ با وجیم فارسی بمعنی لقب می آید بابے
 وہ شخص جوانی عورت کے افعال قبیحہ فارسی عبری بدل شود چنانکہ اسپ و آب
 واقف ہو کر چشم پوشی اور اغماض کرے و وجیم عربی و فارسی را بہ زاسے ہوز بدل
 آدمی جوانی اہل پر حیا کرے۔ (۲) جی حمت کند چنانکہ سوج و سوز و چشک و زیشک
 بے غیرت۔ بے شرم۔ ما اشارہ این لغت بر (بار نامہ) ہم کردہ
 باز نامہ اصطلاح بقول شمس لقب (ار دو) دیکھو بار نامہ کے پہلے اور دو
 نیک کہ باوے تفاخر کنند و نیز تفاخر کر اور پانچون اور چھٹے معنے۔
 و منت نہادون صاحبان اند و غیاث باز شرح اصطلاح بقول شمس بابے
 بر اسباب و تحمل و منت و تفاخر قانع ہو نازی وجیم فارسی رسنے دو تاکہ سیا و نیر

وچگان و دختران دران نشینند و می بینند باز ندانستم از رکاب مؤلف عرض کند
 و بازی کنند و دیگر کسی از محققین فارسی که جزین نیست که منفی مصدر (باز دانستن)
 ذکر این نکرد مؤلف عرض کند که (بازیچ) است که گذشت محققین بالا (باز دانستن)
 بنون چهارم و تحتانی پنجم به همین معنی می آید راترک کرده بر ذکر این قناعت کرده اند
 و همین معنی بر معنی سوم (بازیچ) هم گذشت و ما ذکرش بجای خودش کرده ایم کلمه
 که به باب فارسی چهارم و تحتانی پنجم و جیف فارسی باز درینجا یعنی سیزدهم اوست (اردو)
 بجایش مذکور شد پس اگر سزا استعمال بازیچ بدست آید تو انیم عرض کرد که مخفف (بازیچ) بازی زندگی اصطلاح بقول بهار و و است
 است که تحتانی پنجم حذف شد و الاخرین کنایه از مکاری و حیالی و صاحب بجز
 نباشد که تصحیف کاتبین شمس گیریم بکلمه باختن ذکر این کرده مؤلف عرض کند که
 تحقیق معنی و ماخذ این بر بازیچ گذشت حاصل بالمصدر بازیدن است و بس و
 (اردو) و کمیو بازیچ کے تیسرے معنی - معنی لفظی این بازی و کنایه باشد از معنی اول
 باز ندانستن مصدر اصطلاحی بقول الذکر (محسن تاثیر) بسکه بازی زندگی از
 بهار یعنی فرق نکردن میان دو چیز صاف مردم عالم دیدم به صورت گنجینه خاتم منظر
 اند و آصفی نقل نگارش صاحب بجز می آید به (اردو) مکاری بقول آصفیه
 فرق نکردن - قانع (بهرامی) - خرناسم مؤثرش - فریب - دعا بازی - عیاری -
 و تیره آب ندیدم دران زمین به تھا کہ بیچ دیو کے بازی - چالاکي -

<p>نارندہ اصطلاح - صاحب اندکوالہ (۲) یاز نمودن ذکر (۱) کردہ فرماید کہ</p>	<p>نارندہ اصطلاح - صاحب اندکوالہ (۲) یاز نمودن ذکر (۱) کردہ فرماید کہ</p>
<p>فرسنگ فرنگ گوید کہ کبیر زائے عجمہ (۱) یعنی</p>	<p>فرسنگ فرنگ گوید کہ کبیر زائے عجمہ (۱) یعنی</p>
<p>بازی کنندہ و (۲) نوعی از کبوتر دیگر کے از</p>	<p>بازی کنندہ و (۲) نوعی از کبوتر دیگر کے از</p>
<p>چہل وسوم دساتیر سندش آورده</p>	<p>محققین فارسی زبان ذکر این کمر و معاصرین</p>
<p>محققین فارسی زبان ذکر این کمر و معاصرین</p>	<p>محققین فارسی زبان ذکر این کمر و معاصرین</p>
<p>عجم این را بصفت کبوترے تسلیم کنند کہ در آن سخن زی من فرو فرستادے مؤلف</p>	<p>عجم این را بصفت کبوترے تسلیم کنند کہ در آن سخن زی من فرو فرستادے مؤلف</p>
<p>عالم پرواز بازی کنند یعنی دور زند و این عرض کنند کہ حاصل بالمصدر (۲) باشد</p>	<p>عالم پرواز بازی کنند یعنی دور زند و این عرض کنند کہ حاصل بالمصدر (۲) باشد</p>
<p>قسم کبوتر را اہل ہند گرہ باز گویند مجرد (۱) یعنی افشام و (۲) یعنی ظاہر کردن و تفصیل</p>	<p>قسم کبوتر را اہل ہند گرہ باز گویند مجرد (۱) یعنی افشام و (۲) یعنی ظاہر کردن و تفصیل</p>
<p>یعنی دوم نہ شنیدیم بالجلہ یعنی اول اسم فاعل و تشریح نمودن و افشا کردن است مخفی ساختن</p>	<p>یعنی دوم نہ شنیدیم بالجلہ یعنی اول اسم فاعل و تشریح نمودن و افشا کردن است مخفی ساختن</p>
<p>بازیدن است کہ می آید و یعنی دوم شہر کہ کلمہ باز در اینجا متعلق بمعنی دہم اوست</p>	<p>بازیدن است کہ می آید و یعنی دوم شہر کہ کلمہ باز در اینجا متعلق بمعنی دہم اوست</p>
<p>وجود سند مجاز آن (ار و و) (۱) بازی (انوری ۵) زیدار ر فردل و سہار</p>	<p>وجود سند مجاز آن (ار و و) (۱) بازی (انوری ۵) زیدار ر فردل و سہار</p>
<p>کرنے والا - (۲) گرہ باز - بقول آصفیہ - دل خویش پیش تو باز نیام بطریق اعجاز</p>	<p>کرنے والا - (۲) گرہ باز - بقول آصفیہ - دل خویش پیش تو باز نیام بطریق اعجاز</p>
<p>وہ کبوتر جو بکسر چڑھ کر کلا بازیاں کھائے (ار و و) (۱) اظہار - مذکر تفصیل</p>	<p>وہ کبوتر جو بکسر چڑھ کر کلا بازیاں کھائے (ار و و) (۱) اظہار - مذکر تفصیل</p>
<p>(معروف ۵) گوگرہ بازین کبوتر اشک تشریح - مؤثث - افشا - مذکر (۲) ظاہر کرنا</p>	<p>(معروف ۵) گوگرہ بازین کبوتر اشک تشریح - مؤثث - افشا - مذکر (۲) ظاہر کرنا</p>
<p>پوپر انھون کی اڑان کچھ بھی نہیں ہذا ذوق تفصیل کرنا - تشریح کرنا - افشا کرنا -</p>	<p>پوپر انھون کی اڑان کچھ بھی نہیں ہذا ذوق تفصیل کرنا - تشریح کرنا - افشا کرنا -</p>
<p>(۵) کھائیں کبوتران گرہ باز کی طرح و باز بہ نیام شدن مصدر اصطلاحی مخفی</p>	<p>(۵) کھائیں کبوتران گرہ باز کی طرح و باز بہ نیام شدن مصدر اصطلاحی مخفی</p>
<p>سینہ سے آن کر سرد و دوش ہو اگرہ و باز بہ نیام شدن است بحث این بر معنی</p>	<p>سینہ سے آن کر سرد و دوش ہو اگرہ و باز بہ نیام شدن است بحث این بر معنی</p>
<p>(۱) باز نمود اصطلاح - صاحب نصر ہند ہم کلمہ باز گذشت و سنا این از حکیم</p>	<p>(۱) باز نمود اصطلاح - صاحب نصر ہند ہم کلمہ باز گذشت و سنا این از حکیم</p>

ہمدرا بخاند کور (اردو) میان میں اپنونا بازپچ را کہ بہ بے فارسی چہارم بود و پنجا
یا زنیچ اصطلاح - صاحبان برہان و بہ نون چہارم نقل کردہ مد العجب چہ تر فہما
جامع این را بہ نون چہارم و تحتانی پنجم و در نقل اشعار اساتذہ راہ یافتہ باقی حال
جیم فارسی در آخر معنی ریمانی نوشتہ اند بازپچ گیریم یا بازنیچ بہر دو صورت برا
کہ در ایام عید و جشن از جانی آویزند و این معنی بکار نمی خورد بلکہ متعلق است بہ
زمان و دختران بران نشستہ در ہوا آیند معنی چہارم یا زنیچ کہ رسن بازیگران با
و روند صاحب جہانگیری بذکر این معنی - ماصراحت معنی و ماخذ این بر بازپچ کردہ ام
فرماید کہ این را اورک و کاز و ہلو و ہلو کہ بہ بے فارسی چہارم گذشت (اردو)
نیز گویند و از کلام شمس فخری استناد کنند و بکھو باد پچ اور بازپچ کے تیسرے معنی -
کہ بر بازپچ گذشت و در مصرع دوش جس پر اس کا تفصیلی بیان ہے -

یا زو بقول صاحب ضمیمہ برہان (۱)، از دوش تا مرق دست و عبری بال گویند
و (۲) ہر یک از دو چوب و دو طرف دروازہ خانہ صاحب رشیدی بذکر معنی اول
و تبرک معنی دوم گوید کہ (۳) مجاز آشاخ درخت را گویند و (۴) عصا و چوب دست
کہ گویا بازوی آدمی است خان آرزو در سراج بذکر معنی اول نسبت سوم و چہارم
فرماید کہ مجاز معنی اول باشد و ظاہر آرزو و بازو ہر دو یکی است کہ واو و ہا ہر دو
برائے نسبت می آید بہار بذکر معنی اول و دوم گوید کہ بازوان جمع این و توانا و قوتور
از صفات اوست (شیخ شیراز ۵) بازوان توانا و قوت سردست و خطا

پنج مسکین ناتوان بگست و وارسته تبرک گل معانی بالا (د) بمعنی قوت و استعداد آورد
 (شغائی ۵) اے دل باین قرار من لاف عاشقی و بازوی یک نگاه نذار تکلیف تو
 و (ظہوری ۵) بازوی زری ضرور دارم شاید کہ آن کمر آید صاحب
 سخندان گوید کہ در سنکرت بازو را به معنی اول باہو گویند و در فارسی زبان ہم
 باہو بہین معنی آمدہ مؤلف عرض کند کہ شک نیست کہ باہو بقول برہان بمعنی
 بازو می آید و بقول ساطع باہ بروزن آہ برہان سنکرت (مؤتث) بازو و جا
 دارد کہ در فارسی زبان باہو را مبدل بازو گیریم کہ ز اے ہوز بہ ہاے ہوز
 بدل شود چنانکہ کوز پشت و کوه پشت و براز و براہ و عجی نیست کہ فارسیان
 باہو را از زبان سنکرت گرفتہ باشند ولیکن بہ تحقیق ما بازو اصل است و مرکب
 از باز بمعنی ہفتہ ش کہ طرف و جانب باشد و و آونبت در آخرش مرکب کردند
 کہ معنی لفظی این منسوب بطرف و جانب انسان باشد و کنایہ از عضد پس معنی دوم مجاز
 این کہ ہر یک پارہ دراز و پارہ اش یک طرف در باشد کہ در عربی مصرع نام
 دارد و بفارسی تختہ در ہم و ہمچنین معنی سوم ہم مجاز معنی اول کہ ہر شاخ ہم یک
 طرف درخت می باشد و ہم برین قیاس است معنی سوم کہ عصا را فارسیان بازو
 گفتند کہ در یک دست معین صاحب عصا است و معنی پنجم ہم بر سبیل مجاز تو
 گرفت کہ از طرف منظوف مراد گرفتہ یعنی قوت و استعداد را ہم بازو گفتند متعل
 این ہمہ معانی در ملحقات می آید (ار و و) (۱) بازو بقول اصفیہ فارسی

اسم مذکر۔ ڈنڈ۔ پنیچا۔ کہنی سے شانہ تک کا حصہ۔ عضد (۲) پٹ۔ بقول آصفیہ۔ اسم
 مذکر۔ کوڑ۔ تختہ در۔ (۳) شاخ۔ فارسی۔ اسم مؤنث۔ ٹہنی۔ ڈال۔ ڈالی۔ (۴)
 عصا۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر۔ لاٹھی۔ چوب دستی۔ (اسیر) زور بازو
 جو ان ہے اس پر سپر کا پکڑ دیکھ لو دست گمان میں بھی عصا ہے تیر کا پکڑ (۵) قوت۔
 بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث۔ بل۔ طاقت۔ زور۔ یسکت۔

بازو باز کردن	اصدا اصطلاحی۔ جو محبت اور خصومت دونوں سے متعلق ہے
بقول بہار و بحر معنی بازو بلند کردن	(الف) بازو بر آوردن
دست یازیدن برای زدن یا گرفتن	(ب) بازو برافراشتن
چیزی (میر خسرو) دولشکر روی	بحر و آصفی و اندر دو مرادف بازو باز کردن
در روساز کردن پیکوشش بازوی	است کہ گذشت (تظامی) چو گفت این
کین باز کردن پیکوشش عرض کند کہ	سخن در رکاب ایستاد پیکوشش بازو
معنی این مطلق کشا و بازو دست محبت	عنان بر کشاد پیکوشش بازو برافراختی
باشد یا بخصوص و ہر یک معنی ازین ہر دو	سر حقہ در پایش انداختی پیکوشش
پیدای شود باضافت چنانکہ بازو کین	عرض کند کہ معنی مطلق دست بلند کردن
در سند بالا گذشت۔ مخفی مباد کہ کلمہ باز	است (اردو) ہاتھ اٹھانا بقول آصفیہ
در نیچا معنی دہم اوست یعنی کشادہ۔	وار کرنا۔ حربہ کرنا۔ حملہ کرنا۔ مارنے کو تیار
(اردو) لپٹ جانا اس کا حقیقی ترجمہ ہونا	(ظفر) یار و اجل کا منہہ پیکوشش

(۵۹۱۱)

جھپہ جو ہاتھ اٹھا سکے پھرتی ہمارے قتل بہ ازان است کہ دڑوی کنند و بپاوش
کو تیغ علم اسی کی ہے پڑ
بازو بر پشت بستن مصدر اصطلاحی
آن دست بریدہ شود (اردو) کن
مین کہتے ہیں "مرنے سے مارنا بھلائے اس
تغزیریت کہ ہر دو دست را بر پشت
کا مقصد یہ ہے کہ قبل از آنکہ تم پروا ہو
می بندند (ظہوری ۵) بر پشت بستہ گیر
تو ار برسنا بہتر ہے۔ (۲) اور بلحاظ معنی
بازوی صبر و طاقت پوزلف تو ذوق دوم "چوری سے ڈاکہ بھلائے
دارد بر گوشمال مردم پڑ (اردو) دیکھو (الف) بازو بستن مصدر اصطلاحی
بازو بستن۔
بازو بر بدن بہ مثل۔ صاحب فقیر
این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند
از دست برانیدن و امثال فارسی کہ (الف) گرفتار کردن و دستہا بر کتف یا
این کردہ اند و از معنی و محل استعمال
پشت بستن است (سلمان ساوجی ۵)
مؤلف گوید کہ (۱) مقصود ازین مثل
آبانی او گاہ رزم بازوی رستم بہست
کہ ازان پیش کہ دست تو بریدہ شود باید پوچھے اور زور و پنجه و ستان شکست
دست مقابل برید یعنی قبل از آنکہ دشمن
دوبالقول و راستہ (۱) مصالح مر حیر
بر تو حملہ کند شمشیر زن و کار او تمام کن
چنانکہ رشتہ برائے تسبیح و دوال و امثال
و (۲) بعض معاصرین عجم برینند کہ ازین
برائے شمشیر (طغرائے) تسبیح ششم کہ بی
مقصود اینست کہ زور شمشیر چیزی حاصل
بازو بند پڑ کر دوش بود تا سحر بہرہ مند

و فرماید که در محاوره بند و باز گویند **موبند** بقول آصفیه - مجرم کی شندیان کسنا - دست
عرض کند که این بوا و عطف مقلوب بند و باز بر کتف بستن کا ترجمه و دونون شانون کو
است یعنی چیزی که ذریعہ بند و کشادگی جانب پشت ملا کر جکڑنا پکڑنا - گرفتار کرنا پس
است و کنایه از مصالح هر چیز چنانکه وارسته کسنا بھی کہتے ہین (ب) (د) ساز و سامان
و کوشش کرده و متعلق به معنی دهم کلمہ باز باشد - مذکر - (۲) باز و بند - بقول آصفیه - فارسی
(۲) اسم مفعول ترکیبی مرکب از باز و و - اسم مذکر پیچ بند - ایک زمانہ زیور جو باز و
(بند) کہ امر حاضر است از مصدر بستن یعنی پر باند ہتے ہین -

چیزے کہ بر باز و بسته شود و نام زیوری محو باز و پریدن به اشل - صاحب احسن
- صاحب اندجوا کہ فرنگ فرنگ ذکرین از دست پریدن ذکر این کرده - بیان
کرده و مادر تالیف خود (تاریخ النواط) است کہ بر (باز و پریدن به از دست پریدن)
هم تعریف این بیان کرده ایم زیوریت گذشت فرق ہمینج است کہ (پریدن به از دست پریدن)
کہ غر با از نقره و امر به طلا و مرصع سازند را (پریدن) بایں فارسی نوشت و (نواط)
مرکب از چند پارہ ہای تعوید نامہ را بہ را کہ ہو قدہ بود بہ بایں فارسی (پریدن) نقل
رشتہ کشند و بہر دو باز و میان کتف و کرد (ار دو) و یکھو باز و پریدن بہ از دست
آرنج بہ بندند و (باز و بند) در ترکی محلی توید (باز و بند) برانیدن -

در جوبہ (ب) بستہ بخود یکی باز و بند و خاصیت ہای باز و خوردن | مصدر اصطلاحی بہا
مجید شوتری - (ار دو) (الف) مشکین با ذکر این کرده از معنی ساکت و صاحب اند

نقل بخارش صاحب آصفی فرماید کہ (۱) **بازو** آنا جیسے تہ تیغ ہونا۔ وہنگا کھانا بقول آصفیہ
بازو زدن است و آن بازو کو قتل باشد کہ صدمہ اٹھانا۔ نقصان اٹھانا۔
پهلوانان در وقت کشتی کنند مؤلف **بازو و اودن** | مصدر اصطلاحی بقول
کند کہ تخت ضرب کسی آمدن شکستہ تیغ کسی شد بہار و جہانگیری (در ضمیمہ کتاب) کہانیہ از
باشد صاحب آصفی از ہمین یک سند ظہوری یاری کردن و بقول برہان و بحر یاری دانا
معنی اول را پیدا کردہ واستناد معنی (۲) بیا و مدد گاری کردن وحیف است کہ سند
کردہ ماہم از ہمین است (ظہوری ۵) استعمال پیش نہ شد و بازو درینجا بمعنی پنجم
ظہوری داشتی منظور آخر راحت خود را پڑاوست (ارو) مدد کرنا۔ مدد دنیا۔
زودی بر تیغ او خود را بخوردی حیف بازوئی **بازو داشتن** | مصدر اصطلاحی بمعنی
پانچمال اسکوٹ و تحقیقین بالا بہتر از صراحت طاعت و قوت داشتن مؤلف گوید کہ
صاحب آصفی و تصنیف معنی بیان کردہ اش متعلق است بمعنی پنجم بازو کہ بجایش گذشت
با خیال مابدست ناظرین است و بس منحنی بنا و سند استعمال این ہم ہمدرا بخاند کور (ارو)
کہ در بعض نسخ دیوان ظہوری مصرع ثانی بر قوت رکھنا۔ قوت مند ہونا۔ زور دار ہونا۔
خلاف این نقل شدہ یعنی (ع) زودی بر تیغ (الف) **بازو و دراز** | اصطلاح۔ (الف)
رو خود را بخوردی حیف ابروئی پڑنوشتہ (ب) **بازو و دراز شد** | بقول جہانگیری (ب)
خدامی داند کہ مقصود ظہوری چہ بود (ارو) ضمیمہ کتاب) کہانیہ از غالب و مستولی و
(۱) خم ٹھوکانا کا مقابل (۲) کسی کے زین آن را دست دراز ہم گویند صاحب برہان

گوید که (۱) مردم دراز دست و (۲) کتاف شدن (حکیم نزاری الف) بغایت گزشت
لطیف از غالب و ستولی شدن و دراز باز و دراز است؛ از ان چیز است
دستی و بقول رشیدی و بحر دست دراز و درینجا نقوله (سیر خسر و الف) تیغ ناز
غالب بهار هر دو معنی را کنایه گوید صاحب بهمن باز و دراز؛ نوبتیت سحر نوبت نواز
ناصری بر مردم دراز دست غالب و ستولی (نظامی ب) و اگر بار گفتا بمن گوی
قانع و فرماید که (۳) لقب بهمن اسفندیار از پیکه بازوی بهمن چرا شد دراز؛ -
بود. صاحب اند ذکر (ب) کرده گوید (ار و و) (الف) (۱) و ده شخص جس که
عالم دست دراز شدن است مؤلف عز با تهمه لنبه چون (۲) قومی. غالب (۳)
کنند که (الف) اسم فاعل ترکیبی است معنی باز و دراز. لقب به بهمن اسفندیار کا
اول حقیقی است که بازوی بعض دراز باشد (ب) قوی هونا. غالب هونا.
و گویند که این علامت اقبالندی و توانائی باز و دراز اصطلاح. بقول جهانگیری و
اوست و معنی دوم کنایه که شخص زور دار ناصر و برهان و رشیدی و سراج و
و غالب را مجازا باز و دراز گویند و معنی صاحب جامع بر وزن کافور نام جادوئی است
بیان کرده برهان غلط است و نتیجه کم توهمی از توران که جادوئی کرده لشکر ایران را
او بر قواعد فارسی بان و آنچه بهار هر دو معنی را شکست داد و آخر از دست بهام بن گوید
کنایه گوید صحیح نباشد معنی اول حقیقی است کشته شد (فردوسی) بیامیکی مروپنهان پزده
و معنی دوم مجاز و کنایه و (ب) به معنی قوی به بهام نبود انگشت کوه پیکه باز و دراز

ستوہ بود پک بافتون تنبل بران کوه بود ہر سو می رفت ہا بخون اندر چومردان شناس
 مؤلف عرض کند کہ وجہ تسمیہ این جزیرہ (ار دو) خم ٹھوکنا بقول آصفیہ ڈرون
 نباشد کہ صاحب زور بود قوی کلمہ ہا بخا یا بازون پر اس طرح ہا تھ مارنا کہ حرف
 یعنی ہمد ہم اوست کہ معنی فاعل باشد جان لے کہ اب سیکھ کشتی کو تیار ہے۔ پیچھے
 ظاہر القبش معلوم می شود نہ نام و اللہ علم ٹھوکنا۔ ڈنڈ بجانہ۔ دست بہار و زون
 (ار دو) بازور۔ توران کے ایک جادوگر دست فرو کو فتن کا ترجمہ۔

کا نام تھا جس نے اپنے جادو کے زور سے **باز و ستون کردن** مصدر اصطلاحی
 لشکر ایران کو شکست دی اور آخر کار پک بقول بہار و بحر و اندر راست کردن ہا
 بن گودرز کے ہاتھ مارا گیا۔ برائے کمان کشیدن و مانند آن مؤلف

باز و زون مصدر اصطلاحی بقول عرض کند کہ (ستون کردن بازو) ہمیں
 بہار یعنی بازو کو فتن چنانچہ پہلوانان در معنی بجائے خودش می آید و بہار در انجام
 وقت کشتی کنند۔ صاحب بحر بالفاق معنی از ہمیں شعر میرزا جلال استخواندہ (دہ)
 بہار گوید کہ این مقابل (باز و خوردن) استون می کرد بازوے طعیدن می شکست
 است مؤلف عرض کند کہ حقیقت ہا بخا یا بازوے طعیدن می شکست ہا
 خوردن بجائش ذکر کردہ ایم و منیدانیم مخفی مباد کہ چون کمان می کشد بازو راست
 کہ مقصود صاحب بحر از مقابل صلیت۔ می شود و بدین وجہ کہ ستون ہم راستی دارد
 (حکیم ازرقی ۵) اجل بازو زمان کنایہ این معنی پیدا شد۔ ازین سند مصدر

(باز و ستون کردن) و (باز و شکستن) هر دو (ار دو) (الف) (د)، باز و تورا (ب) قوی	(باز و ستون کردن) و (باز و شکستن) هر دو (ار دو) (الف) (د)، باز و تورا (ب) قوی
پیدایمی شود و عدم تکرار لفظ باز و در مصرع - زور آور -	پیدایمی شود و عدم تکرار لفظ باز و در مصرع - زور آور -
اول بلیغ است (ار دو) باز و کهر کرنا باز و کشادن مصدر اصطلاحی بقول	اول بلیغ است (ار دو) باز و کهر کرنا باز و کشادن مصدر اصطلاحی بقول
باز و بلند کرنا چیسے غلیل چلاتے وقت یا بہار و وارستہ (۱)، کنایہ از جو انمزدی و سخا	باز و بلند کرنا چیسے غلیل چلاتے وقت یا بہار و وارستہ (۱)، کنایہ از جو انمزدی و سخا
کمان کھینچتے وقت باز و کهر کیا جاتا ہے - کردن و بقول بحر (۲) سعی بلیغ نمودن ہم	کمان کھینچتے وقت باز و کهر کیا جاتا ہے - کردن و بقول بحر (۲) سعی بلیغ نمودن ہم
(الف) باز و شکستن مصدر اصطلاحی مؤلف عرض کند کہ حیف است کہ سند تمام	(الف) باز و شکستن مصدر اصطلاحی مؤلف عرض کند کہ حیف است کہ سند تمام
(ب) باز و شکستن صاحب آصفی کہ معنی اول پیش نشد و لیکن خلاف قیاس است	(ب) باز و شکستن صاحب آصفی کہ معنی اول پیش نشد و لیکن خلاف قیاس است
(الف) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کہ از داد و دہش باز و کشادہ می شود یعنی	(الف) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کہ از داد و دہش باز و کشادہ می شود یعنی
کند کہ معنی حقیقی بی کار کردن باز و ست بحرکت آید و معنی دوم ہم خلاف قیاس باشد	کند کہ معنی حقیقی بی کار کردن باز و ست بحرکت آید و معنی دوم ہم خلاف قیاس باشد
از شکستن آن و بصورت اصناف باز و کہ از سعی بلیغ دست و پا بحرکت آید و لیکن مجر و	از شکستن آن و بصورت اصناف باز و کہ از سعی بلیغ دست و پا بحرکت آید و لیکن مجر و
بطرف چیزی چنانکہ (باز و می ہمت شکستن) قول صاحب بحر تقاضی سند استعمال است و	بطرف چیزی چنانکہ (باز و می ہمت شکستن) قول صاحب بحر تقاضی سند استعمال است و
زائل کردن ہمت سند این از کلام میرزا جلا بحر تحقیق (۳) بمعنی دست دعا بلند کردن	زائل کردن ہمت سند این از کلام میرزا جلا بحر تحقیق (۳) بمعنی دست دعا بلند کردن
بر باز و ستون کردن گذشت و (ب) بقول کہ ازین حرکت ہم باز و کشادہ می شود -	بر باز و ستون کردن گذشت و (ب) بقول کہ ازین حرکت ہم باز و کشادہ می شود -
بہار و بحر کنایہ از بسیار قوی و زور آور (مخلص کاشی ۵) بے دست کشادہ ہست	بہار و بحر کنایہ از بسیار قوی و زور آور (مخلص کاشی ۵) بے دست کشادہ ہست
مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی مقبول دعا پڑنہار زبان بہ بند و بلند کشا	مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی مقبول دعا پڑنہار زبان بہ بند و بلند کشا
است (نظامی ۵) ترنگ کمان ہاے پڑ از مصرع دوم این معنی سوم پیداست	است (نظامی ۵) ترنگ کمان ہاے پڑ از مصرع دوم این معنی سوم پیداست
باز و شکستن پڑ بسی خلق را بروہ از خوشیتن و محققین اول الذکر از ہمین مصرع استناد	باز و شکستن پڑ بسی خلق را بروہ از خوشیتن و محققین اول الذکر از ہمین مصرع استناد

(۱۵۱۱)

اقل کرده اند و به تحقیق (۴۱) بمعنی تحقیق هم یعنی این گذشت من وجه سند این گیریم مخفی مبار
 کشادن باز و واکردنش (ظهوری س) باز که در ضمیه برهان این را بکاف فارسی نوشته
 کشاده در لغت تنگ چون دلم به ای عشق تبتی مگر و مصدر (کشادن - بکاف فارسی) بمعنی
 او را ز سر کشتم بواجاد او که ازین سند معنی دو باز کردن و واکردن آمده (ار و و) صاحب
 را متعلق کنیم (ار و و) (۱) با تمهید کونیا بطل احتیاج محتاج -

اصفیة سخاوت کرنا - (۲) سعی بلنج کرنا (۳) باز و کوفتن | مصدر اصطلاحی - صاحب
 دعا کے لئے ہاتھ بلند کرنا - (۴) باز و پھیلانا - آصفی ذکر این بحوالہ بہار کردہ از معنی ساکت
 باز و کشادہ | اصطلاح - بقول بحر و شمس و سند استعمال ہم پیش نکر دو بہار ذکر مستقل
 - نیازمند و محتاج - صاحبان ہفت و اند این مصدر نکر دو لیکن بہ تعریف (باز و زدن)
 بحوالہ فنیہ ذکر این کرده اند مؤلف عرض گوید کہ (باز و کوفتن) است و ما این را
 کند کہ اسم مفعول مصدر (باز و کشادن) بدون وجود سند استعمال مرادف (باز و زدن)
 است کہ گذشت پس وجہ نیست کہ بہر چہ نہ گیریم کہ بہار صاحب زبان نیت و صاحب
 معنی نگیریم کہ ہمدرا بخا گذشت باقی حال برای نفاس بر (خم ٹھوکنا) می فرماید کہ دست
 این معنی طالب سند استعمال باشیم و خلاف باز و زدن و دست فرو کوفتن ہم پس
 قیاس ندانیم کہ محتاج ہم دست دراز می کند (باز و کوفتن) بدین معنی از نظر مانگد
 و ازین حرکت باز و کشادہ می شود و جاد او (ار و و) و یکو باز و زدن -

کہ از کلام ظہوری کہ بر معنی چہارم مصدر (الف) باز و نمودن | مصدر اصطلاحی -

بقول سحر انبار قوت کردن - و صاحب آصفی طاقت رکھنا سکنا چاہیے، میری تلوار تیرے
ذکر این کرده از معنی ساکت و بہار بہ مقابلہ کی طاقت نہیں رکھتی، یا تیرا مقابلہ
(ب) باز و تیغ نمودن اگوید کہ کیا نہیں کر سکتی،

از اظهار قوت و شمشیر زنی کردن و صاحب باز و می در رفته اصطلاح - بقول
آصفی نقل نگارش و سند هر دو از طلاها تلقی صاحب رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه
(د) کشیدند شمشیر باید ریغ بدشمن نمود قاجار دستی که مفصل باز و گذاشته باشد
باز و و تیغ و مؤلف عرض کند که ما باها مؤلف عرض کند که اسم مفعول (در فتن
اتفاق داریم لفظاً در (ب) و با بحر متشقی باز و و عضو) است که بجای خودش می آید
معنی و محرر و باز و نمودن را بدین معنی نگهیم (ار دو) اتر اهو باز و - ندگر -

(اردو) اظهار قوت کرنا۔ بازوی کمان اصطلاح - بمعنی طاقت

بازوی چیزی داشتن مصدر اصطلاحی
قبول بہار و بھر و آنند بمعنی قوت و استعداد (ظہوری) پر خ را باز و کان تو نیت
چیزی داشتن است مؤلف عرض کند کہ پسر خورد و درخور سان تو نیت (ارو)
در اینجا لفظ باز و متعلق بمعنی پنجم اوست و طاق تِ کمان - کمان کی طاقت - مؤنث -
سند استعمال این ہم ہمد را بخاند کو رشدا (ارو) واضح ہو کہ کمان سے کمان تیر مراد ہے ۔

پانزہ | بقول سروری و جہانگیری و سراج و ناصری بفتح زائے مجملہ (۱) چوبی باشد
توسط کہ بدست گیرند و دو دستی نیز گویندش صاحب جہانگیری نماید کہ چوب گندہ

ولک مانند چوبی کہ کپان را از ان بیاورند و چوب دستی و امثال آن و بقول صاحب
جامع و برہان چوب گندہ کہ قپان و ترازو را از ان آویزند و چوب دستی و سر دستی
قندران و بقول صاحب رشیدی و ناصری بطریق مجاز عصا و چوبیت بزرگ و شاقہ
و امثال آن گویا بازہ اشجار است چہ بازہ لغتی است در باز و مؤلف عرض کند کہ
باز و بمعنی عصا ہم بچایش گذشت پس چہ انگوئیم کہ این مبدل آنست کہ واو بدل شدہ
ہای ہوز چنانکہ آوسو و آوسہ (خجستہ ۵) نشستہ بعد خشم در کار زہ پگرفتہ بچنگ
اندرون بازہ پ (حکیم سوزنی ۵) آن فرودہ چیت آنگہ برای صواب او پانیہ یا
بیازہ چوپان رسید بازہ پ (اردو) دیکو بازو کے چوتھے معنی۔ اور بلحاظ معنی مجاز
لٹھا۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم مذکر۔ شہتیر۔ گولہ۔ دکن میں اس بلند اور بڑی
لکڑی کو لٹھا کہتے ہیں جو مختلف کاموں کے لئے زمین میں گاڑ دیتے ہیں۔

(۲) بازہ۔ بقول جہانگیری و برہان و رشیدی و جامع و ناصری کشادگی سرود
از سر انگشتان دستی تا سر انگشتان دست دیگر و آن را باز ہم خوانند و بعربی باع
و بترکی قلاج۔ خان آرزو در سراج فرماید کہ ما خود از باز مؤلف عرض کند کہ
باع و باز نتیجہ پیمایش دو دست کشادہ و باز کردہ شدہ پس جاوید کہ فارسیان
ہای نسبت بر کلمہ باز زیادہ کردہ باع را بازہ گفتند و باز کہ ہمین معنی گذشت
محقق ہمین بازہ باشد و توجہ بہ بیان کردہ خان آرزو ہم من وجہ درست است
(حکیم اسدی ۵) چہی ژرف دیدند صد بازہ راہ پکی چرخ گردنہ بالای چاہ

(اردو) دیکھو باز کے دوسرے معنی۔

(۳) بازہ۔ بقول جہانگیری و برہان و جامع و ناصری فاصلہ میان دو دیوار و میان دو کوہ کہ عبارت از کوچہ و درہ بود۔ صاحب رشیدی گوید کہ بدین معنی تفتی است در باز معنی کشادہ۔ مؤلف عرض کند کہ مقصود رشیدی خبرین نباشد کہ بر کلمہ باز کہ معنی کشادہ گذشت ہاں ہوں زیادہ کردہ کوچہ و درہ را نام کر دند کہ کشادگی در میان دو دیوار و دو کوہ دارد (اردو) کوچہ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ گلی۔ گلیار۔ راہ تنگ۔ درہ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ دو پہاڑوں کے درمیان کا راستہ۔ دیکھو انبرہ کے تیسرے معنی۔

باز بہر اصطلاح۔ محقق ہمان باذہرا بن ہمان مثل است کہ ذکرش بلا احمد پارسیم است کہ بجای خودش گذشت و ذکرین اکثر محتمل استعمال این را ہمد را بنجایان ہمد را بنجا کردہ ایم (اردو) دیکھو مذکور کردہ ایم (اردو) جو کیفیت پہلے تھی باز ہمان حال شد احمد پارسیم را مثل اب بھی ہے دیکھو احمد پارسیم۔

باز می بقول بہار (۱) معروف و (۲) دغا و فریب و فرماید کہ معنی اول لفظ آوردن و آمیختن و کردن مستعمل و معنی دوم باللفظ خوردن و دادن۔ صاحب اندر نقل نگارش صاحب مؤید فرماید کہ معنی اول ترجمہ لعب است و (۳) طشت را گویند و (۴) مرکب است بمعنی باسیرایہ۔ صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار ذکر معنی اول کردہ مؤلف عرض کند کہ اکثر محققین زبان دان این لغت

ترک کرده اند و طحقات این را آورده اند و همش غیر ازین نباشد که این را لغت معروفت
خیال کردند و بیان طحقات را کافی شمردند و پی به ماخذ نبردند و بجای اکثر معاصیر بنعم
اسم جا بد است و اسم مصدر (بازیدن) که می آید و برای همچو لغت مختصری غیر ازین
چه خیال کنیم ولیکن خیال ما اینست که این مرکب است با کلمه بامعنی هفتدیش و زنی
که با کسر معنی حیات و زندگی است (کافی البرهان) و جزین نیست که زنی مخفف زینت
باشد پس معنی لفظی (بازی) صاحب زندگی و زینت دارنده و کنایه از لعب که نزد حکما
مایه زندگی است و صحت و تندرستی باقی ماندن تا آنکه با اشغال دیگر و زرش و لعب
را هم قائم نداییم و همین است ماخذ این بمعنی اول و بدین وجه که در لعب دیگری را
اکثر غلبه اند از ند معنی دوم بر سبیل مجاز قائم شد و جادار و که برای ماخذ این بمعنی
دوم بای نسبت بر کلمه باز زیاده کرده باشند که بمعنی عکس و قلب گذشت پس معنی لفظی
این منسوب بعکس و قلب و کنایه باشد از دعا و فریب آنچه صاحب مؤید این را بمعنی سوم
نقل کرده است مفرس باشد که معنی لفظی این در عربی بمعنی خم دارنده و خمیده فارسی
کنایه از طشت گرفته اند که خم دارد و معنی چهارم را غیر او دیگر کسی از محققین فارسی زبان
ذکر نکر و طالب سند باشیم و اگر سند استعمال بدست آید توانیم عرض کرد که معنی لفظی این
بازینست است و زنی مخفف زینت و جادار و که زنی لغت عرب گیریم بمعنی لباس پس
اندرین صورت معنی لفظی این صاحب لباس و کنایه از صاحب زینت باشد (ارو)
(۱) بازی یقول آصفیه فارسی اسم مؤنث کھیل تماشا کرتب (۲) بازی یقول

آصفیه - بوث - چال - فرب - دموکا - (۳) طشت - بقول آصفیه - مذکر مرقب شست
 براطباق - تحال - لگن - پرات - تسلا (۴) آراسته -

باز یار اصطلاح بقول جهانگیری و بنا باج گیر و درست نیست زیرا که باج یار
 و جامع و بحر و ناصری (۱) کسی را گویند که یا باز یار کنایه توان گرفت از پادشاه
 زراعت کند یعنی بر زرگر (شاه داعی شیرازی) نه مزراع حیف است که بعضی محققین
 (۲) آب رami را اند مردی باز یار کنایه را با معنی حقیقی متعلق نمی کنند و خیال
 گفتا که همتی در چه کار با گفت انگور و انار و متعلق معنی حقیقی با کنایه لابد (اردو)
 سیب و به با می کشم زین جوی سوی باغ مزراع - کسان - مذکر -

وده با از جواب باز یار خوش ضمیر این (۳) باز یار بقول جهانگیری و برهان
 اشارت ها بسوی عشق گیر با خان آرزو و سراج و جامع و بحر باز دار را گویند یعنی
 در سراج بذکر معنی دهمقان و مزراع گوید میرشکار (حکیم سوزنی) تا نگیرد با
 که اغلب که بدین معنی به زامی فارسی که صفا آن کش خرامیدن ز کبک با تا نیا موز
 باج باشد مؤلف عرض کند که به خیال خرامان کبک بازیدن ز باز به دست
 ماکلمه باز درینجا بمعنی گذرگاه سیل است در زلف چو چنگ باز یار کبک زن با
 که بر معنی هجدهمیش گذشت یعنی دوست و ترشکار بوسه چون باز ان بسوی کبک
 گذرگاه سیل و کنایه از مزراع - آنچه خا باز با و بقول صاحب ناصری و اندر معنی
 آرزو درینجا باز را به زامی فارسی یعنی باز و میرشکار مؤلف عرض کند که معنی

حقیقی این دوست باز و نگاها را باز و مجازا که جرمانه قابل وصول از دست باز یافت
 بمعنی میرشکار باشد و آنچه محققین آخر الذکر یعنی وضع کردیم و باقی چهل روپیه را
 بمعنی باز نوشته اند سکندری خورده اند و بنام واجب الادا قلم کردیم پس این
 غور بمعنی لفظ نکرده اند قائل (ارو) و صناعات ده روپیه باز یافت نام دار
 میرشکار - رشکاری - مذکر -

باز یافت اصطلاح بقول مجرورانند
 و غیات (۱) بمعنی خریدن - دیگر کسی از
 محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و محققین
 عرض کند که قول هر سه محققین بالا بدون
 سند استعمال اعتبار را نشاید طالب سند (۱) خریداری - خرید - اسم مؤنث - خریدنا
 باشیم و اگر سند استعمال بدست آید گوئیم که حاصل بالمصدر (۲) باز یافت اصطلاح
 که بمعنی حاصل بالمصدر یعنی خرید و خریدار سیاق میں اس صناعات کا نام ہے جو
 باشد نه خریدن و تحقیق (۲) در اصطلاح کی واجب الادا رقم سے وضع کیجاتی ہے
 سیاق زری را گویند که لائق واپسی باشد بازری انجمن مصدر اصطلاحی
 یعنی زری که از بیزان واجب الوصول کم آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 کنند مثلاً مشا بهره زید پنجاه روپیه واجب الادا گوید که بازری گری و شعبده بازی کردن
 است ولیکن در برابر آورد مشا بهره زید متعلق بمعنی اول یا دوم لفظ بازی است

(نظامی سے) دلاچند زین بازی انگلیختن پامال فی سوران شذو (ارو) (الف)

بہر دست رنگی در آمیختن (ارو) بازی پارنا۔ (ب) (د) بازی کی ہار۔

شعبہ بازی کرنا۔ منظر بندی کرنا۔ چالاکا (۲) کھیل کود بقول آصفیہ اسم مذکر۔

کرنا۔ مکاری کرنا۔ مؤلف عرض کرتا ہو و لعب۔ اچھل کود۔ مؤلف عرض

کہ بازی گری کرنا بھی کہہ سکتے ہیں۔ کرتا ہے کہ دکن میں کہتے ہیں کہ کھیل

(الف) بازی باختن استعمال جہاں میں آپ نے تعلیم کا وقت گزار دیا۔

(ب) بازی بازی (الف) بازی بازی بریش مثل صاحبان

کردہ از معنی ساکت مؤلف گوید کہ بہا ہا ہم بازی خرمیہ و اشال

معنی حقیقی باختن بازی است بہا نسبت فارسی ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال

(ب) گوید کہ بی بی پروائی کا کردن صاحبان ساکت مؤلف عرض کند کہ چون فارس

بحر و اند و غیاث نقل نگارش مؤلف کسی را بزرگان در تخریبند تینہ پیش

عرض کند کہ (۱) حاصل بالمصدر (الف) این مثل رازتند (ارو) دکن میں

است و بس و اگر تکرار لفظ بازی گیریم جب کوئی شخص کسی بزرگ کے ساتھ

معنی آن کثرت بازی باشد (۲) یعنی ہو و مسخرہ پن کرتا ہے تو حاضرین میں سے

لعب و سند ہمہ محققین از کلام صاحب کوئی شخص اسکو روکتا ہے اور اسی فارسی

است (۳) بنامی طاقت من گرجہ بود مثل کا استعمال کرتا ہے اور کہتا ہے

از بی ستون افرون بہ بازی بازی آضراب تو تم بہت بڑھ گئے یہ کیا و اہیات

اور فضولی ہے۔ بازی بازی بریش بازی گزشت مؤلف عرض کند کہ صراحت
لفظ ہم اس میں داخل نہیں ہے۔
بازی بانگیر [مقولہ] خان آرزو دیر غ
گوید کہ بفتح و سکون نون و کاف فارسی وینا
مجهول و زای مجہ بازی کہ نزدیک باشد بازی انگیختن۔
بہ بردن و کنایہ از خوبی بازی بہار و جود بازی برون آوردن [اصطلاحی]
اندر ہر ہانش مؤلف گوید کہ باید کہ (بازی) بازی دین بازی است متعلق بہ معنی دوم
بانگیر است) قائم کنیم و این مقولہ فارسیا بازی و مرادف بازی انگیختن (انوری)
است کہ چون بازی کسی را غالب بینند (۵) دل ہی وزدی و منکر می شوی
بہ مقابلش گویند کہ بازییت بانگیر است بازی نیکو برون آوردہ (۶) (اردو)
(وحشی ۵) شدیم مات بشرخ غائبانہ و کیو بازی انگیختن۔
تو بازی بخند کہ خوش بازییت بانگیر است بازی بچہ اصطلاح۔ بقول بہان و سر ج
(اردو) "بازی بڑی ہوئی ہے" و ناصری و ہفت و مؤید (۱) آنجہ بدان
بازی بڑی ہوئی ہے "یعنی بازی غالب بازی کنند و (۲) مسخرہ بہار بند کر ہر دو
بازی بر آوردن از پردہ [اصطلاحی] معنی بالا گوید کہ (۳) کنایہ از کار آسان
صاحب آصفی ذکر (بازی بر آوردن) و صاحب اند نقل نثار شمس صاحب غیاث
کردہ فرماید کہ مرادف بازی انگیختن است بزرگ معنی اول فرماید کہ اگرچہ بطاہر تصغیر بازی

مگر تحقیق آنست که کلمه چه درین لفظ برای
نسبت است (انوری ۱) مکر وین کا کہلونا ہے (۳) آسان کام۔ مذکر۔
این کار کہ سہل است و سلیم و ملک است باز یچہ اطفال شدن استعمال بمعنی
نہ باز یچہ کہ الملک عقیقہ و (ظہوری ۵) حقیقی باز یچہ طفلان قرار یافتن است۔
رازی کہ ودیعت خموشی است و باز یچہ (ظہوری ۵) از ہمہ سادہ تر و از ہمہ پر
زنگ سخن گوشت و نسبت معنی دوم و کار ترم و ہر کہ باز یچہ اطفال شد اطفالون
کنیم کہ مجاز باشد کہ مسخرہ ہم همچو باز یچہ است (اردو) باز یچہ اطفال بننا
و قول صاحب ناصری کہ از اہل زہانت بچوں کا کہلونا بننا۔
ستند و برای معنی سوم وجہ کنایہ نیست باز یچہ روم و زنگ اصطلاح۔
و دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر آن صاحب جہانگیری در صمیمہ کتاب گوید کہ
نکرہ دوسند استعمال پیش نشد و معاصرین کنایہ از روزگار و کنایہ از مسخرہ روزگار
عجم بر زبان ندارند اعتبار را شاید و بقول صاحبان برہان و بحر مسخرہ روز
(اردو) (۱) باز یچہ بقول آصفیہ۔ و شب و کنایہ از دنیا و روزگار یا متبنا
فارسی۔ اسم مذکر۔ کہلونا کھیل۔ تماشا۔ شب و روز مؤلف گوید کہ روم و زنگ
(۲) مسخرہ۔ مذکر۔ دیکھو الواط۔ صاحب استعارہ باشد از صبح و شام و باز یچہ بمعنی
آصفیہ نے کہلونا پر فرمایا ہے۔ ہندی اولش پس باز یچہ روم و زنگ کنایہ از
اسم مذکر۔ وہ خوش مزاج یا مسخرہ آدمی دنیا است کہ دورنگ دارد و بیچ تعلق

<p>باسمحرہ ندارد طرزیان محققین بالا و غلط اندازد (اردو) لیل و نہار کے کہلو سے دنیا مراد ہے۔</p> <p>(۵) بازی عشرت مخور از خندہ ماچو برقی بازی چیدن مصدر اصطلاحی چنا آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف (ظہوری ۵) حیدر و اگر بازی در ما گوید کہ قائم کردن بازی است (شیرازی) نخورد پای خوشنا زخم اگر دست خوش در رسالہ مذکور منسوبہ ہست کہ سی باہی مرہم نیست (اردو) دہو کا کھانا۔ و چہل بازی از روی ہمدگر چیدہ شدہ بازی دادن مصدر اصطلاحی قبول است (اردو) بازی قائم کرنا صاحب آصفی بمعنی (۱) فریب دادن بازی خام اصطلاح قبول بہار صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین وانند۔ بازی مغلوب و ضعیف (صاب) شاہ قاجار بر (بازی میدہ) گوید کہ (۵) بازی ماگرچہ اول خام می آید بشیم (۲) بہ لعب می آورد و مشغول لعب می در عقب دارد تماشا ہای رنگین نزد ما مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است اول و دوم لفظ بازی است (خسر و دہو) (اردو) بازی مغلوب بظہور بازی (۱) داد بر دم جان و تو در بند بازی بازی خوردن مصدر اصطلاحی داو نم ہا من بعدا خود باندہم تا تو ام باز بقول بحر بمعنی فریب خوردن۔ صاحب آصفی</p>	<p>باسمحرہ ندارد طرزیان محققین بالا و غلط اندازد (اردو) لیل و نہار کے کہلو سے دنیا مراد ہے۔</p> <p>(۵) بازی عشرت مخور از خندہ ماچو برقی بازی چیدن مصدر اصطلاحی چنا آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف (ظہوری ۵) حیدر و اگر بازی در ما گوید کہ قائم کردن بازی است (شیرازی) نخورد پای خوشنا زخم اگر دست خوش در رسالہ مذکور منسوبہ ہست کہ سی باہی مرہم نیست (اردو) دہو کا کھانا۔ و چہل بازی از روی ہمدگر چیدہ شدہ بازی دادن مصدر اصطلاحی قبول است (اردو) بازی قائم کرنا صاحب آصفی بمعنی (۱) فریب دادن بازی خام اصطلاح قبول بہار صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین وانند۔ بازی مغلوب و ضعیف (صاب) شاہ قاجار بر (بازی میدہ) گوید کہ (۵) بازی ماگرچہ اول خام می آید بشیم (۲) بہ لعب می آورد و مشغول لعب می در عقب دارد تماشا ہای رنگین نزد ما مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است اول و دوم لفظ بازی است (خسر و دہو) (اردو) بازی مغلوب بظہور بازی (۱) داد بر دم جان و تو در بند بازی بازی خوردن مصدر اصطلاحی داو نم ہا من بعدا خود باندہم تا تو ام باز بقول بحر بمعنی فریب خوردن۔ صاحب آصفی</p>
---	---

تناسخ نفس؛ کبک را داده در نه بازی که بهین معنی گذشت محقق و مبدل این
 ؛ (ار و و) (۱) و هوکا دینا. فرب دینا باشد که بازی را بتخفیف تحتانی باز کردند
 . جل دینا. (۲) کھیل کھلانا کھیل پیشکش و بازی هنوز بجای معجمه بدل شده باخ شد
 بازیدن | بقول صاحب بحر (۱) بازی چنانکه فراز و فرآخ و پس از ان علامت
 کردن و (۲) دراز کردن (کامل التصرف) مصدر (تن) بر و زیاده کرده مصدری
 و مضارع این باز و صاحب موارثت ساختند و این هم مصدر اصلی است و
 معنی اول صراحت کند که اشتغال کردن اشتقاق این مخصوص است و کامل التصرف
 بازی نرد و شطرنج و گوی و شکار و مانند نیت بلکه منظر بر تعریف صاحب بحر سالم
 آن و حاصل بالمصدر این بازی و صاحب التصرف است که غیر از ماضی و مستقبل و
 نوادر نه برایش مؤلف عرض کند که اسم مفعول نیاید. آنانکه بعضی شتقات بازیدن
 مصدر این هم بازی است که حقیقت را برای باختن مخصوص کرده باختن را کامل
 ماخذش بجایش بیان کرده ایم فارسیان التصرف خیال کرده اند (چنانکه خود ما خجسته)
 بقاعده خود (ون) علامت مصدر را پی بحقیقت ماخذ نه برده اند حیف است که
 بر لفظ بازی زیاده کرده مصدری ساخته ما اشاره این بر باختن نکرده ایم از نجات
 و این مصدر اصلی است نه جعلی که اسم که در اینجا تلفاتی مافات کرده ایم مخفی میاد که
 مصدرش لغت زبان فارسی است نسبت معنی دوم این مجوز قول صاحب بحر
 و یای کسور هم اصلی است نه زائد و باختن است. طالب سند استعمال باشیم (ار و و)

بازی کرنا کھیلنا (۲) دراز کرنا طول دینا	رشدی و سراج و جامع و ناصری به کسر
بازی طلا اصطلاح - بقول صاحب	زای متوز و فتح رای مہلہ بروزن پاکیز
روزنامہ بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ	پارہ شب را گویند چنانکہ بازیہ نخستین
قاچار دشتہ طلائی است کہ بہند و تندی	و بازیہ باز پسین و بقول صاحبان
گویند مؤلف گوید کہ (بازی طلا) بدو	جہانگیری و برہان با تختانی مجہول باشد
اضافت دستہ را گویند کہ از آہن یا چہرہ بروزن کا جہرہ می فرمایند کہ حصہ و پارہ	دیگر ساختہ بالای آن ورق طلا نشاندہ
باشند بطری کہ جنس داخلی پنهان شود	مراد از آن پارہ از اول شب و آخر شب
مخفی مباد کہ (زیر طلا) تک اضافت زیر بود مؤلف عرض کند کہ بقول صاحب	محیط المحيط زیرہ در عربی زبان بمعنی پارہ
طلاست و کلمہ با بمعنی ہفت ہمیش پس معنی	از کتان و بدین وجہ کہ جزیرہ قطعہ زمین
لفظی این چیز می کہ صاحب زیر طلاست	است آن را ہم زیرہ گویند (الخ) پس
یعنی آن دستہ کہ زیر ورق طلا موجود است	بخیال ما این مفترس باشد کہ فارسیان
پس این اسم خاص برای دستہ طلائی است	در اقل زیرہ کلمہ با مرکب کردہ لغتی
اعم از نیکہ دستہ کار و باشد یا قبضہ شمشیر	ساختند کہ معنی لفظی این حصہ دارندہ
و غیر ذالک (ار و و) سونے کا ورق	و حصہ دار است و در محاورہ مخصوص
چتر یا یا ہوا طلائی دستہ - مذکر -	شد برای شب و بازیہ اول حصہ دار
بازیہ اصطلاح - بقول سروری و	

<p>اول شب و بازیره آخر حصه دار آخر شب و مجاز برای حصه اول و آخر شب مستقل شد (ار دو) حصه شب - نگر - حبیه اول حصه شب و آخر حصه شب - رات کا حصه - نگر - حبیه پهل رات پهل رات (الف) بازی سگال استعمال - کھیلنا - بازی کرنا -</p>	<p>اسم فاعل ترکیبی است یعنی قصد بازی کنند و مراد از بازنده و رنجه قدیم بهار بهار سگال بازی گر نوشته و حقیقت بازی گر بجایش می آید و خیال با بازی سگال دارد (ار دو) (الف) کھیلنے والا (ب) استعمال - کھیلنا - بازی کرنا -</p>
<p>(ب) بازی سگالیدن صاحب اتند بازی شب در تعریف این بر لفظ (چابو) حواله کرده شمس (۱) خمر نوشیدن و (۲) آتش بازی و بر (چابوک دست) از حکیم اسدی سند گردون و (۳) بیرون آوردن صورتها آورده که استعمال بازی سگال درانت و این راهفت بازی هم گویند صاحب (۴) چه چابوکدستی است بازی سگال هفت به اضافت بازی بسوی شب ذکر که در پرده داند نمودن خیال پد صاحب هر سه معنی بالا کرده گوید که مراد هفت آصفی بجواله بهار بر (ب) همین سند را بازی باشد مؤلف عرض کند که مرکب نقل کرده از معنی ساکت مؤلف عرض اضافی است طالب سند استعمال باشیم کند که سگالیدن بقول صاحب بحر معنی مخفی مباد که شب بازی بقول برهان کسی که قصد گردن آمده پس معنی لفظی (ب) قصد شب با بازی کند و صورت های مختلف بازی گردن و مراد از بازییدن (الف) از پس پرده بنماید (الخ) پس بازی شب</p>	<p>صاحب اتند بازی شب اصطلاح بقول اتندو شمس (۱) خمر نوشیدن و (۲) آتش بازی (۳) بیرون آوردن صورتها و این راهفت بازی هم گویند صاحب هفت به اضافت بازی بسوی شب ذکر که در پرده داند نمودن خیال پد صاحب همین سند را بازی باشد مؤلف عرض کند که مرکب است طالب سند استعمال باشیم مخفی مباد که شب بازی بقول برهان کسی که قصد شب با بازی کند و صورت های مختلف از پس پرده بنماید (الخ) پس بازی شب</p>

بمعنی سوم خلاف قیاس نیست کہ شب بازی تحقیق محققین بالا صورت تحقیق را بازی
 قلب اصناف اوست۔ صاحب بجز ذکر شب اطفال کرده بہ تحقیق ماہر دو مراد فیکند
 بازی ہم یہمین معنی کردہ (اردو) (۱) است بمعنی مقام بازی و جای بازی
 شراب خواری۔ اسم مونث (۲) آتش بازی۔ دیگر بیچ (ظہوری ۵) از شوخی طفلان
 دیکھو آتش بازی کے دوسرے معنی (۳) تیلیون شدہ پامال موسما بازی کدہ لاہ و
 کا تماشا۔ بقول آصفیہ ہندی۔ اسم مذکر۔ لاغ است دل ماہ و ماگفتہ ایم (۵)
 از شوخی طفلان کہن سال تغافل بازیکن
 لعبت بازی شب بازی۔
 بازی فلکی اصطلاح مرکب توصیفی لاہ و لاغ است لغت ہا (اردو) بازی
 است کنایہ از حادثات زمانہ و واقعات۔ مذکر۔ مقام بازی۔ کھیل کود کی جگہ۔
 لیل و نہار (نوری ۵) بہ پیل حادثہ بازی کردن استعمال۔ صاحب آصفی
 شہ مات باد عمر عدوت و بازی فلکی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض
 از غرای و باد افراہ (اردو) زمانہ کے کند کہ (۱) لعب کردن و بازی دین (۲)
 حادثات۔ لیل و نہار کے واقعات۔ مذکر۔ مکر و قریب کردن (خسر و ۵) زعزاع
 بازیکنہ اصطلاح۔ بقول بہار قریب میش بازی کند با شیر چون سگ ہا نہر
 بمعنی بازیگاہ کہ می آید و بر بازیگاہ می فرماید پاسبانی گرگ دنبال شبان گیرد (نوری)
 کہ قریب بمعنی بازیکنہ صاحب انند (۵) فتح مینی کہ بازمانہ او و چون ہمندہ
 نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ ضعف کند بازی (مخلص کاشی ۵) شہ را

(۱۵۲)

روز و روزم شب نمود از گردش چشمتی و بقول رشیدی که کتابش بکاف فارسی
 به چه بازی کرد با من گردش افلاک را دید است شوخ و سخن ناشنوا صاحب بحر
 به (اردو) (۱) کبیلنا - (۲) فیرب کرنا نقل عبارت صاحب چراغ گوید که بکاف
 بازی گوش اصطلاح بقول سروی تازی خواندن خطاست. صاحبان اند
 و جهانگیری (در ضمیمه کتاب) (۱) کنایه و بهار گویند که معنی بازی دوست باشد
 از شوخ و شنگ و بقول خان آرزو در و فرمایند که از زبان دانان همین تحقیق است
 سراج بکاف فارسی طفل شوخ و شنگ و جوهر لفظ هم دلالت دارد که بکاف فارسی
 و فرماید که معنی ترکیبی این کسب که گوش بر آواز است مؤلف عرض کند که معاصرین هم
 بازی باشد نیز فرماید که بعضی بکاف تازی کاف فارسی و تازی هر دو را درست دان
 خوانند اگر چه این بقیاس نزدیک است یعنی بکاف فارسی اسم فاعل ترکیبی است
 لیکن خلاف روزمره و داخل مجاز است بمغنی گوش بر آواز بازی دارند و بکاف تازی
 و هم او در چراغ گوید که طفلی که گوش بر آواز هم اسم فاعل ترکیبی باشد معنی بازی دوست
 بازی طفل دیگر باشد و آن کنایه از طفلی و کوشش بازی کنند آنانکه بر غلطی کاف تازی
 که شوق بازی بسیار دارد. صاحب جامع رای زوده اند ذوق زبان ندارند و تلاش
 بکاف تازی ذکر معنی اول کرده گوید که (۲) شان محدود و بنیال ماهر و درست است
 کنایه از محیل و فریبنده صاحب برهان و بلحاظ معنی دوم که بیان فرموده صاحب
 بصراحت کاف فارسی بر معنی اول قانع زبانست کاف تازی مخصوص. قائل

<p>(۱) بازگیر اصطلاح - بهار و گرامین بجز طوفان خورده هر سال خورده گذشته باز (۲) بازگیری کرده از معنی ساکت و صبی گوش از اخبار بازیهای ماه (ظهوری) اندنقل نگارش مؤلف عرض کند که (۱) می کنم بازی به پند ناصحان و عشق طفلانم چه اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بازی کننده و بازی گوش کرد (صائب) در زمان شعبه باز (۲) سیای مصدری بمعنی شعبه بازی شترستی طفل بازی گوش من و مهره گهواره (نظامی) میندار کن بهر بازی گریست جای سنگ بر دیوار ریخت و (وله) و سر پرده اینچنین سرسپیت و (ارو) همچو مکرگان هر دو عالم را بهم انداخته است (۱) بازگیر قبول آصفیه فارسی - اسم مذکر و از اشارت های پنهان چشم بازی گوش تو تماشاگر بجا منتی شعبه باز - (۲) بازگیر و (ارو) (۱) کهلاژی - بقول آصفیه شعبه بازی - مؤنث -</p>	<p>(مرزا طاهر وحید) چون صدف در (۱) بازگیر اصطلاح - بهار و گرامین بجز طوفان خورده هر سال خورده گذشته باز (۲) بازگیری کرده از معنی ساکت و صبی گوش از اخبار بازیهای ماه (ظهوری) اندنقل نگارش مؤلف عرض کند که (۱) می کنم بازی به پند ناصحان و عشق طفلانم چه اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بازی کننده و بازی گوش کرد (صائب) در زمان شعبه باز (۲) سیای مصدری بمعنی شعبه بازی شترستی طفل بازی گوش من و مهره گهواره (نظامی) میندار کن بهر بازی گریست جای سنگ بر دیوار ریخت و (وله) و سر پرده اینچنین سرسپیت و (ارو) همچو مکرگان هر دو عالم را بهم انداخته است (۱) بازگیر قبول آصفیه فارسی - اسم مذکر و از اشارت های پنهان چشم بازی گوش تو تماشاگر بجا منتی شعبه باز - (۲) بازگیر و (ارو) (۱) کهلاژی - بقول آصفیه شعبه بازی - مؤنث -</p>
<p>کھیل کو دین مشغول رہنے والا کھلندڑا بازی گوش اصطلاح - به کاف فارسی (۲) کهلاژی - نگار فریبی عیار و غبار چا همان بازی گوش که کاف تازی گذشت بازیگاه اصطلاح - مرادف بازیگده و بمعنی اولش و بحث کامل این سہ در اینجا بحث این بر بازیگده گذشت (ناصر علی گذشت (ارو) و دیکھو بازی گوش - (۳) چو خواندی درس آزادی گلستان بازی لکی اصطلاح - بقول صاحب می شود زندان و که روز جمعه بازی گاه رہنما بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار طفلان است کتب با (ارو) دیکھو بازی (۱) بمعنی بارگاه شاهی - صاحب بول حال</p>	<p>کھیل کو دین مشغول رہنے والا کھلندڑا بازی گوش اصطلاح - به کاف فارسی (۲) کهلاژی - نگار فریبی عیار و غبار چا همان بازی گوش که کاف تازی گذشت بازیگاه اصطلاح - مرادف بازیگده و بمعنی اولش و بحث کامل این سہ در اینجا بحث این بر بازیگده گذشت (ناصر علی گذشت (ارو) و دیکھو بازی گوش - (۳) چو خواندی درس آزادی گلستان بازی لکی اصطلاح - بقول صاحب می شود زندان و که روز جمعه بازی گاه رہنما بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار طفلان است کتب با (ارو) دیکھو بازی (۱) بمعنی بارگاه شاهی - صاحب بول حال</p>

بذکر معنی اول گوید که (۲) یعنی شبتان و یکدش (مفرس کرده معنی بارگاه شاهی) و
 او صراحت فرماید که از لغت انگلیسی (مسیک) گردند صاحب برهان شبتان فرماید که معنی
 گرفته اند مؤلف گوید که بقول صاحب خانه شب و حرم سرای پادشاهان و خلوت خان
 چیمبرس و کشنری (مسیک) لیک (از زبان لاطینی) و عبا و تخانه مخصوص مساجد - پس بنحیال ما معنی
 عظیم الشان رامی گفتند که از ان کار و بار دوم هم داخل معنی لغت لاطینی است (ارو)
 تجارت و فصل خصوصیات متعلق بود و بعد (۱) و یکبارجا (۲) شبتان - بقول آصفیه -
 از ان همین منازل را بکار کلیسا و معبد فارسی - اسم مذکر خلوتخانه خوابگاه - امیر و
 استعمال گردند و صاحب لغت استدیل گوید که که سونے کی جگہ مسجد کی وہ جگہ جہان رات
 (بیازی لیک) لغت لاطینی است ما خود کو عبادت کرتے ہیں -
 از لغت یونانی (بیازی لیک) که معنی حقیقی بازی میرو وزیر اصطلاح - بقول
 این نثری عالی باستون های بلند و باتانیا چرخ و بهار و بجز و اند بازی است که اکثر
 منازل عاتق را بدین نام موسوم می گردند و اطفال و جوانان بازی کنند (سلیم)
 معبد های نصاری را به همین وضع می خوانند هر دو روزی دیگری را پیش می آرند و سلیم
 و فی زمانه بعض معبد های رومی را به همین می کند و دران چو طفلان بازی میرو وزیر
 اسم موسوم کرده اند پس فارسیان به خند (میر می شیرازی) بخندش و الیان طفل
 تخمائی دوم از لغت لاطینی و تبدیل الفاخر حقیر اند پادشاهان هم بازی میرو وزیر اند
 به تخمائی (چنانکه ارغان و یرغان) و (اکثر) مؤلف عرض کند که بازی را نام است

کہ دوران میر و وزیر فرضی قائم کنند فرضی میر و وزیر ہون جیسے گنجیفہ
و بس (اردو) وہ کھیل جس میں جس میں میر اور وزیر فرضی دونوں میں

بازار بقول جہانگیری و برہان و سروری و رشیدی و جامع و ناصری بازی عجمی "ازروال و اپنا
و غیر ان را گویند کہ پادشاہ قوی دست از پادشاہ و حاکم زیر دست بگیرد (فردوسی ۵)
چنان بد کہ ہر سال یک چرم گا و پاز کا بل بھی خواستی باز و سا و پاز (خاقانی ۵)
بہ بیچا رگی باز و سا و گران پزیرفت باید تر ابکیران پزیرفت (فردوسی ۵) شد
باز ہر دو و براسپ پزیرفت خانہ آذر گشپ پزیرفت خان آرزو و در سراج
گویند کہ باج کہ گذشت سبذل این است مؤلف عرض کند کہ صراحت ماخذ این
بر معنی اول باج کردہ ایم (اردو) دیکھو باج کے پہلے معنی۔

(۲) باز۔ بقول جہانگیری و برہان و سروری و رشیدی و جامع و ناصری زری
باشد کہ راہداران و گذر بانان از سوداگران و تجارت و دیگر آئندگان و روندگان
بتانند (حکیم خاقانی ۵) زان این رسان مقیم رامند پزیرفت قافلہ باز و خرمند
پزیرفت مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اول است کہ گذشت (اردو) دیکھو باج کے دوسرے

(۳) باز۔ بقول جہانگیری و برہان و سروری و رشیدی و جامع و ناصری و سر
خاموشی بود کہ مغان در وقت بدن شستن و خوردنی خوردن بعد از زمرہ
اختیار کنند و شرح این اجمال بذیل لغت برسم می آید و فرمایند کہ باین ہر سہ معنی
کہ مذکور شد مراد باج است کہ گذشت (فردوسی ۵) پزیرفت پزیرفت

ہم ہی رفت با بار و برسم ہشت (۵) (نظامی ۵) چو آمد وقت خوان داری عالم ہا
 ز موبد خواست رسم با بار و برسم ہا مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان
 است و اشارہ این بر باج کردہ ایم (ار ۱۰) دیکھو باج کے تیسرے معنی۔

(۴) با بار۔ بقول جہانگیری و برہان ورشیدی و سراج نام قریہ ایست از قرانی طوس
 از ناحیت طبران بزرگ گویند کہ تولد حکیم فردوسی در ان قریہ واقع شدہ مؤلف
 عرض کند کہ اشارہ این ہم بر معنی ششم باج کردہ ایم وجہ تسمیہ این قریہ غیر ازین باشد
 کہ این راشاہی بہ شہنشاہی عوض باج سپردہ باشد یا با جگیران راہ را ہمدیجا مقام با
 واللہ اعلم۔ (ار ۱۰) دیکھو باج کے چہٹے معنی۔

(۵) با بار۔ بقول برہان جزیرہ را ہم گویند کہ مسلمانان از کافران بگیرند مؤلف
 گوید کہ مجاز معنی اول باشد و اسم جامد فارسی زبان۔ ما اشارہ این بر لفظ باج ہم
 کردہ ایم (ار ۱۰) دیکھو باج کے چوتھے معنی۔

(۶) با بار۔ بقول برہان مرادف باز بمعنی باع۔ خان آرزو در سراج گوید کہ بدین
 معنی باز بہ زای تازی است چنانکہ گذشت مؤلف گوید کہ چرا گوئیم کہ بدین معنی
 مبدل باز است کہ زای عربی بفارسی بدل شود چنانکہ آریز و آثریر (ار ۱۰)
 دیکھو باز کے دوسرے معنی۔

(۷) با بار۔ بقول برہان و (خان آرزو در سراج) بمعنی دوش و بازو و یک
 بند انگشت۔ مؤلف عرض کند کہ دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت و اگر

سند استعمال پیش شود تو انیم عرض کر دیکہ تبدل باز است کہ بدین معانی گذشت زای عربی
بافارسی بدل می شود چنانکہ آزیرو آژیرو (اروو) دیکھو باز کہ چوتھے اور پانچویں

باز زبان اصطلاح بقول برہان و انند و مرادف با جبان گرزبان مؤلف عرض
ہفت بازای فارسی و بای ابجد بروزن کار کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و باج خواہ کہ
(۱) شخصی را گویند کہ باج و خراج از مردم بجایش مذکور شد سبدل این کہ زای فارسی
می گیرد و اورا باژ دار ہم گویند و (۲) طائفہ بحیم عربی بدل شود چنانکہ کژک و کجک (ارو)
باشد از ترکان۔ صاحب ناصر می بر معنی دیکھو باج خواہ۔

اول قانع مؤلف عرض کند کہ با جبان باژ و ار اصطلاح بقول برہان و ہفت
کہ بمعنی اول گذشت سبدل چہن باشد کہ بروزن تاجدار بمعنی با جبان مؤلف عرض
زای فارسی بحیم عربی بدل شود چنانکہ کژک کند کہ اسم فاعل ترکیبی است مرادف با جبان
و کجک و حقیقت بان بر با جبان مذکور چنانکہ گذشت و آن سبدل این است کہ زای
کنز و لغات ترکی کہ محققین ترکی زبانند از معنی فارسی بحیم عربی بدل شود چنانکہ کژک و کجک
دوم ساکت و ہمین معنی دوم بر (بازمان) (اروو) دیکھو با جدار۔

بیم عوض مؤخذہ ہم می آید (اروو) (۱) باژ و ان اصطلاح بقول برہان و ناصر
دیکھو با جبان (۲) ترکون کے ایک طائفہ کا و انند و شمس بروزن پاسبان (۱) نظری یا
نام باژبان ہے۔ مذکر۔
گویند کہ زرباجی کہ از مردم گیرند و ران

باز خواہ اصطلاح بقول مؤید و ہفت ریند۔ صاحب مؤید مذکر معنی اول سچوالہ

ز فائگویا گوید کہ (۲) نگہدار ندہ باج ہم چنانکہ آذیر و آذیر دیگر بیچ (اردو) دیکھو باز
 مؤلف عرض کند کہ صاحب ہفت معنی **بازستان** اصطلاح بقول اندکوالہ
 دوم را بر (بازوان) می نویسد کہ ہوا و فرنگ فرنگ کمر سین مہملہ معنی باج گیرا
 عوض دال مہملہ می آید کہ مبدل (بازبان) مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی
 است تسامح صاحب مؤید یا دست دراز است از مصدر رساندن و باجستان کہ
 کاتب باشد کہ معنی دوم را برین اصطلاح بجایش گذشت مبدل این کہ زامی فارسی
 نقل کرد و غور بر ماخذ نکرد و باجدان کہ یہ جیم عربی بدل شود چنانکہ کترک و کجک -
 بمعنی اول گذشت مبدل این است یعنی (اردو) دیکھو باجستان -

اول کہ زامی فارسی یہ جیم عربی بدل شود (۱) **بازگون** اصطلاح بقول سروری
 چنانکہ کترک و کجک (اردو) دیکھو باجدان (۲) **بازگونہ** بمعنی برگردانیدہ و مقلوب
بازرند اصطلاح ہر دو بقول برہان صاحب رشیدی ہم ذکر این کردہ مؤلف
بازرنگ و اندر وزن بار بند سینه بند عرض کند کہ ماحقیقت این بر بازگون و
 طحان و زبان مؤلف عرض کند کہ ما بازگونہ بیان کردہ ایم کہ بہ زامی ہوزر گذشت
 حقیقت ماخذ ہر دو را بر (بازرند) بیان جزین نہا شد کہ این مبدل آنست کہ زامی
 کردہ ایم کہ بہ زامی ہوزر عوض زامی فارسی ہوزر با زامی فارسی بدل شود چنانکہ آذیر
 و بہ زامی مہملہ چارم گذشت و این مبدل و آذیر (سراج الدین راجی) خاک
 آنست کہ زامی ہوزر بہ فارسی بدل شود پایت را زحل از دیدہ بر سر می نہند -

آری آری هست و انهم کا میهند و باژگون مؤلف عرض کند که صاحبان کثر و
 (حکیم خاقانی ۵) میج واری پی رستی لغات ترکی که محقق ترکی زبانند ازین
 گرفت آن دل به که باژگونه روئی بود چو ساکت بخيال ما فارسبان طائفه را از ترک
 خط ترسا به مخفی مباد که و اثرگون و وارگونه نام کرده باشند که در قریه باژ سکونت
 که می آید مبدل همین است (اردو) و دیگر اختیار کرده باشد اسم فاعل ترکیبی است از
 (۱) بازگون (۲) بازگونه - مصدر ماندن قیاس محض است والله اعلم
 باژمان اصطلاح بقول مؤید بحواله بحقیقه الحال (اردو) ایک گروه کا نام
 شرفنامه بازای فارسی طائفه از ترککان فارسی مین باژمان ہے - مذکر -

باژن بقول سروری و جامع بفتح زای فارسی گو سفند پیشرو گله باشد که بهنازش
 نیز گویند صاحب برهان گوید که ترجمه این بعربی کرازا است صاحب رشیدی فرماید
 که این را نگه هم نامند صاحب شمس بر طبق گو سفند قانع مؤلف عرض کند که اسم
 جاد فارسی قدیم است و پازن به بای فارسی اول و زای پوز بمعنی بزکوهی می آید -
 (کافی البرهان) و جادار و که اصل این همین پازن باشد اسم فاعل ترکیبی است بمعنی
 پای زنده و نقش قدم قائم کننده برای دیگران و کنایه از پیشرو که گله گو سپندان بر
 آواز پای این براه رود - بای فارسی بدل شده بای عربی چنانکه اسپ و اسب
 و زای پوز را بدل کردند به زای فارسی چنانکه باژ و باژ و جادار و که (پازن) را
 که به بای فارسی و زای پوز بمعنی بزکوهی می آید به تبدیلات بالابری را نام نهادند

کہ پیشہ و گلدہ باشد و این علامت بی خوفی اوست یعنی در ہمہ گلدہ گو سپندان ہمین کی است
کہ بی خوف و خطر می رود و چنانکہ بزکوی و دیگر گو سفندان پیروی این کنند (اردو)
وہ بکرا جو ریوڑ کے آگے آگے چلتا ہے اور سارا ریوڑ اسکی پیروی کرتا ہے۔ (مذکر)

باز و ان اصطلاح بقول ہفت بہ و او آن مولف عرض کند کہ حیف است
چہارم بمعنی باز بان است دیگر کسی از کہ سند استعمال پیش نہ شد خبرین نباشد کہ
محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و لیکن ہامی تہوز در آخر زائد است بر لغت
خلاف قیاس نیست مبدل باز بان باشد باز کہ بہ ہمین معنی گذشت۔ طالب سند
کہ بجایش گذشت موحده دوم بدل شد ہاشیم دیگر محققین فارسی زبان ازین
بہ و او چنانکہ آب و آو (اردو) دیکھو باز بان ساکت (اردو) دیکھو باز کہ پہلے
بازہ بقول اند بخوالہ فرنگ فرنگ اور دوسرے اور پانچوین معنی۔
بفتح ثالث و سکون ہا۔ باج و خراج و نا جس پر تفصیلی بیان ہے۔

باس بقول برہان و جامع و ہفت بروزن طاس (۱) بمعنی قدیم باشد کہ
متقابل حادث است (۲) ترس و بیم زانیر گویند صاحبان ناصری و اندر بمعنی اول
قانع و فرایند کہ عہود گذشتہ و قدیمہ را کہ ایام باستان گویند از ہمین است صاحب
سفرنگ باستان و فقرہ ہفتاد و یکم دستیر ذکر معنی اول کردہ (وہو پڑا) کہنہ و نوو
پایندہ و ناپای دانستنی از کہنگی خردوران و سپہ را خواہد کہ باس است (۳) (انوری)
(۴) تاب سودہ در روز باس وزیر و سر زلف بنفشہ دست چنار مولف

عرض کند که معنی اول اسم جامد زند و پازند است و بمعنی دووم عربی است نمیدانیم که
 محققین بالا چگونه این را فارسی گفتند و تعجب از صاحب جامع که اهل زبانست
 (اردو) (۱) قدیم (۲) ذکر بقول آصفیه هندی - اسم مذکر خوف ترس خطر
باسبوس بقول جهانگیری یاسین موقوف نام ریحانی که آن را مرزنگوش گویند
 صاحب برهان گوید که بروزن آبنوس آذان الفار صاحبان جامع و ناصری و
 مؤید هم ذکر این کرده اند صاحب (محیط) بر مرزنجوش فرماید که معرب مرزنگوش فارسی
 است و عبری سمسق و حبث الفیل و غقر و یونانی مرو قوس و انا غلیس و ثاموس
 و طامیوس و بهندی قر و انا مند و آن غیر آذان الفار است مؤلف عرض کند که
 هم او بر انا غلس ترجمه آذان الفار نوشته و بقول گیلانی و رای آذان الفار گفته و صاحب
 برهان بر انا غلس گوید که مرزنگوش و آذان الفار را گویند - ما این اختلاف را بر
 انا غلس بیان کرده ایم و در اینجا چاره خبرین نیست که بر قول صاحب محیط اعتبار
 کنیم که محقق مفردات طب است و مرزنگوش و مرزنجوش را مرادف با سبوس گیریم
 و بقول صاحب محیط طبع آن گرم در آخر دوم و خشک در اول و بقول شیخ گرم و خشک
 و رسوم با جمله لطیف و محتل و مفتوح و جالی و جاذب و مفتوح سرد و دماغ و نافع شقیقه و
 و صداع و منافع بی شمار دارد (الخ) و هم صاحب محیط بر مر و لغت هندی حمل
 مرزنجوش دهد و صاحب مؤید بر با سبوس ترجمه آن در هندی توسا کنی و عبری آذان
 گوید و صاحب جامع الادویه بر آذان الفار ترجمه آن در فارسی گوش موش و بهندی

چو گئی آورده و مصلح آن مرزنجوش گفته حیف است کہ باز تحقیق مزید قاصریم۔ واک
برین اختلاف کہ در اسمای مفردات طب راہ یافته۔ اینقدر تحقیق باشد کہ با سبوس
اسم جامد فارسی زبان است و ترجمہ آن مرزنگوش (ارو) مروالقول صاحب
محیط و صاحب ساطع ینسکرت ین مرزنجوش کو کہتے ہین۔ صاحب محیط نے آذان الفا
پر اس کا ہندی ترجمہ موسا کنی اور چوہ کنی لکھا ہے۔

باسیون ابوحدہ اول و چہارم بقول صاحب شمس لغت فارسی و نام گیاہی
است مؤلف عرض کند کہ باسیون بہ تخمانی چہارم می آید تسامح صاحب شمس
یادست درازی کاتب مطبع باشد کہ تخمانی را موحده نوشت (ارو) دیکھو باسیون
باستار و میتار بقول جہانگیری باستار بہ رای مہملہ آخر و میتار بہ تخمانی دوم
لفظیست مانند فلان و بہمان و میچمان۔ فرماید کہ فلان و بہمان را گاہی باہم
نویسند و گویند و گاہی فرادی فرادی۔ باستار و میتار را نیز گاہی باہم نویسند
و گویند و گاہی فرادی فرادی (از مکاتبات قاضی عین القضاۃ ہمدانی) علی بکمل
از قدرت راہ بشرط و مشروط یکی است بی تفاوتی پس ہر کہ پندارد کہ فلان حادثہ
را سبب وجود فلان چیز است و فلان چیز را سبب وجود بہمان چیز است و بہمان
چیز را سبب وجود باستار چیز است باطل است و بعاقبت آخر این اسباب حقیقت
نہ خان آرزو در سراج گوید کہ نقلی است ترجمہ فلان کہ در فارسی فلانی زیادت تخمان
نیز آردہ و این وضع فارسیان است کہ گاہی بی ملاحظہ معنی یائی زیادت کنند

چنانکه فضولی معنی فضول و مقصالی معنی نقصان است این اصطلاحات متاخرین نوشته خواهد
و بیتایه یا اماله آن صاحب سروری (باستار و بیتار) هر دو را به یکجا نوشته گوید که یعنی
فلان و بهمان و صاحب برهان بزرگ هر دو فرماید که از الفاظ متابعه همچو فلان و بهمان
و استعمالش در اوصاف مجهوله شائع باشد همچنانکه گاهی فلان و بهمان را جدا جدا استعمال
می کنند باستار و بیتار را نیز جدا جدا می سازند و بقول رشیدی و جامع معنی
فلان و بهمان و بقول ناصری از الفاظ متابعه مانند فلان و بهمان - صاحب سفرنگ
بشرح (نامه شت ساسان نخست) نقل فقره البتمش کند (و موانذا) آسمانها را
کشا و شگافت و پیوند و دوز نیست بس فرگوید سویها هستند جدا گانه چنانکه گویند
باستار کس جنبید بیتار سو و فرماید که باستار معنی فلان و بهمان و بیتار همچو باستار است
مؤلف عرض کند که باستار معنی فلان و اماله اش بیتار نیز معنی فلان است چنانکه
گویند باستار کس چنان می گوید یعنی فلان کس چنان می گوید و همچنین است استعمال
(باستار و بیتار) هر دو به یکجا چنانکه باستار و بیتار ذکر این کرده اند یعنی فلان
و فلان ذکر این کرده اند - (شمس فخری ۵) با وجودت از شهبان باستان با چرخ ناز
برزبان خبر باستار به مقصود شاعر اینست که متقابله وجود ممدوح چرخ چون از باستان
یعنی پیشینان ذکر کند نام شان بر زبان نگیرد و بر فلان قناعت کند مخفی مباد که این
لغت زند و پازند است و حالا بر زبان معاصرین عجم تروک (ارو) فلان بقول
آصفیه (عربی) اسم مذکر شخص فرضی - امکا و همکا -

باستان بقول سروری (۱) قدیمی باشد و بقول جهانگیری و جامع و ناصری و مؤید
 باسین موقوف کہنہ و گذشتہ و قدیم و دیرینہ صاحب رشیدی بر قدیم قانع خان آرزو
 و در سراج با اتفاق رشیدی گوید کہ آنچه بیای فارسی شہرت دارد و خطاست مؤلف
 عرض کند کہ این مزید علیہ باس باشد کہ بمعنی قدیم گذشت نامی فوقانی بروز آمد شد
 چنانکہ پاداش و پاداشت و پس از ان الف و نون زائد مان (میر مغری ۵)
 عقل نہ پسند کہ من نوشیروان گویم ترا؟ گرچہ کس چون او نبود از خسروان باستان؟
 (حکیم خاقانی ۵) شختہ نزد پاکبازان در عدم گسترده اند؟ گر سرش داری بر انداز
 این بساط باستان؟ (عبدالواسع حبلی ۵) قلعه بستد کہ ہرگز کس بران قادر نشد؟ از
 سلاطین گذشتہ و زطلوک باستان؟ (اردو) قدیم بقول آصفیہ عربی پرانا دیرینہ
 (۲) باستان بقول سروری و سراج و جامع بمعنی تاریخ صاحبان جهانگیری و
 برہان بذرک بمعنی گویند کہ لغت پارسی درمی است صاحب ناصری فرماید کہ زبان
 درمی تاریخ گویند کہ احوال گذشتگان در و جمع باشد و باستان نامہ کتابی است
 از تواریخ فارسیان صاحب مؤید گوید کہ بدین معنی لغت تازی است مؤلف
 عرض کند کہ تسامح صاحب مؤید یادست در تازی کاتب مطبع باشد کہ درمی را تازی
 نوشت حیف است کہ نہ استعمال این پیش نشد اگر پیش شود تو انیم عرض کرد کہ مجاز
 معنی اول باشد کہ تاریخ ہم قدامت دارد (اردو) تاریخ بقول آصفیہ عربی
 اسم مؤنث اس فن کا نام جس میں واقعات عظیمہ کا حال مندرج ہے اور واقعہ

عظیمہ اور سیر کی وہ کتاب جس میں پادشاہوں کا حال مع شہ پیدائش و جلوس اور وفات وغیرہ درج ہو۔

(۳۳) باستان۔ بقول برہان و جامع و مؤید کنایہ از دنیا و عالم و دہر مؤلف عرض کند کہ باعتبار صاحب جامع کہ از اہل زبانت عرض کنیم کہ مجاز معنی اول باشد کہ عالم ہم قدیم است و حق آنست کہ از اسناد معنی اول کہ گذشت ہر یک سند بکار این می خورد (اردو) دنیا۔ مَوْت۔ عالم۔ مذکر۔

(۳۴) باستان۔ بقول برہان و مؤید معنی مجرّد کہ از ترک و تجرید باشد و بقول جامع مجرّد از علّاتی مؤلف عرض کند کہ متاق سند استعمال باشیم۔ اگرچہ صاحب جامع از اہل زبانت و قولش اعتبار را شاید ولیکن این معنی را بمعنی حقیقی تعلّقی نیست (اردو) مجرّد بقول آصفیہ۔ عربی۔ جریدہ۔ تہا۔ اکیلا۔ وہ شخص جو علّاتی و ذوی سے الگ ہو گیا ہو۔

(۵) باستان۔ بحقیق بمعنی پیشینان و قدما باشد اندرین صورت باس را بمعنی خودش گیریم یعنی قدیم چنانکہ بجائش گذشت فارسیان بقاعدہ خود فوقانی بروز یادہ کر و مذچانکہ فراموش و فرامشت و پس از ان بالف و لون جمع مرکب شدہ باستان و معاصرین عجم این را بمعنی قدما بر زبان دارند و (باستان نامہ) کہ بمعنی نامہ پیشینان می آید متعلّق از ہمین است۔ و آنچه صاحب مصری بر معنی دوم باستان اشارہ (باستان نامہ) کند قابل غور است کہ پی بحقیقت نبرده (اردو) قدما بقول آصفیہ۔ عربی

اسم مذکر - قدیم کی جمع - اگلے لوگ متقدمین - قدیم زمانہ کے لوگ -

باستان نامہ اصطلاح بقول برہان اشارہ این کردہ و ما تحقیق خود را بر معنی
و ہفت نام کتابی است از تاریخ فارسی پنجم باستان ظاہر کردہ ایم کہ بمعنی نامہ قد
مؤلف عرض کند کہ قلب اضافت نامہ پیشین است (اردو) باستان نامہ
باستان باشد و معنی لفظی این آنچہ محققین مذکر - فارسی میں ایک کتاب کا نام ہے
خیال کردہ اند کہ کتاب تاریخ است چنانکہ جس میں قدیمے فارس کی تاریخ ہے - نامہ باستان
صاحب ناصری بذیل معنی دوم باستان کا قلب اضافت -

باستی بقول برہان و جامع و ناصری و مؤید و اند و ہفت بروزن راستی
معنی افتادگی و فروتنی مؤلف عرض کند کہ باست بمعنی قدیم بذیل معنی پنجم
گذشت و زیادت یا مصدری بمعنی قدامت و لیکن استعمال فارسیان مجازاً
معنی افتادگی و فروتنی است کہ صفت قدامت و عیبی ندارد اگر این را اسم جامد
فارسی قدیم گیریم کہ لغت زند و پازند باشد حیف است کہ ذخیرہ لغات قدیم
بکم التفاتی اہل زبان بر جانماند یا مصدری در آخر این خبر می دید کہ لغت مرکب
باشد و قرین قیاس است کہ بوسست مزید علیہ بوس باشد زیادت فوقانی در آخر
چنانکہ فراموش و فراموش و بوس بقول برہان بمعنی فروتنی آمدہ قیاس ما این است کہ
معنی حقیقی بوس فروتن است نہ فروتنی و اقتصامی ماخذ ہم بلحاظ لغت باستی ہمین پس
و او بدل شد بالف چنانکہ توغ و تاغ و یا مصدری بر باست زیادہ کردہ باستی

کردند و معنی فروتنی استعمال ساختند و اگر بوس را بقول برہان یعنی فروتنی قائم داریم
اندرین صورت بعد زیادت فوقانی و تبدیل و او بالف و ترکیب یای زائد در آخر ہستی
معنی فروتنی باشد و اللہ اعلم بالصواب (ار دو) فروتنی۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ نیم
مؤنث۔ عاجزی۔ بسکینی۔

باستیان | بقول رہنما بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار معنی بارہ و بقول بول
برج قلعه مؤلف عرض کند کہ در ترکی زبان باستیون قلعه را گویند کجانی الکفر
معاصرین عجم و اورا بالف بدل کرده مقرر کرده اند چنانکہ توغ را تاغ کردند و
بیج (ار دو) دیکھو بارہ کے پہلے معنی۔

باستین | بقول رشیدی (۱) بلوکیت از بلوکات سبزوار کہ بلوک سریداران
از ان بلوکند و (۲) باری کہ از میان شاخ بیرون می آید مؤلف عرض کند کہ
باشتین بہشتین منقوطہ سوم بعوض سین مہملہ بہمین دو معنی می آید بحث ابن ہمد را بنجا
کنیم (ار دو) دیکھو باشتین۔

باس داشتن | مصدر اصطلاحی یعنی قدر ترا ہندوی ہفتم صرخ باس یا بعضی
بزرگی داشتن و تعظیم کردن متعلق است بر اند کہ بلحاظ معنی دوم کلمہ باس کہ لغت
بہ معنی لفظ باس بر سبیل مجاز کہ از قدرت عرب باشد خوف داشتن و خوفناک بودن
بزرگی پیدای شود (نوری ۵) ای بیم گیریم۔ (ار دو) بزرگی کرنا تعظیم کرنا
خدمت از آغاز دوران داشتہ پطام خوف کرنا۔ ڈرنا۔

(۱۴۱۲)

باسر آمدن | مصدر اصطلاحی یعنی آمدن (نزاری قهستانی ۵) همین دم موزه پوشم از سر
به تعظیم و ادب و مرادف از سر قدم ساختن | از سر سازم قدم با سر بیایم (اردو)
کلمه بادریغی متعلق معنی سیزدهم اوست | و یکم از سر قدم ساختن -

(الف) با سر هم | بقول برهان (الف) بفتح رای قرشت و سکون میم (۱) زمینی را گویند
(ب) با سره | که برای کشت و زراعت مهیا کرده باشند و (۲) کشت را نیز
و (ب) بقولش بفتح ثالث و راجع معنی دوم (الف) و فرماید که سکون ثالث و کشت
هم بنظر آمده صاحب سروری نسبت (ب) بر معنی دوم الف قانع و صاحب رشیدی
بذیل (ب) متفق با سروری و نیز فرماید که بقول بعض (الف و ب) هر دو معنی اول هم و
صاحب جهانگیری بذکر هر دو لغت بر معنی اول قناعت کرده خان آرزو در سراج
بذکر هر دو لغت نقل قول برهان و رشیدی کرده فرماید که تحقیق آنست که واصل با سر
بود و بعد از آن میم را حذف کرده های توی آخر زیاده کرده اند و هر دو بیک معنی است
معنی اول و دوم نزدیک بهم میتواند که یکی حقیقت بود دیگری مجاز و اصل همان زمین
آراسته شده برای زراعت و صاحب جامع بذکر هر دو لغت بر معنی اول اکتفا کرده
و صاحب ناصری هر دو لغت را بهر دو معنی آورده صاحب مؤید (الف) را بحواله
دستور معنی اول گوید و (ب) را بحواله قنیه معنی اول مؤلف عرض کند که با سره در
عربی زبان معنی ترش روی و بی‌بیت و نمکین فارسیان همین لغت را مفرس کردند و
معنی زمینی استعمال کردند که برای زراعت تیار کرده باشند که قبل از زراعت و

آبہ سانی بہیئت وغیر شاداب باشد و پس از ان ہای ہمز بدل شد بہ میم مثال این
تبدیل بقول صاحب قوانین دتگیری پناہ و پیام است و معنی دوم مجاز معنی اول با محمل
بہ تحقیق ما (ب) اصل است و (الف) بدلش برخلاف خان آرزو کہ موجبہ است و او عایش
بالعکس خیال یا محض خیالش واللہ اعلم (شش فخری ^{۱۰}) پیوستہ کشت زار امیدش ز آ
کام کہ سیراب باد تا کہ بود نام با سرہ (۱) (ار دو) (الف و ب) (۱) و وزین جو ز را
کے لئے تیار کی گئی ہو۔ مؤنث (۲) کشت زار بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مؤنث۔
کھیتی۔ زراعت۔ کھیت۔ آپ ہی نے کھیتی پر فرمایا ہے کشت۔ بویا ہوا کھیت۔ بہی
باسک | بقول سروری و سراج و ناصری بالضم سین خمیازہ باشد صاحب جہا
فرماید کہ وہاں درہ۔ اس۔ فائرہ تیرگویند و صاحب برہان فرماید کہ سبب خمیازہ
خواب یا خمار است صاحب رشیدی گوید کہ بیای فارسی ہم آمدہ صاحب جامع
فرماید کہ این را بترکی استنگ گویند بہار گوید کہ بالفط زدن و گردن متعل صاحب
غیاث نوشتہ کہ ہمین است بہندی جاہی مؤلف عرض کند کہ بحث این برافرا
ہم گذشت و ماخذ این خبرین نباشد کہ سک بالضم بقول برہان بمعنی نکبت و فلا
و کلمہ بامعنی ہمدہم اوست پس معنی لفظی باسک نکبت و فلاکت و ارندہ و کنا بہ از خمیازہ
کہ بخیاں قدما علامت نکبت و فلاکت است و بہ تحقیق حکمای حال بہترین حرکتی
کہ دفع تھان و ثقب نماید (ار دو) جاہی۔ اسم مؤنث۔ دیکھو آفران کے تیسرے معنی۔
باسک زدن | استعمال۔ بہ کاف عربی چہارم۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ

باسک کر دن | از معنی ساکت و کنایہ از مبتدای تعذیب شدن و معنی سوم

بہار بذیل باسک اشارہ این کردہ۔ حقیقی باشد حیفاست کہ سداستعمال

مؤلف عرض کند کہ بمعنی فاثرہ زد ہر سہ معنی پیش نشد (ارو) (۱) بدفرج

است (طیان مرغری) امی ہرادر کے ساتھ ایک گھر میں مقیم ہونا (۲) بیہودہ

بیار کاسہ می پچند باسک زخم زخواب کے ساتھ ہمکلام ہونا۔ سابقہ پڑنا۔ (۳)

و خمار (قمری قزوینی) چو باسک کتے کے ساتھ ایک تھیلے میں بند کیا جانا۔

کنداہ من از خمار پقرارمہ نو نماید فرار یہ ایک قسم کی سڑ ہے جو فارس میں مجرب

پ (ارو) جامی لینا۔ صاحب آصفیہ کو دیکھاتی ہے مبتدای تعذیب ہونا بنر پانا۔

نے جامی کے ذیل میں اس کا ذکر کیا ہے **باسک بچوال** | فروشدن | (مصدر

باسک بچوال رفتن | مصدر اصطلاحی | اصطلاحی بچوال مؤلف مرادف مصدر

بقول برہان (۱) کنایہ از ہمانہ شدن با گذشتہ باشد بہرہ معافی کہ ہدر راجا گذشت

مردم بدخو (۲) معارض شدن با ہرگز۔ محققین فارسی زبان ازین ساکت اند۔

صاحب بحر مذکر ہر دو معنی بالا گوید کہ (۳) (النوری) شد آنکہ دشمن او داشت

نوعی از تعذیب مجرمان باشد مؤلف گر بہ در انبان پکنون است وقت کہ با

عرض کند کہ حکمان سیاست پارس مجرب سگ فرو شود بچوال پ (ارو) دیکھو

را تعذیب باسگی در حوال می گردند و این **باسک بچوال رفتن**۔

اشارہ ہمان تعذیب است بمعنی لازم و **باسک در حوال** است | (مقولہ)

فارسیان چون کسی را با مردم بد خو میخانه یا مار ڈالو۔ یہ اشارہ بھوکنے سے پیدا ہوتا
معارض ہرزہ گویند استعمال این متھو کنند و کن مین بھوکد یا۔ کسی آلہ جارحہ کو پیٹ
صاحب سروری و ضخیمہ کتاب ذکر صد مین ٹھونس دینے کو کہتے ہیں۔ نیز کہتے ہیں
(باسک ورجوال شدن) کردہ وار کلام کہتے سے مقابلہ پڑا ہے یہ قریب قریب
انوری سندی آوردہ کہ متعلق بہین بقولہ ترجمہ ہے اس فارسی مقولہ کا۔

باشد (انوری سے) طبع گوگر بہ در انبان باسک ورجوال بودن (اصد
فروشدہ کہ بخل امروز باسک ورجوال (اصطلاحی) صاحب ناصری و ضخیمہ کتاب
مؤلف عرض کند کہ مصداق اصطلاحی کہ ذکر این کردہ بر معنی اول و دوم از سر
بعد ازین می آید بحث کامل این بران کلمہ معانی (باسک بچوال رفتن) قانع مؤلف
شود کہ این مقولہ قائم شدہ است از ہاں گوید کہ وجہی نیست کہ این را مخصوص کتب
و مقصود ہمین قدر است کہ صحبت غیر معنی اول و دوم (اردو) دیکھو باسک
جنس دارو (اردو) جب کسی بد مزاج بچوال رفتن۔

یا غصیلے کے ساتھ یا ہودہ گو کے ساتھ باسک ورجوال رفتن (اصد
سابقہ پڑتا ہے تو دکن مین کہتے ہیں یہ آج صاحب جہانگیری و ضخیمہ کتاب ذکر
کٹھے ہو تم بھی کیون نہیں بھوکتے اس کو کردہ بر معنی اول و دوم (باسک بچوال
سے یہ معنی پیدا ہوتے ہیں کہ تمہارا مخاطب رفتن) قانع و ذکر معنی سوم مکرر مؤلف
مثل کہتے کے ہے اور اشارہ کرتا ہے کہ اسکو عرض کند کہ بہ تبدیل (اصد دارو)

ترک معنی سوم را و جہی نیست۔ مراد فتنہ باشد۔ اول و دوم (باسک بچوال رفتن) کرده اند
 بہر سہ معنی (ارو) دیکھو باسک بہ و صاحب بجز ذکر معنی سوم ہم کردہ مؤلف
 بچوال رفتن۔
 باسک در چوال شدن مصدر اصطلاحی بچوال رفتن است بہر سہ معنی (ارو) دیکھو
 صاحبان سروری و انند ذکر این معنی باسک بچوال رفتن۔

باسکون بقول خان آرزو در سراج مرادف بازگون و بازگونہ مؤلف من
 باسکونہ کند کہ ما اشارہ این بر بازگون و بازگونہ کردہ ایم زای متوز بہین
 مہملہ بدل شد چنانکہ آیاز و آياس (ارو) دیکھو بازگون اور بازگونہ۔

باسلیق بقول صاحب ضمیمہ برہان بزبان یونانی نام شہ رگی در دست و
 آن منسوب است بطرف باسلوس کہ بزبان یونانی بادشاہ را گویند۔ صاحب انند بجز
 بحر الحواہر صراحت کند کہ این رگ از دل و جگر رستہ است مؤلف عرض کند کہ
 باسلیق بہ شین معجمہ عوض سین مہملہ بقول صاحب لغات ترکی معنی سردار آمدہ و بقول
 صاحب سوار التبیل (باسلیق بہ سین مہملہ) معرب است از باسلکان یونانی۔ معنی
 رگی کہ در دست باشد اگر آن را بکشند خون فاسد جگر خارج شود (انخ) پس فایز
 ہمین معرب را در فارسی زبان استعمال کردہ اند و لغتی خاص در فارسی برای این
 بنظر نیامد از اینجا است کہ ما این لفظ را درین کتاب جادادہ ایم (ارو) باسلیق
 بقول آصفیہ یونانی۔ اسم مؤنث۔ بازو کی آس بڑی رگ کا نام ہے جو دل اور

مین ہو کر آتی ہے۔ مؤلف عرض کرتا ہے کہ دکن مین اسکو فصد کی رگ کہتے مین۔

باسلیقہ استعمال۔ بقول صاحب روزنامہ استعمال سپد الکنیم یعنی بہ خوبی و ہنرمندی سے
 بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار یعنی ہنر و ہد و لیکن درمجرد (باسلیقہ) معنی مصدعی
 مؤلف عرض کند کہ سلیقہ لغت عربیت درست نباشد صاحب روزنامہ بقول
 و بقول منتخب معنی سرشت و طبیعت معاصر زبان غور نکر و علمای معاصر عجم با اتفاق
 عجم این را با کلمہ باکہ معنی ہندو ہم اول یعنی مفید دارند (ارو) با سلیقہ سلیقہ مند کہ
 معنی فاعلی است مرکب کردہ استعمال کردہ پن یعنی وہ شخص جو اپنے کام کو ہنر اور
 کہ معنی آن کسی است کہ صاحب ہنر و تمیز است سنجیدگی اور تمیز کے ساتھ کرے۔
 یعنی سلیقہ شعار و ہنرمند و سنجیدہ ہنرمند صاحب آصفیہ نے سلیقہ پر فرمایا ہے عجیب
 اگر گویند کہ "زید این کار را با سلیقہ انجام" اسم مذکر سرشت طبیعت۔ تمیز شعور۔ وقوف
 می دید "توانیم کہ معنی ہنرمندی ازین ہنر سنجیدگی۔ تہذیب۔ جوہر۔ لیاقت۔

باسمہ بقول اند و ہفت بفتح اول باف کشیدہ و بین مہلہ زدہ و فتح میم و ر
 مہلہ زدہ با قلا را گویند۔ صاحب مؤید ہم ذکر این کردہ و ہر سہ محققین بالا این را
 لغت فارسی گفتہ اند۔ صاحب محیط ذکر با سمر نکرد و بر با قلا فرماید کہ کبر قاف است
 و نیز بحر بی ابورماج و یونانی فابش و فراموس و فراسو و ہر یانی بولا و کوئی و
 کرامیس و قوباوس و کوئی و قبطی و مصری فول و براق جزیرہ عرب گر گر و طبع
 سنجہی کا توسک و بیتی کوسک و بفارسی با کلا و بہند نیز ہم نام مشہور و

بلهر نیز گویند. طبع آن لقبول شیخ قریب از اعتدال و میل آن بسردی و خشکی بیشتر و بعضی
 گویند سرد در دوم و تدریجاً اول چون خشک شود در آن تخفیف و قبض ظاهر و پوست
 اندرون آن نیز محفّف و قابض و گویند که آن از اعذیه است که حفظ صحت و از دیه
 لحم کند و بدن را فربه نماید و منافع بسیار دارد (الخ) مؤلف عرض کند که این را اسم
 جامد فارسی زبان دانیم (ار دو) باقلا لقبول آصفیه عربی. اسم مذکر. مثر اور
 لوبیا کی قسم کا ایک غلہ ہے جسکی پھلیاں پکلتے ہیں اصل میں بھیہ مصر سے آیا ہے۔
 یا سمہ | خان آرزو در سراج گوید کہ نقاشی او راق طلا و نقره خواه بقلم کاری در
 جامہ پوشیدنی و امثال آن و مخفّف این بسمہ بخذف الف کہ بہند چھاپہ گویند
 مؤلف عرض کند کہ ہمہ محققین فارسی زبان ازین لغت ساکت اند و نہ تسلیم
 ہم پیش نہ شد و معاصرین عجم بر زبان ندارند ہم او در چراغ ہدایت البتہ نہ
 استعمال بسمہ چي پیش کردہ و صاحب شمس و بہار ہم نقلش برودہ و صاحب برہان برومہ
 گوید کہ در عربی معنی داغ و نشان و داغ کہ دن باشد (الخ) پس جادار و کہ فارسیان
 بہ تبدیل او با موحده (چنانکہ و برجن و برجن) (بسمہ چي) کسی را نام کردند کہ ورق طلا
 و نقره را بدست کاری بجامہ نشاند چنانکہ مرزا طاهر وحید گفتہ (س) و لم ملذ از بیمہ چي
 در شکفتہ از و دیدہ ام نقش حیرت گرفتہ (طاطغراس) (بسمہ چي) رنگی ندارد و
 انکل بتان فقرہ زانکہ بہر جیب او نقش مہوس را منظر است (و عجبی نیست کہ (بسمہ چي)
 مرکب ترکی زبان باشد و فارسیان استعمالش کردند و لیکن حیف است کہ لغات ترکی

ازین ساکت باقی حال ہرچہ تحقیق پیوست (بسمہ چپ) باشد کہ سندا استعمالش ہم موجود است
 ویتواند کہ ازین مرکب مستند (بسمہ) را پیدا کنیم ولیکن نیندانییم کہ خان آرزو (باسمہ)
 را از کجا پیدا کردہ کسی از زبان دلمان با اوست و نہ سندا استعمالی جز این نباشد کہ
 الہدایتہ من اللہ است کہ بر بعض لغات زمزمہ او ہمین است و تحقیقی کہ مبنی بر
 است اتفاقا باشد و بس محققین لغات را نمی رسد کہ باین قسم تحقیق لغات مجتہدہ را
 قائم کنند بالجملہ این از مجدوات خان آرزو است و ما آرزوی سندا استعمال داریم
 (اردو) چھاپہ - مذکر - دکن میں اُس نقاشی کو کہتے ہیں جو چھاپہ گر طلالی اور تھرو
 ورق سے ٹھپے کے ذریعہ سے کپڑوں پر چھاپتے ہیں - صاحب آصفیہ نے ٹھپا پر
 لکھا ہے کہ نقش کرنے کا آلہ - پاسا - چھاپنے کا آلہ - سانچا - اسم مذکر -

باسنگ	القول ضمیمہ برہان و بحر و انسد
بر وزن آہنگ (۱) بمعنی گران بار و (۲) باقی حال طالب سندا استعمال باشیم (اردو)	
عظیم القدر و صاحب تمکین مؤلف عن	(۱) گران بار - قول آصفیہ - فارسی - بوجہ میں لدا ہوا
کند کہ معنی اول موافق قیاس و تحقیق است بار و (۲) عظیم الشان لفظ آصفیہ (عربی)	
یعنی گرانی دارندہ و معنی دوم مجاز آن	والا قدر - بڑی شان اور شکوہ والا -

باسمہ القول انسد بحوالہ فرنگ فرنگ بضم ثالت لغت فارسی است بمعنی چوب دستی
 و عصا - دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و اگر سندا استعمال پیش شود تو انیم
 عرض کرد کہ سیدل بازو است (کہ یہ ہمین معنی گذشت) چنانکہ ہر فر و ہر س (اردو)

عصا بقول اصفیه اسم مذکر - لاشی بچوب دستی - و کیهو بازو که چو تخته میخند -
باسوس بقول ضمیمه برهان بر وزن جاسوس بیج کبر رومی را گویند - صاحب
 مؤید هم بذیل لغات فارسی ذکر این کرده و صاحب شمس گوید که لغت فارسی است
 برای بیج کشیز رومی - صاحب برهان بر کبر گوید که لغت اول و ثانی نام رستنی است
 که در دو اها بکار برند - صاحب جامع الادویه بر (کبر کی جبر) ذکر بیج کبر کرده که غیر
 اصل الکبر نام دارد و از نقد تحقیق ثابت شد که تسامح صاحب شمس یا تصرف کتاب
 مطبع باشد که کبر را کشیز نوشت - صاحب محیط بر کبر گوید که لغت عربی است یا مغرب
 و یونانی الیونیس و قبارس و بریانی قبار و برومی قباریش و بشیرازی کورک فاند
 و بهندی کیریل و اهل و کن درخت آن را نیتچی گویند درختی است خار دار و بیخ آن
 سفید بزرگ طولانی و تنخ - گرم و خشک در دووم و آنچه در بلاد گرم و خشک بهر سرد تا
 سوم مجمل میفتح - جالی - دافع ریاح و سردی و منافع بسیار دارد - و بیخ آن مقطع لطیف
 منقح طعم و سودا و اخلاط لرجه و النفع اجزای این درخت پوست بیخ آنست (الخ بیخ)
 مؤلف (باسوس) اسم جامد فارسی است برای بیج کبر (ار و کبر کی جبر و کیهو جامع الادویه)
باسم بقول ضمیمه برهان و هفت و اند بر وزن کاسه سیاه رومی را گویند صاحب مؤید
 بحواله قنیه بذیل لغات فارسی ذکر این کرده مؤلف عرض کند که در عربی زبان کاس
 بقول منتخب معنی عذاب و سختی آمده پس فارسیان های نسبت در آخرش زیاده کرده یعنی
 منسوب بعذاب و سختی و کنایه از سیاه رو گرفته باشند لطالب سزا استعمل باشیم

(اردو) سیاہ رو۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ رو سیاہ۔ بے حرمت۔ بے عزت۔
ذلیل بدنام۔ خوار۔ رسوا۔ بے وقار۔ شرمندہ۔ کلنگی۔

باسی | بقول انڈجوالہ فرنگ فرنگ بکسر ثالث لغت فارسی است بمعنی (۱) ایک

مرتبہ و (۲) قدری و (۳) طائرو (۴) حاشیہ یا کنارہ کہ بطریق آرایش بکار برند
مؤلف عرض کند کہ دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت و شد استعمال پیش نشد

و معاصرین عجم بر زبان نداشتند اگر نہ استعمال بدست آید تو انیم عرض کرو کہ اسم جامد
فارسی قدیم باشد (اردو) (۱) ایکبار۔ ایک دفعہ۔ ایک مرتبہ۔ (۲) تھوڑا سا۔

(۳) پرند۔ طائر۔ مذکر (۴) گوشت۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم مؤنث۔ سنجاف۔
حاشیہ۔ کنارہ۔ مغزی۔ وہ کپڑی دچی جو دوپٹہ رضائی وغیرہ کے گرداگرد لگاتے ہیں۔

باسیج | بقول انڈجوالہ فرنگ فرنگ بہ بای عربی و فارسی ہر دو کسر ثالث در

فارسی زبان پرستوک را گویند مؤلف عرض کند کہ دیگر محققین فارسی زبان ازین لغت
ساکت و بیای فارسی ہم نہ نوشتہ اند و اگر نہ استعمال بدست آید تو انیم عرض کرو کہ اصل

این (باسیج) باشد مرکب از کلمہ با کہ بمعنی ہفتدہمیش گذشت یعنی مفید بمعنی اسم فاعل و
سیر بمعنی تیزی آید بمعنی لفظی این تیزی دارندہ و سریع در پرواز و کنایہ از پرشک و پرتو

کہ تیزی پروازش معروف است زای ہوز بدل شدہ جیم عربی چنانکہ سوز و سوچ۔
(اردو) (۱) ابابیل۔ مؤنث۔ دیکھو افسر گر۔

باسیدن | بقول انڈجوالہ فرنگ فرنگ بہ بای عربی و فارسی ہر دو بمعنی حرمت

و حفاظت کردن مؤلف عرض کند که صراحت ماخذ این بر (پاسیدن) بای فارسی
کنیم و در اینجا همین قدر کافی است که اگر سند استعمال این پیش شود تو انیم عرض کرد که سند
(پاسیدن) باشد که بای فارسی عبری بدل شد همچون تپ و تب دیگر کسی از محققین فارسی زبان
ذکر این نکرد (ار ۹۹) دکیو پاسیدن یعنی نگاهبائی کرنا.

باسیره | بقول اندجواله فرنگ فرنگ کبر ثالث و سکون تحتانی و فتح رای مهابله لغت

فارسی است یعنی (۱) شاعر و (۲) مورخ و (۳) مزرع کاشته دیگر کسی از محققین
فارسی زبان ذکر این نکرد و طالب سند استعمال باشیم و اگر پیش شود تو انیم عرض کرد که اسم
جامد فارسی قدیم باشد. ترکیب و کلمه بامعنی مهندش مفید معنی اسم فاعل و تقاضای
آنست که های توتر آخره زائد باشد و سیر به کسرین و فتح تحتانی و رای مهابله معنی تار
پس معنی لفظی این صاحب سیر و صاحب تاریخ و مجازاً شاعر را هم توان گفت ولیکن
هیچ تعلق با معنی سوم ندارد و متصرف در اعراب نتیجه لب و لهجه مقامی باشد و الله اعلم
(ار ۹۹) (۱) شاعر و (۲) مورخ و (۳) مزرع کاشته و (۴) صاحب تاریخ. کجیتی. مؤنث بقول آصفیه. زراعت کشت کشت زار. بویا هوا کجیت.

باسیلک | صاحب رہنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که همان بسیلک

که خوابگاه سلطانی را گویند مؤلف عرض کند که حقیقت بسیلک بر (بازی لیک) بیان کرده ایم و در اینجا جزین نیست که تحتانی دوم (بسی لیکا) را که لغت لاطینی است
بالف بدل کردند چنانکه ریمغان و اریمغان و تحتانی ششم و الف آخره را تخفیف کرده

برای خوابگاه سلطانی استعمال کردند پس مقرر شد و بس (ارو) خوابگاه سلطانی بنام

باسیه دل چه سود گفتن و عطا مقولہ - و ظالم و سنگدل است کہ بجای خودش صاحبان خزینہ و امثال فارسی و محبوب الاشامی آید فارسیان این مقولہ را بجای ظالم سنگدل و احسن ذکر این کرده اند و از معنی ساکت و استعمال کنند کہ نصیحت و مواعظ بجای او آید و گلدسته مسرع ثانی را ہم نقل کرده (و موزن) می کند (ارو) دکن میں کہتے ہیں، ظالم نرو و میخ آہنی در سنگ و این شعر از کلام کوکان نہیں، اس کا مطلب یہ ہے کہ وہ شیخ شیراز است۔ مؤلف عرض کند کہ کسی کی نصیحت نہیں سنتا اور نصیحت سیاہ دل بقول صاحب بحر کنایہ از گناہگار کا اثر اس پر نہیں ہوتا۔

باش بقول ضمیمہ برہان (۱) ترجمہ قدیم و بقول ہفت و مؤید و انند (۲) بہان و بکندار و (۳) با او و (۴) با او را و صاحب رنما و بول چال بوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید کہ (۵) بمعنی افسر صاحب سخندان فرماید کہ مرادف باس بہ سین مہملہ باشد کہ در سنکرت فعل است بمعنی سکونت و بقول صاحب ساطع باس در سنکرت بہ سین مہملہ بمعنی خانہ مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول اسم جاہد فارسی قدیم است و ہمین است اسم مصدر (باشیدن) کہ می آید و بمعنی دوم امر حاضر است بلحاظ معانی مصدر و مذکور و نسبت بمعانی سوم و چہارم عرض می شود کہ حقیقت شین معجمہ کہ ضمیر متصل باشد بر کلمہ (اش) بیان کردیم کہ اگر ضمیر مفعول بود بعد فعل آید بمعنی او را چنانکہ گفتندش یعنی گفتند او را و اگر ضمیر مضاف الیہ بود با اسم ملحق شود چنانکہ رخش و لیش بمعنی رخ او و لب او پس

در کلمه باش ضمیر متصل باللفظ با که بمعنی معیت است ملحق شد بمعنی با او نمیدانیم که هر سه
محققین بالا و سیما صاحب مؤید الفضل اصحاب فضلایاری کند و متدیان را در غلط اندازد
و نمیداند که (با و را) چه معنی دارد و قائل مخفی مباد که لفظ باش بمعنی پنجم لغت ترک است
که فارسیان استعمالش و صاحبان کنز و لغات ترکی ذکرش کرده اند و دیگر هیچ (ار و و)
(۱) قدیم - دیکھو باستان کے پہلے معنی - (۲) ٹہر - چھوڑ (۳) اسکے ساتھ (۴) ناقابل ترجمہ
(۵) افسر - بقول آصفیہ - اسم مذکر - سردار - عہدہ دار - دیکھو اوپچہ -
باشا | بقول اندکجوالہ فرنگ فرنگ (۱) بمعنی یاشندہ و (۲) بمعنی بادشاہ و (۳) وڈا
(۴) جانور سیت معروف کہ بدان شکار کنند و صراحت فرماید کہ لغت فارسی است
صاحب بول چال گوید کہ (۵) بمعنی افسر - مرادف باشی - مؤلف عرض کند کہ دیگر کسی
از محققین فارسی زبان ذکر معانی بالا نکرد و بخیاں ما باشا بمعنی اول مختلف باشان باشد کہ
اسم حال از پاشیدن است بحدف نون آخر چنانکہ ایشان و آیشا و بمعنی دوم مختلف
بادشاہ بحدف دال مہملہ و ہای تہو زہر و و چنانکہ بدتر و بترو گیاہ و گیا و جادارد کہ بہ
معنی دوم و سوم مبدل لغت ترکی (پاشا) گیریم چنانکہ اسپ و اسب - صاحب کثر کہ
ترکی زبانست ذکر ہر دو معنی بہ بای فارسی کردہ و بمعنی چارم مبدل باشد کہ بہ ہای تہو زہر
در آخر می آید یعنی باز کہ کہ بجایش مذکور شد بمعنی پنجم لغت ترکی است کہ صاحب کثر
این را بمعنی سید و مولیٰ نوشتہ - اینست حقیقت این لغت و حیف است کہ محققین بالا
سند استعمال این در فارسی بہر پنج معانی بالا پیش نکردند (ار و و) (۱) یاشندہ - و

(۲) دیکھو بادشاہ (۳) وزیر قبول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ دیوان۔ پروہان۔ مدارالمہام
و دستور (۴) دیکھو بازک (۵) دیکھو افسر۔

باش اچق اصطلاح۔ بقول صاحب لویا در ترکی زبان بمعنی سرواچق بمعنی مفتوح و
بمعنی (۱) سر برہنہ و (۲) نام قومی کہ زن و مکشوف آمدہ پس شک نیست کہ این مرکب
مردش دائم برہنہ سر باشد و صاحب رہنا بہر دو لفظ ترکی زبان است کہ معاصرین عجم
ہم جوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار ذکر استعمال این کردہ اند (اردو) (۱) برہنہ سر
ہر دو معانی بالا کردہ مؤلف عرض کند کہ شنگہ سر (۲) ایک قوم کو فارسیوں نے باشق
صاحب کند کہ محقق ترکی زبان است ذکر کہا ہے جس کے مرد اور عورت ہمیشہ
این لغت مرکب نکرد و لیکن لقبش باش برہنہ سر رہتے ہیں۔

باشام بقول سروری و جامع (۱) بمعنی پردہ باشد مطلقا صاحبان برہان و جامع
وانند و بہت صراحت کنند کہ خواہ پردہ در باشد خواہ پردہ ساز۔ صاحب رشیدی
باشامہ و باشومہ و باشام ہر سہ را مرادف یکدیگر بمعنی (۲) سر انداز زنان گوید کہ
بتاریخی متعنے باشد خان آرزو در سراج بذکر قول برہان و رشیدی فرماید کہ تحقیق
آنت کہ در باشام و باشامہ تفرقہ بیجا است مؤلف عرض کند کہ ما با صاحب رشیدی
و خان آرزو و اتفاق داریم ازینکہ ما خداین متقاضی آنت کہ ذکرش بر باشامہ و
واصل این باشامہ متحقق است و این محقق آن بحذف ہای تہو از آخرہ و معنی سطلق
پردہ بجا ز باشد و معنی حقیقی این جامہ سر چنانکہ صراحت این بر باشامہ کنیم و گناید

از نقاب و مقنعہ (ار و و) (۱) پرده بقول آصفیہ اسم مذکر۔ و کمی لفظ بار کے تیرہویں
 معنی (۲) نقاب بقول آصفیہ عربی اسم مؤنث و مذکر۔ وہ پرده جو منہ پر ڈالتے ہیں
 مقنع چہرہ پوش۔ وہ جالی جو عورتیں منہ پر ڈالتی ہیں (داغ ۷) جوش جنون نے سنا
 دیا جوش حسن کا پتھر کے اوپر نقاب اوپر سر میں ہوا پتھر

باشامہ بقول سروری مرادف باشومہ کہ می آید بہ تبدیل الف با و او تبدیل این
 بمعنی سرپوش زنان چون چادر و غیرہ و لفظ چنانکہ تاغ و توغ بمعنی از معاصرین عجم
 جہانگیری و ناصری و برہان بفتح میم محجری این را اسم جامد فارسی قدیم دانند و
 باشد کہ زنان بر سر اندازند و بقول رشیدی زحمت فرید را نمی پسند (فخر گر گانی
 و جامع مرادف باشومہ و باشامہ بمعنی سر انداز ۷) دریدہ ماہ پیکر جامہ در بر پیکر کنند
 زنان کہ بازی مقنعہ گویند۔ خان آرزو در لالہ گون باشامہ از سر پیکر (کمال کوتہ پا
 سراج این را مرادف باشامہ گفتہ کہ گذشت ۷) باشامہ بگردان حسین مہوش پتھر
 مؤلف عرض کند کہ اصل این باش جامہ چون ہالہ بگرد ماہ زمبندہ و خوش پتھر
 بود بمعنی جامہ سر کہ بلغت ترکی باش بمعنی سر کس کہ بدید آن رخ چون خورشید پتھر
 آمدہ کذا فی الکترجیم کثرت استعمال حذف بر آورد کہ آتش آتش پتھر (فخر گر گانی ۷)
 شدہ (باشامہ) باقی ماند و این مرکب از زنان پس داد آرزین نامہ و پس پتھر
 لغت ترکی و مفرس باشد و باشامہ کہ بدو پتھر این و باشامہ و پس پتھر (ار و و)
 ہای ہوز آخرہ گذشت مخفف این و باشامہ و کمیو باشامہ۔

باشانه بقول اندجوا که فرننگ فرننگ بفتح نون لغت فارسی است (۱) بمعنی فریه و (۲) روغن جوز را گویند و (۳) بمعنی چیزهای پرگنده و متشرو (۴) بمعنی منتخب و برگزیده مؤلف عرض کند که اگرچه دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این چهار معنی نکرده است ولیکن خلاف قیاس نیست و برای معنی اول باید که این را مرکب دانیم بالقطباً بمعنی همدمش که مفید معنی اسم فاعل است و شانه استخوان کتف را گویند پس معنی حقیقی این شانه دار یعنی کسی که استخوان شانه اش قوی و کنایه از فریه و معنی چهارم مجاز این و بمعنی دوم هم من وجه تعلق دارد از همین که پهلوانان عموماً روغن جوز را بر شانه های خود می مالند صاحب محیط ذکر این نکرد و بر جوز فرماید که معرب گوز است و روغن آن بهتر از مغز و شدید الحرارة است قوی التحلیل و گاه روغن آن بکوفتن و افشردن بر می آرد و در آن چیزی از دوا نیست است و روغن که نه مورث در دملق (الخ) بنحیال ما وجه تسمیه این جزین نباشد که روغن این را بزور شانه مرد قوی حاصل کنند ذریعۀ دشه ها و نسبت معنی سوم طالع است باشیم که بعید از قیاس است و هیچ تعلق با معنی حقیقی ندارد (ار و و) (۱) فریه بقول آصفیه فارسی - لاغر کا مقابل جسمیم - و کمیو از نب (۲) جوز کار و روغن - مذکر (۳) پران او ز مشر چیزین - مؤنث (۴) منتخب برگزیده -

باشت بقول سروری و برهان و سراج و جامع و شمس بر وزن چاشت (۱) چوبی بزرگ که سقف خانه را بان پوشند صاحب جهانگیری فرماید که این را شاه تیر و قریب

نیز خوانند و بقول ناصری و انند (۲) نام محل و منتری است در حوالی کوه کیلونه فارس که الواد را بنجا ساکن اند و آن را (باشت بادی) گویند و بادی نام آن طائفه مؤلف عرض کند که معنی اول مغرس است که فوقانی زائده بر لغت ترکی باشد زیاد کرده اند که معنی سرآمده (کذا فی الکثر) و برای چوب بزرگ استعمال کردند که بر سر ما حامل سقف خانه باشد (نظامی عروضی ۵) بی پایه تیرا و سقف بی پشت به عقل نمک نمی توان داشت و نسبت معنی دوم عرض می شود که مجر و پشت نام محل و منتر نیست بلکه (باشت بادی) مقام محل سکونت طائفه خاص را نام است و پشت در اینجا برید علیه باشد زیادت فوقانی (چنانکه پاداش و پاداشت و فرامش و فرشت حاصل بالمصدر) باشند که معنی سکونت کردن می آید) و معنی لفظی این مقام سکونت طائفه بادی (اردو) (۱) شہتیر - شاه تیر - دیکھو افسر (۲) پشت بادی ایک مقام کا نام ہے جس میں قوم بادی کی سکونت ہے۔ مذکر۔

باشتین | به سکون شین معجمه و کسر فوقانی و سکون تحتانی و نون بقول سروری بحواله تحفه برون استین (۱) باری که از میان درخت بیرون آید و بحواله فرہنگ گوید کہ (۲) نام بلوکی از بلوکات سبزوار - صاحبان جهانگیری و برہان و جامع بذکرہ و معنی نسبت معنی اول صراحت فرمید کنند کہ این بار بر آید بی آنکہ گل کند - خان آرزو در سرچ بذکر معنی اول نسبت معنی دوم گوید کہ این قسم درختان کہ چنین میوه آورند دران بلو بسیار باشد و لهذا بدان موسوم شد صاحبان ناصری و مؤید بر معنی دوم قانع مؤلف

عرض کند که باش در ترکی زبان بمعنی راس و سرگذشت و بآشت بزیادت فوقانی در
آخر مزید علیش چنانکه پاداش و پاداشت پس از ان یانون نسبت در آخرش زیاده
کردند و معنی لفظی این منسوب به سر و کنایه باشد از گری که بعض درختان را از شاخ آب
که مدور و مشابه سر انسان باشد و چون آن گره را چاک زنند داخل آن چیزی بنظر آید
که من حیث صورت مشابه ثمر آن درخت باشد ولیکن ثمر اصلی نیست و درختانی را
که ثمرش مدور باشد چنانکه انبه و غیر ذلک خود آن گره مشابه ثمری نماید محققین علم فلاحت
این گره را مرضی گویند که عارض شود آن درخت را و سبب مرض کثرت ماده باروری
که در درخت باشد چنانکه انسان را آب منی گویند که انسان را منی و درخت را این
جوهر چون بکثرت پیدا شود قدری از آن در خون انسان و سیلان آب درخت جذب
شده انسان و درخت را تقویت کلی بخشد و به کل اعضای انسان و شاخ و بن درخت
نشو و نمایی کامل پیدا کند و گاهی همین جوهر تمام تر رجوع کند به عضو خاص انسان
و به شاخ از شاخهای درخت اندرین صورت کثرت آن در عضو شاخ خاص منی
پیدا کند که انسان را رسولی و درختان را باشتین نام دارد رسولی انسان را در
عربی زبان سلع گویند و علامت این مرض آنست که انسان را غودی بزرگ
در آن عضو و درخت را کیسه کلان در آن شاخ پیدا شود محققین ملب گویند و ما هم شاخ
کرده ایم که داخل بعض رسولی های انسانی موی سر و ناخن انسان و استخوان و شبیه صورت
یا گوش و بینی انسانی موجودی باشد و تولید و تشکیل این از همان ماده منی می شود که

در رسولی جمع شدہ بحث کامل رسولی بجایش کنیم و در اینجا ہمین قدر کافی است کہ باشند
نباتات را ہمچنانست کہ رسولی انسان را نسبت معنی دوم خیال خان آرزو من و چہ
درست باشد یا نظر بر قدامت آن بلوک باشندیش نام کردہ باشند یا وجہ تسمیہ آن چیز
دیگر باشد و احد اعلم بحقیقۃ الحال (۱ و ۲) درختون کی وہ گرہ جو شکل سیوہ ظاہر
ہوتی ہے جیسا کہ انسان کے جسم میں رسولی - ٹونٹ (۲) سبزوار کے ایک حصہ ملک
کا نام باشندین ہے جو کئی قریوں پر شامل ہے - مذکر -

باشچہ اصحاب مؤید بذیل لغات فارسی گوید کہ باشندین معجمہ موقوف بالا را گویند
است کہ سداستعمال پیش نہ شد و دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و مؤلف
گوید کہ اگر سداستعمال بدست آید تو انیم عرض کرد کہ مفرس است و مرکب با کلمہ با
کہ بمعنی سوی و طرف و جانب گذشت معنی لفظی این جانب شجر و کنایہ از فوق و بالا و
پہچ معاصرین عجم پر زبان ندارند (۱ و ۲) بالا - بقول آصفیہ - فارسی - فوق
- او پر - بخلاف زیر - پر (عربی میں اس کا ترجمہ علی ہے)

<p>باش جنگلی اصطلاح - بقول صاحب بول چال - (۱) دار و غہ جنگلی و صحرا و بقول رہنما بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاچار (۲) بمعنی باز و مؤلف عرض کنند کہ بمعنی اول مرکب مفرس باشد کہ باش در</p>	<p>ترکی زبان بمعنی سردار آمدہ و معنی لفظی این افہ منسوب بہ جنگل و کنایہ از دار و غہ جنگلی و صحرا کہ انتظام و رخنانش بدو متعلق باشد و بمعنی دوم مرکب توصیفی است کہ باش مخفف باشندہ بمعنی ساکن از مصدر باشند</p>
--	--

و جنگلی صفت آن و کنایہ باشد از باز و جادو که ضابطہ عسکر است کہ باش بمعنی سردار
کہ درینجا ہم باش را بمعنی سردار گیریم کہ گذشت چاوش در ترکی زبان بقول صاحب
لغت ترکی باشد و سردار جنگلی کنایہ از کزن بمعنی ضابطہ عسکر آردہ و (سار جنت میجر) ہم
باز۔ اندرین صورت این مرکب را ہم در انگلیسی نام افسر لشکر است کہ درجہ
مقرس گیریم (ار دو) (۱) دار و غہ جنگل خاص دارد۔ فارسیان از ہر دو لغت
وہ حاکم جو انتظام درختان جنگل کیلئے تقرر ترکی زبان لغتی مرکب کردہ اند کہ مقر
ہو جیسا کہ حیدر آباد میں ناظم جنگلات۔ باشد (ار دو) سار جنت بقول آصف
مذکر (۲) دیکھو باز کے پہلے معنی۔ مذکر زبان انگریزی میں رنگروٹون
باش چاوش اصطلاح۔ صاحب کا سکھانے والا۔ حوالدار۔ جمعدار الخ
بول چال گوید کہ ترجمہ سار جنت میجر است میجر فوجی ایک اعزاز کا نام ہے جو مجتہد
بر زبان معاصرین عجم مؤلف عرض کنند کہ قدمت کے بعد افسران فوج کو حاصل
معنی لفظی این بدون اضافت سرداری پس سار جنت میجر وہ فوج و حکو میجر کا اعزاز ملحق ہو
باشد بقول صاحب نوادر برای تشکیک و تفتی بصلہ کاف مستعمل مؤلف
عرض کنند کہ حقیقۃ مضارع مصدر باشند است کہ می آید۔ فارسیان استعمال
این بمعنی شاید و جادو و عجیبیت و امید۔ کنند (حافظ شیرازی) کشتی
شکستگانیم ای باد شرط برخیزد باشد کہ باز بینیم آن یار آشنایا (ار دو)
شاید۔ بقول آصفہ صرف شک۔ باشد ممکن۔ مگر غالباً کداحت۔

باششر بقول ضمیمہ برہان لغت فارسی است قلعہ الیث متحکم طبرف شمال حلب و ما بین آن و حلب دور و زہ راہ است و آن از مکاناتی مشہورہ و آن را (تل باششر) نیز گویند (انتہی) دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نگرد مؤلف عرض کند کہ وجہ تسمیہ این ہج معلوم نشد و ظاہر لغت زبان ترکی می نماید کہ (باششرقی) بقول صاحب لہزمصد ر ترکی است بمعنی تقسیم و تکمیل و تیسیر حیف است کہ محققین ترکی زبان ذکر این نگردہ اند و (تل باششر) ہم متروک (ارزو) باششر ایک متحکم قلعہ کا نام ہے جو حلب کے شمال میں واقع ہے اور حلب سے دو دن کی مسافت پر نگر۔

باشش بقول ضمیمہ برہان و اند بروز ہفت بیش نیت کہ مسکن را سکنی نوشت خواہش ترجمہ سکنی باشد کہ مراد از ساکن و طرزیان محققین لغط می انداز و تحقیق بود ان است صاحب مؤید ہم کہ بیشن اقل ما حاصل بالمصدر (باشیدن) است ذکر این کردہ و بقول ہفت بمعنی مسکنی کہ می آید کہ بمعنی سکونت باشد (ارزو) مؤلف عرض کند کہ غلطی کتابت صاحب سکونت - مؤنث -

باششم بقول صاحب ضمیمہ برہان چرکی کہ بلب کار کردن در دست و اعضا ہم رسد - دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نگرد و بقول صاحب کنز و لغات ترکی بمعنی (علیحدہ) مؤلف عرض کند کہ صاحب ضمیمہ برہان بدون سند است چگونہ این را لغت فارسی قرار داد و شاق سند باشیم (ارزو) وہ میل جو کام کرنے سے ہاتھ - پاؤں اور اعضا میں پیدا ہو - نگر۔

باشنگ بقول شمس باکاف فارسی خیار و خوشه انگور که برای تخم نگاها در نذرش دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و مؤلف عرض کند که همین لغت به همین معنی بزبان نون بعد شین معجم می آید. تسامح و سهل انگاری صاحب شمس است که صراحت حلیه نکرد و یا کاتب چابک دست نون را در کتایت حذف کرد (ارو) و بگوید باشنگ.

باشنگوک اصطلاح - بقول اندکجواله فرنگ بضم کاف فارسی و کاف عربی موقوف لغت فارسی است بمعنی هنرمند و دانا و تیز دست - مؤلف عرض کند که لغت مرکب است از هر دو لغات ترکی یعنی باش بمعنی سردار و گوک بقول کنز بمعنی دل و مین این مرکب حاکم دل یعنی بر دل حکومت دارند - محققین لغات ترکی ازین مرکب است و اگر سند استعمال این بمعنی هنرمند پیش شود توانیم عرض کرد که مفرس و کنایه باشد (ارو) هنرمند - بقول آصفیه - فارسی - با هنر - صاحب سلیقه - با بحال - صنعت و حرفت

باشگون اصطلاح - صاحبان سروری و بقول صاحب هفت بمعنی بازگونگی به زای ورشیدی ذکر این کرده اند و ما حقیقت این بر (بازگون) بیان کرده ایم جزینیت چگونگی و باشگونه و باشگونگی جزینیت است که این مبدل آنست که زای متوزیه بشین یای مصدری بر آخر باشگونه زیاده و لغا معجمه بدل شود چنانکه زلوک و شکوک - فارسی های هوز را به کاف فارسی بدل کرد (ارو) و بگوید بازگون - اند (ارزو) و اثر و نونی نوشت - جیس

باشگونگی بقول مؤید متجانب بازگونگی و اثر و نونی بخت به بعضی بد قسمتی -

باشگونه اصطلاح صاحبان سروی و گردون بی وفا (اردو) دیکھو بازگونه۔
 ورشیدی و جہانگیری و برہان و نامری و جہا **باشمشیر پر سپدن** مصدر اصطلاحی
 و کہ این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ خبرین بقول و راستہ و بحر و اند کسی را برای توار
 نیست کہ مبدل بازگونه باشد کہ زای توار آنچه کردہ باشد بشمشیر تہدید کردن (آقا
 بہشیر معجمہ بدل شود چنانکہ زلوک و شلوک و مار ہی شاپورے) خدنگش رد نہ کردم
 اشارہ این بر بازگونه کردہ ایم (نظامی) پس چہ بدردم نمیدانم چہ کہ باشمشیرم
 کہ باشگونه بود پیرن چہ حاجت بود بازگشتن آن چشم شکار انداز می پرسد (اردو)
 بتن (عبدالواسع جیلی) گشت است توار سے سوال کرنا یعنی تلووار مار کر
 باشگونه ہمہ رسمہای خلق ہا زین عالم نہرہ اقبال جرم کرانا خوف دلا کر پوچھنا۔
باشنامہ اصطلاح بقول ضمیمہ برہان (۱) لقب نیک و بد نہادون (۲) تلافی کرد
 (۳) منت نہادون بقول صاحب مؤید و شمس بہان باشنامہ کہ آن بازنامہ نیز گویند
 صاحب اند بخوانہ فرنگ فرنگ گوید کہ خانمان کشیر و وافر و نسبت معنی دوم فرما
 کہ محجور و مہاہات باشد و نسبت معنی سوم گوید کہ لطف و مہربانی مؤلف عرض کند
 کہ خبرین نیست کہ این مبدل بازنامہ باشد کہ برای مہملہ گذشت کہ رامی مہملہ بہشیر
 معجمہ بدل شود چنانکہ انگار دون و انگاشتق و جادار و کہ این را مبدل بازنامہ گیریم
 کہ بہ زای توار مذکور شد چنانکہ زلوک و شلوک و حقیقت ماخذ بر بازنامہ عرض
 کردہ ایم (اردو) دیکھو بازنامہ کے چوتھے اور دوسرے اور پانچویں معنی

باشنگ بقول سروری و برهان و ناصری و جامع بر وزن ناینج (۱) خوشه انگور
 خرو خشک که بر تاک باشد و (۲) بمعنی خیاری که برای تخم گذارند - خان آرزو در
 سراج بر باشنگ به بای فارسی) جواله سامانی گوید که این مرکب است از پنبه
 پائیده و شنک که نوعی از خیار است که بجهت تخم نگاها رند و معنی ترکیبی آن خیار
 محفوظ و آنچه در فرسنگهای دیگر معنی مطلق ثمر مثل کدو و خیار که برای تخم نگاها رند
 آورده خطاست - صحیح اول است و شاید بطریق مجاز بدین معنی آمده باشد یعنی
 و خان آرزو بر سامانی اعتراض کند که عجب از سامانی چرا که هرگاه شنک بمعنی
 خیاری باشد که برای تخم نگاها رند - لفظ یا بمعنی پائیده متذکر و زائد محض خواهد بود
 و فرماید که صحیح همانست که بمعنی مطلق ثمری است که برای تخم نگاها رند و پنبه
 باشنگ و پاشنگ بمعنی خوشه انگوری نیز است که بر تاک خشک شود (کافی البرهان)
 و گوید که حق تحقیق آنست که پاشنگ در اصل باشنده بدل بود و وال به کاف
 فارسی بدل شده چنانکه در استخوان رند و استخوان رنگ و چون ثمری که برای
 تخم نگاها رند خوب آن همان باشد که از سم نپاشند بدین نام موسوم شده و
 پاشنگ بجذف یا مخفف آن است و پاشنگ مبدل آن چنانکه پاشیده و پاش
 (انج) مؤلف عرض کند که خان آرزو حق تحقیق او انکر در پی تحقیق ما پاشنده
 اصل است بمعنی ریزنده و مخصوص برای خوشه خرد انگور خشک که بر تاک می گذارند
 از برای تخم و بعد از آنکه خشک تر گردد دانه دانه می ریزد و آن را برای تخم ریزی

جمع کنند و معنی دوم یعنی اطلاق این برای خیار یا کدو (کہ برای تخم نگاہدارند) بر سبیل
مجاز پس پاشندہ را بخذف ہای ہوز پاشند کردند و ال مہملہ بجاف فارسی بدل شد
چنانکہ خان آرزو گفتہ۔ و (باشنگ بہ بای عربی) مبدل (باشنگ بہ بای فارسی)
باشد چنانکہ اسپ و اسب و تپ و تب (اردو) (۱) خشک انگور کا چھوٹا
خوشہ۔ مذکر جسکو باغراض تخم ریزی بیل پر محفوظ کرتے ہیں (۲) وہ گلڑی یا کھیرا
یا کدو جو تخم ریزی کی غرض سے بیل پر رکھ چھوڑتے ہیں۔ اور خشک کردیتے ہیں۔

باشنگان بقول انندجوالہ فرنگ فرنگ و کدو می آید الف آخر را حذف کردہ با
بکسر ثانی لغت فارسی است بمعنی خربزہ لفظ گان مرکب کردند کہ بمعنی لائق آمدہ
زار و دیگر کسی از محققین فارسی زبان و بای فارسی بدل شد بہ بای عربی چنانکہ
ذکر این نکر و مؤلف عرض کند کہ خلاف اسپ و اسب پس معنی لفظی این لائق
قیاس نیست اگر سداستمال بدست آید خربزہ و کنایہ باشد از خربزہ زار۔
توانیم عرض کرد کہ مرکب است از پاشنا (اردو) خربزہ کا کھیت۔ مذکر۔
کہ بابای فارسی بمعنی خیار و خربزہ و ہندو جیسے شالیزار۔ وہاں کے کھیت لے لئے۔

پاشنہ بقول انندجوالہ فرنگ فرنگ لغت فارسی است بروزن و معنی پاشندہ
و دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و خیال مؤلف مبدل پاشنہ باشد کہ
بای فارسی عبری بدل شد چنانکہ تپ و تب (اردو) ایڑی بقول آصفیہ ہند
اسم مؤنث۔ پاشنہ۔ پاؤں کا اخیر حصہ بخلاف پنجہ (جسکو عربی میں عقب کہتے ہیں)۔

باشو بقول جهانگیری و برهان و جامع باشین منقوطه مضموم و او مجهول چلیاسه گویند صاحب رشیدی گوید که ظاهر (کر باشو) است نه باشو - خان آرزو گوید که مخفف کر باشو که بجایش می آید مؤلف عرض کند که تخفیف مجرد نیست بلکه تبدیل هم که لغت صحیح کر پاسو به سین ممله است پس بای فارسی عبری بدل شده است چنانکه اسپ و اسب و سین ممله به شین معجمه چنانکه کشتی و کشتی صاحب شمس همین لغت را به بای فارسی آورده (ار و و) چھپکی بقول آصفیه - ہندی - اسم مؤنث چلیاسه - وہ جانور جو اکثر دیواروں پر رہتا اور کہتیاں کھاتا ہے - دکن میں اسکو سپک کہتے ہیں -

باشومہ بقول سروری و برهان بضم شین معجمه و فتح میم سرپوش زمان باشد چون چار و غیره و فرماید کہ باشامہ نیز گویند صاحب رشیدی باشام و باشامہ و باشومہ ہر سه را مرادف یکدیگر گوید مؤلف عرض کند کہ مابحث کامل این بر باشامہ کردہ ایم خبر نیست کہ این مبتدل آنت کہ الف چہارم بدل شدہ و او چنانکہ ذکرش ہمدرا بخاکرودہ ایم - (ار و و) پردہ - نگہ - نقاب - مؤنث - دیکھو باشام و باشامہ -

باشہ بفتح شین معجمه بقول سروری و جامع و بہار مرغی باشد کہ شکار کند و جری باشو گویند - صاحب رشیدی گوید کہ باشق معرب اینست و بقول برهان و ناصری از جنس زرد چشم و کوچک از باز باشد مؤلف عرض کند کہ ما این را منقرس خیال کنیم کہ فایا لغت ترکی باشار کہ بمعنی سید و مولا است بہ تبدیل الف آخر باہای ہوز چنانکہ یاسا و پاسہ جانوری را نام کردند کہ گویا مولای طیور است یا ہای ہوز زیادہ کردند

بر لغت ترکی باش کہ بمعنی سردار آمدہ اندرین صورت معنی لفظی این منسوب بہ سردار یعنی منسوب بہ باز کہ سردار طیور باشد و جا دارو کہ اصل این بازہ بود یعنی منسوب بہ بازہ۔ بازہ تو ز بدل شد بہ شین معجمہ چنانکہ ز لوک و شلوک مخفی مباد کہ این ہم قسمی است از باز و این را بازک ہم گویند (ابن مبین ۵) ہر کجا میزان عدل شامت نشانین نمودہ از سر کج شک عاجز ظلم باشد باز کردہ (ما نذرانی ۵) مجنباں لاشہ در رزمی کہ دستانی کنند رستم کو سپران باشد در روزی کہ طوفانی کند صصر کو (الوری ۵) تو آن جہان امانی کہ در حمایت تو پندرو باشد ورواہ مادہ شیر است (ار دو) باشد۔ وکیو بازک۔

باشد فلک اصطلاح بقول بحر و شید (جہانگیر) کا نام جسکی شکل پر پھیلاے ہوئے اوپر کی طرف در خمیمہ کتاب (۱) کنایہ از آفتاب و (۲) اترنے والے گدہ سے مشابہ ہے یہ تارہ کنایہ از نسر طائر و (۳) نسر واقع صاحب منطقہ البروج سے جانب شمال ہے۔ برہان نسبت معنی دوم و سوم صراحت کند (ناسخ ۵) اوج طائر سے یہ تارہ عرش کہ دو صورت است از جملہ صور چہل ہشت پیمائی کہان پو نسر طائر خرام اس ماہ کو لیکر گانہ فلک مؤلف عرض کند کہ خبر نیت کیا پو (۳) نسر واقع بقول آصفیہ یعربی۔ کہ مرکب اضافی است و بہر سہ معنی کنایہ باشد اسم مذکر۔ اترنے والا۔ گدہ چونکہ اس تارہ کی (ار دو) (۱) دیکھو آفتاب کے دو صورت دو اور تاروں کے مل جانے معنی (۲) نسر طائر بقول آصفیہ یعربی اسم سے جو اسکے دونوں پہلوؤں میں ہیں الہی مذکر۔ اترتا ہوا گدہ۔ ایک تاروں کے گچھے ہو گئی ہے جیسے گدہ کند ہے جوڑے ہوئے

اوپر سے نیچے کی طرف آرہا ہے لہذا یہ نام رکھا گیا جیسے ستارہ قطب جنوبی کی طرف ہے

باششی | وارستہ و بہار گویند کہ (۱) بمعنی سردار است لیکن ترکی است چنانکہ

تو بھی باششی و مین باششی و امثال آن و فرمانید کہ (۲) در خراسان قرم ساق را

باششی گویند و از کلام شفیع اثر استناد کنند صاحب بولچال بر معنی اول قانع و فرما

کہ مرادف (باشا) باشد و صاحب رہنما ہم بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار

ذکر معنی اول کردہ مؤلف عرض کند کہ محققین ترکی زبان لغت باش را بمعنی

سر آورده اند و باششی را ترک کردہ اند عجیبی نیست کہ فارسیان بزیادت یا نسبت

در آخرین را بمعنی سردار استعمال کردہ باشند اندرین صورت مفہم باش و

نسبت معنی دوم عرض می شود کہ از ہر دو سند پیش کردہ بہار و وارستہ کہ نسبت

معنی دوم محاورہ خراسان گویند ادعای شان ثابت نیست و مادر کلام شفیع

اثر ہم باششی را بمعنی اول می دانیم و از دیگر محققین فارسی زبان احدی ذکر معنی

دوم نکرد (لغت خان عالی ۷) در جرگہ لولیان سرافراز پڑ ہر یک بخطاب

قحبہ باششی پڑ (شفیع اثر و رجو حمام و حمامی گوید ۷) حذر از تیغ این دلاک باشی پڑ

کہ سر باز نیست اینجا سر تراشی پڑ (اردو ۱) سردار مذکر (۲) قرم ساق -

بقول آصفیہ - ترکی - اسم مذکر - وہ شخص جو اپنی بیوی کو دوسرے کے حوالے کرے -

دالف | **باشیدن** | بقول بحر (۱) ماندن ساکن گردانیدن - کامل التصریف و منہا

(۲) گذاشتن (۳) سکونت کردن (۴) این باشد - صاحب موار و مذکر معنی اول

مرادف بودن و (د) توقف و صبر کردن	می کند کہ بقاعدہ مقتضین فارسی این را
و (۶) عمل کردن گوید و صاحب نوادر	مصدر رجعی خیال کنیم کہ از لغت منکر
بر بودن قانع (ناطق ۵) ناطق آن	باس بر سبیل تبدیل ساخته شد کہ سین
طفل کنون عرض تو کے گوش کند پاش	محملہ بشین معجمہ بدل گردیدہ چنانکہ کستی
تا خط سیہ فام ببالد گوشش بہ صاحبان	و کشتی و معنی اول حقیقی است و معنی
نوادر و موارد	دوم متعدی آن بشرط وجود سند و
(ب) باشیدہ	اربع معنی ثابت و پایدار
آورده اند کہ بطا ہر اسم مفعول ہمین می باشد	معنی سوم مجاز معنی اول و معنی چهارم
و از سند مولوی معنوی مصدر	و ہمچنین معنی پنجم و ششم را ہم مجاز معنی
(ج) باشیدہ گرفتار	اپیدامی شود اول توان گرفت حاصل بالمصدر آن
(د) چون نباشم در وصالش اے	باشش بجای خودش گذشت مخفی مباد
ز بی تابان ہنار کہ در بہشت و حور	کہ (ج) معنی سلامت بودن و قائم ماندن
دولت تا ابد باشیدہ گیر کہ مؤلف عن	است و بس (ار و و) (الف) (۱)
کند کہ لغت باش کہ معنی قدیم گذشت ہم	رہنا - (۲) رکھ چھوڑنا - رکھنا (۳)
ہمین مصدر است و باس بہ سین مہملہ	سکونت کرنا (۴) ٹھیرانا - آنا رہا جیے
زبان منکرت معنی خانہ ہم آمدہ پس ٹھنا	ہم نے انکو اپنے مکان میں آنا رہا ہے یا
معروف درین مصدر تھا ناے آن	ٹھیرایا ہے (د) توقف کرنا - صبر کرنا -

(۴) عمل کرنا (ب) پاندار - بقول آصفیه رهنما - بقول آصفیه - سلامت رهنما - برقرار
فارسی مضبوط - ویریا - محکم (رج) قائم رهنما - بنارهنما -

باشین بقول اندکواله فرنگ فرنگ به بای عربی و فارسی هر دو و کسر ثلث و فارسی
زبان چوب پاره ها و خاشاک و شاخ های بریده درخت را گویند و دیگر کسی از محققین
فارسی زبان ذکر این نکرد و مولف عرض کند که پاش بقول برهان به بای فارسی
بمعنی پریشان و افشان می آید فارسیان یا وونون نسبت بران زیاد کرده اند و معنی لفظی آن
منسوب به پریشان و کنایه کردند از چوب پاره ها و غیره - بای فارسی بدل شده به موحده
چنانکه تپ و تب (ار دو) لکڑی کے ٹکڑے - رینے - خاشاک - کچرا - مذکر - درخت
کی کاٹی ہوئی شاخیں - مؤنث -

باطس بقول برهان کبسطای حطی و سکون سین بی نقطه لغت یونانی است بمعنی مؤنث
که آن را توت سه گل خوانند و بعربی ثمرة العلیق و درخت آن را سه گل نام است اگر
برگ و بار آن را باهم بخورند خضابی باشد جهت موی ریش و گیسو و امثال آن -
صاحب محیط ذکر این کرده گوید که این را باطر گویند و قسمی است از حلیق و بر حلیق فرما
که بیونانی باطس و به لاطینی روس و بفارسی و رد و به شیرازی قوت سه گل و به ترکی
کوز نیکان و بهندی اچمو گویند درخت صحرانی و کوهی است فراج آن مرکب القوی لکن
سردی و خشکی بران غالب سیاه کننده موی و خضاب نیکوینا و برگ این محلل اورام
و منجر و سیلات و مانع از دیاداکله و منافع بسیار دارد (الخ) (ار دو) اچمو صاحب

نے اس کا ذکر کیا ہے اور علق پر بھی اس کا اشارہ ہے اس کے پتے سے خضاب کرتے ہیں صاحب جامع الادویہ نے اس کا کوئی ذکر نہیں فرمایا تحقیق مزید ہو سکی۔

باطل بقول اندر بحوالہ فرنگ فرنگ کبر طای حلی و فتح سین مہلہ مرادف باطیسہ ^{فارسی} یعنی (۱) میدان و (۲) کشت۔ دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکر دو ^{لفظ} عرض کند کہ ظاہر لغت فارسی یافتہ نمی شود و محققین ترکی و عربی ہم ازین معنی ساکت بھی نیست کہ لغت دیگر زبان باشد غیر از عربی و ترکی و فارسی حیف است کہ بے حقیقتش نبزیم (اردو) (۱) میدان۔ (۲) کھیتی۔ موثقت۔

باطل بقول بہار ناخیز و ناحق و محو و ناپدید۔ فرماید کہ بالفاظ شدن و کردن مستقل۔ مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است اسم فاعل از مصدر بطل و اطلان۔ فارسیان این را ترکیب خود با مصدر فارسی استعمال کنند معنی رد کرده شدہ و غلط قرار یافتہ و تخصیص باہر دو مصدر بیان کردہ بہار نیست چنانکہ از ملحات ظاہر شود (اردو) **باطل** بقول آصفیہ عربی۔ چھوٹا۔ کھوٹا۔ بی اصل غلط لغوی۔ بوجہ

باطل آمدن استعمال۔ صاحب آصفی باطل ہونا۔ غلط قرار پانا۔	
ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف باطل افتادن استعمال بمعنی غلط	
عرض کند کہ معنی باطل شدن و غلط قرار پانا قرار یافتن و روشن شدن (ظہوری ۵)	
است (انوری ۵) مرا تا شیر عشقت بر جگر بداغ برآمیخت گرم خون گردید نفش	
دل آمد ہامہ دعوی عقلم باطل آمد (اردو) در آہ نیامخت باطل افتاد است ہکتا	

<p>صبر که تصحیح داده بودش عقل پو بکنج مدرسه (ه) باطل السحر بان نرگس جادو چه کند عشق باطل افتاده است (ار دو) و کثیر از من صبر بود بر که او چه کند (مختشم کاشی باطل آمدن - (ه) باطل السحر مگر و روز با نم گرد و پیکه باطل السحر اصطلاح - بقول بهار و نگهبان در از ان چشم منون ساز مراد -</p>	<p>بهر غرائم و افسون که ابطال سحر بدان کنند - (ار دو) سبطل السحر سحر اور جادو صاحب تحقیق الاصطلاحات فرماید که فاریان کو باطل کرنے والا این را در مقام سبطل السحر استعمال کنند - باطل بودن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>مؤلف عرض کند که از هر دو لغت عربی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف زبان ترکیب عربی معنی گرفته اند که بقا عربی صحیح نباشد یعنی باطل در عربی لازم شدن است (محمود شونستری ه) است نه متعدی و متعدی این ابطال بود در ذات حق اندیشه باطل پد محال باشد پس فاریان از مصدر لازم معنی محض دان تحصیل حاصل (ار دو) متعدی پیدا کرده اند و خبرین نباشد که باطل هونا -</p>	<p>این را امفوس گوئیم (محمد جان بیگ) دالف، باطل خوار اصطلاح الف بن رستم بیگ و افغانی ه) چین ابرو (ب) باطل خورون بهار چیزی که ناحق خط آزادیت مجنون ترا که نازیجا باطل را فرو برد - صاحب اند نقل نگارش - السحر است افسون ترا که (میرزا امیر فطرت) صاحب آصفی بوشیقه (الف) مصدر (ب)</p>

<p>قائم کردہ از معنی ساکت۔ مؤلف عرض کند کہ معنی حقیقی باطل کردن است یعنی کند کہ مقصودش خیرین نباشد کہ باطل و چنانہ رو کردن (انوری ۵) سوالت را سازم را خوردن یعنی محو کردن۔ مخفی مبادکلاف بسکہ باطل کہ از نعمت زید بر د سائل</p>	<p>اسم فاعل ترکیبی است (انوری ۵) (اردو) باطل کرنا۔</p>
<p>رایت آیت حق گستر باطلت معجز باطلت آنچه مدعی گوید بقولہ حسب</p>	<p>باطل خوار (اردو) (الف) باطل کو</p>
<p>مٹانے والا محو کرنے والا (ب) باطل کو ساکت مؤلف عرض کند کہ این مصرع کہ صورت مقولہ گرفته مال شیخ شیراز است</p>	<p>مٹانے والا محو کرنا۔</p>
<p>باطل دانستن استعمال۔ صاحب فارسیان چون کسی را مدعی چیزی بینی استعمال</p>	<p>آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف</p>
<p>گوید کہ معنی حقیقی باطل خیال کردن است جوابش مذہب یا مدعی بر دعوی خود شہادتانی</p>	<p>(عرفی شیرازی ۵) گفتگوهای دل شو</p>
<p>ام باطل بدان کہ بہرہ از پوشیاری است اصول انصاف وقانون (اردو)</p>	<p>مخدوب مرا (اردو) باطل جاننا</p>
<p>بطل خیال کرنا۔ یعنی مدعی کافر من ہے کہ اپنے دعوے کو ثابت کرے</p>	<p>باطل ساختن استعمال۔ صاحب (الف) باطل ستیز اصطلاح (الف) انوری</p>
<p>آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف (ب) باطل ستیز</p>	<p>مبارا کہ جنگ جنگ</p>

کند صاحب ابتدا نقل نگارش (نظامی) بجز اعظم (ارو) باطل مونا۔
 زحق دشمنی چند باطل ستیز بزمین چون کند **باطل شمر دن** استعمال صاحب آصفی
 حق ز باطل گریز؛ صاحب آصفی بوشقیه ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 همین سند نظامی ذکر (ب) کرده از معنی گوید که مرادف باطل دانستن است که
 ساکت مؤلف عرض کند که مقصودش گذشت (شهاب سمرقندی) آن قوم
 جزین نباشد که معنی ستیزیدن بر باطل است که ایشان ره ابرار سپردند و احوال جهان
 ونجیال ما (باطل ستیزیدن) بدین معنی **باطل** و باز سچ شمر دند (ارو) و کمیو
 محاوره نیست و (الف) اسم فاعل ترکیبی باطل دانستن۔
 است (ارو) (الف) ناحق پر لرز **باطل شناختن** استعمال صاحب
 والا (ب) ناحق پر لرزنا۔
باطل شدن استعمال صاحب آصفی گوید که مرادف باطل دانستن است که
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف گذشت (ملاحامی) عشق را باطل شنا
 عرض کند که لازم باطل کردن است یعنی زاهد ناحق شناس و دانش اندوزی که
 روشدن (واله بروی) از دل بشناسد حق از باطل نماند (ارو)
 ماسیهان مهر سفیدان بردند و سحر طل و کمیو باطل دانستن۔
 شود آنجایی که اعجاز آمد (انوری) **باطل کردن** استعمال صاحب آصفی
 باطل شده قضای قهرت و حاصل نشود ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

که مراد ف باطل ساختن است که گذشت همان است که بر باطل تنبیه مذکور شد
 (حافظ شیرازی) طوطی را بهوامی شکری که مصرع دوش (ع) بدین چون کند باطل
 دل خوش بود و ناگهش سیل فنا نقش اهل از حق گیریز به سبحان الله چه خوش نداشت
 باطل کرد و (انوری) همه توقیع با است که مدعی ست است و گواه حجت
 را کرد باطل و لبش از شک چون طغرا ازین مصرع استعمال (گریز کردن باطل)
 بر آورد و (وله) تابش رومی سایه پیدا است خدایش بیامرز وجه داد تحقیق
 یزدان و منت آفتاب باطل کرد و داد (ارو) باطل گریز کرنا -
 (ارو) باطل کرنا - باطل گفتن استعمال - صاحب آصفی
 باطل گردیدن استعمال - صاحب ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف گوید
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف که معنی غلط و ناحق گفتن (سعدی شیرازی)
 عرض کند که مراد ف باطل شدن است (بی مردانکس است از روی تحقیق
 بمعنی حقیقی (آشنای تربتی) پاکان و چون ختم آیدش باطل نگوید (ارو)
 سبب فساد هرگز نشوند و از آب دهن غلط کهنا - خلاف حق کهنا - غلط سلط کهنا
 روزه نگردد باطل و (ارو) باطل باطله بقول خان آرزو در چراغ - اصطلاح
 باطل گریختن استعمال - صاحب آصفی اهل دفاتر فرد باطل را گویند (تأثیر)
 ذکر این کرده از معنی ساکت و سندی که گوا از منظر افتاده یارم و تمغابزند ناظر شه
 از کلام نظامی گنجوی پیش کرده است باطله بسیار و بهار و صاحب اندک نقل

بر داشته مؤلف عرض کند که فارسیان آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف	های نسبت در آخر لفظ باطل زیاده کرده عرض کند که معنی غلط و ناچیز و بی کار یافتن
اشاره کرده اند بسوی فرد باطل که بجایش است (جمال اصفهانی ۵) امی فلک	می آید (ارو) فرد باطل - بقول آصفیه افتاده عشق ترا بر داشته بهر تو تدبیر
عربی - نگفتی او ربیکار فرد جو کار آمدن ره می صبر باطل یافته به (ارو) باطل پانا	باطل یافتن استعمال - صاحب - غلط پانا - بے کار پانا -

باطن | بقول بهار (۱) درون چیزی و (۲) نفیرین و دعای بد و فرماید که بدین معنی است بیاطن گذاشتن و باطن زدن و خوردن مؤلف عرض کند که لغت عربی است بقول منتخب درون چیزی و چیزی پنهان و شناسنده درون چیزها و نامی از نامهای حق تعالی - فارسیان استعمال این ترکیب فارسی بهر دو معنی بالا کنند چنانکه در طحقات می آید و معنی دوم مفرس باشد که تصرف فارسیان در معنی راه یافته - سند هر یک معنی در طحقات می آید (ارو) (۱) باطن - بقول آصفیه عربی اسم مذکر - اندرونی حصه - قلب (۲) نفیرین - بقول آصفیه - فارسی - اسم مؤنث دعای بد - کوسنا - سراپ -

باطن برهم خوردن مصدر اصطلاحی برهم خوردن باطن است و (برهم خوردن)	بقول بهار و بحر و اندر شورش و آمدن بجای خود می آید پس معنی این پریشان شدن
دل مؤلف عرض کند که قلب اصناف دل باشد (مرزا بیدل ۵) باطن	

<p>است که گذشت (سجرا کاشی) غفلت شبهایان روزم نشاند باطن شب زنده داری خورده ایم (طهوری) رنج آسودگی کشید دلم (وامی) باطن فنا خورد پریشان هونا -</p>	<p>آسوده از یک حرف برهم می خورد و کج غنچه تا خواهد نفس برب رساند بیدل است (ار دو) دل برهم هونا دل گنجانا پریشان هونا -</p>
<p>باطن من اصطلاح - بقول صاحب (ار دو) دعای بد کامور و هونا کوسه جا انند بخواه فرنگ فرنگ بکسر موعده معنی (الف) باطن زون (مصدر اصطلاحی) (ب) باطن مینارون (الف) بقول</p>	<p>باطن من اصطلاح - بقول صاحب (ار دو) دعای بد کامور و هونا کوسه جا انند بخواه فرنگ فرنگ بکسر موعده معنی (الف) باطن زون (مصدر اصطلاحی) (ب) باطن مینارون (الف) بقول</p>
<p>است که سنا استعمال پیش نشد و معاصرین بهار مثل (باطن خوردن) که گذشت و عجم هم بدین معنی بر زبان ندارند و دیگر محققین بقول بحر اثر کردن دعای قلبی کسی و خان زو فارسی زبان هم ذکر این نکرده اند بخیاں در چراغ (ب) را به همین معنی ذکر کرده گوید که ما مقابل ظاهرین است که خیال سطحی ندارد برین قیاس است (باطن خوردن) که متنا بلکه لغورنگرد و معنی بیان کرده محققین بالا شدن است بدعای مذکور خان آرزو خلاف قیاس نیست مشتاق سنا استعمال و بهار و بحر سرشته برای معنی بیان کرده و نه باشیم (ار دو) و کیو بار یک بین - از کلام محسن تاثیر استناد کرده اند (س)</p>	<p>است که سنا استعمال پیش نشد و معاصرین بهار مثل (باطن خوردن) که گذشت و عجم هم بدین معنی بر زبان ندارند و دیگر محققین بقول بحر اثر کردن دعای قلبی کسی و خان زو فارسی زبان هم ذکر این نکرده اند بخیاں در چراغ (ب) را به همین معنی ذکر کرده گوید که ما مقابل ظاهرین است که خیال سطحی ندارد برین قیاس است (باطن خوردن) که متنا بلکه لغورنگرد و معنی بیان کرده محققین بالا شدن است بدعای مذکور خان آرزو خلاف قیاس نیست مشتاق سنا استعمال و بهار و بحر سرشته برای معنی بیان کرده و نه باشیم (ار دو) و کیو بار یک بین - از کلام محسن تاثیر استناد کرده اند (س)</p>
<p>باطن خوردن مصدر اصطلاحی بقول وارسته و بهار و بحر بدعای دیگر قار آمدن که ترا باطن مینا زده باشد و مؤلف مؤلف عرض کند که متعلق به معنی دوم باطن ساقی نه سیه مستیت از میکده باشد شاید وارسته و بهار و بحر بدعای دیگر قار آمدن که ترا باطن مینا زده باشد و مؤلف مؤلف عرض کند که متعلق به معنی دوم باطن</p>	<p>باطن خوردن مصدر اصطلاحی بقول وارسته و بهار و بحر بدعای دیگر قار آمدن که ترا باطن مینا زده باشد و مؤلف مؤلف عرض کند که متعلق به معنی دوم باطن</p>

یا که اسم مفعول همین مصدر است یعنی بد دعا اثر کردن بد دعای قلبی است و این تعدی
 قلبی استعمال کرده و اضافت این بد دعا بسو (باطن خوردن) باشد که معنی مورد بد دعا
 می‌نست ولیکن درین مصراع فک اضافت قلبی شدن گذشت و آنچه بهار (الف) را
 است و مضاف الیه بعد لفظ باطن واقع شده مثل (باطن خوردن) و اندر نتیجه کم عذری اوست
 و این قسم استعمال در محاوره فارسی بسیار که در لازم و متعدی فرقی نکند (تلافی پردی) است
 است مقصود شعر این است که ای ساتی سیه زنی گر بآهنگ دیگر نوا بخیزند باطن هرزه گوئی
 مستی تو از میکده نیست بلکه اثر بد دعای قلبی ترا پشاعر گوید که اگر تو بآهنگ دیگر نوا
 می‌نست پس درین مصدر اصطلاحی (مینا زنی هرزه گوئی) ترا بد دعای قلبی و بد
 را جادادون عام را خاص کردن است و آن یا بد دعای قلبی هرزه گوئی بتورسد و اثر
 اصلا درست نیست خان آرزو بر معنی شعر و کند (صائب) تو فکر خوش کن ای
 ترکیب (باطن میارده) غوز نکر دو سکنه یا شیخ کار من سهل است پشرا شراب و
 خورده ما گوئیم که مینا را ازین مصدر اصطلاحی ترا باطن شراب زده پشرا مباح که لفظ باطن
 بر داریم تا مدحی بعضی محققین از میان خبر و در همه این اشعار معنی دوم اوست -
 پس مجر و مصدر (الف) باقی می ماند با جمله (ار و و) دل سے بد دعا دینا - کوسنا -
 (باطن زدن) معنی بد دعا بقلب کردن یا دلی بد دعا کا اثر کرنا -

باعث کبر عین مهله و ثامی شلثه ساکن بقول بهار بر انگیزنده و معنی وسیله و
 علت و سبب مجاز است و باللفظ انگیزتن مستعمل - بواعث جمع این مؤلف عرض

کنند که لغت عربست صاحب منتخب ذکر جمع این کرده و فارسیان بمعنی علت و سبب و وسیله استعمال این کنند و با مصداق خود مرکب سازند چنانکه در طحقات می آید (علی خراسانی ۵) کس نیت باعث من خواهم که بی تکلف و در خدمت تو یابم از خدمت تو باعث و (ار دو) باعث بقول آصفیه عربی اسم مذکر سبب وجه علت و وسیله بقول آصفیه اسم مذکر ذریعه واسطه پشت پناه.

باعث انگیزش استعمال صاحب اصفی در از شد و (ار دو) باعث هونا بپوش	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
باعث گردیدن استعمال صاحب	عرض کنند که بمعنی سبب و علت پیدا کردن و گردانیدن است (کلیم مدنی)
باعث گشتن اصفی ذکر هر دو کرد	(۵) نجات از آغوش من انگیزه و همچو من
باعث شدن است (صائب ۵) پیش	باعث ویرانیم و (ار دو) سبب پیدا کرنا سبب گردانا
بیدار می باعث بیماری من گشته است و	آوارگی گردد گویه گلدسته را و (وله ۵)

باعث شدن استعمال صاحب	بیشتر سنگین شود بیماری از پرسیدن و
عرض کنند که بمعنی سبب قرار یافتن است (ار دو) و دیکو باعث شدن	(سلیم طهرانی ۵) خطش تازه باعث
باعث لیل و نهار اصطلاح بقول	نار و نیاز شد و کوتاه کرد زلف و شکاف

بهر و شمس و اندر مؤید (۱) حق تعالی و

<p>(۲) آفتاب - صاحب ہفت گوید کہ معنی دوم برسبیل مجاز است مؤلف عرض کند کہ مرکب انصافی است بمعنی سبب و علت ^{ششم} و سحر معنی اول باعتبار آفرینش باشد کہ ^{ہفتم} یلیل و نہار او تعالی شانہ است و معنی دوم کنایہ کہ آفتاب سبب است برای آن کہ چون طلوع شود روز کند و چون غروب شود شب واقع شود (اردو) (۱) خداوند تعالی شانہ - گذر (۲) آفتاب - و کچھ آفتاب کے دوسرے معنی -</p> <p>باعث یافتن استعمال - صاحب کردہ ایم (اردو) تیر گھوڑا ہوگا یعنی مثل ہوا کے تیرے</p>	<p>ایضاً انصافی ذکر این کردہ از معنی ساکت - مؤلف عرض کند کہ معنی وسیلہ و ذریعہ کہ یافتن است و سندان از علی خراسانی - بر لفظ باعث گذشت (اردو) وسیلہ یا باعث است ہوا است ^{مقولہ بکین} مہملہ و فتح نون یقول مؤید و اند و شمس یعنی چون عنان گردانی در ہوا چون باد و شب و مؤلف عرض کند کہ سندان کہ ذکر صاحب اند کردہ است انکلام انوری بر بارگاہ تو خاک است) گذشت و مابقی کامل این ہر پنج</p>
<p>یا بخور ^{القول} بر ہان باعین بی نقطہ و یو اور رسیدہ و رای بی نقطہ بالف کشیدہ نام پدر بلعم است کہ اوزاہدی بود مستجاب الدعوات - در زمان موسی و عاقبت ایمان بر باد و او را بلعام نیز می گفتند صاحب ہفت گوید کہ بلعم عین است - صاحب غیاث ذکر بلعم باخور کردہ گوید کہ یکی از علمای بنی اسرائیل کہ مستجاب الدعوات بود و ہوا بنفس خود بر موسی علیہ السلام دعای بد کرد موسی بسبب آن چہل سال در بیابان سرگردان ماند آخر بدعای یوشع علیہ السلام ایمان او سلوب گردید (الخ) پس خیر</p>	

نباشد کہ فارسیان در آخر با عور الف تسمیه برای متعظیم زیادہ کردہ با عور اخوانند۔
 چنانکہ نصیر و ظہیر و مسائب و با عور لغت عبرانی است (اردو) بلعم ایک عالم
 کا نام ہے جو موسیٰ علیہ السلام کے زمانہ میں گزرا ہے۔ اس کے باپ کا نام عبرانی
 زبان میں با عور تھا۔ فارسی میں بزیادت الف تسمیہ با عور مشہور ہے۔
 باغ [قبول برہان و جامع (۱) معروف است کہ عبری حدیقہ گویند و (۲) کنایہ
 از دنیا و روزگار ہم۔ خان آرزو در سراج بذکر معنی اول گوید کہ غالباً فارسی است و فرمایند کہ
 در بعضی از کتب لغت دیدہ ام کہ عربی است و لہذا عبد اللہ ہاتفی در شعر خود جمع
 باغات آوردہ ولیکن این قسم تصرفات فارسیان بسیار است چنانکہ برگنات جمع
 برگنہ۔ صاحب ناصری بر معنی اول قانع بہار گوید کہ از مولوی حبیب اللہ۔ صاحب
 ترجمہ قاموس شنیدہ شد کہ لغت عربی است و بیغان جمع آن چون تاج و بیجان و
 در عرف ہندی باگ بجاف فارسی است و این توافق لسانین باشد با بجلہ آراستہ
 و لغزب۔ و گشت از صفات و عروس از تشبیہات اوست (ظہیر فارابی ۵) عربی
 باغ مگر جلوہ می کند امروز کہ باو غالبہ سالیست و ابرو لو بار پڑ صاحب سواد السبیل
 کہ پانصد معربات است ذکر کردہ گوید کہ بیغان و باغات جمع این در عربی است مؤلف
 عرض کند کہ باگ را بدین معنی در لغات سنسکرت نیافتیم با بجلہ بلغ بمعنی حدیقہ ہم
 جامد فارسی زبان است دیگر پیچ و معنی دوم را اگر سداستعمال بدست آید تو انہم عرض
 کرد کہ استعارہ باشد نہ کنایہ (اردو) (۱) باغ و کچھو آرم (۲) دنیا۔ مؤنث۔

(۱۵۰)

باغ آفرینش

اصطلاح مرکب اضافی

(۱) جمع باغ و (۲) نام محله است در

کنایه از دنیا باشد که آفرینش را باغی گفته اند
و عجیب نیست که بعضی محققین معنی دوم باغ
را از همین اصطلاح قائل کرده باشند و لیکن
تسامح ایشان است که مجرور باغ بدین معنی
چگونه باشد (انوری ۵) در باغ آفرینش گوید که جمع تراشیده فارسی زبانان است
از حرص خدمت تو و همچون بنفشه سرگزشتی (امام عبداللہ ہاتفی ۱۵) که ناگاہ از طرف
مبادی خم و (اردو) دنیا - مؤنث - باغات شہر و برآمدگی گرد آشوب دہر و
باغ آہو اصطلاح - خان آرزو در (محمد طاهر نصیر آبادی در احوال میرزا
چراغ گوید کہ از کتب تواریخ بہ ثبوت رسیدہ محمد شفیع مازندرانی نوشتہ) او در او
کہ بدین نام باغی است در ہرات صاحبان
بحر بہار ہم ذکر این کردہ اند مؤلف عمر
کند کہ مرکب اضافی است و وجہ تسمیہ این
خبرین نباشد کہ آہوان بسیار درین باغ
باشند (اردو) باغ آہو - مذکر - ایک
باغ کا نام ہے جو ہرات میں واقع ہے
باشند کہ باغ در عربی زبان بمعنی میحان
باغات خان آرزو در چراغ گوید کہ و برانگیختگی آبدہ و لیکن جمع این بقاعدہ

عربی تصرف فارسیان است (ارو) چمن را تانیمت در دماغت پوزشاد
 (۱) باغات - باغ کی جمع - مذکر - (۲) باغات غنچه را اول باغ یاغ است و بہار از
 مذکر - صفایان میں ایک محلہ کا نام ہے - اکبرنامہ ہم سندی پیش کردہ (۵) ہوس
 جہان اکثر رند اور او باش رہتے ہیں - از ریاضین معطر دماغ و زبوی چمن آرزو
باغ ارم استعمال بقول ضمیمہ برہان باغ باغ (ظہوری ۵) باغ باغ انخری
 و شمس و ہفت باغی است کہ شداد بن عاد کل در گلستان بشکفتہ باگرہ اندلاق آن
 ساختہ بود صاحب مؤید گوید کہ بہشت دنیا گوشہ دستار بہشت و صاحب بحر بزرگین
 باغ شداد مؤلف عرض کند کہ بحث (ب) باغ باغ شدن را ہم معنی شاد
 بر لفظ ارم گذشت و در اینجا مرکب اضافی شدن آورده مؤلف عرض کند کہ بتکرار
 است (انوری ۵) آنجا کہ در آید بہ نوا لفظ باغ کثرت شکفتگی خاطر را پیدا کردہ اند
 بلبل نریت و چرخ چغندر یارت نکند باغ و بس (ارو) (الف) باغ باغ بہشت
 ارم را (ارو) و کیو ارم کے پہلے خوش جیسے یہ میرا اول باغ باغ ہے (ب)
(الف) باغ باغ اصطلاح بقول خان باغ باغ ہونا - بقول آصفیہ - نہایت خوش
 آرزو و چرخ یعنی بسیار شکفتہ و خوش ہونا شکفتہ خاطر ہونا -
 فرماید کہ اگرچہ سابق میں استم کہ این فارسی **باغبان** اصطلاح بقول بہار یعنی باغ
 ہندوستان است لیکن الحال بہ ثبوت پیوستہ پیرای و بقول مؤید نگہدارندہ باغ مؤلف
 کہ فارسی صحیح است (خیالی خمندی ۵) عرض کند کہ بقول برہان کلمہ باغ چون با کلمہ

مرکب شود معنی نگهبان آید چنانکہ در بیان درشت نمی کند سبب انیت کہ در موسم میوه
 پس این مرکب بمعنی حقیقی است و حقیقت موقع خوردن میوه دارد و نمی خواهد کہ با
 آن را بجایش ذکر کنیم (ظہوری ۵) را واگذار دہ فارسیان چون بنیند کہ مالک
 بسیر باغ مخوان باغبان ظہوری را پیکر جلوه باغ باغبانی را نسبت کارش ملامت می کند
 ہای قدر از نار و نخی آید (صائب ۵) گویند با باہر چہ خواہی بگو گوش باغبان گریست
 نہال قدر تا بہمان بود در سر برکہ ناز سر و این مقولہ خبر می دہد ازین کہ درختان باغ
 قدرت باغبان ترا (اردو) باغبان بار و راست و ہمین مثل را بجائی دیگر ہم
 بقول آصفیہ فارسی مذکر مالی باغ کا فحش ترند کہ مثل این باشد بہ خود غرضی (اردو)
 باغبان را وقت میوه مثل صاحب دکن مین کہتے ہن کہ شاخ چیکے تو مالی بیدار
 گوش کر می باشد خرنیہ و اشعار اس کا مطلب یہ ہے کہ جب میوہ کا موسم
 فارسی ذکر این کردہ اند و از معنی محل استقامت ہن ہوتا تو مالی اس قدر گہری فیند سوتا ہے
 ساکت مؤلف عرض کند کہ معاصرین ہم کہ اگر کوئی درخت کاٹ لیجائے تو مالی کو خبر
 گویند باغبان وقت میوہ کر باشد یعنی بک نہوا و ر شمرہ کے موسم میں وہ رات بھر
 چون موسم میوہ رسد باغبان سرزنش و بیدار رہتا ہے یعنی چیکے ہوئے آم کے گرنے
 تک ہمیشہ ملامت مالک را بد نگیرد و کار کی آواز سے وہ درخت کے پاس پہنچ جاتا
 از سکوت گیرد برخلاف آن در موسم بی بظاہر اسکی یہ بیداری حفاظت کی غرض سے
 باری خیل نازک مزاج و برداشت سخن کا معلوم ہوتی ہے لیکن فی الحقیقت اس کا

مقصود یہ ہوتا ہے کہ ٹپکا ہوا پھل رات ہی۔ مذکر (۲۱) باغ بدن کہہ سکتے ہیں۔ مذکر۔
 رات میں نوش جان کرے۔ یہ کہاوت **باغ بدیع** اصطلاح بقول برہان و
 بالمعنی قریب قریب اسی فارسی مثل کے ہے بحر و رشیدی و جامع و (جہانگیری و ضمیمہ
 جس سے مایون کی خود غرضی میوہ کے موسم کتاب) کنایہ از بہشت باشد۔ صاحب شمس
 میں ظاہر عورتی ہے۔ گوید کہ کنایہ از بہشت و بہشت ہستم و طول
 (۱) **باغ بخت** استعمال۔ ہر دو مرکب مؤتدہ جنت الماوی کہ بہشت ہستم باشد و صاحب
 (۲) **باغ بدن** اضافی است یعنی اند گوید کہ (۱) آسمان و (۲) بہشت غیر
 بخت و بدن کہ مثل باغ است ماذکر۔ سرشت و جنت الماوی و بقول ہفت جنت
 این باطنہا تشبیہات باغ کردہ ایم کہ فایا الماوی۔ مؤلف عرض کند کہ مرکب تصنیفی
 بخت و بدن را ہم بیاغ تشبیہ دادہ اند است و بدیع صفت باغ و ما باعتبار محققین
 (ظہوری ۱۵) بیاغ بخت بر سر خرمی را اول الذکر خصوصاً صاحب جامع کہ از اہل
 سایہ افکندم پگندشت آہنا ظہوری کہ زبان است مطلق بہشت و اینم و تخصیص
 بہارستان خزان روید (۱۵) بر بہشت ہستم را وجہی درین اصطلاح نمی بینیم
 خس و خاری سرکونی اگر افتد گذر پتا گلگی و نسبت معنی اول بیان کردہ صاحب اند
 چینیتم باغ بخت دامن دادہ ایم (۱۵) طالب سند استعمال باشیم (اردو) (۱)،
 عشوہ ساقی شہرا ہم فگند، باغ بدن را گ آسمان۔ دیکھو آسمان (۲) بہشت پوچھو
 پوپی تاک باد (اردو) (۱)، باغ بخت اور یس خانہ۔

باغ بلبل

اصطلاح بقول بهار و بحر برهان و مؤید و بحر و مفت بکسر غین معجمه
 و اند باغیت در صفایان مؤلف کنایه از باغی باشد پر از گل‌های شکفته -
 عرض کند که اگر سداستعمال پیش شود تو نیم صاحب اند صراحت کند که بضم بای فارسی
 عرض کرد که مرکب اضافی است و وجهیه و سکون رای مهمله باشد مؤلف عرض کند
 جزین نباشد که بلبلان درین باغ کثرت که مرکب توصیفی است و معنی لفظی این باغی
 باشد و گل هم (ار دو) صفایان مین که ملو از تارگان است و به تشبیه گل‌های
 ایک باغ به جس کا نام باغ بلبل ہے۔ دیگر باغ - کنایه از باغی که در آن گل‌های بسیار
باغ بهشت در اصطلاح - بقول باشد و گیر پیچ جیف است که سداستعمال
 صاحب شمس (۱۱) بهشت (۲) قالب این پیش نشد (ار دو) وہ باغ اور چمن جو
 مؤلف عرض کند که دیگر کسی از محققین پھولوں سے بہرا ہوا ہو۔ مذکر -

فارسی زبان ذکر این نکرد (باغ بهشت در) **باغ پیر** اصطلاح - بهار ذکر
 بجای خودش می آید بهمین و معنی و بحث آن این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
 ہمد را بجا کنیم۔ در اینجا ہمین قدر کافی است کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی باغبان کہ پیر
 کہ صاحب شمس غور نکرد و بهشت را بهشت باغ از فرائض اوست (والہ ہروی ۵)
 نقل کرد و اعتبار را نشاید (ار دو) دیگر چمن جن تو ہر روز بہی چون مذہب باغ
 پیرای نگہ برد و وہقان نیاز بہ مخفی مباد کہ
 باغ بهشت در -

باغ پرستارہ اصطلاح - بقول ضمیمہ ضرورت ندارد کہ تحتانی آخرہ را داخل اصطلاح

کنیم که زانداست و (اردو) و کیهو باغبان گنجین پس باغخ خوشه انگور نیم رسیده
 باغخ القبول سروری مرادف باغخ که بنون را گفتند که پراز بار باشد و ما مشاهد کردیم
 چهارم می آید هر دو بفتح غین معجمه - انگور نیم که دانه های خوشه انگور در نیم رسیدگی کثیر
 رسیده - صاحب رشیدی گوید که در جهان کثیر بود و هر روز کم کم می ریزد و چون رسیده
 بضم غین و جیم فارسی است صاحب بر او پنجه شود و القدر کثرت باقی نماند از سبب
 ذکر (باغخ بنون چهارم و جیم عربی در آخر خوشه انگور نیم رسیده را فارسیان باغخ
 به همین معنی کرده و صاحب ناصری باغخ را نام کردند و مجازا برای انگور نیم رسیده
 بر وزن نارنج آورده - خان آرزو در سرچ هم مستعمل شد - رای مهمله کثرت استعمال
 فرماید که باغخ را بعضی بضم غین و جیم عربی نوشته حذف شده باغخ باقی ماند و باغخ بدون
 اند و باغخ بدون نون اگر چه مخفف می تواند شد نون مخفف آنست چنانکه ایشان و ایشان
 ولیکن بی سندا است پس تصحیف خواهد بود این و آتی بنیدانیم که خان آرزو برای مخفف
 (الخ) مؤلف عرض کند که اصل این باغخ نون چه قسم سندی طلبد و چرا باغخ را تصحیف
 بود - بار معنی تحقیقی است که بر باشد و غنج گوید و آنچه باغخ جیم فارسی می آید سبب
 بافتح قبول برهان معنی آغشته چنانکه میا غنج باغخ است چنانکه کالج و کالج حیف است
 معنی و ردناک یعنی آغشته بیماری (الخ) که خان آرزو معما نماد نامی پرسیدیم از او
 و تحقیق ما باضم باشد زیرا که سبب آنست که چه قسم تحقیق را بکار می برد (اردو) او
 که معنی گنجایش می آید و همین است اسم مصداق آنکه انگور - نیم پنجه انگور -

(۲۱۹۹)

باغ جهان اصطلاح کبرخین معجزه و عرض کند که خلاف قیاس نسبت اصل این

کبرجیم عربی مرکب اضافی است که باغ به (باغچه بان) باشد های تبرز حذف و بای

معنی اولش و جهان بمعنی بهشت پس ترجمه لغوی موقده به و او بدل شد چنانکه آب و آو

این باغ بهشت است مخفی مباد که معنی حقیقی معنی لغوی این نگهبان باغچه باشد صاحب کنز

جهان در عربی زبان بقول منتخب معنی باغها که محقق ترکی زبانست ذکر باغچه بان و باغچه

که جمع جنت باشد ولیکن استعمال این در به همین معنی کرده و جادار و که باغ را بمعنی انگار

فارسی مخصوص است برای بهشت (لهوی) نارسیده گیریم و نگهبانش همان باغبان

(۵) گل چیست گل باغ جهان و گلخنی باشد (ار دو) و یکو باغبان - مذکر -

باش و گلستان شناس و (ار دو) باغ باغچه بقول هفت بفتح جیم فارسی باغ

خور در را گویند و بقول غیاث باغ کوچک بهشت - مذکر -

باغچه به جیم فارسی همان باغچه که جیم عربی و فرماید که کسانی که بغیچه گویند خطاست

گذشت صراحت معنی و ماخذ و اشاره این سخن دان گوید که باغچه هم به همین معنی آمده

همدر اینجا کرده ایم صاحبان برهان و تندر و صاحب کنز فرماید که لغت ترکی زبانست

و جهانگیری ذکر این کرده اند (ار دو) و یکو باغچه بمعنی حدیقه و لستان و بمعنی خزینه هم که باغ

باغچوان بقول اندکجواله فرنگ فرنگ خور و باشد مؤلف عرض کند که فارسیان

لغت فارسی است بمعنی باغبان - دیگر کسی که این را بمعنی دوم مخصوص کرده اند بدین

از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و وجه باشد که کلمه چه با بفتح برای تصغیر آید

و صاحب تحقیق القوانين ذکر این فرماید که چه
 در آخر اسم واقع شده مفید معنی تصغیر باشد پیش نشد (ارو) باغچه سلیمانی. مذکر -
 چنانکه ستوبه و کوبه و قلیچه و کلیچه (الخ) پس فارسیون نے اس طلسمی اور خیالی باغ کو
 از معاصرین عجم آنرا مکه چین لغت را بنیادت کہا ہے جو ساحرین اور شعبده باز دکھانے
 تحتانی بعد ضیق معجمه باغچه گویند فرید علیہ غنچه **باغ خلد** اصطلاح مرکب اضافی است
 باشد (ارو) باغچه بقول آصفیہ فارسی مرادف باغ جهان کہ گذشت مخفی مباد
 اسم مذکر (عوام) باغچه چھوٹا باغ چین کہ خلد لغت عرب است بالضم معنی چھوٹی
 (۱) باغچه سلیمان اصطلاح حساب و مخصوص برای بہشت (کذا فی المنتخب) -
 (۲) باغچه سلیمانی انند ذکر (۱) کرد (ظہوری ۵) بالین قبول نیست ز گلہا
 گوید کہ باغ طلسم باشد کہ شعبده و سحر بنظر باغ خلد از خار کوی عشق بہ ستر قادیم
 تخیل گردانند و صاحبان بحر و غیاث (ارو) دیکھو باغ جهان -
 همین معنی را بر (۲) نوشته اند دیگر کسی از تحقیق (الف) باغ دل استعمال - (الف)
 فارسی زبان ذکرین نکرد مؤلف گوید کہ (ب) باغ دلگشا فارسیان دل را
 (۱) مرکب اضافی است و (۲) مرکب بہ باغ تشبیہ داده اند و باغ دل - دل
 توصیفی و معنی لفظی این باغی کو چک منسوب باشد (ظہوری ۵) تمارا بسیر باغ دل
 بہ سلیمان علیہ السلام و این اسم فرضی است گاہی توان بردن کہ جای سبزہ از الماس
 و نسبت با سلیمان مقرر بطلم کہ جن ہا تابع حسرت فیشتر روید و (ب) بقول بہار

(۱۰۰۰)

(۱۰۰۰)

باغیت در تفت (محسن تاثیر) در بزم کا نام ہے جو تفت میں واقع ہے۔ مذکر (۲)
 شراب قدس ساقی کی کیفیت باغ عبد باقی باغ دلکش۔ اس باغ کو کھ سکتے ہیں جبکی سیر
 ہر گلزار و گر کہ رشک مینوست پرتادی شہر و کو فرحت حاصل ہو۔ صاحب آصفیہ نے
 مالک اوست شیرین بسی خوش انتظامی و دلکش فرمایا ہے۔ کہلا ہوا۔ وسیع۔ فراخ۔
 نصرت وہ آن نصیر نامی ہر کس بیلہ آشنا و لکھنؤ کرنے والا فرحت افزا جیسے دلکش باغ
 نیست ہر دل بشہ باغ دلکش نیست ہر ہر باغ دنیا استعمال۔ مرکب اضافی است
 عرض کند کہ (۲) مرکب توصیفی معنی مطلق باغ فارسیان دنیا را بہ باغ تشبیہ دادہ اند و باغ
 کہ دلکش باشد (ظہوری ۵) ز وصف خلد و نیا۔ دنیا باشد (انوری ۵) صبا بزمینا
 ظہوری مکن نیر ندانم ہر کہ نیست خبر سر کو باغ باغ دنیا را ہر نمونہ گشت زمین مرغزار عقبی
 دلکش می کسی ہر (اردو) (الف) باغ دل را ہر (اردو) باغ دنیا۔ کھ سکتے ہیں۔ مذکر
 کہ کھ سکتے ہیں یعنی دل کی تشبیہ باغ کے ساتھ یعنی دنیا کی تشبیہ باغ کے ساتھ۔ بجا
 مذکر (ب) (۱) باغ دلکش ایک خاص باغ نیز مکی دنیا وغیر ذالک۔

باغ قبول اند بوالہ فرنگ کبر ثالث و سکون رای مہملہ (۱) لغت فارسی است
 بمعنی آماس و ورم کہ در بدن باشد و (۲) خنازیر ہر ہم او بر خنازیر گوید کہ ریشہا کہ
 در گردن و گلوئی مردم بر آید صاحب فصول الاعراض بر خنازیر گوید کہ جمع این خنازیر
 و در اصطلاح اطباء عبارت از اورام مغار است کہ در اکثر امراض و در مکان خود ممکن
 باشد و حرکت نکند و گاہ باشد کہ بدستور سلعہ در ابتدا کون متحرک باشد و اکثر حدوث

آنها در لحوم رخواه خاصه و غریق باشد و بشیر متعدد بودند که یکی آنرا یک کیس بود و باشد که هر
 واحد را کیس علیحدہ باشد و خاصه انتہاست کہ ہر گنگ بدن و خورد باشند و خنر شدید ^{الظن}
 بسیار کم ہم می رسد و علت مولدہ این علت رطوبت غلیظہ باشد کہ از تواثر تخم و متورم
 در بدن جمع آمدہ باعضاء رخواہ ریزد و وجہ تسمیہ این علت کثرت وقوع آن خنر باشد
 آن بدن یا متعدد و العد و بودن وی بدستور کثیر الولد بودن حیوان مذکور یا نسبت غنی متاع
 بگردن خنر و در عدم تمایل آن نمیہ و سیرہ است (انتہی) و دیگر کسی از محققین فارسی ذکر
 این نکرد مؤلف عرض کند کہ باغری قبول کنز بکمرین معجم لغت ترکی است بمعنی صدر و حشا
 و احشای اگر فارسیان قدیم این را مفرس کرده برای ورم و آماس بدن و خنار
 استعمال کرده باشند اسم جامد باشد و از لغت باغره کہ می آید من وجہ تصدیق این
 می شود (اردو) (۱) و کیو آماس (۲) کنشہ مالایہ بقول آصفیہ ہندی۔ اسم
 مذکر۔ خناریر۔ گل شوا۔ گھر گھر۔ گلے کے ایک مرض کا نام جس میں گلہیان ہو جاتی ہیں۔

باغ رخ استعمال۔ مرکب اضافی است (اردو) باغ رخ کہہ سکتے ہیں۔ یعنی بوخ

فارسیان رخ محبوب را باغ تشبیہ دادہ کی تشبیہ باغ کے ساتھ۔ مذکر۔

(ظہوری ۵) بہار بستر بالین بخت بید باغ رخسار استعمال کہ مرکب اضافی

و کہ از فسانہ باغ رخت بخواب شدہ ہے است جہاں باغ رخ کہ گذشت یعنی تشبیہ

مؤلف عرض کند کہ سبزہ خط و چاہ رخسار یا بہ باغ (ظہوری ۵) کہ اور باغ

وسیب ذوق و غیر ذلک ثبوت این است رخسارت بود راہ از ان دہا کہ در لفظ

(۵۰۰)

(۴۷۲۲)

تو ہستند (اردو) باغ رخسار کہہ سکتے اسے قرشت بمعنی باغ بدیع است کہ
 مین یعنی رخسار کی تشبیہ باغ کے ساتھ۔ مذکر کنایہ از بہشت غنیمت بہشت باشد صاحب
 (۲) باغ رخسار در استعمال بجم۔ بدون جہانگیری در ضمیمہ کتاب (و صاحبان جامع
 اضافت۔ اسم فاعل ترکیبی است کہ کنایہ و مجرور مؤید ذکر این کردہ اند مؤلف عرض
 باشد از محبوب (ظہوری ۵) نحو چشم گویند کہ مرکب توصیفی است بمعنی باغی کہ قرشت
 افسانہ ہای باغ رخسار ان کہ می ترسم قد دارد مخفی مباد کہ آنچہ صاحب برہان غنیمت
 بر چشم بیدارم گل خوابی (اردو) باغ را بصف بہشت آوردہ حکم فضولی دارد
 رخسار۔ مذکر۔ محبوب کہہ سکتے مین۔ کہ در تعریف (باغ رفیع) دخلی ندارد و محققین

باغ رضوان اصطلاح مرکب اضافی را باید کہ در تعریف اصطلاحات از لفظ
 کنایہ باشد از بہشت کہ رضوان بالکسر نام اصلی کار گیرند حیف است کہ کسی از محققین
 فرشتہ است کہ مؤکل و دربان بہشت است بالاسند استعمال پیش نکرد قول جامع بمنزلہ
 (ظہوری ۵) دلگشاہیہای کوئی سیر خاطر سند است کہ از اہل زبانست (اردو)
 میکند (گاہی ارگوشی بحرف باغ رضوان و کمیو باغ بدیع۔

دادہ ایم (اردو) باغ رضوان کہہ سکتے مین۔ مذکر صاحب **باغ رنگین** اصطلاح بقول ضمیمہ
 اصفیہ نے فرمایا کہ رضوان عربی اسم مذکر۔ ایک فرشتہ برہان و مؤید و شمس و بحر کنایہ از دنیا است
 کا نام جو فردوس برین کا دربان اور مؤکل ہے۔ مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است
باغ رفیع اصطلاح بقول برہان بفتح بہ فتح رای مہملہ و سکون نون و کسر کاف فارسی

نیز گنگی و رنگارنگی دنیا مشهور است در دنیا و چاه زرخندان و سیب ذوق و غیر ذلک
 باغ رنگین. مذکر. دنیا کو که سکتے ہیں۔ (ظہوری ۵) باغ رویان بہ بہار ہم
باغ رویان اصطلاح اسم فاعل محتاج اندک سببی هست کہ با همچونی ساختہ
 ترکیبی از قبیل باغ رخسار چنانکہ گذشت اندک (اردو) یار کو باغ رو کہہ سکتے
 گنایہ باشد از محبوبان نظر بر سبزہ خط بین پلٹا سبزہ خط اور چاہ زرخندان وغیرہ۔

باغره بقول جهانگیری باغین موقوف و فتح رای مہملہ گری را گویند کہ در اعضا و بند
 مردم بسبب درد مندی پیدا شود مثلاً از پای کسی و نیلی برآمدہ باشد بواسطہ درد آن
 در پیغولہ ران گرہ با ہم رسد یا سر بالین بدنہادہ باشد و بدان جہت در گردن
 گرہ ہا پیدا شود و ہر گری کہ مثل این بہم رسد آنرا باغره خوانند صاحب برہان بذکر معنی
 بالا فرماید کہ بقول بعض رحمتی است کہ بسبب رحمت دیگر پیدا شود و مال ہر دو یکی است
 صاحب سروری فرماید کہ بکاف فارسی عوض غین معجمہ ہم آمدہ معنی رحمت کہ از رحمت
 دیگر تولد کند صاحب رشیدی ہم برہان تعریف جهانگیری و فرماید کہ با گرہ مرادف این
 صاحبان جامع و ناصری ہم ذکر این کردہ اند۔ صاحب مؤید صراحت فرمید کہ چون
 این گرہ پنجمہ گرہ دوریم بیرون آید۔ خان آرزو در سراج بذکر اقوال جهانگیری و رشیدی
 و برہان فرماید کہ آنچه برہان بعد بیان آخر الذکر گوید کہ مال ہر دو یکی است درین بحث
 است چہ تفاوت عموماً و خصوصاً کم تفاوتی نیست و بقول قوسی گوید کہ شوروی کہ در بدن
 پیدا شود۔ مؤلف عرض کند کہ محقق ہند نژاد و تقسیم و تخصیص معنی بیان کردہ برہان

بجی دارد که ضرورت نداشت مامعنی آخر الذکر را که عام است حقیقی گیریم و معنی
خاص اول الذکر مجاز آن و باغره مبدل باکره که کاف فارسی بعین بدل شود چنانکه
گلکوله و غلکوله و خیال ما این است که ترکان استعمال این بعین معجزه کرده باشند حیف
است که لغات ترکی ازین ساکت باقی حال اصل این باکره به کاف عربی مرکب از با
که بمعنی خوف و بیم می آید و رة مخفف راه بمعنی طریق پس معنی لفظی این راه خوف باشد
و شک نیست که باکره بسیار خوف ناک است یعنی اگر دیر بماند خود او بصورت و نبلی
ریحیم پیدا کند و نوبت به فصا و درسد و این مصداق است به (یک نه شد و و شد)
با بحرف فارسیان کاف عربی را به فارسی بدل کردند چنانکه کند و گند و استعمال این مجازاً
مخصوص است برای معنی اول الذکر و جادار و که فارسیان بر لغت باغره گذشت بانیست
زیاده کرده منسوب به باغره کردند بمعنی منسوب به ورم یا منسوب بخنا و پوس از ان باغره را باکره کردند
و الاخر اولی من الاول - (اردو) گلٹی - بقول آصفیہ - ہندی - اسم مؤنث - غدو
گانشہ - گرہ - دکن مین باکرہ ہی مستعمل ہے - وہ خاص گلٹی جو کسی ہرج سے پیدا ہوئی
ہاتھ مین ونبل ہونے سے اسکے ہرج سے بغل مین باکرہ ظاہر ہوتا ہے اسی طرح پاؤں مین
ونبل یا زخم ہونے سے چڈے مین باکرہ ہوتا ہے -

<p>باغ زراغان اصطلاح - بقول جہانگیری احوال جامی حاکم نشین ہرات همان باغی است و برہان و رشیدی و بحر نام باغی است از و در چراغ ہایت ہم ذکر این کرده - بہار باغہای ہرات سخاں آرزو در سراج گوید کہ از محمد قلی سلیم سندی آورده (۵) ذوق</p>	<p>باغ زراغان اصطلاح - بقول جہانگیری احوال جامی حاکم نشین ہرات همان باغی است و برہان و رشیدی و بحر نام باغی است از و در چراغ ہایت ہم ذکر این کرده - بہار باغہای ہرات سخاں آرزو در سراج گوید کہ از محمد قلی سلیم سندی آورده (۵) ذوق</p>
--	--

گلگشت خراسان رفته است از یاد ما دور (اردو) باغ زاغان - ہرات میں ایک
 سواد ہند سیر باغ زاغان می کہیم، مؤلف باغ کا نام ہے - مذکر -
 عرض کند کہ مرکب اضافی است و از معانی **باغ زمستانی** | اصطلاح - صاحب ہنر
 متعددہ زراغ کی را در وجہ تشبیہ این دخل بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید
 باشد یعنی زراغ یعنی غراب و قسمی از کبوتریہ کہ باغی را گویند کہ بالامی و رختانش سایہ
 و فتنہ و گوشہ کمان آمدہ پس عجیبی نیست کہ کثرت خپوش کردہ باشند تا از صدمہ برف
 زانہا یا کبوتر ہای سیاہ درین باغ باشد باری محفوظ مانند و صاحب بول چال
 کہ موسوم شد بباغ زاغان و نظربین کہ ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ مرکب
 مستقر حاکم ہرات است - معنی فتنہ ہا را توصیفی است معاصرین عجم بر زبان و اثر
 درین دخلی باشد و جاوید کہ باغی را باغ و گویند کہ درین قسم باغ امرام زمستان
 زاغان گفتہ باشند کہ از کثرت درختان تیرہ مقیم باشند (اردو) فارسیوں نے
 و تار باشد و ہمین قسم باغ را زاغان می بینند باغ زمستانی (مذکر) اس باغ کو کہا ہے
 و مسکن خود کنند مقابل باغ سپید کہ می آید جس کے درختوں پر ٹیٹوں کا سایہ قائم
 بالجملہ باغ مخصوص را بدین نام موسوم کر دیں کرتے ہیں تاکہ درخت برف باری سے محفوظ رہیں
 خبر می دہد ازین کہ باغ تیرہ باشد (عبد اللہ) باغ زمندگی استعمال - فارسیان ازین
 ہاتنی (۵) پس آنگاہ کہ وہ آن سے افزا سرو را بباغ تشبیہ دادہ اند - مرکب اضافی
 کہ سوی باغ زاغان خراسان تدروی - است (صائب ۵) گر تیلخ است

<p>صہبای ایام زندگی پڑا آہ باشد سرو با برجا وعدہ دروغ می کند یا فریب می دهد استعمال الف کنند (اردو) (الف) سبز باغ کھہ سکتے ہیں۔ مذکر۔ یعنی باغ کی تشبیہ زندگی دکھاتا ہے۔ (ب) سبز باغ دکھانا بقول آصفیہ۔ فریب دینا۔ دھوکا دینا۔ بتا دینا۔ کے ساتھ۔</p>	<p>(الف) باغ سبزی نماں یا مقولہ صاحب (ب) باغ سبزی نمودن خزانۃ الارشاد وامثال فارسی ذکر (الف) کردہ از معنی ساکت و (ب) بقول (خان آرزو در چراغ) وعدہ ہای دروغ نمودن از راہ فریب و فرامید کہ از اہل زبان تحقیق پیوستہ و صاحبان بحر و بہار گویند کہ فریب دادن و آرتہ نسبت (ب) از محسن تاثیر سند آورده (س) غمخیزین خطی بدام وعدہ خاتم کشیدہ باغ سبزی ہر طرف بنمود و در دام کشیدہ مؤلف عرض کند کہ (الف) مقولہ ایت مشتق از صدر مرکب (ب) یعنی حالش۔ فارسیان چون کسی را بنیند کہ کند۔ صاحب بول چال ہم ذکر این کردہ</p>
<p>چھوٹے وعدے سے پھسلانا۔ اصل میں اس عملی باغ سے مراد ہے جو بازگیر ایک آن واحد میں پردے کے نیچے سے غیر موسم میں سبز پیراگا کر دکھا دیتے ہیں۔ چونکہ اسکی کچھ اصل نہیں ہوتی اس وجہ سے وعدہ کا دروغ پر استعمال ہونے لگا (سیرتقی سے) تیرا ہی منہ تیکے ہے کیا جانئے کہ نوخط کا کیا باغ سبز تو نے آئینہ کو دکھایا (ناظم سبز باغ بتو دکھانے لگے ماشا اللہ باغ سبزی کاری اصطلاح۔ بول صاحب رہنما بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار باغی کہ دران کاشت بقول صاحب بول چال ہم ذکر این کردہ</p>	<p>وامثال فارسی ذکر (الف) کردہ از معنی ساکت و (ب) بقول (خان آرزو در چراغ) وعدہ ہای دروغ نمودن از راہ فریب و فرامید کہ از اہل زبان تحقیق پیوستہ و صاحبان بحر و بہار گویند کہ فریب دادن و آرتہ نسبت (ب) از محسن تاثیر سند آورده (س) غمخیزین خطی بدام وعدہ خاتم کشیدہ باغ سبزی ہر طرف بنمود و در دام کشیدہ مؤلف عرض کند کہ (الف) مقولہ ایت مشتق از صدر مرکب (ب) یعنی حالش۔ فارسیان چون کسی را بنیند کہ کند۔ صاحب بول چال ہم ذکر این کردہ</p>

<p>و معاصرین عجم ہم بر زبان دارند مرکب (اردو) (۱) وہ باغ جو روشن ہو اور توصیفی است و موافق قیاس (اردو) گنجان نہ ہو جس میں درختوں کی کثرت ترکاری کا باغ نہ پائی جائے۔ مذکر۔ (۲) ایک باغ کا</p>	<p>باغ سپید اصطلاح بقول بجر نام نام فارسی میں باغ سپید ہے جس کو نوشاہ باغی صاحب اند نقل نگارش صاحب نے بر دوع کے سرحد پر بنایا تھا۔ مذکر۔</p>
<p>ہفت گوید کہ (۱) باغ روشن را گویند اصطلاح بقول بہار و اند و نیز باغی کہ صحن و دیوار آن سپید باشد۔ باغستان و داغستان (۱) نام جانی و عجمی (۲) نیز نام باغی کہ نوشاہ بہکنار پر دوع دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرده</p>	<p>ساختہ بود مؤلف عرض کند کہ مرکب مؤلف عرض کند کہ داغستان و راے توصیفی است و معنی حقیقی این باغی کہ اکثر باغستان است معاصرین عجم گویند کہ دوع</p>
<p>درختان تیرہ و تار نباشد۔ مقابل باغ عجم بلوکی است کہ کثرت درختان سیوہ دار زاغان و معنی دوم مجاز آن کہ باغ مخصوص دارد آن را باغستان گویند و ناحیہ کہ کثرت را بدین نام موسوم کردند مخفی مباد کہ بر ہنگ جبال دارد وہ داغستان معروف بہ</p>	<p>بالفتح و بفتح دال مہملہ ملکیت از توابع ایران کنز فرماید کہ ترکان این لغت را از فارسی در آذربایجان باقلیم خیم (شیخ نظامی در گرفتہ اند و معنی باغ انگور استعمال کردہ اند</p>
<p>شیرین خسرو (۵) سپیدہ دم ز لشکر ہای و ہم او بر باغ فرماید کہ لغت فارسی است خسرو ہا سوی باغ سپید آمد و وارو ہا۔ و در ترکی معنی انگور مستعمل (اردو) باغستان</p>	<p>توصیفی است و معنی حقیقی این باغی کہ اکثر باغستان است معاصرین عجم گویند کہ دوع درختان تیرہ و تار نباشد۔ مقابل باغ عجم بلوکی است کہ کثرت درختان سیوہ دار زاغان و معنی دوم مجاز آن کہ باغ مخصوص دارد آن را باغستان گویند و ناحیہ کہ کثرت را بدین نام موسوم کردند مخفی مباد کہ بر ہنگ جبال دارد وہ داغستان معروف بہ</p>

عراق عجم میں ایک ملک کا نام ہے جس میں (اردو) باغ سخن کہہ سکتے ہیں یعنی سخن سیوہ دار اشجار کی کثرت ہے۔ مذکر۔
 کی تشبیہ باغ کے ساتھ اس لئے کہ کلام میں بھی
 باغ سخن اصطلاح بقول جہانگیری در نگینی ہے۔ مذکر۔

ضمیمہ کتاب کنایہ از سخی بود و بقول برہان باغ سر پوشیدہ اصطلاح صاحب
 و جامع و مؤید (۱) کنایہ از مردم صاحب روزنامہ بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ
 بہمت و سخاوت (۲) کنایہ از دنیا و قاجار گوید کہ باغی را گویند کہ سرش پوشیدہ
 عرض کند کہ حیف است کہ سند استعمال باشد صاحب بول چال گوید کہ بر اکثر درختا
 پیش نشد ظاہر مرکب اضافی است و معنی سقف زجاجی گذارند تا درختان از بروت
 اول الذکر موافق قیاس و برای معنی دوم برف محفوظ ماند و این قسم باغ را باغ پشتر
 شتاق سند استعمال باشیم زیر کہ دنیا ہم گویند صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین
 سخی باشد و ہم بخیل (اردو) (۱) سخی۔ شاہ قاجار (باغ سر پوشیدہ ساختہ) را
 صاحب سخاوت (۲) دنیا۔ موت۔ بہ بین معنی آورده (اردو) وہ باغ یا
 باغ سخن استعمال۔ مرکب اضافی است چمن جس پر شیشے کی چھت قائم ہوتا کہ درخت
 فارسیان سخن را باغ تشبیہ دادہ اند کہ برف سے محفوظ رہیں۔ مذکر۔

(۵۰۰)

سخن ہم چمن باغ رنگینی وارد (النوری) باغ سفید اصطلاح بقول بحرہمان
 (۵) ہرچہ در شاخ ہنر باغ سخن طوطی است باغ سپید کہ گذشت (اردو) دیکھو باغ سپید
 ہمہ را داعیہ بر تویس وام گرفت باغ سیاوشان اصطلاح بقول

سروری و چاگیر نام نوائی و لحنی و از	درینجا استعاره از لحن و نوا مظهر بفریحی که
منوچهری سزارد (س) میلان راه گل	ازین لحن حاصل می شد (اردو) باغ
نوش ولینا دانند و صمدان باغ سیاوشان	سیاوشان فارسی مین ایکه می توی اگ کا نام
باسر و سیاه و و فرماید که لینا نام لحنی و نوائی	هے جس کا موجد غالباً سیاوش هے یا اسکو
و متصل بضم صا وین مهلتین عبری نام	یه راگ پسند تھا۔ مذکر۔
مرغی تشبیه به فاخته صاحب رشیدی گوید که	باغ سینه استعمال مرکب اضافی فاخته
نام نوائیست از موسیقی صاحب جامع بر	سینه را باغ تشبیه داده اند که گل و اغما
صوتی قانع خان آرزو و در سراج گوید	در وست (نهوری س) فارغ از اندیشه
که باغ شیرین و باغ سیاوشان هر یک	بهار و خزانند و نخل تمنا ز باغ سینه برید
نام نوائی از موسیقی صاحبان بحر و بهار	پ (اردو) باغ سینه که سکتے مین۔ مذکر
و اندو هفت هم ذکر این کرده اند مؤلف	سینه کی تشبیه باغ کے ساتھ ہو سکتی هے
عرض کند که سیاوش نام پسر کیکاوس که قول	باغ شجری اصطلاح صاحب و
غیاث بغایت خوش منش و عیاش بود الخ	بحواله سفرنامه ناصر الدین شاه قاجار و
پس عجیبی نیست که این لحن و نوا مرغوب خاطر	این کرده گوید که بمعنی باغ شجر و راست
یا از احتراع او باشد که موسوم شد به باغ شیا	مؤلف عرض کند که مقصودش بحرین
والف و لون آخر برای نسبت است چنانکه	نباشد که تکلفات چمن بندی در و نیست
تو آن که منسوب به تور است و لفظ باغ	و مخصوص است بادرتخان شمر (اردو)

وہ باغ جس میں چمن بندی نہ ہو اور صرف	شکر بار پکڑی باغ از زمین بوسش شکر
میوے کے درخت ہوں۔ مذکر۔	خوار پک (اردو) بار بد کے تیس رگون
باغ شکوفہ فشان اصطلاح بقول	سے چوتھے راگ کا نام فارسیوں نے
بحر و مہفت کنایہ از چشم گریان است	باغ شیرین رکھا ہے۔ مذکر۔
مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است	باغ طرب استعمال۔ مرکب اضافی
و موافق قیاس کہ اشک شکوفہ را ماند۔	است۔ فارسیان طرب را باغ تشبیہ
(اردو) چشم گریان۔ مؤنث۔ وہ آنکھ دادہ اند کہ تقریبی می بخشد (ظہوری ۵)	گر ز آہ من گل باغ طرب پڑمردہ شد
جس سے اشک جاری ہوں۔	
باغ شیرین اصطلاح۔ بقول سروری	لالہ دشت غم از آہ ظہوری تازہ باد
نام نوائی و لحنی از جملہ سی لحن بار بدو	۴ (اولہ ۵) باغ طرب نیت یک نغمہ
بقول صاحبان برہان و بحر لحن چہارم	سج پز بس در غمش ہای و مو کردہ ایم
است و بقول (خان آرزو در سراج)	۴ (اردو) باغ طرب کھ سکتے ہیں بچے
و مؤید و رشیدی و جامع و بہار نام	طرب کی تشبیہ باغ کے ساتھ۔ مذکر۔
نوائی از موسیقی مؤلف عرض کند کہ	باغ طرہ استعمال۔ مرکب اضافی است
توصیفی است بمعنی باغ حلاوت بخش کہ	فارسیان طرہ را باغ تشبیہ دادہ اند
رنگینی آہنگ ہا دارد و این کنایہ باشد مخفی مباد کہ طرہ بالضم و تشدید را بمعنی لطف	
(نظامی ۵) چو کردی باغ شیرین را	وموی پشانی است و تشبیہ این بابا باغ حنین

(۲۱۱)

نباشد کہ فارسیان طرہ را بہ سنبیل تشبیہ می نمایند این را مرکب انصافی گیریم مامی گوئیم کنی آن
 کہ خرو باغ است (نہوری ۵) ز باغ کہ فارسیان بسیاری از الفاظ غیر فارسی را
 طرہ فراق تو خلق چون نکشد با کدام روز بقاعدہ فارسی مرکب کردہ اند پس وجہیست
 نمی ترسی از خدای کہ چہ پ (اردو ۱۰) باغ کہ عامتہ را بہ ہامی نسبت منسوب بہ عام گیریم
 طرہ کہہ سکتے ہیں یعنی طرہ کی کی تشبیہ باغ (اردو ۱۰) باغ عامتہ مذکرہ دکن میں اس
 کے ساتھ مذکرہ۔
 باغ عامتہ استعمال۔ صاحب روزنامہ بنایا ہے کہ عام و خاص رعایا اس کی
 بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوئیہ سیر کرین۔ پیک گارڈن۔
 کہ باغ عام را گویند مؤلف عرض کند باغ قدس اصطلاح بقول ضمیمہ
 کہ معاصرین عجم باغی را بدین نام موسوم جہانگیری و برہان و جامع و ضمیمہ ناصر
 کردند کہ برای تفریح عامتہ رعایا درست مرادف باغ بدیع و باغ رفیع کہ گذشت
 کردہ میشود۔ مرکب توصیفی است و معنی مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است
 لفظی این باغی کہ منسوب بہ عوام و خواص کہ قدس را بمعنی مقدس گرفتہ اند خلاف قیاس
 است یعنی از معاصرین برانند کہ ما برفت نیست (خاقانی ۵) چو جان کار از مات
 عربی عام ہامی نسبت نتوانیم زیادہ کنیم باغ قدس خواهد شد پد حواس کارکن از
 نروشان عامتہ و حقیقت عامتہ لغت جس تن گذار بر ہانش (اردو ۱۰)
 عربی است پس اندرین صورت باید کہ دیکھو باغ بدیع۔

<p>باغ گلکاری اصطلاح صاحب عرض کند که مرکب اضافی بمعنی باغی که گلکاری رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار دارد یعنی چمن بندی (ارو) پھول باغ بزرگ گوید کہ باغی را گویند کہ در ان گلبن های بسیارین اوس باغ کو کہتے ہیں جس میں میوے کے درخت بہت باشد و بقول بول چال گلشن و گلزار مؤلف اور صرف پھول کے درختوں سے بنایا گیا ہو۔</p>	<p>باغ گلکاری اصطلاح صاحب عرض کند کہ مرکب اضافی بمعنی باغی که گلکاری رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار دارد یعنی چمن بندی (ارو) پھول باغ بزرگ گوید کہ باغی را گویند کہ در ان گلبن های بسیارین اوس باغ کو کہتے ہیں جس میں میوے کے درخت بہت باشد و بقول بول چال گلشن و گلزار مؤلف اور صرف پھول کے درختوں سے بنایا گیا ہو۔</p>
<p>باغل بقول برہان بروزن بابل جای گا و گو سفند و امثال آن و بقول جامع ہجو اعلیٰ - مغارہ صاحب ناصری گوید کہ بمعنی آغل است یعنی جای گوسپندان و گاؤ خان آرزو در سراج بحوالہ برہان ذکر معنی بالا کردہ فرماید کہ این خطاست و صحیح آغل و آغول است چنانکہ گذشت مؤلف عرض کند کہ آغل و آغول و آغل و آغول بسمدودہ و مقصورہ بہ ہمین معنی گذشت و بحث کامل و صراحت ماخذ بر آغل و آغول کردہ ایم و با غلغلو بقول کنز در ترکی زبان مصدری است بمعنی ربط و عقد و با غلو بقولش مربوط و مقید و متعلق پس فارسیان اسم مصدر ترکی را کہ (باغل) است بمعنی جائی استعمال کردند کہ گاوان و گوسپندان در انجا شب بسربردند نیست کہ این را مفرس گیریم و تصدیق وجود این اسم جامد از صاحبان ناصری و جامع کہ اہل زبانندی شود پس وجہی نیست کہ در غلط بودن این با محقق ہند ترا و اختلاف نہ کنیم کہ دخل بزبان غیر مادری خود می دہد اعتبارش بیش از صاحبان جامع و ناصری نیست (ارو) و کمیو آغل - آغول - آغل - آغول۔</p>	<p>باغل بقول برہان بروزن بابل جای گا و گو سفند و امثال آن و بقول جامع ہجو اعلیٰ - مغارہ صاحب ناصری گوید کہ بمعنی آغل است یعنی جای گوسپندان و گاؤ خان آرزو در سراج بحوالہ برہان ذکر معنی بالا کردہ فرماید کہ این خطاست و صحیح آغل و آغول است چنانکہ گذشت مؤلف عرض کند کہ آغل و آغول و آغل و آغول بسمدودہ و مقصورہ بہ ہمین معنی گذشت و بحث کامل و صراحت ماخذ بر آغل و آغول کردہ ایم و با غلغلو بقول کنز در ترکی زبان مصدری است بمعنی ربط و عقد و با غلو بقولش مربوط و مقید و متعلق پس فارسیان اسم مصدر ترکی را کہ (باغل) است بمعنی جائی استعمال کردند کہ گاوان و گوسپندان در انجا شب بسربردند نیست کہ این را مفرس گیریم و تصدیق وجود این اسم جامد از صاحبان ناصری و جامع کہ اہل زبانندی شود پس وجہی نیست کہ در غلط بودن این با محقق ہند ترا و اختلاف نہ کنیم کہ دخل بزبان غیر مادری خود می دہد اعتبارش بیش از صاحبان جامع و ناصری نیست (ارو) و کمیو آغل - آغول - آغل - آغول۔</p>
<p>باغ لیل و نہار اصطلاح بقول صاحب ضمیمہ برہان (۱) اشارہ بہ باری</p>	<p>باغ لیل و نہار اصطلاح بقول صاحب ضمیمہ برہان (۱) اشارہ بہ باری</p>

جل جلاله و (۴) کنایه از آفتاب عالم تاب - (اردو) هرات میں ایک باغ ہے جس کا مؤلف عرض کند کہ دیگر کسی از محققین نام (باغ مراد) ہے - مذکر -

زبان فارسی ذکر این نگار و معین و معنی **باغ مشجری** | اصطلاح - صاحب رهنما
بر لغت مرکب (باعث لیل و نهار) گذشت بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید
خیال ما این است کہ صاحب تسمیہ برہان کہ باغی را گویند کہ دران درختان بزرگ
به تسامح این لغت را قائم کرد و بلحاظ معنی سیوہ دار باشند و صاحب بول چال بر
حقیقی این کنایہ از دنیا توان گرفت نہ باغ درختان قانع مؤلف گوید کہ مرکب
اشارہ به باری تعالی و کنایہ از آفتاب توصیفی و مرادف باغ شجری - دیگر هیچ
پس بدون سند استعمال این را تسلیم (اردو) دیکھو باغ شجری -

نہ کنیم (اردو) دیکھو (باعث لیل و نهار) **باغ نباتات** | اصطلاح - بقول صاحب
باغ مراد | اصطلاح - بقول وارستہ و بول چال بحوالہ معاصرین عجم باغ بقولات
بحر و غیاث و انتہای باغی است در ہرات و بو تہ دار مؤلف عرض کند کہ مرکب
چنانکہ در ویش والہ ہروی در وصف اضافی است تخصیص معنی بر سبیل مجاز -

ہرات گوید (۵) جنات کہ ہشت است (اردو) ترکاریون کا باغ - مذکر -

دو چندان شود از ذوق بہ در فال گرایست باغ غنچ | اصحابان سروری و برہان و نام
باغ مرادش بہ مؤلف عرض کند کہ مرکب و سراج و جامع ذکر این کردہ اند و حقیقت
اضافی است و وجہ تسمیہ از معنی لفظی پیدا این بر (باغ) گذشت (اردو) دیکھو باغ غنچ

باغخندہ بقول سروری و سراج بر وزن کے واسطے پون سلائی کے ذریعہ سے بنائے ہیں
 آگندہ پنبہ زدہ و گرہ کردہ۔ باشد برای **باغ نسیم** اصطلاح بقول خان آرزو
 رسیدن و بقول برہان و جامع و ناصری در چراغ۔ نام باغیت و کشمیر (طغرا
 بر وزن باغندہ۔ پنبہ حلاجی کردہ را گویند) ہر کہ گردید رفیقہ برہ باغ نسیم پڑو
 کہ بچہ رشتن گلو کہ وہ باشد صاحب گشتہ مرا محو صبا در کشمیر پڑو صاحبان بحر
 غیاث صراحت کند کہ این را بند پونی گویند و بہار و اندیم ذکر این کردہ اند مؤلف
 مؤلف عرض کند کہ معنی بیا کردہ محققین عرض کند کہ ظاہر مرکب اضافی است و خبر
 بالاستقامتی است کہ این را اسم جامد فاسی می ویدارین کہ با د نرم کہ بوی خوش دارد
 زبان گیریم و لیکن صورت لفظ تقاضای دران باغ ہمیشہ می وز دوہمین باشد و جبہ
 آن می کند کہ این را تبدل باغندہ گوئیم کہ فاستیمیہ این باغ و سبب این کثرت گہا و
 بغین معجبہ بدل شود چنانکہ فلیو و غلیو و معنی کمی درختان بلند و بالاست کہ مانع ہوا باشد
 لفظی این معروف کہ اسم فاعل است از (ار دو) باغ نسیم۔ کشمیر میں ایک خاص
 مصدر بافتن و بافیدن پس چیزی کہ دیگر باغ کا نام ہے۔ مذکر۔
 بافیدن است ہمیں گلو کہ پنبہ کہ بواسطہ چرخہ **باغ نصیر** اصطلاح بقول بہار و
 رشتہ از و پیدا می شود و بکار بافتن در آید۔ اند نام باغی است و رقت مؤلف
 (ار دو) پونی۔ بقول آصفیہ۔ ہندی عرض کند کہ مرکب اضافی است و و تسمیہ
 اسم مؤنث۔ وہ پولی تہی جو رولی کاتنے خبرین نیست کہ نصیر نام کسی باشد کہ این باغ

را درست کرد و سندان بر (باغ دلکش) در کرمان مقاماتی بسیار است که منظر بر کثرت
گذشت (ار دو) باغ نصیر تفت و رختان شمرود ریاحه با از دو معلوم
مین ایک باغ کا نام ہے۔ مذکر۔ می شود که باغ است و فارسیان این مقام
باغ نظر اصطلاح خان آرزو و چرخ را باغ منظر گویند که از دو باغ منظر می آید۔
گویند که باغیت مشهور در صفهان و این اصطلاح مخصوص با کرمان نیست بل
گویند که از اهل ایران تحقیق رسید که این در صفهان و دیگر مقامات هم این قسم منظر
باغ و کرمان است نه صفهان (و) پیدامی شود آن را هم باغ منظر گویند و
(۵) تا عکس گل روی تو در چشم تر است گویند که ماقول معاصرین عجم را معتبر تر از هر
و دامان پر از خون شده باغ نظرات محققین هند تراودانیم و در هر دو اسناد
و بهار با تفاق خان آرزو گویند که همین بالا هم همین معنی بنظر می آید۔ فائق (ار دو)
باغ در ریاحه کلان دارد (محسن تاثیر) و مقام خود و رے باغ نظر آئے یا و
دیدہ از بیل سر شک صد ریاحه باغ جو پیش نظر بود و نون کو باغ نظر که سکتے
شد که تا بر خضارتوای باغ نظر افاده است۔ اور بقول بعض باغ نظر ایک خاص باغ
صاحب بحر ذکر قول خان آرزو و وارث ہے کرمان مین اور بقول بعض اصفهان مین نیز
کرد و تحقیق خود را گذاشت۔ صاحب اند باغ نقش اصطلاح بقول بهار معنی
شوق با بهار و صاحب فیاث متفق با و باغ تصویر که بر پارچه و کاغذ و مانند آن سا
مؤلف عرض می کند که معاصرین عجم گویند صاحب اند نقل بحار ش مؤلف عرض

کہ (۱) اگر مرکب اضافی گیریم معنی آن ہر فارسیان این مقولہ را بخیر طلبی و خصوصیت
نقشی کہ رنگارنگ است مثل باغ و دوستان استعمال کنند و گیریم (اردو)
(۲) اگر نقش را بمعنی منقوش گیریم اندرین دوکن میں کہتے ہیں بن کھنڈر و دشمنوں کے
صورت مرکب توصیفی است بمعنی نقش و تذکرہ اگرچہ سچہ فارسی مثل کا خالص ترجمہ
تصویر چمن و درخت ہاں باغ (اردو) نہیں ہے لیکن مقصد دونوں کا ایک ہے
(۱) باغ نقش۔ تذکرہ۔ اس تصویر کو کہہ سکتے فارسیوں نے باغ کو دوستوں کے مخصوص کیا
ہیں جس میں مختلف شکلیں ہوں مثلاً باغ (اردو) اور دکنیوں نے بن اور کھنڈر کو دشمنوں
اس میں باغ کی تصویر نہ ہو (۲) باغ کی تصویر۔ مؤنت۔
دشمن رہیں اور باغ میں دوست۔

باغبان اصطلاح۔ بقول اندر بحوالہ باغ وحش اصطلاح۔ صاحب رہنما
فرنگ فرنگ بمعنی باغبان مؤلف عرض سجاوہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید کہ
کند کہ سبیل باغبان باشد کہ موجدہ بہ او بمعنی باغی کہ چوند و پرند را در ان جمع کردہ باشد
بدل شود چنانکہ آب و آو (اردو) صاحب بول چال گوید کہ باغی کہ در و جانور
و طیور زندہ گھمہ دارند و بقول روزنامہ باغ
دیکھو باغبان۔

باغ و بوستان مقولہ۔ صاحب جن حیوانات مؤلف عرض کند کہ مرکب اضافی
لائق دوستان ذکر این کردہ از معنی است معاصرین عجم باغی را نامند کہ جانور
و محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ وحشی و اقسام طیور را با تہام خور و نوش

و آب و دانه شان در مکانات خاص گه در این طیراخانه هواور و زند جانور پالے جائین بند
 و بر سبیل تفریح سیر این قسم باغ می کنند و **باغ وسیع** اصطلاح بقول ضمیمه جهانگیر
 طلبه مدارس راهم مشاهده آن بصیرت و ضمیمه ناصری و برهان و بحر و رشیدی و جامع
 افراید که فائق تر از نقش و تصویر است که در باغ بدیع که گذشت مؤلف عرض کند که کتب
 در دار السلطنت های حکمرانان این قسم توصیفی است بشاق سداستعمال باشیم
 باغ پایافته می شود (ار دو) ده باغ حبس (ار دو) و دیگر باغ بدیع -

پاغوش بقول برهان بر وزن آغوش چیزی را آب فرو بردن و سر آب فرو بردن
 و غوطه خوردن هم - صاحب ناصری گوید که سر آب فرو بردن و غوطه خوردن و هر قدر
 در زیر آب بماند گویند پاغوش خورد (فردوسی ۵) درین آب پاغوش خوردن
 رواست که یک تیر بالا بود آب راست به صاحب جامع فرماید که چیزی را یا سر خود
 را آب فرو بردن و غوطه خوردن خان آرزو در سراج گوید که چیزی را آب فرو بردن
 و غوطه دادن و غوطه خوردن و فرماید که بای فارسی نیز می آید - صاحب شمس گوید که
 یعنی غوطه باشد مؤلف عرض کند که با صاحب شمس اتفاق داریم اصل این باب
 فارسی است و این مبتدل آن که بای فارسی عبری بدل شود چنانکه تپ و تب و پاغوش
 به بای فارسی مخفف (پاغوش) اسم مفعول ترکیبی که معنی غوطه خورده باشد مطلقاً یعنی
 کسی که غوطه می خورد پای خود را باغوش می گیر و بدین حرکت بر سطح آب نمی آید کسی
 که پاغوش را بغل نگیرد و دست و پا در آب زند بر سطح آب بلند شود فارسیان این را مجازاً

بمعنی مطلق غوطہ ہم استعمال کردہ اندو (پاغوش خوردن) بہ بای فارسی بمعنی غوطہ خوردن آمدہ
نمی دانیم کہ محققین بالا اسم مصدر را چہ بمعنی مصدری بیان کردند و حیف است از
صاحب ناصری و جامع ستیا از خان آرزو کہ بمعنی غوطہ دادن و خوردن را از مجرد اسم
جامد بطور پیداکرد (ار دو) غوطہ بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ ڈیکی چٹی۔ پانی مین

<p>وزیدن چون صبا، مخفی مباد کہ مصدر (آہ در وزیدن آمدن) بجایش گذشت</p>	<p>(۱) باغ وصل استعمال۔ فارسیان (۲) باغ وفا وصل و وفا و ہجر را</p>
<p>(۳) باغ ہجر بیاض تشبیہ دادہ اند (ار دو) باغ وصل۔ باغ وفا۔ باغ ہجر</p>	<p>(ظہوری ۱۵) خود خواندہ چو بلہوسان کہہ سکتے مین۔ مذکر۔ یعنی وصل اور وفا اور</p>
<p>را باغ وصل کہ دستی اگر بندہ بیست قن ہجر کی تشبیہ باغ کے ساتھ۔</p>	<p>مرنج (ظہوری ۱۵) اندرین آیام در باغ ہزار درخت اصطلاح بقول</p>
<p>باغ وفا کہ گرنی رویدگی خاری کجاست رشیدی و شمس باغیت بغرنین ساتھ</p>	<p>کہ (ظہوری ۱۵) بیاض ہجر دلم را ہزار سلطان محمود و الحال مفتوحہ است خان</p>
<p>جای ادب کن ہد بدست رشک و تاب آرزو در سراج (ہست) را (بود) کرد</p>	<p>گو شمال ندارد و مؤلف عرض کند کہ بہار ہمزانش مؤلف عرض کند کہ مرگ</p>
<p>تشبیہ (۳) را کلام ظہوری ثابت نمی کند توصیفی است (ار دو) باغ ہزار درخت</p>	<p>و ما گفتہ ایم (۵) باغ ہجرت می دہد مذکر۔ ایک باغ کا نام ہے حکو سلطان</p>
<p>غنیہ بر امید گل ہد در ہوایت آہم آمد در محمود نے غرنین مین بنایا تھا۔</p>	

(۲۱۴۱)

(۲۱۸)

باغ ہستی استعمال - فارسیان ہستی از قالب انسان جیف است کہ سند استعمال

را با باغ تشبیہ دادہ اند (ظہوری ۵) پیش نشد (ارو) بہشت - مؤلف (۲)
سرخ روئی گل کند از باغ ہستی در خار و قالب انسان - مذکر -

جام اگر بر قطرہ دامن داغ خود زمیذہ - **باغ ہوس** اصطلاح - مرکب اضافی

(ارو) باغ ہستی - مذکر - کہہ سکتے ہیں است - فارسیان ہوس را بہ باغ تشبیہ
یعنے ہستی کی تشبیہ باغ کے ساتھ - دادہ اند (ظہوری ۵) صد شاخ تازہ

باغ ہشت در اصطلاح - بقول بحر از بن ہر برگ بر دم پای بر کہنہ نخل باغ ہوس

وانند (۱) بہشت و (۲) قالب انسان چون تبر ز نیمہ (ارو) باغ ہوس
مؤلف عرض کند کہ محققین بر (ہشت) کہہ سکتے ہیں - مذکر - یعنے ہوس کی تشبیہ باغ کے

بہشت) گویند کہ کی خلد و دوم دار السلام **باغیچہ بندی** اصطلاح - صاحب روزنامہ

سوم دارالقرار چارم جنت عدن بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار ذکر این
پنجم جنت الماوی ششم جنت النعیم ہضم کردہ گوید کہ معنی حدود و احاطہ بندی باشد

علیین ششم فردوس پس ہمین بہشت در مؤلف عرض کند کہ در تعریف لغت
را صفت باغ قرار دادند و گنایہ کردند سکندری خوردہ است معاصرین عجب

از بہشت و ہمچنین دو چشم و بینی و دو گوش (باغیچہ بندی) انتظامی را گویند کہ متعلق
وہان و مقعد و مبول را بہشت در گفتند بہ درستی روش باو چمن ہای باغ باشد

و بصفت باغی آوردند و این گنایہ باشد تعجیم صاحب روزنامہ غیر باغ را ہم قدر

(۲۱۸)

اصطلاح داخل می کند و وجود باغیچہ تقسیم را جو روشن اور کیا ریون کی درستی منع می کند. قاتل (ارو) چمن بندی و غیرہ میں کیا جاتا ہے۔ مؤثرت جمہ۔ دکن میں باغ کے اس انتظام کو کہتے ہیں آصفیہ اس کو ترک فرمایا ہے۔

باغیگیری اصطلاح بقول بحر و بہار عصیان و بیفرمانی۔ (ملا با تفسیر) گروہی از عقل و گیاست بری و در انجا زده کوس باغیگیری پامؤلف عرض کند کہ باغیغت عرب است و بقول اتندبغنی نافرمان و از اطاعت بیرون شونده و بقول منتخب تم کنند اسم فاعل بغاوت و فارسیان بر آخرا این کلمہ گراوردند کہ بقول برہان وقتی کہ در آخر کلمہ آید افادہ معنی اسم فاعل دہد چنانکہ کوزہ گر و کاسہ گر و بازی گر (الخ) پس از ان یا مصدری بر وزیادہ کردند همچون بازیگیری پس معنی لفظی این نافرمانی و بغاوت۔ مابین را مفسر گوئیم کہ تصرف استعمال فارسیان در لغات عرب بقاعدہ فارسی است۔ (ارو) بغاوت بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤثرت۔ سرکشی۔ نافرمانی۔ غدر۔ بلوا۔ تزدی۔ سرتابی۔ اخلاف۔

(الف) بافت	(الف) بقول انندجوالہ فرسنگ فرنگ بہ فای معض (۱) امر از
(ب) بافانیدن	بافتن حریر و بوریو و تبریک یعنی بافتند و (ب) بقول موارد حاصل البص
(ج) بافت	بافتن مؤلف عرض کند کہ (۳) اسم مصدر (د) است مری علیہ
(د) بافتن	(د) کہ معنی افزار حلاہکان (مثل شانہ) می آید خان آرزو
(ه) بافتہ	در سراج (الف) را مرادف بقتری گوید و فرماید کہ چون جامہ بافتہ

آن را حرکت دهند تا تارها برابر افتد و دقیقه و دقتین هم آمده (الخ) فارسیان زیادت
الف با نهار فتح موحده با ف کردند و مخفف بافت هم - و (ب) بقول بحر تعدی بافتن و
با فیدن و (ج) بقول نوادر (۱) ماضی بافتن و بقول موارد (۲) حاصل بالمصدرش
و فرماید که (بفت) که می آید مخفف آن چنانکه (زربفت) و (د) بقول موارد و معنی (د)
با فیدن و (۲) ساختن و (۳) آراستن و (۴) گفتن چون در فرغ بافتن و حرف
بافتن صاحب بحر گوید که نسج کردن جامه و جز آن و (ه) در هم کردن و (۶) تابان
و پیچیدن موی و ریسمان و فرماید که کامل التصریف است و صنایع این بافند (ظهوری
۱۷) غزالی کرنگه دام دل و راستگان بافند مگر برگردنش روزی کند آه با پیچند
(جامی ۱۷) بهر یک چند می بافد و روغی بدید زان گوهر خود را فروغی بد (خواجہ شیراز
۱۷) یکی از عقل می لافد و کلمات می بافد بیایکین داور بهار اید پیش داور اندازم
۱۷ (ظهوری ۱۷) نفسم حرف طره می بافد و دانه خال مشک بزم را و مؤلف عرض
کند که معنی اول حقیقی است بلحاظ ماخذ که اسم مصدر این افزار جلا بندگان است چنانکه
بر (الف) مذکور شد و دیگر همه معانی مجاز آن و این مصدر اصلی است که از اسم جاد
فارسی زبان ساخته شد و با فیدن که می آید تصحیف و جعلی خیال کنیم که محققین اهل زبان
فکرش نکرده اند و متنبین بند ترا و دلی خبر از ماخذ حقیقت باف را نه فهمیده بقاعده
مصادر جعلی زیادت تحتانی مکتور و زیادت (ون) که علامت مصدر راست مصدر
ساختند و گیر هیچ و (ه) بقول صاحب بحر (۱) نوعی از قماش ابریشمی و بقول صاحبانند

بحوالہ فرنگ (۲) تکمہ ہامی شیم گوسپند و (۳) رسن و (۴) رنگی است کہوتر
 را مؤلف عرض کند کہ (۵) بمعنی حقیقی خود اسم مفعول بافتن یعنی منسوج دیگر مہ معانی
 مجازین و نسبت معنی چہارم عرض می شود کہ ما این قسم کہوتران را دیدہ ایم کہ پر ہای سیاہ
 و سپید ہم آمیختہ ظاہر اچان مفہوم می شود کہ از تار و پود بافتہ اند و این قسم کہوتر رنگین
 و گرہ بازیافتہ می شود (ار دو) (الف) (۱) بن۔ بنا کا امر حاضر (۲) دیکھو جو حیم کے
 دوسرے معنی (۳) جلا ہون کے ایک اوزار کا نام فارسی میں (لف) ہے اور اسی کا فنی
 (باف) اسی کو اردو میں (بتا) کہتے ہیں۔ کنگی کی شکل کا۔ (ب) بنوانا۔ بننا کا متعدی۔
 (ج) (۱) بننا۔ بننا کا ماضی مطلق (۲) بافت۔ فارسی اسم نونث۔ دکن میں نونٹ اور اردو میں
 بناوٹ جو بننا کا حاصل بالمصدر ہے۔ (د) (۱) بننا (۲) بنانا (۳) آراستہ کرنا۔ سجانا۔
 (۴) کہنا (۵) درہم برہم کرنا (۶) مل دینا۔ بقول آصفیہ۔ بننا۔ مروٹنا۔ (د) (۱)
 بافتہ۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ ایک قسم کا ریشمی کپڑا۔ مذکر (۲) شیم کی گندی۔
 مونٹ (۳) رستی۔ مونٹ (۴) کہوتر وں کے ایک رنگ کو فارسیوں نے بافتہ کہا
 ہے جو سیاہ و سپید پرون کے ملنے سے ظاہر الیا معلوم ہوتا ہے کہ گویا تانے اور بانے
 سے پرینے ہوئے ہیں۔ یہ رنگ اکثر گرہ باز کہوتر وں میں پایا جاتا ہے۔ مذکر (۵) بنانا
 بننا کا اسم مفعول۔ باقیدہ بھی کہہ سکتے ہیں۔ صاحب آصفیہ نے ترک فرمایا ہے۔

باقدم | بقول سروری لبکون فاضم وال۔ (۱) عاقبت کار رہا باشد و فرمایا کہ
 در نسخہ وفائی وادیات الفضل بہ قاف عوض فا۔ باقدم آوروہ (الو بشکورہ) چہ با

کردن کون با قدم و مگر خانه روی چور و به بدم و (رودکی) گرچه هر روز
 اندکی برداردش و با قدم روزی بی پایان آردش و صاحب برهان گوید که لیکن
 فاف و فتح دال بجد و میم ساکن انجام و پایان کارها و بضم دال هم آمده صاحب رشیدی
 نیز کرمی مذکور گوید که در کلام ابو شکور بضم دال و بقول شمس فخری هم که بر با قدم
 به قاف می آید ولیکن اسدی بفتح دال آورده (س) بر اسپ گمان از ره راست
 خم و قرار ت بدو رخ بود با قدم و و فرماید که شاید که قافیه کم باشند نه خم صاحبان
 جامع و ناصری و سراج ذکر این کرده اند و صاحب مؤید گوید که آنچه ادوات به قاف
 آورده شاید که خطای کاتب باشد مؤلف عرض کند که با ف بمعنی افزار جلاپگان
 گذشت که بشکل شانه باشد چون پودر در تار قائم کنند آخر کار بوسیله با ف آن را
 مستحکم سازند پس با قدم قلب اصناف دم با ف باشد و مجازاً بمعنی آخر کار مستعمل شد
 اندرین صورت بفتح دال جمله صحیح باشد صاحب قانون و شگیری فرماید که در لغات
 فارسی زبان هر کجا قافیه باید دانست که اصلش با سی فارسی است پس قدم را
 مبدل قدم گیریم و قدم در سنکرت بر وزن عدم آخر اعداد است که از روی شاکر
 ده صد و ده را گویند و حب دستور العمل اکبر پادشاه هزار صد و ده را اندازین
 تعداد را اسمی در اعداد نیست و این را آخر اسماء اعداد گویند پس عجیب نیست که فایان
 همین لغت سنکرت را مرکب کرده اند با کلمه با که بمعنی هفتم است چنانکه بجایش گذشت
 و معنی لفظی این - قدم دارنده یعنی اسم آخر اعداد دارنده و مجازاً بمعنی آخر کار مستعمل

اندرین صورت هم باید که دال مهمله را مفتوح گیریم پس آنانکه بضمت دال استعمال کرده اند
 غور بر ماخذ کرده اسم جامد دانسته باشند که در استعمال بفتح و ضمه دال آمده و الله اعلم
 بحقیقه الحال بعضی از معاصرین و واقفین عادات حیوانات گویند که رویاه مقام خود را
 به دم صاف نمی کنند بلکه به نفس و دم خود و این عادت او دائما از برای آن است که
 جانوران موزی از هوای نفس او بگریزند و مقام او محفوظ شود و گویند که وجه تشبیه رویا
 هم همین است که اسلش (رو به آه) بالف محذوفه یعنی روی آه دارند یعنی دائما آه کشند
 و گویند که بزمانه نقل و حرکت هم نفس تندزند و حشرات الارض موزی از راهش بگریزند
 و کناره کنند. باجمله از این قدر صراحت که ما کرده ایم قافیه شعر ابو شکور به فتح باشد
 نه بضمت و همه محققین نازک خیال باستان و همین یک شعر با قدم را بضمت دال مهمله گرفته اند
 و خلاف ماخذ پی برده اند. آفرین بر صاحب رشیدی که برای تصدیق ضمه دال اصلاحی
 در کلام اسدی پسندید و تخم را گم خیال کرد باجمله آنانکه فاراق گرفته اند ماخذشان
 قول آدات است و صاحب مؤید خوش فیصله کرده که خطای آدات بدست کاتب
 که زیادت یک نقطه پریشان کرد و کلمه بحث این بر با قدم کنیم. این است حقیقت
 با قدم و نتیجه جگر کاوی (ار دو) آخر کار بقول امیر انجام کار. آخر کو.

بافقی [مقبول] بسیار و مانند قصبه ایست از مضافات نیرد. از انجامست مولانا وحشی
 بافقی المشهور بریزوی مؤلف عرض کند که وجه تشبیه این متحقق نشد ظاهرا لغت ترکی
 یافته می شود ولیکن محققین ترکی زبان ازین ساکت (ار دو) بافقی مضافات

یزد سے ایک قصبہ کا نام ہے یولانا وحشی بافقی کا وطن۔ نگر۔

بافکار اصطلاح۔ بقول سروری بہ فا باشد بہر دو صورت کنایہ از جولاہ۔ آفرین و کاف تازی بروزن رازدار جولاہ را بر محقق صاحب زبان کہ این را محقق بافتہ گویند (حکیم لیبی) بافکاری بود در کار نوشتہ اینست طرز تحقیق ماخذ کہ صدر بہ شہر ہری داشت زیبا روی و عنایتی از طبع آزمائی اہل زبانست (اردو) کہ بقول برہان و جامع و بحر بافندہ و جولاہ و کمیوانوحشی۔

صاحب نامری فرماید کہ محقق بافندہ کار بافلان چہ داری | مقولہ بقول وارستہ صاحب مؤید این را بہ کاف فارسی گفتہ و بحر یعنی با او چہ خصوصت داری مؤلف مؤلف عرض کند کہ باف یعنی افزا ^{بگان} جولانہ عرض کند کہ حقیقت این بر (با او چہ داری) بجایش گذشت و کار معنی خودش پس اسم بیان کردہ ایم و سنا استعمال این ہم از کلام فاعل ترکیبی است یعنی کار باف دارندہ یا ملاحظہ فرمائید راجع گذشت (اردو) کہ با او چہ داری باف را حاصل بالمصدر بافتن گیریم و مرکب بافندہ بقول اندر جولاہ فرنگت کنیم با کار معنی کار بافت کتندہ و بافندہ بفتح ثالث و سکون نون نسا ج و جولاہ۔ و اگر کاف فارسی گیریم کار بقول برہان (شیخ شیراز) بوریا باف گر چہ بافندہ لفظی است کہ افادہ فاعلیت کند وقتی کہ بافتندش بکار گاہ حیرت مولف عرض کند بلفظ دیگر مرکب شود همچو آموزگار و سازگار کہ کبیر ثالث اسم فاعل بافتن و بافیدن اندرین صورت معنی لفظی این صاحب باف است ضرورت نہاشت کہ بعد ذکر مصداق

از شتقاقش بحث کنیم نمیدانیم که محقق معاصر (اردو) بیٹے والا۔ جلاہا۔ جامہ ہاف۔
چراؤ کر این کرد و حیان فار مفتوح گرفت نور ہاف ہومن۔ پارچہ ہاف۔ کولی۔

ہافنگ | القبول اند بخوالہ فرنگ فرنگ بر وزن آہنگ۔ لغت فارسی زبان است
نوعی از سمور و سنجاہ محققین فارسی بر سمور و سنجاہ گویند کہ نام دو جانور است کہ
از پوستش پوستین سازند و قبول غیاث پوست حیوان مذکور ہم۔ صاحب برہان بر
ہافنگ گوید کہ بہ فتح اول و ثانی نام جانوری بسیار موی کہ از پوستش پوستین سازند بعضی
گویند کہ نوعی از پوست باشد کہ آن از سنجاہ گرم تر و از سمور سرد تر مؤلف من
کند کہ دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر ہافنگ نکر و خیال مامر گب است از کلمہ
بامعنی ہفتمیش و ہافنگ بمعنی دوم بیان کردہ برہان و غیاث و معنی لفظی این ہافنگ دارند
یعنی پوستی دارندہ و کنایہ از جانوری کہ نوعی است از سمور و سنجاہ حیث است
کہ صاحب محیط ہم ازین ساکت و بذیل سمور و سنجاہ ہم ذکر این نکر دو ما از تحقیق
مزید قاصریم و بلحاظ ماخذ بالا تو انیم عرض کرد کہ بفتح سوم و چہارم باشد (اردو)
ہافنگ ایک جانور کا نام ہے جو سمور اور سنجاہ کے اقسام سے ہے۔ نگر۔

ہافیدن | القبول بحر بمعنی ہافتن کامل التثنی گذشت (اردو) دیکھو ہافتن۔
و مضارع این ہافد صاحب اند ہم ذکر ہافتن | مصدر اصطلاحی۔
این کردہ مؤلف عرض کند کہ ما بخت این صاحب رہنما بخوالہ سفر نامہ ناصر الدین
بر ہافتن کردہ ایم و ذکر ماخذ ہم ہمدراجا شاہ قاجار ذکر این کردہ گوید کہ در قالب

است مؤلف گوید که کلمه بادریخا بمعنی اسدی اصح باشد مؤلف عرض کند که
 سیزدهم اوست یعنی استعانت پس معنی مقصودش خبرین نباشد که فتح وال مهمله
 لفظی این باستعانت قالب ریختن باشد اصح و اندکیست از محققین فارسی
 و جادار و که بمعنی چهار و همیشه گیریم یعنی زبان چه مایه بی اعتنائی کرده اند که یکی در
 و ر که ترجمه فی باشد (اردو) و هانا کلام اسدی با قدم را به ف نوشته سند خود
 بقول آصفیه. و هات کو پیکلا کر قالب مین گیر و دیگری به نقل با قدم به قاف از هانا
 و هانا. سانچیکه ذریعه سے بنانا. سانچیکه یک شعر پذیر و حقیقت انیت که شعرا
 و هانا. بقول آصفیه. قالب مین و الکر بنانا. زبان دان استعمال این به ف و قاف سوم
 با قدم بقول جهانگیری با قاف موقوف هر دو کرده اند و ماخذ این به فای سوم
 و فتح وال عاقبت کار و از حکیم اسدی سندی بجای خودش بیان کرده ایم و درینجا عرض
 آورده که بر (با قدم به ف) گذشت و درینجا می شود که (با قدم) مرگب باشد با کلمه با
 در هانا کلام اسدی با قدم را به قاف بمعنی هفتاد و پیش و قدم به فتحین بمعنی خودش
 نقل کرده. نیز فرماید که شمس فخری بضم د یعنی پای و معنی لفظی این قدم دارند و صحت
 بسته (سند) نیز چنان بر آن خور و کو دالما قدم و کنایه از آخر کار که قدم هم عضو آخر
 در دم ایشان قدم چون پاروم که گر کند انسان است مخفی مباد که در صرع آخر
 دارای دوران تربیت که کار و دانش یک کلام شمس فخری اگر قدم را بفتح اول گیریم
 اگر دو با قدم که و فرماید که درین ماده قول وزن شعر درست نمی شود مدعی در ادعا

اعراب لغت سست است و گواه او تصدیق	(باقدم) را با (دَم) بالضم قافیه کرده اند
قول ماچست باجمله (باقدم) به سکون قاف	پی باخذ و تحت اعراب لغت نبوده اند قاف
نیت و نباشد و بفتح دال صحیح باشد آنکه	(ار دو) دیگر باقدم -

باقرخانی اصطلاح - صاحب اندکجواله فرنگ فرنگ گوید که نوعی از نان که از سرکه و شیر و آرد می سازند مؤلف عرض کند که بعض معاصرین عجم گویند که این ایجاد باقرخان باشد که در زمانه پاشان گذشته یکی از معاصرین ترک گوید که این لغت ترکی زبان است و کتابت این بواو بعد خای معجمه (باقرخانی) مخفی میباد که باقر در ترکی زبان نخاس یعنی مس باشد و خوان لغت فارسی است که در ترکی معنی طعام و سفره مستقل کفافی الکثر پس بای نسبت در آخرش زیاده کرده و معنی فعلی این مس منسوب به طعام یا مس منسوب به سفره و کنایه از گردنه نان که سرخ رنگ باشد و در چنانکه سفره عرب (ار دو) باقرخانی بقول آصفیه - ترکی - اسم مؤنث - ایک قسم کی روغنی او رخته میدے کی روٹی خوشکوار و دود ملا کر تنور میں پکائی جاتی ہے -

باقرقره بفتح هر و وقاف و سکون راے مهله اول و فتح ثانی بقول صاحب زنهاجواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار (۱) آبگیر و غدیر و بهندی جمیل نام است و بقول بول چال (۲) ماده خروس جنگی مؤلف عرض کند که غرغره بقول برهان بفتح اول بر وزن پخیره معنی غرغراست یعنی غلطک آب کشی و در عربی آب که در گلکو کشند و حرکتی دهند و بریزند و کیر اول و ثالث نام نوعی از مرغ که بقول بعض خانگی است و بقول

بعضی صحرائی (الخ) پس بخیال ماقرقرہ مبدل غرغره باشد کہ عین محبہ بہ قاف بدل شود چنانکہ
 آروغ و آروق و کلمہ بامعنی ہفت ہش کہ افادہ معنی فاعل کند ازین صورت معنی نقلی
 این غرغره دارندہ و کنایہ از آگیزی و غدیری کہ از آب مجتمعہ آن سوحش بزور ہوا بر
 پشتہ آن زند و آوازی دہد همچون غرغره و نسبت معنی دوم عرض می شود کہ شنیدہ ایم کہ
 از گلوئی مادہ خروس ہم آواز غرغره برآید (اردو) (۱) جمیل بقول آصفیہ - ہندی
 اسم مؤنث - تال - تالاب - ڈل - غدیر - آگیر - پانی کا وہ قطعہ جو چاروں طرف خشکی
 سے محیط ہو (۲) ایک جنگلی مرغی جو مثل غرارے کے آواز دیتی ہے - مؤنث -

باقل | بقول وارستہ و بہار بہ کس قاف (۱) کودک نشان ریش برآمدہ و (۲) نام
 شخصی کہ بحقیقت شہرت دارد و (۳) سخنی کہ بجاہلی و در ماندگی بیان شود (فقہ حاکم
 طباطبائی) من باقل سخن کہ کاروانش بزمناختہ ام الخ) صاحب شمس این را بمعنی
 اول و دوم لغت عرب گوید - صاحب اتد فرماید کہ باقل - کہ صاحب - عربی - نام مردی
 از قیس ابن ثعلبہ کہ در بحر بیان بہ وی مثل زند گویند کہ آہوئی خریدہ بود بہ یازدہ درم چنان
 از قیمت آن پرسیدند ہر دو کف دست خود بکشاد و زبان برآورد پس آہو گر بخت و ہم
 او ذکر معانی بیان کردہ بہار کردہ و بحوالہ غیاث (۴) بمعنی ترہ فروش آوردہ صاحب
 منتخب گوید کہ نام مردیست ضرب المثل بنادانی و بی زبانی مؤلف عرض کند کہ فارسیان
 لغت عرب را بہرہ معنی اول الذکر استعمال کردہ باشند بجزا مقصود از معنی اول کودکی کہ عقل
 کامل ندارد و مراد از معنی دوم ہر شخص احمق حیف است کہ سدا استعمال معنی اول و سوم

پیش نشد نسبت معنی سوم عرض می شود که شخصی باشد که سخن به کاپی و عجز ادا نکند و به اشاره کار گیرد و نقصان بردار و چنانکه باقل عرب بجای آنکه قیمت آهویان کند و انگشتان دست کشتا و زبان بر آورد تا سائل از یازده درم واقف شود و ندانست که ازین حرکت آهواز دست می رود و محققین بالا در تعریف معنی سوم غور نکرد و اند فیماثل مخفی میاد که اگر نسبت معنی چهارم سندا استعمال پیش شود تو انیم عرض کرد که مفرس است که فارسیان از باقل بقاعده عربی باقل بر وزن فاعل استعمال کرده اند و فی الحقیقت باقل بدین معنی در عربی یافته نمی شود (ار و و) (۱) و لک کا جکے سبزہ آغاز ہوا و عقل کامل نہ کھتا ہو۔ نہ کر (۲) و ہ شخص جس کی حماقت کا شہرہ ہو۔ احمق۔ (۳) عاجز بیان۔ کامل کلام جیسے (کامل وجود) بات کرنے میں سست جو زبان نہ کھولے اور اکثر اشاروں سے مطلب ادا کرے۔ اگرچہ۔ اس کا نقصان ہو جائے۔ (۴) ترک کاری فروش۔

(الف) باقل | القبول منتخب لغت عرب است بہمزہ و تشدید لام و بی ہمزہ بمعروف صاحب روزنامہ بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار ذکر این کردہ و فرماید کہ معاصرین عجم غلطہ معروف را گویند کہ ترجمہ آن بہندی تکر است یا سیم صاحب سروری این را بہ ہامی ہتوز عوض الف در آخر۔

(ب) باقلہ | آفتہ و ہم او بہ تحتانی آخرہ۔

(ج) باقلی | آورده گوید کہ شگوفہ اولغایت خوشبو و بچشم احوال شبیہ (شاعر) نرگس شوخ و گل باقلی امروز بباغ کہ چون دو چشمند یکی اشہل و دیگر احوال کہ صاحب برہان

نسبت (ج) گوید که این همان غلّه معروف باشد که عبری با قلا گویند و صاحب جامع
هم ذکر این کرده و صاحب کثر (الف) و (ب) را لغت ترکی گفته مؤلف عرض کند
که بحث این بر با سمر گذشت و در اینجا همین قدر کافیت که با قلی هم لغت عرب است
و فارسیان الف آخر را به های موز بدل کرده اند چنانکه یاسا و یاسه پس (ب) مفرس
باشد (ار دو) و میگوید با سمر -

با قول قبول اند بخواند فرنگ لغت فارسی است (۱) مرغ را گویند و (۲)
نام مردی که قوی باشد دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد و مؤلف عرض کند
که اگر سند استعمال پیش شود تو انیم عرض کرد که (لثقی) بقول کثر بمعنی ویدن و خذر کردن
و مائل شدن آمده و چون علامت مصدر (مق) را دور کنند اسم مصدر یا حاصل
(باق) باقی ماند بمعنی نظر و خذر و سیلان پس فارسیان زیادت و اول نسبت برین
باق کرده و معنی این منسوب بخذر و کنایه از مرغی که فارسیان این ستاره را بسیارین
و خشناک دانند و جلا و فلک هم نامند و معنی دوم مجاز باشد (ار دو) (۱) جلا و فلک
بقول آصفیه عربی - اسم مذکر - مرغ - یک آتشی ستاره کا نام - و میخواند خیر پنجم (۲) با قول -
فارس مین ایک پهلوان کا نام تھا - مذکر -

باقی بقول تخت لغت عرب است بمعنی جاوید باشنده و نامی از نامهای حق تعالی مؤلف
عرض کند که اسم فاعل از مصدر بقا باشد فارسیان (۱) بمعنی هر چیز باقی مانده استعمال
کنند که در مطعّات می آید و (۲) اصطلاحی است در سیاق محکم یعنی زیری را گویند که بعد از وضع

مصارف در سلک باشد یعنی زرموجود و این مجاز معنی اول است مقابل فاضل که عام را خاص کرده اند (تھوری ۱۵) گردیده ثبت نام تھوری بگلک عشق و در دفتر کی باقی و فاضل برابر است و (ولہ ۱۵) شکیب یک دہ ام را کہ بار صد سال است و مجوی باقی عاشق کہ فاضل افتاد است و (ولہ ۱۵) خرچ بسیار و شکیبائی کم چ کند و باقی آورده ام و می طلسم فاضل خویش و (اردو) باقی بقول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ (۱) بچی ہوئی چیز۔ باقی۔ بچت۔ بقایا۔ بقیہ۔ (۲) اصطلاح سیاق میں بچی ہوئی رقم کو اعظم ازینکہ لینے کے قابل ہو یا دینے کے قابل۔ باقی کہتے ہیں اور یہ تعادل فاضل کا

باقی بودن استعمال بمعنی تحقیقی است موقوف برآیندہ دارند و این در اشعار سلیم و متعلق بہ معنی اول لفظ باقی (النوری ۱۵) و محاورہ اہل عبارت وارد است مثلاً مرا بگوی چه باقی بود ز رونق شغل و چو در بحر ہم ذکر این کرده و بہار (ب) را آورده معاملت از اصل بگذرد و توفیر و (اردو) معنی شفق با خان آرزو و صاحب اند نقل نگارش ہر دو از محمد قلی سلیم سدا رند (۱۵) باقی رہنا بچیا۔

(الف) باقی داستان بفرود است مثل۔ اشبم وردول تمام نشد و باقی داستان (ب) باقی داستان بفرود شب خان آرزو بفرود شب و صاحبان خزینه و امثال (ج) باقی داستان شب فروا در چرخ فارسی و احسن ذکر (ج) کرده از معنی و محل ذکر (الف) کرده فرامید کہ مثل است و در استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ اختلاف مقامی استعمال کنند کہ کاری کنند و تتمہ را نقطہ (الف و ب و ج) اخیر نیست معیار

عجم (ب) را بر زبان دارند چون کاری را تمام کنند مقصود از استعمال این است
 در روزی ختم نشود و باقی مانده آن را بر که هر چه از سخن ما باقی ماند فهمیدن آن بدست
 آینده گذارند فارسیان استعمال این مثل شماست (ار و و)؛ آینده تم سمجه لو
 کنند و معنی حقیقی این متعلق است به کایات کوکن مین جب و شخصون مین گفتگو موی ہے
 الف لیلہ کہ حاکمی آن ہر شب حصہ باقیہ را تو ایک شخص اپنے مخاطب کو کہتا ہے: مجھ کو
 بہ شب آیندہ می گذاشت۔ فارسیان ہمین را جو کہنا تھا کہ چکا آیندہ تم سمجھ لو؛ اس کا
 بطور مثل می زنند معنی عام کہ باشد محض یہ مطلب ہے کہ میری تقریر کے مقصد کو تم
 نہ ارد (ار و و) باقی کل۔ باقی پھر بھی۔ پاچکے ہو آیندہ کیا ہونا چاہتا ہے تم اس پر غور کر لو
 باقی دیگر شمارا امقولہ یقول وارستہ باقی ماندہ استعمال۔ یقول اند بخوالہ فرنگ
 و بہار و بحر یعنی این قدر گفتم دیگر اختیار فرنگ۔ تتمہ و پس ماندہ۔ مؤلف عرض کند
 شماست بفہمید و بمعنی حرف و ارسید کہ متعلق بہ معنی اول لفظ باقی۔ ہای مقدار و اندازہ
 (محسن تاثیر) زان دلربای جانی باشد و رآخر ماضی مطلق (باقی ماندن) زیادہ کردہ
 حضور تاثیر بر صوفی بر مرقم باقی دیگر شمارا بمعنی اندازہ کہ باقی ماند و جاوہر کہ ہاں است
 مؤلف عرض کند کہ فارسیان این مقولہ گیریم بمعنی چیزی کہ منسوب بہ باقی است (ار و و)
 برای مخاطب استعمال کنند بعد از آنکہ سخن خود باقی ماندہ۔ باقی رہی ہوئی چیز۔

باک اکاف عربی بقول سروری و جہانگیری و برہان و رشیدی و مؤید و ناصری
 و سراج بمعنی (ا) ترس و بیم۔ بہار گوید کہ بالفظ داشتن مستقل مؤلف عرض کند کہ

به تلاش ما با مصداق آمدن و بودن هم و حق آنست که انحصار درست نیست صحاب
 اکثر فرماید که لغت ترکی است بمعنی نجیب و بکا و صراخ و بمعنی خوف و رعب لغت فارسی
 است مؤلف عرض کند که عجیب نیست که فارسیان از ترکی گرفته باشند یا بالعکس این
 بصورت اول مفروض باشد که فارسیان تصرفی در معنی کردند که نجیب و بکا و صراخ
 هم علامت ترس و بیم است و بصورت ثانی اسم جامد فارسی زبان باشد و بس و عجیب
 نیست که اصل این از بکار باشد که لغت عرب است و ترکان از عربی گرفته باشند (نوی
 ۵) قوت دادن اگر نیست ما با کی نیست و قوت ناستن هست و الله اعلم (وله ۵)
 لیک چون حکم شهنشه در میان آمد چه باک و خود چنان پندار جرم بگیران آورده ام
 (فردوسی ۵) من این باک و در خواب دیدم نخست و چنین است و بین خواب من شد
 درست و (ارو و) باک بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر خوف - فکر - اندیشه
 خطر - در - دشت -

(۲) باک - بقول جهانگیری و برهان بمعنی اللغات نمودن و بقول مؤید و سراج اللغات
 مؤلف عرض کند که اگر سداستعمال میشد و توانیم عرض کرد که اسم جامد فارسی زبان
 است و با معنی بیان کرده مؤید و سراج اتفاق داریم حیف است که صاحبان جهانگیری
 و برهان اسم جامد را مصدر قرار دادند و غور بر لفظ نکردند مخفی مباد که باقی و ترکی با
 بقول صاحب لغات ترکی بمعنی بپین و بنگر امر حاضر است از مصدر با قمتق که بمعنی اتفاق
 کردن بچپ و راست و صاحب کتزدگر این مصدر کرده پس باقی حاصل بالمصدرش

بمعنی التفات و تبدلش باک باشد که قاف بدل شد به کاف و چا دارد که ترکیان مصدر بهان
 را از اسم جامد باک (فارسی) به تبدیل کاف با قاف ساخته باشند - و الله اعلم - (اردو)
 التفات - بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث - میل - توجه - رغبت - مهربانی -
 (۳) باک - بقول جهانگیری و بهان بمعنی از پس نگریتن و بقول خان آرزو در سراج
 در پس نگریتن و بقول نوید باز پس نگریتن مؤلف عرض کند که اگر سند استعمال می شود
 توانیم عرض کرد که معنی این مشاهده در پس حاصل بالمصدر پس نگریتن و این هم از قسم التفات
 است و متعلق به بیم و ترس هم که در پس نگریتن علامت خوف و اندیشه باشد و التفات کسی
 هم که در پس باشد بای حال این را مجاز معنی اول و دوم دانیم (اردو) پھر کر دیکھنا
 پیچھے نظر کرنا پلٹ کر دیکھنا حاصل بالمصدر -

(۴) باک - بقول بهان ترجمه نوع - خان آرزو در سراج ذکر این بجا که برهان کرده
 محققین اهل زبان ازین ساکت شتاق سند استعمال باشیم اگر بدست آید توانیم عرض کرد
 که اسم جامد فارسی قدیم باشد (اردو) نوع - بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث قدیم جنس
 (۵) باک - بقول ناصری بمعنی همه و سندی که از ناصر خسرو پیش کرده برای (پاک - به بای فارسی)
 است مؤلف عرض کند که تسامح محقق عجم است که بای فارسی را عربی دانست طرز
 بیان خبر سید هداز سکندری خور و نش که در ردیف موحده ذکر این کرده و معنی اول را
 هم ذکر کرده اگر این را مبذل پاک می گفت صبیحی نداشت محققین فارسی بر لغت (پاک
 به بای فارسی) هم گفته اند که بای عربی می آید (اردو) دیکھو پاک -

<p>باک آمدن استعمال - صاحب آصفی دکن میں کہتے ہیں: "صلح کل پر رحمت</p>	<p>باک آمدن استعمال - صاحب آصفی دکن میں کہتے ہیں: "صلح کل پر رحمت</p>
<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض دل آزار پر لعنت</p>	<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض دل آزار پر لعنت</p>
<p>کند که خوفناک شدن باشد (فردوسی) با کافه شکوفه فشان اصطلاح بھو</p>	<p>کند که خوفناک شدن باشد (فردوسی) با کافه شکوفه فشان اصطلاح بھو</p>
<p>فریدون چو بشنید شد خشنماک پ از ان ترش مؤید بوالہ قنیہ - اسی چشم گریان مؤلف</p>	<p>فریدون چو بشنید شد خشنماک پ از ان ترش مؤید بوالہ قنیہ - اسی چشم گریان مؤلف</p>
<p>در بیان مدش باک پ (انوری) کشتی عرض کند کہ کافہ بقول منتخب بہ تشدید فہمی</p>	<p>در بیان مدش باک پ (انوری) کشتی عرض کند کہ کافہ بقول منتخب بہ تشدید فہمی</p>
<p>نوح است در گاہت چه باک آید مراد گرز ہمہ و صاحب غیاث فرماید کہ در فارسی</p>	<p>نوح است در گاہت چه باک آید مراد گرز ہمہ و صاحب غیاث فرماید کہ در فارسی</p>
<p>بیدادی بر اہل فضل طوفان آمدہ است بی تنوین آید پس بخیاں مانصہ (شکوفہ</p>	<p>بیدادی بر اہل فضل طوفان آمدہ است بی تنوین آید پس بخیاں مانصہ (شکوفہ</p>
<p>(ارو) ڈر ہونا خوفناک ہونا۔ فشاندن (کنایہ از اشک فشاندن و گریستن</p>	<p>(ارو) ڈر ہونا خوفناک ہونا۔ فشاندن (کنایہ از اشک فشاندن و گریستن</p>
<p>قابل بیان بود و ضرورت نہ داشت کہ این مقولہ - صاحبان</p>	<p>قابل بیان بود و ضرورت نہ داشت کہ این مقولہ - صاحبان</p>
<p>را بطور اصطلاح ذکر کنیم (ارو) دیکھو شکوفہ</p>	<p>را بطور اصطلاح ذکر کنیم (ارو) دیکھو شکوفہ</p>
<p>واحسن ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال باک بودن استعمال - بمعنی خوف و</p>	<p>واحسن ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال باک بودن استعمال - بمعنی خوف و</p>
<p>ساکت و در کتابت خزینہ و او عطف بعد بیم بودن است - صاحب آصفی ذکر این</p>	<p>ساکت و در کتابت خزینہ و او عطف بعد بیم بودن است - صاحب آصفی ذکر این</p>
<p>لفظ کافر متروک و معاصرین عجم بر زبان کردہ از معنی ساکت (خسرو) عاشق</p>	<p>لفظ کافر متروک و معاصرین عجم بر زبان کردہ از معنی ساکت (خسرو) عاشق</p>
<p>دارند فارسیان این مقولہ را بطور عنایت کہ می سوزد دلش از طعن کے باکش بود کہ</p>	<p>دارند فارسیان این مقولہ را بطور عنایت کہ می سوزد دلش از طعن کے باکش بود کہ</p>
<p>استعمال کنند مقصود انیت کہ صلح کل باش شمعیکہ آتش می خورد راحت شمار و گاز را</p>	<p>استعمال کنند مقصود انیت کہ صلح کل باش شمعیکہ آتش می خورد راحت شمار و گاز را</p>
<p>و با ہمہ مذاہب و ملل در امور دنیوی (ارو) ڈر ہونا خوف ہونا۔</p>	<p>و با ہمہ مذاہب و ملل در امور دنیوی (ارو) ڈر ہونا خوف ہونا۔</p>
<p>و ندہی دل آزاری کسی کن (ارو) باک داشتن استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>و ندہی دل آزاری کسی کن (ارو) باک داشتن استعمال - صاحب آصفی</p>

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف گوید که	بر سنگ (صاب) چه پاک دانه خال
بمعنی خوف داشتن و خوفناک بودن است	ارگزندی دارد باز خشم زخم چه پروا سینه
(سعدی) تو پاک باش برادر مدار	سیدار و (الوزی) بند کشود چرخ تند مسکن
از کس پاک بزنند جامه ناپاک گازران	راهنمود بیت پاک مدارم (ار دو) خوف رکعنا خوفناک

باکران بهشت اصطلاح بقول مؤید و بحر و هفت و اند معنی خوران بهشت مؤلف
عرض کند که مرکب اضافی است و باکره بقول محیط محیط لغت عربست بمعنی دوشیزه
و جمع آن بواکر (الخ) پس فارسیان که جمع این را خلاف قیاس باکران آورده اند
مفترس باشد (ار دو) خوران بهشت که می سکنند صاحب آصفیه نے خور بر کجاست
که عربی اسم مؤنث خور کی جمع خوبصورت لڑکیان جو بهشت میں نیک آدمیوں کی بیو

باکر زمان اصطلاح بقول شمس بفتح	نه شود اعتبار را شاید معاصرین عجم هم بزرگان
سوم و چهارم بمعنی (۱) عرش و (۲) آسمان	ندارند و ما خدیم غیر متحقق و کر زمان بفتح اول
اما از کلام دقیقی معلوم می شود که لفظ کر زمان	و سکون ثانی بمعنی آسمان و عرش اعظم یایش
است باور و داخل نیت لهذا در باب کا	می آید (ار دو) و دیکو کر زمان -

نیز آورده (الخ) دیگر کسی از محققین فارسی **باکسی آتش شدن** مصدر اصطلاحی -
زبان ذکر این نکرد مؤلف عرض کند که می بقول وارسته و بحر و اند معنی باور و مقام خشم
پرسم از صاحب شمس که این اصطلاح را بودن چه آتش بمعنی خشم است (ظهوری) -
آخر از کجا قائم گردتا آنکه سزا استعمال پیش بیم است که بر باد رود خاک لهوری با ساقی

بس آتش چه شوی عالم آب است **با موقد** کی بر آیم من که مورم مرکب است **با موقد**
 عرض کند که (آتش شدن) کنایه از غضب عرض کند که این کنایه باشد مخفی مباد که (برگردد)
 کردن بجایش گذشت محققین نازک خیال با چیزی و کسی بجای خودش می آید و از
 (با کسی) را که بمعنی با آورده اند سکندری سند اول (با چیزی بر آمدن) پیدا است
 خورده اند زیرا که باسن و با تو آتش شدن هم (ار دو) (۱) کسی کام کو حب و نخواه
 داخل تعمیم همین مصدر باشد. قاتل و سندر انجام دینا - و کیو (از عهد بر آمدن) (۲)
 شان هم متعلق ازین مصدر اصطلاحی نباشد برابری کرنا -
 که از ان مصدر (یکی آتش شدن) پیدا است **با کسی برابر بودن** مصدر اصطلاحی
 نه با کسی (ار دو) و کیو آتش شدن - بمعنی همسری کردن است با کسی (انوری)
با کسی بر آمدن مصدر اصطلاحی بقول (۳) از فلک تا که صبح روی نمود و انوری
 اند بخواند بهار بمعنی (۱) از عهد اش بر آمدن با فلک برابر بود و (ار دو) همسری کرنا
 و (۲) برابری کردن (صائب ۳) کی صابر **با کسی برابر زدن** مصدر اصطلاحی
 می تواند ساخت طوفان را تنور پخت مکن خم بقول اند و بهار مرادف با کسی بر آمدن که
 بر آید با می پر زور ما (حافظ شیرازی ۴) گذشت ما این را در نسخه بهار عجم مطبوعه قدیم
 ماه اگر با تو بر آید و نمیش سازند و دولت یا قیسم (امیر شاهی سبزواری ۵) گز و برد
 احدی و معجزه سجانی (۶) (وله ۷) اندران شاهی ز اقران بسفر و چو با استادان برابر
 موب که بر پشت صبا بند زین و با سلیمان زده (ار دو) و کیو با کسی بر آمدن -

<p>(۱) بکسی بزرگی زون مصدر اصطلاحی (انوری ۵) صبر عاشق بس نمی آید و یار بقول اندوخته بهار خود را بهتر از و دانستن فریاد رس نمی آید و مخفی مباد که بس بقول برهان (سلیم ۵) برخاک آبروی خود ای آسمان! بالفتح بمعنی حب و پسندیده آمده پس معنی اصطلاحی میریزد و هرگز نکرده است بزرگی بکسی و۔ بالا موافق قیاس است (ارو) کسی کے مؤلف عرض کند که بہار این سندر برابر موافق طبیعت ہونا۔ کسی کا کام حسب دلخواہ (۲) بکسی بزرگی گردن آورده خبرین سر انجام دینا۔ دکن میں لبر آنا کہتے ہیں۔ نیست کہ تسامح صاحب انداست کہ بالفاظ (۱) بکسی لبر گردن مصدر اصطلاحی سندر غور نکر دو بہار ہم از تعقیق کار بندہ کہ از (۲) بکسی لبر گردن بقول اندوہا کلام سلیم مصدر (بکسی بزرگی گردن) پیدا کنایہ از سازش و موافقت گردن (صائب نہ بکسی۔ با سجدہ معاصرین عجم (۱) را بر زبان (۵) از باغ رقتنم نہ ز بی مہری گل است نذرند طالب سندر باشیم مخفی مباد کہ بمعنی چندان دماغ نیست کہ با گل لبر برم بزرگی بیان کردہ صاحب اندیم اعتراض کنیم کہ ہمدانی (۵) نہ یار را ز غم خود خبر تو انم کرد بغلط می اندازد۔ و معنی صحیح (خود را بہتر از) نہ با جہای غم او خبر تو انم کرد و مؤلف دیگری یا کسی دانستن) است نہ از و یار (۱) عرض کند کہ سازش را در تعریف این آوردن (۱) و (۲) اپنے آپکو کسی سے بہتر سمجھنا۔ خلاف محاورہ باشد محققین ہندو و بعض بکسی بس آمدن مصدر اصطلاحی۔ سازگاری۔ سازش نوشتہ اند تحقیق سازش بمعنی بکسی موافق آمدن و کنایہ از عہدہ کسی پر آمدن بجای خودش می آید۔ درینجا ہمین قدر کفایت</p>	<p>(۱) بکسی بزرگی زون مصدر اصطلاحی (انوری ۵) صبر عاشق بس نمی آید و یار بقول اندوخته بهار خود را بهتر از و دانستن فریاد رس نمی آید و مخفی مباد کہ بس بقول برهان (سلیم ۵) برخاک آبروی خود ای آسمان! بالفتح بمعنی حب و پسندیده آمده پس معنی اصطلاحی میریزد و هرگز نکرده است بزرگی بکسی و۔ بالا موافق قیاس است (ارو) کسی کے مؤلف عرض کند کہ بہار این سندر برابر موافق طبیعت ہونا۔ کسی کا کام حسب دلخواہ (۲) بکسی بزرگی گردن آورده خبرین سر انجام دینا۔ دکن میں لبر آنا کہتے ہیں۔ نیست کہ تسامح صاحب انداست کہ بالفاظ (۱) بکسی لبر گردن مصدر اصطلاحی سندر غور نکر دو بہار ہم از تعقیق کار بندہ کہ از (۲) بکسی لبر گردن بقول اندوہا کلام سلیم مصدر (بکسی بزرگی گردن) پیدا کنایہ از سازش و موافقت گردن (صائب نہ بکسی۔ با سجدہ معاصرین عجم (۱) را بر زبان (۵) از باغ رقتنم نہ ز بی مہری گل است نذرند طالب سندر باشیم مخفی مباد کہ بمعنی چندان دماغ نیست کہ با گل لبر برم بزرگی بیان کردہ صاحب اندیم اعتراض کنیم کہ ہمدانی (۵) نہ یار را ز غم خود خبر تو انم کرد بغلط می اندازد۔ و معنی صحیح (خود را بہتر از) نہ با جہای غم او خبر تو انم کرد و مؤلف دیگری یا کسی دانستن) است نہ از و یار (۱) عرض کند کہ سازش را در تعریف این آوردن (۱) و (۲) اپنے آپکو کسی سے بہتر سمجھنا۔ خلاف محاورہ باشد محققین ہندو و بعض بکسی بس آمدن مصدر اصطلاحی۔ سازگاری۔ سازش نوشتہ اند تحقیق سازش بمعنی بکسی موافق آمدن و کنایہ از عہدہ کسی پر آمدن بجای خودش می آید۔ درینجا ہمین قدر کفایت</p>
---	---

<p>با بجملة بتحقیق ما این هر دو مصدر اصطلاحی گنای باشد از زندگانی بسر کردن با کسی و معنی هفت کردن هم پیدای شود (اردو) کسی که ساخته بسر کرنا. صاحب آصفیه نے (سر کرنا) پرفرمایا ہے کہ گزارنا بھوگنا. اوقات گزاری کرنا. زندگی کو پورا کرنا۔</p>	<p>(مولانا سانی ۳۵) خوشم من با وجود پیری ہ کہ با من آن سپر خوش دارد و امروز (مرزا محمد مجذوب تخلص ۳۵) عشق با آہ و بیک خوش دارد ہست با ہم پایہ خوش دارد مؤلف عرض کند کہ از سند اول استعمال (با چیزی خوش افتادن) پیدا است و در سند</p>
<p>و دوم ہم استعمال مصدر (۱) نیست بلکه مصدر (خوش افتادن چیزی) متعل است و سند سوم متعلق نیست با مصدر (۲) و سند</p>	<p>اصطلاحی بقول اند</p>
<p>چهارم شاید مصدر (۳) باشد و از سند پنجم استعمال مصدر سوم و (با چیزی خوش داشتن) پیدا است باقی حال ہر سہ مصادر بالا موافق قیاس و متعلق در محاورہ و بر زبان محاصیر محکم است صاحب یرہان بر خوش گوید کہ ثانی معدولہ خوب و نغیرا گویند پس (خوش افتادن) یعنی خوش واقع شدن است یعنی واقع شدن خوش حالی و در مصدر</p>	<p>و بہار در امثال این مواقع لفظ خوش بخذف است (میر خسرو ۱۵) پندیدای (کمال خجندہ ۱۵) زلف عاشقان را بہ آن (جلال الدین عصفیہ ۱۵) کہ لفتح اول و ثانی چشم را شکیب خدانت خوش است واقع شدن خوش حالی و در مصدر</p>

<p>دوم خوش بمعنی حقیقی است و در مصدر سوم هم خوش بمعنی خوشی و خوشحالی باشد و همین معنی باشد در سبزه پنجم (اردو) (۱) کسی که ساتھ چھی با اوچه داری و با او دارد -</p>	<p>گزرنا خوشحالی کے ساتھ گزرنا - (۲) با کسی در آویختن</p>
<p>مصادر</p>	<p>کسی کے ساتھ خوش ہونا خوش رہنا (۳) کسی (۲) با کسی در آویز کردن</p>
<p>اصطلاحی</p>	<p>کے ساتھ خوشحال رہنا خوشحالی رکھنا - (۳) با کسی در افتادن</p>
<p>بقول بہار</p>	<p>و کیو پہلے معنی - (۴) با کسی در افکندن</p>
<p>واند کنا یہ</p>	<p>با کسی داشتن مصدر اصطلاحی قبول</p>
<p>انند کنا یہ کردن (طالب ۵) با تو دارم</p>	<p>گرفتن باز بردستان ۵ بود با خاک و انهم کہ</p>
<p>باتوای گردون تجاہل بر طرف ۵ دیدہ نشوید</p>	<p>با گردون و آویز و (کلمہ ۵) دیوانہ</p>
<p>و مہ کشا و بر عالم بہ مین ۵ (سجرا کاشی ۵)</p>	<p>زلغم و از غایت سودا ۵ با باد و آ ویزم و</p>
<p>آنجہ سرمی زند از یار بماند رزم ۵ بخود انجیا</p>	<p>باشانہ در اقم ۵ (میر حسن دہلوی ۵) شا</p>
<p>نگیرند کہ با من دارو ۵ (جلال اسیر ۵)</p>	<p>کہ گر با سر زلفت در آویزی کند ۵ آری آغا</p>
<p>ز تاراج غمش را ہی بد لہا کردہ ام پیدا ۵</p>	<p>کہ را باشد دوسر خزانہ را ۵ (ظہوری ۵)</p>
<p>نگاہش سرگران باہر کہ می گرد و مین دارو ۵</p>	<p>خاقان من بر تہ ز شعری گذشتہ است ۵</p>
<p>(ولہ ۵) زیر پیانہ می گرد و رنگی ۵ نمیدانم</p>	<p>خود را چہ ایشا عر خاقان در افکنم ۵ مؤلف</p>
<p>چہ دار و با من امروز مؤلف عرض کند کہ</p>	<p>عرض کند کہ صاحب بھر ۵ (در آویختن کسی)</p>

<p>را در مصداق مرگب معنی آویش نمودن با می کشاید که (۲) کنایه باشد از مماثلت یا کسی آورده و (۳) (در افتادن) را در مصداق گردن و هم تبه شدن یعنی شاعر گوید که اگر سفره معنی خصوصت و جنگ کردن با کسی شود می خواهی که بدرجه یوسف رسی و امن فرست (۲) غیر از ادعای بهار تائیدی از راجحه امکان از دست مده و سعی کن و اهل زبان نیست و معاصرین عجم هم بر زبان وقت خود را ضائع مکن قتال (ار دو) ندارند و از سنجیر حسن و دلهوی هم (در آویز) (۱) قرب کامل هونا (۲) مماثلت پیدا کرنا کردن) پیدا است طالب سند دیگر باشیم - هم تبه هونا -</p>	<p>از اهل زبان مخفی مباد که هر دو محققین منند (الف) با کسی در جوال بودن مصداق</p>
<p>ترش و فرق (با کسی) و (یا چیزی) نگرده اند - (ب) با کسی در جوال رفتن اصطلاحی</p>	<p>قتال - (ار دو) (۱) تا (۴) پست جانده (ج) با کسی در جوال کردن (الف)</p>
<p>وب) بقول و ارسته و بحر و اند (۱) همچا</p>	<p>بهر نا گنا جتنا -</p>
<p>با کسی در ته یک پیر من بودن مصداق او بودن و (۲) با او معارضه اتفاق اصطلاحی - بقول اند و بهار کنایه از (۱) افتادن و نسبت (ج) فرماید که متعدی -</p>	<p>کمال قرب (صائب ۵) اگر خواهی به الف وب (امیر خسرو ۵) خواهی که با یوسف در ته یک پیر من باشی پوده تا نوش زبان آور است و با سنگ و حشی ممکن است از دست دامن فرصت خود بجوال اند راست (۲) سعید اشرف ب مؤلف عرض کند که از کلام صائب (۵) یا چنین خرسی بفرمان تو فرستم و جوال</p>

پیداست البته سند دوم بکار محققین می خورد با خدای تو به (شیخ شیراز و) گفت
 و با معنی سازش کردن اختلاف داریم - از نهی با من اندر میان و چو یاران یکدل
 چنانکه بر با کسی بسر بردن) ذکرش کردیم بگو شمع بجان و (حسین شانی و) من
 (ار و و) دیکهو با کسی بسر بردن) از نظاره بخود و چشمش گشتم و بادل هزار
 (الف) با کسی در میان داشتن ^{اصدا} گونه سخن در میان نهاد و (صائب و
 (ب) با کسی در میان کردن ^{اصطلاح} کاری مکن که از جگر سوز داغ را
 (ج) با کسی در میان کردن ^{تقول} و یا مرهم حرام نمک در میان نهم و (امیر
 (د) با کسی در میان نهادن ^{استند} شاهای سبزواری و) هر شب بدل
 و بهار کنایه از آشکارا کردن و فعل آوردن حکایت خود در میان نهم و دل را زانو
 و فرماید که تخصیص آن بالفعل را از چنانکه ^{حسب} عشق تو داغی نهان نهم و مؤلف عرض
 اصطلاحات نوشته محض حکم است ^ر میر کند که طالب سند استعمال (الف) باشیم
 خسرو ب) ملک هر چند می زد بادل ^{محرر} و ادعای محققین هند را و اعتبار را
 ریش و که در صحرانهد سوز دل خویش و ^ن شاید معاصرین عجم بر زبان نزارند و
 (میر معری ج) یارب چه بود آتش ^{از} سند (ب) استعمالش پیدانیت ملک
 کان ماه روی من و با من بخلوت اندر ^{استعمال} (با دل زدن) معنی در دل خیال کردن
 راز کرد و (باقر کاشی ج) برین شبی و گفتن ظاهر است که بجای خودش بوقی
 می گذرد و گنجایی تو که تا روز راز دل کنه همین سند گذشت و بدون سند استعمال

(ب) را تسلیم نه کنیم و از معاصرین عجم تمثیلیم و اشال آن کبسی (بمعنی بیان کردن چکا
 وسند (ج) هم کارش نمی خورد و از آن سند با کسی قائم کنیم و ما این مصداق را در ردیف
 (با کسی راز کردن) پیدا است و بجای خودش و ال مهله بر (در میان نهادن) بیان کنیم
 می آید و از سند شیخ شیراز (مصدر با کسی انشا الله این است تحقیق محققین هندو
 اندر میان نهادن) ثابت می شود و (دینا) که بالا گذشت و جگر کاوی ما قاتل (ارو)
 و (اندر میان) یکی است و این سند را آشکارا کرنا ظاهر کرنا وجودین لانا
 من وجه موافق (د) خیال می کنیم و سند با کسی در یک پیرین خوابیدن | مصدر
 حسین ثنائی واضح تر است برای (د) لیکن اصطلاحی بقول اند و بهار (ا) مرادف
 از کلام صائب تصدیق (د) نمی شود (با کسی در ته یک پیرین بودن) (کلیه)
 زیرا که (با مرهم همک در میان نهادن) گل به بستر تانیف ثنائی نمی خوابی و من با شمع
 بمعنی خود است و این را با تعمیم مصدر با شعله در یک پیرین خوابیده ام (صائب)
 (با کسی در میان نهادن) بمعنی بیان کردن (ه) با خیال یار در یک پیرین خوابیده
 محققین هندو ترا و تعلقی نیست و از کلام و بر ندازم سرز بالین هر که بیدارم کند
 امیر شاهی سبزواری مصدر (کبسی در میان) مؤلف عرض کند که ازین هر دو سند
 نهادن چیزی) بمعنی ظاهر کردن آنچه پنهان (۲) (با چیزی در یک پیرین خوابیدن)
 می شود و حق آنست که تعمیم چیزی در نمی کنایه از بقلا می آن شدن است که کمال
 پسند مانیت باید که در میان نهادن چنانچه قرب از آن چیز باشد محققین بالاد چیزی

و کسی فرق نکرده اند ما می گوئیم که از تعمیم چیز به سر زفت با او به هیچ حیل مرادست
 بهتر است که (با شعله در یک پیرین خوابیدن) در زفت با صاحبان اند و بهارین
 را بمعنی مبتلای سوز و گداز شدن و آتش سوز را مال خواجه شیراز گویند و بهار به
 گرفتن گیریم و (با خیال در یک پیرین خوابیدن) و شقیه همین سند (با کسی دست زفتن) را
 را منتهک شدن در خیال و این هر دو کنایه قائم کرده مقصودش خبرین نباشد که کلمه
 باشد بای حال اسناد مطابق ادعای محققین در راز اند گیر و مؤلف عرض کند که
 بالانیت ولیکن (با کسی در یک پیرین) فوق زبان نذر و که معنی مطلوب از حد
 خوابیدن) به معنی (۳) با او اتفاق کلی فتن کلمه در پیدایمی شود فتن (ار دو)
 استعمال توان کرد که بهتر است از (قر کمال) عهده بر آهونا صاحب آصفیه نے
 که اتفاق کلی کنایه است و قرب کامل معنی قطعی (عهده بر آهونا) پر لکھا ہے کہ فرضی ادا
 آن معاصرین عجم با اتفاق دارند فتن کرنا انتہی کسی کی خدمت جیسی چاہئے اور
 (ار دو) (۱) و یکھو (با کسی در تہ یک پیرین) با کسی دست زدن | مصدر اصطلاحی
 بودن) (۲) کسی چیزین مبتلا ہونا (۳) بقول اند و بہار مرادف (با کسی بر آمدن)
 کامل اتفاق کرنا و کن میں اتفاق کلی رکھنا کہ بمعنی از عہدہ اش بر آمدن و برابر
 یا کسی دست در زفتن | مصدر کردن گذشت (فردوسی ۵) بداد و
 اصطلاحی) بقول وارستہ و بحر عہدہ اورینا بہ آن پادشہ دست زد و چنان کز رہ
 (سلمان ۵) سبر و زہش نہاد و کار پادشاہی سزد و مؤلف عرض کند کہ

(دست زدن) بقول بحر مرادف کف زدن (فوقی یزدی) از در آسمان چیم می طلبی	
و دستک زدن و بمعنی خوشحالی کردن با کاخترش با وفاست دست و بغل مقصوره	
هم پس بخیاں با (دست زدن با کسی و شاعر آنست که اختر آسمان با وفاست و در	
کسی) مصافحه کردن که طریقه ملاقات عز و مخالف اوست بهار و اندر مذکر	
و عجم است و کنایه از موافقت کردن با (ب) گویند که (۱) بمعنی دست در بغل میگذارد	
او توان گرفت و سز فردوسی هم همین در آوردن بقصد بر زمین زدن حرف	
معنی را اتفاقا کند و معاصرین عجم هم با خود را و با او گشتی کردن و بجوالة سراج منیر	
اتفاق دارند بهار بمعنی بیان کرده خود (۲) برابری و مساهمت هم و بقول شان	
با سز غوز نکرد (ار و و) و کیهو (با کسی) مرادف (ب) و بقول وارسته و بحر (ج)	
بر آمدن) اور بلحاظ ہماری تحقیق کسی (۱) بمعنی گشتی کردن و (۲) مساهمت هم	
سے ہاتھ ملا نا موافقت کرنا۔ مؤلف عرض کند کہ محققین اول الذکر	
(الف) با کسی دست و بغل است متوله (ب) را بوثیقه کلام ملا فوقی یزدی قائم	
(ب) با کسی دست و بغل بودن فارس گزیده اند چنانکه آئین اوشان است که کلمه	
(ج) با کسی دست و بغل فلان چون است را متعلق دانند با مصدر ال بودن	
کسی را با کسی در تیز و مقابلہ بیند استعمال و ما بدون سز هم (ب) را تسلیم کنیم بمعنی	
(الف) کنند و گویند که فلان با فلان دست اول و معاصرین عجم هم با اتفاق دارند	
و بغل است یعنی با هم پیچیده است (ملا و نسبت (ج) عرض می شود که همه محققین	

بالا نسبت معنی اولش در غلط افتاده اند و مساوات کے ساتھ زندگی بسر کرنا گزارنا
 معنی دوم از ہمین پیدا کردہ اند صاحب با کسی راز کردن (مصدر اصطلاحی)
 سراج منیر معنی دوم را بارج (مخصوص شمس بقول وارستہ و بحر طاهر کردن راز
 است و محققین اول الذکر باب (ب) ہم متعلق با او مؤلف عرض کند کہ مقصود محققین
 کردہ اند و بہ تحقیق ما معنی (ج) بہ برابری از (با او) با کسی باشد و بس (باقراشی
 و موافقت بسر کردن است و بس حیث است (ب) بر من شبی نمی گذرد و گرنہ جای تو ہوتا
 کہ ہمہ محققین بالا نسبت (ج) غور کامل کردہ و وزیر راز دل نکم با خدای تو ہا محقق میباد
 اند و در معنی دوم (ب) سکندری خود کہ کردن بمعنی گفتن آمدہ (ار دو) کسی را
 فاعل - (حکیم رکنائی کاشی) با فلک با کسی زبان داشتن (مصدر اصطلاحی)
 دست و بغل می روم ای خواجہ بہ بین و بقول برہان و بحر و ہفت کنایہ از آنست
 کہ تماشا ست تلاش دوز بر دست بہم کہ خود را بہ آنکس از آن کس و انما یدہ
 (ار دو) (الف) وہ اسکے ساتھ دست عرض کند کہ حیث است کہ سند استعمال
 گریبان ہے۔ گتھہ گیا ہے۔ لپٹ گیا ہے۔ پیش نشد مقصود محققین بالا جزمین نباشد
 چٹ گیا ہے (ب) (۱) کسی کے ساتھ کہ کسی راز تعلق خود کہ مخاطب است خبر داند
 دست و گریبان ہونا۔ چٹ جانا۔ لپٹ جانا معاصرین عجم بر زبان نذرند (ار دو)
 گتھہ جانا۔ دہینگامشتی کرنا۔ لڑنا۔ گشتی کرنا کسی کو اپنی شناخت کرنا۔
 (۲) برابری کرنا۔ (ج) موافقت اور با کسی سر کردن (مصدر اصطلاحی)

بقول اندوہ پار مرادف با کسی درستن کسی کو کسی کے ساتھ ہمہ اور برابر قرار
وہر بردن و ہر کردن کہ گذشت (ملاطرا دینا مساوی سمجھنا۔

در صفت پیرخان (۵) بخون گرمی کرد با کسی گرفتن کسی را (مصدر اصطلاحی)

باشیشہ سرہ کہ دل سرد شدہ آتش شیشہ گرفت بقول ہجو و وارستہ کسی را در عین فعل شنیع
مؤلف عرض کند کہ (سر کردن) بمعنی گرفتن۔ سدا این از ملاطرا برابر (باز کردن عقیدہ)

آغاز کردن و ہر بردن و ہر سلوک کردن گذشت مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس
و معاش نمودن می آید (کذا فی الحج و البہار است (ارو) کسی کو کسی کے ساتھ

بہار در کلام ملاطرا معنی دو مگیر دو ما پکڑنا۔ گرفتار کرنا۔ کہہ سکتے ہیں و کن مین
معنی اول را پسند کنیم یعنی آغاز کردن و بخون مستقل ہے بمعنی افعال شنیعہ کی حالت
گرمی یا بجلد و جہی نباشد کہ ہمہ معانی سر کردن میں گرفتار کرنا۔

درین مصدر مرکب گیریم (ارو) بخو با کسی مخالف یا موافق شدن استعمال

(با کسی ہر کردن) و با کسی سر کردن) بمعنی حقیقی خود است (انوری ۵) اگر

با کسی سنجیدن (مصدر اصطلاحی) بخت یا من مخالف شد است یا تو باوی

کنا یہ باشد از برابر کردن با کسی و با کسی موافق مشورینہ یا ب (ارو) کسی کے
ہمہ قرار دادن و مساوی دانستن۔ ساتھ مخالف یا موافق ہونا۔

(نہجوری ۵) می توان با برہنہ سنجیدہ با کفایت و دیلو مات اصطلاح

نیت کمتر ز کفر اسلام (ارو) بقول صاحب روزنامہ بجا کہ سفرنامہ

ناصرالدین شاه قاجار بمعنی (۱) قابل و (۲) باکلا صاحب محیط گوید که اسم باقلاست
 اجاره دار و مقابل آن در انگلیسی زبان و بذیل باقلا فرماید که باکلا اسم فارسی زبان
 انگلیخت نوشته که ترجمه آن چالاک فهمیم (الخ) حقیقت این بر با سمر گذشت و عجیب
 و پوشیار و قابل است مخفی مباد که در پوش نیست که باقلا که گذشت معرب این باشد
 به دال هندی کسور و ضم لام و فتح میثم باخذ این خبرین نباشد که کله در زبان فارسی
 انگلیسی است بمعنی سندی لیاقت معاصرین بضم اول و ثانی غیر شد و به نحای ما هر خبر
 عجم این را بقاعده عربی جمع کرده مفرس کوتاه را عموماً و آدم کوتاه را خصوصاً گویند
 کرده اند و کلمه بادریخا بمعنی هفتم اوست (کافی البرهان) پس فارسیان بای مخفی آخر
 پس معنی لفظی این کسی که محتاط است و سندر را بالف بدل کرده باشند چنانکه یاسه و
 بای لیاقت دارد کنایه از قابل و چالاک یاسه و کلمه بای بمعنی هفتمش و معنی لفظی این
 و فهمیم و پوشیار و نسبت معنی دوم عرض شود کوتاه قدر دارنده که درخت باقلا کوتاه قدر
 که اجاره داران و مستاجران هم سندی است و اختلاف اعراب متعلق بمجاوره
 حسن خدمات و کفایت شعاری با خود دارند زبان (ار دو) و کمیو با سمر -
 و بدین معنی هم کنایه باشد (ار دو) یا کله یا مین آمدن (مصدر اصطلاحی)
 (۱) قابل - بقول آصفیه پوشیار - دانای صاحب رهنما جواله سفرنامه ناصرالدین
 لائق (۲) اجاره دار - بقول آصفیه - هم شاه قاجار ذکر این کرده گوید که از بدین
 مذکر - شصیکه دابر -

<p>مؤلف عرض کند کہ کلمہ باورینجا بمعنی نہم اوست کہ طرف و جانب باشد و کلمہ بمعنی رخسارہ و روی (اردو) منہ کے بل گرنا بقول آصفیہ۔ اوندھے منہ گرنا۔ منہ کے بل آنا۔ (دردہ) شہزور اپنے زور میں گرتا ہے منہ کے بل، وہ طفل کیا</p>	<p>معنی بنیاد و بنیاد و آفرینش و سرشت و تقبول منتخب بنا کردہ شدہ و کلمہ باور بمعنی مفہم اوست و در (ب) بمعنی معیت ہم توان گرفت (اردو) (الف) قوی بقول عربی توانا۔ دیکھو اشکرف (ب) قوی ہونا۔ اصطلاح۔ بقول صاحب</p>
<p>رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار بجالت خشنا کی سخت مؤلف گوید کہ کلمہ درینجا بمعنی معیت است و تشریف عرب باشد بقول رنما بحوالہ سفرنامہ بقول منتخب از حال خود برگشتن و این کنایہ باشد کہ خشناک تغیری دارد (اردو) کمال غصہ کی حالت میں۔ کمال غصہ میں۔ بقول غیاث مکر و بضم اول و سکون نون لال ہو کر۔</p>	<p>اصطلاح (الف) با کمال نبیہ بقول بول حال معنی قوی و (ب) بقول رنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار قوی القوی بودن مؤلف عرض کند کہ بنیہ لغت عربست بقول غیاث مکر و بضم اول و سکون نون لال ہو کر۔</p>
<p>با کتد (الف) بقول برہان بر وزن پازند (۱) یا قوت را گویند و ان جو بہرست معروف و بابای فارسی ہم آمدہ و فرماید کہ درجای دیگر معنی باز و ر قوت نوشتہ بودند پیچید ام شاہدنداشتہ صاحب جامع عربی ناصری بذکر معنی اول گوید کہ ظن مؤلف این است کہ یہ</p>	<p>با کتد (الف) بقول برہان بر وزن پازند (۱) یا قوت را گویند و ان جو بہرست معروف و بابای فارسی ہم آمدہ و فرماید کہ درجای دیگر معنی باز و ر قوت نوشتہ بودند پیچید ام شاہدنداشتہ صاحب جامع عربی ناصری بذکر معنی اول گوید کہ ظن مؤلف این است کہ یہ</p>

حطی باشد نه به با و درین حرف برهان سهو کرده صاحب رشیدی نسبت (الف) و بگویند
 که بمعنی یا قوت بیای حطی است نه به با - خان آرزو در سراج نسبت (الف) بذکر قول
 برهان قول صاحب رشیدی را نقل کند و فرماید که بمعنی اول به بیای حطی است نه به با
 موخده و بای فارسی و نسبت معنی دوم گوید که به بای موخده مرکب از با و کند که کند
 بمعنی قوت و لهذا کند آور بمعنی پهلوان و با قوت می آید که مرادف زور آور باشد و فرماید
 که بسبب اشتباه نقلی اکثری در غلط افتاده اند مؤلف عرض کند که ما با خان آرزو
 اتفاق داریم که (الف) بمعنی دوم صحیح باشد بضم کاف و در (ب) های متوز آخره زاء
 و نسبت معنی اول خیال ما نیست که یک نقطه زائد محققین اول الذکر را در غلط انداخت
 یعنی یا کند را که به تختانی اول بمعنی اول می آید بوخده نوشتند یا در معنی دوم که (با قوت)
 است بر موخده اول یک نقطه زیاده کرده یا قوت کردند دیگر هیچ (اردو) (الف)
 و ب (۱) یا قوت بقول آصفیه عربی - اسم مذکر - یک قسم کاجری جوهر جو اکثر سرخ
 نیلا - زرد و اور سفید موتا ہے - صاحب قاموس نے اسے یا کند کا معرب فرمایا ہے
 (۲) قوت مند - زور دار -

یا کو لقب قول خان آرزو در سراج (۱) شهری و (۲) قلعه از شر و ان و فرماید که (۳)
 لقب یکی از امرای صاحب قران امیر تیمور است و بدین معنی غالباً ترکی است صاحب
 ضمیمه برهان ذکر معنی اول کرده نسبت معنی دوم گوید که بغایت بلند است صاحب
 مؤید ذکر معنی اول فرماید که فرزندان حمزه رضی اللہ عنہم عم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

دیرین شهر بادشاہ بودند و نسبت بمعنی دوم صراحت کند کہ بالای کوهی واقع است بغایت مرتفع و بلند بہار بر معنی اول قانع (استاد ۱۵) آمد آن خسر و خوبان جہان از باکو کوہ می خورد خون جہانی کہ ندارد باک او کوہ (سلیم ۱۵) نتوان یافت دلی خوش جہان اسے کا کوہ چہ روی گاہ سوی کنبہ و گاہی باکوہ مؤلف عرض کند کہ ما بحوالہ قول ناصری بر باد کوہہ ذکر کردہ ایم کہ این بمعنی اول مخفف آنست و عجیبی نیست کہ قلعہ ہمین مقام موسوم شد بہ این مقام و جادار و کہ این قلعہ بلند را منظر خوفناکی او باکو گفتند کہ مرکب است از ہاک و واونیت حیف است کہ محققین ترکی زبان این لغت را بمعنی سوم ذکر نکردہ اند و محققین فارسی ہم ازین ساکت عجیبی نیست کہ وجہ تسمیہ این ہم جہان باشد کہ برای معنی دوم گذشت (اردو) (۱) باکو ایک شہر کا نام ہے و یکھو باد کوہہ۔ مذکر (۲) شروان کے ایک قلعہ کا نام بھی باکوہ ہے۔ مذکر۔ (۳) باکو امرای صاحبقران امیر تیمور کے ایک امیر کا لقب۔ مذکر (۱) باکو بندہ (۱) بقول شمس نام وضعی بر (باد کوہہ) کردہ ایم خیال مانیت کہ کاتب (۲) باکوہہ است و (۲) مخفف جہان صاحب شمس بہ تصرف خفیف تحریف کردہ (۲) باد کوہہ کہ بجائش گذشت۔ دیگر محققین فارسی را البطل (۱) نوشت دیگر ہیچ (اردو) زبان ذکر (۱) نکردہ اند و ما اشارہ (۲) و یکھو باد کوہہ۔

باکوہہ بقول شمس بضم کاف و فتح زای تہوز بمعنی میوہ کہ اول رسد و بحوالہ حل اللغات گوید کہ زود تر رسد و نوباوہ و صراحت کند کہ لغت فارسی است دیگر ہمہ محققین فارسی زبان ازین ساکت خیال مانیت کہ باکوہہ لغت عرب است بمعنی نوباوہ و محقق

بی تحقیق بر برای مہمہ نقطہ نیادہ کردہ لغت فارسی نام نہاد و دیگر هیچ (اردو) نوبادہ ویکھو ابرہہ
 باکو یہ بقول اند بخوالہ فرنگ فرنگ بضم ثالث و فتح تحتانی لغت فارسی است نام بہر
 است در ایران مؤلف عرض کند کہ قیاس مابین است کہ ہمان (باکو بہ) را کہ بہ مؤلف
 پنجم گذشت باضافہ یک نقطہ بدین صورت آورده اند واصل این (بادکو بہ) (اردو)
 ایران کے ایک شہر کا نام باکو یہ ہے۔ مذکور۔ ویکھو بادکو بہ۔

باکیدہ بقول برہان و جامع بہ تحتانی چہارم بروزن بالیدہ (۱) بمعنی باکند است کہ
 یا قوت باشد و (۲) حریر نقش را نیز گویند صاحب سروری بخوالہ نسخہ وفائی مذکور معنی
 دوم نسبت معنی اول گوید کہ یا قوت سرخ را ہم گویند و صاحب ہفت مذکور ہر دو معنی
 بالا فرماید کہ (۳) بمعنی باز و روقوت ہم مؤلف عرض کند کہ اصل این بمعنی اول و
 سوم ہمان باکندہ کہ گذشت و ما حقیقت ماخذش ہمہ را بجا عرض کردہ ایم و ظاہر ادب
 نون بدل شد بہ تحتانی چنانکہ اوچ و اوچ و بلحاظ معنی دوم باعتبار صاحب سروری کہ
 از اہل زبانست توانیم عرض کرد کہ اسم جامد است و بدین وجہ کہ صاحب سروری
 ذکر معنی اول ہم کردہ و ما بر باکند موجد اول را بیچ ندانیم عرض می شود کہ بدین معنی ہم اسم جامد فارسی بان گہریم نمی آید
 کہ معنی سوم را غیر از صاحب ہفت دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر نکرد و طالب پسند
 استعمال بشیم (اردو) (۱) و (۳) ویکھو باکند (۲) حریر نقش نقش کیا ہوا شیمی کثیرا
 باکر سنگی قوت پر نہیں مانند اسل حصہ

مؤلف عرض کند کہ مال شیخ شیراز
 کلمہ ستہ ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال فارسیان باطہار غلبہ چیز ہی استعمال این کلمہ

بجائی کہ احتیاج و ضرورت چنیری انسان سورا حلال ہے بھوکون مرے تو کیا نکرے گا
 راجبور کند بر ارتحاب فعل ناجائز۔ **باگرہ** | صاحبان برہان و جامع و (خان آذر
 (اردو) مرنا کیا نکرنا ہے بقول آصفیہ جہ (در سراج) ذکر این کردہ اند و ما حقیقت این بر
 کی جان پہلے وہ سب کچھ کر گزرتا ہے باغہ عرض کردہ ایم و ملحت ما خدم ہم مہر انجا
 دکن میں کہتے ہیں تین دن کے فاقہ میں مذکور (اردو) دیکھو باغہ۔

باگل | بقول جہانگیری و برہان و جامع و ناصری و رشیدی و سراج باکاف عجیب مفتوح
 آب نیم گرم باشد مؤلف عرض کند کہ مرکب است با کلمہ بامعنی مفیدش و گل بالقلم
 بقول برہان یعنی اخگر آتش پس معنی لفظی این اخگر آتش دارندہ و کنایہ از آب نیم گرم۔
 فارسیان در استعمال خود لفتح کاف فارسی خوانند (اردو) آب نیم گرم۔ کنکنا پانی
 مذکر نیم گرم بقول آصفیہ بہتا ہوا۔ وہ پانی جو بہت گرم نہ ہو۔ کنکنا۔

با گوشہ کمان | اور دن | مصدر اصطلاحی | بیارگاہ تو با گوشہ کمان آرد و مؤلف عرض
 بقول مجہم عظیمی بحال آسانی سر انجام داند کہ کہ این کنایہ باشد (اردو) دکن میں
 و مخالف را بی جنگ گرفتار کردن (ساطع) کہتے ہیں (کچھ تاگے پر کھینچ لانا) شکل کام کو
 (چوچہ کا ہکشان را کشان کشان مٹانے) آسانی کے ساتھ انجام دینا۔

بال | بقول سروری (۱) از آدمی باز و بقول جہانگیری و ناصری از آدمی و حیوانات
 چرندہ دست بود از کتف تا سرناخن دست صاحب برہان باتفاق جہانگیری گوید کہ
 بعضی گفتہ اند کہ از شانہ تا آرنج کہ مرفق باشد۔ صاحب رشیدی فرماید کہ از آدمی بازو

و بقول بعض از کتف تا سر ناخان و از حیوانات تا سم - همان آرزو در سراج با
 سروری مشتق و ذکر قول جهانگیری هم کرده بهار گوید که بالفظ آهیتختن و وادون
 و رویدن و زردن و کشادن و کشیدن متعل و بال و پروادن و بال و پر کشیدن
 نیز آمده و صاحب سخندان گوید که در سنسکرت موی انسان و چرند را بال گویند
 مؤلف عرض کند که صاحب ساطع که محقق لغات سنسکرت است بر موی بدن
 انسان قانع و هم بقولش در مندی ریشه را گویند که برخوشه و انه با بر آید و موی چینی یعنی
 موی کاسه و ریشه که بران شکر نمید سازند (نخ) پس بخيال ما معنی اول بیان کرده و ساطع
 حقیقی است و دیگر معانی مجاز آن - فارسیان این لغت را از سنسکرت گرفته باشند و چنانچه
 برای بازوی انسان و دست آدمی و حیوانات چرند از کتف تا سر ناخن دست یا از
 شانه تا آرنج بای حال معنی دوم این که می آید مجاز لغت سنسکرت باشد و معنی اول -
 مجاز مجاز که دست و بازوی انسان هم مثل جناح پرند است - مخفی مباد که صاحب
 کثر گوید که بال لغت فارسی است و ترکیان بمعنی ذراع الانسان استعمال کنند (فردوسی)
 (۵) بوسید مادر و بال و برش که بهمین آفرین خوانند بر پیکش (۶) (ار و و) و کیمو
 بازو - او (حیوانات چرند) شانه سے ستم تک -

(۲) بال - بقول سروری از مرغ پر باشد و بقول جهانگیری از جانوران پرند و جناح
 (حکیم النوری قطع) صاحب آتش مع و تا پروانه هست که این غرور انگیز و آن صاحب
 خیال که بر نخیزد گفت و گوی و جست و جوی که گرچه سوز و خویشتن را پیر و بال که بقول

برهان از جانوران پر وبال که عربی آن جناح است و بقول رشیدی و ناصری جای
برآمدن پر صاحب رشیدی بقول بعض گوید که از پرندگان تا پایان پر خان آرزو و
سراج بر ذکر اقوال بالا قانع و هم او در چراغ فرماید که گاهی بعضی پر آید مجاز که بجز ریش
گویند چنانکه بال کس و بال پروانه (سلیم رباعی) برخواجہ حسین و قاضی رقار ش که آن
صعوه که شد بینی او متعارش و بالا پوشی است و تحقیق او را چون بال کس علامه و تشار
و مؤلف عرض کند که مجازاً بمعنی موسی هم آمده فارسیان این را از سنسکرت گرفته اند
سند این بر بال سنسکری آید یعنی جناح هم مجازان و بمعنی اقل یعنی (بازوی انسان و ارتکف
تا سم حیوان چرند) مجاز مجاز باشد (اردو) بال بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر پرند
که بازو و کا پھیلا جوڑ جس کے زور سے پرواز کرتا ہے - بازو - پر - مو - شعر - پشم - روان -
(۳) بال - بقول سروری و جہانگیری و برهان و رشیدی و ناصری و سراج امر از بالیدن
یعنی بیال مؤلف عرض کند که بالیدن بمعنی افزودن و منو کردن و بزرگ شدن و برآمدن
می آید (ناصر الدین بچه) اسی سر و باغ سینہ ام بال کا تادل شود چو سبزہ پامال کا
(اردو) بالیدن کا امر حاضر - منو کر - بالیدہ ہو - بڑھ -

(۴) بال - بقول سروری و رشیدی و (خان آرزو و در سراج) بمعنی بالیدہ و منو کنندہ
(لامعی جرجانی) کشت درختی ز پی عزا و سعد فلک دیر کش وز و بال کا مؤلف
عمرن کند کہ حیف از سروری کہ اہل زبانست و وای بر ہر دو محققین منہ ترا د کہ ہر کہ از
قواعد فارسی چشم می پوشند بال بمعنی بالندہ اصلانیت و این معنی پیدا می شود بحالت

ترکیب که اسم فاعل ترکیبی است و نشان هم برای (زود بال) است نه بال (ارو) بالیده ہونے والا۔ بالیدگی پیدا کرنے والا۔

(۵) بال۔ بقول سروری قسمی از ماہی باشد بغایت عظیم الجثہ و بقول جہانگیری و برہان نوعی از ماہی بغایت بزرگ و در دریای زنگ بہم رسد و فساد بسیار کند و گوشتش خوش مزہ بود صاحبان ناصری و رشیدی گویند کہ این را و آل ہم گویند پس عظیم الجثہ۔

خان آرزو در سراج ذکر این کردہ گوید کہ فارسی نبود و فرماید کہ لفظ آل بدو نیز گذشتہ خوب واضح نہ شد کہ تصحیف است یا مرادف مؤلف عرض کند کہ بال بہ معنی

لغت عرب است صاحب محیط محیط ذکر این کردہ و صاحب ننتہی الارب گوید کہ ماہی است بزرگ حیف است کہ محققین عرب صراحت فریاد کردند پس فارسیان این لغت

را از زبان عرب گرفته اند و آل کہ بمعنی قسمی از ماہی گذشت یا اینکه قسم دیگر باشد یا اسم جامد فارسی زبان برای بال بای حایل و جہی نیست کہ بال را تصحیف گیریم کہ وجود این

در لغات عرب موجود (شیخ آذری ۵) ماہی ہست نام آن قسطا و بال ہم مثل او در بالا ۵) بسیار است خوان و خورش کبیرہ ہستہ و گیر مرغ و بال و بہ

حیف است کہ صاحب محیط کہ محقق مفردات طب است بر بال ذکر این نکرد و ہمین قدر نوشت کہ بہ ترکی اسم عمل و بید است و بہندی نام موی و تخم کہ بخی و صاحب مخزن ہم

ازین ساکت۔ ما از تحقیق فرید قاصریم کہ نام این قسم ماہی در الٹہ غیر معلوم نہ شد۔ (ارو) بال۔ عربی اور فارسی میں ایک بڑی مچھلی کا نام ہے جو دریای زنگ

مین پیدا موتی ہے جس کا گوشت بہت مزہ دار ہوتا ہے۔ موت۔

(۶) بال۔ بقول جہانگیری و برہان و ناصری بمعنی منو کردن و بالیدن مؤلف عرض کند کہ شیف است از محققین فارسی زبان و سیما از صاحب ناصری کہ از اہل زبان است کہ معنی مصدری از اسم جامد پیدا کردہ اگر مقصودشان از حاصل بالمصدر بالیدن باشد برای آن لفظ بالش موجود کہ می آید حقیقت اینست کہ غور کردہ اند و سکندری خوردہ اند بال اسم مصدر بالیدن است بمعنی فربہ نشو نما خود است از بال عربی کہ بمعنی بزرگی آمدہ یا مجاز معنی اول و دوم این یعنی باز و جناح ہم کہ صاحب باز و جناح را بالیدہ ظاہری کند بابتی حال مفرس باشد۔ فارسیان از ہمین اسم مصدر مصدر بالیدن وضع کردہ اند کہ بجای خودش می آید (ارو) بالیدگی۔ بقول آصفیہ۔ موت۔ بڑھاؤ۔

(۷) بال۔ بقول جہانگیری و برہان بالا را خوانند بمعنی قامت و بقول رشیدی مخفف بالا۔ خان آرزو در سراج بذکر این گوید کہ صاحب جہانگیری شادی پیش نکرد و مؤلف عرض کند کہ خلاف قیاس نیست ولیکن معاصرین عجم بر زبان ندارند ما ہم شاق سند استعمال باشیم نظر بر محققین بالا (ارو) بالا۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ قد و قامت۔ مذکر۔

(۸) بال۔ بقول جہانگیری و برہان بمعنی فوق و بالا مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم بر زبان ندارند اگر سند استعمال پیش شود تو انیم عرض کرد کہ مخفف بالاست (ارو) بالا۔ دکیو باشجر۔

(۹) بال۔ بقول بول چال رقص را گویند و بالہ مرادف این و صاحب رہنما بحوالہ سنہ

ناصرالدین شاه قاجار ذکر این معنی کرده مؤلف عرض کند که لغت انگلیسی زبان است
که معاصرین عجم استعمالش کرده اند (ارو) ناچ بقول آصفیه اسم مذکر هندی بر

بال آراستن (مصدر اصطلاحی) آراستار - آماده پرواز موهنا - دکن مین گند
آصفی تذکر این از معنی ساکت مؤلف عرض تو لنا کہتے ہیں -

کند که آراستن پروبال و آماده پرواز شدن **بال آراختن** (مصدر اصطلاحی) صاحب آصفی
پرنده (قاسمی گونا بادی) همای ظفر صید ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که
فرخنده فال پر فرمان ترکش بر آراستندش (بال آراختن تیره) پدید آید و اکثرش در **بال** (ارو) پروبال آراسته کنیم (ارو) و کیو بال بر آراختن نیزه -

بالا صاحب سروری بخواجه اسدی فرماید که (ا) اسب جنسیت باشد و فرماید که در
فرنگ بدین معنی به بای فارسی آمده و غالباً که این اصح باشد صاحب برهان صحت
کند که اسب جنسیت اسب کوتل را گویند صاحب جامع فرماید که اسب جنسیت وید
و کتل - خان آرزو در سراج گوید که این خطاست و صحیح به بای فارسی است چنانکه
می آید مؤلف عرض کند که بالا به بای فارسی به همین معنی می آید ولیکن به تحقیق ما بالا
به بای عربی اصل است و به بای فارسی مبتدش چنانکه تب و تب و اسب و اسب
و اگر بالعکس این خیال کنیم چنانکه خیال خان آرزو است اندر الضرورت باید که بالا
ببای فارسی را بدین معنی اسم جامد گیریم و قیاس ما باین بر ما خداست یعنی اصل این
بمعنی فوق باشد که بر معنی پنجم می آید و ماخذش بعد از آنجا ذکر شود و فارسیان در محاوره

خود مجازاً بمعنی برہم استعمال کردہ اند کہ ترجمہ علی است و بمعنی زائد ہم چنانکہ
 (سہ و پا و بالا) بمعنی سہ و پا و بران و ازین استعمال من وجہ معنی و رای و علاوہ پیدا
 می شود پس (اسپ بالا) اسپ را نام کردند کہ دائماً و رای اسپ سواری باشد۔
 یعنی علاوہ اسپ سواری و کنایہ از اسپ کوتل و در محاورہ فارسی صفت بجای
 موصوف متصل می شود پس مجرب بالا را برای اسپ کوتل استعمال کردند و همچنین است
 کوتل ہم کہ اصلش اسپ کوتل بود مرکب انسانی بمعنی اسپ سواری کہ کوتل در ترکی
 زبان بقول صاحب لغات ترکی بمعنی مرکب و سواری است فارسیان (اسپ کوتل)
 را بجذف موصوف کوتل کردند و پس از ان بجذف و او کتل بضم اول بمعنی اسپ متعل
 شد کہ اسپ جنیت باشد (حکیم اسدی ۵) ہزار اسپ بالا بہ پیش درون پادشہ گزین
 زرہ گونه گون پاد (حکیم فردوسی ۵) ببالای رزم اندر آورد پای پادشہ و جوشان
 و جوشان در آمد ز جای پاد (اردو) کوتل۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔
 بن سوار کا گھوڑا۔ خالی گھوڑا۔ زائد گھوڑا جو ضرورت کے موقع کے واسطے رکھا جا
 خاص گھوڑا۔ وہ گھوڑا جو امیرون کی سواری کے آگے آگے ساز سے آراستہ و پیراستہ
 محض زینت کے لئے چلتا ہے (آتش ۵) عرش ہے اس بادشاہ حسن کا تخت روک
 و وہ صنم کوتل کو بد چرخ کو دوڑاے گا پاد

(۲) بالا۔ بقول سروری (الف) نام گلی کہ در ہندوستان باشد۔ (امیر خسرو ۵)
 ہر گل بالا کہ دہلستان پادشہ بہت بہ ہندوستان پاد صاحب رشیدی باستان و ہن

بالا را بمعنی سمت ایران و خراسان گیر و گوید کہ اہل ہند سمت ایران و خراسان را بالا
گویند و خان آرزو در سراج فرماید کہ مادر ہندوستان بدین معنی نہ شنیدیم مگر این
اصطلاح مردم پای دامن کوہ کابل وغیرہ باشد و شعر امیر خسرو را تو جہیہ توان نمود
مؤلف عرض کند کہ گل بالا یا مجرّد بالا اسم کلی در ہندوستان نیست و ما از حاکمین
عجم ہم شنیدیم کہ خراسان و ایران را در ہندوستان بالا گفتمہ باشد۔ البتہ بالا گھات
و تل گھات مروج است در دکن کہ طرف رود کرشنا را کہ بسوی حیدرآباد کنارہ
بلند دارد بہ تہائی ہندی بالا گھات گویند و طرف دیگرش را کہ متعلق از صوبہ مدراس
باشد تل گھات نامند و بالا درین اصطلاح بمعنی بلند و فوق است و بس و تو جہی
کہ خان آرزو پیش کردہ است قرین قیاس و معنی شعر امیر خسرو را ہم درست می کند
و جہا دارد کہ فارسیان (ب بالا) گل آفتاب پرست را نام نہادہ باشند کہ در ہندوستان
بکثرت است و در ایران و حوالی آن کم چنانکہ از ایرانیان یہ تحقیق می رسد محققین
فارسی (ز گل بالا) ساکت و لیکن تبرکب توصیفی گل آفتاب پرست را گل بالا
گفتن خلاف قیاس نیست کہ بالا را در اینجا بمعنی فوق گیریم بامتی حال مجرّد بالا بمعنی
گل از کلام امیر خسرو ثابت نیست و لیکن نظر بر اعتبار قول سروری کہ از اہل زبان است
کنایہ از گل آفتاب پرست توان گرفت (ار و و) (الف) گل بالا۔ مذکر۔ ایک پھول
کا نام جو بقول فارسیان ہندوستان میں زیادہ ہوتا ہے اور بلاد فارس میں کم (ب) سوچ
کھی۔ و کیفو آفتاب پرست کے دوسرے معنے۔

(۳۵) بالا - بقول سروری و جهانگیری و برهان و وارسته و جامع و ناصری و رشیدی
 بمعنی قد و قامت (خواجه حافظ ۵) بروز واقعه تابوت ناز سر و کنید که می رسد
 بداغ بلند بالائی که (واله هروی ۵) سروانچه بر عنائی قامت چمن آراست که بر عنائی
 بالای توار عالم بالاست به خان آرزو در سراج و چراغ ذکر این کرده مؤلف
 عرض کند که این بهم مجاز معنی تخم است که بمعنی فوق و بلندی می آید - فارسیان قامت
 را بطیاط بلندیش بالا گفتند (ار و و) بالا - مذکر - و یکجوبال کے ساتوین معنی -

(۳۶) بالا - بقول سروری و برهان و جامع و رشیدی و سراج و ناصری بمعنی درازی
 که ضد پهناست (مسعود سعد ۵) ای شاه به پیو ذرین را و فلک را به جاه تو و قد
 به بالا و پهنای صاحب جهانگیری فرماید که ترجمه این در عربی طول است (استاد رباعی)
 آن شب که مرا وصلت ای مه رنگت به بالای فلک کوه و پهناتنگ است به وان
 شب که ترا با من بسکین جنگ است به شب کور و خروس گنگ و پروین لنگ است به
 مؤلف عرض کند که در هر دو سند بالا لفظ بالا بمعنی بلندی و رفعت است که بمعنی
 پنجم می آید نیدانیم که محققین فارسی زبان سیما جامع و ناصری چرا با ستاد این دو شعر
 معنی درازی پیدا کرده اند و ضد پهنای نوشته اند ما باعتبار قول صاحبان زبان این
 معنی تسلیم کنیم ولیکن استادشان میباید و شاق باشیم برای سند دیگر حقیقت
 معنی بلندی بجای خودش می آید مخفی مباد که از مصدر (بالا رفتن سال و عمر) طرات
 عمر من وجه پیدا است که بجای خودش می آید (ار و و) درازی بقول آصفیه فارسی

اسم نوشت - لبائی - طوالت -

(۵) بالا - بقول سروری و جهانگیر و برهان و جامع و ناصری و رشیدی یعنی منذر یعنی زیر
 و ارسته فرماید که از اینجا است که ملاذ اعلی را (عالم بالا) گویند و سندی از و اله هروی
 بر معنی سوم مذکور - صاحب رشیدی بخواه سامانی گوید که بالا بمعنی رفیع مغیر و آلاست و
 لغت و گیر نیست - خان آرزو در سراج گوید که اصل بمعنی فوق است بعد از آن بمعنی دراز
 استعمال یافته بمزاجات همان نسبت و بعد از آن معنی قد و ارباب فرسنگان ازین فعل
 مانده همه معانی را حقیقت پنداشتند و گوید که بعضی این را مغیر و آلا گفته اند و حقیقتاً
 بر عکس انیت مؤلف عوض کند که ترکان هم همین لغت فارسی را بمعنی فوق استعمال
 کرده اند و خیال ما انیت که فارسیان از لغت بال که در عربی زبان بمعنی شرف و بزرگی
 آمده زیادت (الف) در آخر فرید علیّه و مفرس کرده اند (الف) بمعنی تفوق و برتری
 و بلندی و (ب) مجازاً بمعنی زیر هم که ترجمه آن در عربی فوق باشد چنانکه بالا مذکور شد -
 (حکیم خاقانی الف) چگونه گفت عیسی بر سر دار بچه که آهنگ سفر دارم به بالا یا (حکیم النوری
 الف) زهی صدری که از روی بزرگی بچو فلک را انیت با قدر تو بالا یا حالاً نظر باید
 کرد بر مدارج بیان کرده خان آرزو و سبحان الله چه خوش ترتیب است مقصودش
 بخرین نباشد که بعد بلندی - درازی است و ما حقیقت معنی درازی را بر معنی چهارم بیان
 کرده ایم و اگر تسلیم کنیم می پرسیم از که این را درجه دوم بچه اصول عطا شد و هم
 او گوید که پس از آن درجه قد و خیال ما حقیقت همین قدر است که بطا معنی اصل التفوق

و بلندی است دیگر معانی مجاز است بہ تعلقی کہ با اصل دارد و دیگر هیچ خود او از تحقیق
لفظ غافل است و از باب فرہنگان را لقب غافل می بخشد۔ قاتل (ار دو) (الف)
بلندی۔ مؤثت۔ (ب) فوق۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ بالا۔ اوپر۔ بلندی تحت کا نقیض۔
(۶) بالا۔ بقول وارستہ بمعنی پیش (مخلص کاشی) پوشیدم ز بالای سخن ہر چند شیرینی
کہ ہمان از لب گریبان میدرد شوق شاخانی (۷) شفیع اثر (۸) غرت از بالای زر
دارند اہل روزگار (۹) عبرت از من گیر و پاس غرت خود را بدار (۱۰) مؤلف عرض کند
کہ نمیدانیم کہ وارستہ ازین ہر دو سند بالا بالا را بمعنی پیش بطور نوشت سخنوران دانند
کہ در اینجا بمعنی بلندی و برتری است کہ بمعنی پنجم گذشت فافہم مخفی مباد کہ بر (بالا بر) (۱۱)
کار (۱۲) (بالا رفتن کار) کہ می آید بعض محققین معنی پیش بردن کار می گیرند و ما در اینجا بمعنی
پنجم را متعلق کنیم (ار دو) پیش بقول آصفیہ۔ فارسی۔ نقیض پس۔ آگے۔ سامنے اور
بلحاظ ہمارے خیال کے دیکھو بالا کے پانچویں معنی۔

(۱۱۱۱)

(۱۳) بالا۔ بہ تحقیق یا بمعنی بعد و پس چنانکہ بالای سال یعنی پس از سال (فردوسی) (۱۴)
برقند چو مان و برگشت زال (۱۵) شبی دید باز آن بالای سال (۱۶) مؤلف عرض کند کہ این
معنی ہم متعلق بمعنی پنجم است کہ از معنی فوق و برگرفته اند و موعده بروز آمد است پس
(بالای سال) بمعنی بر بالای و بعد از سالی است (ار دو) پر بقول آصفیہ ہندی بعد چھ
(۱۷) بالا۔ بہ تحقیق یا بمعنی زائد و فائق و این من وجہ متعلق بمعنی پنجم است چنانکہ بالای صد
معنی زائد از صد (فردوسی) چورستم پیو بالای ہشت (۱۸) کہان کی سرو ازادست

(۱۱۱۱)

حیف است که صاحب ناصری بالا را بمعنی سال عمر آورده از همین شعر فردوسی سنگین
و بمعنی شعر غورنی کند و بر مقصود خود معنی اصلی گیرد و مقصود شاعر اینست که چون رتبه
سال عمر را بالای هشت پیوند یعنی زائد از هشت یافت مثل سرو آزاو شد. فتاقل
(ار دو) پر بقول آصفیه. او پر کا محقق اور او پر پر فرمایا که بالا فوق.

(۹) بالا بقول خان آرزو در چراغ بمعنی مقدار چنانکه پیل بالا و نیزه بالا (الکلیه)
کجا نیزه فواره آسا بخت بد که خون نیزه بالا از انجا بخت بد مولف عرض کند که تمام
را هیچ دخل نیست نیزه بالا قلب اضافت بالای نیزه باشد یعنی زائد از نیزه و مراد
زائد بلند می نیزه متعلق به معنی هشتم و جادار که بالای نیزه را بمعنی بلند می نیزه گویند
اندرین صورت متعلق بمعنی نهم باشد پس مقدار حاصل معنی باشد نه معنی لفظی.
(ار دو) و بگو بالا که آنکسین معنی.

(۱۰) بالا به تحقیق بمعنی برابری و همسری هم آمده و سندان بر (بالا دادن) می آید
و جزین نیست که من وجه مجاز معنی سوم باشد (ار دو) برابری بقول آصفیه فارسی
اسم مؤنث همسری مساوات.

(۱۱) بالا به تحقیق بمعنی فریب و حیل. استعمال این در (بالا گرفتن چیزی از کسی) آمده
و جزین نیست که اسم جامد فارسی زبانت. صاحب کتیر گوید که لغت فارسی است
و در ترکی بمعنی سام مستقل و سام به تشدید در لغت عرب بقول منتخب بمعنی زهر و زهر
و زهر و طعام کننده پس این متصرف ترکان باشد و معنی و معنی تحقیقی این در فارسی

(۸۷۸)

(۸۷۹)

ہمان حیلہ و فریب۔ یکی از معاصرین پیرانہ سال عجم با ما گفت کہ چون طفل نادان کنجشکی را بدست می گیرد و سخت گیرد و نمی گذارد و اعتنائی نکند کہ کنجشک بمر و پس می خواهند کہ کنجشک را از دست او حاصل کنند و می گویند کہ بابا۔ بالا بپین کہ چہ تماشا ہاست او نظر ببالامی کند و اینان کنجشک را بزور از دستش می گیرند و چون طفل نادان بسوی آن متوجہ می شود می گویند کہ بالا رفت بپین کہ می پرد از ہمین طرز عمل فارسیان بالآ را بمعنی حیلہ و فریب استعمال کردند و ہمین حکایت ماخذ این لفظ است کہ صورت اسم جامد گرفته (ار دو) بالا بقول آصفیہ اسم مذکر۔ فریب۔ حیلہ۔ بہانہ (صرف اردو مین) اور مؤلف عرض کرتا ہے کہ فارسی مین بھی اور بالآ بتا یا بمعنی۔ فریب دینا و ہوکا دینا اسی سے مرکب ہے۔

(۲۷۸۸)

بالا بالا اصطلاح۔ معاصرین عجم بر زبان دارند و بمعنی بی اطلاع و توسط دیگر استعمال این می کنند چنانکہ او بالا بالا این کار کرد یعنی بدون اطلاع و توسط غیر بنحیال باللفظ بالآ دینی بمعنی پچم اوست مجازاً یعنی فوق اطلاع و توسط چنانکہ فوق بالآ بمعنی خارج از ادب می آید و بالا از شمار بمعنی خارج از شمار (ار دو) بالا بالا بقول آصفیہ۔ فارسی۔ او پری او پر۔ الگ ہی الگ۔ بی اطلاع چیکے ہی چیکے۔ یہ یہ یہ

بالا بان اصطلاح۔ بقول رہنما جو ائمہ نقلاً مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است ناصر الدین شاہ قاجار و دف کلان و بقول مرکب از کلمہ بالا بمعنی پچم و بان بقول ہذا صاحب بول چال طنبور و دف باشد مخفف بانگ بمعنی آواز بلند و فریاد و بمعنی

بالا بلند اصطلاح - بقول بہار و انشد بالا بلند گویند کہ نوعی از مندی و بالا
 در از قامت مؤلف عرض کند کہ اسم دستار بستہ می شود و نسبت معنی سوم عرض شود
 فاعل ترکیبی است (خواجہ شیراز) (۱) کہ طوسی از لحاف و لبادہ ساختہ میشود کہ
 کوتہ خود زیر بارم پڑ کہ از بالا بلند ان موسم سرما استعمالش می کنند همچون قبا و بند
 شترسارم پڑ (ظہوری) (۲) سازند بر ہائش بالایی سینہ باشد چنانکہ بند قبا - بای
 گوشمال زہد کوتاہی نگردد و غالباً از کمال حال برای ہر سہ معنی اول اند کہ طالب بند
 بالا بلند ان تار داشت پڑ (ارو) (۳) استعمال باشیم (ارو) (۱) قصاید بقول
 در از قد بقول آصفیہ - فارسی بطول آصفیہ - عربی - اسم مذکر - ویکو اخکسمہ (۲)
 القامت - لمبہ قد کا - قد آور - دستار - فارسی - اسم مؤنث - پگڑی - حمامہ
بالا بند اصطلاح - بقول اندجوائہ (۳) وہ قبا جو لحاف یا لبادہ سے بنا کر موسم
 فرہنگ فرنگ بمعنی (۱) سربند و (۲) سر مین پہنتے مین - مذکر (۳) سرچ - بقول
 دستار و (۳) نوعی از لحاف و لبادہ آصفیہ - فارسی - اسم مذکر - پگڑی کے اوپر کا
 مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی چھوٹا کپڑا - ایک قسم کا زیور جو پگڑی مین باندھا
 است بمعنی چیزیکہ بالایی چیزیں بر بندند و مین مؤلف عرض کرتا ہر کہ پگڑی کے اوپر
 کنایہ باشد از سربند و دستار و نسبت معنی جو کپڑا سرچ کہلاتا ہے اوس پر نقش اوزر
 اول خیال ما انیت و معاصرین عجم ہا با دوزی کا کام کیا جاتا ہے -
 اتفاق دارند کہ فارسیان (۴) سرچ را بالا بخورہ (۱) معاصرین عجم کنایہ گیرند از غرقہ

و در یک قلب انما فت پیچیده بالا و پیچیده بقول اند لغت نکرد و شاد و کچه را صاحب برهان
 لغت فارسی است هر چه مشکب باشد و آنچه مرادف بالا پوش گوید بای حال بالا پوش
 و بعضی عمارات جالی سازند و (پیچیده لاجورد) اسم فاعل ترکیبی است یعنی لباسی که بالا
 (۲) بقول بهمان کنایه از آسمان است با جمله لباس پوشند و معنی اول استعمال قدیم است
 استعمال این در مقوله (ازین بالا پیچیده و چشم و معاصرین عجم هم لحاف را گفته اند و معنی
 انداز به پائین دارد) گذشت (ارو) دوم بیان کرده صاحب روزنامه لباسی
 (۱) در یکچه - مذکر (۲) آسمان - مذکر - کلفت که از لباد و غیره ذلک بشکل چو غنچه
 بالا پوش اصطلاح بهیله اند بخواند نفاس بنهم تیار کنند و در موسم سرما بالای لباس بنوشند
 بای فارسی (۱) پوششی که در وقت دراز و لغظ بالا در اینجا مجاز معنی نخیم باشد معنی بر
 کشیدن بر سر کشند و عبری لحاف و یفاری (ارو) (۱) لحاف بقول آصفیه عبری
 شاد و کچه بر وزن بازیچه و جامه خواب و زیر پوش اسم مذکر - رات که سونے کار وئی دار
 و بالا کش گویند و صاحب روزنامه بخواند کپڑا - سوڑ - بالا پوش - رضائی جس مین
 سفرنامه ناصر الدین شاه قاجار گوید که (۲) بهت سی روئی ہو - قرانگند (۲) او و رکوش
 لباس بالائی و ترجمه آن در انگلیسی (اوو) انگلیزی - مذکر - بقول امیر پاون تک لمبا
 نوشته و بقول صاحب رسنما و بولچال لحاف کوٹ جو اکثر جاڑون مین انگلیزی پوشاک
 مؤلف عرض کند که زیر پوش و بالا کش پهننے والے پهننے مین -
 را نشنیدیم و خود صاحب اندیم ذکر این هر بالا ترازیایه رنگی و گریزناش مثل

صاحبان خزینہ و امثال فارسی ذکر این کردہ بالادین مثل متعلق بمعنی ہشتم اوست (ارو)
 و از معنی و محل استعمال ساکت بہار گوید کہ ہر گاہ دکن میں کہتے ہیں ۱۱ اسکے سوا علاج ہی کیا تھا
 کسی را در امری نجات حاصل شود و تن برون **بالا چاق** اصطلاح خان آرزو در
 ویدی گوید کہ از مردن امری دیگر بتربیت چراغ گوید کہ مقابل زیر چاق بمعنی بالادست
 و آن را بر خود گوارا می کند مؤلف عرض کند باشد و بقول بہار غالب و صاحب بحر فرماید کہ
 کہ موقع استعمال مثل از نقد ربیان بہار و فرمان روا و حاکم و زیادتی کنندہ (میر نجات
 منی شود و این مثل در حقیقت مرادف (آخر) ہمدان تو ہمہ چاک و رند و چاق و
 الد و الکی) باشد و بعضی ہمین مثل عربی ہمہ چون سر و بہ گہای چمن **بالا چاق** و مؤلف
 فارسیان این مثل فارسی را از ند یعنی چون عرض کند کہ چاق بقول بہان بمعنی تخت نشان
 کہی مصیبتی متباد شدہ خود را بکشد یا قتل دیگری مخفی مباد کہ معاصرین عجم گویند کہ ۱۱ این خیلی
 کند در مجموعہ مواقع و مماثل آن۔ استعمال این چاق است ۱۱ یعنی بسیار تندرست۔ پس
 مثل می شود مقصود آنست کہ ہمین بود علاج (بالا چاق) اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بلند
 آخر کہ غیر از ان چارہ نبود یعنی سپید را سبز و صحت و کلمہ بالادینجا بمعنی بلند مجاز و مخفی
 سبز را زرد یا زرد را سیاه کردن ممکن است کہ گذشت فارسیان (بالا چاق) را مجازاً بھی
 و لیکن سیاهی را برنگی دیگر بدل کردن نمی شود زبردست استعمال کرد کہ مراد از حاکم و
 ازین قدر تعریف کہ ما کردہ ایم موقع استعمال فرمان روا توان گرفت و بالادست ہم بہ
 این را بتائل توان دریافت مخفی مباد کہ لفظ معنی حاکم است آنچہ صاحب بحر زیادتی کنندہ

<p>را در تعریف این داخل کرده است حکم او که زیاده از حد آنست و انمود مؤلف عرض وزائد از ضرورت (ار و و) حاکم زبردست کند که مقصودش بخرین نباشد که ماضی مطلق (ب) باشد - صاحب آصفی ذکر (ب) کرده</p>	<p>را در تعریف این داخل کرده است حکم او که زیاده از حد آنست و انمود مؤلف عرض وزائد از ضرورت (ار و و) حاکم زبردست کند که مقصودش بخرین نباشد که ماضی مطلق بالادست - مذکر -</p>
<p>بالاتر از این اصطلاح - بقول بهار و بحر و نهد از معنی ساکت و باستناد (الف) توانیم عرض خانه که بر پشت بام سازند (میرزا عبد الغنی) که در که چیزی را از حد آن زیاده خواندن است قبول (ب) از بهای قاتلش تا پر شده است (ج) بقول جهانگیری (در ضمیمه کتاب) کنایه از</p>	<p>بالاتر از این اصطلاح - بقول بهار و بحر و نهد از معنی ساکت و باستناد (الف) توانیم عرض خانه که بر پشت بام سازند (میرزا عبد الغنی) که در که چیزی را از حد آن زیاده خواندن است قبول (ب) از بهای قاتلش تا پر شده است (ج) بقول جهانگیری (در ضمیمه کتاب) کنایه از</p>
<p>پایین صد چاک بالا خانه است (د) محسن آنست که خود را زیاده از آنچه هست و انما ید تأثیر (ه) از بلندی های فطرت در تعب (ظهوری) یک خود را بعد سازد ظهور افتاده ام (و) همچو زینم خانه گرمست بالا خانه خرج در مجلس (ز) کند تا مدعی را زیر بالا خوانی</p>	<p>پایین صد چاک بالا خانه است (د) محسن آنست که خود را زیاده از آنچه هست و انما ید تأثیر (ه) از بلندی های فطرت در تعب (ظهوری) یک خود را بعد سازد ظهور افتاده ام (و) همچو زینم خانه گرمست بالا خانه خرج در مجلس (ز) کند تا مدعی را زیر بالا خوانی</p>
<p>است (پ) مؤلف عرض کند که قلب افتاد دارد (پ) صاحب برهان گوید که کنایه از آنست خانه بالا و مراد از خانه که بالای خانه تعمیر که کسی چیزی را زیاده از آنچه هست و انما ید کنند و لفظ بالا در اینجا متعلق به معنی بخشش و بقول رشیدی زیاده از آنچه هست خود را</p>	<p>است (پ) مؤلف عرض کند که قلب افتاد دارد (پ) صاحب برهان گوید که کنایه از آنست خانه بالا و مراد از خانه که بالای خانه تعمیر که کسی چیزی را زیاده از آنچه هست و انما ید کنند و لفظ بالا در اینجا متعلق به معنی بخشش و بقول رشیدی زیاده از آنچه هست خود را</p>
<p>(ار و و) بالا خانه بقول آصفیه فارسی و انمودن خان آرزو در چراغ گوید که معنی اسم مذکر - او پر کا کمره - اماری - کوٹھا - زیاده نمودن خود است و بقول و ارستیه (الف) بالا خواند (مصدر اصطلاحی) و بحر زیاده از حالت و استغداد خود را افزون</p>	<p>(ار و و) بالا خانه بقول آصفیه فارسی و انمودن خان آرزو در چراغ گوید که معنی اسم مذکر - او پر کا کمره - اماری - کوٹھا - زیاده نمودن خود است و بقول و ارستیه (الف) بالا خواند (مصدر اصطلاحی) و بحر زیاده از حالت و استغداد خود را افزون</p>
<p>(ب) بالا خواندن صاحب برهان جامع نسبت (محسن تأثیر) چو دید از قامت او سرو (ج) بالا خوانی الف گوید که چیزی را از رخ خویش را نازل (ز) بالا خوانی بیجا می</p>	<p>(ب) بالا خواندن صاحب برهان جامع نسبت (محسن تأثیر) چو دید از قامت او سرو (ج) بالا خوانی الف گوید که چیزی را از رخ خویش را نازل (ز) بالا خوانی بیجا می</p>

منفصل باشد و بهار هم ذکر این کرده مؤلف بر معنی اول قانع و صاحب شمس مذکور معنی اول
عرض کند که حاصل بالمصدر رب (بمعنی مبالغه) گوید که بقول بعضی مطلق اسپ و حق همین است
و لفظ بالآدریجی متعلق بمعنی پنجم و هشتم است مؤلف عرض کند که ماحقیقت بالآ بمعنی اول
مخفی مباد که تخصیص جهانگیری یا خود و طرزیش بجایش بیان کرده ایم و در اینجا همین قدر کافی
بترکیب مضارع صحیح نباشد صاحب برهان است که دال مهمله آخر زائد است چنانکه
از تخصیص محفوظ و در طرز بیان پیرو جهانگیریت پیچیدن و پیرهند و نارون و ناروندیس این
خان آرزو و وارسته و صاحبان بحر و رشیدی فریدعلیه بالآ است نه بالآ مخفف این آنچه
هم به تخصیص خود سکندری خورده اند قائل خان آرزو این را متصحیف گوید تسامح
(ارو) (الف) مبالغه کیا (ب) مبالغه است که از قاعده زیادت حروف کار
کرنا (ج) مبالغه بقول آصفیه عربی اسم نگیرد و اختلافی که در لغت بالآ با او داریم
مذکر زیاد گوئی حدس زیاد تعریف یابد بجایش مذکور شد و معنی دوم را به بای عربی
کرنا بزرگ بیان کرنا ترجیح بلامرتج - بدون سند استعمال تسلیم نه کنیم و خود خان آرزو
بالا و خان آرزو در سراج گوید که ۱۱۱ هم به خلافش رفته و آنچه صاحب شمس این
بالآ و بوزن آباد و آباده یعنی اسپ ضمیمت را بمعنی مطلق اسپ گوید بدون سند است
و (۲) بقول بعضی اسپ پالانی بارکش پس بالآ را شاید که درجه تحقیقش از مهر من الشمس -
که بدین معنی گذشته مخفف این باشد لیکن تصحیف (ارو) (۱) دکیو بالآ که پیشه معنی (۲)
است صحیح به بای فارسی است صاحب مستطاب بر واری کا گهوڑا مذکر -

بالا دادون (مصدر اصطلاحی) وارسته و اعطش پیوده بالامی و بدیعنی آنچه و اعط
 گوید که (۱) ترقی و بلندی دادن و (۲) بلوغ
 بعضی تعریف کردن صاحبان بحر و آند و بسیار و حیل و بازی می کند و نظایر نمی نماید که بالامی
 بهم ذکر این کرده اند میر معزی (۱) به رای پایار بلند تر از دست محققین بالا از همین یک
 همبراهی و پدیری که به رسم خوب خود را می شعر معنی دوم پیدا کرده اند و ما می گوئیم که از
 دبد بالا (۱) ظهوری (۲) قد طوبی را دوتا معانی متعدده نطق که بالا گذشت هیچ تعلق ندارد
 سازند و در تعظیم خویش به خار و خس را گر (ار و و) ترقی دنیا - بلندی عطا کرنا - (۲)
 بحکم تمیست بالا دهند که (وله ۱) بهر کرنا تعریف کرنا - (۳) دموکا وینا - بالا بستانا -
 می خواهد از صافی دلان که داغهای سینه **بالا دادون اساس** (مصدر اصطلاحی)
 بالامی و بدیع مؤلف عرض کند که معنی اول - بقول اند از قبیل بالا بردن اساس باشد
 متعلق به معنی پنجم بالاست و معنی دوم مجاز مؤلف عرض کند که معنی بلند کردن بنیاد
 آن و به تحقیق ما (۳) بمعنی مقابل قرار دادن باشد متعلق بمعنی اول (بالا دادون) (ظهور)
 و برابر کردن متعلق بمعنی دهم لفظ بالا (ظهوری) فاریابی (۱) بزرگوار امن بنده چون بقوت
 ششم از بالامی رضوان منفعل به باقیش طبع دهم بمرح تو بالا اساس آئین را و
 گو سرو را بالامده و (۴) به تحقیق ما بمعنی ششم (ار و و) بنیاد کو بلند کرنا -
 وادون متعلق بمعنی یازدهم لفظ بالا (ظهوری) بالاستن استعمال - صاحب آصفی
 (۵) سدره و پستی است از بالامی او و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف

(۵۱۱)

(۵۱۱)

عرض کند که بمعنی حقیقی بلند خیال کردن (ارو) و بهر سه معنی کنایه باشد (وحید) (ازلیما)
 هروی (ه) زمان با پای تختش خواند خاک رسم و آئین بزرگی یاد گیر و مور را در بزم
 راساکن و جهان با گوشه تاجش نداندر رخ بالادست خود جامیدهد (لهوری ه)
 را بالا (ارو) بلند خیال کرنا - در تعریف شاه نواز خان (ه) لطف
 بالادرازا اصطلاح - بقول بهار بمعنی دل بالادست شامش خوش نواخت و صدر
 قاست (لهوری ه) بیالادرازی مشوینر مجلس صاحب خود را شناخت و (صائب)
 جنگ و که زحمت کند کوتاهی روز جنگ (ه) عشق بالادست برخاک از وجود ما
 مؤلف عرض کند که متعلق است بمعنی هم نشست و از گهر گریه می بر رخ دریا نشست
 لفظ بالا و اسم فاعل ترکیبی است (ارو) و (وله ه) حسن بالادست را آرایشی چون
 عشق نیست و طوق قمری سرور را بهتر نخل
 بالادست اصطلاح - بقول بهار و زراست (ملا مفید بلخی ه) چون
 مؤید و سجد (۱) صدر مجلس و (۲) کنایه از بفضل قدش آغو ششم رسد و حسن بالادست
 حرف غالب و (۳) هر چیزی که نفاست دارد قاتمش (رو بهار ه) عالمی
 تمامی دارد بهار گوید که مقابل فرودست ندیم جلوه نخل قدش و گران فرو ششم و طاق
 و نیکو و بهتر و قوی و غالب مؤلف عرض کند متاع بالادست (ارو و) (۱) بالا
 که اسم فاعل ترکیبی است بمعنی دست بلند دست - بقول آصفیه - فارسی - (۱) هنر
 وارنده و لفظ بالا در اینجا متعلق بمعنی هم است حاکم - بر اعمده دار - صدر مجلس -

پنجم او و حاصل بالمصدر راست از (بالادوی)	(۲) نبوت - غالب - (۳) عمده - نهایت
(نظوری ۵) در زیر لب بباغ سر احم	نفیس -
افتش با بالادوی بر و منور بر و کنسم	(اصطلاح - ۱) بمعنی غلبه
(۱) چستی - چالاکی - مؤث -	(۲) صدارت خیرین نیت که بای مصدری
(۲) تیز روی - مؤث - تیز رفتن کا حاصل	زیاده شود و آخر (بالادست) که گذشت
(نظوری ۵) بالادستی افتادگیها باز با	بالمصدر - (۳) عروج - بقول آصفیه عربی
اسما نهازینه و زوم و فارسیان گویند که - اسم مذکر - اسجائی - بلندی معهود -	(فقره ۲) ما بالادستی اور تسلیم کنیم -
(الف) بالادوه (الف) بقول برهان بر	(۱) غلبه - مذکر - و کمیو استیلا (۲)
(ب) بالاد (ب) وزن آماده اسپ جنیت	صدارت - بقول آصفیه عربی - اسم مؤث را گویند که اسپ کوتل باشد و نسبت (ب)
فرماید که (۱) مرادف (الف) است و	بالا نشینی - صدر نشینی -
(۲) بقول بعضی اسپ پالانی صاحب جامع	(اصطلاح - بقول اندجواله
و کمر هر دو کرده بر معنی اول قلعه و صاحب	فرنگ فرنگ بفتح دال مهمله و کمر و او
(۱) چستی و چالاکی و (۲) تیز روی و مؤث	ناصری که (ب) را بذیل (الف) آورده
عرض کند که مشتاق سند استعمال باشیم و به	همزمانش صاحب سروری بر (ب) ذکر
هر دو معنی کرده گوید که به بای فارسی هم بنظر	(۳) بمعنی عروج مستقل که بلندی
رسیده (شمس فخری ۵) شهنشهنیک	حاصل کردن است و لفظ بالادری نی معنی

(ب)

(ب)

بخت در موکب او و چون قره خنگ سمند گذارند و (۲۱) بعضی ستون را گفته اند و (۲۲)
 فلک دو صد بالاد و صاحب هفت بر ب بعضی چوپهارا گویند که بالای شاه تیر گذارند
 ذکر هر دو معنی کرده (الف) را یعنی اول و تخته و پوشش دیگر را بالای آن گفته اند
 مخصوص کند - خان آرزو در سراج و (۲۳) شخصی را نیز گویند که اسیر محبت مادر
 بذر (الف) بهر دو معنی گوید که تصحیف و موقوف بر ضایش باشد صاحب سروری
 است و صحیح بهای فارسی است مؤلف بر معنی اول قانع و گوید که بمعنی فرسب یعنی
 عرض کند که (الف) مرادف و فرید علیه چوبکیه بام خانه را آن پوشند و آن را قلوزه
 بالاد باشد که گذشت های تیز در آخرش هم گویند صاحب جهانگیری ذکر هر سه معنی
 زیاده کرده اند و صراحت هر دو معانی اول اند که کرده و معنی سوم را مخصوص کند
 بهر را بنا کرده ایم و (ب) جزین نیست که با سمرقند صاحب رشیدی نقل نگارش
 معرب بالاد است که دال جمله بذال معجمه و اینقدر اضافه کند که مرادف بالال صاحب
 بدل شد و بهی نیست که (ب) را با وجود ذل جامع ظاهر معنی سوم را ترک کرد و لیکن طرز
 معجمه لغت فارسی گیریم (ار و و) که با بالاد بیانش آنرا هم داخل تعریف کند صاحب
 بالال را قبول برهان و توفید و جامع بر وزن ناصری بذر معنی اول قانع و گوید که آنرا با گر
 تالار (۱) شاه تیر را گویند و آن چوب بزرگ و بالال نیز گفته اند - خان آرزو در سراج
 است که هر دو سر آن بر بالای دیوار است بذر معنی اول و سوم بجا آن قوسی گوید که مطلق
 باشد و سر چوبهای دیگر را بر بالای آن چوبی که عمارت بدان پوشند و فرماید که این

اصح و اقوی است و مخفف (بالاگر) و گوید و تعمیم تعریف بیان کرده خان آرزو و بخواه قوی
 که لفظ گر به دو وضع متصل یکی حقیقت که معنی درست باشد که از همین تعمیم تخصیص سه گانه
 وصفی آن است که سازنده و جاعل باشد و استعمال صورت گرفت نسبت معنی چهارم
 چنانکه تیرگر و تکان گر و دوم مجاز است که عرض می شود که خلاف قیاس است و مجازیم
 مشهور گر دیده چنانکه آهنگر و مس گر و زر گر نمی توان گرفت و از ماخذ مینه بالا هم تعلق
 زیر که جعل در اینجا بجز بر این و مس و زر ندارد و معاصرین عجم هم بر زبان نزارند اگر
 نسبت گرفته متعلق بصورت است و جاعل است استعمال پیش شود تو انیم قیاس کرد که کرب
 آنرا متصرف در اشکال و صورت است است از لغت سنسکرت بالا که بقول ساطع
 (الخ) مؤلف عرض کند که ما با خان آرزو بعضی فرزندانست فارسیان را می نسبت در
 اتفاق داریم که کثرت استعمال از (بالاگر) آخرش مرکب کرده یعنی منسوب به کودکی مجازا
 که یعنی سقف ساز است کاف فارسی را حذف بمعنی مطیع مادر گرفته اند که کودکان و اما اطفال
 کرد و با گریم مخفف آنست بحذف لام و الف مادر کنند (شمس فخری ۱۵) زمین خانه و باغ
 و بالال مبدل بالار که رای مبدل به لام بدل شد از زیر جداست و حقیق و عجب مدار که هست
 چنانکه چپار و چپال و جادار و که بالار مرکب از زمر و دوش بالار (۱) (دو) (۱) شهبیه
 باشد از بالا و آبی نسبت چنانکه انگشت و انگشت اسم مذکر - و یکو بار اند (۲) ستون - اسم مذکر
 و که و لهر بمعنی چیزی که منسوب است به بالا - و یکو استن - (۳) تیر - اسم مذکر - بقول امین
 معنی اول حقیقی است و معنی دوم و سوم مجازا سیدی لکڑی و کن مین آس لکڑی کو تیر کشته

جوسف مکان کے لئے شہر پر قائم کجاتی ہر صاحب آصفیہ
 لکڑی پر فرمایا ہر اسم ٹوٹ تیر نام چوب بقیہ چوب اسمعیل ایما (بالا میر و زرتقی دماغ مابہ چون
 در انجیہ چمت مین ذلتے پن (کہتے) قدر و وندار و چراغ مابہ مؤلف عرض کند کہ لفظ بالآ
 حق سے ستون ہر کڑی ہر کسقف گردون میں ککشتا متعلق بمعنی چم اوست (ارو) دماغ آسمان
 ہے کڑی ہر (۴) مان کا فرمان بردار مطیع۔ پر ہونا بقول آصفیہ اترنا غور ہونا گھنڈ ہونا
 بالارفتن اصل در اصطلاحی بقول وارث بہار بالارفتن سال و عمر اصل در اصطلاحی بقول
 و بحر (۱) بلند پروازی کردن و فرماید کہ گویند (فلان کس با اسپ تیز تک و بالباس ز زمین بالا میرود یعنی
 باین خیر با مفاخرت دارد (مدلجی ہر قندی) سال نواز عمر طبعی مؤلف عرض کند کہ لازم است از
 سرو باقد و گدار کشتی را بسیار پیش قدش بالائی (بالا بردن سال) کہ بجایش گذشت و کنایہ از گذشتن
 توان رفت ہر مؤلف گوید کہ (۲) بمعنی حقیقی اوست باشد و درازی آن و لفظ بالآ دینجا متعلق بمعنی چہار
 یعنی رفتن بہ بلندی و لفظ بالآ دینجا متعلق بمعنی چم اوست (نعت خان عالی) بہ ہجرا ز ناتوانی
 اوست (ظہوری) مردک در غوطہ خواری کہ نہی ہا بجائی می رسد عالم ہا کہ می سوزد نفس ہر
 بر می کند وہ چہ سان در گریہ ہای مرو بالامی روح بالامی رود سالم ہا (طاهر وحید) ہست بہر ہما
 ہر (ارو) (۱) بلند پروازی کرنا بلند پروان کا ذکر و رانہ فہار بہین ہر زینہ ہا باشد کہ ز انجا عمر بالا میرود
 خرم پگڑ راہ (۲) اوپر جانا۔ بلندی پر جانا۔ (ارو) عمر گز رنا۔ عمر زیادہ ہونا۔
 بالارفتن دماغ اصل در اصطلاحی بقول بہار طوالت حسم۔

ت
۵۳/۱۹۱۲ء
درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔

[illegible]